

ଓଡ଼ିଆ କଥା ପରିଚୟ ।

ଶ୍ରୀ ପାତ୍ରନାଥ ବାସ ଚ, ଏ ମାଲୋ ।

ମେଲ୍ ପଟ୍ଟେଳା—ବିଦୁରକୋଣାର୍ଥ ଚାନ୍ଦା
ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର—ଓ ହିଂ ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ରରେଇବ, ନାଭୁବନୀ,
ବିଜ୍ଞାନ।

ବାଜାରୀ—ମାତ୍ରଗର୍ଭଗାନ୍ତି, ବାଜାର
ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର—ମନ୍ଦିରବିହାର—ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର

ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ଓ ସୁନାମଧରୀ ସ୍ଵରଗର ଅର୍ଥରେଇବ ତିଥ୍ୟ ଅଛୋଇବ
ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ନିରାକାର ଶାଖା ମେରାମ ମହାବ୍ଦୀର ବନ୍ଦିଶ୍ଵରାମ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦବେଶ ଶାଶ୍ଵତ ବିଜ୍ଞାନ ଶାଖା

ଶ୍ରୀରାଜତାର ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଔଷଧାଳୟ

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀରାଜତାର ଶାହ ଶଙ୍କନିଧୀ।

ବ୍ୟାପକ ଓ ଉଚ୍ଚତା।

ବୈଶକ୍ଷଯୁକ୍ତ ପ୍ରକାଶପତ୍ର ବେଳରୁପ୍ର, ବରେହା—ବରେହ ଶ୍ରୀରାଜ ବରତଦେଶ ପାଶୁପିତ-ବିଦିତେ।

ମୂଲ୍ୟଫେର୍ତ୍ତ

ଏହା ଔଷଧାଳୟରେ ଅକ୍ରମ ଦଳାତ୍ମିଷଧ ସ୍ଵରଗମଳାରେ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଔଷଧ ଶାସ୍ତ୍ରନିଦିତ୍ତରେ
ମୂଲ୍ୟ ଫେର୍ତ୍ତ ବିଆଯାଏ

ମୂଲ୍ୟଫେର୍ତ୍ତ

ଏହାର ସ୍ଵର୍ଗ ଅୟମରାର ପ୍ରସ୍ତର ।
ଏହା ଶାଖା, ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ମେଲ୍ ପଟ୍ଟେଳା, ପାଦମ
ଚାନ୍ଦାର ଏବଂ ଖଟକ ପାଦମରୁ ପାଦମ । ବଦାଶତତ
ପାଦମରୁ ପାଦମରୁ ବାଦାର ବିହାର ରାଜୀ । ପାଦମରୁ ଏବଂ
ପାଦମରୁ ପାଦମରୁ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ର କରିବାର ଅଭିଧାରୀ
ମୁଖ ଅଭିଧାରୀ ପାଦମରୁ ବିହାର ।

ମୁଖୀ ଯେଇ କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖୀ ମାତ୍ର

ଶ୍ରୀରାଜକୁଟ୍ଟିଶାଳୟ ।—(ସୁର୍ଯ୍ୟକଟ)

କେବାରୁ ଏବେଶ୍ୟ ବସ୍ତ୍ରପ୍ରମାଣ ସମ୍ପଠିତ କୁଣ୍ଡଳ
ଶ୍ରୀରାଜକୁଟ୍ଟିଶାଳୟ, କୃତ୍ତିମ, ପାଦମ ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ମେଲ୍-ପାଦମ
ବିହାର କୁଣ୍ଡଳ ଶ୍ରୀରାଜକୁଟ୍ଟିଶାଳୟ-ବିହାର ଏବଂ ଶାଖା (ରାଜାଶାଖା)
ପାଦମରୁ ଏବଂ ହିଂଶୁ ମୂଲ୍ୟ ବିହାର ଶ୍ରୀରାଜକୁଟ୍ଟିଶାଳୟ ।

ଏହାର ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

କିମ୍ବା କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖୀ—ଅମ୍ବାରକର ତେଅନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର ନାହିଁ ଏବଂ ସୁର୍ଯ୍ୟକଟର
ଅନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ

କିମ୍ବା କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖୀ—ଅମ୍ବାରକର ତେଅନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର ନାହିଁ ଏବଂ ସୁର୍ଯ୍ୟକଟର
ଅନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ

ଅନ୍ତିକ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ

ସୁର୍ଯ୍ୟପିନ୍ଦି

ଏହା କୋଧନାମତି, ଯଦୁ-କବିତା ପରିଦର୍ଶନ ।

ଏହା ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମତରଥୁଳ ।

ଏହାରୁ ଏବେଶ୍ୟ ବିହାର ଶାଖା ଅଭିଧାରୀ । ଏହାରୁ
କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ମୁଖୀ ମୁଖୀ ମୁଖୀ

ସୂଚୀ

ଚିତ୍ର		ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା
ମା	(ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ମାତର L. M. P.	୧
କଳିଙ୍ଗର ଜଣପଦ		ଶ୍ରୀମତୀ ଗୋପକନ୍ତ ବିଦ୍ୟାରୂପଣ	,
ଦନ୍ତମୁଖେ ପ୍ଲବାସୀ	(ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀମତୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର	୨
ବିଷଳ ତାସନା	(ଗଲ୍ପ)	” ଶତାମଣି ସେନାପତି	୩
ରୁମେ	(ପଦ୍ୟ)	” ଉପେନ୍ଦ୍ର ଶିଶୀଠାପି	୧୭
ଦୈତ୍ୟରୁ ପୁଷ୍ପାଦ		” ଗୋଦାବିଶ୍ଵାସ ମହାପାତ୍ର	୮
ହନ୍ତ୍ୟାଗମେ	(ପଦ୍ୟ)	” ଶିଥର ଶାସ୍ତ୍ରଚରଣ	୧୯
ଦୁଦାଗ		” ମଦନ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ	୨୧
ସମାଜ ହସ୍ତାର		କବିତର ଶ୍ରୀ ଶତାମଣି ମହାନ୍ତି	୨୩
ଆରଂଜେବ ଓ ମିବାର ଦୂତ		ଶ୍ରୀମତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର B. L.	୨୫
ଧ୍ୟମ୍ବ ଜାନନ୍ଦର ସୀମା		” ଶଶିରୂପଣ ପଦ୍ମ	୨୭
ମୁକ୍ତିକାହିଁ	(ପଦ୍ୟ)	” ରମାରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି	୨୯
ସୁମାରି ସ୍ଥାମୀ	(ଉପନ୍ୟାସ)	” ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ଲପ୍ରାଦ ମହାନ୍ତି B. A; D, Ed	୩୦
ଛଣ୍ଡକ କଥା	(ପଦ୍ୟ)	” ହରକୁଷ୍ଟ ତାସ	୩୨
ବିଦ୍ୟୋଗ ତାତ୍ତ୍ଵା		ସମ୍ମାଦକ	୩୩
ନିକଷ			୩୪

ନିବେଦନ

ଆମୁର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ପଦ୍ୟରେ କେବେଳି ସହିଦ୍ୟ ଶାହକ ମୁକୁରର ଆଗମୀ ନର୍ତ୍ତକ ମୁଖ ପ୍ରେରଣ-
କର ଆମୁନକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା କରିବା ହେବୁ କୃତିକର୍ତ୍ତରେ ସେମାନକୁ ଧନ୍ୟକାର ଶର୍ମା କରୁଅଛୁ । ଅଧି-
କାଂଶ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଠାରୁ ପଦ କିମ୍ବା ଅଗ୍ରମଗ୍ରାହି ପାଇନାଥକା ଯୋଗୁ ସୁନଷ୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଅଛୁ କି, ଚଲିତମାସ
୧୦ ତାରଣ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠାନକରି ନିଜ ନିଜର ଦେଉସୁ ପଠାଇ ଦେଉନ୍ତୁ, କରୁବା ଆପଣିର କାରଣ କିନ୍ତୁ ଧିଲେ କଣାନ୍ତି,
ନିରାକାର, ପି, ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ଥିବା ଭାବ ୧୫ ତାରଣ ବେଳକୁ ଜୀବିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ମୁକୁର ର, ପି, ଭାକରେ
ପଠାଇବାକୁ ବାଖ ହେବୁ ।

ନିବେଦକ
କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ

ମୁକୁର

ମୁକୁରଭାନ୍ଧୀଶ୍ଵର
ମହାରାଜ ୨ ପୂଣ୍ଡଳୀ ରଞ୍ଜି ଦେବ ।

୨୩୬ ଭାଗ

ବେଶାଖ ୧୯୩୫

୧୯ ସଂଖ୍ୟା

ମା

ଆଜି ଏକ କଣେ ମା କୋଲି ତାବଦେ
ତେହିଁ ଶକୋଟି ମାଆର ସତ୍ତାନ,
ମା ନାମ ମହିମା ଶତ୍ରୁରେ ଛଠ
ଦୁଃଖ ଭାବ କରିମାନ ।

ମା ନାମ ଗରିମା ଗିରି ହିମାଚଳେ
ଶତ ଶତାବୀର ରୁଷାର ଉଚ୍ଚଳେ
ମାତ୍ର ପ୍ରେସ୍ ରେ
ଗଜା ସିନ୍ଧୁ ଧାର୍ମିକୁଷମୁକ୍ତି ବହେ ପଦିନ କଲ୍ପାଳେ ।

ଉଠେ ମହାରାଜ ବେଣ୍ମୋ ଜଳେ ଯୁଳେ,
ମା ନାମର ପୁଣି ଅତ୍ରେ ଉଚ୍ଛୁଳେ,
ବର୍ଣ୍ଣାଦ୍ଵାରି, ସହ୍ୟାଦ୍ଵାରି, ମାଳଶିର କୋଳେ
ରେବା, ଗୋଦାବତ୍ର ଗାଆନ୍ତ ନିର୍ବେଳେ ।

ଶିଶୁ ବୃଦ୍ଧାବଳେ, ଚନ୍ଦନ ବଳେ,
ଚନ୍ଦ୍ରନାରୂପେ ମା ନାମର ମସି—

ବାଜେ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ର ମଧୁର ନିକୁଣ୍ଠେ ।

କିଏ ସେ କୁମର ? ଭେଦଭାବୁଁ ଯାର ଦୁଃଖ ଅଭ୍ୟନ୍ତର
ମା ନାମର ଉତ୍ତର, କିମ୍ବା ତେବେ ଦୁଃଖତା ?

ମାନାମ ଶବଣେ ଦୁଃଖ ଯେ ମୋହତା ?
ସରଦିର କୁଳେ କିଏ କୁଳାଜାର
ମା ନାମେ ନୟନେ ନାହିଁ ଯାର ଧାର,

ମା ପରି ଆମର ବିଲେବ-ପାତମି
ଗାୟମୀ, ସାବଧୀ, ବିଶ୍ୱ ପ୍ରସତମ,
ବେଦ ବେଦାନ୍ତର ନନମା, ମୋହମି,
ନିଶ୍ଚିନ୍ଦନ ଅବମା ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାୟିମି
କାବ୍ୟ କଳା ଶିଳ୍ପ ଲୀଳା ବିଳାସିମା,
କୋଟି କୁଞ୍ଜବନ ବୁଦ୍ଧମ ମଳମା,
କୋଟି କନ୍ଦୁତରୁ-ବର୍ଷୀ ରସାଳିମା,
ମନୋଜ ମାନସ-ହେମ ମୁଶାଲିମା ।

ମା ପରି ଆମର ଜ୍ଞାନର ଆଦ୍ୟ ଲୀଳାଭୂମି
ପରିଦିନ ଓହାର ଉଠିଲ ଯହିଁ ନରଃ ଚନ୍ଦ୍ର !

ବୁଦ୍ଧଥିଲ ଯେବେ ବିଶ୍ୱାସ ଅବମା ଅଜ୍ଞାନ-ତମିରେ,
ଉଚ୍ଛୁଳ ଥିଲ କେ ବିଦ୍ୟା ଧରମ ହେମ ଦିଧୁତିରେ ।

ଆଜି ହେର ତାର ଘ୍ରାନ ଅଧୋଗତ
ଶୁଣ କି ରୂପର ନୁହର କରନ୍ତି ?

କାହିଁ କିହେ ଉଷ୍ଣରକ୍ତ ଧମନାରେ,
ବ୍ୟଥତ ନୁହ କି ମାତ୍ର ଆରତିରେ ?

ଉଠ ଉଠ ତେବେ ଉଠ ମୋର ଘର,
ଅର୍ଯ୍ୟ-ତେଜଃ ତବ ରକ୍ତ ଯାଇନ ପ୍ର .

ମାତ୍ର ନାମ ମନ୍ଦେ ଉଠ ହେ ଏକଟେ
ତେହିଁ କୋଟି ମାତୃପ୍ରକ ପାଇ ।

ଶର୍ମଣୀ କୁତୁଳା କୁମାରୀ ସାବତ

କଳିଙ୍ଗ ଶଙ୍ଖ ବଂଶ

ଯେଉଁ ଗଜବଂଶୀୟଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନିକତାଗ, ସେମହିର୍ଗଣ ବୀରତ୍ରୁ, ଅବୈଚିତକ ମହିଳା, ଅଭୂତପ୍ରକାଶି, ଲୋକାଧିର ଶାସନପ୍ରଶାଳୀ, ଓ ବିଶ୍ୱମହିଳା ଚରିତ, ଅବଶ୍ୱ ଶିଳାଲିପି ଏବଂ ତାମ୍ରଶାସନରେ ଚିତ୍ରକମାନ ଓ ଉଚ୍ଚକସ୍ତାନମାନଙ୍କର କୌରୁକାବତ୍ର, ସେହି ଗଜବଂଶୀୟଙ୍କ ସୁପରିଶ ବଂଶାବଳୀ ଅନେକ ଶିଳାଲିପି ଓ ତାମ୍ରପଳକ ସାହାଯ୍ୟରେ ସରବର୍ତ୍ତ କରସାଇଅଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତଥା ପାଠକଙ୍କର କୁତୁହଳ ଓ ଲଭିତାସ ଲେଖକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ବାମକାରେ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରକାଶ କଲି ।

ଶର୍ପିଦି

କାମାଞ୍ଚିବ	ଦାନାଞ୍ଚିବ ୧	ଶୁଣାଞ୍ଚିବ	ମାରପିହି	ବଜ୍ରପିହି
-----------	-------------	-----------	---------	----------

୨ୟ କାମାଞ୍ଚିବ ଦେବ ୧

ରଣାଞ୍ଚିବ ଦେବ ୨

୨ୟ ବଜ୍ରପିହି	୩ୟ କାମାଞ୍ଚିବ ଦେବ ୫
-------------	--------------------

୨ୟ ଶୁଣାଞ୍ଚିବ ଦେବ ୬

୩ୟ ବଜ୍ରପିହି ଦେବ ୭

ଶୋଭାକୁଶ ୮	*	ଶୁଣ୍ଠୀ	୪ର୍ଥକାମାଞ୍ଚିବ ଦେବ ୧୧	ଦିନମ୍ବାଦିତ୍ୟ ୧୧
-----------	---	--------	----------------------	-----------------

କଳିଙ୍ଗଲାକୁଶ ୯ ପର୍ଥ ବଜ୍ରପିହି ଦେବ ବା ଅନ୍ତର୍ମୁକ ଶ୍ଵାମ ଦେବ ୧୩

୫ମ କାମାଞ୍ଚିବଦେବ ୧୪		ଶୁଣ୍ଠୀ	୬୩ ମଧ୍ୟକାମାଞ୍ଚିବ ଦେବ ୧୫
--------------------	--	--------	-------------------------

ଅନ୍ତର୍ବର୍ମ ଅନ୍ତର୍ବର୍ମ ଦେବ ୧୬

ଅନ୍ତର୍ବର୍ମ ରଜରାଜ ଦେବ ୧୭

ଅନ୍ତର୍ବର୍ମ ରୋତପଣ ଦେବ ୧୮

ଅନ୍ତର୍ବର୍ମ ଏକନଟାକା ୧ ଦେବ ୨୦, ରାଧା ଦେବ ୨୧, ରଜରାଜ ଦେବ ୨୨, ନରହିତ ଦେବ ୨୩, ଅନ୍ତର୍ବର୍ମଅନ୍ତର୍ମୁକଶାମଦେବ-
ଶର୍ପିଦି ୨୪
ଅନ୍ତର୍ବର୍ମନରଜାରପିହି ବା ଗୁରୁଶକରାଜ ଦେବ ୨୫

୨ୟ ଅନନ୍ତରୀମ ଦେବ ୨୨
 ||
 ନରହିତ ଦେବ ୨୩
 ||
 ପ୍ରତାପ ବାରବନୁ ଦେବ ୨୪
 ||
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନରହିତ ଦେବ ୨୫
 ||
 ୨ୟ ବାରବନୁ ଦେବ ୨୬
 ||
 ସୁରୁଷୋଦୀମ ଦେବ ୨୭
 ||
 ୨୩ ବାରପାତ୍ରବନୁ ଦେବ ୨୮
 ||
 କପିଳନରହିତ ଦେବ ୨୯
 ||
 ବାଣୁଦେବ ବା ୪୨ ବନୁ ଦେବ ୩୦
 ||
 ୪୨ ନରହିତ ବା.ବଜ୍ର ନରହିତ ଦେବ ୩୧
 ||
 ନଃଶକ ବନୁ ଦେବ ୩୨
 ||
 ସାନନରହିତ ଦେବ ୩୩

ଏଥିମୁଦ୍ରା ଅନେକ ଉକଳମନ୍ତର ତାମ୍ରଶାସନ ଶିଳାଲିପି ଓ ମାଦଳାଦାନ୍ତି ପ୍ରଭୁତ ଗୟୀଲୋକନା ବର୍ତ୍ତ
 ବହୁବର ଅନେକ ପଢ଼ିବାରେ ଏହି ସୁବିଶ୍ୟାତ ବଂଶର ବଂଶାବଳୀ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଜ୍ଜକାଳ ପ୍ରକାଶ କରସାରିଥାଏନ୍ତି; କିନ୍ତୁ
 ପାଠକେ ଅବଶ୍ୟା ବୁଝିପାରୁଥିବେ, ସେ ଗୁଡ଼କରୁ ଗୋଟିକର ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଗୋଟିକର ମେଳ ଘଟୁନାହିଁ । କେହି ଜଣେ
 ସ୍ଵର୍ଗ ଶୈଷ ସିବାନ୍ତକୁ ଉପମାତ ହୋଇପାର ନାହାନ୍ତି । ଅନେକମ୍ବଳରେ ନିଜେ ସ୍ଵକାଶକ ସୁକୁମରରେ ବୃଦ୍ଧ
 ନହୋଇ ଶିଳାଲିପି ପ୍ରଭୁତ ମୁଳଭୟକରଣ ଗୁଡ଼କରେ ଭ୍ରମଥବା ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଯାନ୍ତି । ନିଜର ଦୋଷ
 ପରମ୍ପରରେ ଲଦିଦେବା ଆଜିକାଲ ଲୋକକର ସ୍ଵଭବତକ ହୋଇପଡ଼ିଛି; କିନ୍ତୁ ଐତିହାସିକଗଣ ମନ୍ଦନରହିତିବା ଉଚିତ
 ଯେ, ଏହି ବହୁଶ୍ଵରତନ ବଂଶର ବଂଶାବଳୀ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଗଲବେଳେ କେବଳ ଦୁଇରୁଣ୍ଡି ଶିଳାଲିପି ବା
 ତାମ୍ରଶାସନର ଅନୁଶୀଳନରେ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇନ୍ତାକୁ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅପଣା ଲିପିବୁଢ଼ିକର ପରମାର
 ସମନ୍ତ୍ରୟ ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରଖି ବିଶୁର କରିବା ଉଚିତ ।

ଏ ବଂଶର ଆଦୟରୁଷ ବରହିତଦେବ ଶଙ୍ଖବାତ ବିଷୟାନ୍ତର୍ଗତ କୋଳାହଳପୁର ନାମକ ସନ୍ଧାନରେ ଶକ୍ତ
 କରୁଥିଲେ । ପାଣ୍ଡ୍ୟ, କୋଳଣ, କେରଳ, କର୍ଣ୍ଣୀଟ ଏଦେଶ ଗୁଡ଼କ ଜୟ କରିଥିଲେ । ଏହି ଶଙ୍ଖବାତର କୋଳାହଳପୁର
 ଦେଇ ପ୍ଲାନରେ ଥିଲା ତାହା ଉଦ୍‌ବନ୍ଧନରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବି । କାମାଣ୍ଟିବ, କାନାଣ୍ଟିବ, ଗୁଣାଣ୍ଟିବ, ମାରହିତ ଓ ବକ୍ରବୃଦ୍ଧ ନାମରେ
 ଜନ୍ମ ଶବ୍ଦିତକର ପାଞ୍ଚପଦି ଥିଲେ । ଶବ୍ଦିତକ ସୁର୍ଗାବେହଣ ପରେ ତାଙ୍କ ଭ୍ରାତା ଶାନ୍ତ ଆଦିମଣ କଲେ । ଅତିଥି
 ତାଣ୍ଟିପାଣ୍ଟିବୋପମ ମହାଧାରୀଙ୍କ କାମାଣ୍ଟିବାଦି ପାଞ୍ଚଭ୍ରାତା ସୁମର୍ଥ ହୋଇ ସୁତା ‘ଯୁଦ୍ଧରେ ପିତୃବ୍ୟକ୍ତ ଅପମାନ କରି
 ଅଧର୍ମ’ ବିବ ସଜନ୍ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ମର୍ଗମଧ୍ୟରେ ଦର୍ଶକତ ଯୁଦ୍ଧ-କାମ୍ଯକ ଶୂର ବଜନ୍ୟବୁଦ୍ଧକ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦକର କୌରାତ-
 କୋଣାର୍କମରେ ପ୍ରମାନକଲେ ।

କେତେବେଳେ ପରେ ସେମାନେ ଶଙ୍ଖବାତ ଶଙ୍ଖନକର ମଣ୍ଡିତ ବନ୍ୟବୁଦ୍ଧକୁ ନିହେତୁ ମହାନର ପାଦ-
 ଦେଶରେ ପଦ୍ମସ୍ତବ ତାହାର ଅପୁର୍ବଶେଷ-ସମ୍ବନ୍ଧ ସନ୍ଦର୍ଭନାର୍ଥ କୌରାକଚିତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଣ ଉପରକୁ ଧର୍ମଶବ୍ଦ

କଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ସିଦ୍ଧସେନିତି ଗୋକୁଳୀଶ୍ୱର ନାମକ ଲିଙ୍ଗ ଆରାଧନକର କଲିଜାଧ୍ୟସ୍ଥୀ - ବର କରବଳେ । ପରେ ଅପର ପାର୍ଶ୍ଵକୁ ଅବଦରଣ କରି ଉଗବଦାରଖଳାଳକୁ ଶୈତାନି, ସୁମର ପ୍ରକୃତ ଘନଚିହ୍ନମାକରେ ବିବଚନାକ ହୋଇ ବାମଶ୍ରୀର ଦେବ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରାତାଙ୍କ ସହିତ ସେଠାରେ କହୁଛିନ ଯାଏନକଲେ । ତେବେବେଳେ ନହେତ ପାଦ ଦେଶୟ ଶ୍ରମବାଧୀନକ ହ୍ରାସ ସେମାନେ ଅଞ୍ଚଳୀକର ମୋଟର ଅଭିଭବ ହୋଇଥିଲେ ।

ଦେମାନ୍ତ ଦାକ୍ତିଳୀକ କଲିଙ୍ଗପାଠୀ ସିହାସନର ଅଳକାର ଶବ୍ଦରେ ନାମକ ଶବ୍ଦକୁ
ଦୃଢ଼ରେ ଜୟତର କଲିଙ୍ଗରେ ନିଜର ଆଧୁତ୍ୟ ପିତାର ବଳେ ଏହି ପରେ ସେମାନେ ମହେତୁ ପାଦଦେଶରେ
ଦକ୍ଷାୟର କାମକ ମହାତ୍ମାପୁର ପଦ୍ମଶିଖ ଶେଷିଏ ବନ୍ଧାମଣି ନର୍ମାଣି ଚଢ଼ିରେ କାମଶୀଳ ଦେବକ ଅର୍ଦ୍ଧଶିଖ ମହେଶ୍ୱର
ବିଧାନ ହଞ୍ଚାଦକ କଲେ । କଲିଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନାର୍ଥ ସମୟ କଲିଙ୍ଗ ସ୍ଵାଧୀନ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଞ୍ଚବର୍ଷବାଚ
ଛରିଥିଲା । ଏହାର ଯମୟ, ଶକସମୟ ତ୍ୟାଗ—ତ୍ୟାଗ ବା ଶ୍ରୀୟ ୭୦୨—୭୦୩ ଅବସ୍ୟକ । ପରେ ଘଟା କାମାଣ୍ଡିବିଦବ
କଲିଙ୍ଗପାନ୍ଧୀ ପାଞ୍ଚବର୍ଷରେ ବିଜ୍ଞାତ ତଥ ଦାକ୍ତିଳୀରଦେବଙ୍କୁ ‘ବଞ୍ଚିବାବନ୍ଧୁର ଉଣ୍ଡ’ ନାମକ ଶେଷ୍ୟ, ସୁଣ୍ଠିବଦେବଙ୍କୁ
'କାତ୍ର' ବିଷୟ, ମାରୁଷିଦକୁ ‘ପୋଦାମଣ୍ଡଳ’ ବିଷୟ, ଏବଂ ବଜୁହୁପ୍ରକୁ ‘ବଣାକବଣିନୀ’ ବିଷୟ ପ୍ରତାତ କଲେ ।
ଏ ବନ୍ଦମାନେ କାମଶୀଳଙ୍କ ପକ୍ଷଚର ଷ୍ଟ୍ରସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜ ନିଜ ସଜ୍ଜରେ ରହି ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଏମାନଙ୍କର ଅଧେସ୍ୟ ଗୋଟି, ମହେତାଚଲଣିରାଷ୍ଟ୍ର ଗୋକଣ୍ଠୀର ଏହାକ ଇଷ୍ଟଦେବ—ବଂଶ ଗାଗେସ୍ୟ ।

ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦାନାହୀନ ବଶମାତ୍ର, ସୁତରାଂ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାତା କାମାହୀନ ଦେବ ବଶୀଯୁକ୍ତ ଘର୍ଭ ଦ୍ରମ ଉଦ୍ଧେଷ୍ଟ ନଳିବ ବେବଳ ଦାନାହୀନ ବଶପରିମାନର ଘର୍ଭ କାଳିମ ବଶରବ୍ୟାନୁସାରେ ଲୈଖିବାରେ ପ୍ରଚୁର ହେଲି ।

ଏ ସମୟ ପ୍ରାଚୀନ ଲିଖିମାନଙ୍କରୁ ସଂଗ୍ରହାଳି, ଏଥରେ କଟୋଳକଳ୍ପିତ ବନ୍ଦେ ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଏଥର ପ୍ରଥେକ ବନ୍ଦେ ପରେ ଆଲୋଚନା କରିଛି ।

ଏବିଦ୍ୱୟାରେ ଦେଖିନାହିଁ, ସମସ୍ତ ଶିଳାଲୟ ଓ ଚାମଗାସକ କାଳ ଟିକୁବେ ସମୟକ ହେବ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କେତେଗୋଡ଼ି ଲପିର ପଢା ଅଣି, ତାହା ଫେରେ ଉତ୍ସନ୍ଧରତେ ଦବି ଏଥୁସବୁ ସମନ୍ୟ କରିବେ ।

(ୟ ପ୍ରବନ୍ଧର ପ୍ରତିଲିପି)

ଲିପି ସଂଶୋଧନ

ପଦ୍ଧତି ଗୋଟଟି ଶୈଖରେ ମଧୁମୟ ପଳକାତା ମଧୁକେଶ୍ଵର ଦେବକ ପ୍ରହୃଷ୍ଟି ସାଙ୍ଗୀ ଉନ୍ନତ ପ୍ରାଥାଦ ମଧ୍ୟରେ
ଭାବିତିଶ୍ୟାତ ଗୁରେଣ ମଞ୍ଚର ପଦିତ ଗଜବାଣୀୟ ନରପତିମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସୁବନ୍ଦନ ଲିପିମୟ ଶିଳାଲେଖମାଳା
ମରଖାମରେ ଅମରତା ଲଭକର ବିରଜମାନ, ଗୌଡ଼ୋଜୁଳ, କଲିଙ୍ଗ, କଣ୍ଠୀଟ, ସ୍ବେକ ଓ କଳବର୍ଗ ସକ୍ୟମାନଙ୍କର ଏକ-
ଛିଥାଧିପତି କପିଲେଶ୍ଵରଦେବକ ଶାଣୀ ରହୁମଣୀ ମହାଦେଶବ ଶିଳାଲ୍ୟପି ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ । ସେହିଟି ଶ୍ରମନ୍ଦରର
ଦ୍ୱାରାଦେଶରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଚୀନ ଉଛୁଳ ଲିପି ମାଳାରେ ଉଭୟାତିଥି ଓ ଓତ୍ତାଆବଶ୍ୟାମମୟ । ସୌଭ୍ରାଜିତ୍ୟାକ ଲଦ୍ଧ୍ୟପ୍ରକଳ୍ପ
ଚର୍ବିଶରଗରେ ଏହି ଶିଳାଲ୍ୟପିଟିର ଯେଉଁ ବିକୃତପାଠ ସ୍ଵଭାବିତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଥମପନ୍ଥରେ ଉଭାର
କଲି ଏବଂ ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅସ୍ତ୍ରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପଠିତ ତାହାର ପାଠ ମୁଦ୍ରା ଦେଲୁ ।

୧ ବାମାଳ ଶ୍ରୀ ରେ
୨ ତାକତ ୦୦କାମୁଦୀ
୩ ରମାଳ ସ୍ଵର୍ଗ ନାମ
୪ ଭବ...ଙ୍କ...ବିବତ
(ମୁଦ୍ରି)

୫ ବର ଶ୍ରୀ ଗଜପ୍ତ ଗନ୍ଧତେଶ୍ୱର ପ୍ରତାୟ
୬ ବୟେଳେସ୍ବର ଦେ (ବ)ମାହାତ୍ମ୍ୟକାଳ
୭ ର ବିଜେ ରଜେ ସମ୍ପ୍ରେ ୧୨ ଶ୍ରୀ
୮ ର ମାନ୍ୟ ସୁକଳ ୩୩ ସୋମ
୯ ବାଚିର ଶ୍ରୀ ମଧୁକେଶ୍ୱର ଦେବକୁ
୧୦ (ଶ୍ରୀ)ପ ଧୂପୁରିଷା (କେ)ଜଗମ୍ୟ
୧୧ ସୁଲା କର୍ଣ୍ଣ ଶାପଟେଳ ଦ
୧୨ ଆଠଗୁଡ଼ ପଟ (ପ୍ରା) ରମାର
୧୩ ଜେନାଧାକୁ ଜାରିତହା
୧୪ କ ରାଜର ଅସ୍ରବଦତେ
୧୫ ତେବ...ସ୍ତ୍ରୀ
୧୬ ସୁଖ ରା ତେକାଳେ
୧୭ ଜେତେ ହୋତ ପ୍ରମେଶରଙ୍କୁ ଦ୍ରୋ
୧୮ ହୃଦୟର (୧)
(ଆୟର ପଢା)
୧୯ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଦେବେ
୨୦ ତ ଛବି ଉତ୍ତର ଶ୍ରୀପତି

୩ ମନ୍ତ୍ର ଶାଲିବା ୪ ନ
୪ ଶକ ୧୩୭ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

(ସଠାରେ କପିଲେଶ୍ୱର ଦେବଙ୍କ
ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡି ଶୋଭିତ ହୋଇ ଥାଏ)

୫ ବର ଶ୍ରୀ ଗଜପ୍ତୀ ଗନ୍ଧତେଶ୍ୱର
ପ୍ରତାୟ

୬ ବପିଲେସ୍ବର ଦେବ ମାହାତ୍ମ୍ୟକାଳ
୭ ର ବିଜେ ବିଜେ ସମ୍ପ୍ରେ ୧୨ ଶ୍ରୀ-

୮ ର ମାନ୍ୟ ସୁକଳ ୩୩ ସୋମ-
୯ ବାଚିର ଶ୍ରୀମଧୁକେଶ୍ୱର ଦେ ଅକ୍ଷ୍ମା

୧୦ ଶ୍ରୀ ଧୂପୁରିଷା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଶର୍ତ୍ତ ରହା

୧୧ ପୁରୁ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିକେ

୧୨ ଆଠଗୁଡ଼ ପଟ ସାହେବଙ୍କୁ

୧୩ ଜେନା ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ରହମନ୍ୟ

୧୪ ଦେଖା ତାଳଧୂପ ଥାଳିରେ

୧୫ ଶିକାଳସଞ୍ଚାରେ ଶ୍ରୀମଧୁ

୧୬ ଲିଙ୍ଗରେ ଶିବରାତ୍ରି କାଳେ

୧୭ ଯେତେ ବାହୁଦ୍ଵାରେ

୧୮ ହେ ତାଙ୍କୁଅଂଶେ ପୃଥିକଦେ-

୧୯ ବା ହେଲି (୧)

ଶିବାରେଣ୍ଟରେ କଣ୍ଠସବୋଚ ଓ
କଣ୍ଠୀଶୁକି ଦେଖାଯାଏ । ସେବୁଥିବ
ନିମ୍ନରେ ପ୍ରକାଶକଳ:—

ଅଶୁକ ଶୁକ ଧାତ୍ରରେ

ତେଷେ ତେଷେ ୧

ପ୍ରତିତ ପ୍ରତିତ ୨

ପରତେଶ୍ୱର ପରତେଶ୍ୱର ୨

ପୁତ୍ର ପୁତ୍ର ୮

ମଧୁକେସ୍ଵର ମଧୁକେସ୍ଵର ୯

ଅଳିରେ ଅଳିରୁ ୧୪

ତିବରତୀ ତିବରତୀ ୧୭

ଶରକ ଶରକ ୧୭

ପୁଥକ୍ ପୁଥକ୍ ୮

ହେଲି ହେଲେ ୧୫

କଣ୍ଠସବୋଚ କଣ୍ଠସବୋଚ ଧାତ୍ରୀ

ଗଜପ୍ତୀ ଗଜପ୍ତୀ ୫

ବିଜେ ବିଜେ ୨

ଦେଅଙ୍କ ଦେବକଳ ୯

ହାତେଶ୍ୱର ସାହେବକର ୧୦

ରହମନ୍ୟ ରହମନ୍ୟ ୧୩

ବାହୁଦ୍ଵାର ବାହୁଦ୍ଵାର ୧୭

ହେ ହେବେ ୧୮

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁରା ଓ କଟକ ଅଶବରେ ତଠିପତି ପ୍ରକୃତ ଲେଖାରେ ଲିବିସକୋଚ ଦେଖାଯାଏ । ଶିଳାଲିପିର
ତାହ୍ୟୀର୍ୟ:— ଶକ ୧୩୭ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ କପିଲେଶ୍ୱର ଦେବଙ୍କ ୧୪ ଅକ୍ଷେ ଆଠଗୁଡ଼ ପଟ ସାହେବକଳ କେମା
ଶ୍ରୀ ରହମନ୍ୟଦେଖା (କପିଲେସ୍ବରଦେବଙ୍କଶଣୀ) ମଧୁକେସ୍ଵରଙ୍କ ବାଲଧୂରେଶ ବିନ୍ଦିତ ଧନର ଏକ ଅର୍ଦ୍ଦିଶ ପ୍ରଭୁଙ୍କ
ଧୂପଶ୍ଵରାଦି ବିଶ୍ୱରୁରେ ଓ ଅପର ଅର୍ଦ୍ଦିଶ ଶିବଶକ୍ତିଦିନ ଦୂରବାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଘେରିବାଦି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ବାହ୍ୟିତ
ହେବ । ଏହା ସେ ଶିଳାଲେଶରେ ଆଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁରା ମନ୍ତ୍ରଙ୍କାଳରେ ଶିବଶକ୍ତିଦିନ ଦର୍ଶକରଙ୍କ ରୂପ ଅଦ୍ୟାତ୍ମା ଧନ ପାରଳାଶିମୁଣ୍ଡିର ଅଧୀଶ୍ୱର-
ମାନେ ସେଇକୁଅଛନ୍ତି । ଏହା ଶିବଶକ୍ତିଦିନ ମନ୍ତ୍ରଙ୍କାଳ ପାରଳାଶିମୁଣ୍ଡିର ରେଜନାତ ବ୍ୟବସ୍ଥାପାର୍ଶ୍ଵ ପତକଶିର
ଦର୍ଶକ ଦର୍ଶକ ବନ୍ଦେଶ୍ୱର କରୁଥିଲୁବୁ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ । ଏଠାରେ ଏଠାକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପାର୍ଶ୍ଵ
ଶିଳାଲିପି ପାଠ୍ୟପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ । ଏଠାରେ ଏଠାକ
ଅନାପ୍ରବ୍ୟକ୍ତ ପାଠ୍ୟପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ କରୁଥିଲୁ । ଏଠାରେ
ଏଠାକ ସମସାମୟରେ ଶିଳାଲିପି ପୁତ୍ରକର ପରିପର ମେଲକଦାର ନିଜେ ନିଜେ ପୁଷ୍ଟାପର ସରଗ ସନ୍ଦର୍ଭ ସମାଲୋଚନା
ପୁତ୍ରକ, ମୁଲଲେଶା ଗାନ୍ଧିକରି ଲିପିତଥୁ ଆବଶ୍ୟକ ହେବା ସମ୍ଭବ ।

ଶ୍ରୀ ଗୋପକନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ

ସନ୍ଧ୍ୟାମୁଖେ ପ୍ରବାସୀ

(1)

ମେପ୍ରାଣ-ଦିହଳ	ଦେହମତ ସିନା
ମିଳନ-ଆଶ୍ରୁର ହୃଦ ଅକୁଳ ।	
କୁସୁମିତ କୁଞ୍ଜି -	ଅକ୍ଷାରତ ରଜ -
ଶିଖର-ଗରଙ୍ଗ ଦିନମ ଓହାଲ,	
ନିବଢ଼ ତିମିର	ବନ, ବିନ, ଦଶୀ,
ପ୍ରାଚୀର ପ୍ରଦେଶ ଯାଉଛି ପ୍ରାଚ ।	
ଘବମୟ ରଜ -	କଳନା-ଲହରେ
ପରାଶର ମୋ ପ୍ରଣୟ-ବୋଇଚ,	
ସୁସିଯାଏ କେଉଁ	ନିରୁଦ୍ଧେଶ୍ୟ ପଥେ,
ସେ ପଥେ ବାହି ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁତ !	
ଦଶି ଆସିଲଶି	ଅଦୂର ସନ୍ତୁଷ୍ଟି
ଜୀବନ-କୁଣ୍ଡର ଧାବ୍ୟ ଦୁଆର,	
ଆମ୍ବିୟ-ଅନ୍ତରେ	ଏଥର ପର ମୋ
ଦିଟିବ ପ୍ରାଚିର ନବ ଜାଥାର !	

(37)

ସରଗ-ସୁଷମା ହରିଲ କେ ଆହା,
କ୍ଷଣକେ ଆଜି ଗୋ, ଶୁଅକୁ ତୋର ?
ଦିକ୍ଷିନି ! ତୋର ଚିଳାସ-ଅଧରୁ
ବର୍ତ୍ତମା ନେଲ କେ ଗୁପ୍ତ ଘୋର ।

ଲୁଟି କରନେଇ କେଉଁଣଶ ହାୟ,
ଅକାଳେ ଦେବ, ତୋ ବୁପର ହାଟ ?

କେନ୍ଦ୍ର-ପଦକେ ଭାବ ଗନ୍ଧି ଗୋ,
ଏବେ ତୋ ଶୋଭର ସରଜ ନାଟ ।

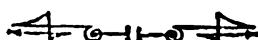
(8)

ଯାହାଲଗି ଯାହା ଗଢା ଏ କଞ୍ଚାଣ୍ଡେ
ତେଜିବ ତାକୁ ସେ ନିରନ୍ତର ଯେବେ,

ଅଶ୍ରୁତା ସାଧକୀ ମାଧ୍ୟମ ଇତିହାସ
ବନ୍ଦ କି ପାରିବ କହୁ ହେ କେବେ ?

କୁମୁଦିନୀ-ପ୍ରାଣ ରହିଥାଏ ସେହି
ସୁଧାକର-ସୁଧାବୋଲା-ଶ୍ରୀପଦେ,
ସେ ମିଳ ସୁଧା ଦିବ ସିନା ତାକୁ
ସରଗ-ପୀରତ୍ତ-ସାଇ-ସ୍ଵପନେ ।

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କନ

ବିପଂଳ ବାସନା

— ଶ୍ରୀ କୃତ୍ତବ୍ୟାଖ୍ୟାତି—

ଦେବୀର ଗୁମଟି କୃତ୍ତବ୍ୟାଖ୍ୟାତି ହେଲେ ହେଠାତ୍ ପ୍ରାକୁତକ ଦୁଃଖବସ୍ତୁଳ ଦେବୁ ତାହା ଅଶାର ରମଣୀୟ ଓ ମନୋମୁଦ୍ରାକର । ଏହାର ପୂର୍ବଦିଗରେ ସତ୍ତ୍ଵରବ୍ୟାପୀ ଜଗନ୍ନାଥସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ନଗନବ୍ୟାପୀ ସୁଷ୍ଟୁତ ଶ୍ୟାମଳ ଶ୍ୟାମେଷ ବିଦ୍ୟମାନ । 'ହେମରେ କଳନ୍ତିମା କଳାଙ୍ଗୀ କୃତ୍ତ କୃତ୍ତ ରବରେ ଦିନେ ମୁଖରତ କର ପ୍ରତାପିତା ଏବଂ ମୟୁରଭଞ୍ଜ ଓ ମାଳଚରିର ସୁଷ୍ଟୁତ ପ୍ରାଚୀର ହତ୍ୟାକରଣମାଳା ବରଜିତ । ଶିମ୍ବର ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟବନ୍ଧୀ ବିଦ୍ୟାକୟ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏକା ସତ୍ତାର ବ୍ୟାକ କିନ୍ତୁ ଗମରୁ ଉଲକିନ୍ନା ପ୍ରାପ୍ତ ମୁକବ ବେହି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାର ହୋଇନାହାନ୍ତି କହିଲେ ଅଜ୍ଞତ୍ତ ହେବନାହିଁ । ସତ୍ତାର ଯେ ନଶେ ଧନୀର ସନ୍ତାନ ତାହା ଦୁହେ, ପ୍ରଗାଢ଼ ଅଧିକଦ୍ୱାସ୍ତ ଓ ଏକାଇତା ବଳରେ ସେ ଆଜି କଟକ ରେରେନ୍ତା କଲେଜର ଧର୍ଥ ଶୈଳୀରେ ଅଧ୍ୟନ କରୁଥିଲା । ତାହାର ପିତା ଶାଖାରୀୟ ମାତ୍ର ନିଜାନ୍ତ ଗରିବ । ବହୁକଷ୍ଟରେ ସାମାନ୍ୟ ଯୌଧୁକ ଭୂଷଣଗ୍ରହି ଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜର ପରିବାର ଭରଣପୋଷଣ କର ଆୟୁ-ଅଛନ୍ତି । ଆଜିକାଲ ମୁଗରେ ଅଧ୍ୟନ ଯେପରି ବ୍ୟାସା-ସାମେଷ, ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ବୁଦ୍ଧକୁ ରେରେନ୍ତା କଲେଜରେ ଦିନ ରବ' ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏକାନ୍ତ ଅସ୍ମବ; ମାତ୍ର ସତ୍ତାର କୋମଳ ଓ ଦିନୟ ସୁଷ୍ଟୁତ ଏବଂ ପ୍ରଗାଢ଼ ଅଧିକଦ୍ୱାସ୍ତ ତାହାକୁ ଶିକ୍ଷାର ସବୋକ ସୋଧାଇବ ଯେ ଆରୁଢ଼ କରନ ଅରୁ ଏହା କହିଲେ ଅଜ୍ଞତ୍ତ ହେବନାହିଁ । କାରଣ ଗ୍ରାମୀୟ ମାରନରସ୍ଥିତି ପାରୁ ଆରମ୍ଭକର ରେରେନ୍ତା କଲେଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହାରେ ସତ୍ତାର ସବୋକ ହୁନ୍ତି ଅଧିକାରକର ବୁଝି (ଲଳରସିପି) ପାର ଅସ୍ମାଥି । ତାହାର ସତ୍ତ୍ଵବସ୍ତୁ ଏବଂ ତରିତ ହେବୁ ସୁର ଓ କଲେଜର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାକ ସତ୍ତାର ନିଜର ସବତତ୍ତ ସ୍ଵେଚ୍ଛ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅସ୍ତବ ସମସ୍ତରେ ନାଦାକୁ ଯଥାସାଧ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଝି ସତ୍ତାର ଅଧ୍ୟନରେ କୌଣସି ବାଧା ଘଟେ ନାହିଁ । ସୁଲବେ ଅଧ୍ୟନ ସମୟରେ ସେ ହେଣ୍ଟେଲ ବ୍ୟାକ ଅକ୍ଷୟ ରହୁଥିଲା । କାରଣ ହେଣ୍ଟେଲାକୁ ଏ ବୋର୍ଡିଂ ସୁପରିଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ଯହିରେ ସେ ସବଦା ବୋର୍ଡିଂରୁ ଅଧିକୁଣ୍ଡ(ହୋପ୍ପୁଟି) ପାଇଁ ଆୟୁଥଲ ଏବଂ ଖୁଲୁ ବେତନରୁ ମଧ୍ୟ

ସରତା ଅବ୍ୟାହତ ଲାଭ କରୁଥିଲା । ଅଧିନା ପ୍ରତିକିଗାଲ ମନ୍ଦର ଦୟା ଦୟାଦରବଶରେ'ର ତାଙ୍କାକୁ କଲେଜ ବେତନରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଦେବ ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୋଷେଲରୁ ଫ୍ରେ ପାଇବାର ସୁବିଧା ନ ମେଲିବାରୁ ସେ ଓ ତାହାର କେତେକ ଗୁରୁ ସହପଠୀ ମୁଦ୍ରିତ ଆବଶ୍ୟକ ବାସ କରିଥିଲା । ମେଦିନି ନାମ ଅନୁମୂଳି ମେସା ଏ ମେଦିନି ସାଧାରଣତଃ ଲ୍ୟା ଓ ଧର୍ଥ ଆର୍ଟ ଶୈଳୀର ପିଲମାନେ ହେଥାନ୍ତି । ବି. ଏ ଶୈଳୀ ଆଉ ଗାଣ ମସି ବାକି ଅଛି । ତେଣୁ ସତ୍ତାର ପାଇଁ ଅନୁବେଧ ପରେ ଏବଂ ଦୁର୍ଗପୁରା କିମ୍ବା ବଜ୍ରମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ତିବି ପଥାଦି ମଧ୍ୟ ଦେଇପାରୁ ନାହିଁ । ପଶ୍ଚାତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆସି ପଦ୍ମସିଂହବା ହେବୁ ସତ୍ତାର ପଦ୍ମପାଠୀମାନେ ଭାବ ମନୋ-ଯୋଗ ସହ ତଥାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଦିନେ ସତ୍ତାର ଜନେକ ସହପଠୀ ଉପଦ୍ରାସ ଛଳରେ କହିଲେ—“ସତ୍ତାର ଆଜିକାରିତ ଆଉ ଦେଖା ମିଳିକାହିଁ, ପାଶ୍ଚତ୍ୟରଜନ ଉଲଥାନାର୍ଥ ତ ଥିଆ; ଫାଲୁ ଉଚିତକ ଉପରକୁ ତ ଅର ଡିଭିଜନର ସୁଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । ତେବେ ଏବେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ଏପରି କଠିନ ପରିଶ୍ରମକଲେ ଶେଷରେ ଦୟାକାବେଳକୁ ଶଶାର ଦୁରକ୍ଷଳ ଓ ଅସ୍ମୟ ହୋଇ-ପଡ଼ିବ ଯେ ।” ସତ୍ତାର ଉତ୍ତରରେ ଅନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ନ କହି କେବଳ ଏତିକ ମାତ୍ର କହିଲେ:—“ତୋର ସବୁବେଳେ ସେଇ ଥିଲା । ବିନା ପରିଶ୍ରମରେ କିଏ କେବେ ଉନ୍ନତି ଲଭ କରିପାରିଲୁ, ଦେବ !” ତଦନନ୍ତର ଦେବଶ କ'ଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲ, ଏହାର ସମୟରେ ସତ୍ତାର ତାହାର ଦୟା ଆକର୍ଷଣ ପୁରୁଷ ତାଠୋପାତୀ କୁଳକୁ ବୁଲିବାପାଇଁ ଟାଣିନେଲ ।

(୨)

ବାରୁ ଶମକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଆକାଶ ପ୍ରାୟ ଶାନ୍ତର୍ବ ଦେଲ କଟକରେ ଅଛନ୍ତି । ସେ କଟକ ସିରିଲ କୋର୍ଟର ଜଣେ କିମ୍ବା । ବୟସ ଗୁଲିଶ ପଇଅଳିଶ ରିତରେ । ସେ ଶୁଭେ

ମିଶ୍ରବଣୀ ଓ ସଦାକାପା । ସପଥବାରରେ କଟକ
ରୁଇଅନ୍ତି ବଜାରରେ ଗୋଟିଏ ଘର ଭଡ଼ା କେଇ
ରହିଛନ୍ତି । ସତାନ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ଦୂରଶ ଓ
କନ୍ୟା ଶୈଳବାଳା । ଦୂରଶ ବର୍ଷମାନ ବି, ଏକାସରେ
ଘରେ; ଶୈଳ ତାହାର ସ୍ତରୀୟ ମାନଚର ଦ୍ୱାରା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାତ
ସହକାରେ ଉତ୍ତାଣ୍ଟ ହୋଇ ବର୍ଷମାନ ଦିତାମାତାଙ୍କ ତଞ୍ଚା-
ଖୋନରେ ଉଡ଼ିଆ ଓ ବଜଳା ସାହୁତ୍ୟ ବିଶେଷବୁପେ
ଅଲେଚନା କରୁଥାଏ । କଟକରେ ଭେବେନ୍ଦ୍ର ବାଲିକା
ତଥାକୟୁ ସଲେହେ, ସମକୃଷ୍ଟ ବାବୁଙ୍କର ନିଜ ବନ୍ୟାକୁ
ଛାଇଷା ଦେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ଆପଣ ଦେଖିଲ । ସେ
ଓ ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ସୁଶୀଳା ଦେଇ ଶୈଳବ ବର୍ଷମାନ
ପାରବାରିକ ଗୁହକର୍ମ ଓ ସୁତା କର୍ମାତି ଶିକ୍ଷାଦେବା
ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଆପଣଙ୍କିତ । ମାତା ସୁଶୀଳା ଦେଇ
ରନ୍ଧନବାୟୀ ଓ ପାରବାରିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧକର୍ମରେ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରା । ସେ ଏ କେତେବେଳ ମଧ୍ୟରେ କନ୍ୟାକୁ
ଏ ବିଷୟରେ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଅଛନ୍ତି ଯେ ବର୍ଷମାନ
ତାଙ୍କୁ ଆଉ ପାଇଶାଳାକୁ ଯିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଉନାହିଁ ।
ତାଙ୍କର ଅନୁପ୍ରିଦିରେ ମଧ୍ୟ ଶୈଳ ସୁରକ୍ଷାବୁପେ ରନ୍ଧନାଦି
କାୟୀ ସମ୍ମନ କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସାର ପାଠୀ ହୋଇଥାଏ ।
ସୁଶୀଳା ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ମେଜା ପ୍ରଭୁତ ବୁଣିବା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ସୀବନ କାୟୀ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକାନ୍ତ ଅନରଙ୍ଗ ।
ଦେଖୁ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିବେଶୀ କିଣିଷ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
ସବେଜିମା ଦେଖିବୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ସେ ଏ
କାୟୀରେ ଶୈଳକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ବିଶେଷ
ଆପଣର ସହିତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଶୈଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସବେଜିମା ଦେଖିବା ସୁଶୀଳା ଫଳରେ
କାର୍ଯ୍ୟ ବୁଣିବା, ଲେଖ୍ଯ ପ୍ରଭୁତ ସିଲଇ କରିବା, ମୋଜା
ବୁଣିବା ଓ ନାନା କାରୁକାୟୀ ମଣି ତ ଚିତ୍ରିତ ଗାଲଗୁ
ଓ ଟେବଳକୁଥ ପ୍ରଭୁତ ଦିମ୍ବାର କରିବାରେ ବିଶେଷ
କେବୁଣ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାଏ । ତାହାର ଦୁକି ଏପରି
ସ୍ତର ଯେ, ସବେଜିମା ଗୋଟିଏ ରକମର କୌଣ୍ଠଳ
ଦେଖାଇଦେଲେ ସେ ତହିଁ ରୁ ଦଶବକମ ଉଭାବନ କରି
ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଥାଏ । ତେଣୁ ସବେଜିମା ଶୈଳକୁ
ଅତ୍ୟସ୍ତ ସ୍ଥେତ କରନ୍ତି । ଶୈଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମିଶ୍ର ବର୍ଷିଣୀ
ଓ ସରଳ ହୃଦୟା; ପିଲ ସମୟରେ ତାହାର ସୁରକ୍ଷା ଅତ୍ୟନ୍ତ
ତପଳ ଥିଲ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟୋବ୍ରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ବାଲ୍ୟ
ଦେଖିବା ଏମଣି ଅନ୍ତର୍ଭିତ ହୋଇଥାଏ । ତାହାର ବସ୍ତ୍ର
ବର୍ଷମାନ ଚର୍ବିଶର୍ଷ ଅତିମ କରିଥାଏ । ଅଗରେ

ଯୌବନର ସ୍ତରାଭସ ଦେଖାଦେଲାଗି । ଏହା ଜୀବନ
କଷନର ପ୍ରାଚୟ କହିଲେ ତଳେ । ତାହାର କବି-
ଗୋର କାନ୍ତି ଦିନକୁଦିନ ତନ୍ତ୍ରକଣ ସୁନ୍ଦର ହେଲାଗି
ଦେଉଥିଲା । ମୁଖ୍ୟ ଦିନକୁଦିନ ଅଛି ସୁନ୍ଦର ଓ ପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ
ଦିଶୁଆର୍ଥ । ବୋଧକ୍ରମ ଯେବେ କମଣଃ ପୂର୍ଣ୍ଣତତ୍ତ୍ଵର ଶ୍ରୀ
ଖାରଣ କରବାଟାରେ ପ୍ରତିକା ଅବକୁ ଅପ୍ରସର ଦେଉ
ଅଛି । ଶୈଳର ଅଳ୍ପୀକୃତ ଓ ଗଠନ ଦେଇ ସୁନ୍ଦର
ଯେ, ତାହାର ବୁନା ଅସମ୍ଭବ । ମନେହୁଏ ଯେବେ
ଚିଶିଶିଲ୍ଲୀ ତାହାଙ୍କର ଶୈଳୀର ପରବାଣୀ ଏହାରିଠାରେ
ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଏ ମନ୍ତ୍ରରେ ସମକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କର ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଓ ପ୍ରତି-
ଦେଶୀ ଶୈଳର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରେର କରିବାପାଇଁ ଅନେକ
ଥର କହିଲେଣି; କିନ୍ତୁ ସମକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ତାହା ଶୁଣି ନନ୍ଦିନୀ-
ପର ବିନ୍ଦୁ ଉଥର ନଦେଇ ଗୁଲିଯାନ୍ତି । କେତୁ ନିତାନ୍ତ
ଜିଦ୍ କଲେ କହନ୍ତି “ଉଗବାନ ତା ଘର୍ଯ୍ୟରେ ସେଉଠାରେ
ହିର କରିଥିବେ ତାହାର୍ଥି ହେବ । ଆମେମାନ୍ତକୁ ଶବ୍ଦଚେଷ୍ଟା
କଲେ କ’ଣ ହେବ । ମୁଁ ମନେକରେ ଶୈଳର ମନ
ଯେତର ସରଳ, ତା ପାଇଁ ଉଗବାନ ସେହିପର ସୁପାପି
ଘଟାଇବେ, ଏଥରେ କିମ୍ବି ସଂନ୍ଦର୍ଭ ନାହିଁ ।”

(a)

ଶାୟୁଜ ଷିଳେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖ୍ୟଙ୍କ' କଟକ P. W. D ର
କଣେ ଓରାଇସିଥିର । ବମ୍ବୁ ଅନାକ ଗୁଲିଶ ରିତିରେ ।
ତାଙ୍କର ନନ୍ଦପାନ ପୂର୍ବବରତ ଫରିଦପୁର ଜିଲ୍ଲା । ଏହାଙ୍କ
ଦିନରୁ ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଛନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାକୀ ଟହୁଣ୍ଠ
କିହେବ ସେ ଏ କେବେକବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ରହୁ ଓଡ଼ିଆ
ଭଷାରେ ବିଶେଷ ପ୍ରୟତିଷ୍ଠି ଲଭ କରିଅଛନ୍ତି । ପରିବାର
ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ବୃଦ୍ଧ ପେଟା ମାତା, ଦୁଇଟି ପୁଣସ୍ତରାନ ଓ
ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାରେ । କେଣ୍ଣୁପୁନର ଜୀମ ନିରଦବରଳୁ ।
ଡାକ ଜୀମ ପାଟିକ୍ । ସେ କଟକ କଲେଜ ଏଟ୍ ଯୁଲିର
ସେକେଣ୍ଟ କ୍ଲାସରେ ପଡ଼େ । ଟିଲଟି ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ ।
କମ୍ବୁ ଅନୁପାତରେ ସେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ
ଅଧ୍ୟସର ହୋଇଅଛି, ଏହା କହିଲେ ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ଅଛନ୍ତି
ହେବନାହିଁ । ତାଙ୍କର ବସା ଗମନ୍ତ୍ର ବାବୁଙ୍କ ବସା
ପଳଗୁ । ତେଣୁ ଗମନ୍ତ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପରିବାର ସହିତ ଏ ପରି-
କାରାଟିର ଶବ୍ଦ ଘନଷ୍ଟ ସମ୍ମନ ଆଛି । କବ ଗାଇଯାର
ଅଛନ୍ତି—“ବୈକଣ୍ଠ ସମାନ ଆହା ଅଟଟ ସେହିଦର,

ପଣ୍ଡର ସ୍ଵେଚ୍ଛା ହାତୁ ଥାଏ ନରତ୍ତର" । କିନ୍ତୁ ପରିମାଣରେ ଶିଳ୍ପିଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପଦିଟାର ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଅଷ୍ଟରେ ଅଷ୍ଟରେ ପ୍ରତିଫଳକ ହୋଇଥାଏ ।

ଶିଳ୍ପିଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ଥା ସବେଳମା ଦେଖ ଯେଉଁ ରୂପବିଜ୍ଞାନ ପେଟଗର ମଧ୍ୟ ଗୁଣତତ୍ତ୍ବ । ପ୍ରାୟ ଦାର୍ଶନିକ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ସୁନ୍ଦରମା । ପାରିବାଦକ ଗୁଡ଼କର୍ମରେ ସେ ଯେହିର ସୁନ୍ଦରମା, ସେହିରେ କାର୍ଯ୍ୟ, ମୋଳା ପ୍ରକାଶର ବୁଣିଦା ଓ ସିଲାଇ କରିବା ପକ୍ଷର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଏକ ଆରଦ୍ଧ ଗମଣୀ ! ଏତଦ୍ରିକ୍ଷନ ହେଲି ଓ ପାଥିବ ତିବି-ଶାରେ ସେ ଏପରି ପାଦରଦ୍ଶୀ ଯେ ତାଙ୍କ ପତାଲେଜକେ ତାଙ୍କ ଛଢା ଆଉ ଅନ୍ୟ କାହାର ଠାରୁ ଉପରେ ବ୍ୟବ୍ଧ ବ୍ୟବ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ବଢି ବଢି ଡାକର ଯେଉଁ ସେଇ ଭଲ କରିପାର କାହାରୁ, ତାହା ସବେଳମାଙ୍କ ତିକିଷ୍ଟରେ ଆବେଦନ ହୋଇଥାଏ ।

ସବେଳମା ସୁଦ୍ଧରେ ଗୁଡ଼ର ପାକକାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏତଦ୍ରିକ୍ଷନ ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପଠନ, ପୀବନ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିଳ୍ପ ସନ୍ତ୍ରାନମାଙ୍କ ଅଧ୍ୟାତ୍ମା କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ । ଆହୁର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କୁ ଉପରେ ପ୍ରଦାନ ଓ ଅତିଥି ସେବା ପ୍ରକାଶ ଗୁଡ଼ର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ଘର ତାଙ୍କ ଉପରେ କାହାରେ । ଶିଳ୍ପିଙ୍କ ବାବୁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ମନ୍ତସଲ ଗୁଡ଼ରେ ଅନ୍ତିମ, ଦେଶୀ ଗୁଡ଼ର ସମସ୍ତ କେତେପରି ହୁଏଥାଏ ଭଲିବା ଘର ସ୍ଥାନ ଉପରେ ନାହିଁ ଆଏ । ଏହାପରେ ପୁଣି ଅନକୁ ପ୍ରୟେ ୨ । ୨ ମାସ ଦେଲ ଦୁଇଟି ବାଲିକାଙ୍କ ସୀର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଘର ତାଙ୍କ ଉପରେ ନାୟକ ଅଛି । ସେ ଦୁଇକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଶୈଳ ଓ ଅନ୍ୟଟି ତାହାର ବାଲିପଣ୍ଡିତୀ ରୁରୁ । ସମସ୍ତ ଦ୍ଵିପ୍ରଦର ସବେଳମା ଏମାଙ୍କୁ ପ୍ରତାକମ୍ପିଲେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ କାହାରେ ଥାଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଦଗୁଣ ମଧ୍ୟରେ ଶିଳ୍ପବାବୁ ଓ ସବେଳମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଭଲଗୁଣ ଏହି ଯେ, ୮୭ମାନେ ନିଜେ ଖାର ପିବ ଯେତେ ସନ୍ତୋଷ ଲଭ କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟକୁ ଖାଲ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିପାରିଲେ ତଥିପରେ ଶତଗୁଣ ଅଧିକ ସନ୍ତୋଷ ଲଭ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ ପରାଶିରେ ତାଙ୍କ ପଢ଼ାର ଓ ସହରର ଅପରିଚିତ ଓ ଅନେକ ଭାବରେ ଶିଳ୍ପବାବୁଙ୍କ ସରେ ଜ୍ଞାନ କର ବିଶେଷ ପରିଚୋଷ ଲଭ କରିଥାନ୍ତି । ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ, ସବେଳମାଙ୍କ ହୃଦୟ ପ୍ରମୁଦିତ ଅମ୍ବର ଭୁଲ ନାହା ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ପେଯ ଓ ଶିଳ୍ପବାବୁଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରାମାନ୍ୟ ଅମାୟୀକ ବ୍ୟବହାର ।

ଲେଖକ କହନ୍ତି, ସହ କଜା ପିତା ମାତାପାତା ବୁଝାଇଲା ଗୁହାକର କହ ହୋଇଥାଏ । ବାପିଦିକ୍ ଏ ଶେନ୍ଦର ତାହା ଅଷ୍ଟରେ ଅଷ୍ଟରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ ।—ଶେନ୍ଦର ବାବୁ ଯେପରି ସବଳ, ଅମାୟୀକ ଓ ମିଶ୍ରବିଷ୍ଟ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର କଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ତଥାଧିକ ।

ଏ ପରିବାର ସହିତ ପାଠକ ମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟପରିଚିତ ସଂଗନବାବୁଙ୍କର ବିଶେଷ ଦିନ୍ଦ୍ରିୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି । ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମେ ସଂଗନ, ଶିଳ୍ପିଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ କେବୁରୁଷ ପଟ୍ଟିକର ଗୁଡ଼ଶିକ୍ଷକ ଥାଇଁ । ସେ ସମୟରେ ସଂଗନବାବୁ ଅନୁମୂଳୀୟ ମେସବର ବନ୍ଦ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅବସର ସମୟରେ ପଟ୍ଟିକଲୁ ପଢାଇଥିଲେ । ତ. ଏ କ୍ଲାସକୁ ରଠିଲ ଦିନଠାରୁ ସେ ଅଭିଜିତସନ୍ କରୁନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ତିଶ୍ୟାସ ଯେ ସଂଗନ ନିଶ୍ଚିଯ University ରେ ପ୍ରଥମ କିମ୍ବା ଦିଶ୍ୟ ଯାଇ ଅଧିକାର କରିପାରିବ ଏବଂ ତାହାର ଦ୍ୱାରା ହୁଏ ରେଭେନ୍ କଲେଜର ମୂଳ ଜିଜ୍ଞାଲ ହେବ । ଉତ୍ସେଷକ କାରଣରୁ ସଂଗନକୁ ବାଧ ହୋଇ ଟିରସନ୍ ଶୁଭିବାକୁ ହେଲା ।

ସଂଗନ ବାବୁ ଶୈଳ ଓ ଶୁଭ ସହିତ ବିଶେଷ ଭବରେ ପରିଚିତ । କାରଣ ଶୈଳର ଅଗ୍ରକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଗନର ଧର୍ମାଠାରୀ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କ୍ଷେତ୍ର, ଏଥ୍ୟପାଇଁ ସଂଗନ ହରିଶ ଘରକୁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଯିବା ଅପିବା କରେ । ଏହାତ୍ମତା ନିଃଶବ୍ଦବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଟିରସନ୍ କରୁଥିଲ ବେଳେ ଶୈଳ ଓ ଶୁଭ ସେଠାରେ ସଂଗନମାଙ୍କ ନିକଟରୁ ସୀର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଯାତାହାତ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସୁନ୍ଦର ସଂଗନର ଏମାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଦେବାର ସୁବିଧା ନିଳିଧିଲା ।

କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବୁମାଲ, କମ୍ପେଟାର କିମ୍ବା ମୋଳ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ବୁଶା ଶେଷ ଦେଲେ ଶୁଭ ଓ ଶୈଳ ଦୁହେରେ ତାହା ପ୍ରଥମେ ଆଣି ସଂଗନକୁ ଦେଖିଥିଲେ । କିଏ ପାଣ୍ଡ ଦେବ ଏଥ୍ୟପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ

ପ୍ରଦେହତା କୁଳୁଥିଲା । ଅନ୍ୟ କେହି ମୀମଂସାବଳେ ସେମାନଙ୍କ ମନ ମାନେବାହି; କିନ୍ତୁ ସର୍ଜାର ଯାହା ଠିକ୍ ବିବିଧ ତାହାକୁ ସେମାନେ କରମୁକ୍ତକରେ ସ୍ଥାକାର କରିଥାନ୍ତି । ଶୈଳ ସୁଥମରୁ ପଣ୍ଡାକୁ ବିଶେଷ ଶ୍ଵାକରେ ଓ ସତ୍ତାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ଶୈଳକୁ ଦେଖିବ ଦିନଠାରୁ ତାଳୁ ଅନୁଭବ ଭବିତାଏ । ଶେଷରେ ଏଥର ଫେଲ ଯେ କୌଣସିଯିନ ଉଭୟଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ କହେଲେ ଉଭୟେ ସେ ଦିନକ ସକାର ମନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଅଭିନ୍ଦିନ ଓ କିମ୍ବା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଦିନକୁ ଯୁଗ ପ୍ରାୟ ମଣୁଥିଲେ । ଏହା ଉଚ୍ଚ ଯୁବକ ଯୁଦ୍ଧଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମର ଅନ୍ତରେତୁମ କହିଲେ ତଳେ, କିନ୍ତୁ କେହି କାହାରକୁ ନିଜର ମନକଥା ଲେଖିମାତ୍ର ଜଣାଇବାର ସୁଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଭୟଙ୍କ ମନକଥା ମନରେହିଁ ଥାଏ । ସତ୍ତାର ଓ ଶୈଳର ବସ୍ତୁଧର ବ୍ୟବ୍ୟାକ ଦେଖିଲାନ୍ତି । ତେଣୁ ଉଭୟେ ଅନ୍ୟକୁ ତାହାର ନାମଧର ତାକିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଅବାଧରେ ମିଳାଯିଲା କରିଥାନ୍ତି ।

ସମ୍ମକୃଷ୍ଟବାରୁ ଓ ତାହାକ ସ୍ତ୍ରୀ ସମାଜକୁ ହରିଶ ରୁକ୍ଷ ବିବନ୍ଦୁ ଓ ସ୍ଵେଚ୍ଛା କରିଲା । ସମାଜର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଗୁହକୁ ଅବଧିଗତି । କାରଣ ଲିଲାଦିନରୁ ସେ ହରିଶ ସଙ୍ଗର ପଢ଼ି ଆସୁଅଛି ଓ ତାଙ୍କ ଗୁହକୁ ଯାତାଯାଇ କର ଆସୁଅଛି । ଏତିଦ୍ୱ୍ୟାତ୍ମତ ସତ୍ତାର ନିଷଳକ ଉଭୟଙ୍କ କରିଥିଲା ଓ ବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵଦତ ସମକୃଷ୍ଟ ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅତିଶ୍ୟ ମୁଖ ବିଶର୍ଥିଲା ।

(୪)

ଦିନବୁଦ୍ଧିନ ଶୈଳ ଓ ସତ୍ତାର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେ ଫରମଣ ରହିଥିବ ହେବାକୁ ବହିଲା । କଥାରେ ଅଛି “Love begins from the first sight” କାହାରକ ସତ୍ତାର ଓ ଶୈଳ ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କ ହିଥମ ଦେଖିଲାନ ତାରୁ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହିତର ହୋଇଥିଲା । ତାହା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଦେହୀନ୍ୟାକ ବ୍ୟବ୍ୟାକ ଅନ୍ୟ କେହି ଅନୁଭବ କରିପାରି କଥିଲେ । ଏଥରକ ମାତା ସୁଶୀଳାଦେଵ ମଧ୍ୟ ଏ ବିଷୟର ବନ୍ଦୁଦୟର୍ଗଜନିତ ନାହିଁ । କେବଳ କେତେକ ଜଣିଥିଲ ଶୈଳର ବାଲ୍ୟସଙ୍ଗିନୀ ମୁହଁ । ସତ୍ତାର ଶୈଳର ଗୁହକୁ ପ୍ରାୟ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆସେ । କାରଣ ଶୈଳର ତ୍ରୁଟା ହରିଶ ତାହାର ଅନୁଭବ ଉପରେ ଉପେକ୍ଷା କର ନପାର ସତ୍ତାର

ଅଧିକାଂଶ ମମ୍ବୁ ବିମନ୍ଦୁଷ୍ଟ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ କଟିଲ ଥାଏ । ଯେଉଁ କେବେଳ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ସମକୃଷ୍ଟ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ରହେ, ସେ ସମୟରେ ସେ ସୁର୍ବୀଖ ଅନୁଭବ କରେ । କାଂଶ ସମକୃଷ୍ଟ ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମୀଶୁଣାଳାଦେଇ ସମସ୍ତକୁ ସୁର ନାହିଁରେଷରେ ହେବ ଦେଇଲା । ହରିଶ ଜଣଶକୁ ନିଜର ଶାପେବ ଶିବା କରେ । ସବେହି ଶୈଳର ଅଳ୍ପିନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ରେଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ମୁମ୍ବ ବିରଥିଲା । ଶୈଳର ନିଜର ବୋଟିଏ Heading ୩୦୦୩ (ନିତିବାଦି) ଅଛି । ତହା ସେ ସବଦା ପଢ଼ିବା ଓ ସୁଧାର୍ତ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ । ଗୁହୁଟି ରଖାକୁଣ୍ଡ, ପରମହଂସ, ରୂପ, ତେବେନୀ, ଦୂର୍ତ୍ତା, ଗାନ୍ଧୀ, ପୋଟନା, ତଳକ ଓ ଚିତ୍ରରକ୍ତନ ପ୍ରକାଶ ଓ ଦେବ ଦେଖିବା ପିତରେ ସୁଧାର୍ତ୍ତ । ଅଲମାରିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିବରେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଅନ୍ୟଗୋଟିବରେ ବଜାଳା ଭାଷାର ଦୀକା ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ଓ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଲମାରିରେ ନାନାବିଧ ସୂଚନା ସୁଚାକର୍ମୀ ଓ ତଥିବ ପରମଣ୍ଡ୍ରୀ ବିରଥିଲା । ତେଣେ ଉତ୍ତିଷ୍ଠାନରେ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକ ଅବକଳ ତଥି ନେଇ କରି ତାହା ତାହାର ଦେଖିଥାର ବ୍ୟବ୍ୟାକ କରିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ସତ୍ତାର ନାମ ତଥାକାରରେ ଲିଖିଥିଲା । ବି, ଏ ପରିଷା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରୁ ସତ୍ତା ପଣିବ ଅର ଅନ୍ଧକ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ବାବୁଙ୍କ ଗୁହକୁ ଆସିପାରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଶୈଳ ଅନେକଥର ପଢ଼ି ଲେଖି ପଠାଇଲା ଧନୀଧାରରେ, ଶେଷରେ ସତ୍ତା ଦିନର କାହ ହୋଇ ଥିଲା । ଯେ ଦେଖିଲ ଯେ ଶୈଳ ରେଶମୀଯାଗତ, ଅଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୁହା କରିବାର କାମାଦକ ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟବ୍ୟାକ କଲେ ମଧ୍ୟ ଲୁହୁ ଫିଲ୍ମିଙ୍କୁ । ସତ୍ତାର ଦେଖିବ ମାହେ ଟେଲି କରିବାର କାମାଦକ । ସତ୍ତାର ସମ୍ବନ୍ଧ କଥା ଜାଣିପାରି କହିଲ, “ଶୈଳ ! ଆଉ କାନ୍ଦନା, ବେବ ସମୟରେ ମନଦୂଷଣ କଲେ ଶରୀର ଆଦୁଦି ଝୁରି ହେବ । କଣ କରିବ, ପରିଷା ନିକଟ ହେବାରୁ ମୁହଁରେ ଦେଇବ ବ୍ୟବ୍ୟାକ । ତେଣୁ ତୋର ମନ ପାଇ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାର କଥିଲି, ବୋଧତ୍ୱର ଅଗ୍ର ଅସିଥିଲେ ଦେଇବ ବ୍ୟବ୍ୟାକ । ତୋର ଶୁଣି ବୁଝୁ କହିଲୁ, “କାହିଁକି ଆଜିକାଲି ରୁଦ୍ଧମ୍ବ କଣ ତ ଗୁର ପାଇଛି ଗରି”

ଏ ସମ୍ବନ୍ଧୁ ଅପି ଶୈଳ ଭଲ ଅନ୍ତଃଧ ଦକ୍ଷ ଶୈଳକୁ ଭଲ ଜ୍ଞାନ ଦେଇଥାନ । ଯାହାକ ସଦରନ ଭଲ ଭଲ ତତ୍ତ୍ଵ ପାଦୁ କାହାରୁ । ଉଥରରେ ମଣିଶ କହୁଥିଲୁ, “ହୁ ମୁଁ ଅଜିକାର ହୋଇଥାରୁ କହି ଚାକର ଭବ୍ୟ କହୁ କହୁ ହୋଇଥାରୁ । ମୋର ଅନ୍ତଃଧ ବ୍ୟାବେ ଶୈଳରିଥ ବେଗା ଯେ କିନ୍ତୁ ଆଖିବେ ଲାଭ କରିବ ଏକାରେ କିନ୍ତୁ ସନ୍ଦର୍ଭ ନ ହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ଶୈଳ ଓ ମୁକୁ ଭଲମ୍ବୁ ନ ହୁମେ ରହିବାରଲେ ନାହିଁ । କିମ୍ବାରେ ଜାଗି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଦରକୁ ଯାଇ ସୁରନେନାରୁ ତାତ୍ତ୍ଵରଙ୍କ ଭାବାରୁ ଉପରୁ ଅନ୍ତଃଧ ଓ ପଥ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଏବଂ ସାର ପତି ଏ ଦ୍ରୁତ ତାତ୍ତ୍ଵର ତଥା ଭାକ୍ତିଭଲୁ ସଦଶେଷ ହୀଲ ଜଣାଇଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ଶୈଳ କିମଣି ଆବେଗୀ ଲଭ କଲା । ଏଣିକି ସତାଗି ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ ଏହା କେଳେ ଆସି ଶୈଳ ନିକଟରେ ଦେଖିବାର ଯାହିଁ ଓ ତାହାର ଯାହାକିଛି ବୁଝିବାର ଥାଏ ଅଭା ବୁଝାଇ ଭଲାଇଥାନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ନଳକୋଅପରେଶନ୍ ଶବ୍ଦ, ବିଦେଶୀୟ ମହିଳା ମାନଙ୍କ ଭୁଲନାରେ ଆମ୍ବମନଙ୍କ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ଦିର ଅନୁନ୍ଦାର୍ଥୀ, ତାପାନ ମହିଳା ମାନଙ୍କ ଶେଷା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ବର୍ଣ୍ଣନ, ଭରତୀଷ୍ଟରେ ବିଧାମାନଙ୍କ ଦୂର୍ଭାଗୀ, ଯାଧ୍ୟାତ୍ମ ପ୍ରତିଦଶରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଥାଧୀନତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତ ପ୍ରତି ସମାଦର, ଏ ଦେଶରେ ସୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତର ଜନନ ପ୍ରତି ଅନୁହୋଦା ପ୍ରକଳ୍ପ ବିଷୟରେ ନାନା ସ୍ତ୍ରୀ ତର୍କ ପାତ । ଉଭୟରେ ଏହି ସତାଗାୟ ଦ୍ୱାରା ଦିଶେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ରୂପୁ ତାହାର ବାଣୀ ବିନିନ୍ଦନ କିଣୁଗୁରୁତ୍ୱକାରୀ ମୋନିୟମର ମିଶାଇ ଗନ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ଉଭୟଙ୍କର ଅଳ୍ପାଦ ଦେବେ କରିଥାଏ । ଶୈଳ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସୁଗାମ୍ଭାକା: ‘କିନ୍ତୁ ବସ୍ତ୍ରୋବୁକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ସେ ଏଣିକି ସତାଗି ସତାଗି ସନ୍ତଶରେ ବାନ କରିବାକୁ ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ସତାଗି ଶୈଳକୁ ଘାନ କରିବାକୁ କହିଲେ, ସେ ଗୁରୁ ଉପରେ ଭଲ ତେଣୁ ନିଜେ ଅନ୍ୟ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଯାଏ । ସମୟ ସମୟରେ ସତାଗି ସନବନ୍ଧ ଅନୁସବ ଉପେକ୍ଷାକର ଦ୍ୱାରା ଶୈଳ ଯେଉଁ ତାନକରେ ତାହା ସତାଗି ମହିୟ ବହୁକାର କହି ଦୁର୍ଗମ୍ଭୁତ ଅନୁଭବକରେ ।’

ଏତଦର୍ଘାତ ଶୈଳ ଚିତ୍ତଦିଧ୍ୟାରେ ‘ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିପଣା ସତାଗି ତାହାର କେତେକ ସୁଦର ସୁନର ପ୍ରକୃତିକ ଦୁଃଖର ଚିନ୍ମାଳୀ ଏ ମଧ୍ୟରେ ‘ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ-ସାହିତ୍ୟ’, ‘ମୁକୁର’

‘ବାବୁଟା’, ‘ଲକ୍ଷତର୍ବର୍ଷ’, ‘ଧୁକ ହା’ ଓ ‘ଦେଣେ’ ଭୋଗ ମନ୍ଦିଳ ଦେଖାଇ ପଠାଇ ଥିଲା । ତାହା ମେଁନ ଅଦ୍ୟର ସ ତ ଭଲ ସତାଗିର ସମ୍ବନ୍ଧର ଦ୍ୱାରା ବୁଝାଇ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ପଠକ ଥାତକା ମନଙ୍କର ଦେଇଥାଏ ।

ସତାଗି ଶୈଳ ଉଭୟେ ସାମାଜିକ ରସ୍ତେ ରଚିବ ଏକ ଓ ପ୍ରତି ମମ୍ବ ଅନ୍ତଃଧ ମରିବାର ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ କରୁଥିଲା । ସ୍କୁଲଟା ଦେଖିଲାକୁ ଭଲ ସତାଗି ଓ ଶୈଳ ଦୁଇଟି ସନାତକ ଆଦର୍ଶ ଦ୍ୱାରକ ମୁହଁତ । ବର୍ଷମାର ଉଭୟଙ୍କର ବ୍ୟେକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ସେମାନ ଆଉ ସାମାଜିକ ବାଳକ ବାଲକା ନୁହନ୍ତି—ତଥାପି ଉଭୟୁ ଉଭୟଙ୍କ ପେତ ବାଲ୍ୟବଳୀ ଭାବରେ ଦେଖନ୍ତି ଓ ପ୍ରେସ୍ତ୍ର କରନ୍ତି । ଏପରିବ ଆକପ୍ୟାକ ହେଲେ ପଦ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ନିଜର ପ୍ରାଣ ବଳିଦେବାକୁ ବୁଝିବ ନୁହନ୍ତି ।

ସମକୃଷ୍ଟବାରୁ ଓ ସୁଗୀଳା ଦେଇ ଏଣିକି ସତାଗି ଓ ଶୈଳ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଗାଢି ପ୍ରତିଷ୍ଠର ଭବ ଲକ୍ଷାକର ଦିଶେ ଆନନ୍ଦ ଲକ୍ଷ କରିଥାନ୍ତି । କରିବ ନସନାନେ ଆଗରୁ ମନେ ମନେ ମନ୍ଦିଳ କର ଅଛନ୍ତି ଯେ, ଶୈଳକୁ ସତାଗି ଧୁପରେ ଅର୍ପଣ କର ସୁଣା ହେବେ । ସତି ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତିଲଦିନରୁ ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠର ସାର ହୁଏ ତେବେ ତାହା ନିଷ୍ଠା ଚିତ୍ରାୟୀ ହେବ, ଏ ସାର ସୁଖମ୍ୟ ହେବ—ଅକାଥା ସର୍ବାର ଦୁଇଟି ଅଳ୍ପି, ଅପରିଚିତ ଓ ବିରଳ ରୁହି ଏବଂ ଭବାପନ ମୁକୁକ ମୁକୁକ ପରିଷୟ ସୁମରେ ହୋଇଥାଏ କରି ଲଭ କିମ୍ବା ତଥାର ଏ ସୁଖମ୍ୟ ସଂସକ୍ରମ ବିଷମ ହଳ ହଳ ମୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠର ହେବ—ସଥାବରେ ସୁର୍ଗୟମ ପରିଷେଷେ ନରକର ବିଷମ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭୂତ ହେବ ।

(୫)

କି, ଏ ଗର୍ବକାର ଫଳ ନାହାର ଜଳଣି । ସତାଗି ପାଇଁ ପରିଜନ ଉଭୟ ଶୈଳକପେ ଅନାର୍ଥର ପାଇଁ କରିଥାନ୍ତି । ଗତ କଲେ ବିଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁ ସତାଗି ନିକଟରେ ଏ ବିଷୟରେ ଟଳିଗ୍ରାମ ପାଇ ଅଛନ୍ତି । ଟଳିଗ୍ରାମ ପାଇ ବିଧାଶ୍ୟାମ ତାର ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଗୀଳା ଦେଇ ଆନନ୍ଦର ଆଢ଼ିବାର । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିବେଶୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ ଆନନ୍ଦରେ ଯୋଗଦେଇ ସତାଗିର ଭୁବ୍ସା ପ୍ରଶଂସା

ପରୁଅଛନ୍ତି । କେନ୍ତି କହୁଛୁ—‘ଦେଶ ଯେଉଁ ବିନ୍ଦୁ
ଓ ନମ, ଏଥର ନଖ୍ତୁ ତାହାର ଉବ୍ଧ କରିବେ, ଏଥିଲେ
କୌଣସି ସହେତୁ ନାହିଁ ।’ ଅଣ୍ୟ କେହି କହୁଛୁ—‘ଦେଶ
ଆୟର ଯେହର ପଣ୍ଡମା ଓ ପ୍ରଚଢ଼ ଅଧିକାସୀୟୀ ସେ
ନିହିୟ ଦିନେ ଜଣେ କରିଲେକ ହେବ, ତତ୍ତ ବୁଦ୍ଧିର
ପାଇବ । ଭିନ୍ନାଦ ରିତ୍ୟାତ । ଏହିପରି ବହୁମୁଖରେ
ସଂଗ୍ରହ ଭୁବି, ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ତାହାର ଦିଶା ମାତାଙ୍କ ମନ
ଆହୁର ଆନନ୍ଦର ହେଉଅଛି । ସେମାନେ ମନେ, ସଂଗ୍ରହର
ୟୁଷ୍ମ ଓ ଦର୍ଶାୟୁ ବାନନ୍ଦା କରି କେତେ କେତେ ଦେବ
ଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ପୂଜା ମାନସିକ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏପରି
ସମୟରେ ପ୍ରାମର ଜନେକ ପ୍ରୀତିର ସ୍ଥିରମା ମା କହି-
ପକାଇଲ “ହୁଁ, ରୁମ୍ମେମାଜେ ସମଟେ ତ ସଂଗ୍ରହ ଉନ୍ନି-
ତରେ ଆନନ୍ଦ ହେଉଅଛ, କିନ୍ତୁ ତା’ର ଯେ ଆସି ଦବଶ
କି ପରିଶ କର୍ଷ ଦୟମ ହେଲଣି—ହାତକୁ ଦିହାତ ହୋଇ-
ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟ କେହି ଥରେ ତିନା କରିଛନ୍ତି ? ଏ କି
ଅମ ଉତ୍ସୟର ଅଛୁ ଯେ, ଲୋକ-ବିଶାଶଦେ ବର୍ଷ ପରମାୟୀ
ସେବ କରିବ ? କଥାରେ ଅଛୁ—‘କର୍ତ୍ତୃଷୀଠା ପାଠିବ ।’
ଏ ମୁଗରେ ତ ବାବା ପାଠି ଏକର୍ଷ ରୁ ଉର୍କୁ କେହି କଞ୍ଚୁ
ନାହାନ୍ତି । ପରିଶ ଟପିଲେ ବୁଦା । ଆଉ ସମ୍ବାଧର ବିବାହ
କେବେ ହେବ କି ? କାପ ମା କିପରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିଛନ୍ତି
କେନାଣି ମା !”

ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଶିମା ମା ସହିତ
ଏକମତ ହୋଇ କହିଲେ, “ବାସ୍ତବକ ସଂଗ୍ରହ ପାଠସାଠ
ଦି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବିବାହର ଉପରୁତ୍ତ ବୟସ
ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଷମାନ ତାହାର ବିବାହ ବିବରଣୀ
ତିବାମାତାକର ବର୍ଷବ୍ୟ ।” ତତ୍ତ୍ଵଦୂରରେ ରଧାଶ୍ୟାମ
ବାବୁ ବହିଲେ, “ହଁ, ତିକୁ କଥା । ହେଜାରେ ସେ
କାର୍ଯ୍ୟଟା ବହିଯାଇଛି । ବର୍ଷମାନ ଏହି ଆସନ୍ତା ବୈଶାଖ
ମାସରେ ଯେତ୍ର ହେଉ ସେ କାର୍ଯ୍ୟଟା ସମ୍ଭାବ କରଇ
ଦେବାକୁ ହେବ । ଆଉ ଦେଖି ଡେବକଲେ ତଳିବ
କାହିଁ । ଆଠ ଦଶ ଯଗରୁ ସମ୍ଭବ ଆହିଅଛି । ସେଥିମଧ୍ୟ
ଯାଇସ୍ତବର ଜମିଦାର ଶା ଏକବିଶେଷ ମହାନ୍ତକ କନ୍ୟା
ସହିତ ସଂଗ୍ରହର ସମ୍ଭବ ସ୍ଥିର କଲେ ମୋ ବିବେଚନାରେ
ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । କନ୍ୟାଟି ବୁଦ୍ଧମଣି, ଶିଷ୍ଟତା ଓ ମୁନ୍ଦରୀ ।
ବିଜଜିଶୋବ ବାବୁ ନିଜେ ଜଣେ ହେବୁଟି, ତପ୍ତିର
ନିଜର ବିପ୍ରର ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ କରଦ ଟ୍ୟୁକ୍
ଓ ବିକ୍ରିକର ଦେବାକୁ ବଜି ଅଛନ୍ତି । ମୋର ଜାତୀ

ପେଠାର ସମତ ହୁଏଲେ କଳ ହେବ ।” ଏହି
ଥମୟରେ ସୁରେଶ ନାମର ସଂଖ୍ୟାର ଜନେତ ଗାନ୍ଧୀ
ବମକୁଷ୍ଟଗାନ୍ଧୀ କଣ୍ଠୀ ସହିତ ସଂଖ୍ୟାର ଦେବାତ୍ମନ
ପମକ ଖ୍ୟାତନ ଉଷ୍ଣଯୁବେଂପୁଣ୍ଡାଙ୍ଗର ବନ୍ଦରକୁ ଧାର୍ଯ୍ୟମ
ବାବୁ ଦିବେତ ହୋଇ ଦହିଲେ—“ବା, ବା, ସେଠାରେ
ମୁଁ ପମକ କବିତ ନାହିଁ । ସେ ଏବେ ତାତିରେ ମେହିଁ
ପରେ ଯାମାନ୍ୟ ବିଶାଖାରେ କର ଯେଠ ଯୋଗ୍ରହିତ,
ସେ ଲଙ୍ଘ ଦେବେବ ଯେ, ସଂଖ୍ୟା ପର ଯୋଗ୍ୟବୁଦ୍ଧି ମୁଁ ଜାଣିଥିଲା
ସେଠାରେ ବିବାହ ଚରଣକ । ସେ ଲେକ ପଠାଇଥିଲେ
ହେଲୁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିଷେଧ କରିଦେଇଛୁ ।” ତୁମ୍ଭରେ
ସୁରେଶ ବମକୁଷ୍ଟ ବାବୁଙ୍କର କଣ୍ଠୀ ଶୈଳିବାଲାର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା,
ପଞ୍ଚିତ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୟ ସଦ୍ବୁଧାବନୀର ଅଲୋଚନା କରି
ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ଉକ୍ତ ପରିବାରର ବିଶେଷ ଦନ୍ତସ୍ଥା ଥିବାର
ପ୍ରକାଶ କଲେ ହେଲୁ, ଧାର୍ଯ୍ୟମାନ ବାବୁ ସେଥିରେ ଘର
ଦେଲେନାହିଁ । ସୁରେଶ ଜାଣେ ଯେ, ସଂଖ୍ୟାର ଏତାନ୍ତ
ଲଙ୍ଘା ସେ ସେ ବମକୁଷ୍ଟ ବାବୁଙ୍କ କଣ୍ଠୀ ଶୈଳିକୁ ବିବାହ
କର ସୁଖୀ ହେବ; କିନ୍ତୁ ସେ ଅନ୍ୟକ ବିକୁଳ । ତେଣୁ
ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସେ ଏ ବିଷୟ ଜଣାଇବାକୁ ବିଶେଷ ଲଙ୍ଘ
ବୋଧ କରିଥିଲା । ସେ ତାହାର ବାଲ୍ୟକୁ ସୁରେଶକୁ
ଏବିଷୟରେ ଥରେ ପଥ ଲେଖିଥିବ ଓ ଯଥାପଥ ଟଟକ୍ଷା
କରିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ କହିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସୁରେଶର ସନ୍ତୃ
ତେଷ୍ଟା ଦିପଳ ହେଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ
ଯାଇସ୍ତର ଜନିଦାର ଶ୍ରୀ ଶକ୍ତିଶାର ବାବୁଙ୍କର କଣ୍ଠୀ
ବାସନ୍ତୀ ବୁଝବଜ୍ଞ ହେବେହେଁ ତରବୁଣ୍ଡା ଓ ଶୈଳିପରି
ଗୁଣବତ୍ତା ନୁହନ୍ତି । ଆହୁର ମଧ୍ୟ ବାସନ୍ତୀର ବୟସ ସଂଖ୍ୟାର
କର୍ମସ୍ତର ଅନୁପାତରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଅଳ୍ପ । ବାସନ୍ତୀର ବୟସ
ବର୍ଷମାନ ଦଶବର୍ଷ ଓ ସଂଖ୍ୟାର ବୟସ ପଚିଶ ବର୍ଷ ।
ଯାହାକୁ ଇଂରାଜରେ *Unequal match* କହନ୍ତି ।
ବାସନ୍ତିକ ଉକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧକ ମୁଠର ଦ୍ୱୟକ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ
ସମ୍ମତ ପ୍ରାପନ କଲେ ଫଳ ତାହାରେ ହେବ । ଏହା ଜଣୀ
ସୁରେଶ ଧାର୍ଯ୍ୟମାନ ବାବୁଙ୍କୁ ଗୋପନରେ ଏ ବିଷୟ ବୁଝିର
ଶୈଳ ସହିତ ସଂଖ୍ୟାର ବିବାହ କରିବାକୁ ଲଙ୍ଘ ଥିବାର
ମଧ୍ୟ ଜଣାଇଥିଲେ । ଉତ୍ତରରେ ଧାର୍ଯ୍ୟମାନ ବାବୁ ଦିବେ
ହୋଇ କହିଲେ—“ରୁହିମ ଇଂରାଜ ଦେଉ ପିଲମାନେ
ଏଣିକି ଦେଖୁଛ ନିଜଇଲଙ୍ଘରେ ଯାହା ତାହା କରିବାକୁ
ବସିଥିଲା । ରୁହିମାନଙ୍କ ଯଦି ନିଜ ଲଙ୍ଘାନୁସାରେ ବିଷୟ
ଦେବ, ତେବେକ ଆମେ ବାପ ମା ଆଉ ଅଛୁଁ କାହିଁ କି ?
ସଂଖ୍ୟାର ବିବାହ କରିଛି । କାଲି ଜଣେ ଦେସୁଟି ବାବୁ

ମଜ୍ଜେଟ୍ ହେବ । ସେ ଯଦି ରାଜବିଶ୍ୱାସ ବାବୁଙ୍କ
କନ୍ୟାକୁ ଦିଆଦି କରେ ତେବେ ତାର ମାନ କେତେ
ଦେଖିବ, ତାହା ରୁଦ୍ଧ ସମ୍ବଲନ ଅନୁମାନ କରିଥାଏସୁଥିବ ।
ତାହା କଳଇ ସମାନ୍ୟ ଜଣେ କରାଗାଇ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ
କଲେ ତା'ର ମାନ ବିମ୍ବିତ ନା ବଢ଼ିବ ? ତା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ
ନରତ ଟ ୧୦୦୦ ଟଙ୍କା, ସୁନ୍ଦର ଘଡ଼ି, ଚେନ, ସାଇକେଳ,
ଫଟ, ପଲକ ପ୍ରକଳ୍ପ ଅନେକ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଜିନିଷ ପାଇବ ।
ତା'ରେ ମୁଁ ଶୁଣୁଛି ବଳନିଷେରବାରୁ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ
ଅନ୍ୟଙ୍କ ଭଲପାନ୍ତି ଏବଂ ଦମସରସ୍ଵର ତାଳୁକଟା । ସେ
ତାଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ ତାନ କରିଦେବେ ବେଳି ନିଜ ମୁଖରେ
ପ୍ରକଶ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ସୁଯୋଗ ଶୁଣିବା କ'ଣ ତୁମେ
ଭାବିତ ମନେ କବ, ସୁରେଶ ? ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଜବାବ
ପଠାଇ ଦେଇ ସାରିଛି; ଆଉ ମେର ଜବାବ ଟଳିବ
ନାହିଁ । ରୁଦ୍ଧ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୋଷ୍ଟିପିଯକୁ ଯାଇ ସତର
ନିକଟକୁ ତାର କରିଦିଆ । ସେ ଶୀଘ୍ର ଘରକୁ ବୁଲିଆସୁ । ଆଉ
ଦମସ୍ତ ନାହିଁ । ବୈଶାଖ ଦିନକୁ ଶୁଭଲଗ୍ନ ସ୍ଥିର
କରିବାର ଛାତ୍ର ଅଛି ।” ସୁରେଶର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବିପଳ
ହେବାର ଦେଖି ସେ ଦୁଃଖିତ ମନରେ ପୋଷ୍ଟିପିଯକୁ
ଯାଇ ସତରକୁ ଶୀଘ୍ର ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ସୁର୍ବୀ ଠକଣାରେ
ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଦେଲ ।

(9)

କର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଶର କିରଣରେ
ଜୀବଜୀବନ ଅକୁଳିର, ନଦୀ ସୁନ୍ଦରୀ ସମୁଦ୍ର ଶୁଷ୍କପ୍ରାୟ ।
ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ କଳାଭାବ ଦେବ ଲୋକେ ବିଶେଷ
କହୁ ଘେର କରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନେକେ ପ୍ରାୟ
କ । ୪ ମାଇଲ ଦୂରରୁ ଜଳ ଆଖି ନିଜର ପିପାସା ନିର୍ବରି
କରୁଅଛନ୍ତି । ସକାଳ ୯ଟା ଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ୧୮ଟା ଦୟାଙ୍କ
ବାହାରକୁ ବାହାରବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଯାହାଦେଉ ନଦୀ
ଓ ସମୁଦ୍ରକୁଳବର୍ଣ୍ଣୀ ହ୍ରାକ ଦୂରରେ ସାଧାରଣତଃ ସନ୍ଧ୍ୟା
ସମସ୍ତରେ ଟିକିଏ ଅଣ୍ଟା ପଡ଼େ । ତଣ୍ଟ୍ର ସମସ୍ତେ ଆସି
ସେଠାରେ ମିଳିଛ ହୁଅନ୍ତି ।

ସପ୍ତାଶ ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ଏକମାସ ହେବ ତାହାର କେତେକ
କଳୁଙ୍କ ସହିତ ଘୁଣ ଅନ୍ତିମତ୍ତ୍ଵରେ । ଦୂସ୍ତିରେବ ଅଷ୍ଟୀନୁଶ
ଦେଖି ବର୍ଣ୍ଣମାନ ସେମାନେ ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମୀରଣ ସେବନ
ଉଦେଶ୍ୟରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ କୁଳକୁ ବୁଲି ବାହାରିଛନ୍ତି । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ
କଳରେ ପଦହୁନ୍ତ ବୋଧିଥର ଶୋଭ ଦର୍ଶନକରି ଓ ଶାତଳ
ସେବନ ସେବନ କରି ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ଆଜନ ଉପଲବ୍ଧ

କରୁଥିଲୁ; ଏହି ସମସ୍ତରେ ଜଣେ ଡାକ ପାଥଳ ଗେଟିଏ
ଚେଲିଛନ୍ତି ମନେଇ ସଜ୍ଜାଶ୍ଵର ଦେଲା । ସମ୍ବାଧରେ ତେବେ-
ତେବେ ମହିଳା ସମ୍ମାନ ଯା ଦୀର୍ଘକାଳୀଙ୍କ, ତର୍ହେଲେ ତାମର
ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱାରାକାର । ସେଥିରେ ଲେଖାଧିକ:— “Marriage
settled Come sharp” Father

କେଉଁଠାରେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିତ ଦୋଷାଛି, ସେ ବିଷ-
ସ୍ତରେ ସଜ୍ଞା ଅଛାଇ । ବନ୍ଧମାନେ ଟେଲିଫୋନ ପଡ଼ି ଅତିଶ୍ୟାମ
ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କଣ୍ଠବାକୁ ଲାଗେଲେ । କିଏ କହୁଛି ଆମ୍ବାର
ଗୋଟିଏ ଗ୍ରୃହପଂକ୍ଷେ ଦେବ । କିଏ କହୁଛି - “ଦେଖ ! ମୋତେ
କ’ଣ ଦୋର marriage ceremony (ବିବାହ) କୁ
invite (ନମହଣ) କରିବୁନାହିଁ ?” କିଏ କହୁଛି “ମୁଁ ଯାଇଛି
ଦୋର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧର ଗୋଟିଏ ସଜ୍ଞା ରଚନାକରି
ପ୍ରେସ୍କୁ ଦେବ, ଆଉ ବିଷୟର କେତେବୀଳ ଦେଇଅଛୁ ?”
କିଏ କହୁଛି - “ତେର ସ୍ତ୍ରୀ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶିକ୍ଷିତା ତୁ କୁ
ଦେଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖିବୁ ର ?” ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର ବାକୀ
ଲାପରେ ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସତର ସେ ସମସ୍ତ କଥାର
କଣ୍ଠୀପାଇଁ ସୁଖା କରୁଥାଇଁ । ତାର ଏକମାତ୍ର ଭବନା ଯେ
ପିତା କେଉଁଠାରେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିରକଲେ । ସେ ତ
ସୁରେଶ ନିକଟକୁ ଅନେକଥର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାର
ମନୋଗତ ଭବ ବ୍ୟକ୍ତକରି ପରି ଲେଖିଛୁ । କେଜାଣେ
ସୁରେଶ ଏ ବିଷୟ ପିତାଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛୁ କି
ନାହିଁ ? ହାୟ, ସେ ଏ ବିଷୟର ଅଗ୍ରତ୍ତୁ କୌଣସି ଆସି
ମଧ୍ୟ ପାଇଁପାଇଁଲନାହିଁ । ସତେଜ ଶୈଳ ତ’ର ଅଙ୍ଗଳିଣୀ
ଦେବ ! ସତେଜ ତାର ବାଲ୍ମୀକିମାଳୁ ସେ ଜୀବନର
ଚିରସଙ୍ଗିମାରୁପେ ଲଭକର ଧନ୍ୟଦେବ ! ଯାହାଦେଇ
ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବକୁ ସେଠାରେ କେହି ନୁହିଲେ ।
ସେ ଏହିପରି ଆନ୍ଦୋଳିତ ମନରେ କିନ୍ତୁକଷଣ ପରେ ବନ୍ଦୁ-
ମନଙ୍କ ସହିତ ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲା ଏବଂ ଶୀଘ୍ର ଘେଜ-
ନାଦ ସାର ଦୁଃଖ ଏକାପ୍ରେସ୍ଟରେ ଗ୍ରମକୁ ଆସିଲା । ଗ୍ରମକୁ
ଆସି ଦେଶେ ଯେ, ବିଭାଦର ଆଉ ଦୁଇଦିନ ବାକା । ବିଭ-
ଦର ନମିତ ବିସୁଲ ଆୟୋଜନ, ବିଶେଷ ଧୂମଧାର ।
ବାଣ, ଆଚସବାଜା, ବାଦ୍ୟ ଓ ଆଲୋକର ବିସୁଲ ଆୟୋ-
ଜନ ହୋଇଅଛି । ଶାଦ୍ୟ, ପେଢ୍ଟୁ, ଚତ୍ର୍ୟ, ରୂପ୍ୟ ସକଳ
ସ୍ଵକାର ପଦାର୍ଥର ଆୟୋଜନ ସରିଲାଗି । ନାନା ପ୍ରାକକୁ
ନମହଣ ପଠାଯାଉଥିଲା । ସତରକୁ ପାଇ ପିତାମାତା
ଓ ଆମୀୟ ବର୍ଗ ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦତ ; କିନ୍ତୁ ସମଶର ମନ
ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଯୋଗଦେବାପାଇଁ ଏକାତ୍ମ ଅନନ୍ତକି ।

ସେ ଏହିବେଳେ ଦୟାକୁ ତାର ମନକଥା କାହାରକୁ
ଖୋଲୁ କହୁନାହାଁ କିମ୍ବା ସେ କେବୁରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି
ପ୍ରଶ୍ନ ଉଚ୍ଛାରନ କରିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ଦରି ସୁନ୍ଦରଗ
ସନ୍ଦର ସଂଶେଷ ସନ୍ଧର ହେଲା । ସୁରେଶଙ୍କୁ ଏ ଶବ୍ଦରୁ
ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ସୁନ୍ଦରବୁଝ ହୋଇ ଯମ ।
ବିଷୟ ତରୁ ତରୁ ଜରି ପଡ଼ିଲା କିମ୍ବା । ଦମ୍ପତ୍ତି ଦିନୀ
ଶୁଣି ପଞ୍ଚଶ ପ୍ରଥମେ ପାଶର ପାଶର ଫଳକ କିମ୍ବାକୁ
ଲାଗିଲା । ସେ ତା'ର ହୃଦୟରେ ଯେହାର ଶବ୍ଦ କୁଣ୍ଡିକ
ଦଂଶରର କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରି । ହେଲେ କ'ଣ କରିବ,
ଉପାୟ ନାହିଁ । ସମ୍ମତ ବିଷୟ ସ୍ଥିର ହୋଇଥାଇଲାଣି ।
ଏହିବେଳେ ତାର ମନୋଧାରୀ ଆହୁ ପାତଙ୍ଗ ନିକଟରେ
ଦ୍ୟୁତିଜଳେ କି ଫଳ ହେବ ? ଆହୁରିମଧ୍ୟ ବାଲୁକ ଲକୁ
ଅଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଦିଗାଳ ଅଜା କେବେବେହି ଅବଜ୍ଞା
କରି ନାହିଁ । ଅଜି କେଉଁ ସହିତରେ ସେ କହୁବ ଯେ
“ମୁଁ ସେଠାରେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ।” ଏହା ତା'ରକରେ
ଏକାବେଳକେ ଅନ୍ୟବ । ଏହୁଦର ମନମଧ୍ୟରେ ସେ
ନାନାକଥା ଘରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କେତେବେଳେ ଭାବୁଆୟ
ଯେ, ସେତିର-କୁମାର ବ୍ରୁତ ଅଭିମୟନ କରିବ । ପରିଷ୍କାରରେ
ପୁଣି ଭାବୁଆୟ ଯେ ଶୈଳ ବାଣିତ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ସେ
ତା'ର ହୃଦୟ-ସିଦ୍ଧାସନ ଅର୍ପଣ କରିବ ନାହିଁ ; କିନ୍ତୁ
ନିବିଷ୍ଟିତିରେ ଏହା ଅନୁଧାନ କଲାବେଳେ ସମ୍ମତ ଆକାଶ-
କୁସମ ବହୁ ପ୍ରତିମ୍ବାନ ହୁଏ । କାହା ଗୁଡ଼ ପରିଦନ ଯେ
କିଷିପର । ଏହୁଦର ନାନାପ୍ରକାର ଭାବ ଶେଷରେ ସେ
ସୁରେଶର ପରମର୍ଶ ମାଟିଲା । ସୁରେଶ କି ପରମର୍ଶ ଦେବ
ପ୍ରଥମ ତାହା ଭାବ ସ୍ଥିର କରିପାର ନଥିଲା । ଶେଷରେ
କିନ୍ତୁ ଭାବ ସ୍ଥିରକଲ ଯେ, ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଦିତା ଯେଉଁପ୍ରାନ୍ତରେ
ବିବାହ ସମ୍ଭବ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗରେ
ପ୍ରତିଶର୍ଷ କରିବା ସମ୍ଭବର ଏକାକ୍ରମ “କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅନ୍ୟଥା ନାନା
ଆଦୋଳକ ଓ ଅଶାନ୍ତ ଅଭିମ୍ବାସା । “ଭାବାନ ଯାହା
କରନ୍ତି ତାହା ମନୁଷ୍ୟର ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ” ଏହା ମନେରିବି
ତାଙ୍କର ଅଦେଶମତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ମାନବର ଉପରି ।
ବାଲୁସଙ୍ଗ ସୁରେଶ ନିକଟରୁ ଏହି ସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେଶ ଲୁଭକର
ଦିଶା ନିକର ପଠନାଗରକୁ ଫେରିଲା । ଟେବଲ୍ ଘରରେ
ଥିବା ବହୁ ସମ୍ମତ ସଜାଡ଼ ରୁହିବା ବେଳେ ଟେଲର

କେବଳ ବହୁ ଓ କେତେଜଣ୍ଠ ତଥ ଦେଖି ସେ ଅଗ୍ରମ୍ଭନାଶ କରି ହେଉଥିଲାମାହିଁ । Suit case କେବେ ଦେଖିଲ ଯେ, ତାହା ଉତ୍ତର ଶୈଳର ଖଣ୍ଡଏ ଫେରାଟାପାଇଁ ତ ମାତ୍ରାକୁ ସେ ଜୀବନର ମୂଳବନ୍ଧୁ ସମୟରେ ବାବରାତରେ ରଖିଲ ବେବେ କବିତାକୁ ଲାଗିଲ ଯେ, ଅଛ କେଉଁ ମୁଖରେ ହେ ଶୈଳନକଟକୁ ଯକ୍କି ଓ ଜାପା ଲେଖିବ । ଏତେବେଳେ ତାହାକୁ ଯେ ନିଜର ବୈଲ୍ ଘରିଥିଲା, ତାହା କେବଳ କ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଯାହା ଭାବେ, ସବୁ ସମୟରେ ତାହା ସଫଳ ହୁଏଗାହିଁ । ଏହାର ମେ ନାନାପ୍ରକାରେ ମନକୁ ପ୍ରଦାନ ଦେଇ ଶାନ୍ତିକଷବଳେ ।

ମାତା ସନ୍ଦର୍ଭ ଦେବୀ ପୁଣିର ବିଷ୍ଣୁମୁଖ ଦେଖି କହିଲେ,
“କିମ୍ବର ପଡ଼ାଶ ! ମୁଁ କୁଟୁମ୍ବ ତୋର ଜନେ ଦୁଃଖ ଅଛୁ ।
କାହାକି ? ତୋର ଘଣ୍ଟାରେ ଜଣେ ଦେଖୁଣ୍ଡ ଓ ଜମେଦାର ।
ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ମିତି, ବୋହୁଣ୍ଡ ଯେପରି ରୁଦ୍ଧବଗ୍ର, ଉଚ୍ଚା-
ଧକ ଗୁଣବତ୍ତା । ଏପରି ହେତ୍ୟାଗ୍ରେ ଯ'ଥି ଓ ଦର ଅନ୍ତର
ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିରଳ କହିଲେ ଚଳନ । ତୁ ତିଳଲେକ,
ସେ ସବୁ ଜାଣୁନାହୁଁ । ବୋର ବାବଙ୍କ ନିକଟକୁ ୮୧୦
ଯାଗାରୁ ସମ୍ମିତି ଆପଥଳ । ବାହୁ ବାହୁ ସମ୍ମିତି ସେ ରାଜାଟି
ପାପଳ କଲେ । ତେଣୁ ସବ୍ସତନ୍ତ୍ରମେ ତାହା—୫୧୯
ହୋଇଥିଲୁ ।—ଆରେ ବାବୁ ! ଆମେ କ’ଣ ତେର
ଅମଙ୍ଗଳ କରିବୁ ? ଦଶମାସ ଦଣ୍ଡଦନ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ
କରି କେତେ କଷ୍ଟ ସହି ତୋହାନ୍ତି ଏତେ ବଢ଼ିଲା କରିଛୁ,
ସବ୍ବଦା ମା ସାରଳାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ, କିମ୍ବର
ତୋର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ଆମେ କ’ଣ ତୋର ଅମଙ୍ଗଳ
ପାଷ୍ଠୁ ଯେ ତୋ ମନରେ ଏତେ କଷ୍ଟ ? ବେହୁଣ୍ଡ ମୋର
ସନ୍ଧାନ ଲାଗୁ । ଅ : ପ୍ରା : ପାପ କରିଛୁ । ଯେଉଁ ମନେ
ଦେଖିଛନ୍ତି ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଆମ ଗାଁ ଜମିଦାର ତର
ବଡ଼ବୋହୁ ଅଦେଶୀ ସେ ସବସ୍ତୁ ଗୁଣରେ ରୁଦ୍ଧବଗ୍ର ଓ
ଗୁଣବତ୍ତା । ଏହି ବେହୁଣ୍ଡର ଘାଇବା ସବ୍ବଜ ଦୁଃଖ ।
ଉଗବାନ ତୋର ମନଜାଣି ସ୍ମୀଟିଏ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହି
ପ୍ରଜାପତିର ଘଟନ, କିଏ ଅକ୍ଷୟଥା କରିପାରବ ?”

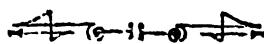
ତତ୍ତ୍ଵରେ ଦଣ୍ଡକହିଲେ—“ନା ମା ! ଏ ବେଳେ
ଦିନ ଦେଲେ ମୋର ଦେହ ଭଲ କାହିଁ—କେବେ ଏହି
ମଧ୍ୟ ଧଳୁ ନାହିଁ । [DigitalliberatorSrujanika@gmail.com](mailto:DigitalLiberatorSrujanika@gmail.com)

ମୋହ ପ୍ରସାଦୀର୍ଥୀ । ଏହି ବିଷୟରେ ମନ୍ତ୍ରକୁ କରିବା
ମେର କବାପି ଉଚିତ ନୁହେଁ ।”

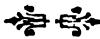
ପୃଷ୍ଠା ଦିବସ ମହା ସମାବେହରେ ବିଚାହ କାର୍ଯ୍ୟ
ହାନି ହୋଇଗଲ । ଅଖି ପାଖ ଶାର ମେକ କୁହା କୁହ
ହେଉଥାନ୍ତି ଯେ, ଏହି ବିଷୟର ବଜାବାଦଶାସ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ
ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଗାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ ଦଳାର ସଜାର ଲେକ
ଆବଶ୍ୟକ । କିମ୍ବା କେତେ ଛନ୍ଦ ମାତ୍ର ନେଇଥାଏ ତାର
ଛିରତା ନାହିଁ । ସମ୍ପଦେ ମହା ସୁଖରେ କାଳ ଯାପନ
କରୁଆନ୍ତି; -କିନ୍ତୁ ଜଣକର ଏ ବିବାହରେ ସୁଖ ନ ଥିଲା—
ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଏ ବିବାହର ନାମ୍ବକ—ହଶାପ ବାବୁ ।

ମେ ମହାଦେବ ବନାହ ସରେ ସମ୍ପଦ ବାବୁ ସବ୍-
ହେସ୍ତକ ନନ୍ଦେତ୍କ ପାଇଁ ପାଠନା ଗଲେ । ତିର୍ଯ୍ୟା ମାତ୍ର-
କ୍ଷେତ୍ରକ ସୁଧାରିତ କଲରେ ସେ ସବ୍ଦେଶ୍ଵର ପଦରେ
ମନ୍ତ୍ରନାମତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଶଶିର ମଧ୍ୟ ଏଥରେ
ବିଶେଷ ସହାୟତା କରିଥିଲେ । ସବ୍ଦେଶ୍ଵର ମନ୍ତ୍ରନାମତ
ହୋଇ ସେ ପ୍ରଥମେ ସୁଅଳ୍ପ ଗଲେ । ସେ ସମୟରେ
ସୁଖରେ ଘର ଦୁଇକ୍ଷା । ସବୁ ତିର୍ଯ୍ୟା କଲେକ୍ଟର ମହୋଦୟ
ତାଙ୍କୁ ରିଲିଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟସଲ ପଠାଇଲେ । ସୁଅଳ୍ପ
ସମ୍ପଦ ଚୋଲକର ଏ ସବୁ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଅଗ୍ରତ ଥିଲ,
ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ମୃତ୍ୟୁ ପାଇ ସେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହ ସହବାରେ
କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନତାନ ହୋଇଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ତିର୍ଯ୍ୟାମଣ୍ଡି ସେନାଗତି

ରୂପେ

ରୂପେ କାନକର ରୁଦ୍ର ଚମ୍ପା ଗୋ,
ରୂପେ ବଳା ବରୁଦର ଶମ୍ପା ଗୋ,
ରୂପେ ନିର୍ମମନର ନରକ ହୃଦୟେ
ସରଗର ଅନୁକଣ୍ଠା ଗୋ ।

ରୂପେ ବାରିଧର କାରି ସଶି ଗୋ,
ରୂପେ ନିଶାବଣୀ ଘୋଷିମ୍ବାସୀ ଗୋ,
ରୂପେ ପ୍ରଳୟ ଶିଶୁ ପ୍ରଶର ପବନେ
ମଳୟ-ମରୁତ-ଶ୍ୟାସୀ ଗୋ ।

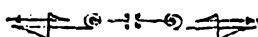
ରୂପେ ତରୁଣୀର ରୁଦ୍ର ବେଣୀ ଗୋ,
ରୂପେ ରୁତ୍ସାର ରସନା ଶ୍ରେଣୀ ଗୋ,
ରୂପେ ବିଳାଦିନକୁଳ-ନମ୍ବନ ବିଳାସେ
କିମା ରତ୍ନବାଣୀ ଏଣୀ ଗୋ ।

ରୂପେ ପ୍ରୀତ-ବଦିନଚକ୍ର ପଦା ପଦା,
ରୂପେ ମୁଖ୍ୟ ମୟ ସଞ୍ଚାବମା ଗୋ,
ରୂପେ ଦୁଷ୍ଟୁତ-ଗରଳ ଦ୍ୱାତତ ଧରରେ
ସୁକୁତ-ଅମୁତ-ଶଶି ଗୋ ।

ରୂପେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟମ ତପତ ଶ୍ରେ ଗୋ,
ରୂପେ ବରଷାର ବାରିଧାର ଗୋ,
ରୂପେ ଶରତର ଶୁଭ୍ର ତାନମା ଶତରେ
ଶଶି ହାସ ସିତଖେ ଗୋ ।

ରୂପେ ହେମତର ହେମବନ୍ଦୁ ଗୋ,
ରୂପେ-ଶିଶିର-ରୁଷାର ସିନ୍ଧୁ ଗୋ,
ରୂପେ ଜରଣା କାନନ-ବନତା ବଦନେ
ବାସନୀ ଯୌବନ ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋ ।

ଶ୍ରୀ ଉପେନ୍ଦ୍ର ପିତାମ୍ଭା

ପଲିଟିକ୍‌ର ପୃଷ୍ଠାଏ

— ପରିଚୟ —

ଦୂରଟି ଟଙ୍କା

ତରଳୁଗଟିର ଗୋଟିଏ ପଶା ପେଟ ଧାଖେ ଖଣ୍ଡି, ଆର ପାଟେ କିମ୍ବା ହାତରେ ଧରି ଚନ୍ଦ କରୁ କରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକ କହିଲ, “ମୋର ଏଇ ଲଣ୍ଠନକରେ ଚନିବ । ମଧୁଶାର ଗଢ଼ରେ ମୂଳ ବେଶୀ ମିଳିବ । ହରିଆକୁ କହିଛି, ସେତେବେଳେ ସେ ଟାଣୁଆକର ଛା'ହାତ ଖଣ୍ଡିଏ ରୁଣିଦେବ । ଶାର ତମପାଇଁ ଟଣ୍ଟିଏ ହେଲେ ହେଲା । ଆୟୋଜନ କରି ଗ୍ରେଟିଆ ଦେବ ।”

କଥା ବହିଲ ବେଳେ ବନାର ମୁହଁର ଆନନ୍ଦର ଦେଖ ପୁଣା କଥିଲ । ତାର ସେହି ମଳିନ ମୁଖକୁ ଜଟକଟିଆ ଖଣ୍ଡିବାକ ଗୁଡ଼କ ଅଧେ ଦୋଡ଼ାର ପକାଇ ଥିଲ । ସେଲାଇ କରୁ କରୁ ଖାଇ ହାତରେ ସେ ବେଳେ ବେଳେ ବାଳ ଗୁଡ଼କୁ ଦରକୁ ପବାଇଦିବ । ହାତ ମୁଣ୍ଡରୁ ଆସି ଲୁଗାରେ ଲଗୁ ନଳଗୁ ବାଳ ଆସି ପୁଷ୍ପାଳକ ଅଧିକାର କରିଥାଏ । ପାଶରେ ମୁଢିନଳା ; ଭଣଗଣ ମଶା ବେଢି ଯାଉଛନ୍ତି । ସଂଶେଷ ଓସାରର ପିନବା ଲୁଗା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛାତା ଦେବୁରେ ତାର ଆଜ ଅନ୍ୟ ଆବରଣ ନାହିଁ ।

ବନାର କିନ୍ତୁ ଏପରିଥିକ ଆବୋ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ଯେ ସିଲାଇ କରୁଛି ଏବଂ ପଦେ ପଦେ ମନ୍ତର ଟେକ କହିଛି ।

ମେହିକା କହିଲ, “ନା, ତା’ ହେବନାହିଁ । ଆଖିଲେ ଦଶହାତ ମାଣିଆକରି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ଆଣିବ । ତା’ ନହେଲେ ମନେ ବାପଦରେ ନନ୍ଦ ତ୍ରୁଟିଦେଇ ଆସ । ପୁନଃ ବାହାରେ ମୁଁ ଆସିବ ।”

ଏ କଥାରେ ବନା ମୁହଁର ରଙ୍ଗ ଆହୁରି କଳା ଫଡ଼ିଗଲ । ଫିଲାଇ ବୈଶା କୁହୁତ ହୋଇ ଆପିଲ । ହେ ସିଲାଇ ବନା ବର ମୁହଁରେ ବସି ରଖିଲ । ସୀମୁହଁରୁ ସେ ଏପରି କଥା କେବେ ଶୁଣି ନଥିଲ, କିମା ଶୁଣିବ ବୋଲି ଲାଗି ନଥିଲ ।

ବାବ ମା’ ଛେଉଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାହା ବିଛି ପଇସା ବାହୁଳୀର ପାଇସ ରଖିଥିଲ ଗଲ ତନମାସରେ ସୀ ପରୁଷ ଦୁଇହି କେଉଁଦିନ ମାଛ ଖୁବିଥିଲେ, କେଉଁତଳ ଧର ଧର ଚୋଇଗ ବୁଝିପଦିତାର ବଣି ସାର ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହାହିଟା ବିଷ ବେଳକୁ ସେ ସାହୁତାର ପାଇସର ଆଗରୁ ମୂଳ ବାତକଳୁ ଦିଶିଗଲଣା ଖାନ ଅଣିଛି । ସେ ତିରଷି ଗରଣୀ ଧାନ ପାକୁ ପାହାରୁଥିବ ହୋଇଛି । ସେ ଯାହାରୁଥିଲ, କୁଆର ବୁନିଅକୁ ଚମ୍ପା ପାଇଁ କେବଳ ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗା ଥଣ୍ଡି ନିଜ କଥା ଯେପରି ସେତର ଚଳାଇଦେବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲ; ମନ୍ତର ଚମ୍ପା ଛିଦ୍ଧର ବହିଲ ଯେ ଦଶଦାତ- ମାଣିଆବଦି ଲୁଗା କ ହେଲେ ସେ ପିନବ ନାହିଁ । ପୁନଃ ଅଭି ଦୁଇଦିନ ବାଞ୍ଚା, ବନାକୁ ବଡ଼ ଭାବରେ ପଡ଼ିଲ ।

ସେତନ ଟିକ୍କର ଅଧାରୋଇ ରଖିଲ । ବନିରେ ଦୁଇଁ ଶାରବତ ମୁଠିଏ ଲେଖାଏଁ ଖାଇ ଶୋଇଲେ । ବନା ଆଖିଲୁ କିନ୍ତୁ ଜିଦ ଲାଗିଲ ନାହିଁ । ମେ ପଟିରେ ଶୋଇଲ, ମାତ୍ର ତାର ମନ ରହିଲ ଯାଇ କୁଅନ୍ତାଗା ପାଇଗଲ । ସବିଧିନ ତାକୁ ମଶା କମୁଦିଲୁ, କିନ୍ତୁ ସେଧିନ ତାକୁ କିନ୍ତି ଜଣାପଦିଲ ନାହିଁ । ସେ ମୁହଁରୁଦ୍ଧ କବି ଲେଉଟାର ଆସ ଏବଂ ତମାକୁ ବୁଝିଥାଏ, “ଅଛୁଟା, ସାହୁତାରର ଯେବେ ଯୋହିଏ ଟଙ୍କା ଦେବେ କେବେ ଦଶଦାତ ଖଣ୍ଡିଏ ଆଣିବ, କ ହେଲେ, ଅଠାତ ଧୋତିଟିଏ ହେଲେ ତନିବ ନାହିଁ ?”

ଚମ୍ପା ଜାଣିଲ, ତାହୁର ଦେନ ବନାକୁ ନିବ ନାହିଁ । ବନାର ଏକଥା ଶଣି ସେ ଅଭି କଥା କହିଯାଇଲ ନାହିଁ । ତା ବୁଲୁ ରହିରୁ କୋହ ଉଠିଲ । ଏକ ସନ ତପ୍ତ କିମ୍ବା ଉଠି ବନାର ଲୁଗାମୋହ ଭଜିଦେଲ ।

ବନା ମେହିକା ଗାଢି ଆନିଜନରେ କୋଳିଲୁ ଟାଟି-ନାହିଁ କିମ୍ବା, “କାନ୍ଦୁ ତାଙ୍କା ?”

ନଶୀ ଦୁଇ ତନଥର କଥା ଢୋକ କହିଲା, “ନା, କାହାରେ ନାହିଁ । ଏ ପୁନିଅକୁ ଅଟେ ଆଉ ନୁଗା ପିନ୍ଧିତା ନାହିଁ ।” ଏତଙ୍କ କହି ସେ ଆଉ କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସ୍ଵଳର ତଣା ନାହିଁ ପରିଚାରିତ ଶୁଣ୍ଠ କରଣ ଘର ଉତ୍ତରେ ସେ ହୋଇ ତେଥିଲା । ଫେଳେ ଫେଳେ ଦୁଆର ମୁହଁ ତାଟି ଜାଇରେ କମକାଏ ଲେଖାଏଁ ଅଟ୍ଟାଟବଳ ଘର ଉତ୍ତରେ ଏହି ଆସୁଥିଲା, ଯିହି ଶିର ନିର୍ଜନତା ଭେଦକର ଦିନୁଆ ଦୁଇର କରସି ସ୍ଵର ଦ୍ୱାରଥିଲା—ସେହି ଭାଙ୍ଗା ଦୁଇଥା ନିତରେ ଦୁଇଟି କୃତକ ପତ ହୋଇ—ବନା, ଆଉ ମୋ ବିଶ୍ଵର ମନୋବେଦନା, ଦୁଃଖ, ନିରଶରେ କିଏ କାହାକୁ ପଦେ ସୁବୀରା କଥା ନ କହି ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ମୋହାର ଜୀବନର ଦୁଃଖ, ଦରଦୁଗ୍ରା, ପତ୍ରାର ମୁଣ୍ଡ ପର ସେମନେ କିଛି ଥମୟ ଶାନ୍ତିମୟ ସ୍ଵୀପୁରକଥରେ ବୁଲିଗାକୁ ଅବସର ପାଇଲେ ।

ସ୍ଵରତର ସିନ୍ଧୁ ସୁର୍ଯ୍ୟକରଣ ବନାର ନିଦ ଭଗିଲ ବେଳକୁ ତମୀର ପାହିପାଇଟି ଭୁଲର ବାଢ଼ିପଟ ଅମ୍ବଗଛ ମଳରୁ ବୋଝେ ଶୁଣିଲ ଆସୁପତ୍ର ଜାଳ ପାଇଁ ଆଖି ବରେ ଦୃଷ୍ଟି ଥାଇଲା ।

ବନା ଶୀଘ୍ର କାନ୍ତିମୟରର ଡାକିଲା, “ତମା !”

ତମୀର ବୋଝକ ବାଢ଼ିପିଣ୍ଡାରେ ରଖିଦେଇ ଦିନରିତିରେ ପଶିଲା । ତାର କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ମୁଖମୟକରୁ ସେ ପଣ୍ଡତ ବାନରେ ପୋଛୁ ପୋଛୁ କହିଲା, “ବେଗେ ଦାନ୍ତପାଣି କର ପଖାଳ ଦୁଇଟା ଖାର ଯାଆ । ଥାହିକାର ତେଣେ ଗଜିବେଣି ।”

ବନା ସମ୍ମାନ, ସକ କୁ ଉଠି ଦ୍ଵୀପାରୁ ନୁଗା ଶେହୁରେ କିଛି ମୁଁ ଫୁଲଣା କଥା ଶୁଣିବ । ସେ ତମୀର କଥାବାଣ୍ଡା, ବ୍ୟବସାରରୁ ଜାଣିଲା, ସେ ଯେପରି ନୁଗା କଥା ଏକା-ବେଳକେ ଭୁଲିଯାଇଛୁ ।

+ + + +

ବନାର ମନ ସେବନ ଠିକ୍ ନିର୍ଥିଲା । କାମ କରୁଛି, ସମୟ ପୁଣି ତାର ଦୁଷ୍ଟି ନାହିଁ । କାଣ୍ଡ ମୁଲିଆ-ମାନେ ଯେବୀ କମ ରୁକ୍ଷିଲ ଫେର ଗଲେଣି, ସୁର୍ଯ୍ୟଦେବ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠିଲେଣି, ବିଷ୍ଟାର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଏକାକୀ ବନା ମାଟି ତାଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ । ଉପରୁ ଶର ତୁତି ପଡ଼ିଛି, ତଳ ପାଦରୁ ନିଆଁ ବାହାରୁଛି; ବନା ସେଥିକି ଦୁର୍ମୁଖ ନିର୍ଦ୍ଦେଇ ମନେ ମନେ ଭରୁଛି, “ବିଧାତା ମନେ ଏତେ ଦରଦୁ

କାହିଁକି କଲ ? ପ୍ରାଣର ଚକ୍ର ପାଇଁ ଗ୍ରୈବ ଲୁଗା କହିଲା ନାହିଁ ! ଶିବେ ତ ବେତେ ବେକବିବ ମେଦୋ ସର, ଚାନ୍ଦିଶ୍ରୀ, ଶଠ, ପଲକ ଅଛୁ, ମେନ ତାହିଁକି ଦିନକୁ ମୁଠାଏ ଶାରବାକୁ କୁଟୁମ୍ବାହିଁ ? ବେକେ ପାତ୍ର-ଯୋଡ଼ା ଚଢ଼ିଲୁଛି, କାମା କୁରୁତା ଲଗଇଛିଲା, ମୋକ ମାଳ ଯେବୁଛିଲା, ମୋର ତ ସେଥୁବ ମନ ନାହିଁ, ଲୁଗା ଶ୍ରୀଏ କାହିଁକି ମୋତେ ମିକ୍କାହିଁ ? ହୁି, ଭଗବତ ! ସଥରକୁ ବ୍ୟଥ ଶୁଣାଏ ଅଭିରକ୍ତ କାହିଁକି ଠାପିଲ ? ମହାନକ ତ କୁତୁ କୁତୁ ଲୁଗ ଧର ଦୋକାନରେ ବସିଛି, ସେଥୁରୁ ମୋତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଲେ କଣ ଗାର ସବୁ ସରି-ଯିବ ?” ମୁଣ୍ଡ ଖରକୁ ଦେଖିଲ ବନା ମଟ ତାଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ମଧ୍ୟରୁ ନିର୍ଜନତା ଭିତରେ ଦୁଇ ଆମ୍ବଦୋଟା ଗହଳିରେ ବସି କରପାତ ଗନ୍ଧିର ସ୍ଵର-ଲହସ୍ନର ଦିନ ଦିଗନ୍ତ କମ୍ପାର ଦେଲା, କୁମାରୀ ହୃଦାର ରତ ବେଳ ରିଠିଲ, ସାହୁକାର କେତ୍ତ ମହାପାତ୍ର ପଦନିଦି ଭଜି, ଉଠି ଦେଖିଲେ ବନା କାମରୁ ଫେର ହାକସ ପକାର ଯାଇନାହିଁ । ସବିଲେ, ସେ ମିଳେ ଠକିଦେଇ ଅଗରୁ ଘୁମିଯାଇଛି ।

ସେହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଶର୍ଵବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ତାନ-ପଥ ଛାଟାଟେ ଟେକି, ବିଧେ ବହୁଲର ତେଲ ତିରିଟା ପାମୁଣ୍ଡ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିନ୍ଧ ମହାପାତ୍ର ଧୀର ପଦ ଦିଷ୍ଟେପରେ ବିଲ ଥାବିଲୁ ବାହାରିଲେ । ଠିକ ରି ମୁଣ୍ଡ ତାଙ୍କ କହିତଟୁ ଶାବଳ, ଆଉ କୋଡ଼ଟା ତଳେ ଦୁମ୍ବନା ପକାର ଦେଇ ବନା ଲମ୍ବା ଦଶ୍ରବତଟାଏ ହେଲା, ପରେ ଦୁଇହାତ ପାହକୁ ଦୃଷ୍ଟିକାର ଠିଅହେଲ । କିମ୍ବା ଯେ କାମସାର ଫେରୁଛି, ଏହା ଦେଖି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ପାଟ ଧାନ ନିରାରେ ଶୁଣିଶ୍ରେ ଓସାର ହୋଇଗଲା । କହିଲେ, “ହୁଇ, ହୁଇ, ଯା, ଯା, ସେବା-ଶୋଷ ହେବଣି । ଏତିବେଳଯାଏ କାମକଲେ ଦେହରୁ ବାଧିବ, କନା !”

ଟିକିଏ ରହି ପୁଣି କହିଲେ, “କେତେ ଶୋକ-ଦେଲ ?”

ବନା କମ୍ପିତ କଣ୍ଠରେ ଉଭର ଦେଲ, “ଯ ଶିବାଟା କିଆରିଟି ।”

ମହାପାତ୍ର ଅଞ୍ଜିକୁ ଉପରେ କହିଲେ, “ଏ, ମତେ ଉଛନ୍ତ କଲୁଛ, ମତେ ଉଛନ୍ତ କଲୁଛ । ଦିନକେ ଉତ୍ସନ୍ମାଧନ ମଧ୍ୟଦେଇ, ଓଳକି ଅଧିପାଏ ବିଲର ମାଟି ତାଢ଼ି-

କାହିଁ ? ତୋହର ନମକହାଗମ ଆଉ ଦେଖିନାହିଁ ମୁଁ ।”
ଏହା କହି ସେ ସେହିଠାରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ପେଟ ପିଠିକୁ ଲାଗିଯାଇଛି, ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ଧୂଳ ଧୂଳର,
ଚନା ମୁହିଁ ଗୋଟି ପୋତ ସାହୁ ଦୁଆରେ ଥକାମର
ବସିଥିଲା ।

× × × +

ବେଳେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘର ଉଚିରେ ଝମ ଝମ ଶବ୍ଦ
ଶୁଣିଲା । ମହାପାତ୍ର ସକାଳ ଓଳିର ଧାନବିକା ଟଙ୍କା
ରଖିବାରେ କିମ୍ପଦେଲେ । ଟଙ୍କା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ବନାର
ବୁଲୁ ଉଚିର ପଡ଼ିଲ ପିଠିଲ, “ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା, ଯୋଡ଼ିଏ
ଟଙ୍କା ।”

ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ ସେ ଘରକୁ ଫେରିଯିବ,
ମାଣିଆବନ ଲୁଗାଟିଏ କଣିବ, କୁଆଁରପୁନିଅରେ ଚଞ୍ଚାକୁ
ପିଲାଇବ ।

ବନା ଦୁଆର ପାଠ ପାଶେ ମୁହିଁ ରଖି ଢାକିଲ,
“ପାଇ !” ପୁଣି ଶୁଣିଲ, ଝମ, ଝମ, ଝମ । ବନା ହୃଦୟ
ଉଚିରେ କିଏ କହିଲ, “ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା, ଯୋଡ଼ିଏ
ଟଙ୍କା ।” ଏତେ ଝମ ଝମ ଉଚିରୁ ସେ. ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା
ପାଇବ ବୋଲି ଭବିଦେଲେ ବେଳେ ତା ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ
ଉଠେ, କାଲି ଟହ ଟହ ମାଣିଆବନ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡ ତିର,
ସୁଗୋଳ ବାହୁ ଯୁଗଳକୁ ଦୂର ଦୂର ଉଚିର ଚଞ୍ଚା ତା ଆଗର
ଅସି ମନସୀମୁଣ୍ଡିପରି ଠିଆ ହୋଇପଡ଼େ । ପର ନୁହୁ-
ର୍ଦ୍ଦରେ ସେ କେତନା ପାଇ ଦେଖେ; ସାହୁକାନ ନାହିଁ,
ଟଙ୍କା ନାହିଁ, ଚଞ୍ଚା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସେ ନିରାଶାର ଏକ
ଶର୍ଦ୍ଦିନ ନିଶ୍ଚାସ ପକାଏ । ଚଞ୍ଚା କଥା ଭାବ ଅଣି ଛଳ ଛଳ
କରିବ ।

ପଣି ଶୁଣିଲ, ଝମ, ଝମ, ଝମ, ଝମ । ବନା ଆଉ
ହୃଦୟପାରିଲ ନାହିଁ । ତାର ଅର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଲ ନାହିଁ ।
ସେ ଝୁଲୁ କହିପାର୍ତ୍ତ କରି ଢାକିଲ, “ସାଇ, ସାଇ, ସାଇ ।”

ପାଞ୍ଚମିନିଟ ପରେ ଦୁଆରଟା ଧଢ଼ାଇ ହେଉ ପିଠିଲ ।
ବନା ପିଣ୍ଡାତଳକୁ ଓଜାଇ ଠିଆହେଲ ।

ମହାପାତ୍ର ପରୁରିଲେ, “କିରେ ଯାଇନାହିଁ ?” ବନା
କହିଲ, “ଗୋଟିଏ ଗୁହାର ଅଛି । କାଳି ପୁନିଅ, ଟଙ୍କା
ହେବି—”

ତା ପାଞ୍ଚମିନିଟ କଥା କ ସ୍ଵରୁ ଗର୍ବନ ଶରିଲ, “ଦୁଇ-
ତୁଅ, ନମକହାଗମ ! ତୋହର ଘୋଷିବାରେ ଏଇ କଥା ?
କହିବା ଗଣ୍ଯମ୍ଭବ । ତାହାଟ ପେଟ ଘୋଷିବାକୁ ତ କଲ
ନାହିଁ, ଆଉ ଗେଟେ ଅଧି ସରେ ସାଇତନ୍ତିରି ! ଯା, ତେଣ
ଆସିଲେ ବିଳକୁ ମାରୁ ।”

କଥା କହିଲ ବେଳେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ହାତ, ଚିତ୍ତ,
ମୁଣ୍ଡ ସବୁ ଏକ ସମସ୍ତର ହଳିଥିଲା । ସେ ତାଣ୍ଡିନାହିଁ
ହେ, ତାକ ଅଣାରେ ଟଙ୍କା ଅଛି ବୋଲି । ମୁହିଁକୁ ବିଳକୁ
କରି, ଦାନ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ଦେଖ, ଅଣା ଦେଖ ।
ଏ ମହରଗ ସମୟ, ଟଙ୍କା ଭାବର ହୋଇଛି ଯେ ଏହିମରି
ତୋତେ ଗଣିଦେବ ।” ଏହା କହି ସେ ଲୁଗା ଗୋଟିଏଟା
ରହି ଦେଲ ବେଳକୁ ଥାଙ୍କ ତିକ୍କା, ପୁଥିକ ଥିଲ ଅରିଆ
ପେଟଚଢ଼ି ଝମ ଝମ ହୋଇଗ୍ନ୍ତା ହେବ ଟଙ୍କା ଟହି-
ପିଠିଲ । ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗ ଟଙ୍କା ଦେଖି ବନାର ବୁଲୁ
ନିତରେ କଞ୍ଚ ପଦ୍ମହିଲ । ସେ ତାଟକା ହୋଇ ଦୁଇହାତ
ଦୟାକାଳ-ଲୁହୁ କେତରେ ସେ ଟଙ୍କା ପୁଣିକୁ
ଏବଂ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମୁହିଁକୁ ଗୁହୁଳିଲ । ମହାପାତ୍ର ଅଦେତ୍ତ
ହୋଇ ଅର୍ଜନଗ୍ରୀ ଅବପ୍ରାରେ ଘର ବିରକ୍ତରେ କହିଲେ,
“ଆରେ, ରେ, ସେ ଟାକାଟା ବନମାଳିଆଟା ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ
ଦେଇ ଯାଇଥିଲ, ରଖି ଦେବାକୁ । ଏତେବେଳେଯାଏ ଧୟ
ନେଇ ନାହିଁ । ଏତେ ଅତ୍ୟାବିର କିଏ ପଣିବ ? ଥଣେ,
ସେ ଟଙ୍କା ଗୋଟାଇ ଆଣେ ।”

+ + + +

ଗୀ ଦାଣ୍ଡରେ ଏକ ନଢ଼ିଆ ଛାଇର ଏକ ଧକ୍କା ନାହିଁ
କନା ଗୁହେତ ସେ ଆସି ନକ ପର ପାଖ ପଣି ହେବିଛୁ ।
ଶୁଧା, ଦୁଃଖ, ନିରାଶରେ ସେ ସେ କେତେବେଳେ ହାତୁ-
ହାତ ହୋଇରୁ ଫେରିଲୁ, ସେ କଥା ସେ କାଣେନାହିଁ ।
ଏକାଳୟର ସେ ମୁଣ୍ଡ ଗୋଟି ଗୋଟି ଗୁଣ୍ଡିଲୁ ଏବଂ
ବେଳେ ବେଳେ ନକ ହାତକୁ ଗୁଣ୍ଡିଲୁ, ସେତେ ଅବ
ଗୋଟାଇଥିବା ଟଙ୍କାଗୁ ଦୁଇଟା ତା ହାତର ଲାଗି ରହିଲୁ ।
ସେ ମୁଠା କରୁଛି, ମୁଠା ପିଟାଉଛି; ବେଳେ ବେଳେ
ଅମା ମଧ୍ୟ ଦରଶୁଭ ।

ସେହିନ ବଜାକୁ କିନ୍ତୁ ଭଲ ଲାଗି ନାହିଁ । ବେଳେ
ଚଢ଼ିଲ ବେଳକୁ ମୁଠିଏ ଖାଇ ଆସକିଛିଆ ହୋଇ ଶୋଇ
ପିଠିଲ । ଚଞ୍ଚା ପାଦ ପାଶେ ବସି ଧାରେ ଧାରେ କାହିଁ
ନାଥାଳି ବେଳ ।

ବନାର ଜିବର ସେହି ସ୍ତର, ଉଠି କର ମଧ୍ୟ ସେହି ଚିନ୍ତା । ବେଳ ରହ ନାହିଁ ଛେଦିଲୁ, ଏଥି ଭବୁ ବାହାରିବ ଭବାବକୁ । ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କଲ, ସେ କୌଣସି ଜିବର ସେ ଚମା ପରି ଶ୍ରୀଏ ଲୁଗା ଅଣିବ ।

ସତ ଦୂରଦିକ୍କୁ ବନା ଶ୍ରୀଏ ଲୁଗା ପାଖରେ ଜାତ ଦେଇ ଥିଲୁ ପଦ୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ । ଲୁଗାଟିକୁ ସେ ନଳ କିମ୍ବା ଲୁଗାରେ ସତ୍ୱତ୍ତ କର ପୁଣ୍ଡାଇ ଆଣିଥିଲା । ତା ଆରଦିକ କୁମର ଦୃଷ୍ଟିମା । ଗତ ପାହିଲେ ତମା ଲୁଗାଟି ପିଣ୍ଡକ ବେ ଖୁସ୍ତ ଦେଇ, ଏହଠାରେ ବନାର ଲୁଗାଟି ଜୀବନର ପାର୍ଥକତା । ଯାହାକୁ ସେ ଘାଗ ଦେଇ କଲ ପାଇଲି, ତାର ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ ସେ ତ ଜୀବନ ଦେଇଗାରେ । ଲୁଗା, ମନୁଷୀଆ ଦୂରସ୍ଥରେ ପ୍ରେମ, ପ୍ରୀତି, ଆନନ୍ଦ ଉପରେବ କରିବାର ତେ ପଦବ ଅଛ ବ୍ୟାକୁଳତା ଅଛି, ତତକୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମିଳାଇ ଦେବାର ଯେ ଗର୍ଭର ଦାହନା ଅଛି, ଏକଥା ଯେ ତିକ ପେହି କୃଷକ ପରିବ ମୁଦ୍ରା କୁଟୀର ରିତରେ ବନା ଅନୁଭବ କଲ । ତାହା କେବଳ ସେହି ଚମା ଚାଣିଲ ଏବଂ ବନା ଜାଣିଲ । ବନା ଦୂରୀ ଦୂରୀ ଚମା ହାତକୁ ଲୁଗାଟି ଦେଇ ତାକୁ ଜାଣିପକାଇଲା ।

+ + + +

ତା ଆରଦିକ ଗୀ ଲେବେ ସକାଳୁ ଉଠି ଦେଖିଲେ, ବନା ପରିହା ଅୟାରେ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଝୁଗଣାୟ କନା ହୋଇ ସମ୍ମଳନଙ୍କ ନଭିଅ ଗରୁରେ ବନା ଯାଇଲି । ଗୀ ଚୌକିଦାର ବିଦ୍ୟା ନାହାକ ଠେଗାଧର ପାହାର ଦିଦିଲି । ପାଖରେ ଶ୍ରୀଏ ହଳପାରୁଡ଼ା ଓହା ମଣିଆନ୍ଦ ଲୁଗା ଥୁଆ ହୋଇଲି । ବନା ପାଖରେ ଯାହାକୁ ଦେଖୁଛି ପାଗଲପରି ସେହି ଲୁଗାକୁ ଆଗୁଠି ଦେଖାଇ

କହୁଛି, “ଶେଷୀ ନୁହେ ବଲ, ଯେତେ ଏ ଠକା, ଯୋହ ଟାଙ୍କାର ଏ ଲୁଗା ।”

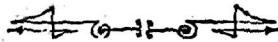
ତେବେ ଦୂର ସଦବଳୁ ଶ୍ରୀଏ ପ୍ରସର ଗୀ ବାନ୍ଧିଲେବ ଯେତେବେଳେ ନାଲୁଗା ପିଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦର ରହି ବାହାରିଲେ, ଗୁଡ଼ା, ପେର ଧର ଖୁବିକ, କଳ ବିକିଳ, ଆନନ୍ଦ ବାବେଗାବାବୁ ଦିଲୁକର ହୋଇବ ବନାର ଲୁଗାରେ ମନୁଷୀଆ ବନ୍ଦନକର ହିଦେଲେ—

“ଗଲ ବନରେ ବନା ପରିହା ମହାଜନ, କେତ୍ତିମହାଜନ ଦ୍ରବୁ ତନଟକାର ଏକ ନୁଆଲୁଗା ହେବଲ ନେଇ ପାର ରଖିଥିଲା । ସେ ବିହିମାନ ପାରଲ ଦେଖାଇ ଯାଇଲୁ ।”

ବନା ଢାକରେ ଯେତେବେଳେ ହାତକଟା ଦିଅବ ଯେ ବଢି କଥୁତ କଟିବର ପାଶରେ କମା ହେଲେଦିଲେବିଲୁ କହିଲ, “ଅଛୁ, ମୋତାରୁ ସାହୁକାର । ଏବର୍ଷ ହେଲ ଠକିକର ଯେତେ କର୍ମ୍ୟକର ନେଇ ସେଥିଗାର୍ ଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଠକା ଆଗ ମାରିଥିଲ, ସେ ଦେଲନାହିଁ ଲୁଚିକର ଯାଇ ଏ ଲୁଗାଟି ଅଣିଲ । ମୋତେ ଯାକରିବ କର; ମାର, ଧର, ମନ୍ଦ ଏ ଲୁଗାଟି ଦେଖାଇ ଦେଇ ଆସ ।”

ଠିକ୍ ଏହି ସମସ୍ତକୁ ତା ବେଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ଦୁମ୍ବ ଦୁଇଟା ଧକ୍କା ବାଜିଲା । ସେ ଆଶୁମାତ୍ର ଦେଇ ବୁଲିଲ ବୁହେବିଲ, ତା’ ଦିଲୁଗଟେ ଶୈକିଦାର ବିଦ୍ୟା ନାହାର ବଜ ରଙ୍ଗ ଅଛି ଦୁଇଟା କଢ଼ିଲୁ, ଆଉ ମହାପାଦ ଧର୍ମସର୍ଵ ହୋଇ ଦିଲୁବର ସଙ୍ଗେ କଣ କଥା ହେଉଛିଲା

ଶ୍ରୀ ରେବାବିଶ୍ୱାଶ ମହାମାୟ

ସନ୍ଧିଧାରମେ

ବାରୁଣୀ ଗରନେ ଦିନମଣିଙ୍କର ବରଠକ ଠକା ଦେଇଲି । ଧୂବ ।

ଶ୍ରୀ ଗାନ୍ଧି-ରାଜ୍ ପୀତାମର, ଏବେ ଉନ୍ନତିମଣି ହାର, ଦିଗନାନୀ ଉପରେହିଲେଣି;

ଧର ସୁଗାର କୁପୁନ
ପୁଜାର ସମ୍ବାର
ମାତ୍ରଜନାରମ୍ କଲେଣି । ॥

ନଳ-ନରେ ବିହଙ୍ଗମ କୁଳ, ସନସ୍ତବେ କର କୋକାହିଲା
ନଳ ନାହିଁ ଲେଣି ଗଲେଣି;

ପ୍ରାଣକୁ ଆବମନ
ସରର ଦୟାରେ ଦ୍ଵିଲିଙ୍ଗି । ॥

ନିଦାଘ

ଲାଙ୍ଘନି

୧

ଅସିଲ ରହୁ ନିତାଘ,
ଦେଖଣ, ଯେଉଁଳନ ଚାୟ,

ଜାଳିବଳ ବିଶେ ବୁଲି ଅଳଳ-ରସକା,
ଧାର୍ଯ୍ୟିଲେ ଲତା ତରୁ,
କରି ଉଠିଲ ମରୁ,

ନିଷ୍ଠେଇତ ହେଲେ କେତେ ସୁଗଳ ସୁମନା ।

,

ନଦ, ନଈ, ସବେବର,
ଚଢ଼ାଗ, ବାପା, ନିର୍ବା

ଦିଶିଲେ ରସ ବିହୁନେ ବିଯୋଗିମା ସମ,
ରମ୍ୟ ତର୍ଯ୍ୟ ସୁମନସ,
ମାନ, ଚନ୍ଦବାକ, ହଂସ,

ଲୁଚିଲେ ଲୁକାର କିଜ କାନ୍ତି ଅନୁମନ ।

୨

ଶୁଣିଲ ମାଧ୍ୟମ ଲତା,
କୁସମର ସୁରଭିତା

କର୍ତ୍ତିଲେ ଅକଣା ରାଜ୍ୟ ଦିଗ୍ନ୍ଦିକା ପବନେ,
ମଇଲିଲେ ଦୃଳକୁଞ୍ଜ ।

ତ୍ରୀତ ହୋଇ ଅଳିପୁଞ୍ଜ,

ମରେ କେତେ ଅବଶେଷେ ବ୍ୟଥାର ଦହନେ ।

୩

ଭାଟିଲେ ରଗନେ ରବି,
ଧର ମହା ବୁଦ୍ଧ ରବି

ସୁଦ୍ଧିଲେ ସବେଷେ ଥରେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପାଦେ,
ତନ ବୈତାଳିକେ ଡର,
ତ ପାର ନରେ ସତର

ଲୁଚିଲେ ପାଦପ ହୋଇ ପଦ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ।

୪

ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ମରୁତ ଶେଣା,
ନାତିଲେ ଦରନ୍ତ ସୁଣି,

ବରଦିଗ ହେଲ ଶାଲ ବନ୍ଧୁ-ଧୂମମୟ,

କେବେ ଘର୍ମୁ-ମୁ ରହ,
ସେହି ବୁଦ୍ଧିତାରେ ବୁଦ୍ଧ,
ହୋ ହୋ ରବେ କଲ କେତେ ଅଭିନ୍ଦୁ ।

୫

ଦିଶିଲ ପ୍ରୟମ କେତାର,
ନିରସ ତତା ଅଜାର,

ପାଟ ହେଲ ପୁଣି ଧନ ଭୁର୍ବ ଜାତିମୟ,
କାନଙ୍ଗେ ପ୍ରକୃତରଣୀ,
ଧର ଅଳଳର ପଣି,

ଗାଇଲ ଜନନୀ ପ୍ରାୟ ନିଦାଘର ଦେ ।

୬

ଶୁନ୍ୟହୋଇ ଅଗ୍ନି ଜାତ,—
ହୃଦିଲ ମହା ଉତ୍ସାହ,

ପକାଇଲ ପୋଡ଼ି ପୁର ପଣ୍ଡା ମନେ/ହର,
“ରାଜେ ଏ ସମ୍ମଦ ଯାଉ,
ଜୀବନ ମାତ୍ରକ ଥାଉ”

ବୋଲି ଆର୍ଦ୍ଦେ କେ ଭାବିଲେ “ରଗହେ ରିହର

୭

ଶୀତମ ସହିନପାର,
ଦାଳ, ମୁନା, ନର ନାଶ

ଗଢ଼ିଲେ ପ୍ରାଗଶେ, ସୌଧେ, ମନ୍ତ୍ରପେ, ଦେହିଲେ,
ମଶକ, ମଛୁଶେ ଦରି,
ସୁନଶୟା ପରିଦରି,
(କେତେ) ଆଶାକଲେ ତରୁତଳେ ସର, ରପକୁଳେ

୯

କାହିଁ ଆଜି ମଳମୂର,
ଶୀତଳ ସୁଖ ପ୍ରସର.

ଦୂଦୟ ଦାହକ ଧନ୍ତା ବହ ଅବରଳ,
ବ୍ୟକଳ, ତନକ ପୁଲ,
ପଣା, ପମାର ଶୀତଳ

ବାନ୍ଧିଲ ଦୂଦୟ ଦଶା ଦେଇ ପ୍ରବଳ ।

୧୦

ପର୍ଯ୍ୟା ଚକଳ ଗନ୍ଧି,
ତଥାରେ ନାହିଁ ଅଜି ସବୁକ ମଧ୍ୟ,
ମଧ୍ୟ ମନହାସ ଦେଖି,
ମନେଣ ମନରେ ଦୂଷଣ
ବାନନେ କେତେ କାନ୍ଦ ମଲାଇଛ ହୁଏ ।

୧୧

କାନ୍ଦୁକ, ଦ୍ୱୀପ, କନ୍ଦର
ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ରକ୍ତ ମନାଳ,
ଉତ୍ତାନଲେ ନଦୀଘର ସୁଜେ ପଡ଼ାକ,
ଦେଖି ମେ ଦୂଷଣ ଭୁଷଣ,
ଦୁଃଖର ହେଲ ପାଣ,
ଘରେ ଘରେ 'ପାଣ ପାଣ' ଢାଗଲ ଡକା ।

୧୨

କେତେ ସାଧୁ ଧର୍ମପ୍ରାଣ,
କରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତାନ
ଧନ, ଦୁଃଖ, ଅନ୍ତିତ ଅସହାୟ ନରେ,
.ହୋମ ବ୍ରତଶ୍ରୀ କେଜନ
ଦୂଜା ଅତି ଅନୁଷ୍ଠାନ,
ଦୂଜିନ 'କଳତାଟ' ଚରିତ ମୁଲରେ ।

୧୩

କୁଟୁମ୍ବାଳ ଆଗ୍ରାର
ଦାଳ କଳୟଦ୍ଵୀପ ବୁଦ୍ଧ,
କରନ୍ତି ଅମେଦ, ବସି ସଙ୍ଗୀର ଅଳାନ,
ବେତେ ମାର ଟରେ ଭ୍ରମ,
ଶୀଘ୍ରବାଧା ଅତିଦିନ,
ଦେଖନ୍ତି ନିଶିଷ୍ଟ-ଶର୍ତ୍ତ ସମୀର ଅମ୍ବା ।

୧୪

ଧଳ ଆମ ଉତ୍ତରବଳ,
ଫଳ ଭରେ ଅବସନ୍ନ,
ପଳନସ ଶର୍କୁର ବୃକ୍ଷ ପତ୍ରି ଉଚ୍ଛଳ,
ପୁଣିକୁ ବକୁଳ ପୁଲ,
ପୁରୁଷକ କରେ ଆକୁଳ,
ପାଇଛୁ ସିଦ୍ଧମୁଣ୍ଡୀ ଚରୁଡ଼ାଳେ ହୁଲ ।

୧୫

ଆସଦେ ସଖା ପରାତ,
ଦେଖିବା ଚନ୍ଦନଯାତ,
ଅଜ ପ୍ରଭୁକର ପର ମଙ୍ଗଳ ଉଷ୍ଣର,
ଦେଖି କରିବା ଅଣି,
ଦୁଃଖ ଜଣାଇବା ଡାକ—
ହୁଜାଇବା ନଦୀଘର ଧାମ ପରାବବ ।

ଶ୍ରୀ ମଦନ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ସମାଜ ସଂସାର

-ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ-

ପରାର୍ଥ ଜଣ୍ଠ ତା ମନନ ହେଲେ ସେଥିର ସହାର
ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ସେହିପରି ମାନବମନକ କୁଣ୍ଡଳ, କୁଣ୍ଡଳ
ଏବଂ କୁଣ୍ଡଳରେ କରୁଣିତ, ମଳିନ ଏବଂ ଲବନକୁ
ଦେଲେ ସେଥିର ସହାର ସୁଦା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଉଠେ ।
ତେବେଳେ ସମାଜଚିଲ୍ପୀ ସହାରକମାନେ ସମାଜ-ଧର୍ମର
ଅବର୍ଜନା ଦୂରାକରଣ ସକାଶ ତେଣୁଟି ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ
ସମାଜ ଯେତିକି ଆବର୍ଜନା ଶର୍ଣ୍ଣ, ସେ ତେତିକି ଜୀବନ
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତରେ ପରିଷ୍ଠାଟ । ମନୁଷ୍ୟର ନିଃସ୍ଵାର୍ଥଜ୍ୟୋତିରେ
ମନବର ଲକ୍ଷଣ ଉଚ୍ଚଳ ଦିଶେ ଏବଂ ସେହି କେଣ୍ଟି

ମାନକ ସଲାହାର ପରିପୁଣୀ ପଥକତା ଧାତକୁ ପଥ
ଦେଖାଇଦିଏ ।

ସମାଜସାର କରିବାକୁ ଗଲେ ସମାଜ କଥଣ, ସହାର
କଣ, ସେଥିର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ସମାଜସାରର
ସହଜ ସରଳ ଅର୍ଥ ଆସିଥାର । ଆପଣାପରି କେତେ-
ଗୁଡ଼ିଏ ମାନବମନି ସମାଜ । ଯମଷ୍ଟେ ନିଜେ ନିଜକୁ
ସହାର କଲେ ସମାଜ ସହାର ହେଲେ । ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାମା
କୁଧାରଣାଦି ତଥାଗକର ସାଧୁ ଭାବରେ ସମ୍ମାନରେ ଜୀବନ
ସାମାନ୍ୟରେ ଅଗ୍ରପରି ହେବା ଆସିଥାର । ଏହାହି ଜୀବନର

ମୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । କେହି ଗବା ନଯେ ଗାନ୍ଧେ ଉପରେକୁ ଉପରେକୁ ଅପସର ଆପେ ଆପେ ମହିମା । ଶିଖାର ଅର୍ଦ୍ଧକିରେ କୁଣ୍ଡଳାର ସକୁଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଆଜିଲକ ବିବାହ ଅଜକାରକୁ କିଏ ପବନୀ କରିବ ? ଶିଖାର ଆଲେକ-
ରିଷା ସିନା ନବଜୀବନର ବାର୍ତ୍ତା ବହୁଆଶେ । ନିଜର ଚୋଧନ୍ତର ନିଜର ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ ଦେଖାଇ ନକେଲେ ଅପରାଧ କଥାରେ କୁଣ୍ଡଳେ ହେବନାହିଁ । ନିଜର ଅଷ୍ଟା ନିଜକୁ ତିରିଥାର ନିଜକେ ଅସ୍ତରାସନ ହୁଏ ନାହିଁ । ସୁଖ ଏବଂ ଆଶା ପରି ସହାର ମଧ୍ୟ ଅସୁର୍ତ୍ତି । କୌଣସି ଦେଶର କୌଣସି ସମଳ କୁଣ୍ଡଳାର ପରିଶୂନ୍ୟ ଲୁହେଁ । ଯେଉଁ ସମଳ ଶିଖା ଏବଂ ସଭ୍ୟତାରେ ଜଗତର ନମସ୍ୟ, ସେ ସମାଜରେ ସୁଜ୍ଞା କୁଣ୍ଡଳାର ଅଛି । ସଭ୍ୟତାରେ ଅଛି ବୋଲି ଯେ ଆୟୁଦେଶରେ ଆଉ ଏହା ମୋର ଉଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେବେ ଏତିକି କହୁଅଛୁ ଯେ, ସହାର ତତ୍ତ୍ଵ ବଠିନ ବାରୀ । ସେଥିରେ ଧୈର୍ୟ, ଦିଷ୍ଟା, ଅଭିଭାବ ଓ ସମ୍ମାନୀୟଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ । ଯେ ଯେତକ କଠାର ସମାଜେତକ ସେ ତେତିକି ଅବଶ୍ୟକ । ତରିଷ ସହାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ନହୋଇ ଯହିଁରେ କାହାର ଦୁଦୟ ପୀଢ଼ିତ ନହୋଇ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟବନ୍ତ ହୁଏ, ଯହିଁରେ ଧର୍ମ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିବାରରେ ଆପାତ ନଳିଗେ, ଯାହା ଦେଶର ଧୂଳିକାଶ ଲୋକର ଅନୁମୋଦିତ, ଏପରି ଭବରେ ସହାର କରିବାହିଁ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ, ଶିର, ସୁନ୍ଦର । ବିଦେଶୀୟ ଧ୍ୱନି ମାତ୍ର ସମାଜରେ ଚଳାଇବାର ଦୂରବାସ୍ତ୍ର, କୌଣସି କାଳରେ ଶୁଭ୍ୟତା ଦୂର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସେଥିରେ ସମାଜ କ୍ଷତି ବିଶ୍ଵତ ଏବଂ ବିଶ୍ଵାସଳ ହୁଏ । ଧୀର ହିର ଭବରେ ଦେଶ କାଳ ପାତୋଯୋଗୀ ସହାର ବାଞ୍ଚିମୟ । ମୁଣ୍ଡିମୟ ଶିନ୍ତିତ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ଭାବରେ ପଦାରଳେ ସହାର ହୁଏ ନାହିଁ । ଯହାକୁ ଯେବା ସମାଜ, ଯେହିୟାନେ ସମାଜର ମୋଳି-କତା ରକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ଚପ୍ୟତରେ, ସେବା ଅନ୍ତିମ ଲୋକମାନଙ୍କର ମନେମତ ନରହତେଲ କୌଣସି ସହାର ଜୀବିତ ରହୁ ବସାରେ । କେତେକ କୁଣ୍ଡଳାର ଅଛି, ସେଥିରେ କାହାର କିଣ୍ଠି କିଣିବ ଅଶକ୍ତା ନାହିଁ । ଏପରି କୁଣ୍ଡଳାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଫଳ କଥା ? ଦଳର କୁମରୀ ସ୍ଥାପନରେ ନିର୍ମୁ ନିର୍ମୁ ଯେ ଥକିଯାଇ ହେଯତରେ ତାହାର ବିବାହ ଆପେ ହେବ ବୋଲି ଗୋଟାଏ କୁଣ୍ଡଳାର ଅଛି । ଏପରି କୁଣ୍ଡଳାର ଧର୍ମରେ ସୁଜ୍ଞା ମତ କଥା ? ଆଉ କେତେ କୁଣ୍ଡଳାର ଅଛି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଗୁରୁତ୍ୱର ନୁହେଁ । ତାହା ମନ୍ତ୍ରରେ ଗର୍ବର ସ୍ଵର୍ଗତନ୍ତ୍ର ଦା ଏ ଅନ୍ତିକ

ବର ନହୁତ ଅଛି । ବାରାଅଟେ ବୁଲି ଅସିଲେ ଲୁଗା ମାରୁ ହୁଏ । ଏହା କୁଣ୍ଡଳାର କୁଣ୍ଡେ, —ଶୌତ ଏବଂ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟମାତି ।

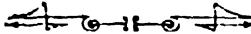
ବର୍ଷମାନ କେତେ ଦେବ ଦେବକ ପୁରୀ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲି, ସେଥିରେ ମ ଦକ୍ଷତ୍ୱ ନେବେଦ୍ୟ ହୁଏ । ଏହା କୌଣସି ସ୍ଵରଗସେବକ ନୁହେଁ, କେବଳ ମାତକ ସେବକର ସ୍ଵାର୍ଥସବଗସେବକ । ସମ୍ପ୍ର ଧର୍ମର ସମ୍ପ୍ର ବହୁ ସମ୍ପଦ ମତ ଦେଖାଇ କରୁଥିଲା । ଏବୁପରୁଷଙ୍କେ ଉପସ୍ଥିତ କୁଣ୍ଡଳାରଙ୍କରେ ପ୍ରତିକୁଳ ମତ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଦେବତା ପୁରୀ କଳ୍ପନାପାତ୍ର କରିବାକାରୁ । ଏବୁପ କ୍ଷତିକର କୁଣ୍ଡଳାର, ସମାଜରୁ ତରେହିକ ଦେବା କଞ୍ଚମୟ ।

ସମାଜରେ ବିଧବା ବିବାହ ଚଳାଇବା ଅନେକିକା ହିଲା । ଏ ଦେଶର ନିମ୍ନଶେଷରେ ବିଧବାଦିବାହ କି “ଠାର୍କ୍” ପ୍ରକଳିତ ଅଛି । କେବଳ ବ୍ୟାହପ, କଷତ୍ୱ, କରଣ, ଶ୍ରୀଏତ ଶ୍ରୁତି କେବଳକ ଉଚଜାତିରେ ନାହିଁ । ଏହି କେତେଟଟା ଜିତପାଇଁ ଗୋହାଏ ସୁଦିନ ରଙ୍ଗ ଦକ୍ଷିଣୀ ଯହିଁରେ ବିଧବା ସମ୍ପଦ ଦେଶରେ ଉଚାତ୍ତ୍ଵୀ ଏ ଦେବବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ? ବିଧବାଦିବାହ ପ୍ରକଳିତ ହେଲେ ସୁଜ୍ଞା ଦେଶଟା ବିଧବାଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବିଧବା ବିବାହ ପ୍ରକଳିତ ଅଛି, ସେ ସମାଜରେ ସୁଜ୍ଞା ବିଧବା ଅଛନ୍ତି । ବାଲ୍ବଦିବାହ ବିଧବ ସମ୍ପଦ ବୃଦ୍ଧି କରୁଥିଲା । ବାଲ୍ବଦିବାହ ନିବାରଣର ଉପାୟ ହେଲେ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଦୂରତି ଶିକାର ହୁଅନ୍ତା । ତାହାରେବେଳେ ଉଚନା ବିବାହର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । କରନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଦର କିନ୍ତୁ କରନ୍ତେ ମାଂସ ବିନ୍ଦୁ ହେଲେଥିଲା । ଏଥିରେ ଦେଶର କି ମହାକଷତ ହେଉଥିଲା, ତାହା କାହାର ଅବଦିତ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଅନେକ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇ ଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଖିତା ହେଲେ ବିଧବା ହେବ କିମ୍ବା ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ପଣିକ, ଏହା କେବଳ ହାସ୍ୟର କଥା ହୁଅନ୍ତା । ଏଥିରେ ଏହି ଫଳ ହେଉଥିଲା ଯେ, ସମାଜର ରିକର୍ଡ ଦେଖି ପଣାଧାର ବ୍ୟାଧରେ ଅଚଳ ଏବଂ ଅନ୍ତର ହେଉଥିଲା । ଏହିପରି କୁଣ୍ଡଳାର ଯଦି ଦିବେଦିନ ହୋଇଥାରେ ତେବେ ପ୍ରକୃତ ସମାଜ ସହାର ହେବାନ୍ତି ପ୍ରକାଶ ବୋଲିଯାଇଥିଲା, ସମାଜି ଯାହାରେ

କ୍ଷୟାନାର । ସହିର ମୁରକୁ କେଉ କେଉ କୁଷତ୍ତିଲ
ଗାୟକରିର ଜୀବିକର, ପାହା ବାହି ନେଳାକୁ ଦେଇ ।
କେଉ ସହାଇ ଦେଇ, ଧାରେ ଧାରେ ଦେଖିଲା ଉଚିତ ।
ଏବେଳରେ ଥାତସମ୍ମଦ୍ର ତେଇ ବାକୁ ଅଶା ଗାନ୍ଧିଲେ

ସେ ମାତ୍ରା କେବଳ ଅଶ୍ଵରେହୁଁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ହେବ ।
ସନ୍ଦର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳ ଅର୍ଦ୍ଧ ହେବା ରହିଥାଏ । ଦର୍ଶକର
କଥା ଏକ ଆଜି ଅଜ କାହିଁୟ ଅବ୍ୟମୁଖୀ ହେଲେ
ସୁଗର୍ଭର ସୁକା ସପଳାର ମୁଖ କଲେବକଳ ପଟ୍ଟିବାହି ।

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

ଆର୍ଟକେବ ଓ ମିବାର ଦୂଢ଼

(‘ରହିଟେସନ୍’—ରଚନା)

(ଆର୍ଟକେବଳ ଶାଖାକୁ -- ସମ୍ମାନ ଆର୍ଟକେବଳ ଅସୀନ,
ଏବଂ ମନ୍ଦୀର ପାରିଷଦ ବର୍ଗ ।)

ଅର୍ପନକେ:—ଆହା, ସମେପେ ବର୍ଣ୍ଣିକାକର ଉଦେଶ୍ୟ-
ନମ୍ବର ।

ଦ୍ୱାରବନ୍ଧକର ପ୍ରବେଶ ।

ଦ୍ୱାରଃ— (ଜୀବିତ କର) କନ୍ଦେରି ଜୀବାପାନା ! ଜୀବା-
ପାନା, ମିବାରର ସଣା ସନ୍ତହିଷ୍ଟକ ସରସବୀରୁ ଦୂତ
ଅସିଅଛୁ, ଦୂତରଙ୍କର ହୁଲୁମ ହେଲେ ସେ ଗଳ-
ସବୁକ ଆସିବେ ।

ଆଇଁଜେବ - ଉଦେଶ୍ୟ ?

ଦ୍ଵାରା—ଜୀବାପାନା, କୌକର କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ
ତାର ଜରୁବର ସ୍ଥବାର ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାରୁ ହଳୁମ
ପାଇଁ ଆସିଲା ।

ଆରଂଜକ—ଆଛା, ତେବେ ଠାକୁ ଏଠାକୁ ଦେନିଆସ ।
(ଦ୍ୱାତର ପ୍ରସ୍ତାନ)

(ସବିହୁଦ୍ୱୟ) ମିଳାଇର ବକଦ୍ରିତ !

କି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଥାରେ ତାର !

ଶକଦୋତ୍ର କଥା କିନ୍ତୁ ଆଣିଛି କି ଆଜି !

(ନୂହିପ୍ରତି) ମନ୍ଦୀ ! କି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇବେ ତାର ?

ମନ୍ଦୀ—ବୁଝି ହେଉନାହିଁ କହି, ଜିଦ୍ଧାପାନା । ରାଜଶିଖ-
ଠାର ଦୂତ, ଅଧିକ ମନ୍ଦଳୀ ।

(ମିବାରର ଘଜଦୁଇ ସହିତ ହାରରକ୍ଷକର ପରିବାର)

ଆରଂଜେବ.—(ଦୁଇପ୍ରତି) ମିବାର ଅସିଲ ଆଜି ?

ମି: ଦୁଇ—ଛୀତାପାଳ ।

2

ଦେବ—ଜାହାଘାନୀ।

ମିବାରର ପଢ଼ ଗଣ ଗଜହେତୁ ପ୍ରତି
ଦସିଶ୍ଵର କବଳିତ ଘୋର ଦୁଃଖ ଲେଖ—
ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ପ୍ରେରିତ ମୁଁ ଦୂତ ।

ଆରଂଜେବ — (ଶ୍ରୀମତୀ ହସି) ହଁ, ଦୁଡ଼ !
ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ଵଳୀ ନୁହେ ସାଜଦରବାର,
ପ୍ରତିବାଦ ନୁହେ, ଏକା ପ୍ରାର୍ଥନାର ସ୍ଥାନ
ଭରତ-ସମ୍ବାଟଙ୍ଗର ଏହି ଶକ୍ତସାଧ;
ପ୍ରତିବାଦ ଆଏ ଯଦି ଘରିପଢି ସଙ୍ଗେ,—
ସମରଷେଷ ତା ପାଇଁ, ଏକା ଅସିରୁଣ୍ଡେ,
କମାଣ ଶବଦେ, କିମା ନରରକ୍ତ ଦେଇ
ପ୍ରତିନାଦ କରେ ସଂକା ଗରସଙ୍ଗେ ଗର ।

ଦୁର—ଆର୍ଟିଜେବ !

ଶିଖିବ ନାହିଁ ତା ଅଜି ସଙ୍ଗୟତ ଜାତ
ଅତ୍ୟାଶୁଷ କାପୁରୁଷ ଦେଇ ଦତ୍ତ ଠାରୁ
ମାତ୍ରାଗର୍ଭ ଆର୍ଦ୍ଧ ଥାର୍ଦ୍ଧ ଅଭିମୁଖ୍ୟ ପରି
ବଜ୍ରପୁତ୍ର ଜାତି ଶିଖେ ସମର ବାରତୀ,
ମାତ୍ରାକୋଳେ ସୁଖେ ଦସି ବଜ୍ରପୁତ୍ର ଶିଖୁ
କୌତୁଳକ କରି ଖେଳେ ଢାଳ ତରକାର,
ଯେତେ ସରତନ ଏହି ମିବାର ପାହାଡ଼,
ଯେତେ ପୂରତନ ଏହି ଆଶବଳୀ ବିର,
ଦେବତକାଳ ଶିଖିଅଛି ବଜ୍ରପୁତ୍ର ଜାତ

ଅହର ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ଅଉ ସୁବ୍ରତୀମି କଥା,
‘ତରବାର,’ ‘ତାଳ,’ ‘ମୁକ୍ତ’ ‘ନନ୍ଦନେ ପାଗ’,
ବୃଥା ବାର୍ଷିକ୍ୟ ସିନା ସାହସ୍ର ପାଶେ,
ଶିଖର ବି କେବେ ସଂଖ ଗେରଦର-ବାସୀ
ମୁକ୍ତ କଥା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ?

ସରସ୍ଵତ ଜାତ—

ଭୁମିକଣେ ଦୋକେ, ଜାଗେ ବକ୍ତ୍ରଶରେ ।
ନାଚ ନାଚ ବୁଲେ ସୁଗେ ଧାମ ପ୍ରକ୍ଷୁପେ,
ଶିଖନ ନବାସୀ ଯୋଗୀ ବୁଦ୍ଧ, ଶୁଭ ତାର,
ଶିଖାରବ କିଏ ତାକୁ ? ମୁକ୍ତ ତାର ତନୁଗତ ବିଦ୍ୟା;

କିନ୍ତୁ ଆରଂଜେବ !

କ୍ଷମା ଜାଗେ ସଜୁଦ୍ଦ, ଅଛୁ ତାର ବୁଦ୍ଧ,
ବୃଥା ରକ୍ତୟାଦ ତାର ଧର୍ମର ବିରୋଧୀ,
ପ୍ରତିବାଦ ଲୋକା ତେଣୁ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟେକ୍ୟ ଅଶେ,
ମନେ ରଖ ଆରଂଜେବ, ଏନୁହେ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଆରଂଜେବ—(ଉପରୁ ହସି) ହୁଁ, ଦୂର !

ବୃଥା, ବୃଥା, ବୃଥା, ସିନା ଅଛିପଢ଼ ପାଶେ
ସଜୁଦ୍ଦ ଜାତ ଜାମୀ ଶର୍ଵା କାର୍ତ୍ତନ,
ଦାବାନଳ ପାଶେ ବୃଥା ଧରୁଛ ପ୍ରଥାପ,
ଅଞ୍ଚଳ ନିକଟେ କୁଦୁ ସରତ-ଗର୍ଜନ,
ମୁକ୍ତ ଜାଣେ ଆରଂଜେବ, ଶିଖିଛୁ ଶର୍ଵା ।

ଶଜ୍ଵାତ୍ମକ ଦୂର,
ବୃଥା ବାର୍ଷିକ୍ୟ ଆଉ—

ନବର ସନ୍ଧେୟ କହ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ରମ୍ଭର ।

ଦୂର—ଆରଂଜେବ,

ମୁକ୍ତ ଜାଣ ? ଅଛୁ କିନ୍ତୁ ପାରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ?
କାଣିବୁଁ ସେ ସବୁ, ଆଉ ନ କର ଆସ୍ତରୀ。
ଶେଳିଲ ତାଣ୍ଡବ ଲୀଳା ସୁଜାତ ରକତେ,
ଚାର ଦିନେ ହତ୍ୟା କର ଦିନେ କାରାଗାରେ
ଦେଖିଲ ଭାବ-ଶକ୍ତିହାସନ ମାଡ଼,
ଜେଣ୍ଣପଲ ଦେବତାମ ଦାର ମହାମତ
ଦିନାଶିର ତାକୁ ବୁଝ ମହାଶା କୌଣସିଲ
ସବଶେ, ମାରିଛ ପୁଣି ମୁଖଦେ କହିଟେ,
ଭୁଲ ସନ୍ଧାନ ଲୁଗି ଧର୍ମର ଜଗତେ
ଫେରୁଛ କପଟ ଧର କପଟ ପତାକା,
ଜାଣ ତୁମେ ପାରପଣ ? ପାରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ?

କ୍ଷମା ବାହାରେ ରୁକ୍ଷ ଜଣ ଅଛୁ ସବୁ,
ବୃଥା ଏ ଅଷ୍ଟକା ତବ ପର-ଧର୍ମ-ନାମେ ।

ଆରଂଜେବ—ଦୂର !

ଦେଖିଛି ଅଗେ ତାର ସତରବାରେ
ଅନୁଭବ ତବ ଦୂର, ଅସମାନ—କଥା,
ଶିରେ ଯଦି ଆଶା କହ ବାଜ ଯୋଗ୍ୟ ବଥା,
ନୋହଲେ ଲୋଟିର ଶେର ଅଛିପଢ଼ ପଦେ,
ବୁନ୍ଦର ତକ୍କ ରତ, ଅସମାନ ଖାଲି
ଦେନାଶିବ ଗୁରୁତ୍ୱ ଗାୟୁ ଶଜ୍ଵାତ୍ମକ ପାଶେ :

ଦୂର—ଜାଗନ୍ନା, ଅବଧ ଦତ୍ତା ଦୂର ପ୍ରକ୍ଷେପତ !

ଜାଗନ୍ନା କିଅଭିନାହୁ ଶରସ୍ଵତ ପାର,
ମରଣେ ତା' ଅମରତା, ତ ରୁକ୍ଷ ମରଣେ !
ଶୁଣ ତେବେ ଅନିନ୍ଦନ ଅବଧୁତ ତିରେ ।
ମିବାର-ଚନ୍ଦ୍ରମା, ଅରକୁଳ-ଧର୍ମକେରୁ
ମହାଶା ଶଜ୍ଵାତ୍ମକ ପ୍ରେରିତ ବାରତା,—

କହିଛନ୍ତି ଶାଶ—

ଯେବେକ ବୁଦ୍ଧ ଆରଂଜେବ !

ଦିନ ଦିତାମନ୍ତି—ବୁଦ୍ଧ-କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୱିତ
ଅଭୁତ ବିପ୍ରୀର୍ଥ ଏହି ଭାବର ସାମାଜିକ
ଦେବତାକୁ ଶେଷଯାଏ ପୁଣି ଘୋଷି କମେ,
ଶୁଭୁକର ମାନ ରଖା—ହିତ ଉପଦେଶ !
ଦିନିତ ଭାବ ଭୁମି, ଅର୍ଯ୍ୟ-ଅବସଥ,
କରନାହୁ ଅଦେଶ ଅର୍ଯ୍ୟ-ରକ୍ତପାତେ,
ଦ୍ୟାବଧାନ, ଏହି ଦେବଭୁମି ରତ୍ନାନୁହେ
ଧିରି ମୋଗଲ ପାର୍, କରୁଛ ପ୍ରଭୁର
ବଜମାନ ସୁଦେହ ରୁକ୍ଷ ଧର୍ମଶତ୍ରୁ ଧର,
ଅନୁସର ମହାମତ ଆକବଶ-ଜାତ,
ଗଢିଲେ ଯେ ଏ ଶେଷ ଭାବ ସାମାଜିକ
ଦିନୁ ଓ ମୁଷଳମାନ ପ୍ରେମ-ବୌଦ୍ଧାର୍ଦ୍ଧରେ,
ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ହୋଇ ଆଜି ଆରଂଜେବ !
ଧର୍ମକାମେ ସାଧୁଅଛୁ ଦୃଶ୍ୟ ଶତରଣ୍ୟ—
ଶୋଗଲ-କଳଙ୍କ-ଦିନୁ କର ଏ ଜିନିଯା ।
ଦେବିବାକୁ ବସୁକରୁ ଅଛୁ ଯେବେ ଆଶ
ଦିନୁ ଲଜନାର କାଳ ନହୁଅ ସମ୍ମାନେ,
ଶୁଣ ପୁଣି, ଯେଉଁ ଗୋରୁ ଅର୍ଯ୍ୟ ଧନ ଧର୍ମ,
ଦିନମତେ ପ୍ରତିଲେମେ ନବସନ୍ତ ଯାର

କୋଟି କୋଟି ତେବ, ଏକବିନ୍ଦୁ ରହିଥାଏ
ସେହିଗାରୁ ଦେଖୁଁ, ବାଲିବ ସହିମୁ ବିନ୍ଦୁ
ମୋଗଲ ଜାତିର କ୍ଷେତ୍ର ବନମୟେ ତାର;
ସଜୟତ ଧରପଣେ ବଳାଇଛ ମତ,
ନିର୍ବାଧତା ବାରୁଳିତା ଜାଣିରଣ ତବ,
ନ ଶୁଣିବ ଯେବେ ମନମନ ଆରଂଜନେ,
ଭୁବନ୍ଦୀ ଦେଖିବ ତୁମ୍ଭ ରଜ୍ୟର ପରିନ,
ସଜୟତ ରୋଷିନିଜି ବିଶାଳ ମୋଗଲ —
ସମ୍ମାନ୍ୟ ହୋଇବ ନିଷ୍ଠେ ଭରସ୍ତୁ ପରିଷତ,
ଯେ ହନ୍ତୁ-ମନ୍ଦରେ ହେଲ ରୁମ୍ଭ ଅତ୍ୟାବୁର
ପ୍ରତିପଳ ହାତେ ଦ୍ୱାତେ ପାଇବ ନିଷ୍ଠେ,
ସଜୟତ ଅସ୍ତ୍ରାନଳ, ଗୋରୁର ରବତ,
ହନ୍ତୁ ଲଳନାର ସୃଦ୍ଧ-ସଫରୁ-ଆୟୁଧ,
ବହିର ବିନ୍ଦୁକ ନିଷ୍ଠେ ଭରିବ କବନେ,
ତେଣୁ ସାବଧାନ, ଘେନ ରଣ ଉପଦେଶ,
ନୋହିଲେ ନିଷ୍ଠଳା ହେବ ତୁମ୍ଭ ରଜ୍ୟଶିଶ୍ଵା ।

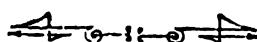
ନୋହିଲେ ମିବାର-ପତ ରାଶ ବଜିଦ୍ଵିଦ୍ଵି
ମେ ଗଲଇ ତୁହ-ବର୍ତ୍ତ ଆଶୁ ସନ୍ଦର୍ଭର
କରିବେ ବରତ-ମାତା ଦୁଃଖ-ଅମାନ ।
ଯେହ ଯାଇଅଛୁ ଏବେ । ସଜଅଙ୍ଗ ମନେ
ଏକମାସ ମଧ୍ୟ ତର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟୁଷିତ,
ନୋହିଲେ ଜଳିବ ନିଷ୍ଠେ ସମର ଅବଳ ।

(ଦୁଇର ପ୍ରିୟାଳ)

ଅର୍ପି—(ଦୁଇର) କି ଅଞ୍ଚଳୀ ଏ ବଜିପୁର ଜାତିର !
ଅଛା, ଏକମାସ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯିବ ତେବେ,
ବରତ ଓମାପଳ କିବା ବଜିପୁର ବଜ୍ୟ,
ବଜିପୁର କିବା ଅଳମଗିର ଆରଂଜନେ
ଯାଇ ସିଦ୍ଧାସନେ କି ଏ ବସେକାରୁ ଯୋଗ୍ୟ ।

(ପକାଣ୍ଡେ) ସବୁ ଭଙ୍ଗହେଉ ଯାଅ ମନ୍ତ୍ରୀ
ଜଣା ସମ୍ମାନ ଅଙ୍ଗ ଏହିମାତ୍ର ଯାଇ
ମୁଁ-ଟ-ନରଣାରାରେ ମୁଁବେ ସେନାପତି ।

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର

ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ସୀମା

ଅଜିବାର ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଆସନ୍ତିତନ୍ୟ ଜନ୍ମିଅଛୁ ।
ସୃଦ୍ଧାର ଯେ ସମସ୍ତ ଜାତ ଉନ୍ନତିର ଭଜ ପ୍ରଭାବେ
ଆବୁଦି, ପ୍ରମାନକ ରୁଳନାରେ ଆମ୍ବମାନେ ଯେ କେବୁଁ
ପରିମାଣରେ ହୁଅ ଏବଂ ଏକ ପାହା ବୋଧହୃଦୟ ଆମ୍ବେ-
ମନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛୁଁ । ଆମ୍ବେ-
ମାନେ ବର୍ଜମନ ବୁଝିଯାବୁଝୁଁ, ଏତେବେଳେ ଆମ୍ବମାନେ
କୁମଣ୍ଡଳ ଭଳି ରହିଥିଲୁଁ—କେବେ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଚୀନ
ଜୀବିତପାଥ ଚଢି ମନେ କରିଥିଲୁଁ ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଭଳି
ସବ୍ୟକ୍ତ ଜଗତରେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଆମ୍ବମାନଙ୍କର
ଅଗ୍ରିନ୍ଦ୍ରିୟ ଯେ ସେତେବେଳେ ଆମ୍ବେମ ନେ ବାହ୍ୟ
ଜଗତ ଆବଳୁ ହୁଅଛି ଦେଖି ନଥିଲୁଁ—ନାନାଦିଧ ଗଣ୍ଠିରେ
ଆବକ ରହି ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବର୍ଜମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର
କଥା ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନାହିଁ, ସୁତରଂ
ଆମ୍ବେମାନେ ଯେ ବିମର୍ଶ ଅବନନ୍ତ ପଥକୁ ଦ୍ରୁତବେଗରେ

ଶେଷକୁ ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଉଦୟନ-ପ୍ରିୟାଳ ପଥରେ
ପ୍ରବଳ ବାଧା ଉତ୍ସବିତ ହେଲ, ଯେତେବେଳେ ସମାଜରେ
ଦଳ ଦଳ ନିଷର୍ତ୍ତାର ସଂଖ୍ୟା ଦିଗିଲେ, ସେତେବେଳେ
ଆମ୍ବମାନଙ୍କର କେତେକ ଉଦୟନରେ ଚେତନ୍ୟ କନ୍ଦିଲ,
—ଆମ୍ବେମାନେ ବୁଝି ପାଇଲୁଁ ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ଆମ୍ବେମନେ
ଅପ୍ରକଟିତ କୌଣସି ଉପାୟ ନକର ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ମାର୍ଗରୁ
ପ୍ରତ୍ୟେ କରୁଅଛୁଁ ଏବଂ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଉତ୍ତନର ମର୍ଗରେ
ପ୍ରଧାବତ ହେଉଅଛୁଁ ।

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧରେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଏହି ଚେତନ୍ୟର
ଜିଜ୍ଞାସା ହୋଇଥିଲ, ସେ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୋହ
ଦେଖି ଯାଇ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଜୀବ-ଚକ୍ରକୁ ଅବୁଦ କର-
ପକାଇଥିଲ । ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ପୁରୁଷ ଯେପରି ଅଜାତର

ମୋହରେ ଅଛନ୍ତି ରହିଥିଲୁଁ, ପଛେ ସେହିପରି ପାହାଦିଆ
ମୋହରେ ଆଛନ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁଁ ।

ଅଜବ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷୟାହ ଦୃଷ୍ଟିଶ୍ଵର ଲକ୍ଷ କଲେ କଗ-
ର ସମସ୍ତ ଚାହୁଁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ଦେଖିଆ ଏ, କୁଣ୍ଡଳୀ
ସୁନ୍ଦରକୁ ସୁଅକ୍ଷର ନ ପାବେ, ସେହିପରି ଆମ୍ବେମନେ
ଯେତେବେଳେ ପାହାଦିଆ ଶିକ୍ଷା ପଇ ପ୍ରାଚୀନ ଅସ୍ଥି
ପରିହାର ପୂରକ ପାହାଦିଆ ଜଗରର— ବିଶେଷତଃ ବେଗରେ
ବ୍ୟାପାର ଆଭିକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ୍ର କରିବା ସକାଶର ଉତ୍ସବ ଦେଖି,
ସେତେବେଳେ ଆମ୍ବେମନଙ୍କର ମନେହେଲୁ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର
ଯାହା କିନ୍ତୁ ଅଛି ସବୁ ମନ, ସମ୍ପଦିତ୍ତ ଜନ୍ମତିର ଅବସ୍ଥାକ
ଏବଂ ପାହାଦିଆ କାରେ ସବୁହିଁ ଭଲ, ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ଜନ୍ମତିର
ସହାୟକ । ବରପଦର୍ଶର ବିନ ଅଞ୍ଚଳର କେବେଳେ
ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିବାଳୀ ମନ୍ଦିରୀର୍ଗ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ଏହି
ଅବହାର ବୁଝିପାଇ ବାବୀ ଏବଂ ଲେଖନ ଦ୍ୱାରା କଷାଯାତି
କରିବାକୁ ଫୁଟି କରିବାହାନ୍ତି ।

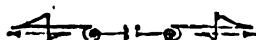
ଯାହାହେଉ କିମେ କିମେ ଆମ୍ବେମାନକେ ଆମ୍ବେହେ
ବେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲୁଁ: କିନ୍ତୁ ବେଳ ବିଷୟର ବିଷୟ
ଯେ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ପାହାଦିଆ ମୋହ ବିନ୍ଦମନ ସୁନ୍ଦର
ଆମ୍ବେମାନଙ୍କୁ ପରିଦ୍ୟାପ କର କାହିଁ । ଆମ୍ବେମାନକେ ଯେତେ
ଜାଣ୍ଯାବା କଥା କହିଲେ ସୁନ୍ଦର ସେହି କାଣ୍ଯବୁଦ୍ଧର କଥା-
ବୁଦ୍ଧର ବିଜାତୟ ଭବରେ କହିଥାଉଁ, ବିଜାତୟ ସବରେ
ବଳିଥାଉଁ । ସୁଖରେ ଯେତିକ ଜାଣ୍ଯବୁଦ୍ଧର ଗଢ଼ କଲେ
ସବା, କାର୍ଯ୍ୟରେ ପାହାଦିଆ ଭବରେ ଦୂର୍ତ୍ତ ରହି ସାମଜିକ,
ଅର୍ଥିକ ଏବଂ ଲୌକିକ ବ୍ୟାପାର ସମ୍ପଦ ପାହାଦିଆ ପ୍ରାକ୍ତନର
ଚଢ଼ି ବେବାକୁ ଲେଖିବା । ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ଧମଜ-ସହାରର
ଯେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେଉଥିଲା ଏହା ଆମ୍ବେମାନକେ ଅସ୍ତିତ୍ବ
କରୁଥାନ୍ତି; ମହି ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ସମଜ-ସହାରର
ଅଥରେ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ଧମଜକୁ ଘର୍ଷି ପାହାଦିଆ ସମଜର
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭବ କରିବାର ଯେଉଁ ଆକାଶାନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି
ଦେଇଥିଲୁଁ ତାହାହିଁ ପରିମାତ୍ରର ଆମ୍ବେମନଙ୍କର ଧମଜାଗର
ମୂଳ ହେବ, ଏ ଦିଶ୍ୟ ଆମ୍ବେମନକେ ବିନ୍ଦମନ ସୁନ୍ଦର
ଧର୍ମକ ବୁଝିପାରୁ କାହିଁ । ସେହିପରି ଅର୍ଥିକ ବିଷୟରେ
ଆମ୍ବେମାନେ ଠିକ୍ ପାହାଦିଆ ପ୍ରଥମକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଅଗ୍ରପର
ଦେଉଥିଲୁଁ; କିନ୍ତୁ ଏହା କରିବାକୁ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ
ଦେବ କି କାହିଁ ଏହିକ ଆମ୍ବେମନକେ ବୁଝିବାକୁ ଅନ୍ତର ।
ଦେଗର ଅବହାର ବୁଝି ଧର୍ମପାଦାନ ଦ୍ୟବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦମାନନ୍ତି ।

ସାମର୍ଥ୍ୟ ସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅର୍ଥେ ଅର୍ଥେ ତାବେଟ୍
ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସୁତ୍ତବ ରହି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା
ପାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏନ୍ତି । ତେମାନେ ତେବେବୁର
ଅନୁକୂଳ ଅବହାର ପାଇଥିଲେ, ଅମ୍ବେମନଙ୍କ ସେବା
ଅନୁକୂଳ ଅବହାର ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ଅବହାର ଯେ ଆମ୍ବେମନକେ
ଅନୁବାଦ-ଭବିଷ୍ୟତରେ ପାଇବାରିବୁଁ ଏହା ନିଧି
କୌଣସି ସମ୍ମାନାବଳୀ ଦେଖିଲୁଁ । ଦେମକେ
ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରିବାରରେ କରିବ କେତୀ କେତୀ
ଟଙ୍କା ଉତ୍ତରାଜ୍ୟ, ତାହାକିନ୍ତୁନା କରିବା ମଧ୍ୟ ଆମ୍ବେମନଙ୍କର
ସାଧାରଣ । ବିଜନ କୋରେ ଅସୁନ୍ଦେଶ କରି ତଳ
ଶମ ଏବଂ ଅଛି ତଳକର ସାହାଯ୍ୟକ ସେମାନେ କେତେ
ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବାର ଯହ ପ୍ରତିଦିନ ଆତିଥି
କରୁଥାଏନ୍ତି, ତାହା ଲକିଲେ ଦିନ୍ଦୁପୁରେ ଆମ୍ବେମନଙ୍କ
ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଯାଏ । ବେର୍ଣ୍ଣାନ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ଦିନରେ
ଯେ ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ ତାହା ନିଧି ଦୂର୍ତ୍ତି । ଅବହାର
ଆମ୍ବେମାନ ଦିନରେ କରିବାକୁ କଳ ଆମାଦାନ କରି ପାରୁଁ, କିନ୍ତୁ
କଳ ସମ୍ବନ୍ଧର କମାଗରି ଉନ୍ନତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଥିଲୁଁ ।
ଆଜି ଯେଉଁ କଳ ସବାହିତୀ ଉନ୍ନତ, କାହିଁ ସେ କଳର
ମଧ୍ୟକାରୀ ରହନ୍ତାହିଁ । ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର କାଣ୍ଟକ୍ୟ ନିମିତ୍ତ
ଏତେବୁଁ ଉତ୍ସବ ଦୂର୍ତ୍ତ ଯେ କମା ଆମ୍ବେମାନକେ ଏହେ
ଲଭକରିବୁଁ ନାହିଁ ହେ, ପାଖାଦିଆ କରିବାକିମାରଙ୍କ ଉନ୍ନତିକୁ
ଦିନ ଅନ୍ତରରେ କଳ ବଦଳାଇ ପାରିବୁଁ । ମଧ୍ୟୀଧାରକ
କଳ ଦେଖ ଉନ୍ନତ ସବରେ ଉତ୍ସବ କଳ ଏହିତ
ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା ଅସମ୍ଭବ, ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ କରିବା
କିନ୍ତୁଦିକ ପୁରୁଷ ଶୁଣିଥିଲା, ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ବୋଯାଇ ପ୍ରକାଶିତ
କେତେବେଳେ ରୁକ୍ଷିତ କର୍ତ୍ତାପିତା କରିବାର କିମନିକାରି
ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଏହା ମେରାବୁ କଳର ଅଧିକାରକର
ଜାପାନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶର କଳକୁତ୍ତକ ସହିତ
ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏକଥା କୋରକ-
ଲକକ ନିଅଥା ହୋଇ ନ ପାରିବ, କରଣ ଏ ଲକି ହେବ ।
ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସ୍ଵର୍ଗ ଭାବକ ।

ଏ ଅବହାରର ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତାପିତା କଥା ? ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ
ଦେଖି ମନେ ହୁଏ, ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମରୁ ସୀମାଙ୍କ
ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଆମ୍ବେମାନ ଯେତିକ ପାରିବୁଁ
ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟରେ କେତେବେଳେ ଅର୍ଥିକ, ଏହା

ତାଙ୍କ କରିବ ଆନୁମାନିକର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ଦୂର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଉଚିତ । ନରୁକା ବୌଣୀର କାର୍ଯ୍ୟ ନ କଲେ ସୁଧା ହେବନାହିଁ । ଆନୁମାନିକର ଯେବୁଠ ଅବସ୍ଥା ତର୍ହେବ ସମ୍ପ୍ର ପ୍ରକାରରେ କହି କହି କଳ କାରଣାକା ପ୍ରଷ୍ଟୋ ଅମ୍ବୁକ । ସାନ ସାନ କଳ କାରଣାକା ସ୍ଥାପନ କରି ସମାଜୀ ଜୀବରେ ଅଶାକୁ ସଫଳ କରିବାକୁ ହେବ, ଚାକରକ ଦେଶରୁବାଧ ହୃଦୟ ପୂଣୀ କରି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ; ମାତ୍ର ଦେଶରୁବାଧ ନାମକ ଶୁଣିବ ଗଣ ଅଥବା ଅନୁଭବ ହେବନାହିଁ ଉଚିତ । ଅନେକଦିନ ହେବ ଥରେ ବୋନ୍ଦାର ହାରକୋଟର ଭୁବନ୍ଦୀର ଭୟବପତି ମହାମତ ମହାଦେବ ଗୋଦିନ ବାଣାତେ ଗୋଟିଏ ସବରେ ନିମ୍ନିତ ହୋଇ କଲିବତା ଅସିଥିଲେ । ତାହାକୁର ପରିଧାନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋଟକୁଗୀ ଥିଲ । କଲିକତା ବାସୀ କଣେ ଅତି ସ୍ମୃତ ମେବ ତାହାକୁ ପରୁରିଲେ, “ଆପଣ ଏପରି ମୋଟକୁଗୀ କାହିଁ କି ଦିନିଛନ୍ତି ?” ଶଣାଡ଼େ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଦେଲେ, “ଆନୁମାନକ ଦେଶରେ ସବୁକୁଗୀ ହୁଏନାହିଁ ।” ଏହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଦେଶରୁବାଧ, ଦେଶ-ମାନୁକାର ପ୍ରକୃତ ସେବା । ଆନୁମାନିକର ନିକରଣାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଏହିକ କହିବାକୁ ହେବ, ଏହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ସମାଜିକତା । ମୋହର

ମୋହରକୁ ମରନ୍ଦାଳ କରି କିମ୍ବ ପରିଷକର ମୁଣ୍ଡ ପାଇର ଅଳ୍ୟ ସମଜର ସେବା କିମ୍ବ ଆନୁମାନିକର କରିବାକୁ ଯିବାହିଁ । ଏହି ଭୁବନ୍ଦୀର ଯେବେବନ ଆନୁମାନିକର ତିଷ୍ଠରେ କୃତାତ୍ମକ ନ ହେବ ସେବନର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମ୍ବୁମାନର ଦେଶ ମାନୁକାର ପ୍ରକୃତ ପୁଣା କରିପାରିବୁନାହିଁ । ଏବଂ ସେବନରେଇ ଯାଏ ଆନୁମାନିକ ଦୂରୁତିର ମଧ୍ୟ ଅରସନ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ମୋହର ସମାଜର ସମ୍ପ୍ରଦୟରେ ମେହର । ଯେ ତ୍ୟାବିଂଶ୍ଚ ସେ ମଧ୍ୟ ମେହର । ଯେ ତମା ମାହା ପୁଣୀ ତାହା ମୋହର, ଯେ କିମ୍ବ ଯାହା ଅର୍ଥାତ୍ ମେ ମଧ୍ୟ ମୋହର । ସେମାଜକର ଅଥବା ସମ୍ପ୍ରଦୟର ବିବନା ମେହେ ଭଲିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଦାସ୍ତିର ଯେନ ମୁଁ ଏ ଦେଶରେ କନ୍ଦରତଣ କରିଅଛି; ସୁତରଂ ଏହି ଦାସ୍ତିର ମୋହେ ସୁନ୍ଦରେ ବହନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ମୋହର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ସମାଜ ମଧ୍ୟରକ । ଏହା ପରିବାର କରିବାର ଉତ୍ସାହ କାହିଁ । ଏହି ଭୁବନ୍ଦୀର ସମ୍ପ୍ରଦୟକ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗରିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶ ଲେକର ମନରେ ଏହି ଲବନ୍ଦିକ ପ୍ରବଳ ବିବରେ ଜାଗରିତ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଆମ୍ବୁମାନକର ଜନ୍ମିତିର ସୁଦୃଢ଼ ରିତି ରଚିତ ହେବ, ଏଥରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୁବନ ସମ୍ମ

ମୁକ୍ତି କାହିଁ ?

କରମର ନାହିଁ ସେ ଗୋ ଧରମରେ ନାହିଁ,
ଭସ ଆଶେ ତାର ଆଶେ ଅଛ କିଅଁ ଧାର ?
ଖେଳ ଖୋଲ ସାଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟ ନ ପାଇଲ କାହିଁ,—
ସେବା କ୍ରୀ ସାଧନାରେ କାହିଁ ସେ ତ ନାହିଁ ।
ପ୍ରେମେ ନାହିଁ ପ୍ରାଣେ ନାହିଁ ନାହିଁ ହୃଦୟରେ,
ନାମେ ନାହିଁ ମନେ ନାହିଁ ନାହିଁ ନିକଟେ ନା ଦୁରେ,
ନାବନେ ସେ ନାହିଁ ତୋର ମରିଯୋ ସେ ନାହିଁ,

ମରଣେ ଥିଲେ ମରଣେ ଭୟ କାହିଁ ଗାଇଁ ?
ମୟୁ-କଳପନା ଶାଲ କାହିଁ ସେ ଯେ ନାହିଁ,
ବୃଥା ସିନା ତାର ଆଶେ ଯୋଗୀ ରଖ ବାର ।
ଏ ଭବରେ ଶାନ୍ତି ଆସେ ତାହାର କଲ୍ପନା,
ଶାଲ ମିଛ ଶାଲ ମାହା ଶାଲ ପ୍ରକଞ୍ଚନା ।
ତା କରମ ସାଧନେ ର ଲନ୍ଦ ପାତ୍ର ଯାଇ,
କର୍ମ ପାଇଁ ଲେଜା ର ମୋ ମନ୍ତ୍ର ତୋର କାହିଁ ?

ଶ୍ରୀ ବିନାରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି

ସୁମୀତିର ସ୍ଥାମୀ

—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପ୍ରକାଶନ୍

(ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ତାନ୍)

ଏକାଦଶ ପରିଚେତ

ଅଜ୍ଞପଥର ଯାଏ ମରୁଷ୍ୟ ଚିବଦନଗାର୍ ଏ ସମ୍ବା-
ରରେ ବହୁତାକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ଦିନ ତାକୁ ଏ ସମ୍ବାର
ତ୍ୟାଗର ବୁନ୍ଦୀଯିବାକୁ ହୁଏ; ସୁତରଂ ବିନୋଦବିହାରୀ
ମଧ୍ୟ ବୁଲିଗଲେ । ଏ ଦୁଃଖମୟ ମନ୍ଦାରରେ ପଡ଼ି ଦୁଃଖ
ଜାଗରେ ଘାସିଦେବାପାଇଁ ରହିଲେନାହିଁ । ମାତ୍ର ତଳ
ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଅସୀମ କୃପାବେଳୁ ପଦିତ ମଳାକଳ ଧାମରେ
ଚିନ୍ତର ବନ୍ଧୁଷକାଳିମା ସ୍ଵାନଅସା ଭଗବତ୍ ପାଦପଦ୍ମର
ଛାନ ହୋଇଗଲା । ବିନୋଦବିହାରୀଙ୍କ ଏହାହିଁ ଚିର-
ଗୋଟିଏ ଅବତ୍ତା ଥିଲା । ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ମନକଣି ଢାହା
ସୁର୍ତ୍ତ ବଲଦେଲେ । ବିନୋଦବିହାରୀ “ଦୂର, ଦୂର” କହି
ଚିବଦନଗାର୍ ଆମି ମୁଦିଦେଲେ,—ଗୁରୁବାର ଶୁକ୍ଳ ଏକା-
ଦଶା ଦିନ ତାଙ୍କର ପଦିତ ଆହ୍ଵାନେବଳିଧାମକୁ ବୁଲିଗଲା ।
ଶୁରୁବାସୀ ତାଙ୍କର ପଦମୟବୁଦ୍ଧ ସନ୍ଧାନବାବୁ ବନ୍ଧୁର
ପାରଲେକିବ ମଗଗାର୍ ଧମ୍ପତିଯୁ ଯଥାଯଥ ସବରେ
ହମ୍ମନ୍ତ କର ଗୋଲେକବିହାରୀଙ୍କୁ ତାର ଯେଗେ ସମ୍ବାଦ
ଦେଲେ ।

ବିନୋଦବିହାରୀ ତ ବୁଲିଗଲେ । ମୁଖୁମୟରେ ସୁତ
ବୁନ୍ଦୁତତ୍ତ୍ଵର କଥା ସେ ସୁରଣ ବରିଥିଲେ ବିନାହିଁ
କି ଜାଣି;—କିନ୍ତୁ କୁଞ୍ଜବିହାରୀର ବସନ୍ତକାଳ ବର୍ଷମାନ
ଅନ୍ତରାବଳିନ ହୋଇ ଦେଲା । ପିତୃବ୍ୟୋଗ ପରେ ତାହା
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଅସହ୍ୟ ନିର୍ମ୍ଯାତନ ଆମ୍ବନ୍ ହେଲା । ଶୁକ୍ଳଟା
ଦିନକୁଠିନ ତା’ ପାଇଁ ଦେଇପୁଣ ମରୁଭୂମିପର ହୋଇ
ଦେଲା ।

ଦିନ ଗୋଲେକବିହାରୀଙ୍କ ୧୨ୀ ଦୁର୍ଗାମଣି ସ୍ଥାମୀଙ୍କ
ତାବିରେ ପନରେ ଅନେକ ମହାହିଁ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ
କଲେ । ତହାର ସାରମି ଏହି ଯେ—ବସେଖାଇଲେ
ଜରିବାଲି ସବେ । ଯେତେବେଳେ ଥିଲା ସରଟାଏ ଦେଲେ
ମୁକ୍ତା ଦୁଇତର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ଘେନଗାର ନକର ଗୋଟାଏ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ । ଅର୍ଥେ ସେ ଦିନ ଦୁଇଟାରେ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ।

ଏହର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପର ହେବାକୁ ସିରକି ।
ନିଷମୀ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ସାର୍ଥିତର ବସି କଷି ଯେବରବବଦର
ଅନ୍ତର୍ଧିନ ଦରବରେ ଲଗେଛୁ, ଏହା ଦେଖି ସହିତରେ
ଅନୁମତ ହୁଏ ଯେ, ଏହାର “ପିଲ୍ଲା” ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରିନରେ
ଦୁଇପିଲ । ଏଥରୁ ଉପାୟ କଣ ? ତେବେ ବୁନ୍ଦୁବିହାରୀଙ୍କ
ଘେନଗାରପାତି ବିରବାକୁ ବାଖ ଦିବପାକୁ ହେବ,
ନନ୍ଦଲେ ତାକୁ ଏକାବେଳେ ଘରୁ ଚଢ଼ିଦେବାକୁ ହେବ ।
ତେବେ ଘରୁ ବାହାରକରିଦେବାଟା କୌଣସିମତେ ସ୍ଵର୍ଗ-
ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୁଇହୁ; ତା’ ହେଲେ ପାଞ୍ଚରେକେ ପାଞ୍ଚକଥା
ବିବରିବିବେ, ସୁତରଂ ସମ୍ଭବ କୌଣସିରେ ତାମ ଦ୍ୱାସିଲ
ବିରବାକୁ ହେବ ଯେ, ସାପ ମରିବ ଜାହିଁ କାହିଁ ଭାଗିବ
ନାହିଁ । ହାତେ ମାତି ବୁଝଣେ ଶୁରିବାକୁ ହେବ ।
ଦୁନ୍ଦୁବିହାରୀଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କହିଲେ—“ତାବା, ଏହେ
ଘେନଗାର ସନ୍ଧାନ ଦେଖ । ଶୁରୁଆତ୍ ଶୁରିପରିଷା ପଡ଼ିଲେ
ସନା ଦିରାଟା ମେଇ ଉଠିବା ତା’ ନନ୍ଦଲେ ଜମରି
କାହିଁ ? ଚିରଦିନ ଏହିପରି ନିଷମୀ ହୋଇ ବିଦେଶିଲେ
ଦର ଚଳିବ କିପରି ?”

ଗୋଲେକବିହାରୀଙ୍କ କାନରେ ଦ୍ଵୀପ ଦୁର୍ଗାମଣିକର
ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବେଦବାକିଧିପର
ଶୁଣିଗଲା । ସେ ଉଚ୍ଛବି ଦେବାର ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣିଗଲେ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାର ଶୁରୁବି ସେ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ
କରିଗଲେ । ଆଉ ମନେ ମନେ ଦୁର୍ଗାମଣିକର କୁଣ୍ଡାଗ୍ରହୁ
ଓ ଦୁରଦିନିକାର ପ୍ରଶାସା ନକର ଉତ୍ସାହିତରେ ନାହିଁ ।

ଏହାପରେ ଦିନ ଗୋଲେକବିହାରୀ ସୁଯୋଗ ଦେଇ
କୁଞ୍ଜବିହାରୀଙ୍କ କହିଲେ—“କୁତ୍ତ, ଆଉ କେତେବେଳ
ଏହା ନିଷମୀହୋଇ ବସିବହିଥିବୁ—ଏଣିକି ଅସୁର କୌଣସି
ଦକ୍ଷା ଦେଖ ।”

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ମାରବ ହୋଇ ରହିଲା । ଦୁର୍ଗାମଣି ସ୍ଥାମୀଙ୍କ
କଥା ସମର୍ଥନ କର କହିଲେ—“ତା’ ନକଳ, ୧୯

ଏଇ ଚିଲାଭବା କାଠକର ପାଠ ହେଲାଣି । ତା' ଛଡ଼ା ଖାଇପର ସୁଖରେ ରହିବାକୁ ଗଲେ ସେଜଗାର କରିବାକୁହଁ ହୁଏ ।

ଦୂର୍ଗାମଣିଙ୍କର କଥା ଶୁଣି କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ନମ୍ରଷ୍ଟରେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ—“ଛିତ୍ରିକା ମୁଁ ଗୋଟାଏ କି ସେଜଗାର କରବ, ଶୁଣି ! ମୋ ସେଜଗାରରେ କା କେତେଟା ଯେହି ଯୋଗା ଦୋହିପାରିବ ? ଆଉ ଥରେ ଦେଖିଲାରେ କାମ ଲେଖାଇ ଦଢ଼ିବ ବୋଲି ବବିନ୍ଦୁ । ଏବଟା କହିବ କହିବ ବୋଲି ଏବେଦିନ୍ୟାଏଁ ଚରାକର କହିପାରିନାହିଁ । ଅଜି କହିଲ ।”

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ କଥା ଶୁଣି ଗୋଲେକବିହାରୀ ଦୂର୍ଗାମଣିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଜାଇଲେ । ଦୂର୍ଗାମଣି କହିଲେ—“ଆଉ ଗୋଟାଏ କଣ ଦେଖିବାରେ କୁଞ୍ଜ ! ଆଉ କଣ ଗୋଲେ ଲାଭିଲାରେ କେତେ ? ତୋ ନା ପରି ଥରେ କଟା ହୋଇଗଲା; ଧୂଣି କଥା ସେ ନା ଲେଖାଯାଇ ପାରିବ ?”

ଦୂର୍ଗାମଣି ଘର ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ ଯେ, ଯେଉଁ ନାଟା ଦେଖିଲାରୁ କଟିଯାଏ, ସେ ଆଉ ଲେଖା ହୋଇପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ପାଇଁ ମନରେ ଭୟକର ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେହୁ ଜାତି ହେଲ ।

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ କହିଲ—“ତା' କାହିଁକି ଲେଖା ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଛୋବଲେ ପୁଣି କରିଛୋଇ ପାରେ ।”

ଦୂର୍ଗାମଣି ଏହା ଶୁଣି କହିଲେ—“ତେବେ ମୀଘକୁ ମାସ ଦରମା ପଡ଼ିବ ତ ?”

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ—“ହଁ, ମାସକୁ ତନିଟକା, ବେଶିଦୁହେଁ ।”

ଦୂର୍ଗାମଣି—ମାସକୁ ତନିଟକା କରିବ କଣ କମ ଦେବାଣି ? ଦେଇ ପାରିଲେବ ହୁଏ । ତା' ଉପରେ ପୁଣି ପଦ୍ଧତି ତାର ପୁଣି ଦରମା ମାସକୁ ଦେବିଟକା । ଏହିତ ସାହିତ୍ୟବିତକା କରିବ ବାହାରେ ବାହାରେ ଗଲ । ଦାତାର (ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଲକ ବିହାରୀଙ୍କର) ଶକ୍ତି କେତେ ସେ ସେ ଏତେ କିମ୍ବା ମୁଣ୍ଡାପାରିବେ ?

ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଦୂର୍ଗାମଣିଙ୍କର ଉକ୍ତ ସମର୍ଥକ କର ମସିନ ସାମାଜିକ ସୁବ୍ରତ କହିଲେ—“ତା ଠିକ୍, ବେଶିରୁ ଯେଉଁ ସେଜଗାର ! ସେଥିରେ ଏତେ ପରିଣୀ

କୁଞ୍ଜ ଚଳିଲ ଅଉ କାର ରହିବ ନଥିଯେ ମାସବ ମୁଠା ମୁଠା ଠକା ଗଣି ଦୁଇ ଦୁଇମା ପନ୍ଥକୁ ପଠ କର ?

ଗୋଲକ ବନ୍ଦ ଶଳ କଥା ଶୁଣି କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ମନେ ବେତ ଦୁଇମା ଦେବ; ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପଞ୍ଚଶିର ଦେଲାନାହିଁ । ଦୂର୍ଗାମଣି ସୁନ୍ଦାର କହିଲେ—“ମୁଁ ହାଲତ ଶୁଣିଲା, ଏବେ ସେଜଗାରଟି ନ କଲେ କରିବ ହେବ କାନା ?

କୁଞ୍ଜ ବିହାରୀ ଶଳକାଳ ତାର୍ ମରିବ ରହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ—“ମୁଁ ଗୋଟାଏ କି ସେଜଗାର କଣବି ?”

ଏହା ଶୁଣି ଦୂର୍ଗାମଣି ଟକିଏ ବିରକ୍ତ ସ୍ଥରନା ଦେଖାଇ କହିଲେ—“ଏକଟାର ତ ସେଜଗାର ! ଆଉ କି ସେଜଗାର ବୋଲି ଗୋଟାଏ କଣ ପରିବୁଛୁ ? ପୋଠାରୁ ଦେଇମାନେ ସାକ, ସେମାନେ କବେଷାକୁ ତାର ଓଜଳ ମୋତ୍ତାରେ ପାତରେ ଲେଖାପଢ଼ି କରି ଦୁଇପଦିଷ୍ଟା ସେଜଗାର କବୁଛନ୍ତି । ତୁ କଣ ତା ପାରିବୁ ନାହିଁ ?”

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ—“ପାରିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ଶୁଣି, ତେବେ—” ଦୂର୍ଗାମଣି ବାଧାଦେଇ କହିଲେ—“ତେବେ ଆଉ କଣ ?”

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ—ସେ ରକମ ସେଜଗାର କି ଗୋଟାଏ ସେଜଗାର ?

ଦୂର୍ଗାମଣି ଏହାଣୁଣି ବିଦ୍ୟୁତକର କହିଲେ—ଆଉ କଣ ଗୋଟାଏ ଦୁଃଖୀ, ବାରଷ୍ଟର ହେବୁ ?

ଏ ଦୁଇ ଦବାଣ କୁଞ୍ଜବିହାରୀଙ୍କ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ରେବକରିଗଲ । ମାତି ସେ ନିଳକୁ ଆୟୁଷ କରଦେଇ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ—“ତା' ମୁଠା ମୁଁ ହେବାରୁ ପୁର୍ବେକାହିଁ, ମିଛ ସତ କହି ବାରଗର ବୁଢ଼ାର ପରିଷା ସେଜଗାର କରିବା ମୋର ଇହା ନୁହେଁ ।”

ଦୂର୍ଗାମଣିଙ୍କ କାନକୁ କଥାଗୁଡ଼ାକ ବିଷବତ୍ତ ବୋଧ ଦେଲ । ସେ ମୁହିଁଟା ବିରକ୍ତାଳ ଦେଇ କହିଲେ—

‘ଲେ ମା, ଏବଳ ସାଧୁ ତହବାକୁ ଗଲେ ଯେ ଯେହି ଧୋବାଗରେ ପଡ଼େନାହିଁ ଶୁଣି !’

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦୁଇପଦିଷ୍ଟାରେ କହିଲ—“ନା ନା ତା କହାପି ନୁହେଁ—ଯେ ସତ ହେବାକୁ ପୁଣେ, ତା ଯେହି କେବେ ଧୋବାଗରେ ପଡ଼େନାହିଁ ଶୁଣି !”

ଦୂର୍ଗାମଣି—ଅତ୍ର ସେବେ, ଦୂନାରେ କେବଳ ଲେକ
ପଢ଼ି— ବାହାର ଅନୁଭବ ମାହିଁ ?

ଗୋଲକ ବହାସ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମରକ ସଲେ । କହିମନ
“ଅନୁଭବ” ଏ କୃକଟା ଗର ଶୁଣି ଆଜିର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଉପ୍ରେ
ଯେଉଁ ଏବାବେଳକେ ଗୋଲିପାଲ । ସେ ଜେଇ
ପଳାରେ ବୃଦ୍ଧିଭାବେ—“ଅନୁଭବ ଭୟକଷ୍ଟ ।”

କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାସ ନିଜର କିମ୍ବୁ ପୁଣିଲ ନାହିଁ । ସେ
ପୁଣିଲର ଦୃଢ଼ ଆଜ କହିଲ—“ତା ଠିକ ଦାଦା, କିନ୍ତୁ ମୁଁ
ଯେପରି ଘରେ ପଇସା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ବହେଁ ନାହିଁ ।”

ଦୂର୍ଗାମଣି ଅଛ ବକୁଳ ମୃଖରଙୀ କହ ସ୍ଵାମୀ ଗୋଲକ-
ବାହାସଙ୍କ ଆଜକୁ ଅନାବ ବକୁଳ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ—“ତା
ଠିକ, ବାରୁ ଅର୍ଜନ କରିବେ ବାହୀକ, ବସି ଖାଇବେ ।”

ଏଥର ବୁଝିବାସ କାହାରେ କାହାର କହ କହୁ ବୋଧହେଲ ।
ସେ ଟିକିଏ ଡଢ଼ ଉଠି ବହିଲ—“ଏପରି ହାତିକଳା କଥା
କାହିଁକି କହୁ, ଶୁଣ ! ମୋତେ କଣ କେହ ପୁଲ ପୋତୁ-
ଛନ୍ତି ?”

ଦୂର୍ଗାମଣି ରଖିଯାଇ କହିଲେ—“ପୁଲ ନୁହେତ କଥା ?
ପୋଷିବା ପାଇଁ କେହ ଆଜି ସମ୍ମରି ଶଞ୍ଚିଦେଇ ଯାଇଛି
କି ?”

ଏହା କହୁ ଦୂର୍ଗାମଣି ଗୋଲକବିହାସଙ୍କ ଆଜକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ
କଲେ, ଅଛ ଅତ୍ର କଣ୍ଟରେ ବୁଝାଇ ଦେଲେ—“ଦେଖିଲିଟ
କମିତ ନିର୍ମାଳକ ମୁହଁ କଣ ।” ବାପାକରୁଟିଟା ଏ ଗୋଲ-
କାର କରିବାର ବ୍ୟକ୍ତି ନାହିଁ, ହେଲେ ମୁହଁ ନରେନ୍ତି !”

ଏହାଠରେ ବୁଝିବାସ ଅଜ ସେ ପ୍ରାଚୀରେ ଖରିବେ
ନିଜ ମନେକିଲାନାହିଁ । ଯପିଗାଦରେ ସେ ହୋଇଲେ
ବହାଗରେ ଦୂର୍ଗାମଣି ସାମୀକୁ ଲକ୍ଷକରି ବହାଗର—“ଓ,
ବାରୁ ଯାହା ହୋଇଗଲେ ପର ! ତୁହ କଥା କହିଲେ ବୁଝ
କଟା ବୁଝାଇ ମବୁନ୍ତି । ବସି ବସି ରେହା ମାରିବାକୁ କହି-
ଥିବ, ଅଜ ସେତାର କଥା କହିଲେ ତମ ହେଲ ପଥ୍ର
ପଥ୍ର ତଥା ମା,—‘ମୁଁ ପାଠ ଦିଲିବ, ଯେବେଳେ ମୁଁ ମା
ଲେଖାଇବି’ । ଓହୋ ଅଠେବାରେ ବମ ମନବ ! ପାଠକୁ
ରସେ, ପାଠକୁ କେଇ ବୁଝରେ ଖେଷେ । କେହୁ ଯେହରେ
ଅଛ ରିତର କଥାଟା ବୁଝିପାରୁନାହିଁ । କଣ ତମାଠକୁ ର ନା
ଦେବ—ମାସକୁ ମାସ କରିମା ଗଣ ଯିବ, — ଅଛ ବାରୁକର
ବମିବସି ବୁଝା କିଳାଇବାଟା ସୁରଖ୍ୟରେ ଗୁଲିବ । ପଇସାର
କିନ୍ତୁ ହାତରୁ ପତ୍ତାନାହିଁ—ପଇସା ଦାଦାର । ଦାଦାଯେ ମୁଖ୍ୟ
ଖାଲ କିଳାଗାରେ ପକାଇ ପଇସାଟି ଦରକୁ ଅଶୁଭ—ଶର
ଶୁଣି ଶୁଣି କର ବେଳ କରୁଛି ଏ କଥା କଣ ମାନ୍ଦୁମ ଅଛିବ ?”

ଏହପରି ଦୂର୍ଗାମଣି ଘରେ ଯାଏ କବର କବର ହେବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ ଗୋଲକବିହାସ ବୁଝ ବୁଝିକର
କହିଲେ—“ଯାଅ ସେ କଥାରେ କଣ ଅଛୁ ? ସେ ଯଧି
ତିବ ବୋଲି କହୁଛି ଦିଲୁ—କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୁଁ କିମାନାଏ
ଦେବିବାହିଁ—ସାପ୍ତ କହିଦେଉଛି !”

ଏହା କହୁ ଗୋଲକବିହାସ ବାହାରକୁ ଗଲେ । ଦୂର୍ଗାମଣି
ମନେ ମନେ କିମ୍ବୁ କିମ୍ବୁ କିମ୍ବୁ ଉପରେ ଅରଣ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟ ତନନ
କ୍ଷେତ୍ର କରୁ କରୁ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରରେ ନିଯନ୍ତ୍ରି ରହିଲେ ।

କମଣ୍ଡ

ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସବ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

କଥାକର କଥା

କଣକ ଦୁହର ସାନ ଦୁହର ଅସାର,
କଣକ ସମ୍ମି ସିନା କାଳ-ପାରବାର ।
କଣକ ନଭବେ ଦେଖୁ ସୁପ୍ରେତି କନ,
କଣକ ତ ହୋଇବାରେ ଅସାଧ ସାଧନ ।
କଣକ ବଦଳ ତଢ଼େ ସୁନେଇ କଥା,
କଣକ କଥାଟି ଦିଏ କାଳେ କାଳେ ବ୍ୟାଧ ।
+ + + + +
କଣକ ମାନସ ଦୋଷ ଦନ-ଅନବାର,

କଣକ ତଥାକେ ତଥାକେ ତଥାକେ
କଣକ ଦେଖଇ ଅଛ ପୁତ୍ର-ଦିଦ୍ୟ-ଶତ,
କଣକ ନିର୍ମା ପ୍ରାଣ ପ୍ରେମେରତେ ମାତ ।
କଣକରେ ସାତପର ଦ୍ଵୀପ ଆପଣର,
କଣକ କଥାଟି ରହେ ଦୁଦେ ହୋଇ ଗାର ।
+ + + + +
କଣକର କଥାଗୋଟି ଅଗାରୁଁ ଅପାନ,
କଣକ ଦୁହର ସାନ ଦୁହର ଅସାର ।

ଶ୍ରୀ ହରିକୃଷ୍ଣ ଦାସ

ବିଷୟୋଗବାର୍ତ୍ତା

- ପ୍ରକାଶକୁଳ -

ସୂର୍ଯ୍ୟ ମହାଶ୍ଵରା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଃ—

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଷ୍ଟୋରର ବିଷୟ, ମୁଁ ଲଭଞ୍ଜାଧ୍ୟ ଗମଚନ୍ଦ୍ରମନ୍ଦିରକ
ମୁବକ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, '୯ ବର୍ଷ' ବସ୍ତୁରେ ବୋମାଇଠାରେ
ଉଛଳଳା ସମ୍ବନ୍ଧ କରିଥିଲା । ନନ୍ଦିନୀ ତାଙ୍କର
ସ୍ଥାନ୍ୟକର ପାଦାଭାସରେ ସୁରା ଏବେ ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କର
ମହାପ୍ରସାଦ କେହି କଲାଙ୍କା କରିଥିଲା । ୬୫୬୮ ବେ
ସେ ଉଛଳ ସାହୁତ୍ୟ ମନ୍ଦର "ଗମଚନ୍ଦ୍ର, ଭବନ" ଉଦ୍‌
ଗାଟନ କରିଥିଲେ—ସେହିନ ତାଙ୍କର ସୌମ୍ୟ ମୁଣ୍ଡି
କଟକବାସୀଙ୍କର ମନଦିବଣ, କରିଥିଲା । ଆଜି ତାହା
ସ୍ଵପ୍ନର ବିଷୟ । ଅନ୍ୟଦିଗରେ ଯାଦାଦେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,
ବେଶ ଗୌରବ ଉତ୍ସା ନିମନ୍ତେ ସତତ ବୃତ୍ତଥିବାର ଆଭ୍ୟନ
ତାଙ୍କର ଏହି ମୁବକ ଜୀବନରେ ମିଳୁଥିଲା । କାର୍ଯ୍ୟ-
ପରିବ ମୁଁ ଲଭଞ୍ଜାଧ୍ୟ "ଦାନବାର ପିଲ୍ଲାଳ ପ୍ରାଜଣ"କୁ
ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସୁରମ କରିବାର ସ୍ଵାପ୍ନ ଥିଲାପରି
ବୋଧ ଦେଇ କରୁଥିଲା ।

"ନିଳକ "ଗମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନ" ତାଙ୍କର ପିଲ୍ଲାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର
ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ସୁତି ରେବେନ୍ଦ୍ରା କଲେକର
ବୈଦ୍ୟତିକାଲେକ ବହୁକାଳପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବିନା-
ନିଳକର ବର୍ଷୀ ଅନ୍ତବାନିନ୍ଦ୍ରନ ନିଳକବାସୀ ଓ ଉଛଳ ବାଜନ୍ୟ
ବୁଦ୍ଧିର ନୟକଟଥିଗମୀ ଦେଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଅପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ନୟକଟ । ତାଙ୍କର ସୁତିନୀ—ସୁତମାର୍ଯ୍ୟ, ଭ୍ରାତା ଓ ଭାଇ
ଉତ୍ସବଧିକାରୀ ରୂପେ ବଳଗଦ ଅଧିଗ୍ରେହଣ କରିଥିଲା ।
ପିତା ମହାପଣୀ ଓ ଚର୍ଚିମାନ ମହାଶ୍ଵରା ପ୍ରତିପଦନ, କୁ
ଆମ୍ବମାନେ ଅନ୍ତରେ ସାନ୍ତୁନା ଅପରିଶ କରୁଥିଲୁଁ । ଏବେ
ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସୁଗରଥମାର ପଦାର୍ଥ ନମ୍ବର ପର୍ମିଜଠାରେ
ଶ୍ରାଏନା କରୁଥିଲୁଁ । ଏହି ଶୋକଧାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ଗୋଟିଏ ବସନ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵାଧାର ସୁରତ ଅନ୍ତର୍ଲକ୍ଷଣ ପଲ୍ଲୀ ଦର
ମନରେ ପ୍ରକାଶକ ହୋଇଯାଉଛି, ତାହା ଧକାଶ ନକାରି

ରହିଗାରୁନାହୁଁ । ଆଜମାର ଘଜନ୍ୟବଳେକ ଓ ବସୁପୁର
ବଜକୁମାର କଲେଜରେ ଶିଖିବ ବଜକୁମାରମାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
ଅନେକେ ଯୀଶ୍ଵରା ହେଉଥିଲା । ଉଛଳ ଘଜନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ
ଅମ୍ବମାର ଏହି ତତ୍ତ୍ଵାଧାର ସଙ୍ଗେ, ସେମାନଙ୍କର
ତତ୍ତ୍ଵାଧାର ମିଶାଇବେ କି ?

ସୁରଗତ ଚିନ୍ତାମଣି :—

ଅରିଷ୍ଟ ଉଛଳରେ ଯାଦ୍ଵାତାରୁ କୌଣସି ଦିଗରେ
କୌଣସି ପକାର ଆଶା କରିଯାଉଥିଲା, "ଯେଉଁ ଭାଲ
ଧଇଲେ ସେ ଭାଲ ଭାଙ୍ଗିଲା" ଏବେ ସେ ଅକାଲରେ ଭାଙ୍ଗିପୁଣ୍ୟ
ଦେଉଥିଲା । ସ୍ଵର୍ଗାସ୍ତୁ ଚିନ୍ତାମଣି ଦାସ ଦି, ଏ ଜନେବ ସଜ୍ଜ-
କର୍ମବୁଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଏବେ ଦି, ଏ ପାଶକର ତେବୁଟା ବାର୍ଯ୍ୟ
ଗନ୍ଧ କରିଥିଲେ ଓ ନୀନା ବିଶବରେ ସୁଖାନ୍ତର ସହିତ
କାର୍ଯ୍ୟକର ପାଇଶା ସେଫେଟିଶା ଏକିକୁ ଶିକ୍ଷାନିମନ୍ଦିନ
ନାଟ ହୋଇଥିଲେ । ମୁଖୁକାଳରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା କମିଶ-
ନରକ ପାର୍ଶ୍ଵକେଲ ଅଷ୍ଟଷ୍ଟାଶ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।
ସେ ବିନୟୀ, ନିମ୍ନ, ଓ ମିଷ୍ଟାକିପିଥିଲେ; ସୁତି, ଉଛଳ-
ପାହୁତ୍ୟର ଜଣେ ସାଗ୍ରହ-ପାଠକ ଥିଲେ ।

ଶୀଘ୍ର ମଜ୍ଜାପୁଣ୍ୟ ପଦ ପାଇପାଇବେ ତୋଳି ଅନେବେଳେ
ଆଶା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅକାଲ ବିଷୟାଗରେ ସବକାର
ଗୋଟିଏ ସୁଦର୍ଶନ କରିବୁଷ୍ଟ ଏବେ ଉଛଳବାସୀ ଜନେବ
କର୍ମବୁଦ୍ଧ ମୁବକ ହୃଦାର ଅଛିଲା । ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତା ଶ୍ରୀମୁକ
ନିଶାମନି ଦାସ ଦି, ଏବେ ଓ ତାଙ୍କର ଅନାଥା ସା ଏବେ ବାଲକ
କାଳୀକା । ମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଗର୍ବ ଦୁଃଖରେ ସାନ୍ତୁନା
ଅପରିଶ କରୁଥିଲୁଁ । ପରି ସୁରଗତ ଆସାର ସଦ୍ବୁଦ୍ଧ ଧିନାନ
କରନ୍ତୁ, ଏହି କାମନା କରୁଥିଲୁଁ ।

ନିକଷ

ଦେଖଇଲୁ— ତଳିଦା ସରସ୍ଵତୀ ଲଭବେଶ୍ୱର ସମ୍ମାଦକ ହାଥାଦିକର ପଣ୍ଡାଙ୍କ ରଚିଛ ମୁଦ୍ରାକାରର ଶରୀର ଏ ଦେଖୁଥିଲା । କବି ପୁଣ୍ଡକଟ୍ଟରେ ଉଚ୍ଚରିତ ଭୂତପୁଣ୍ୟ ଲଭପ୍ରସ୍ତେ ନେତା ବାଳଗରାଧିକ ତଳିକବ ତ୍ୟାଗଶୀଳତା, କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳତା, ଦେଶ ହତେଷିତା ଏବଂ ରଜନୀତି ନିପୁଣତାର ପ୍ରକଟରେ ବର୍ଣ୍ଣିନା କରିଅଛନ୍ତି । ପଦ୍ମଗୁଡ଼ିକ ସବଳ, ପ୍ରାଞ୍ଚଳ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରକର୍ଷକ, ପୁଣି ସ୍ତୁରସାଧାରଣକର ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ସହିତ ଆଦୃତ ହେବାର ଆଶାକରୁଁ ପୁଣ୍ଡକର ବିଷୟକୁ ଅର୍ଥ ଓଡ଼ିଶା ବନ୍ୟା-ପ୍ରପାତର ଅଳ୍ପକର ଲୋକମାନଙ୍କ ସାହୁଆର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସବଳୁ କରିଥିବା ହେଉ, ପଣ୍ଡାମହାଶ୍ୱର ତୃଦୟର ସାଧୁବାଦ ଅର୍ପଣକରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଣ୍ଡକର ବହୁଳ ପ୍ରଗ୍ରହ ତାମନା କରୁଥିଲୁ । ପୁଣ୍ଡକର ପ୍ରଥା ଏବଂ କାଗଜ ଉଦ୍‌ଦେଶ, ମୂଲ୍ୟ ଏକଅଣା ମାତ୍ର ।

ବାଲସଙ୍ଗୀର ଯୁ ଭାଗ :—

ସମ୍ବଲପୁର ନିବାସୀ ଶ୍ରୀମୁକୁ ଦେଖାପ୍ରସାଦ ମିଶନ ପ୍ରଣିତ ମଧ୍ୟମାବର ପଣ୍ଡା ପୁଣ୍ଡା ପଦ୍ମପୁଣ୍ଡ ପଦ୍ମ ପୁଣ୍ଡକ । ପୁଣ୍ଡକର ଅଗ୍ର ଭଗରେ ଉଚ୍ଚକର କରିଯୁ ପୁଣ୍ୟକ—ଲେଖିବା ଏବଂ ଶିଷ୍ଟଦ୍ୱିତୀୟ ଅଭିମତ ଦିଶ୍ୟାଇଅଛି । ପୁଣ୍ଡକଟ୍ ସବକମତ ବାଳକ—ବାଳିକାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀ ଉଠିଯୋଗା । ବିଦିଧ ବିଷୟକ ପ୍ରେସ୍ କଢ଼ି ଏଣ୍ ଗୋଟି ହଜାରର ସୁନ୍ଦର ପୁଣ୍ଡ । ସଙ୍ଗୀତପୁଣ୍ଡକର ଲକ୍ଷା ମଧ୍ୟର, ପ୍ରାଞ୍ଚଳ ଏବଂ ଭବ ମନୋମୂର୍ତ୍ତିକର । ବାଳକ-ବାଳିକାଙ୍କର ଅଳେକ ଶିଷ୍ଟଶୀୟ ବିଷୟ ସଙ୍ଗୀତ ମାନକରେ ପରିପୁଟ; ସୁତ୍ୱଂ ପୁଣ୍ଡକଟ୍ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନକରେ ଅଭିରଣ୍ୟ ହେବାର ଆଶାକରୁଁ । କଲେବର ତୃଷ୍ଣୀରେ ମୂଲ୍ୟ ଘୁଣାତାକି ଏ ଅଧିକ ବୋଧ ନହିଁ ।

ବିଜମୟେନ— ଶ୍ରୀ ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ନାୟକଙ୍କ ବରତି ଏବଂ ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟନନ୍ଦ ସେନାପତି ବି, ଏ କ ଦ୍ଵାର ପ୍ରବାଣିତ; ମୁକୁଧ-ପ୍ରେସରେ ମୁଦ୍ରିତ । ପ୍ରଥା ଏବଂ କାଗଜ ଉଦ୍‌ଦେଶ, ମଧ୍ୟମାବର ପଣ୍ଡା ପୁଣ୍ଡାରେ ସମସ୍ତ ।

କବି ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ କୌମୁଦିନ ପାଦମ୍ବର “ପଶେନିର” ଭାଗ୍ୟାକରୁ ବଜାଲାଶ୍ରୀ ଛନ୍ଦରେ ରଚନା କର ଅଛନ୍ତି । ଲେଖା ଅତି ସୁନ୍ଦର । ପଢ଼ିଲେ ମନ ମୁଖୁ ହୁଏ । ଉଦୟକ ଉଷାତ୍ତ ପାଇଲେ ଲେଖକ ଉଚ୍ଛବ ସାହୁତ୍ୟର ଚଣେ ଉପ-ସ୍ଵର୍ଗ ସେବକ ହୋଇଥାଇବେ ।

ଯୁଧଶ୍ଵିର— କବିବର ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟମଣି ମହାନ୍ତିକ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଏବଂ କଟକ ଟେଡିଂକମ୍ପାନ୍ୟର ପ୍ରବାଣିତ । ସାରସ୍ଵତ ପ୍ରେସରେ ମୁଦ୍ରିତ । କ ଗଜ ରହିଷ୍ଟି—ପ୍ରଥା ନିର୍ମଳ । ୫୦ ପୁଣ୍ଡା ବ୍ୟାପାର ହେଉ ସ୍ଵରକର ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧତା ମାତ୍ର ।

ଯୁଧଶ୍ଵିର ଯୁଧଶ୍ଵିରଙ୍କ ସର ସବଳ, ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ନିର୍ମଳ । ବୋଧହୃଦୟ ସ୍ଵକ୍ରମର ମନ ଚାଳକ ମନକୁ ଏକା ଧାରରେ ଧରି ନାହିଁନ୍ଦ୍ରିୟ ଦେବ ଏ ପୁଣ୍ଡକ ଲେଖାର ଉଦେଶ୍ୟ । ବୋଲିବା ବାହୁଦୟ, କବିବରଙ୍କର ସେ ସାଧୁ ଉଦେଶ୍ୟ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି । ଭାଷା ମରଳ ଏବଂ ପ୍ରାଞ୍ଚଳ, ପୁଣି ଭରନା ଉଚ୍ଚକାର ପରି ଚମହାର । ଉଚ୍ଚଲକ୍ଷ୍ୟ, ଉଚ୍ଚ-ଆଦର୍ଶର ଅନ୍ତର ନାହିଁ । ଏଭଳ ଉପାଦେଶ୍ୟ ପୁଣ୍ଡକ, ଏକା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କାହିଁକି, ସମ୍ମ ସାହୁତ୍ୟକ ମାନକର ପରମ ଉପଭୋଗ୍ୟ ।

ବିଜ୍ଞାପନ ।

୧୯୦୭ ଶ୍ରୀ କନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ ମନ୍ଦିର ସ୍ଥଳେ ଉଚ୍ଚେ ଉଚ୍ଚେ ।

ଟଙ୍କାଗଛ

କୁଟୀ ପ୍ରତି ଟଙ୍କାଗଛ । ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦେଖିଲ କଷ୍ଟ ପର ମନୋହର । ତତ୍ତ୍ଵ ହେ ଟଙ୍କାଗଛ
କନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ ମନ୍ଦିର ଉଚ୍ଚେ ଉଚ୍ଚେ । ତତ୍ତ୍ଵ କଷ୍ଟ ପର ମନୋହର । ତତ୍ତ୍ଵ
କନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ ମନ୍ଦିର ଉଚ୍ଚେ ଉଚ୍ଚେ । ତତ୍ତ୍ଵ କଷ୍ଟ ପର ମନୋହର ।
କନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ ମନ୍ଦିର ଉଚ୍ଚେ ଉଚ୍ଚେ । ତତ୍ତ୍ଵ କଷ୍ଟ ପର ମନୋହର ।

ବିକ୍ରିମାଧିତ୍ୟ ।

ଦିନରୁ ପଢ଼ିବଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବୁ । କାବ୍ୟାଷ୍ଟି ଥାହାରୀ ଗୌରବରୁ ଏବଂ କାହାରୁ ଏବଂ କାହାରୁ
ପ୍ରାଚୀକରି ପାଇବାରେ କାହାରାକାର । ସ୍ଵର୍ଗରୀ ସାରବୁଗୋଚିକର ପଣ୍ଡିତମତ୍ୟାତ୍ମକ ଉଷ୍ଣାତ୍ମକ ଉଷ୍ଣାତ୍ମକ
କାଷ୍ଟେଭୁତ ସ୍ଵର୍ଗରୀ କାହାରାକାର । କାହାରୀ ସର୍ବପରିପାଦିତ ପଣ୍ଡିତମତ୍ୟାତ୍ମକ
କାଷ୍ଟେଭୁତ ସ୍ଵର୍ଗରୀ କାହାରାକାର । କାହାରୀ ଆଧୁନିକ ପ୍ରାଚୀକରି ପରିପାଦିତ ପଣ୍ଡିତମତ୍ୟାତ୍ମକ
କାହାରୀ ।

ପ୍ରାଚୀକରି:— ମୁରୁର ସ୍ଵତକାଳୀ, ଗୌରିହରମାର, ବଟକ ।

ବୃତ୍ତକ ସ୍ଵତକ । ବୃତ୍ତକ ଧୂତକ ।

କାରିମୁଲ୍ୟରେ କାହାକ ବିକ୍ରିମାଧିତ୍ୟ

କୁମୁଦ ଗନ୍ଧମାଳା କଂୟୁର

ତୁରୁତ୍ସ କୁମୁଦ

ଉପନ୍ୟାସ ଏମ ଶଣ୍ଠ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୩୦

” ଗ୍ରୂ ଶଣ୍ଠ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୫୫

” ଗ୍ରୂ ଶଣ୍ଠ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୮୦

ଶ୍ରୀଆ ପାହୁତ୍ୟରେ ଏକ ଦୂରିକ
ପ୍ରକ ଅତି ମଧ୍ୟର । ଶ୍ରୀର ପାହୁତ୍ୟର, ଅଧିକ ପାହୁତ୍ୟର
ମନ ହୁଏ । ସ୍ଵତକ ଧୂତକିଲ ରେଷନ କରି ରହି ରହି ରହି ରହି
ଲେଖକ “ଶ୍ରୀ କାହାରୀ” ପ୍ରକାଶ

ମୀ ମ ହୁଏ ହୁଏ ହୁଏ
ଏକମାତ୍ର ଠକଣୀ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା ।

ଶ୍ରୀକନ୍ତାମଣି-ଦୁର୍ଗା

କନ୍ତାମଣି ଶ୍ରୀ କାମାଶ୍ରୀପ୍ରଥାଦ ଶମୀ ଅୟୁଷେନ
ଶିଳ୍ପରେ ମନୀର ବିନାଟ ଅନୁଭେଦ ହଜୁ ! ପରେ ବିଦ୍ୟେ
ବିଦ୍ୟାଜୀବିଶାଳ ପ୍ରକାଶ ଉତ୍ସାହ । ଏହି ଶଣ୍ଠିକ ସ୍ଵତକ
ପକ୍ଷିଲେ ଅୟୁଷେନର ମେଷ ଜୀବନ୍ ଉତ୍ସାହ ଜୀବନ୍
ଅଭିବେ । ପରେ ପରେ, ନିଜେ, କଳିଶା କରିପାରିବେ ।
ଶ୍ରୀଆ କଷାରେ ପରି ଆୟୁଷେନାୟ ହଜୁ ଅଭ୍ୟାକ୍ଷର
ପ୍ରକାଶିତ ଶ୍ରୀର ପାହା । ମୁଲ୍ୟ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ।

ପ୍ରାତିଷ୍ଠାକାର

୧ । ମୁକୁର ପ୍ରେସ, କଟକ
୨ । ଟଙ୍କାଟିଂ କନ୍ସାମ, ବାନ୍ଦୁତଚାର, କଟକ
୩ । ଟଙ୍କାଟିଂ କନ୍ସାମ, ବୁଝାରୀ ଗର୍ଜାମ ।
୪ । ପରିବହନ କଷ୍ଟ ପରିବହନ, ବାନ୍ଦୁତଚାର, କଟକ

ଲୁପ୍ତରନ୍ତୁତ୍କାର

ଚଣ୍ଡ୍ୟାଶ ଇମରୋଙ୍ଗାବୁଦ୍ଧ

ସହଜ ସରଜପଦ ଓ ବୃଦ୍ଧି ଖେ

“ ପୃତିତକାମଣି ”

୩

ଆଧିକ ଏବଂ ଭକ୍ତ କବି ଦେବଦୁର୍ଲଭ ଦାସ ବୃଦ୍ଧ

ଶ୍ରୀକୃତ୍ତିଲଜିତ ସ୍ମୃତିପଦ କଳ୍ପନାବୁଦ୍ଧ

ରହ୍ୟ ମଞ୍ଜରୀ

କନ୍ଦମାର୍ଯ୍ୟମୁଖବଳ ଓ ଅର୍ଥପଦ ପ୍ରଦେଶର ଶ୍ରୀ ଆର୍ଦ୍ଦବିଜ୍ଞମନ୍ତ୍ର ଏମ୍, ଏ, କ

ଦାସ, ସବଳିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ

ମୂଲ୍ୟ ଯଥାବତ୍ମେ ୫ • ୬୮ ଓ ୫ • ୫ ଅଳ୍ପ ।

ସମ ଲେଖକ

“ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ

ବାହାରିଷାରି

ମୂଲ୍ୟ ୫ • ୫ ଅଳ୍ପ ।

ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି

କଣୁବ ପ୍ରସରଣ, ନାନାପାଠୀର ସହିତ ଅତ ଉତ୍ସମ ଗ୍ରହଣ

ମୂଲ୍ୟ ୫ • ୧୬ କା । ୪୫ • ପୃଷ୍ଠା ।

ଶ୍ରୀପ୍ରେସାର—ମୁକୁର ପ୍ରେସ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଟିପ୍ପଣୀ, କଟକ ଟିକ୍ଟିଂ କୋମାନ୍,
ଶଧାରୁଣ, ମୁକୁ ବୋକାନ ଓ କଟକ ଟିକ୍ଟିଂ କୋମାନ ।

୯ ର ସଂବାଦ

ବିଜ୍ଞାନୀୟ ପାଠ

ଆକାଶୀୟ ପୁସ୍ତକ

ମନୋଯୋଗ ଦେଇ ପଢନ୍ତୁ
ଘର ଲାଇବ୍ରେରୀ ଓଡ଼ିଆ ଉଧନ୍ୟାରେ ସଜାନ୍ତୁ।
ଜାଗୀୟ ସାହୁତାର ସମ୍ବାଦ ରଖନ୍ତୁ।

ମୁକୁର ଉପନ୍ୟାସ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାର

ସ୍ଵାଧୀନ ଉପନ୍ୟାସ

ପରିଶାମଣି

ଶ୍ରୀମତୀ କୃତଳକୁମାରୀ ସାବତ ପ୍ରଣାଟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମୂଲ୍ୟ ? ।

ବୃତ୍ତାବ୍ଦୀ ଉପନ୍ୟାସ

ବୃତ୍ତାବ୍ଦୀ

ମୁକୁର ମନୋଯୋଗ ପ୍ରଣାଟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ମୁକ୍ତ୍ୟ ଟ ୦ ୮୫

ଶ୍ରୀସୁର ଉପକାନ୍ଧ

ଶ୍ରୀସୁର-ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଶ୍ରୀସୁର ବିଜୁମଣ୍ଡଳ ଅଷ୍ଟୟା ବି, ଏଲ. ପ୍ରଣୀତ, ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଦ୍ରଣ ଟ ୦.୮

ଚର୍ଚିଥ ଉପକାନ୍ଧ

ମାନଭଞ୍ଜନ

ଶ୍ରୀସୁର ବିଜୁମଣ୍ଡଳ ମିଶ୍ର ବ. ଏ, ଏଲ. ଟ, ପ୍ରଣୀତ, ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଦ୍ରଣ ଟ ୦.୯

ପଞ୍ଚମ ଉପକାନ୍ଧ

କାମ-ବୋହୁ

ଶ୍ରୀମତ କୃତଜ୍ଞକୁମାର ସବତ L. M. P. ପ୍ରଣୀତ, ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ମୁଦ୍ରଣ ଟ ୦.୮

ଷଷ୍ଠ ଉପକାନ୍ଧ

ସ୍ରୀମାତି

ଶ୍ରୀସୁର ବୋହୁ ସିଂହାତୀ ଏମ୍ ଏ, ବି ପ୍ରଣୀତ

ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ମୁଦ୍ରଣ ଟ ୦.୮

ସପ୍ତମ ଉପକାନ୍ଧ

ଶ୍ରୀସୁର ହରକନ୍ତୁ ମହାନ୍ତି ବି, ଏଇ ଲିଖିତ “ସୁରକ୍ଷା” ସପ୍ତମ ଉପକାନ୍ଧ ଟୀଏସ୍ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

ଯେଉଁମାନେ ଅଗ୍ରୀମ ତନ୍ତ୍ରି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଗ୍ରାହକ ହେବେ ଦେମାନେ ବାରମାହରେ ବାରମାହ ଗାଇବେ । “ମୁକୁର”ର ଛାତ୍ରକମାଣ୍ଡକ ଉପକାନ୍ଧ—ରାଜ୍ଯମାନା ନିମନ୍ତେ ଅଭିମ ଦୂର ଟଙ୍କା ଦେଇ ସ୍ଵତମାପ୍ତି ଲେଖାଏ ଉପକାନ୍ଧ ପାଇଗାଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟା ପ୍ରତିଶତର ମୁଲ୍ୟ ଟ ୦.୧୫

ନିମିତ୍ତ ଟିକଣରେ ଦ୍ରୁଟନ୍ତ କିନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀ ଯୋକାଥନ ପ୍ରଧା
ମେନେଜର,
ନ୍ୟୂର ପ୍ରେସ୍, କାଠକ

ମନ୍ଦିର ପାଇଁରେ ତଥା କୋଣାର୍କରେ
ପାଇଁରେ ଉଚ୍ଛବିଲେ ଦେଖ, ଦେଖ, ଦେଖ,
ପାଇଁରେ ଉଚ୍ଛବିଲେ ଦେଖ, ଦେଖ, ଦେଖ
ପାଇଁରେ ଉଚ୍ଛବିଲେ ଦେଖ, ଦେଖ, ଦେଖ

କୁର୍ରା ଦେଖିଲୁଛନ୍ତି ଏହାରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା
କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

ପୁଣ୍ୟନାମ ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ
ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ
ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ

ପୁରାଜ୍ୟ ତୈଳିକୁ

ମୁଖ୍ୟଜାତୀୟ କାନ୍ତର ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ଛିଲଦିନାର୍ଥୀ ଆର୍ଦ୍ଦ୍ରୀ। ଏମ୍ବୁ ବି. କେର

ଏହା କେମିଳିଆ ମନ୍ଦିର

ଦେଇବତୀ କେବଳେ ଏହି ଆଜି ଦୁଇମାତ୍ର ଦେଇବତ
ନାହିଁ କଥା କିମ୍ବା କଥା କେବଳେ ଏହି ପରିଷାରରେ
ଦିକ୍ଷାରେ ଅବହେଲା ଥାଏ

१६३

କାଳେ କାଳେ ଦଶି ପରାମର୍ଶମୂର୍ତ୍ତି, ଏହି କାଳେ
କାଳେ କାଳେ କାଳେ ମେଲିରେ କମାଲାଗ୍ରାମରେ
କାଳେ କାଳେ କାଳେ କାଳେ କାଳେ କାଳେ କାଳେ

ପଟ୍ଟି ମାତ୍ରର ଦେଖିଲେ କେତେ ତାହାରେ
 ଜୁଗୁପ୍ତ କାହାରି ଥିଲେ ଏହି ଏହାଟି ହେଲା
 ଅବାଧ ମହିନୀର ପାଶେ କରିବାର ଉପରେ କାହାର
 ଅଛି ତଥା କହିଲା କାହାର । ତେଣୁ ଗୁରୁର ଗୋଟିଏ
 ମିଳିଲା ।

ପାତ୍ରାଙ୍ଗବିନୀ !

6010

କେତୀଦିନ, କେଣ -

କୋର୍ଟରେ ଦେଖିଲାମି କିମ୍ବା କିମ୍ବା

ଦେଖିବନ୍ତି, ଆଉ, ଦାଣୀ କିମ୍

କୁମରାଜୀ ହେଉଛି ପଦବୀ ପରିବାରରେ ଅନ୍ତର୍ଭାବୀ କାହାରେ

ପ୍ରାଚୀ-କେବଳ ବିଜ୍ଞାନୀୟତା ଏହି ଦୃଶ୍ୟ—

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେ ଥିଲା ଏହା ଦସିରେ କିମ୍ବାର ଏହା ଧରିବାର ପରିମାଣ ।

କିମ୍ବା ପରିଷାରୀ ଯାହାର ଜ୍ଞାନବିଦ୍ୟା ଓ ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟା—

ଶ୍ରୀମତୀ ପାତ୍ନୀଙ୍କ ମହିଳା ପରିଷଦ୍ ଯାତ୍ରା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାର୍ଯ୍ୟ

ଯରୁଲହାସପାଗାଳ ପମ୍ବକୁ କଟି ଡାକୁର ଲେ; ନୀ ଛଳିକମ, ମୀ କି ୨୫ ଏମ. ଏମ. ନ ପ୍ରି-
ଏମଧ୍ୟ ଏ ପିଲାକ କାହାର ଜାମିଲିକେ ଏହିତ ଦିଲାଇଛି

କାନ୍ତର୍ମଳେ ଗଲୁଁ ପଦ ଶିଖି ଥାଏ ।

(କାମଳିକ ବିଦେ ହଜାରୀ ।

ପ୍ରମାଣିତ ସୂଚନା, ମସିବଳ, କ୍ଲାଟ, ହୋର, କ୍ଲେକାଜ, ଏବୁ, ଉଦ୍‌ବିଧୀନ ପ୍ରାଣିର ବିଷୟ
କେତେବେଳେ କୋଣାରିକୁ ମେ ପଠନ୍ତିରେ

• 166 •

Geulips

CALCUTTA.

ପାଇସଲ୍ କିମ୍ବା ଗେରମେନ୍ ଡିସଟରୀ

ମହାଦେବ

ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟା ଚମ୍ପବ ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜପୁନ୍ଦର ଦ୍ୟସ ଛ, ଏ ସମ୍ପାଦକ ।

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବୋ ଜୟତି ।

୬ ତାର୍କିତ୍ୟ— ତତ୍ତ୍ଵନ ଚକାର, ଭାବା ।

ଭୂଷା— କ ୨୦ ମୟ ହାତକଜ ପ, ନାର୍ଯ୍ୟଗଣ୍ଡ,

ଭାବା ।

କାଳଶାଖା—ସାତ ଏବରିପାଲକ, ଭାବ

ଏକବ୍ରତ— ମୟମନଫିତ—ପ୍ରେଟଟୋର

ଭରତଶାଖା ସ୍ଵକାମଧତ୍ୟ ପରାବର ଆପନେବେଳେ ତିର୍ଯ୍ୟ ଅଶ୍ଵାରକ
ଦୃଶ୍ୟରେ ଲଳଚେତନ ଶାଖ ଶିଙ୍ଗନିଧ ମହାଶ୍ୱର କନ୍ଦୁଭାବ ରଦ୍ଧସାହେବ ଶ୍ରୀ ଗୌର ନିତାବ ଶାହ ଶିଙ୍ଗନିଧ

ଗୌରନିତାବ ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଔଷଧାଳୟ

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ୍ଵାସାହେବ—ଶ୍ରୀ ଗୌରନିତାବ ଶାହ ଶିଙ୍ଗନିଧ ।

ବ୍ୟକ୍ତ୍ସାପକ ଓ ଚିକିତ୍ସକ ।

କବିତନ ଶ୍ୱରୁତ୍ତ ଶାରଦାପ୍ରସନ୍ନ ଦେବରୁତ୍ତ, କରଇବ । କବିତନ ଶ୍ୱରୁତ୍ତ ବରତେଶ୍ୱର ଦାସରୁତ୍ତ କବିବରୁ ।

ମୂଲ୍ୟଫେରତ୍ତ

ଏହି ଔଷଧାଳୟରେ ଅକର୍ତ୍ତମ ତଠକାଔଷଧ ସୁଲଭମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ ଔଷଧ ଖାଣ୍ଡକହେଲେ
ମୂଲ୍ୟ ଫେରତ୍ତ ଦିଆଯାଏ

ଚ୍ୟବନପ୍ରାଣ ।

ଗୌର ସ୍ଵକୁ ଅସ୍ତରାଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ସବା ଶାସ, ଜମ ଓ ଯତ୍ନ ଶେରେ ନହୋଷଧ, ପରମ
ଶବ୍ଦାନ୍ତର ଏବଂ ଧାରୁ ଓ ଶର୍ଵରେପ୍ରସ୍ତୁତ ବାବକ । ଏହାଅବାଳ
ବୃଦ୍ଧବନତା ସମ୍ପ୍ରେସ ବ୍ୟବହାର କରିଥାରନ୍ତି । ପ୍ରମହୁତ୍ ଓ
ହୃଦୟରୁ ସମ୍ପର୍କ ଏବା ଛକ୍ତିଶ୍ଵର ବଳକାରକ ଔଷଧ । ଏହା
ବୁଝି ଶବ୍ଦରେ ସେବନ କରିଯାଏ ।

ମୂଲ୍ୟ ୧ ପେର ୧ ୨୫ ମାତ୍ର

ଗୌରକାନ୍ତି ସାଲପା ।—(ସୃଷ୍ଟିପତ୍ର)

ଦେଖୁୟ ଓ ରିଚେର୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗପ୍ରଳାଭ ସିଲାପଠି ଶୁଶ୍ରୀ ର
ତ୍ରୈସ । ଏହା କହୁ, କୁଣ୍ଡାଳ, ଯାଦୁ ପ୍ରତ୍ଯକ୍ଷର ମେର୍ଯ୍ୟାଗ ନ ତା-
ବିକ୍ରି କରୁଣ୍ଟିପାରିବ—ଏକାନ୍ତ ଏହି ରୟ । କାପଦ୍ୟଶ
ଦେଇବ ଥର ଅନୁମାଣୀତ । ମନ୍ଦିର ବିତ୍ତ ଦୋଷେ ଟ କ୍ଷେ

ଅ ସାକବୋତି ଟ ୧୨ ମାତ୍ର

ଦେଖେଣୁ ଦ୍ରୁଣ୍ଡକ୍ୟ—ଅମ୍ବାନକର ଉତ୍ତାଧୁର୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵଶୈ ପୁଣ୍ଯକାରେ ଅମୁଦେତ ଶାହୋକ୍ତ ସମ୍ପ୍ରତ୍ୟ ଔଷଧର
ଦେଖେନ୍ତି— ଉତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି । ଉତ୍ତାଧୁର୍ୟ ପଦ ଦେଇବ ଉକ୍ତ ବହୁଣ୍ଣକ ବିକା ମୂଲ୍ୟରେ ବରାକାରିତି ।

ଅତିର ଦିନକାବକନେ ଅନୁଷ୍ଠବର ଏହି ପଦିକାର କାମିଙ୍ଗାମିତି କରିବେ ।

ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ସବୁର ମତୋମତ ନିମନ୍ତେ ଲେଖକମାନେ ଦାୟୀ

ସୂଚୀ

—○—

ବିଷୟ		ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା
ଦୟାମୟ ... (ପଦ୍ୟ)		ଶ୍ରୀମତ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି B. A; B. Ed.	୧୪୧
ବୁଦ୍ଧିଆର ଶିକ୍ଷାସମସ୍ୟା		” ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର B. L. ...	୧୪୨
ବିଦ୍ୟାୟ ପ୍ରଭତ ...		” ଉପେନ୍ଦ୍ର ସିଂହାଠା ...	୧୪୩
ପ୍ରକାଶକ (ଗଲ୍ପ)		ଶ୍ରୀ—	୧୪୪
କୌରୁକ କବିତା	...	ଶ୍ରୀ—	୧୪୫
କଳିଜର ଗଗବନ୍ଧି	...	ଡଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ	୧୪୬
ଦେଖାଅ ପେ ଶକ୍ତି ଦେଖା ନିମିଷେ କରନ୍ତି ଶ୍ରୀମତ୍ କରନ୍ତାଥ ମହାପାତ୍ର		୧୪୭	
ସଙ୍କେତ ଓ ସୁତନା		” ଗେ ଉତ୍ତର ଶିଂହାଠା M. A, ...	୧୪୮
ପଲ୍ଲେଚନ୍ଦ୍ର ପୃଷ୍ଠାୟ	...	” ଗୋଦାବିଶ୍ୱାସ ମହାପାତ୍ର	୧୪୯
ପୂଲତୋଳ (ପଦ୍ୟ)		ଶ୍ରୀମତ୍ ବେଳ ଦେଖା B. A... ..	୧୫୦
କୋଣାର୍କ	..	ଶ୍ରୀମତ୍ ଚତୁର୍ବୀପୁରୀ	୧୫୧
ବୁଝିଛୁ (ପଦ୍ୟ)	..	” ବିମାଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି	୧୫୨
ଭାର୍ତ୍ତମାଆ ମୋର ବୋଇତି (ପଦ୍ୟ)	..	” ଉଦ୍‌ଦୃଜାଥ ପଡ଼ିବୀ	୧୫୩
ସମ୍ମି ରହସ୍ୟ	..	” ସେଖୁ ଗୋଲମ୍ ଗର୍ଭସ୍	୧୫୪
ଫୁଲ କୋଲେ ଅଳି (ପଦ୍ୟ)		” କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର	୧୫୫
ମାନସୀ	...	” ଶମକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ...	୧୫୦
-ଶରତ୍ତୁ-ସୁତି ... (ପଦ୍ୟ)		ପ୍ରଚାସିମା ...	୧୬୦
ସୁରୀୟ ଲଳି ଲକପତ ରମ୍ୟ		ଶ୍ରୀମତ୍ ସମାରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି ...	୧୬୧
କିରାତକୁର୍ମାୟ (ପଦ୍ୟ)		” ଗୋପାଳାଥ ସିଦ୍ଧ ଏଦିବ B. A.	୧୬୨
ନାୟକାତିକ ଅଧ୍ୟକାର		” ଚିନାମଣି ସେନାପତି ...	୧୬୩
ରଖିବାଥ ପ୍ରିଜ୍ଞାବିନୀ		” କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର	୧୬୪

—○—

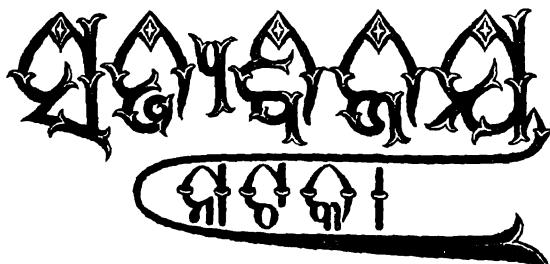
ଏହି ପସ୍ତକାଳସ୍ଥରେ ନିମ୍ନଗାନମେସ୍ତା ଠାରୁ ଆବମ୍ କର ମାନନର ସ୍ତଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ନଶୀର ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରୀ ରାଜମନ୍ଦିର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ସ୍ଵର୍ଗପାତ୍ର, ଗଳ୍ପ, ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟାସ, ଡିଗରମାଳି, କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ଉଦନ୍ୟାସ ପ୍ରକୃତି ଓ ହିଂଦୁଭାବ ସମସ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଶାଖାଦରରେ ମିଳେ । ମୋଟପଲ ପ୍ରାତିକ ଏବଂ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟକ୍ତାହୀନୀ ମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ କମିଶନ ଦିଆଯାଇ ଯଥାଶୀଘ୍ର ପାର୍ଶ୍ଵର ପଠାଯାଇଥାଏ । ପଣ୍ଡକା ପ୍ରାର୍ଥମ୍ୟ ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦୂରକ ପୁସ୍ତକମାନ କେବଳ ଆମୁନିକଟରେ ପ୍ରାସ୍ତୁତବ୍ୟ । ପୁସ୍ତକ ବୃତ୍ତକ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉପାଦେସ୍ବରରୁ କିମ୍ବା ସମାଜରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଆପତ୍ତି ଦେଖାଯାଉଛି । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୁଦ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରୁ ଶଣ୍ଟେ ଗଣ୍ଟେ ଭରି ପ୍ରତିମୁଦ୍ରାରେ ସେସବୁ ଉପାଦେସ୍ବତା ଉପଲବ୍ଧି କରିବେବେଳି ଆଶାକରୁ ।

ପାରପାଯ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ।

ଓଡ଼ିଆର ଏପରି ବହୁଗତବରଣମୂର୍ତ୍ତି ବିବାଟ ରହୁ ଆଜପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାର ନଥଳ ।

ସ୍ତଲଭ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧।

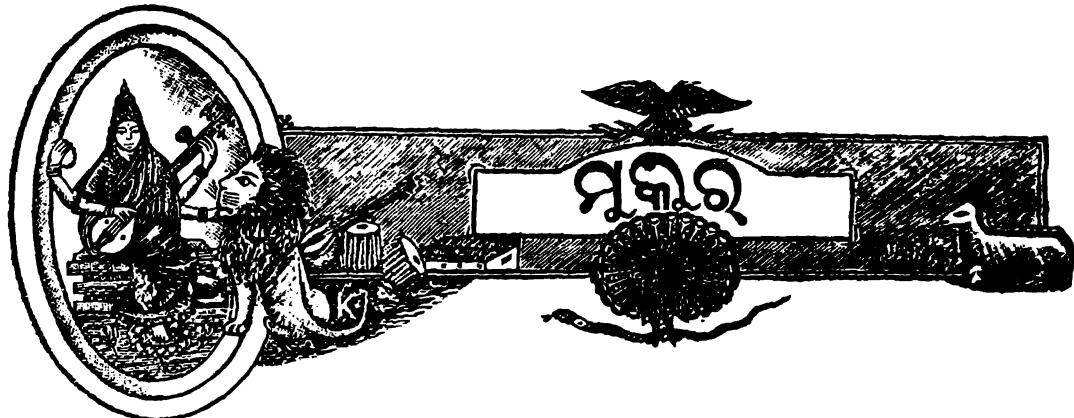
ଅନ୍ତରିକ୍ଷ ଏବଂ ମର୍ମପଣୀ ସାମାଜିକ ନାଟକ । ଆଜିଯାଏ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେତେପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ନାଟକ ପକାଶିତ ହେବାରୁ, ସହାର ଭଲକାରେ କହିନୁହେଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଏଥରେ ଗୃହପ୍ରକାଶ ଶିଳ୍ପରୁ ବହୁଗତ ଭାବରୁ । ଭାଷାଅତ ସରଳ ଏବଂ ପ୍ରାଞ୍ଚିଳ ।

ସ୍ତଲଭ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୨୮

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଚନ୍ଦ୍ର ।

କମ୍ପୁଟର ପରିଚୟ ମିଲିଟର ପ୍ରକାଶ ନିଷଦ୍ଧ ବାବନ୍ୟା ଅନାନ୍ଦପାତ୍ର ।

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୨

୨୩ ଭାଗ

ଆଶ୍ରିତ ୧୩୩୭

ଉଷ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା

ଦୟାମୟ

(୧)

ଯେ ଆତେ ଶୁଦ୍ଧେଁ ସେ ଆଡ଼େ ହରି,
ବିଶାଳ ଏହି ଭୁବନ ରହି,
ଦିଦ୍ୱଲ ତବ କରୁଣାର୍ପି ମୂରତ ଧରି ଆପ୍ରଦେ;
ଦିଦ୍ୱସେ ଦିଶ ଅଧର ଦୁଟେ,
ଆଲୋକ ହାସ୍ୟ ରୂପେ ତା ଫୁଟେ,
ରଜମୀ କୋଳେ କାଳିମା ବୋଲା ତମିର ରୂପେ ବିକାଶେ ।

(୨)

ଗର୍ବକେ ରବି-ତାରକା ଶଶୀ,
ଶିରଲେ ବନ୍ଦି, ମାରବେ ଦଷି,
ଅନ୍ଧମୟ ତବ କରୁଣା କଣା ଯାଆନ୍ତି ନନ୍ଦ ବିଚର;
ସରିଲ ରୂପେ ସରତ ବଧୁ,
ଦିଦରେ ତବ କରୁଣା-ମଧୁ
ରୁରଣୀ ସ୍ଵନେ ରୁମ୍ଭର ଦୟା ନରତ ଉଠେ ଝର୍ରି ।

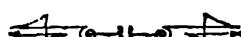
(୩)

ଯେ ବାସ ଖେଳେ ଲୁଘୁମ କୋଳେ,
ଯେ ରସ ଥାଏ ରସାଳ ପାଳେ,
ଯେ ଶୀତଳତା ପବନ ଦେହେ ଜଡ଼ଗ ଥାଏ ସରତ;
ଦିଦଗ ଗାନେ ଯେତୀର ବାଜେ,
ଯେ ଶୋଭ ବନ ବାନନେ ରୁଙ୍ଗ,
ସେ ସବୁ ପର ରୁମ୍ଭର ଦୟା,—ରୁମ୍ଭର ଦାନ ମହତ ।

(୪)

ଧନ୍ୟ ହେ କାତା, ଧନ୍ୟ ହେ ଧାତା,
ଧନ୍ୟ ହେ ଶିଳ-ଭୁବନ-ପାତା,
ଧନ୍ୟ ହେ ତବ ମହିମା ପ୍ରଭୁ, ଧନ୍ୟ ହେ ତବ କରୁଣା;
ଜଗତେ ଏକା ରୁମ୍ଭେ ହୁଁ କଡ଼,
ରୁମ୍ଭେ ହୁଁ ଏକା ଜୀବନେ ଜଡ଼,
ରୁମ୍ଭର ଲୁଗା-କଣ୍ଠୋଳେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମିର ସାର ଅବନୀ ।

ଶ୍ରୀ ରପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

ରୂପିଆର ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ୟା ।

(୧)

ଜଗତ ଉଦ୍‌ବେଦୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ରୂପିଆ ଦେଶରେ ବଜାନେବିଦିକ, ସାମାଜିକ, ଶାସନ ଚିନ୍ତା ଏବଂ ଶିକ୍ଷା ଦିଗରେ ଯେ ଅଭୁତପୁରୁଷ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା, ତାହା ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଶ ଜାଣିଥିବେ । ଗତ ମୁଢ଼ ପରେ ରୂପିଆରେ ଗୋଟିଏ ଦଶ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ଅରନବ ମୁଗ୍ଧ ଉପର୍ଦ୍ଧତ ହେଲା । ଏହି ନବ ମୁଗ୍ଧର ଉତ୍ଥାପନରେ ବଜାନେବିଦିକ ଦିଗରେ ମହାଦ୍ୱାରା ଲେନନ୍ ଏବଂ ଧର୍ମ ଓ ଶିକ୍ଷାଦିଗରେ ମହାଦ୍ୱାରା ଟଙ୍କାଖର୍ଷ କାମ ଅମର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଶରରେ ଲିଖିତ ରହିବ । ଏହି ଦୂର ବ୍ୟକ୍ତି ମୂୟେ ତତ୍ତ୍ଵ ପର ରୂପିଆର ନର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଯେ ଶୁଭ ଆଲୋକ ପାତ କରି ଯାଇଥିଲୁଛି, ଆଜି ସେହି ଆଲୋକ ଏବଂ ସେହି ଯଜ୍ଞାବଳୀ ମର ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ରେବଦ କରି ସମ୍ରତ ରୂପିଆ ଦେଶକୁ ଗୋଟିଏ ଦୂରନ ଆଲୋକମୟ ବଜାଯ୍କୁ ଟାଣି ନେଇଯାଉଅଛି ।

ଅନେକ ଦିଗରୁ ଦେଖିଲେ ଆଧୁନିକ ରୂପିଆ ଗୋଟିଏ ଦୂରନ ବିପୁଳ ସମସ୍ୟା, ବର୍ଣ୍ଣମାନ ମୁଗ୍ଧରେ ତାହା ଭାବରେ କାହିଁକି ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଅରକାନ ବ୍ୟାପାର । ରୂପିଆର ଅଭ୍ୟନ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ସଂଧାର ଆତକୁ ଜନକାରୀ ଉତ୍ସାହ ନୟନରେ ଅନ୍ତର ରହିଥିଲୁଛି । ଶିକ୍ଷା ପଥରେ ତାହାର ଅଲୋକିତ ଶୀତ, ମୂରତା ବା ନିରାଶରତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାହାର ଅସାଧାରଣ ମୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଭାବରେ ନିକଟରେ ଗର୍ବର ପ୍ରତିଧାନ ଓ ପ୍ରଧାକ ଶିକ୍ଷାର ବିଷୟ; ଭାବରେବେଳେ ମଧ୍ୟମଲ୍ଲର କୃଷକ ସପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକାର ଯେତର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସମସ୍ୟା ଏବଂ ସେଥିଲୁଗି ଯେତର ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଛି, ରୂପିଆରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପର । ମଧ୍ୟମଲ୍ଲର ଶିକ୍ଷା ଧର୍ମରେ ଉଭୟ ଦେଶରେ ଅନ୍ୟନ ପରିମାଣରେ ପ୍ରାୟ ସମାନ ।

¹ ଆମେରିକାର ବିଶ୍ୱାସ ଶିକ୍ଷାମାନ ବିଶାରଦ ଡାକ୍ତର ଲୁସି ଲୁସି, ଡାକ୍ତର ଲୁସିଏନ୍ (Dr. Lucy L. W.,
୧୮୮୫) ସହେବ 'ନୃତ୍ୟ ରୂପିଆର ନୃତ୍ୟ

ବିଦ୍ୟାଲୟ' ନାମକ ଶ୍ରୀ ଏ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରିଥିଲୁଛି । ଏ ପୁସ୍ତକ ପାଠ କଲେ ପଣ୍ଡିତ ବୁଖାୟାଏ, ସର୍ବଏତ୍ ଶର୍ମୀନେଶ ରୂପିଆର ନିରାଶରତା ଦୂରକରିବା ଲାଗି କିମୋର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲୁଛି । ସର୍ବଏତ୍ ରୂପିଆ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସାହ ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ଏହା 'ନିର୍ଭୁଲ' ସହଚର 'ଭକନାର୍ତ୍ତ' (Vanguard Press) ପ୍ରେସ୍ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲୁଛି ।

ଶିକ୍ଷାର ମହାତ୍ମା:—

ଏହି ପୁସ୍ତକ ପାଠକଲେ ଏବଂ ରୂପିଆର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବଣ୍ୟ ସମାଦରୁ ଜଣାୟାଏ, ବିଲ୍‌ସେରିକ ନେତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଶେଷ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ରମାନ୍ତେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ଯୁବକର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଦେଇ ଅଛି । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ଭଲଭୁତେ ଜାଣିଯେ, ଗୋଟିଏ ସୁନୟଦ୍ୱାରିତ ସୁପରମ୍‌ଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ପଢ଼ିରେ ଦେଇତରେ ହିଁ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ଦୃଢ଼ ଉତ୍ସାହ ସମାଜ ଓ ଶାସନ ଶୃଙ୍ଖଳା ଏକା ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇପାରେ ।

ଅଜି ରୂପିଆରେ ନେତାମାନେ ଏହି ପ୍ରବଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟ ବେଶ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲୁଛି ଏବଂ ତାହାର ଫଳରେ ଭବିଷ୍ୟତର ଉତ୍ସାହ ଗୌରବମୟ ସମାଜ ଓ ଶାସନ ମାତ୍ର କିମ୍ବା ଦୃଢ଼ ଏବଂ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ହେବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ବେଶ ଦେଖିପାରୁ ଅଛି । ପ୍ରବଳ ଶିକ୍ଷା ଫଳରେ ଭବିଷ୍ୟତର ସେହି କିମ୍ବା କିମ୍ବା ନିର୍ମାଣ କର ଅଛି । ଯୁବକର ଶିକ୍ଷା ହିଁ କର୍ମପ୍ରାପ୍ତ ରୂପିଆରେ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାକ ସମସ୍ୟା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୃଙ୍ଖଳ ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାସ୍ତିକ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ସେହି ବିପୁଳ ସମସ୍ୟା ସାଧନରେ ବଢ଼ିପରିବା ହୋଇଥିଲୁଛି । ରୂପିଆର ପ୍ରବଳ ଆଉ ନାସ୍ତିକ ଅଶାନ୍ତ, ସଂଗର୍ଷ ଓ ଗୃହଦିବାଦ ମଧ୍ୟରେ ସୁବୀରା ନେତାମାନେ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସାହ ହୋଇପାରେ ।

* ପଣ୍ଡିତ ଜହିରଲ୍ଲାଲ୍ ନେହେବୁଙ୍କ ପ୍ରକଳ୍ପରୁ ଉତ୍ସାହ ।

ଶିକ୍ଷା ପଦତି ଢୁଢ଼ିଭୁଢ଼ କରିଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ନା ପରେ ସେମାନେ ଅଧୀମ ସାହସ ଓ ଗାରହ ସହକାରେ ଗୋଷଣା କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ଦଶକର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଣିଆର ନିରକ୍ଷରଙ୍ଗର ଏକାବେଳେ ନିର୍ମଳ କରିଦେବେ । ଏହା କେବଳ କଲ୍ପନାରେ ପର୍ଯ୍ୟବସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହିବାହିଁ । ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ-ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସ୍ଵର୍ଗ କରି କେବଳ ଯୁବକଥରେ ନୁହେ ମାତ୍ର ଚମ୍ପିକ ବ୍ୟକ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ନିରକ୍ଷର ଭବ ବିନାଶ କରିବା ଲାଗି ବୁଝିବାରେ ଦେଖିବାର ପୋତର ଅଭିଯାନ କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି ।

ଏହା ଗୋଟିଏ ଦୁରୁତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲେ ସ୍ଵକ୍ଷ, ସେମାନଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହେଲା । ଭାଗ୍ୟର ଦିଧାନ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ଅନ୍ତର୍ଭିତ୍ତିକ ଧାରାବାହିକରୁଥିବ ବୁଲିଲା । ବସବର ପ୍ରତିବେଧକ ଚେଷ୍ଟା, ଦୁଇକୁ ଏବଂ ଧର୍ମପାତ୍ର ଦ୍ଵାରା ଦେଶ ବ୍ୟବହାରୀ ହୋଇ ଶୋଭାଯୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଉଠିପୁଣି ହେଲା: କିନ୍ତୁ ପରାମାର୍ଦ୍ଧ କରି ଦେଖିଲେ ବୁଝାଯାଏ, ନେତାମାନେ ଉକ୍ତ ଦଶକର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମୂର୍ଖତା ନିରାକରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେଲେହେଲେ ଏହା ପରିମିତ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ନବ ଶିକ୍ଷାର ଯେଉଁ ଅକ୍ଷୁର ବେଶ କରିଅଛନ୍ତି, ଯାହା ଆଉ ବିନଷ୍ଟ ହେବାର ନୁହେ ।

ଜୀବନ ସହିତ ଶିକ୍ଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ:—

ଯେ ଶିକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଦୈନିକନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେନାହିଁ ସେ ଶିକ୍ଷା ଶିକ୍ଷା କୁହେ । ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା ଯେତେ ବେଶି କାଳିନଳ (The Critical) ସେତେ ବ୍ୟାବହାରିକ (Practical) ନୁହେ । ବ୍ୟାବହାରିକ ନହେଲେ, କିମ୍ବା ଅମ୍ବମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ ଲାଗିଲେ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବ୍ୟଥି ହୁଏ । ଶୁଣିଆର ଏହି ନବଶିକ୍ଷା ପଦତିରେ ଲାଗ୍ୟ କହିବାର ବୁଝାଯୁ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ଏହିଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ଦୈନିକନ ବ୍ୟବହାରିକ ଜୀବନ ସହିତ ପାଠ୍ୟ ଜୀବନର ଶୁଭ ନିକଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଇଛି ହୋଇଅଛି । ଶିକ୍ଷା ଅମୁକକ କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ତିନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ନୁହେ । ଦୈନିକନ ଜୀବନରେ ବା ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ଯୁବକର ଯାହା ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟ, ସେଥିରୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଥମ ହେବା ନିଧେୟ ନୁହେ । ନେତାମାନେ ନହନ୍ତି, “ଶୁଣି ଯେଉଁ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵିକ ଅବସ୍ଥା ଓ ଅନୁଭୂତ ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା ତଦନ୍ତ-

ରୁଥେ ଗଠିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସେ ଶିକ୍ଷା ଜୀବନକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜୀବନ ଲାଗି ସାହାଯ୍ୟ ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ ।” ଯେ ଶିକ୍ଷା ଶୁଣିର ବ୍ୟାଙ୍ଗ ଜୀବନର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେନାହିଁ, ସେ ଶିକ୍ଷା ମାରସ, ଶୁଣ୍ୟ, ଓ ନିର୍ବିକାର । ଶୁଣିର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦିଗରୁ ନ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ, ଦେଶ ଦୁଇମଧ୍ୟରେ ଦେଶର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଲ୍ପନା ଲାଗି ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମାକୁ ଏହାପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଶିକ୍ଷିତ କରିବାକୁ ହେବ, ଯାଉଁରେ ଶୁଣି ନିଜର ମଙ୍ଗଳ କରିବ; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଉପକାର ସାଧନ କରିବ; ସେଥିଲାଗି ଗଞ୍ଜର ଗବେଷଣା ବଳରେ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଣ୍ଣୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟାଙ୍ଗରେ ଶିକ୍ଷାର ରିନ୍ ରିଶାର ଶାଖାରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ବିନ୍ଦୁ ପ୍ରଦାନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାକମାନଙ୍କର କର୍ମବ୍ୟ ଯେ, ସେମାନେ ଅତିକ୍ରମ ମନୋଯୋଗ ସହିତ ଶୁଣିର ଦୈନିକ ଜୀବନର ଅବସ୍ଥା ଓ ବିକାଶ ସହିତ ନିକଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି, ଆବଶ୍ୟକାନ୍ତେ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଣ୍ଣୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିମ୍ବ ସହାର କରିବେ ।

ଶିକ୍ଷାନିର୍ଣ୍ଣୟ ଜୀବନର ବିକାଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଷୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କବ୍ୟିତ୍ବା ଆବଶ୍ୟକ । ଦେଶର ଅବସ୍ଥାରେବେବେରେ ବୁଝ ଭେଦରେ, ଶୁଣିମାନଙ୍କର ବିକାଶ ଭେଦରେ ନିର୍ବିକାର (Curriculum) ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତି ହେବ । ଉଚିତ । ନିର୍ଣ୍ଣୟାୟାବରରେ ରହିଲେ ଶୁଣିର ମାନସିକ ବିକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତି ତାହାର ଘୋର ଅନ୍ତର୍ଭୁତ କିମ୍ବା ବିଜ୍ଞନେତିକ ନିୟମ ଯେପରି, ଶିକ୍ଷାପଦତି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ହେବା ଦିଧେୟ । ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାକୟ ପରିମାନ ଯେପରି ଅପରିବର୍ତ୍ତନାୟ ହୋଇ ରହିଅଛି, ରୁଷିଆରେ ସେପରି ନୁହେ । ତାହାର ପରିତ୍ରମନବିନଶୀଳ ଓ ତମ-ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ।

ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନତମ ପ୍ରଶାନ୍ତି:—

ଏହି କାରଣରୁ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଶାନ୍ତିରୁପେ ପରିବର୍ତ୍ତି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଭାବଭବର୍ତ୍ତ ଅଦେଶ୍ୟ ଧର-ଏଟ୍-ଭାବର୍ଯ୍ୟରେ କହୁଳ କଥିତ ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତିକାର ଏବଂ କାତି-ପତି ଦାର୍ଥ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣ୍ୟ ଅଧିକ । ତଥାପି ଏହି ସମସ୍ୟା ଅସୁବିଧା ସହେ ମନ୍ତ୍ରବିଭାଗରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଥା ବିଶେଷ

ବୁଝେ ଅବଲମ୍ବନ ହୁଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବା ଯେଉଁ ଉତ୍ତରନୟନ ମାନକରେ ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡା ପ୍ରକଳିତ, ସେଠାରେ ସେହି ଭଣ୍ଡା ଦେଇ ଶେଷା ଦିଆଯାଏ । ସମୟେ ସମୟେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସହରରେ କଥତ ଭଣ୍ଡା ରନ୍ ରନ୍ ପ୍ରକାରର ହେଲେ, ଉତ୍ତର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଭଣ୍ଡା ମଧ୍ୟ ଚିବନ୍ଦୁଧାରୀ ରନ୍ ରନ୍ ହୋଇଯାଏ । ଗ୍ରାମୀ ବା କଥତ ଭଣ୍ଡାର ରନ୍ଦୁ ଲୁଣ୍ ଶ୍ଵେତ ପଞ୍ଚର ଦେଖା ବୁନ୍ଦି-ଅଛୁ । ଯାନ ଦେଇରେ, ସହର ଦେଇରେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁକା ଏବଂ ଅନ୍ତିମାଲ ଗେଜଟ୍ ସବୁ ରନ୍ ରନ୍ ଭଣ୍ଡାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଏହାର ମୁଲକେ ମହିମାର କର୍ଷଣ ଏବଂ ସେଥିର ପାଧାରଣ ଲେନର ଶ୍ରୀମା ଆକର୍ଷଣ କରିବା ବହୁଅଛୁ । ଲେନନ୍ ଶାର୍ଟ (Leningrad) ଓ ମସ୍କୋ (Moscow) ପ୍ରକୃତ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ଏବଂ ଆଜୁର କେବଳ ଶାନରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦିରନ୍ ଭଣ୍ଡାରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ କରିବା ଲୁଣ୍ ଭଣ୍ଡା-ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ପ୍ରାଚିତ ହୋଇଅଛୁ । ଆଜିକାଲ ରୁଷିଆରେ ଏହିପରି ୪୫ ଗୋଟି ଭଣ୍ଡା-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛୁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଅନୁନ୍ଦ ଜାଣିବୁ ଭଣ୍ଡା ପାଇଁ ସୁତର ପ୍ରତିପରି ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ ରହିଛି । ଏହି ସୁନ୍ଦର ଶୁଣ୍ଟି ଅନୁନ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ପରିମାଣକିଂତ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯେ, ଯେଉଁଠାରେ କେବଳ କଥତ ଭଣ୍ଡା ଥିଲୁ, ମାତି ଲିଖିବ ଭଣ୍ଡା କଥତ ନଥିଲା । ସେ ସବୁ ଯାନ ମାନକରେ ତମେ ତମେ ଦୃଢ଼ିତ ଅଷ୍ଟର ସୃଷ୍ଟି ହେଇ ଲାଗି । ଏହି ସବୁ ନବାନ ଅଶ୍ରୁରମାଳା ଏତେ ସଲେ ଆଉ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯେ, ଦେଖିଲୁ ଅଶ୍ରୁରୀନ୍ଦ୍ରି ହେବାକୁ ହୁଏ ।

୫

କାରାଗାସ୍ ଓ କିପ୍‌ପି ଜାତି:—

ସତର୍ବ ସବକାର ଏହି ମାତ୍ରକୁ କେବେଦୂର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଚି କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣାରୁ ଦେଖି ରୁହୁ ଯାଏ । ସାଇରେଆ ଶଣରେ 'ରତ୍ନକୁସ୍କ' (Irkutsk) ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଅତି ଅନୁନ୍ଦ ଜାତି ବାର ରହିଛି । ଏମେକ କାରାଗାସ୍ (Karagass) ଜାତି ବେଳି ମଧ୍ୟ ଅଭିଭିତ ଏବଂ ହଣ୍ଡାରେ ପ୍ରାୟ ୪୦୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟହୁକେ । ଏମାଟିନ ରୂର୍କୀୟାନର ଗୋଟିଏ ଅପତ୍ରିଂଶ ଭଣ୍ଡା କହନ୍ତି ଏବଂ ବରକର ଭ୍ରମଣ କରି କରି ପ୍ରଧାକଣଙ୍କ ଶୁଣ୍ଟିରେ ଜୀବକା ଜିବାହ କରନ୍ତି । ଏହି ଭ୍ରମଣଶାଳା ଜାତିର ଚଳନମଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦୂରନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛୁ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ କେବଳ ଶାତକାଳରେ

ମୁକୁର ।

ବରସ । କରଣ ଗ୍ରୀଷ୍ମରରେ ବାଲକମାନେ ପିତା ମାତାକ ସହିତ-ଏଣେ ଦେଖେ ପରିଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ତିରସେ (Gypsies) ହୋଇ ସେହିପରି ଆଉଗୋଟିଏ ଭ୍ରମଣଶାଳା ଜାତିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଦିନଗୋଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହାତାରାହି ଏବଂ ଜିପ୍ରସ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରମୁଖ କରିବା ଲାଗି ଦିଗଣଶ ଦେଖା ଲାଗଥିଲା । ମନ୍ତ୍ର ଏଥିରେ ଲିଖିତଭଣ୍ଡା କିମ୍ବା ଅଷ୍ଟର କଥବାବୁ ଏତୀନ୍ତ ଏହା ସଫଳ ହୋଇନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥତଭାଷା:—

ସର୍ବେହୁ ଉତ୍ତରନୟନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ସବୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁନ୍ଦ କଥତ ଭଣ୍ଡା ଅଛୁ, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗର କେତୋଟି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ୍ୟୋବ୍ୟ । ସେ ସବୁ ଏହି,—ପୋଲିଟ୍, ଉଦେନିଆନ୍ସ୍, ଲେନନ୍ ରାନ୍କ୍ (Leningrad) ଓ ମସ୍କୋ (Moscow) ପ୍ରକୃତ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ଏବଂ ଆଜୁର କେବଳ କଣ୍ଠଶାଖା ଅବ୍ୟାକ୍ରମିତ ଭଣ୍ଡାର ପ୍ରାଚିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛୁ । ଆଜିକାଲ ଭଣ୍ଡାର ପାଧାରଣ ଏହିପରି ୪୫ ଗୋଟି ଭଣ୍ଡା-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛୁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଅନୁନ୍ଦ ଜାଣିବୁ ଭଣ୍ଡା ପାଇଁ ସୁତର ପ୍ରତିପରି ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗର କେତୋଟି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ୍ୟୋବ୍ୟ । ସେ ସବୁ ଏହି,—ପୋଲିଟ୍, ଉଦେନିଆନ୍ସ୍, ଲେନନ୍ ରାନ୍କ୍, କ୍ରମାନ୍ସ୍, ଦେନ୍ତି, ଦ୍ଵିତୀୟ ଆବ୍ୟାକ୍ରମିତ ଭଣ୍ଡାର ପ୍ରାଚିତ ବିଦ୍ୟାଳୟମୋ, କରିବିଜ୍, ହାକାସେଆନ୍, ଅବ୍ୟାକ୍ରମିତ ଭଣ୍ଡାର ପ୍ରାଚିତ କୋମି, ମାରି, କାଲମକ, ଇଙ୍ଗ୍ଲେସ୍, ମର୍ତ୍ତଭାନ୍ସ୍, ଉତ୍ତର କକେମ୍ବର ଆସିରିଯାନ୍ସ୍ ଏବଂ କୋରିଆନ୍ସ୍ । ଏହାରତ ଆଜୁର ଅନେକ ଅଛୁ । ଏଠାରେ କେବଳ କେତୋଟି ପ୍ରଧାକ ପ୍ରଧାନ କଥତ ଭଣ୍ଡାର ନାମକରଣ କରାଗଲ ।

ବୌଦ୍ଧ ସଭ୍ୟତା:—

ଅଳ୍ପଦନ ପୂର୍ବେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲ ଯେ, ଲେନନ୍ ଶାତର ପିଙ୍ଗାନ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କୌଳ-ସଭ୍ୟତା ଆଲୋଚିତ ହେବାଲୁଗି ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠିତ ହୋଇଅଛୁ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବୌଦ୍ଧ-ଧର୍ମ ଏବଂ ସଭ୍ୟତାର ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଅଭିଧାନ ବା "ଏକ ହାଇକେଲେ ପିତ୍ତ୍ରାଥା" (Encyclopoedia) ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଆଜୁର ମଧ୍ୟ ଏହି ସଭ୍ୟତାର ସୁଚିପ୍ରଦୃତ ଆଲୋଚନା ଲୁଣ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟମାନେ ପୁଅଧାର ଯାବଜ୍ଞାନ ଜାତ ମାନକର ଗୋଟିଏ ସମ୍ମିଳିତ ସର୍ବ ନା କଂଗ୍ରେସ୍ ଆହୁନ କରୁଅଛୁ ।

ମହିଳା ଶିକ୍ଷକ :—

ବୁଦ୍ଧୀୟ ନୂତନ ଆଦୋଳନ ଏବଂ ସଭ୍ୟତାର ଆର ଗୋଟିଏ ବିଷ୍ଵବ୍ସକର କଥା ଏହି ଯେ, ତାତାର (Tartars) ଓ ବସ୍କିର (Buskkir) ପ୍ରକୃତ ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦଶରେ

ଯେଉଁ ଦାସମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରଦା ଅନ୍ତରଳର ବାସ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଚର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ପରଦା ମଧ୍ୟରେ କାହାନ୍ତିର ରୂପ୍ ଦେଖିଲୁ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲୁ ନିଯୋଗ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲୁ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଶମାନେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇନାହାନ୍ତି, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ କର୍ମ ସେବରେ ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇନାହାନ୍ତି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦର୍ଶକା ଅସମ୍ପର୍ଣ୍ଣ, ପୂର୍ବରୂପ ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ସେମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ ।

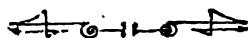
କୋ-ଆପରେଟିଭ ଶିକ୍ଷା :—

ସରିଏଟ୍ ବାଜିକୁ ସାଧାରଣ ଦେବ ଶାସନର ଦୂହାନ ଲକ୍ଷଣ, ‘କମ୍ବିନେସନ୍’ (Communism) ବା ସାଧାରଣ ତନ୍ମାଦରେ ପ୍ରତୋକ ପ୍ରକାର ଜାତି-ଧର୍ମ-ବର୍ଣ୍ଣ-ଅବସ୍ଥା ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମାନ ଅଧିକାର ଥିବାର କଥା । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାଷ୍ଟ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କେବଳ ସମ୍ମାନ ବଶକ ଓ ଅବସ୍ଥା-ସଂକଳନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏକମୁକ୍ତିଆ ନହୋଇ ପ୍ରତୋକ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଧିକାରର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଥିଲୁ । ଅଧିକାଂଶ ଦେଶରେ ଏହି କାଷ୍ଟ୍ୟ ଶିକ୍ଷାକୁ ଧନବାନ ସମ୍ମାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେବଳ ନିଜର କରିବେଇ

ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାକୁ ସାମାନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାକୁ ବିନ୍ଦୁରେ ଥାଏନ୍ତି; ମାତ୍ର ଏ କୁଣ୍ଡିତ ଦୃଶ୍ୟର ଶେଷ ଅଭିନ୍ୟା ବୁଝିଥାରେ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଚର୍ତ୍ତମାନ ଲାଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତୋକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକାରର ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଏହି ଦିଗରେ ଯେ ବେଶ୍ୟା ଲାଗିଥିଲୁ, ତାହା ବାସବକ ବଡ଼ ଦୃଶ୍ୟମାୟ ବ୍ୟାପାର । ସେଥିଲାଗି ନିଜର ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଶେଷିତ ବାକ୍ତି ନିଜର ନିଜ ଉପକୃତ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ସେହି ଶିକ୍ଷା ପରିଷ୍ରର ସାହାଯ୍ୟକାଶ ବା କୋ-ଆପରେଟିଭ (Co-operative) ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତୋକ ଶିକ୍ଷାର ବାକ୍ତି ଯଥାସାଧ ବେଶ୍ୟା କରିବେ, ଅପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଏବଂ ବିନିମ୍ୟରେ ଅନ୍ତରତାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଲଭ କରିବାକୁ । ଏପରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନହୋଇ ଯେ, ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ନିଜ ଶିକ୍ଷା ବଳରେ ଆସନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାଇ ସାଧାରଣର ପ୍ରଶାସନ ବା ବିଷ୍ୟରୁ ବିଜନ ହେବ; ମାତ୍ର ସେହି ଶିକ୍ଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଶ୍ୟନିତ ଦୃଦୟରେ ଅନୁକୂଳ ପ୍ରଭାବ ବିପ୍ରାର କରିବ । ପରିଲେକଗଠ ବୁଝିଆର ଜନନୀୟକ ଲେନିକର ବିଧବୀ ହୋଇ କୁରୁକ୍ଷୁରୀ (Kurukshetra) ମଧ୍ୟ ଏହି ସାଧାରଣ ଓ ମରଣର ସାହାଯ୍ୟକାଶ ଶିକ୍ଷାପରିଷ୍ରର ସପଞ୍ଚରେ ଜାଙ୍ଗର ମତ ବ୍ୟକ୍ତିକର ବୁଲୁଷ୍ଟିଛନ୍ତି ।

(ବିମାନ)

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର

ବିଦ୍ୟାୟୁ ପ୍ରଭାତ

→ କୁରୁକ୍ଷୁରୀ →

— ୧ —

ପୁଣିମା ନିଶ୍ଚାର	ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦିନ୍ଦାବିତି—
ଧରଣୀ ଦଦନେ ଉଷା ସୁନ୍ଦର,	
ଚରୁଥ ପ୍ରହରେ	ବିରହ-ବିଧୂର,
ଘନ ଘନ ଦେଲୁ ରକ୍ତମା ଭରି ।	
ପ୍ରଭଗ ତାରର	ପରିମାନ ମୁଖ,
ପାରଗାର ବନ୍ଦେ ତରଙ୍ଗେ ଲେଖି,	
ରଜନ କନକ	ମିଶ୍ରବର୍ଷି ଛଟା
ଶେଳାଇଦେଲୁ ସେ କ୍ଷଣକେ କୋଟି ।	

ପ୍ରଚୀ-ସୁନ୍ଦରି	ପ୍ରଭୁ ଲଲଟି
ଟେକନ ରବ-ସିଦ୍ଧର ବିନ୍ଦୁ,	
ପ୍ରତୋକ ଅଭ୍ୟାସୀ	ନାରବେ ମସ୍ତକ
ଶିଶୀରଶ୍ରୀ; ଯେଶୁ ଲୁଚିଲେ ଲନ୍ଦୁ ।	
ବମଳିମା ? ସେତ	ପ୍ରେମେ ଆସଦିଗ,
କା ଲଗେ ? ତା'ପ୍ରେମମୂରତ ପାରେ,	
କୁମୁଦିମା ? ସେତ	ବିଷାଦ-ପ୍ରସର
	କହିଲଣି ଭାଗ ବିରହ ମୁହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ଉପଦେଶ ବିଜ୍ଞାନ

ପ୍ରତୀକ୍ଷା

ଗୋଷନୀସର ଗନ୍ଧାର ଏହି । ଘୋରଜାଡ଼, ପଦାକୁ
କେହି କାହାର ଘାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଗୁରିଆଡ଼ ନିଷ୍ଠିବୁ । କେବଳ
ଶୈଖ୍ୟର ଅଧିକ୍ୟ ହେଉ ବିଲାମାତ୍ର, ନିଳୁଆଗୁଡ଼ାକର
ହୋଇ ହେ ଶକ, ଆଉ ଗ୍ରାମର ଚରିକା ବନା ପାତର
“ଗୋବର୍ବ ସେନାପତି ହୃସିଆର—ପରମା ମୁଦୁଲ ହୃସିଆର
ଡାକ ସେ ନିଷ୍ଠକୁଟା ଭଙ୍ଗ କରୁଆଏ । ଏହିରିବେ
ଶୋଟିଏ ଶୁଦ୍ଧରତ୍ନ ଶୁଣଗଲ, “ତୁମେ ଆଜି କେଳକୁଡ଼ା
ସମସ୍ତରେ ଦାଣ୍ଡକୁଦୁଆର ଦକଥାଉଛନ୍ତା କର ସେହି ଯୁବକଟି
ସହିତ କ'ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲ କି ? ମୁଁ ଅନୁମାନ

କରେ, ତୁମେ ତାର ଲଙ୍ଘଟ କଥାରେ ଭୁଲ ନିଜର ତହିଁ
କଳକିତ କରିବାକୁ କମ୍ପିଛ । କେବଳ ଆଜି ଦୂହେ ଅନେକ
ଦିନ ଏହିପରି ଦେଖିଲଣି—ଅନେକ ମୋକଳ୍ପ ଠାରୁ
ତୁମ ବିଷ୍ଵାସରେ ଅନେକ କଥା ଶୁଣିଲଣି—ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ
ଅନେକ ଥର ସାବଧାନ କରାଇ ଦେଇଛୁ । ଦେଖ ଏଣିକି—”
କହି ରମଣାରଜନ ରୁକ୍ଷ ହେବାକୁ ତାର ସ୍ଥା କମଳକୁମାରୀ
ଲଙ୍ଘକବିମନ୍ତିତା ପଣିମା ସତ୍ତ୍ଵର ପୋଧରେ କର୍ତ୍ତର
ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ମୋତେ କରାଇବ ଏହିପରି କହି
ମୋର ସୁନା ଦିହକୁ ଚାନ୍ଦା କରି ସାରିଲଣି । ତୁମର ମୁଁ

ଦାନ ଧରିଥିଲି କ'ଣ ଏତେ ଗଞ୍ଜା ସହିବାକୁ—ଏତେ ଅହବାଦ ଶୁଣିବାକୁ ? କାଳିରତରେ ଭୁମେ ମୋତେ ଯେଉଁଠାରୁ ଆଶିଥିଲ ସେହିଠାରେ ପୁଣିଦେଇ ଆସ । ମୁହିସ ଘରେ ଆଉ ଜଳ ସୂଦା ପୁର୍ଣ୍ଣକଟଚି ନାହିଁ ।” ରମଣୀ ରଞ୍ଜନ ଏଥର ଯାଏ କୁଆଡ଼େ ? ମହାତମା ଶୁଭାତ୍ମା ଆସେ ଆହମଣ କରିବାକୁ ବସିଲଣି । ଯାହାରେହିଲ ସେ ତାର ହୃଦୟର ଅଧିକାରଣୀ କମଳକୁମାସର ମନ ଭୁଲିବା ପାଇଁ ଏକାଥରକେ ବିମୁଖ କହୋଇ, “ଭୁମେ କ'ଣ ବାହୁଣୀ ହେଲ କି ? ଭୁମେ ମୋର ଗରନର ଗୁର —ସରଗର ପାରିଜାତ—ଭୁମକୁ ପ୍ରତି ମୁଁ ବହିବ କିପର ? ମୁସିନା ଭୁମକୁ ଥିଲାର କହୁଥିଲି, ଭୁମେ କଣ ସତେ ବାରିଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ ?” କହି ସାନ୍ତୁନା ଦେବାପାଇଁ କୋଳକୁ ଟଣିଆଣିବା ସମୟରେ କମଳକୁମାସ ଗର୍ଜନ କରି କହିଲା, “ହଁ—ହଁ—ଆଉ ଭୁମର ସୁଆଗ, ଏପର ସୁଆଗ ମୁୟାହେନୀ । ଭୁମେ ମୋତି କାଳି ବାପଦରେ ପୁଣିଦେଇ ଆସ ।” ରମଣୀରଙ୍ଗନ କମଳକୁମାସକୁ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ, ସେ ତା କଥା ନଶିଣି କାଠ ଖଟାରେ ମୁହିସାତ୍ମ ପଡ଼ିରହିଲ ।

ଏଣେ ରମଣୀରଙ୍ଗନକୁ ଜଗନ୍ତ ଅନ୍ଧକାର ଦିଶିଲଣି । ତିନ୍ଦା ଓ ନିଦ୍ରାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ରମଣୀରଙ୍ଗନର ସେହି ଶୁଦ୍ଧ ପୁରୁଷଟିକରେ ଘୋରମୂଳ ଲଗିଛି । ଶେଷର ନିଦା-ଦେଶ ଜୟନ୍ତ କଲେ । ରମଣୀରଙ୍ଗନ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଆକାଶ ପାଢାଳ କଣ ଶୁଭ୍ରାବ ଭବୁ ଭବୁ ନିଦାର ଆବେଶ ସମ୍ମାଳି ନପାରି ଶୋଇପଡ଼ିଲ । ବିଲୁଆଗୁଡ଼ାକ ମହିରେ ମଣିରେ ସେହିପରି ରଢ଼ିବରୁଛନ୍ତି । ଶମାମା ପିଣ୍ଡାରେ ଶୋଇ-ଥିବା କୁକୁରଟା କେଉଁଠି ଚୁଟିଆମୁଖର ଶସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଘେ-ଘେ-କର ଏଣେ ତେଣେ ଦଇତି ବୁଲୁଛି । ଶୁଦ୍ଧର ଭୁଲେଲି କରଣର ଗୋଟିଏ ଧାର ରମଣୀ-ରଙ୍ଗନର ଦର ଶୁଳ୍କ କଣାରେ ଆସି କୁଠାରେ ବିଶ୍ଵେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଦୁମ-କଣିକା ବିଜ୍ଞାନ ଉତ୍ତର ପଦବ କବାଟ ପାଇଁ ଦେଇ କେଉଁ ଅଜଣ ବରଜକୁ ବହିଯାଉଛି ସୁ-ସୁ-ସୁ ।

ପ୍ରତିଦିନ କମଳକୁମାସ ଯେପରି ହୃଦୟର ଭିଂଠେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଉଠିଛି; ହେଲେ ସବୁଦିନପରି ଆଜି ଗାଧୁଆ ନାହିଁକି ପୋଶାରୁ ପଣିଆଣା ନାହିଁ କିମା ଘର ପାଇଁଟି କରିବାକୁ ମନନାହିଁ । ମୁଖ ବିରଷ—ବାସିପୁଲପର; କିନ୍ତୁ ମେଘ ଲୁକ୍କାମ୍ବିତ ତନୁମାର କରଣ ରେ ତାର

ସେହି ବିରମ ନୁଶେତିରୁ ଏକ ପୁଣି ନେୟାତ ନୁହୁଣ୍ଡା ବିଛଣାରୁ ଉଠି ଆସି ବାହୁଦାର ପିଣ୍ଡା କିନ୍ତୁ ରେ ଆଜିଜି ବିଦିପତିଲ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭଗ ତାର ତର ପ୍ରଥମ କିଛିଣ ଦାନକର ନଥୁଲ । ଗରପତିରୁ କାକର ଟୋପା ଗୋହାକ ଟ୍ରେପ ହୋଇ ପଡ଼ିଆଏ । ପାହାନ୍ତିଆ ପରନ କମଳ କୁମାସର ବ୍ୟସ କେବଳ ପୁଣି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ତରଜଣୀ ଆତକୁ ବହିଯିଥାଏ; ମାତ୍ର ଏଥୁପରି ଲମଳକୁମାସର ଭ୍ରମଶେଷ ନାହିଁ । ସମ୍ଭିର ଗଟଣା ତାର ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଚିତ କରୁଛି । ସ୍ଥାନୀର ଅପବାଦବ୍ୟକ୍ତିକ ଭଣ୍ଟା ଶୁଣିଲବେହୁ ତାର ଅନର୍ଦାତ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ଡିଲ ଡିଲ ନୟନ ଯୁଗନ୍ତରୁ ଅଭିନେ ଅଶ୍ରୁଧାର ପ୍ରବାହରେ କଇଁଫୁଲପର କୋମଳ ତାର ଗଣ୍ଡବସ୍ତୁ ସିନ୍ତି ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସୁହିତର ପରମ୍ପରା ହୋଇ ଆସିଲ । କମଳ-କୁମାସର ଶାଶୁକୁଠା ଉଠି ଦେଖିଲ, କମଳକୁମାସ ବାହୁ ପାଶ ପିଣ୍ଡାରେ ମାରବରେ ବହିଅଛି । ଗାଧୁଆ ନାହିଁ କି କାମ ପାଇଟି କିନ୍ତୁକାହିଁ । ମଥାର ବୁଲ ଗୁଡ଼ାକ ଫରପର ହୋଇ ଏଣଶ ଦେଖେ ଉତ୍ତରୁ, ତମ୍ଭୁତ୍ୱ ଲେଉକ ଭରା । ଶାଶୁ କିନ୍ତି ବୁଝିନପାର ଆଶ୍ରୟେ ହୋଇ ପରିରାଲ, “କିଲେ ବୋହୁ, ଆଜି ତୋର ଏ ବେଶ କାହିଁକି ? ଗାଧୁଆ ଗାଧୁଆ କିନ୍ତୁ କାହିଁ—କାମ ପାଇଁର କାର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା ନାହିଁ । ଅଛିଠାବାସନ ଶୁଭାବ ପଡ଼ିଛି, ଆଶିରୁ ଲୁହ ଗରାଇବୁ ବସି । ଏଥରୁ ଆଜି କଣ ଲେ ? ପୋଖରୀ ପାଣିଆଣା ହୋଇଛି ତ ?” ଶାଶୁର ଏକଥା ଶୁଣି କମଳକୁମାସ କଣ୍ଠେ ଶୁମମାର ବସିରହ କହିଲ, “କି କାହିଁକି ? ମୁଁ କଣ ଭୁମର ପୋଇଲା କି ? ସବୁଦିନେ ବହିପାଇଟି କରୁଥିବ ; ଭୁମେ କରୁନା ? ମୁଁ ତ ହେଲି ଅଲକ୍ଷଣୀ ଦାଶ, ଏ ଦାଶଟା ଜିନିଷ ପରି କୁଠିଲେ ଭୁମେ ତଳିବ କିପର ? ନାଲେ ମା—ମୋର କିଏ ଏତେ ଗଞ୍ଜା ସହିବ ? କିଏ ଏତେ ବୋଲଣା ସହିବ ? ଯାଥ ଭୁମର ସୁଅଳ୍କୁ ଉଠାଇ ଦିଅ—ଚଞ୍ଚଳ ମୁଲିଆ ବନ୍ଦୋବନ୍ତ କରଦିଅନ୍ତ—ମୁଁ ମୋର କାପଦର ଶୁଲ୍କିବି, ଏଣେରେ ଥର ଦଣ୍ଡେହେଲେ ରହିବ ନାହିଁ ।” ବୁଢ଼ା ବୋହୁକୁ ସାକ୍ଷିଲ ସୁଲ୍ଲିକ କିମ୍ବା ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ବୋହୁ ଏକ କିନ୍ତୁ ଧରିଛୁ “ମୁଁ ଏଠାରେ ରହିବ ନାହିଁ” । ଅଗରଥା ବୁଢ଼ା ବାଧଦୋହ ସୁଅଳ୍କୁ ଉଠାଇବ । ରମଣୀରଙ୍ଗନ ମା ପାଶରୁ ସମ୍ମ ବିଷୟ ବୁଝି ବିକ୍ରି ହୋଇ କମଳକୁମାସକୁ ବାଦଦର ପଠାଇବାର ବନ୍ଦୋବନ୍ତ କରିଦେଲା ।

କମଳକୁମାସୀ ତାତଦିର ମନୋହରଯୁଦ୍ଧ ଘାମରେ । ରୁମଟି ଛନ୍ଦ୍ର ହେଲେଇସ୍ତି ପ୍ରାକୁନ୍ଦକ ଦୂଶ୍ୟ ଅଶାର ନମ୍ବନ କୃଷ୍ଣକର । ଶୈମରେ ବ୍ୟାହୁର ବ୍ୟାହୁର ମାଁ ପଦବି ପୁଞ୍ଚଶର ମାନଦଣ୍ଡ ପଦ୍ମଶର ବିନାର । ନିଜଟରେ ଗୋଟିଏ କୁନ୍ତି ନିର୍ବିଶଶା ଅବବରତ କୁନ୍ତି କୁନ୍ତି ତାନରେ ଗୋଟି ଯାଉଛି— ତାର କୁନ୍ତି ପ୍ରାକୁନ୍ଦକ । ଶୈମରେ ଗୋଟିଏ ମାନ ସ୍କୁଲ । ଶୈମରେ ପ୍ରାପ୍ତ ମୁଦ୍ରକ କାହିଁ କିନ୍ତୁଲେ ଚଠେ ।

ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ମୀର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେବା ସମୟରେ ମନୋହର-ଦୂରରେ ସୁମାର କିରଣ ଯେପରି ବିହଦିଥନ୍ତି ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବିହଦିଥର ଅଛନ୍ତି । ସେହି ସୁନାର କିରଣ ଭେଦ-କର ଦୂରଟି ଯୁବଣ କାଶ୍ଚର କଳସି ଧର ପୋଖରୀ ଅଭିକୁ ମୁଳିଛନ୍ତି । କୌଣସି ଆଭିକୁ ଦାଙ୍କର ଲକ୍ଷ ନଥିଏ । କଥାର ଲଦ୍ଦଶରେ ଉପାଇଦେବଥାନ୍ତି— ଉଭୟଙ୍କର ପ୍ରଣକୁ । ପାଠକେ, ଚନ୍ଦ୍ରକି ସେ ରମଣୀ ଦୟାକୁ ? କଣେ ଅପଣାନଙ୍କର ସୁବସରିତିତା କମଳକୁମାସୀ, ଅନ୍ୟଟି କମଳକୁମାସୀର କନିଷ୍ଠା ଭଗିନୀ କୁନ୍ତଳକୁମାସୀ । ଯାଉଁ ଯାଉଁ କୁନ୍ତଳକୁମାସୀ କହିଲୁ, ‘ସତେ ନାହିଁ, ରଣୋଇ କି ରକମ ମଣିଷ ମ ? ମନୁଷ୍ୟଟା ହେଉ ତାଙ୍କ ଦିଦିରେ ଟିକେ ନାହିଁ । ମିଛରେ ତୋଠେ କେତେକଷ୍ଟ ଦେଉଛନ୍ତି । ଅଯୋଧ୍ୟା ଗଜା ସମନ୍ଦର, କି ତାର ବଳଗଲେ ଦେଖୁଛି । ମା ଲେ— ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସବୁଷ !’

“ତୁର୍ଗ କର କୁନ୍ତଳା ! ହେଉ ଦେଖ ବନିଆ ମା’ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ପାଣି ବୁଢ଼ୀରି । ଏଇଲ୍ଲା ଆମର ଏକଥା ଶୁଣିଲେ କାନାଦି ଭାଣ୍ଡେବକଥା କହିବ ।” କହି କମଳକୁମାସୀ ଝଗଗଣ୍ଯ ଉତ୍ତରକୁ ଓଞ୍ଚାଇ ଗଲ । ବନିଆ ମା’ କମଳ କୁମାସକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ପଣିମିତିଆଟା କୁଳରେ ଉଣିଦେଇ କହିଲୁ, “କିମେ ନାହିଁ, ଆଜି ଅପୁର୍ବ ଯେ ! କେବେ ଆସିଲୁ ଲେ ? ତୋ’ଦହଟା ଏମିତି କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇ-ଯାଇଛି କାହିଁ ?”

“କଣ କହିବ ଆଜ, ଏ ପୋଡ଼ା ପ୍ରାପରେ ଆଉ କି ସୁଖ ଅଛି ? ମୁଁ ପୋଡ଼ାମୁଁ ମଲି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଉଗବାନ ମୋତେ କାହିଁକି ଉଣିଛନ୍ତି କେଜାଣି !” କମଳକୁମାସର ମୁଖରୁ କଥା ନ ସବୁଣ୍ଟ କୁନ୍ତଳକୁମାସୀ କହିପକାଇଲା, “କାନର ଦୂଶ୍ୟ କଥା କଣ ପରିବୁଛ ଆଜ । ତାର ଦୂଶ୍ୟ ଅସରନ୍ତି । ରଣୋଇ ପର କୁଆଡ଼େ ନାନିକୁ କୁଳଟା ବୋଲି ଗାଲିଦେବାରୁ ନାନ ଭରକର ‘ଆଜ ଏ ଜାବନରେ

ରୁମ ଘରେ ଜଳ ସୁଦ୍ଧା ଶର୍ଗ କରିବ ନାହିଁ’ କହ ଗୁଲିଆସିଛି । ରତଣାର ମଧ୍ୟ ନାନିର କଥାରେ କିନ୍ତି କାଖା ନଦେଇ ଆନନ୍ଦରେ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲାନ୍ତି । ଆଉ ଦୂଶ୍ୟ କଥା ପରିବୁଛ କ’ଣ ? ଏ ଜାବନରେ ନାନିର ଆଉ କି ସୁଖ ଅଛି ।”

ବନିଆ ମା’ କିଭିଟା କାମୁଡ଼ିପକାର କହିଲୁ, “ଆହା କି କଳୁ ନାହିଁଣି, ରୁ ମୋତେ ରାଗକର ପଛକେ ମୁଁ ସଫା କଥା କହିଛି, ତୋ’ର ତାଙ୍କ କଥାରେ ରାଗକର ବୁଲି ଆସିବା ଠେକ ହୋଇନାହିଁ । ସ୍ବାମୀ ସ୍ବୀର ଦେବତା— ହୃଦୟ ସହିଷ୍ଣୁ । ସ୍ବାମୀ କଣା ହୃଦୟ କୁଳାହିଥାନ୍ତି, ସ୍ବାମୀ ତାକୁ ଆଦରର ସହିତ ପୁକା କରିବା ଉଚିତ । ସ୍ବାମୀ ଦୋଧରେ ପାଦରେ ଦୂରକୁ ନିଷେପ କରିଦେଲେ ସୁତା ସ୍ବାକୁ ତାହା ମାରବରେ ସହିବାକୁ ହେବ । ତୋ’ର ତାଙ୍କ କଥାର ସରକର ବୁଲିଆସିବା ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ବଢ଼ ଭୁଲ କାମ କରିବୁ ନାହିଁଣି ।” କମଳକୁମାସୀ ବୁଢ଼ୀର ଏ ସମସ୍ତ ମାର-ବରେ ଶୁଣ୍ଟାଏ । ଉତ୍ୟବସରରେ ସେଠାକୁ ରମ୍ଭା ଆସି-ବାବୁ ବନିଆ ମା’ ତାର ପାଣି ମାଠେଆଟି ଧର ବୁଲିଗଲ ।

ରମ୍ଭା କମଳକୁମାସର ବାଲ ସଙ୍ଗିନୀ । ଉଭୟେ ସ୍ବାମୀରୁ ଉଭୟରେ ଏକ କୁଳରେ ଦେଖିବା ଦିନଠାରୁ ଉଭୟେ ଉଭୟକୁ ମେଲି କରୁଥିଲେ । ସେହି ସ୍ଵେଚ୍ଛ ଗାଢ଼ିର ହେବାରୁ ପରିପର ପରିପରିକୁ “ବରଳ” ବୋଲି ସମ୍ମେଧନ କରନ୍ତି ।

କମଳକୁମାସୀ ବାଲୀଯିନୀ ରମ୍ଭାକୁ ଦେଖିବାରୁ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ମନରୁ ପଢ଼-ଦିବଦି ନନିତ ତାଙ୍କ ଦୂରକର କହିଲୁ “ରୁ ଯେ ଲଞ୍ଜ ତିର ଠାରୁ ବଳିଗଲୁ ଦେଖୁଛି । ମାନେ— ଏଇଥପାଇଁ ପର ବୁଦ୍ଧିଆଡ଼େ କହି ହେଉଛୁ— ମୋର ବରଳ ଆସିଛି ମୋର ବରଳ ଅହିଛି । ବରଳକୁ ତୋ’ର ଯଦି ଏତେ ଗରଧା ଥନ୍ତା, ଦିନେ ଦେଖା ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ଦିଲ୍-କଣ କରିବ ବରଳ, ମୋର ଏଇଲ୍ଲା କରମ ପାଠିଛି । କହିବ କାହାକୁ ?”

“ଏ ନଥିଲା ଘରେ ତ ଲୋ ବରଳ, ଦଶ୍ରେବ ପାଇଛି ଶିକ୍ଷା ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ଉଥାଡ଼େ ସେଆଟେ ଧାଆଁ ଦିଅନ୍ତି କର କାମ ଭୁଲଇ ଭୁଲଇ ନାକ ପୋକୁବାକୁ ତର ହେଉଛି— ନାହିଁ । ତୋ ପାଖକୁ ଯାଉଛି କୁଆଡ଼େ ? ଯାହାହେଉ ଏଣିକ ସମୟ ପାଇଲେ ସିଦି । ଅଗ୍ର ବରଳ, ସତ କର

କହିଲୁ ‘କରମ ପାଟିଛି’ ବୋଲି କାହିଁ କି କହିଲୁ ? ମୁଁ କିମ୍ବା
ଦେଖୁଛି ତୋର ଆଗନ୍ତୁ କାହିଁ — ଶୁଣିଗଲାଗି । ସବୁ-
ଦିଲେ ଯେଉ଱ି କଣ ଗୋଟାଏ ଘୁରୁଛି । ମନର ଦୁଷ୍ଟ
କାହିଁ । ମୋ ବାଣ ବନ୍ଧିଲ, ସବକର କହିଲୁ ତୋର କଣ
ହୋଇଛି ? ”

“ତୋ ପାଶରେ ଲୁଗୁଇବି କଣ ନଇଲ — ମେ ର ହୃଦାଳ
ପାଠି ଯାଉଛି; ମୋତି ଅତ୍ରଗୀର ସମ୍ମାରିର ଆଉ କେନ୍ଦ୍ର
ନଥିଲେ । ଯାହାଙ୍କୁ ମୋର ଯୌବନ ଚିରତିନ ପାଇଁ
ଦେଇଥିଲି, ଯିଏ ମୋର ପ୍ରାଣର ଦେବତା—ଯାହାଙ୍କ
ପାଶରୁ କଞ୍ଚକଥା ବିନା ଦିଜେ କଢା କଥା ଶୁଣି
ନଥିଲି; ସେ ଘରେଲୁକର ପଞ୍ଚକଥାରେ ଭୁଲିଯାଇ
ମୋତ କୁଟଟା ବୋଲି ଗାଲିଦେବାରୁ ମୁଁ ରାତକରି
ବୁଲି ଆସିଲି । ଆସିଲେ କି ହେଲ ବରଳ,—” କହି ଅଜ
କନ୍ଧପାଇଲ ନାହିଁ । କଣ୍ଠକ ହୋଇ ଆସିଲ । ଚକ୍ଷୁଦୟୁମ୍ବ
ତାର ଲୋତକଜଳରେ ପୁଣ୍ଡି ହୋଇଗଲ । କୁନ୍ତଳା-
କୁମାର ବାଷ୍ପପୁଅଳିକା ସଦୃଶ ଠାରହାରଥାଏ । ରମା
ପଣତୁକାନିରେ କମଳକୁମାରୀ ଚକ୍ଷୁର ଲୋତକ ପୋଛୁ
ପୋଛୁ କହିଲ, “ହୁ ବରଳ, ଆଉ କାନନା । ଅଶ୍ରୁକୁଡ଼ାକ
ମଳି ମଳି ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଗଲଣି । ଯାହାତ ହେବାର ହୋଇଛି
ଆଉ କାନନା ବରଳ । କାନନର କି ହେବ ? ସତେ
ବରଳ, ଭଗବାନ, ଆମକୁ ସ୍ତିରାଜନମ କାହିଁକି ଦେଲେ ?
ମୋର ମନେହେଉଛି ବରଳ,—ଛୁଆଦିନେ ଶୈଥିଲ,
ପୁଷ୍ପଜନ୍ମର ବହୁତ ପାପକଲେ ସ୍ତିରା ଜନମ ପାଆନ୍ତି ।
ସତ ଲେ ସତ—ସ୍ତିରା ଜନମ ଠାରୁ ଅଧିକ ଦାଧ ଆଉ କିନ୍ତି
ଦେଖନାହିଁ । ମାଲେ—ଏତିକି ଦୂଃଖ — ଏତିକି କାନନା !
ଦୂରଷ୍ଟକରତ ନଇଲ କାହିଁ ସେପରି ନାହିଁ ।”

“ଯାହା କହିଲୁ ମିରନୁହଁ ବରଳ — ହେଲେ ପୁଦୁଷ
ଗୁଡ଼ାକ ଏତେ ଶେଳ ବଦଳୀଯାଆନ୍ତି ବେଳି ମୁଁ
ଜାଣିନଥିଲି । ମୋର ମନେଅଛୁ—ମୁଁ ଯେତିବେଳେ
ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନୃଥା ଯାଏଁ—ଏବତ କେତେଠାବର୍ଷ
ହୋଇଛୁ—ସେ କେବେ ସୁଅଗିଥା ସୁଅଗିଥା କଥା
କହୁଥିଲେ—ଉଜ୍ଜଳବର କେବେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ବହି
ପଢ଼ି ଶୁଣାଉଥିଲେ, ବେଳେ ବେଳେ ଶ୍ରୀଶିଖାକୃଷ୍ଣଙ୍କର
ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ ଗା'ନ୍ତି—ମୁଁ ବିଂ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗାଏ ।
ମୋର ସୁନ୍ଦର ସ୍ଵର ଶୁଣି ଓସ ମୋତେ କେବେ ପ୍ରଶନ୍ଦା
କରନ୍ତୁ । ଏହୁପରି ଭବରେ ଅକନ୍ଧରେ କେଉଁଆତ୍ମ ଦିନ
କଟିଛିଅନ୍ଧାଳୁ ଯେ ଜାଣିଗାନ୍ତି ନଥିଲୁ; ଏବେ ସେ ସବୁ

ଗଲଣି କେ ବଉଳ ଗଲଣି—ଆଉ ନାହିଁ । କହିବ କାହାକୁ
ଲୋ ବଉଳ—‘ଆଏଣା ଦ୍ୱାତ୍ରେ ଜିହ୍ଵା ଛେଦ—କେ ତାର ଅଛି
ପଦ୍ମବୀଦ୍ୟା ।’

“ଆନେକ ଉତ୍ତର ଦେଲାଣି ବସଳ । ଅଜଦିନେ ଦେଖା
ଚାହିଁ ଦେଲେ କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେବା । ମୁଁ ଯଦିଛି, ପରେ
ନେବର ଦୋଷଟି ପଡ଼ିଛି । ଗୋରୁ ଗୁଡ଼ାକ ଗୋଡ଼ାକରେ
ବଢା ହୋଇଛନ୍ତି” କହି ରମ୍ବା ଶୁଣିଯିବାକୁ କମଳକୁମାରୀ
ଓ କୁନ୍ତଳକୁମାରୀ ପଣି ମାଠୀ ଧରି ଜଜବରକୁ
ଶୁଣିଗଲା ।

(८१)

ଶ୍ଵେତମନ୍ଦରେ ଖାଣ ମାସ ବିତଗଲାଗି । ପ୍ରକୃତକୋଳରେ
କେତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କେତେ-ତଳ ଉଦୟପ୍ରୋତ୍ତବ୍ର ଜଗତକୁ
କରଣ ଜଳରେ ହସାଇ ପଞ୍ଚମ ଦିଗବଳମୁରେ ଅତ୍ୟ
ଦ୍ଵେଳିଶି, କିନ୍ତୁ କମଳକୁମାସର ଦୁଃଖର ଅକସାନ ନାହିଁ ।
ତତ୍ତ୍ଵ-ବିହର-ଜନତ ତତ୍ତ୍ଵ କମେ କମେ ଅଛକୁ ଗ୍ରାହ
କରିବାକୁ ବସିଲାଣି । ମୁଖ ଶୁଣ—ମଳିନ—ଷୌର-କର
ପଢ଼ି ଶେଷାଳିକା ପର । ପୁରୁଷ ସେ ସୌର୍ଯ୍ୟଛକ୍ଷା
ନାହିଁ—ଚନ୍ଦ୍ରର ସେ କେୟାଦି ନାହିଁ । ସେ ଆଜ
ବୈଶନ୍ୟରେ ଶାସ୍ତିପା । ଚନ୍ଦ୍ରାଳୁ ପର ଦିଦିଶି ଶାନ୍ତି—
ଦିକା ଦଢ଼ିଯାଇଛି । ହାତରୁ ଚାପାଗତ ଜହିପଟକ୍ଷା । କୁଳ
ପିତାମାତ୍ର ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରମା ପ୍ରାଣକୁଳରେ ପାରା
ଭାକୁସା ତଳିଥା ନକର କରିବାର ତଳିଥା ବସୁରୁଣ୍ଡି ।
ଶ୍ରୀମର ଏକମାତ୍ର ଖାଣକିମା କରିବାର ଦାମୋଦର ନନ୍ଦ
ଚାଙ୍କର ଅଶ୍ୟମୁଣ୍ଡିରୁ ଯମତ୍ ଅଶ୍ୟକ ଶରସ କଲେଣି—
ତଥାତି ବୈଗର ଉତ୍ତମନଦେଖି ହତାଶ ହୋଇ ବସିଥିଲେଣ୍ଟି
ମାତ୍ର କ୍ରମ ଶତର ଅଧିକ ହେଉ ପ୍ରମାନ କଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ ମାତା କମଳକୁମାସୀରାମପୁଣ୍ଡ ଆଉଁପି ଆଉଁପି କେନ୍ଦ୍ର
ରୈତକ ଗଡ଼ାଇଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ କମଳକୁମାସୀ ତାର
ମୁଦ୍ରିତ ଚେଷ୍ଟା ଦୂଲଟି ଶର୍ଷତ୍ର ଲିଙ୍ଗକଳନ ବରି କହିଲୁ, “ମା,
ତୁମେ ଯାଆ ଶୋଭବ । ବଞ୍ଚିମାନ ମୋତେ ଟିକିଏ ଭଲ
ଲଗୁଛି । ତୁମେ ମୋ ପାଖରେ ବସି ଅକାରଶେ କାନ୍ଦନାହିଁ ।
ବାପା, ବୁଝିମ ମଧ୍ୟ ଯାଆ; ମୁଁ ଶୋଭବି ।” କମଳକୁମାସୀର
କଥାରେ ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରତ ହୋଇ ଶୋଭବାକୁ
ରୁଲିଗଲେ । କେବଳ ରହିଲ କୁତ୍ରକୁମାସୀ । କୁତ୍ରକୁ
କୁମାସୀର ଉପହିତରେ କମଳକୁମାସୀ କେତେକଥା
ଭବୁଛି । ତାର ଅନ୍ତର୍ମଳ ଆଜି ଅନୁଭାବରେ ଭୟ । ମରନ
ମନ୍ଦିନ ସ୍ଥାମାଙ୍କ ପ୍ରତି ମନବ୍ୟବହାର କରିଥିବାରୁ କେତେ
ଜମା ମାଗରି । ବେଳେ ବେଳେ ଭବୁଛି, “ସତତ କଣ ମୁଁ

ତାଙ୍କୁ ଆଉଥରେ ଆସିଯୁବାର ଦେଖିବ ! ପ୍ରାଣନାଥ କୋଲି ହୀରିବାର ! ! ଏ ପେଟ୍‌ଡାଯ়ାଶ ତାଙ୍କେ ଅଗରେ ସ୍କଲ ଯା'ନ୍ତା କା ।" ଏହିପରି ଅନେକ ଭାବ ପଦିଦଶ୍ଵନ ଆଶାରେ ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଲେଖି ଲପାସାରେ ବନ୍ଦକଳ । ସରଦିନ କୁନ୍ତଳା-କୁମାରୀ ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସ ଲୋକ ହାତରେ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ଡାକିପରକୁ ପଠାଇଦେଲା ।

ଆଜି ଶୁଭୁବାର । ଏକ ରଜସତ୍ତ୍ଵା—ତହଁରେ ହାଟ ପାଲି । କଜାଇରେ ଜନତାର କୋଳାହଳ ବେଶି । ସମର୍ପ୍ତ ରଜସତ୍ତ୍ଵାର ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିସମାନ କଣିକାରେ ବ୍ୟାପ । କେଳ ଉଛୁର ହୋଇଯାଉଥିବାରୁ ମସା ଯାନୁଆ କା'ର ପାଇ ପାହୁଆଟି ମୃଣାର ଦଉଡ଼ିଛି । ବାବୁଙ୍କୀ କାରୁଲି ତାର ମନୋହାସ ଦୋକାନଟି ସକାଇ ବଣ୍ଟିଛି । କେହି କେହି ହସ କହରୁକରେ ଗଞ୍ଜ କରି ବୁଲୁଛନ୍ତି—କେହି ବା ଲୁଗାଦୋକାନରେ ଲୁଗା ମୂଲ୍ୟରେ । ରମଣୀରଙ୍ଗନ ତାର ଘର ଧାଖାମୋହନକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଶୁଭଳ ଦୋକାନକୁ ବୁଲ୍ଲାଇ କଣିକବିଧାରୀ ଗଲା, ମାତି ଅକସ୍ମାତ ଲାଲମଣି ପେଠାରେ ପଢ଼ିଥିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୁବନ୍ତୀ କୁଟିଳ ରୁଷାଣି ମୁହଁ ଫେର ଆସିଲା ।

ଲାଲମଣି ଜନେଇ କୁଳୀଙ୍କ ବଶ ହମୁଠ ହମ୍ପାନ୍ତ ମୋକ । ସେ ଉଚିତିକାର ସୁରଧା ପାଇ ନିଷ୍ଠଲେହେଁ ମ୍ୟାଟିକ୍‌କ୍ରିଏଟିକ୍ ପାଇଁ ପଢ଼ିବିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଟ ୨୫ ବେଳିକରେ ପ୍ରେସ୍‌ଟ ବୁକିଯା କବନ୍ତି । ବାଲୁକାଳିରୁ ଲାଲମଣି ଓ କଣ୍ଠୀତ୍ତ୍ଵରୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଜନ୍ମତାର ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନ ଶୁଣିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ହବୁଛନ୍ତେ ପମ୍ବର ଗତ ହମନ ଥ୍ରୀଏନାହିଁ । ପମ୍ବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟର ଗତ ଶାତର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମରିବାକୁ ହୁଏ । ଉଭୟକର ପୋତିକ୍-ମୁଖ ମଧ୍ୟରେ କେଜାଣି କହିଛି । ଅଳକ୍ଷିତ ଭବରେ ମନୋମାଳିରେ ଅସି ପ୍ରତିବର୍ତ୍ତକ ପୂର୍ବ ତିଆର୍ହେ; ଅବଶେଷରେ ଦାହା ଶମ୍ଭୁତାରେ ପରିଶତ ହେଲା । ସେହିଦିନଠାରୁ ପରିଷର ପରିଷର ସମ୍ମଣୀଙ୍କ ହେଲେ ପାଞ୍ଚହାତ ଦୁଇରୁ ନାକଟେକା'ର ଅରନ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦିବା ଅବସାନ ପ୍ରାୟ । ଦିବା କଣ୍ଠୁ ଶେଷହେବାରୁ ଅଧିକାଂଶ ହାତାଥା ନିଜ ନିଜ ସରକୁ ଫେର ଗଲେଣି । ବେଳେକ ଦୋକାନ ଜିନିସ ସବୁ ସଜ୍ଜିତ୍ତରେ । ରମଣୀ-ବିଜୁକ ତାର ଜିନିସ ପଦି କଣିକାର ଦିବା ଓ ରଥର ଅଭ୍ୟାସ ମିଳନ ସଙ୍ଗେ ହାଟାଥାର ପ୍ରକାରର ଦୁଶ୍ୟ

ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଗଛମୁଳରେ ତିଆହୋଲ ଦେଖିଥାଏ—ପଛାନ୍ତି ଡାକକାଲ ଆସି ତା'ର ହାତରେ ଖଣ୍ଡ ଲପାଗା ଦେଇ ଶୁଳିଗଲ । ରମଣୀରଙ୍ଗନ ସେ ଲପାଗାଟ ଦୁଇ ଶୁରଥର ଓଲଟପାଲଟ କର ଦେଖିଲ, ତା ଉପରେ ମନୋହରପୁର ମୋହର ଅଛି । ସେତେ-ବେଳେ ତା ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଯୁଗପତ ଦେଖା ଦେଇଥିଲ । ପଦଟି ଖୋଲ ଥରେ ଆମୁଳ ଦେଖିଲା—ଦେଲ ମନର ଉଦ୍ଦେଶ ଗଲନାହିଁ ।

ସୁର ପଛେ ଲୁକୁଯିତ ଘବରେ ଦୁଃଖ ଅସିଲ ପରି ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ପୁଣ୍ୟାଚ୍ଛି ଅନ୍ତକାର ମାତ୍ରାସେଇ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଶ୍ଚାକାଶରୁ ଖଣ୍ଡ ମେଘ ରିତି ଘୋର ତୋପାନ ସହ ବର୍ଷାହେବାକୁ ଲାଗିଲ । ଏକ ଅନ୍ତକାର ବସି, ତହଁରେ ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାଚୁୟେ । ରଜମା ଭସକଷ୍ଟ ମୁଖୀ ଧାରଣ କଲ । ବେଳେ ବେଳେ ମୁମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରାଣରେ ଜାଗନ୍ତି ପଦ୍ମଶିଖ ମେଘଦେହରେ ତତ୍ତ୍ଵିତା ଦେଖାଦେଇ କେଉଁଆଜେ ଉଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ବାହାରେ ଶୁରିଆଜେ ପ୍ରକୃତିର ତାଣ୍ଟ୍ରକ ନୃତ୍ୟ ଲାଗିଛି; କିନ୍ତୁ ରମଣୀ-ରଙ୍ଗନର ଲକ୍ଷ ନଥାଏ ଏ ଆଢ଼ିକ । ସେ ଲକ୍ଷନଟି ଜାଳି ଚିଠି ପଡ଼ିବାରେ ନ୍ୟାପ । ଚିଠିରେ ଲେଖାଅଛି:—

ମୁହଁ ମନୋହରପୁର
ସୋମବାର ।

ପ୍ରାଣର ମରଶମଣି ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ମୋର,

ଦୟାକର ଶେଷଶୟାରେ ଥରେ ଦେଖାଇଦିବେ କି ?
ପାପର ଉପଯୁକ୍ତ ଫଳ ପାଇସାଦିଲାଣି । ପ୍ରିୟମ ! ଆଜି
ମୋର ଶରୀରେ କି ଅଛି ଲେଖିପାରୁନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର
ମହିମା ନଜାଣି ଅଯଥା କୋଧ ପ୍ରକାଶ କର ଶୁଳି ଆସିଲ ।
କିପରି ଜଣିବ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ! ମୁଁ କାଟ ପଢ଼ି ଠାରୁ ଶୁନ ।
କାଟ ପଢ଼ି ଯେହର ଏହିକବତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଓ ରଥର
ଯେହର ଅନ୍ତର ସାଗରର ମହିମା ଜାଣିଗାରେ ନାହିଁ, ମୁଁ
ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କର ମହିମା ଜାଣିନଗାର ଅଯଥାଯୌବନ-
ଗବରେ ଗରିବା ହୋଇ ହେସ୍ବ ମନେକରିଥିଲ; ଏବେ ତାର
ଉପଯୁକ୍ତ ଫଳ ପାଇଛି ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର । ସେହି କୋଧ ଆଜି
ବିବିଧାନଳ ଜାଳ ଦୁଇମୁକ୍ତ ପେଣ୍ଠ ଗ୍ରୁଭଗାର କରିଦେଇଲାଣି ।
ପ୍ରଥମ ଯେଉଁଦିନ ଆପଣଙ୍କର ଦୁଇମୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଶୈଖ
ମୋର ଦୁଇମୁକ୍ତ ଦୁଇ ଦେଇଥିଲେ—ଆଜି ମୁଁ ତାର ପ୍ରତି-
ବଦଳରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇମାତା ଗଲାରେ ଲମାଇ ଦେଇ

“ଏ ମୋର ଫୁଲରହାର ନୁହେ—ପ୍ରଣୟହାର” କହିଥିଲି,
ସେ ସବୁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ମନେପଡ଼ି ପ୍ରାଣକୁ
ବଢ଼ି ଅଛୁଇ କରୁଛି । ଆଉ ନୁହେ ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ! ଏ ଜୀବନ
ଆଉ ବେଶୀଦିନ ନୁହେ । କେବଳ ଆପଣଙ୍କର ଦର୍ଶନ
ପ୍ରଣାମାରେ, ଏ ଜୀବନ ଅଛି, ଥରେ ଦେଖାଦିଅନ୍ତି ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର,
ଏ ଘୋଗଣ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ଗୌର ସରଳ ମୁଖଟି
ଦେଖି ବୁଲିଯାଉ ମୋର ଏ ଗୋଡ଼ାପ୍ରାଣ । ଉଗବାନଙ୍କ
ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ଜୀବନର ପରପାରରେ ମୁଁ
ଆପଣଙ୍କ ପରି ପଢ଼ି ଲଭ କରେ ।

ଆଜି କେବଳ ମୋର ପ୍ରାଣର ବାସନା ଜଣାଇବା
ଉଦେଶ୍ୟରେ ଏ ସବୁ ଲେଖିଲି; କିଛି ମନେକରବେ
ନାହିଁ । ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର, ମୋର ଅନୁରୋଧ ଯେ, ଯଦି ମୋତେ
ମନେରଖିଆନ୍ତି ଭୁଲିଯିବେ । ଅପରାଧ ପାଇଁ କ୍ଷମାଦେବେ ।
ଆଶାଥିଲ, ଦୃଦୟୁର ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରେମ ଟିକକ ଆପଣଙ୍କୁ ଦାନ
କରି ଜୀବନ ବିପର୍କର କରିଥାନ୍ତି—ଦେଲି ନାହିଁ, ଦୁର୍ଦେଖ
କିମଳଦେଲନାହିଁ । ମନର କଥା ମନରେ ମରିଗଲ
ଏ ପ୍ରାଣ ଆଉ ବେଶୀଦିନ ନୁହେ—ଶୁଭତ ଧାର ଦିନ ।
ମୁଁ ମରି—ସେ ପାଇଁ ମୋର ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ମରିବାର
ଦାତ ମୁଁ ମରେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର, ମରିବା ପୁରୁଷୁ ମୋତେ
ଥରେ ଦେଖାଦେବେ । ଦର୍ଶନ ଦେଇ ମୁକ୍ତର ପଥ
ଘରିଷ୍ଟ କରି ଦୀଅନ୍ତି—ଏତକି ମାତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଦର୍ଶନର
ପ୍ରଣାମାରେ ରହି ଜଣାଇଲି । ଶେଷରେ ଉଗବାନଙ୍କ
ନିକଟରେ ‘ଆପଣ ଜୀବନରେ ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି’ ଏହି କାମନା
କରି ପଢ଼ି ଶେଷକଲି । ଉତ୍ତି ।

ଆପଣଙ୍କର ଅଭିମାନ
କମଳ କୁମାର ।

ସବ ବାଠ କରିପାର ରମଣୀରଞ୍ଜନ ; କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଭବିଲ,
କେତେ ଅଧିତର ଛୁବି ତାର ମନରେ ବାଲସୋପ ପର
ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦେଖାଦେଇ କେଉଁଆଡ଼େ ବୁଲି
ଯାଉଥାଏ । ଶେଷରେ ଶୁଣିରଗରକୁ ଯିବାର ସ୍ଥିରକମ ।
ବନ୍ଧି ପ୍ରାୟ ହତା ସମୟ, ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ—ଦୁରୁର ସ୍ତିରୁ ଚିଙ୍ଗରେ
ଜଗତ୍ ହୁଅଛି, ଗର୍ବପଦ ହସ୍ତରତ୍, ପଦନ ତାଙ୍କୁ ତାଳେ
ତାଳେ ନଗୁଡ଼ିଛି । ଚରୁବିଂଗ ଆନନ୍ଦମୟ; କିନ୍ତୁ ନାହିଁ
କମଳକୁମାର ପରେ । ଆଜି କମଳ, କୁମାର ଶେଷ
ବୁଦ୍ଧିଛି । ପ୍ରାଣର ଆଶା ଶୁଭ୍ୟ କମ । କବିବାରେ ସବୁବେଳେ
ନାହିଁ ଚିପିବାରେ ବ୍ୟକ୍ତ । କମଳକୁମାର ମା’ ଦୁହତାର
ଜୀବନର ଆଶା ଦିନର୍କନ କର ଦର ଅଗଣ୍ଯ ପିଣ୍ଡରେ ବିଷେ
ଲୁହ ଗଡ଼ାଉଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିର ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଲେକ ତାଙ୍କ
ଦରକୁ ଯା’—ଆସ କରୁଇନ୍ତି । କେହି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶକରି
“ଆହା, କ ସୁନ୍ଦର ଆଶି ଦିଅଟି—ନାକଟି ଶଣ୍ଡାଖାର ପରି”
ପ୍ରତ୍ୟନି କହି ପ୍ରଶଂସା କରୁଅଛନ୍ତି । କେହିବା “ବୁପଟ୍ଟ
ଗୋଟିଏ ଶୁଭଲରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲ” କହି ଗାଲରେ
ହୁତଦେଇ ବିଷିଷ୍ଟନ୍ତ । ଏହିସମୟରେ ଶୁଣାଗଲ “କୁନ୍ତଳା,
ଜୋକୀ ଆସିଲେଣି—ପାଣି ଦେ ଗୋଡ଼ ଖୋଲିବାକୁ” ।
“କୋଇ ଆସିଲେଣି” ଶର ଶୁଣି କମଳକୁମାର ଚମ୍ପରୁମିଳନ
କର ଦେଖିଲ ତାର ପ୍ରାଣର ରମଣୀ ବଞ୍ଚନ । ରମଣୀରଞ୍ଜନ
କାଳ ବିଳମ୍ବ ନବର କମଳକୁମାର ନିକଟକୁ ଯିବାମାହେ
କମଳକୁମାର ତାର ମୁଖାଳନନ୍ଦ ବାହୁଦୟରେ ଜୀବନର
ଶରୀର ରମଣୀରଞ୍ଜନକୁ ବେଶୁନ କର ଚିରଦିନ ପାଇଁ
ଦୟାରରୁ ବିଦୟା ନେଲ । “ଏବକ ରମଣ ଦର୍ଶନର
ପ୍ରଣାମ” କହି ରମଣୀରଞ୍ଜନ ଅଧୀର ହୋଇ ବାନିବାକୁ
ଲାଗିଲ ।

ଶୀ—

କୌରୁକ କବିତା

(ତ)

ସବୁକଥା କୁହା ଥତ ବିନ୍ଦୁ,
ସବୁ କୃତ-ନାଟ ତା’ ପେଟେ ଥାର ।

(ଶ)

ବାପ ମୋର ଜଣେ ବଡ଼ ହାକିମ,
ମେତେ ନ କରିବ କିଏ ସଲମ ।

(ତ)

ତେଇଁ ତେଇଁ ଶୁଲେ ବାଟେ ଶୟତ,
ଦୁରୁ ଅନାସୁର ତା’ ଦେହେ ରଖା ।

(ଥ)

ଫେଟ ପରେ ଖୋବାଘରକୁ ଯାଇ,
ଲମ୍ବ କୁଅ ଅମ୍ବ ବଜାୟ ଥାର ।

ଶୀ—

କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶ

(ସୁଲାନୁଭୂତି)

ଏହି ଚର୍ବି ବଜୁଦ୍‌ଧର୍ମ ପରେ କେଣ୍ଟବ୍ରାହୀୟ ନିଜନ୍ୟ-
ଭର୍ତ୍ତା କଳିଙ୍ଗାଧ୍ୟାତ୍ମେ କରଗପ କଲେ । ଏହି
ଶଠିଏବରଷ ବୁଲଗଲ୍ । ପରେ ଦ୍ଵିତୀୟବ୍ରାହୀୟ ମଧ୍ୟରେ
ଅନୁକୃତିରେ ପଞ୍ଚମବ୍ରାହୀୟରେ ମହା ପରମଶଳୀହୋଇ
ଛଠିଲେ । ସେ ଉଦ୍‌ବାନ୍ଦରନ ପ୍ରଥମବ୍ରାହୀୟ ବଜା ବଜେନ୍-
ବମୀ ନାମକ ବଜୁଦ୍‌ଧର୍ମରଙ୍ଗ ମୁଢ଼ିକର ନୟକର ନିଜର
ଶାଖାଗ୍ରହ ଜଲେ । ଏହାକର ଶୌରୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଗୈଡ଼ିଗର
ପ୍ରତ୍ୱତିକ ଦାନବିଷଦ୍ଵାକ ତାମ୍ରଶାସନ ମୁଢ଼ିକର ନିମ୍ନାନ୍ତର
ଶୋକରୁ ପ୍ରମଣ ଉପଳବଜ ହୁଏ ।

“ବ୍ୟାପ୍ତ ଗାନ୍ଧୁଲାଭିମନ୍ୟ ଯଶସା ଦିକଚନ୍ଦନାନେ ଶଶି-
ପ୍ରକ୍ଷେପାବ୍ଦ ମନ୍ତ୍ରନେନ ଯନ୍ୟ ଭୁବନ ପ୍ରବ୍ରାଦ ପ୍ରଗାଦନା ।
ବିଦୁରେ ଉତ୍ସାଦ୍ଧ ପକ୍ଷପଟକେଳି କୁମୁଦଳୀ ହଟ୍ଟଟକ-
ଦ୍ଵାରା ପୁଣ୍ୟ ଦୂରଶ୍ଵର ଦୂରତା ମାଧୋରଣା ବାରଣାର । ୧
ଅନୁରାଗେଣ ପୁଣିନୋ ଯନ୍ୟ ବନ୍ଦୋ ମରାଙ୍ଗିଯୁଥ ।

ଅନ୍ତରେଣ ଶ୍ରୀ ସରସ୍ଵତୀ ବନ୍ଦୁକୁଳେବରକଟି । ୨ ।

ଜ ନାମତା କେବଳ ମର୍ଥତା ହେ
ଶ୍ରୀକୃତ୍ସନ୍ତ ଶ୍ରୀକଳିଙ୍ଗ ନାଥ ।
ଶବ୍ଦା ପରିହର୍ଷା ପରାପରା ପୁଅନ୍ୟା
ବନ୍ଦୁ ପରିଦ୍ରାଗେଯିରୁ ସମର୍ଥ । ୩ ।
ନାମୋଦେଶ ଯତ ସମ ମାତରିରୁ ନ୍ତବଗ୍ର
ପାର୍ଶ୍ଵ ବରଷତ ମର୍ଯ୍ୟା ମହାତ ପ୍ରତିଯେ ।
ନିବାଧମ୍ବ ଶ୍ରୀ ନିରାତା ଶ୍ରୀ ନିରାପଦ ଶ୍ରୀ
ନିରାପଦ ପ୍ରଜା ଭୁବ ଭବନ୍ତ ବିଭୁତ ମନ୍ତ୍ର । ୪ ।

(ନିରାପଦ ତାମପଳକ) “ଶାହୁର୍ଥ ନିରାପଦମତି ଦ୍ଵିତୀୟବ୍ରାହୀୟ
ସଙ୍କାର୍ତ୍ତର୍ଗ୍ରହ ପରିବତ ପଣ ହେତୁ ଦର୍ଶ ।
ଆସିଦୋଃସି ମନ୍ଦୁଙ୍ଗର ମର୍ଗରୂପ
ତ୍ୱାଦୁତ୍ତ ଦୃପଦବେଶ ଭୁବ କ୍ରେମ୍ପତ୍ର । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ଗଜକୁଳାଭିମ (ବଜୁଦ୍‌ଧର୍ମରେ) କର ଶଶିକ-
ସ୍ତର କ୍ରିବନାକରଦ୍ୟକ ପରିପ୍ରାପ ଦଶଦଶ ଶୁଦ୍ଧିକାର
ଧାରଣ କଲ । ଅତିଏବ ନିଜନିଜର ଦସ୍ତା ଚିତ୍ରବାପାରାର୍

ସେବ ସେବ ଦିକ୍‌ଗଜମାନଙ୍କ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କୁମୁଦରେ ସିଦ୍ଧାତପଙ୍କ ଲେପନ କଲେ । ୧ ।

ଯେବେ ଶୁଦ୍ଧିତ ପୁରୁଷ (ବଜୁଦ୍‌ଧର୍ମରେକ) କର କରିଷ୍ଟ-
କରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଆଉ ମୁଖେର ସରସ୍ଵତ ଅନୁଗର ସହ
ଅନୁବୁଲ ଭାବେ ଦିବଜମାନ ଥିଲୁ । ୨ ।

ସେହି ଦ୍ଵିକଳଂ ଶାଖାତ୍ମକ ଯେ କାନ୍ଦରେ କେବଳ ବଜୁ-
ଦ୍‌ଧର୍ମ ଥିଲେ ତାହାନୁଦେ, ଅର୍ଥରେ ସୁତା ସେ ବଜୁଦ୍‌ଧର୍ମ-
ଥିଲେ । ତା ନହେଲେ ତାଙ୍କ ଭିନ୍ନ କିଏ ତା ପୃଥିବୀର
ଦତ୍ତୁଥିବା ବନ୍ତୁ ବାରଣ କରିବାକୁ ସୁମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତା । ୩ ।

ଯେଉଁ ଶର ତିବର୍ଗ ସମରାବେ ସେବନ କର ନିଧ୍ୟାନୁ-
ସାରେ ପୁଅପ ପରିପାଳନ କରିଥିଲେ । ସୁତାଂ ପ୍ରାଣଗରୀ
ବ୍ୟାଧ ଆତଦ ଓ ପାପ ଭେଜ କରୁନଥିଲେ । ଅର୍ଥତ୍
ସମସ୍ତ ସଂତ୍ରିଶାଳୀ ଥିଲେ । ୪ ।

ଯ ଦ୍ଵାରା ବୁଦ୍ଧି ମଦଦା ଶ୍ରୀ ଥର୍ତ୍ତର ନିଜତି, ଯେ ଶଶିମେତ୍ରା ।
ଯେ ସକଳ ଅର୍ଥକ ପରିପୁଣ୍ୟାର୍ଥ ପିରାର୍ଗ ଥର୍ତ୍ତର ଧର୍ମାତ୍ମି, ଥର୍ତ୍ତ
ଓ କମ ମେତ୍ରା କରୁଥିଲେ ଏବେ ଯେ ମୁନିଶେଷଙ୍କ
ଆସି ମାର୍ତ୍ତରେ ଗତ କରୁଥିଲେ, ଅର୍ଥ ତ ଏ କାଣ ଶକଷୀ
ବୋଲଇଥିଲେ, ସେ ବଜୁଦ୍‌ଧର୍ମର ନ ମନ ଭାଙ୍ଗ ତାଙ୍କ
(କାମଶୀଳକ) ଠାରୁ ଜନରହଣ କରିଥିଲେ । ୫ ।

ଏ ନିଜାଙ୍କ ପରେ ଏବାକ ପୁଣ ଶୈରଙ୍ଗଜକ ଦିନା
ପଞ୍ଚାତୀତିବନ୍ଦ ମୈଳମଣ୍ଡଳଦିନମ୍ଭୀ ମରାଣନ ଅନୁତ୍ତର୍ମ
ଭାବରକବେନ କନିଶର ମଧ୍ୟାଗଳ ସାଧାରନ ଅଳକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ
କଲେ । ଏହାକ ଅବସନ୍ନର ନିଧ୍ୟାତ୍ମକ ଭାବ ବଜେନ୍-
ମୀରୀଙ୍କ କନିଷ୍ଠତ୍ରୀନା ଦେବେନ୍, ମୀରୀ ଦନ୍ତ୍ୟର ସେବାଯନରେ
ଆସିନଥିଲେ । ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁରୁଷକବେବ ଏହାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର
କରିଥିଲେ । ଏବିଷୟ ବନ୍ଦରାଜଦେବଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ
ସେନାନୀୟକ ଭାବର ବର୍ତ୍ତିଥିଲେ ବନ୍ଦରାଜ ପାର୍ଶ୍ଵପତିଙ୍କ
ଶିଳାଲେଖରୁ ପଞ୍ଚ ପ୍ରତିପନ୍ନ ହୁଏ । ପ୍ରବନ୍ଧର ଅମ୍ବା ବୁଦ୍ଧି

ଭୟର ସେହି ସୁଅର୍ଥ ଲୋଗର ସବାଂଶ ଦକ୍ଷାର ନଳର
ଆବଶ୍ୟକତା । ଦୃଷ୍ଟିର କଣ୍ଠୀକ୍ଷା । ଉପାରେ ଲିଖିଥିବାଗର
ଅନୁବାଦ ମ ଟ ନିମ୍ନର ପ୍ରକାଶ କଲି ।

“ଶୀଘ୍ର ନରପତିଙ୍କ ୫୯୮ ସନ୍ଧରେ ଦେଇ । ଶିମୁଗ୍ରୀ
କୋଣାଳ ଶିତିଶିଂହିଦେଶ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକାମାକ ଭୁଗାଳ ଏ-
ମାନଙ୍କର ବିଜୟୀ, ଚଳନ୍ତିଷ୍ଠିତ ଉପାଖ୍ୟାନୀ, ବାନ୍ଧୁଣବ୍ଦସ୍ତକ,
ମହାମାଣ୍ଡଲିକ, ମହେତୁସମ୍ମେରୀ, ସୌଜନ୍ୟ ଶୁଣ-
ୟୁକ୍ତ, ବଣପତି ପାର୍ଵାସୀ ନରଶ୍ଵର ଭଗବତୀ ଦେବାଳୟ
ସମ୍ମିଶ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କତ୍ତ ନାଟମଣ୍ଡି ନିର୍ମଣ କରିଲେ
ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ଭର୍ଯ୍ୟା ପଦ୍ମନାଭୀ ପଦ୍ମାବତୀ ଉତ୍ସବୀଶ
ଦିନ ଗଜନ ଭୂମି ରହୁ ସ୍ଵର୍ଗ ବୋବ୍ୟ (ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତିର
ଅଭୟନ୍ତର ପ୍ରଦେଶ) ଅନ୍ତିମ ଓ କାମ୍ବୁଦ୍ଧିଶା ମହିଷ୍ସୁର-
ମଦ୍ଦିନୀଙ୍କୁ ମନୋରଥ ଲଭ କାମନାରେ ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ରୁ
ଆୟ ଦେଲେ ।”

ତାଙ୍କାଳୀନ ଘଟନା —

ଏ ଶିଳାଲେଖ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବଣପଥକ ଭୁଜଗ୍ରୀୟରେ ଶଳ-
ବଜନ୍ଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପବନିତ ଦେବତାଙ୍କ ବର୍ମା କେବଳ
ଆୟର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ । ଉଚ୍ଚ ସମାନ୍ୟାବାରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ କନ୍ଦମ୍ବ
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ କଳିଗ ଗଞ୍ଜବଶ ମଧ୍ୟରେ ପରାଷର ପର୍ବତୀ
ବିହୁଦିନରୁ ଶୂଳଅସେଥିଲା । ଏହି ଅଛିରରରୁ ଯେତେ-
କେବେ ସହାରାଣ୍ୟରେ ମଣ୍ଡିତ ଅନନ୍ଦଗର୍ମ ଚୋର-
ଗର୍ଜଦେବ ଟୋଣନ ଅନନ୍ଦାରେ ଦେବୁକ ସେହାପଦ
ଅଳଙ୍କୃତ କର ନିଜର ମହୁ ବଜନ୍ଦ ଉତ୍ସବାଷଣ କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ, ଦେବତାଙ୍କେ ଅଛି ପଦମନାଥାଳୀ
ଶରମାନ୍ୟ ଦେବତା ବର୍ମାଙ୍କ କୁଟିଳକଟାଷ ଯେ ଏହାଙ୍କ
ଉପରେ ପଢ଼ି ନ ଥିବ, ନ ହା କିଏ କହୁଗାରିନ ୨ ଏହି
ସମୟରେ କଳଙ୍ଗର ପଜାନଶ୍ରଳୀ ଶନ୍ତିରୁତ ବିଧାର
ବାନମ୍ବାର ପରିପାତା ନ୍ୟାକୁ ଶଳରେ କଳ-
କଟାବା ପରିବର୍ତ୍ତ ଅଶ୍ରୁନାନ୍ ସବବା କର୍ତ୍ତରର ଦୁଇଲେ ।
ଉଚ୍ଚ ଦେବତାଙ୍କ ମର୍ମ ସେସ ସ୍ଵରେ ଫିରନ ନିଜର
ମହାବଜରୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ କଲେ । ଏତକ କେବଳ ନୁହି,
ଦୁଃଖୁ ବଜନ୍ଦଶୀଯଙ୍କ ସୀମାନପ୍ରଦେଶ ଗୁରୁତ୍ବ ଅବତ୍ରଣ
କର ନିଜ ପାତାର ଅନୁଭୂତି କଲେ । ସବା ଚାତରଙ୍ଗ
ନିଜେ ବାଲକ, ସଜ୍ୟରେ ବନଦୟ ଶ ସନପ୍ରତଳିନ
ମୟୀ ଓ ସେନାପତିଗଣ ଗନ୍ୟର ପରମ୍ପରକ ଦିଲେହେଁ
ଶୁଳଶାଳୀ ଦେବେନ୍ ବର୍ମାଙ୍କ ଦିରୁବରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ
ଅନ୍ତର୍ଭୁବ ହେଲେ । କିନ୍ତୁକାଳପରର ଯେତେବେଳେ

ଏହି ସାଙ୍ଗ ବୁଝିବ ଶୁଣିମୁଁଲେଖର ପକ୍ଷେ,
ତୋଳନ୍ତି ଶ୍ରୀନିବାସର ମେଲ୍, ତେବେବେଳେ
ଶ୍ରୀ: ୧୯୦'ରେ ଜନର ମୁଖ୍ୟ ସେନାପତି ମହାପାତ୍ର
ପଥବନ୍ଦୁଙ୍କ ନିଜ ନାୟା ଶୈରଙ୍ଗକ ଘନିମ୍ବୋ
କାମନାରେ ସର୍ବେନ୍ୟାଳ ପ୍ରେରଣ କରିଲୁ । ପଥବନ୍ଦୁ
ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ଛଲନିବ କଳିଙ୍ଗ ଧୂରତ ଦେବରତ୍ନ ବର୍ମାଙ୍କ କମ୍ପୁ
କିଥିଥିଲେ । ଏ ଦିଷ୍ଟି କମ୍ପେକ୍ଟି ଲେଖିଗ ପୁଣିକରୁ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏ ।

“ଭସ୍ତୁକୁଟ୍ୟ କଳିଙ୍ଗପଦଶ ମଶିଲ୍ ହର୍ଷିନ୍ୟ ଗଜାନଶେ
ଭାଙ୍ଗା ଚାଲିଲ ଖ୍ୟାଲ ନିବହେ ଦେଖିବନ୍ଦୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଦିକନ୍ଦ୍ର ।
ଶବ୍ଦ ପଲିବୁନାକ ଉଠ୍ୟ ରିକ୍ତତୋ ସନ୍ଦର୍ଭରୁଷ୍ଟ ପ୍ରବୋଧ
କର୍ତ୍ତ୍ୟତ୍ଵମୁକ୍ତିବୋଜୁ ସନ୍ଧର୍ବକସ୍ତରୁମୁହଁ ଶବ୍ଦ ନୀତିଗଢ଼ିଏ ।”

ପ୍ରତିବିନିମୟ କାଳିକାଙ୍କଣ ସ୍ଥାନ ଭୁବନେଶ୍ୱର ।
ଦିଲାଲସ୍ଥିତ ଯାତ୍ରାବୁଂ ଧାମ ଲେବା ପ୍ରମତ୍ତୁଃ
କଳିମଳିକ ତ ମୁଣ୍ଡି ସକଳାଜଳ ପ୍ରେକ୍ଷଣ । ୨ ।

ବିଧୁତ୍ତଂ ନିଜବିଷମେଣ ଦିମଳାଦିତ୍ୟ କୃମିତେଶ୍ୱରଂ
ସଗୁହ୍ୟାଦିନୀରୂପ କଳିଚପଦିନା ଦ୍ଵାରା ବସନ୍ତ ବାରଣାକ ।
ରତ୍ନ ଦଶ୍ପତି କର୍ମଦକ୍ଷିଣୋ ବାରେତ୍ତ ବୈଲମ୍ବା ମ-
ପା ପ୍ରାପ୍ତେ ଶିଖରେ ବ୍ୟାଧର ବିଜୟ ଅମ୍ବଂ ମହେନ୍ଦ୍ରାଚନ୍ଦ୍ରଙ୍ଗାମ

ଅର୍ଥ— ଚେତାପିଷ୍ଠର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଜୀବକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପଞ୍ଚତତ୍ତ୍ଵକ
କାମକ କରେକ ଘର ପଞ୍ଜଳି ଦିଲଗାତେଶ ଉସୁଥାତ୍
କରି କୋଣିଲ୍ ‘ଶଶ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କ ସହ ପତିବରିନ୍ଦ୍ରି
ଦେବେନ୍ ମୀତ ନବମିମାନଙ୍କୁ ପରିପ୍ରକାଶ କଲେ ଯାହା
ଉତ୍ତରଦେଶୀର ସନ୍ଧିକଳଟିର ନିରାକାରିତାକୁ
ମାଳକ ଜୟତ୍ତେହ ସ୍ଥାପନ କଲେ । । । ଯାହାଙ୍କ ଭୁଲ
ପରିଷମର ଅନେକ ଲକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଏବଂ ପ୍ରଶାନ୍ତକାଳେ
ଶୈଖିତ ବଜଳ ମନ୍ତ୍ରକ ସନ୍ଧିମାଳାରେ ଯାମାଙ୍କ
ପଦମୟ ଅଳ୍ପକୁର, ଯାମାଙ୍କ କଣ୍ଠର ପ୍ରଦାପ କଳମ୍ବାକ
ସକଳ ଲେକାର ଆଗେନ୍ ଦୟକ, ଦେହ ସଜି
ଗରେନ୍ଦରକ ସେବକ ହେଉଥିବା । । ।

ଶୁଣି ମୁଁ ତାଙ୍କର ଚରଣରେ ଦୟାପୂରୀ ଦିଗ୍ନନ୍ଦିକ ନିଳା
ଭୁଲବଳରେ କୁଳୁବ ଦେଖିଥାଏ ବିମଳାଦିତ୍ୟକୁ ଜାଣି
କଲେ ୧୯ ବଳିଗାଥିଲେ ହୁବର ଦେବତାଦୂଷ
ମହାଦ୍ୱିଷିମାନଙ୍କୁ ସରଖ କର ମହେଶ୍ୱାତଳର ରମଣୀୟ
ଶିଖର ପଦେଶରେ ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇ କଲେ । ୩ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାପାତ୍ର ଦେଖିଲାଗନ

ଦେଖାଆ ସେ ଶକ୍ତି ଦେଖୁ ନିମିଷେ ଜଗତ

(୧)

ହେ ସାଧକ ଯୋଗୀର ଯୋଗାସଙ୍ଗ ବହି
କି ଶକ୍ତି-ଚରଣେ ମହି ଉପାଥ ଜୀବନ;
ଭସି ଭସି ଯାଅ କାହିଁ ଅନନ୍ତ-ଆବେଶେ
କୈଲାନା ଅଗାତ ପେଂହି ଚନ୍ଦ୍ରୀ ସଙ୍ଗରେ
ମରିବାକୁ—

ମୁଣ୍ଡର ସେ ଉଛୁଳ-ଉଛୁଲେ
‘ହୁଏ ଯହି ମନଙ୍କାନ ସ୍ଵଳକିତ
ଦର୍ଶନେ ସାର୍ଥକ ହୁଏ ମାନବ ସର୍ଜନା ।
କି ସୁଖ କି ଶକ୍ତି ତହିଁ, ସଂମୂଳ ହେ ରତ୍ନ
ଭେଗମୁହା ଭୁଲି—
ଦେଖାଆ ସେ ପଥ ଦେଖୁ, ନିମିଷେ ଜଗତ ।

(୨)

ଅଜନ ଆସନ ପୁଣି ଶାଦ୍ୟ ଫଳମୂଳ
ବନ-ଶିର-ପ୍ରାନ୍ତ-ଜଗ-ନିର୍ଜିଣୀ-ଚଳ—
ପେମୁ ତବ,
ବୁଝ ତବ ପାଶେ ଜଗତର ମହାମୂଳ
ରତନ ରତ୍ନାର;
ସସାର ଯା ମଶେ ସୁଖ-ଶକ୍ତି-ଧନ ବୋଲି
ଜଞ୍ଜାଳ ଜାଳରେ ପଣି ଯାଶ୍ଵର ଶାନ୍ତି
ସେ ସୁଖେ ସୁଖର ସୁର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରନିତ ସଦା
କଣିଥାଏ ବୋଲି;
—ଲୋଭନାହିଁ ସିହାସନ ରତନ ଶତତ
ଶୋଜନାହିଁ ସରଜର ସୁର୍ଯ୍ୟ-ଯାରଜାତ
ମଶନାହିଁ ସଜଭେଗ ଜୀବନେ ଦୁର୍ଲଭ
କ.ଅନ—ମାଣିକ୍ୟ-ମେତି ରତେ ଅପୁରୁଷ,
ଚିତା ତବ, ନିଶିଲେଶ ଯଦେ;
—ଗଭୀର ଗଭୀର ପଣି ନିଦିତ୍ତ ଧନାରେ

କି ମହା-ପ୍ରଦୃତ କେଣାତ ଶୋଜିଥ ଏ ବୁଲ
ପାପ-ତାପ-ମାୟା-ମୋହ ଯହିଁ ଅସମ୍ଭବ ।

ସେ ମନ ସେ ଧାନ କିପା ଲେଢ଼ିବ ମୁହଁର୍ଦ୍ଦିର୍ଦ୍ଦ
—ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ମାଧୁସ୍ତର;

ଲେଡ଼େ ଯାହା—

ଦେଖାଆ ସେ ଶକ୍ତି ଦେଖୁ ନିମିଷେ ଜଗତ ।

(୩)

ସେ ବଳ ସେ ଶକ୍ତି କେବେ କଳିନୁହେ ରତେ
ବୁଲିବାକୁ ଶକ୍ତି କାହିଁ—

‘ଏ ମର-ମଣ୍ଡଳେ,
ଥଲ ଦିନ, ଦେଖିଥଲ ତଥସ୍ୟାର ବିପୁଳ ପ୍ରଭବ
କଠୋର-ପ୍ରସମ-ବୃତ୍ତ, ପର୍ଣ୍ଣାସନ-ଦଳ
ଏ ବିଶ ଭୁବନ ଦିନେ—

ବିଶ ନେତି ଫେର;

ଦିଙ୍ଗାନର ମହାଶକ୍ତି କିବା ତାର ରୁଲେ ?

‘ଧର୍ମର ଭରତ ଯୋତା ଅଛୁ ମସ୍ତାତଳେ’

ଶତସାଧୁ ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ସମାଧୁ ମନରେ,

ସୁର୍ଯ୍ୟବେଳ ଦେଖି—

ଇଠିବ ସେ ଦିନେ,

—କୋଟି-ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ର-ତାର ଆଲେକ ବିପ୍ଳାର ।

ସେ ବିଶ-ପାଦନ-ଶତ, ଅମତି-ରତ୍ନମ,

ବେଖିବାକୁ ଶକ୍ତି ଅଛୁ କାର ?

ଉଠିଲେ ବିଶବୁଦ୍ଧ ଧର,

— ସାଗର ହିନ୍ଦୋଳ;

ନରୋଧନେ କ୍ଷମ କିଏ ?

ଦୁଃ୍ଖ ଥରେ—

ସେ ବିଶ ଦିଶାଳ ଶକ୍ତି ଦେଖୁ ଏ ଜଗତ ।

ଶ୍ରୀ କଗନାଥ ମହାପାତ୍ର

*→ଗୁରୁତ୍ୱରେ *

ସଂକେତ ଓ ସ୍ମୃତିନା

A decorative horizontal flourish or scrollwork design, symmetrical with floral and geometric patterns.

(6)

‘ପ୍ରେମ ହତିତ ‘ରତି’ର ସମ୍ମନ କେହି କେଳେ ଚାଲେ
ଦେଖିଥାନ୍ତି । ପ୍ରେମ ବା ସୀତ ଏବୁ ‘ରତି’—ଏ ଦୁଇଟା
ଯେ ଦୁଇଟା ବିରନ୍ତ ଶୁଣ ସେବା ବଡ଼ କେନ୍ଦ୍ର ମୂଳକର
କରନ୍ତିନାହିଁ । ମୁଁ ଯଦି କରନ୍ତି, ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥା
ସହିତ ମୋର ‘ରତି’—ସମ୍ମ ଅଛି, ତା’ଦେଲେ ଲେଖେ
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକେ ଯେ, ମୁଁ ସେ ସ୍ଥାଳୀ ସୁଖ
ପାଇଁ ବା ପ୍ରେମ କରେ । କାହାର ଜୀବନରେ ଯାହା ହେଉ,
ଅନୁଭବ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖାରେ ଆଜି କାଲି ଏ ଜିନିଷଟା
ବଢ଼ି ବେଶୀ ଦେଖାଯାଏ । ମୋର ଯେଉଁର ବିଶ୍ୱାସ ‘ପ୍ରେମ’
କଲେ ଯେ ‘ରତି’ କରିବାକୁ ଦବ, ତାର କୌଣସି ମାନେ
ନାହିଁ । ‘କ’ ‘କା’ କୁ ସୁଖ ପାଏ ବୋଲି ଯେ ତା ସହିତ
ସହବାସ କରିବ ସେଉଠା ବଡ଼ମୁନା । ‘ସହବାସ’ କା
‘ରତି’ ନିମନ୍ତେ ‘ପ୍ରେମ’ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟେଜନାୟ ବୋଲି
ମୋର ତ ମନେହୁଏ ନାହିଁ । ‘ରତି’ କ୍ଷଣିକ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର
ଫଳ, ଗୋଟାଏ କହା ମାତ୍ର । ସେଥିରେ ହୃଦୟର ବିଶେଷ
କିନ୍ତୁ ନଥାଏ, ମନର ଯେ କିନ୍ତୁ ଆଏ—ସେଥିରେ ମୋର
ସଥେଥେ ସଦେହ ଅଛି । ସେ ଗୋଟେ କ୍ଷଣିକ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ,
ମୁହଁର୍ବିର ବାସାନି । ‘ରତି’ ନିମନ୍ତେ ହୃଦୟରେ ପନ୍ଦନ
ଦରକାର ହୃଦୟକାହିଁ, ମାତ୍ର ରକ୍ତର ତେଜ, ଆଉ ରତିର
ପୂରଣ । ଦୁଇଟି ହୃଦୟର ମିଳନ ନିମନ୍ତେ ଯେ
ସମସ୍ତ ଶୁଣ ଦରକାର, ତେଇ ହୃଦୟକୁ ଧରି-
ଥିବା ଶଶାଘ ଦୁଇଟିର ମିଳନ ନିମନ୍ତେ ସେହି ଶୁଣ
ଶୁଭକ ଠିକ୍ ଦରକାର ନ ହୋଇପାରେ । ଗୋଟେ
ଉଦ୍‌ବନ୍ଧ ଦେଖିଲେ ମୋର ହୃଦୟ ଶର
ଆକୁଷ୍ଣ ହେବ; କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାବୋଲି କଣ ରୁମେ କହି-
ବାକୁ ଯିବ ଯେ, ଶରସ୍ତ ଦେଖିଲେ ସହବାସ ନିମ୍ନ କହା
ହେବ ? ଦୟା ଓ ଧାରତା ଦେଖିଲେ ମେ ମନ ଆକୁଷ୍ଣ
ହେବ ବୋଲି କଣ କେହି କୃଷ୍ଣରୁରକୁ ମୁନ୍ଦର ପାଣି
ଦେବାର ଦେଖିଲେ, ତା ବାପ ମା ମରିଗଲ କେଳେ ମୁଣ୍ଡ
ବାଡ଼େଇ, ତୁମ ଫଟେଇ ନ କାନ୍ଦ ଧୀର ଭବରେ ନଳର
ନଈଁବ୍ୟ କରୁଥୁବାର ଦେଖିଲେ ମୋର ତା ସହିତ ସହ-
ବାସ କରିବା କଥାଟା ହିଁ ମନେ ଦବ ? ଅନ୍ୟାନ୍ୟକୁ

ସହ୍ର, ଗୋଲ ଗଲ ଗୋଗ ତୋଗ ଦିଦିଟିରେ ଦୁଇଟି
ଡିଳ ଡିଳ ଛକ ଛକ ଆସୁଥି ଅଛି, ଚମକକଢ଼ି ରହ
ଗୋଟିଏ ନାକ, ବିଶ୍ଵପଳ ପରି ଗୋଟିଏ ଅଧିର, କୁଠଫୁଲ
ପରି ଧଳାଧଳା ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ କେବେଗୁଡ଼ିଏ ଦାନ୍ତ, ଚନ୍ଦରର
ମୁହଁଷିରେ ଚନ୍ଦରର ପରି ହାସ— ଏ ଗୁଡ଼କ ଦେଖିଲେ
ମୋ ରକ୍ତ ଗରମାହାର ଉଠେ, ଅରିନାଶ ଜାଗର ହୁଏ;
ସହବାସ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଏଇ-
ହେବୁ ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରେମକରେ ବେଳ ରୂମେ କହି
ପାରିବ ? ସେ କୋମଳ ହତ ଯୋଡ଼ିକ ଶୁଣୁଣି ପାହାର
ପିଠିରେ ଏକାଇଲେ, ବା ସେ ତମୁଶଧରକୁ ଶିଷ୍ମନୀଶା
କଥା ଗୁଡ଼ିଏ ବାହୁ ରଲେ ମୁଁ ତାକୁ ସୁଖ ପାଇବି କିମର ?
ସୁତିବଂ ରୂମେ ଦେଖୁବ ସ୍ଵେମ ନିମନ୍ତେ ଯାହା ଦରକାର,
'ରତି' ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଦରକାର ନ ହୋଇପାରେ ।
ଫଳରେ ରତ ଓ ପ୍ରୀତି ଦୁଇଟା ପଦାର୍ଥକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା
କରିବା ନିତାନ୍ତ ଥାବଣ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ପାଠୁଆ
ହୃଥକୁ, ଅପାଠୁଆ ହୃଥକୁ, ସମସ୍ତେ ଜୀବା ଅଧିକେ ସବୁଛି
ଯେ, ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଷ କେହି ରତି ପରି ଜନ୍ମାସିନ୍ ହେଲେ,
ସେ ଅନ୍ୟକୁ ସୁଖ ପାଏନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ 'ରତି' ପ୍ରାତିର
ମାଠକଠି । ସେହିହେବକୁ ଆଗ ଏ ଜଗର ଦାଶୀତ୍ୟ
କଳନ୍ତି ଓ ପରିବାରକ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରକୁ ଅଧେ । ମୋ
କହିବା କଥା କ'ଣ ବି, ଲେକଙ୍କୁ ଏଇ କଥାଟା କୁଝ କବା
ଦରକାର । ରକ୍ତ ମାଂସର ଦେହ । ବେଳେ ତେବେଳ ଗୋଡ଼
ଜୟିଯିବା ସ୍ଥାନ୍ତିକ । ସ୍ଵରୂପ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି, ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ
ମଧ୍ୟ ସେପରି । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଯଦି ଅନ୍ୟ ସ୍ଵରୂପ ସହିତ କଣିକ
ଉଦ୍ଦେଶନାରେ ସହବାସ କରିପକ ଏ, ତା' ହେଲେ
ଅନ୍ୟ କମ୍ପର ମତ ପ୍ରମଣ ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେ ମତେ
ସୁଖ ପାଏନାହିଁ ବୋଲି ଭବିବାଟା ବୋଧକ୍ଷତା ଅନ୍ୟକୁ
ଓ ଅନୁକ୍ରମକର । ସେହିପରି ମୋ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର
ଭାବିବା ଉଚିତ । ରୂମେ ହୁଏ ତ ସମାଜଦେଶ୍ୱର ବୋଲି
ମନ୍ତିର ଗାଲି ଦବ, ବୋଧକ୍ଷତା ଟଣାଓଟିର କରି ଫୌଜ-
ଦାର ଆଜନକ ଗୋଟିଏ ଧାର ମୋ ପଛରେ ଲଗାଇ-
ଦେଇ ପାରିବ, ଶ୍ରୀ ସ୍ଥାନ୍ତିକ । ରୂମେ ବେଶ୍ୟାପରକୁ
ଥରେ ଅଧେ ଯାଅ, ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ରମ ସ୍ତ୍ରୀ ଯଦି ରମକୁ ଧରି
ବସନ୍ତ ଯେ, ରୂମେ ତାକୁ ସୁଖ ପାଏନାହିଁ ବୋଲି, ରୂମେ

ହୁତେ ଦୟା ବାସାର କରି ତାଙ୍କୁ ଦୂର କରିବ, ନଈଲେ ଶିକ ଏହାକଥାରୁ କହ ତାଙ୍କୁ ବୋଧ କରିବ; କିନ୍ତୁ ଯେ ଏହାକଥା କରିବାକୁ ଟିକିଏ ଉଛା କଳି ମଧ୍ୟ, ବୁଝେ ସଜେ ସଜେ ୧୦ଙ୍କା କିମ୍ବା ଏକ ମଦ୍ଧା ପ୍ରଳୟ ସ୍ଥଳୀ କରିବ, କାରଣ ତୁମ ମନ୍ଦର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଖବରେ ବୋଧନ୍ତୁ ତୁମ ସୀମା ଅକ୍ଷରେ ଦୂରେ ସୁନ୍ଦର ନୂଆ ବା ସହବାସ-ଗାରିଗ କିମ୍ବା । ତୁମର ଆସ୍ତି-ବିଦ୍ୟମର ଅପାର ହେଲା । ସାହୁର ପୁରୁଷ ଜାତ !

(୪)

ନେଇଁ ମ.କେ ଭେଟ ବିଦ୍ୟା ଠେବନ୍ତି, ହେମାରଙ୍କ କହନ୍ତି, ଭର୍ତ୍ତର ବା ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଯଦି କୌଣସି ଗଲିବ ଗୋଟିଏ ଫଳକୁ ପରିବର୍ତ୍ତୁ ଦେଇ ସେହିଗତର ଆଜ୍ଞା କହାନ୍ତିଏ ଫଳ ପଣ୍ଡୁ ଯାଏ, ତା' ହେଲେ ସେ ଫଳ ଉଥିର ବା ମତ୍ରମାତ୍ରିକୁ ବିଦ୍ୟାର ନ ଦିବା ନିମନ୍ତ୍ରେ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିବ; ଆଉ ଯଦି ଶେଷର ମାତ୍ରିଟି ବିଶ୍ୱାସ ଶୈଖପୁଲର ବେଶୁ ସହିତ ପ୍ରଥମ ଫଳର ବେଶୁକୁ ମିଶାଇ ଦିବ, ତା'ହେଲେ ସେ ଫଳଟି ହଠାତ୍ ଶାନ୍ତିନୀୟାଙ୍କ ପାଇଁ ଜନ୍ମିବାକୁ ଆବୀର୍ଣ୍ଣ ଅବସର ଦିବନାହିଁ । ରେଖାରୁ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ-ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗାନ୍ତ ବିବାହ ବା ନିକଟ ଅମ୍ବୀୟ ବିବାହ ଉଚିତ ନୁହେ । କାରଣ ସେ ବିବାହର ଫଳରେ ଯେ ସତ୍ତାଙ୍କ ସତ୍ତା ହେବେ, ପ୍ରୋତ୍ସାହନେ କିଳାଙ୍କ ଝଟିବେ, ନହେଲେ ଦୁଃଖିଦିନ ହେବେ ପାଇସ୍ତାନାକୁ କେନେଦୂର ସତି, ଭବିତାର କଥା । ପ୍ରଥମ କଥା, କିମ୍ବା ଦିନକରେ ଦିନାହିଁ ବା ପରୋକ୍ଷ ବିବାହରେ କ୍ରୂର ଦିନାହିଁ ହେବନାହିଁ । କେବେଳେ ଲେକିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏଥିବାର ରଜ୍ଜ ଆବଦ ବିହିବ । ଯାହିଁକୁ ଆବଦ ରଖିଲେ, ସେ ଯେପରି କାନ୍ଦିମେ ପଢ଼ ହତିଯାଏ, ସେହିଦର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡଗର ରକ୍ତ ସେହି

କଶର ଆବଦ ହୋଇ ରହିଲେ ଯେ ସେହିପରି ନିଷ୍ଠେଜ ହୋଇଯିବ— ଏ କଥାଟା ନିତ୍ଯ ଅସମ୍ଭବ ଜଣାପଡ଼ୁନାହିଁ । ଆମଦେଶର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ମୋର ତ ଏକଥା ଉପରେ ଭର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି । ଆମେମାନେ ନିର୍ଜୀବ, ନିଷ୍ଠେଜ ଓ ନିରବମ୍ୟ, ତାହାର କାରଣ କଣ ? ମୁଁ ଦେଖିଛି, ମୋ ଦିତା ମୋଠାରୁ ପ୍ରାୟ ବୁଝିଆଗୁଲ ବେଶୀ ଉଚି, ଆଉ ମୋର ଦିନପଠ ଲୋରଦାର ଥିଲେ । ମମ ଆଉ ବେଳେରେ ମଧ୍ୟ ରଜନୀତ କୁଅରୁ ପାଣୀ କାହିଁଯାରୁ ଥିଲା । ଶୁଣିଛି ମୋ ଦିତ ମହି ବାହା ପାଇଁ ଦେଲେ ନତିଆ ତେବୁ ନତିଆ ପବତି ହେତୁଥିଲା । ମଟିକାହୁରେ ମୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଦେଲେ, କାହା ଭାବିପଡ଼ୁଥିଲା । ବୋଧକ୍ଷେତ୍ର ମା ବିଶର ଏ ଯେ କଥା, ଆମ ଦେଶର ଶତକର ପ୍ରାୟ ସ ୧୦୦ର ମଧ୍ୟ ସେବକଥା । ହିମେ କମେ ଯେ ଜାତିକା କୀରିକାୟ ଆଉ ସ୍ଵରଗୀୟ ହୋଇ-ଯାଉଛି, ତାର କାରଣ କଣ କିବଳ ଅର୍ଥଭବ ଓ କାଳୀ-ବିବାହ ? ବାଲୀବିବାହ ତ ସେତେବେଳେ ଥିଲା, ଆଉ ଅର୍ଥାବବଟା ଯେ ସେପରି କିମ୍ବା ବଢ଼ ବେଶୀ ହେଉଛି, ମୋର ମଳେ ହୁଏନାହିଁ । ମୋର ଯେପରି ବିଶ୍ୱାସ, ଏହି ସ୍ଵଜାତ ଓ ସଂଗାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଜାତିର ରକ୍ତଟକୁ ଆବଦ ଭାବି ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଏ ଦଶ । ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ଜାତ, ରୁମେ ଦେଖିବ କେବେ ଆମରକି ଗୋଟିବକ ହୋଇ ନାହିଁ । ଭାରତେ ରକ୍ତର କେଳିନ୍, କିରଟନ୍ ଓ ଲଟିନ୍ ରକ୍ତ ଭାଗୀ, ଏଇ ବିଶ୍ୱବିଜୟ ଶକ୍ତି ଆଣିପାରିଛି । ଆମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଏ ଦିଗରେ ଟିକିଏ ଥିଲି ପଳ ଇତା ଦରକାର ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ । ଜାତିଭବର ଶିଖୁଳି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଶିଖିଯାଉଛି; ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଉଦ୍‌ଦେଶ ମାତ୍ର ଏ ଜାତିଭବର ଦିତାଇବାଠାରୁ ବିବାହିକ ସମକର୍ତ୍ତରେ ଦେଶଭେଦ ଓ ସମାଜଭେଦ ଭାବରେବା ବଢ଼ ବେଶୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ।

ଶ୍ରୀ ଗୋଦିନ ପିଟାଠା

ପଲିଚିତ୍ରରୁ ପୃଷ୍ଠା ୧

—ଶ୍ରୀକୃତ୍ତିବ୍ୟାକ୍ରମ—

ଶ୍ରାବ-ବ୍ୟବସ୍ଥା

(ଏକ)

ଦାଶ୍ରୁଆରେ ‘ମଦନ’ ‘ମଦନ’ ବୋଲି ଦୁଇଥର ଡାକ କବିତାକେ ଘରରତବଳୁ ଗୁଣ ଦେଖିଲେ ମଦନା ମୁହଁଙ୍କା ତଳକୁ ଗୋଟି ବସିଛି । କବିତାକୁ ଦେଖି ସେ ତରତର ହୋଇ ଉଠି ଆଖି ଛଳଛଳ କରି କଣ କହ ଆସିଲ କେଳକୁ କବିତାକେ ଟିକାଏ ଲୁଆଁଣିଆ ଭବରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ହଲଇ ହଲଇ କହିଲେ,—

“ହଁ, ବନାତ ଯାଇଛୁ, ଆଉ କୁ'ଥରେ କଣ ଥାଏ ? ପାହାର ମାତ୍ରକୁବେଳୁ ମୋତେ ଧକ୍କାଣଇଲା ପର ଲଗୁଛି । ଲୋକଟାଏ ଥିଲ ସେ, ଧରୁର୍ବର ବଳୁଆ ଯେପରି, ସାଙ୍ଗ-ସାଥିକ ମଧ୍ୟ ସେପରି । ଏବାଟେ ବୁଲିଗଲବେଳେ ତା ମୁହଁଙ୍କା ମୁହଁଙ୍କେ ଦିଶିଯାଏ । ମଦନା, ଶୁଣ ସେ କଥା । ଆଉ କବିତାକେ କହୁ ଲଭନାହିଁ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବର୍ତ୍ତକ ଆଖି-ପୁରୁଳାକ ପରି ବୁଲିଗଲ । ଏବେ କରୁବୁ କଣ । ପିଣ୍ଡପଦେ ପାଇଁ ତ ପୁଅକୁ ଆଶ । ରୁ ଯେବେ—”

ମଦନ ଆଉ ସମ୍ମାଳିତାରକାହିଁ । ସେ'ଭନ୍ଦ ଉତ୍କଳାଏ କାହିଁ କସିପଢ଼ିଲା । କହିଲା, “କବିତାକେ ! କାପ ସମାଜେ ତେମେ । ଜାତରେ ତତୀମୁଁ ; ମୁଁ କି ଜାଣେ ଶିଶୁଧ କଥା । ତମ ପାଦପଡ଼ିଲୁ, ମତେ ବାଟ ବଚେଇଦିବ ।”

‘କବିତାକେ ସୁପିତାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲେ, “ଆରେ, ତିନିକପରି ହେଉବୁ କଣ ? ଥମ୍ଭର, ଥମ୍ଭର । ଏଥକ ଏତେ ଚିନ୍ତା କିଥା ? ଆମେ ଆଉ ଥାଉ ଏତେ ଶୁଳେଣି କାର୍ଯ୍ୟକ ? କନା ତାର ଯିମେତ ବାପ, ମୋର ସିମେତ ସାଙ୍ଗ । ଦାଶ୍ରୁରେ ଶୁଣିଲି ରୂପଦିନ ଆଉ ଅଛୁ, ବରଷକିଆବୁ, ମଦନା କିନ୍ତୁ ଯୋଗାପି କରନି । ମନ ମୋର ଉତ୍ତିଲା କରେ, ଶାସ୍ତରେ ଲେଖାଟୁଛି, ଏ ଜନ୍ମରେ ଯେ ସାଙ୍ଗ, ସାଙ୍ଗ ଯଦି ପାଶିଆଞ୍ଜଳେ ବା ପିଣ୍ଡପଦେ ନ ତାରିଲ, ଅଧେ ଦୋଷ ଏ ସାଙ୍ଗର । ପାଦପଢ଼ାଉ ସେ ବୈଜଗାର । ଏଇ ହାତ

ବୈଜଗାର କରୁଛି, ଏଇ ହାତ ବୁଣି ଟେକିକର ଦେଇଛି । ଶ୍ରୀକୃତ୍ତି ପର ଶ୍ରାବନ୍ତ ବରଥିଲ ତୋ କାହା । ଆହା, କାତରେ ତତୀ ହେଲେ କଣହେଲ, ସେ କାଂ ଧରଲେ ପୁଣ୍ୟ ଅଛୁ । ଏଇ ଯେଉଁ ଗୀରେ ବଡ଼ିଲେବ ବୋଲିବନ୍ତି, ବୁକୁ ବୁକୁ ବୋଲିବନ୍ତି, ଧନୀ ବୋଲିବନ୍ତି, ଦ୍ୱାବ ମନକୁ ଗୋଟିରେ ଆଜିବଦେବାକୁ ମନକୁ । ସେ ଶାବର ଦଶବରୁ ପରିଷାଏ କରିଥିଲେ କ କେବେ ରେ ? ମଦନା, ରୁ ସବକବିନାର୍ଦ୍ଦ, ଆମେ ନିଜ ଆଖିରେ ବେଶିଛୁ, ଶ୍ରାବ ଯେତେବେଳେ ସୁରିଲ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶହେ-ମୁଣ୍ଡିକର ଏ ସରେ ପାଦ ପଡ଼ିଗଲ, ତମ ଏ ବାପିଟେ ଗୋଟେ କର୍ମ୍ମର ଥିଲ, ସେଠା ବ୍ସିକିନ ଶକିଗଲ । ପାପରେ ସେ ଉପରେ ଗୋଟେ ଅଳୁଆ ବୁଲିଗଲପରି ଦିଶିଲ । ଅହା, ସେ ଅଳୁଆ ରତରେ ମିଶ୍ର ରଥୁଆ ସୁର୍ଗକୁ ରୂପିଗଲ । ସେ ଏବେ ତତୀହୋଇ ଶାବର ପୁଣ୍ୟବଳରେ ଆମ ବାପ ବଢ଼ିବାପକ ପ୍ରକାଶ ବସିଥିବ । ସେପରି ଭାବ ଆଉ କାହାର ଅଛୁ ? ପୁଅ ହୋଇ ରୁ ଯେବେ ପାରିବୁ ତତବେ ଦେବୁ ରଥୁଆର ନାହିଁ ।”

ମଦନା ଏତେବେଳରାହିଁ ତଥିଲକୁ ମୁହଁଙ୍କୁ କେବଳ କଲିବଳ ଶୁଷ୍କ ଥିଲ । ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସେ କାତର ହୋଇ ତାଙ୍କ ହାତକା ଧର କହିବକାଇଲ, “କବିତାକେ ! ତେମେ ସବୁ କାଟ, ମୁଁ ଏ ରଂବେ ଆଉ କହାକୁ ଶାହିର କରେନାହିଁ । ତେମେ ଯାହା କରିବ । ମୋ ହାତରେ କଣ ଅଛୁ ।”

କବିତାକେ ଦୁକଷବଳେ ମୁଖ ଶମ୍ଭୀର ତର ବହିଲେ “ଆରେ, ଏକଥା କଣ ମୋର ନୁହେ ? ସମ୍ମାଳିତାକୁ ଯିନ୍ତୁ ଚାଟିବାକାରିକା କରିବାକୁ ହେବ ”—ଦହ କବିତାକେ ତଳିପେଟ ପାଶ ବଢୁଆଠା ହଲଇ ହଲଇ ଶୁଣୁ ବାହାରି ଦେଲେ ।

(ଦୁଇ)

ଚନ୍ଦାତରୀ ମଲବେଳକୁ ସେ ପ୍ରସରରେ ଶୁଣି ଯାଇ-
ଥିଲୁ ଦୁଇବଣେ ଘର, ଗୋଟିଏ ଘର, ଦୁଇପଥା ଜମେ,
ଏକମାତ୍ର ସୁଧ ମଦନା, ସୁଧବଧୁ କ୍ଷେମୀ ଏହି କବିଶଙ୍କ
ଶାଶା ରଥକ ପାଖେ ପ୍ରସରକାର ଏକ କରନା ଦ୍ୱାରାବିଳା
ମଦନା ଏ ସବୁର ମାଲିକ ହେଲା । ସେ ଆଜିକି ବର୍ଷକ
ତଳର କଥା । ବନାର ବର୍ଷିକାଆ ଶାକ ଆଉ ଅଛି ଶୁଭିତନ ।

ମଦନା ବଡ଼ ଉଦ୍‌ଧାରୀଥା । କାହାଗାଣକୁ ସେ ଯାଏ-
ନାହିଁ । ମୁଠିଏ ଖାର ଗନ୍ଧପାଶେ ଦିନଯାକ ବସିଥାଏ ।
ଏହେବେଳେ ପୁନାଦେଇ ଖାରେ ସେ କେବଳ ଶାଶାରଥକୁ
ମନ୍ଦିର ତୋଲି କହେ । ଶାଶାରଥେ ତା ବାପର ସାଙ୍ଗ;
ଦେବ ପା ବେଳକୁ ସାଥ । ବନାର ପିତ୍ର ଅଞ୍ଜିତ ସାତମାଶ
ଦୁଇପଥା ଜମିରୁ ସାତମାଶ ଜମିକୁ ଓସୁଅଣରୀ ଡଳେ
ନେଇ ବନାକୁ ନିରେଇରେ, ନିର୍ମିତରେ ତନ୍ତ୍ରପାଶେ
ବସାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମଦନା ବାପ ସୁନ୍ଦର ଫଳ
ସ୍ଵରୂପ କବିଶଙ୍କକ ଓସୁଅ ବୈଠକଶାକାରେ ଓଳିଏ
ବଢାଏ ।

ଦେଇବାପାର ସୁର୍ଗମନ କାହାଣୀ କବିଶଙ୍କ ମୁହଁରୁ
ଶୁଣିଲ ବେଳେ ମନ୍ଦମାର ମନ ଆନନ୍ଦରେ ଫୁଲିଛିଠିଲ ।
ସେ ବାହୁଅଭିକୁ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିଲ, ଠିକ ଦୁଆର ସିଧା
ଗୋଟିଏ ଆମ୍ବାଶ ଅଛି । ଶୁଭିତନ ପରେ ବନା ସ୍ଵର୍ଗକୁ
ଗଲିବେଳକୁ ସେଠା ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚିଗୁଡ଼ିକ । ସେ ଶବଳ, ତାର
ଚାଗ, ଗୀ ରିତରେ ଘରକରି ରହିବାକୁ ଯେ ଥାକ ପାଇବା
କଥା ନୁହେ, କୋଠ ଠାକୁରଦ୍ୱାରେ ପଶି ମନ ଦୋଧକର
ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା ଯେଉଁ ତନ୍ତ୍ରାଚାର ଅଧିକାର ନାହିଁ,
ମେଳାଦ୍ସବରେ ଯେଉଁ ମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସେଇଁ ମାନଙ୍କ
ଠାରୁ ଦନ୍ତହାତ ଦୁଇରର ରହିବା କଥା, ସେଇ ଜ ତିର
ତା ନାପା ରମ୍ଭା ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଗଲ, ସେତ ନିଷ୍ଠମ୍ଭ ଏଇ ବ୍ୟକ୍ତିଶ
ଗୋସେଇଁକ ବ ପ କବିବାପକ୍ଷ ସଜେ ସୁର୍ଗରେ ବସିଥିବ ।
କବିଶଙ୍କ କଣ ମିଳ କହିଲେ ? ନା, ବାପ ଦିକେବାଢ଼ି ଠକା
ଖରେ କରି ଶିରଧ ଦେଇଥିଲୁ, ଅଉ ମୁଁ ତା ପୁଅ
ଦ୍ୱାରା ତାର କଣ କହିବ ? ”

ମଦନା ଯେତିକି ଶବଳ, ତା’ମନ ସେତିକ ଅଧୀର
ଦିଲା । ତଥା ମାତ୍ର ଆସୁଥିଲ, ମଦନା ଆକାଶକୁ ଶୁଣିଂ
ବାପା ଝରିପୁଣି କହିଥିବ ବୋଲି ଶୁଣିଂଥିଲ; କ୍ଷେମୀ
ଦେଇଥୁ ଅସି ପରିପରି, “କଣ ଭବୁଦ କି !”

ମଦନା ଚମକିଲପରି ହୋଇ ହସି ହସି କହିଲ, “କବି-
ଗଜେ କହିଗଲେଣି ବାଗର ଶିରଧ ଦେବାକୁ ହେବ ।”

(ତତ୍ତ୍ଵ)

ଠିକ ମାତ୍ରିନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଭାବ ବେଳକୁ ମଦନା କବିଶଙ୍କ
ବୈଠକଶାକାରୁ ଯାଇ ଦେଖିଲ, କବିଶଙ୍କ ଦୁଇ-
ହାତରେ ଦୁଇ ଅଣ୍ଟକୁ ଚିପେ ଧରି ଗେଡ଼କୁ ମରଜରେ
ହୁଲଇଗଲି । ମଦନା ଶଶଦୁରରେ ଯାଇ ବପିଲାରୁ
ଦ୍ୱାରା କହି ଉଠିଲେ,—

“ବାଟ ସିନା ବଦଳଦେଇ ମଦନା, କିନ୍ତୁ ଭବ ଶବ୍ଦ
ମୋ ସଂଶେଷ ବୁଲେଇ ଗଲାଣି । ବନାପରି ବାପର ରୁ ଶାବ
କରିବୁ, ମାତ୍ର ହାତରେ ଟକା ନାହିଁ । ପ୍ରତିକର ଏକାକ୍ରମ
ଅନ୍ୟଥିବୁ । ମୁଁ କା ଦିଅନ୍ତି, ଗୋଟି ତ ମୋର କିନ୍ତୁହେଲେ
ଲୁଣ୍ଠାରୁ ନାହିଁ । ରୁ ତ ସବୁବେଳକ ଦେଖିଲୁ, ଛାପୁ-
ପରିଷା ସୁଧରେ ଦେଲେ ଆଜିକାଳି ହ୍ୟାନ ହିନ୍ଦା, ଲଭ ନାହିଁ ।
କଣ କହିବ ମଦନା, ରୁ ସତକରିବୁ ନାହିଁ । ଟକା ଦେଇ
କରିବା ଯେ ମୁଳେ ମୁଳେ ପାଇଲେ ପାଇଲାପରି । ସେ-
କଥା ଶବ୍ଦ ମୋତେ ଗପିରେ ନିଦ ନାହିଁ କି ଦିନରେ
ଶିଥିଥା ନାହିଁ । ମୋ କୋଣ୍ଠାରେ ଅଛି ଦୁଃଖ ଶେରିବାକୁ
ମଦନା ! ଶୁର ଟକା କେତୋଟା ପାଇଁ ପ୍ରତି ମୋତେ କ
ଲାଲାରେ ପୁଷର ନଚାଉଗନ୍ତି ସେ ଜାଣନ୍ତି । ସମସ୍ତେ
ବନ୍ଧୁମନସ୍ତେ ସାଙ୍ଗ, କାହାକୁ କଣ କହିବି ? ରୁ କଣ ଜାଣୁନ୍ତି,
ତୋଠ ତ ଟକା ପ୍ରସରା ଅଛି ଯେ ଦେଇପାରୁନାହିଁ,
ମୁଁ କା କପର କହିବ, ବିଲ ଦି’ ପାଆକ ଦେଇପକା
ବୋଲି ? ତୋଠ ଥିଲେ କଣ, ମୋଠ ଥିଲେ କଣ ? ହେଲେ
ପର ଫେରେ ଚକ୍ର କିମିତ ? ତତେ ମାଗିପାରୁନାର୍ମ ବ
ବନିଦୋଇ ଭବିପାରୁନାର୍ମ ।”

ଏହିରେ କେତେବୁଦ୍ଧି ଏନିଶକ୍ତ ସତ୍ୟକଥା କହିବାକୁ ଯାଇ
କବିଶଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ଝଟକେଣିଶ ଠାକୁରଙ୍ଗଙ୍କ ଠାରୁ ଆରା
କରି ଶିଶୁ ବୁନ୍ଦାଣ୍ଟର ହରାକର୍ଣ୍ଣା ଦୟାମୟ ଭଗାନଙ୍କ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦ ପକାଇଗଲେ । ନିଜର ସୁଅମୁଣ୍ଡ କୁରୁ ସେ
ଶବ୍ଦ ପକାଇ ଥାନେ, ମାତ୍ର ସେ ଜିନିଶଟା ତାକ ଘରେ
ନିତାନ୍ତ ଅବ୍ୟବ ଥିଲ ।

ମଦନା କେତେ ଆଶାରେ ଆସିଥିଲ କବିଶଙ୍କ
ଦୁଆରକୁ । ଦ୍ୱାରା ସେ ହତାପ ହୋଇପଡ଼ିଲ । ସେ
କେତେ କଲୁନା କରିଥିଲ; ପାଲ ଆଶିବ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲେଢ଼ିବ,
ବାଗକୁ ସ୍ଵର୍ଗଲୋକକୁ ପଠାଇ ଦେବ । ଉପାୟମୂଳ୍ୟ

ଶବରେ ବୋକାଙ୍କ ପରି ସେ କବିଶକ ମୁହଁକୁ ଗୁହଁ ରହିଲ ।

ଦୁହଁ କିଛିସମୟ ମାରବ ରହିଲ ପରେ, କବିଶକ ସହାନୁଭୂତ ସୁଚକ ମୁହଁଙ୍କୀ କରି କହିଲେ,—

“ଭଗବାନଙ୍କର ଏ କି ଲୁଳା ମୁଁ ବୁଝିଗାରେ ନାହିଁ ମଦନା ! ଯାହାର ପଇସା ଅଛି, ସେ ବାପ ଶାକରେ ଗୁରୁ-ମୁଖୀ କ୍ରାନ୍ତିକ ଶୋଇବାକୁ ପରୁଛି, ଆଖି ରୁ ବିଲ ଚକି, ଚନ୍ଦ ଚକି, ଗାନ୍ଧି ବକି ଶାକକରିବାକୁ ରଜ୍ଞୀ ବରୁଛୁ, ତୋ ସବୀକୁ ସେତିକି ମଧ୍ୟ ଘଟୁନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଜାଣିଆ ମଦନା, ତୋର ଏ ସୁଖ୍ୟର ଫଳ ଥାଏ । ତୋ ମନ ପରି ମନ ଏବେ ଏ ଜଗତରେ ମୁଁ କାହାର ଦେଖିନାହିଁ । ତୋ ଫଳ ତୁ ନିଷେଷ ପାଇବୁ । ବାତଶାକ କରି କେତେ-କେତେ ଲେବ ଜାଣି ରଖି ଯାଇଛୁ ।”

କବିଶକ ଆଗନ୍ତିରୁ କଥା ନ ସ୍ବରୁ ମଦନା କହିପକାଇଲା, “ଆଖି ଯାହା କହିବେ ତାହା କରିବ । ମନ୍ତ୍ର ବାଟ ବଢ଼େଇ ଦିଅ ।”

କବିଶକ କହିଲେ “ଆରେ ମଦନା, ମୁଁ କଣ ତଥେ ଦେଖିନାହିଁ, ରୁ ତ କାଲିର ପିଲା ।”

ନିଜର ସବସ୍ତୁ ସଂଖ୍ଯି—ସର ଦୁଇବଶସ୍ତ୍ର, ଗାରିଷି, ଚିତ୍ତସଂକଟ କବିଶକ ପାଶେ ଲୋଦେଇ ତଙ୍କର ଥାଶ ଉତ୍ସାହରେ ପାଗଲ ହୋଇ ମଦନା କାନିରେ ଟଙ୍କା ତରିଶିଟି ଧରି ଷେମୀ ପାଶେ ପହଞ୍ଚିଲ । କାଲି ହେବ ଶକ । କାଲି ତାର ବାପ ଗୁର୍ଗକୁ ଯିବ । କବିଶକେ ବାଟ ବଢ଼ାଇଦେଇଛନ୍ତି । ଶାଲି ସେତିକେ ନୁହଁ, ସେ କବିଶକଙ୍କ ପାଖରୁ ଏକ ତାଲିକା ଆଶୀର୍ବାଦ, ସେଥୁରେ ଶୈଳର ପାଇଁ ୩୦ ମୁହଁ^୧ କ୍ରାନ୍ତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ସେ ମଧ୍ୟରୁ କବିଶକଙ୍କ ଜିଜ କୁଟୁମ୍ବ ଜ୍ଞାନ ଗୋପିର ଲେକ ହେଉଛନ୍ତି ୧୯ ଜଣ ।

• (ଶୁଣି)

ଶ୍ରୀ ହେଲ । ପଞ୍ଚଟଙ୍କାରେ ଗୋଟିଏ ଜାର୍ଦ୍ଦଳ ଏବଂ ବାକୀ ଚତୁର୍ବିଂକାରେ ବାହୁଣ୍ଡକେଜନ ପାଇଁ ସାମଗ୍ରୀ ଯୋଗାତ୍ମକ ହେଲ । ମଦନାର କାଣ୍ଡବୁଆରେ ସେ-ଦିନର ଜହାନି କଥା କହିଦେବନାହିଁ । କବିଶକ ଖଣ୍ଡ ଦିଅ ଦେଇଶବୁଣ୍ଡକିଟା କରିବାକୁ କାମିତ କଲିବ ?”

ବଢ଼ୁଆଠାକୁ କାନ୍ଦରେ ଓହିକାଇ ସବୁ ତ୍ୱରି କରୁଆନ୍ତି । ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ କଥା କଣ କୁହାଯିବ ? କିମ୍ବା ମଦନାର ସାତ ପୁରୁଷଙ୍କ ସିଧା ସିଧା ସୁର୍ଗକୁ ପଠାଇବା ଉପାୟ ବଚାଇଛୁ । କି ଏ ତଳ ସାତବୁବୁଷ ସ୍ଵର୍ଗ ଯିବା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଆଶା ଦେଉଛି ।

ସେହିନ ଅଣିଟାକ ଦାଉରେ ମଦନାର ପ୍ରାଣ କଣ୍ଟାଗ୍ରାହ ହୋଇଗଲ । ତା’ପରେ, ପଞ୍ଚଶିର କଥା କହିଲେ ନିଃରେ । ଖାତ ମୁଦଙ୍ଗର ଘନତୋର ଗର୍ଜନ ତଳେ ରିକ ପଡ଼ିଛୀଏ ଅଶ୍ରୁପୁଲକ, ବେପଥୁ ଭବରେ ଅନ୍ତର ହୋଇ ତଳେ ଗଢ଼ ପଡ଼ି ଗଲିଲେ,—

“ଆହା ମୋର ଗୋପନ୍ତିଦରେ,
କି କଳୁ ଆଜି ମଦନାକନନ୍ଦରେ,
ଲଗିଗଲ ଅଛି ପ୍ରତ୍ଯକ୍ଷ ଧନାରେ ।”

ମନ୍ଦିନା ଯେ ଆନନ୍ଦରେ କଣ କରୁ କରୁ କଣ ବରପକାଇଛୁ, ସେ କଥା କହିବାକୁ ପଡ଼ିଲାକିରା କଣ୍ଟରେଖ ହେଲ । ସମସ୍ତେ ‘ଆହା ଆହା’ କରି ସମର୍ପନକୁ ସହିତ ସମାର୍ଜ୍ଞନରେ ପରିପତ କରିଦେଲେ ।

ଏକ ତତ୍କାଳ ! ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଦଚଢ଼ୁକୁ ଅଞ୍ଜୁଲାଏ ଧୂଳି ସଗଦ କରି କବିଶକେ ମନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତାରଣ କରୁ ମଦନା ମୁଣ୍ଡରେ ଅନାହିଁ ଦେଲେ । ସେ ଦାଉରେ ମଦନା ଅନ୍ତରୁ ଲୁହ ବୋହିପଡ଼ିଲ । ସେ ସେବାକ ଆରା ଆଶ୍ରମପାଇଦାରଙ୍କ ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଚଶିର ମଧ୍ୟର ମୁହଁନାଟର ଗତି ଷେଷକୁ ସୁନାଦେଇ ଗୀଟା ଅଚେତା ହୋଇପଡ଼ିଲ ।

(ପାଞ୍ଚ)

ଏ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇମାସ କାଳ କଟିଯାଇଛୁ, ମଦନା ଚିରକନା ଖଣ୍ଡ ଦିହରେ ଦେଇ କବିଶକଙ୍କ ହାତଯୋଡ଼ ହେଲ । “ଗର୍ଜଟାକୁ ଟିକିଏ ଏକବାରୀ କରି ଲଗାନ୍ତୁ । ଏବେ ଦିଖା ମୋର ଦୁଆର ମୁହଁଟାରେ ତହୁରୁ । ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଜନ୍ମାଗରୁଟାଏ ରହିଲେ ମୁଁ କମିତ ଚଲିବ ?”

କବିଶକେ ଟିକିଏ ରୂପସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “ତୋ ଅସୁଧା କଥା ଦେଖିବ କି ଯାହା ଟଙ୍କା ବେଇଛୁ ମୁହଁକୁ ମୂଳ ପାଇବାକୁ ତେଣୁ କରିବ ।”

ଏବେବିବ ରିତରେ ମନନା କହିବିଜଳ ଠାରୁ ସପର
କଥା ଶୁଣିନଥିଲ । ଏହା ଶୁଣି ତାକୁ ବୋଧିଦେଲ,
ସବେ ଯେବେବ ତା ଦୂରସ୍ଥା ଅବଳ ରସାଳିଲରେ
ଘୁଷିଲା । ରେ ମୁହଁରେ ମାରବ ରହି ପରିବଳ,—

“ତେବେ ମୁଁ ତନିବ କମିତି !”

କବିବିଜେ ତା’ଆବିରୁ ମୁହଁ ନ ବୁଲଇ କହିଲେ, “ସେ-
କଥା ର କାଣ୍ଟ । ତୋ ପାଇଁ ତ ମୁଁ ଆଉ ମୋ ଘରଶଙ୍କକ
ଶୁଣିଦେବ ନାହିଁ । ରୁ ଆଜି ଏଠି ଏହି, କାଳିକି ଆର
କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ । ମୁଁ ଏସବୁ ଆଜା ଶୁଣି ତ ଆଉ କୁଆଡ଼େ
ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।”

ମନନାର ମୁହଁରୁ ଆଉ କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ ।
ତା’ମନରେ କେତେ ତନ୍ତ୍ର ବସିଗଲା । ସେବିକ ବାପଶାତ
ପାଇଁ କବିବିଜେ ତାର ବାପକୁ ସୁର୍ଗକୁ ପଢାଇବା
ବାହୀନା, ତର ତାକୁ ସୁର୍ଗକୁ ଯିବା ବାଟରେ ଆଖି ଠିଆ-
କବିର ଦେଇଛନ୍ତି । ତାର କୃଷନ୍ଦର ଓଷ୍ଠ ଦୁଇଟି
ଆହୁର ବଠିକ ହୋଇପଡ଼ିଲ । ତା ନିବନନ୍ଦ ମୁଖରେ
ଅମାବାସ୍ୟକ କାଳିମା ଘାଟିଗଲ । ଅଖିରୁ ଡିବଡ଼ିବ
ହୋଇ ଦୂରଟୋଟା ଲୁହ ବୋହିପଡ଼ିଲ । ସେ ମୁଣ୍ଡରେ
ହାତଦେଲ ତଳେ ଚପିପଡ଼ି କହିଲୁ, “ କବିବିଜେ !”
କବିବିଜେ ତା ମୁହଁରୁ ବୁଝିଲେ ତାହିଁ ।

ସତ୍ତ୍ୱର ଆରକ୍ତ କିବିଶ ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ କେଉଁଥିଲ ।
କୁନ୍ତ ସୁନାଦେଇ ଗାଁରେ ପଖୁ ପଣୀକର ଆନନ୍ଦ-
କୋଳାଫଳ ଜମାଟ ବାବି ଆସୁଥିଲ । ମନନା ତାର ପ୍ରାଣପ୍ରେସ୍
ଷେମୀ ମୁଣ୍ଡରେ ମାଠିଆ, ଆଟିକା, ଶ୍ରୀଶ୍ରୀମଣ୍ଡର ଏକ
ବୋାର ଦେଇ, ନିଜେ କେତେ ଯୁଗର ସହସ୍ର ସ୍ଥଳ ଛିନ୍ତିଛି
ତତ୍ତ୍ଵକୁ କାନ୍ଦରେ ଧର ଗଲୁ ବାହ୍ୟରଦେଖିଲ ।
ଗାଁ ଚୌକିଦାର ଏବଂ ଶାରାରଥଙ୍କ ଦୁଲିଆ ତାଙ୍କ ପଛେ
ପରିବ ଦୂର ବାହ୍ୟରିଲେ । ମନନାର ଦୁଲଳ ପାଦ ଦୁଇଟି
ଅତିକ୍ରମ ପ୍ରବରେ ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିଥିଲ । ଶିଥିଲ ଅଞ୍ଜି
ପଳକ ବିଟାଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ସୁର୍ଖିପାରୁ ନଥିଲ ।
ଅବଶ୍ୟକିତା ଷେମୀର ପାଦ ଗଣିଗଣି ସେ ଗାଁ ମହିରେ
ବୁଲିଗଲ, — ଶାବନକ ଦାର୍ଢ ଗାଁରୁ ବିଦାୟ କେଇ
ବୁଲିଗଲ । ଏଠାରେ ତାର ବାପଶାତର ଶେଷ କିମ୍ବା
ଶେଷ ହେଲା ।

କବିବିଜ ଶାରାରଥେ କେବେଠିବରେ ବସି ଚିଲମ ରିତୁ-
ଧିଲେ । ଷେମୀ ଆଉ ମନନା ଗୁଲିଯିବାର ଦେଖି
ଏକଦମରେ ଶୁଭ ଝୁଲକାଟା ଏହିକିବେଳ କୁନ୍ତକୋଠାଟାକୁ
ଧୂଆରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଲେ । ମୁହଁର ସେ ଧୂଆରେ ପ୍ରେତରୁ
କଣାତ୍ତ୍ଵରେ, ଚିଲମ ଧୂଆରେ ସାର ଟିକି ଦୂରମୟରେ
ରଖି ମନନାର ଦରଦ୍ଵାର ନିଜନାମରେ ସାମେଲ କରି
ଧୂଆର ପରିମାତ୍ର ମନନାକୁ ନିରୂପଦଶ୍ରୀ ପଥର ପଥକ କରି
ପୁଣିଦେଲେ !

ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବାନୀ ମହାମାତ୍ର

ପୁଲ ତୋଳ ସଜି,

—ଶୁଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟା—

ତୋଳ ନିଅ ଫଳ,
ଗଢ଼ିଯାଉଅଛି ବେଳ;
କବଳ ଉଠିଗରେ,
ଶାରିଲିଯିବ ସେ,
ଆସ ଆସ ପ୍ରତି ଖେଳ ।
କ ପୁଲ ନେବ ଗୋ,
ନେବ କି ଏ ପୁଲ,
ଏ ସେ କରିବୁ’ର ବଣ,
ଶୋଇବ, କାଟନ,
କୁହେ ସର କା’ର,
ନ ହେବ ତା’ପୁଣ ବଣାଇ ।

ସେଫାଳ, ମାଳିତ,
ସୁର, ଯାଇ, ମନ୍ଦି,
ଟଗର, ରେଜନାଗନା,
ଏ ସବୁ’ର ସେନା,
ସରକର ପାଇ,
କୁହେ ତ ସୁରଙ୍ଗ କେବା ।
ନେବ କି କରିବ,
ରେଜନୀ, ମାଧ୍ୟମ,
ସୁମାଳ ଅପରାଜିତା;
ନିଅନି, ସେବତା,
କୁଶାନା ଆଦି,
ଆଉ ବ୍ୟବେ ସୁରଙ୍ଗ ବିଶାରିତା !

କି ଫୁଲ ନେବ ଗୋ ବାହୁ ନିଅ ସପି
 କେବେ ତ ରହୁଛି ପୁଣି,
ଦେଉରେ ତେଉ ଉଠୁଣ୍ଡ ଉଚୁଳ
 ନିଅ ନିଅ ଏ କେଗୋଟି ।
ଗୁହ୍ନିବ ନାହିଁକି, ଫୁଲମାଳୀ ଅଜି,
 କି ଦେବ ଗୋ ପ୍ରଶନ୍ତୀରେ;
ଜୁବ ନାହିଁକି, କାସର ଶୟ୍ୟା,
 ଏ ସୁନ୍ଦର କୁସୁମର ର ?

ଆଜି ବାଦେ କାଲି, ତୁମ୍ଭେଇଲେ ଅଳି,
 ମଞ୍ଜଳିଯିବ ସେ ଫୁଲ;
ମଉଳିବ ନାହିଁ, ଏ ଜୀବନ୍ ଯାବ,
 ମୋ ହୃଦୟ-ପ୍ରେମ-ଫୁଲ ।
ତୋଳ ସପି ତୋଳ, ଭରଇ ଆଳ,
 ଗଢ଼ ଯାଉଥିବୁ ବେଳ;
ବେଳ ଉଠେଇଲେ, ମଉଳିଯିବ ସେ.
 ତୋଳ ନିଅ ଗୁଡ଼ ଦଖଳ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ବେଲ ଦେଖ

କୋଣାର୍କ

(ଅନୁବାଦ)

କୋଣାର୍କ ସହ ପ୍ରଥମ ପରିବ୍ୟ—ଶୁଭ ବେଶିଦିନର
କଥା ଦୂରେ । ତଥାରେ ସ୍ମୃତିଫଳକରେ ତାର ରେଖା
ଶାଖ ଦୋଷ ଆସୁଥିଲା । ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଦୋଇଯାଇ-
ଆନ୍ତା—ଯଦି ଶ୍ରୀମତ ରଥିନ୍ ନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ଗୁହତ
ଆଲେକତିରୁଥିଲ ତାକୁ ସଞ୍ଜୀବିତ କରିବାଥାପା ।

କୋଣାର୍କର ଅତି ସୁନ୍ଦର ଆଲେକତି ଆଜିବାକୁ
କେହି କ୍ଷମ ହୋଇନାହାନ୍ତି—ଜଣେ ଜର୍ମାନୀ ପ୍ରକୃତଭ୍ରତିଦ୍ୱାରା
ବନ୍ଦତ; କିନ୍ତୁ ତ'ଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରେରଣା
ନଥିଲା । ଅଳ୍ପ କେବଳ ଭାବରୀଯ ପ୍ରାଚୀୟର ରୂପନାୟକ
ଆଲେଇନାର ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନାବସର ।

ଏହି ଚନ୍ଦରୁଥିଲ ଅବଳମ୍ବନ କର କିନ୍ତୁ ଲେଖିବାକୁ
'ବିଚିନୀ'—ହୁଗାକି ମହାଶୟ ମୋତେ ଅନୁଶେଷ
କରିବାନ୍ତିରେ କୋଣାର୍କର ଅଶ୍ରୁ ମହିମା କପର ଦୂରନ୍ତରେ
ଭାବରେ ଭାବାସିତ ହୋଇବାରେ, ସୁର୍ଯ୍ୟ ବକେନ୍ଦ୍ରନାଥ
ଠାକୁରଙ୍କ ଲେଖାସାରରେ ଯେଉଁମାନେ ପରିଚିତ, ସେମାନେ
ଜାଣେ । ରୂପଦର୍ଶନ ଲେଖାରେ କୋଣାର୍କର ନମ୍ବରୀଯ

କରଳି ଅପୁର୍ବ ଶ୍ରୀ ଧାରଣ ବିଦ୍ୟାରେ, ତାହା ଶ୍ରୀମତ
ଅବମନ୍ଦ, ନାଥ ଠାକୁର ବ୍ରଦ୍ଧିତନ ପୁରୁଷ 'ସବୁକପଣ'ରେ
ଅଞ୍ଜିତ କର ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତରୁ ତଥା ରୂପବନ୍ଧୁର
ଲେଖା ମହିମା ପେଣ୍ଠିମାନେ ସେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ
ଇହିକ, ସେମାନେ ରଜେତ୍ରିଲାଲ ମିଶ, ହରିର, ସନ୍ଦେଶ-
ମୋହନ ଗଙ୍ଗୋଧାରୀ ଓ ବୁଦ୍ଧାବସ ସବବାବର
ପଢ଼ାବଳୀ ପଡ଼ିଗାରନ୍ତି ।

ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣର ଅଳ୍ପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଦିନରେ
କୋଣାର୍କର ଯେଉଁ ଅପ୍ରମ୍ପ ପ୍ରାୟ ପଢ଼ିଥିଲ, ମୁଁ କେବଳ
ତାହାର ଅଭ୍ୟବ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ।

କୋଣାର୍କରେ ବର୍ଷମାନ କିମ୍ବା କାହିଁ, ଧ୍ୟାନପ୍ରଦାତା
ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅନୁଭବ ସମ୍ମାଧମନ୍ଦିର-
ଟୋବାଳାକୁଳ ପରିଦ୍ୱାରା ଲାଗୁ ଦେବାକୟ ଏବଂ ତାହାର
ଦିନକ ବନ୍ଦ ରଜରେ ଦୂରତନ ଦିନର ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟନ
କାହାଣୀ । ସେହି ଦୂରତନ ଦିନ— ଯେବେ ଏହି
ମନ୍ଦରତ୍ନରେ ହିଂଦୁବାହାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଶୁଭବାନ୍ତି
କ୍ରାନ୍ତିଶ୍ରୀକିରଣକ ଯନ୍ମୋହନବଜାନ୍ତି ଦସ୍ତରେ ସାଗର-

ଚର୍ବୁ ପ୍ରଥମ ସୁଧୀୟାଦୟ ଅବଲୋକନ କରୁଥିଲେ । ମାଳ ଜଳ ଶୁଣୁ ଆକନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କ ପଦତଳରେ ଛାଡ଼ିବିତ ହୋଇ ଉଠେ ଏବଂ ଜଳଆକାଶ ଅବରତ-ଶ୍ରୀଜିନ୍ଦରେ ଅଭୁତିଷ୍ଠ ଆଶୀର୍ବାଦଧାର ଚର୍ଷଣ କରେ । ଜାମ୍ବୁତ୍ତି. ବନରଠାରୁ ସିଦଳ, ଚାନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁଇଦେଶକୁ ପଣ୍ଡ ଓ ଯାତ୍ରୀ କେଇ ଯେଉଁପରୁ ଦୁଇତି ଅନ୍ତର୍ଭୟାକ ଯାତାଯାତ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ନାବିକମାନେ ଏହି କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର ମଧ୍ୟର ଶଫ୍ତାରତ ଶୁଣି ବହୁବିନ୍ଦୀ-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ବାଧାଳୀଙ୍କରେ ଦୂରରୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ଵପ୍ନମୁମ ଅରାଦନ ଜଣାନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ଯଶୋଦୋଷଶରେ କରଣୀର ସୁରଷ୍ଟୁ ତାଜାଶୁକରେ ଉତ୍ତ୍ରୀଯମାନ ହୁଏ । ମନ୍ଦିରର କହିପ୍ରାଣରେ, ଦ୍ୱାରାମମ୍ବରେ, ସିଙ୍ଗରିଷ୍ଟ-ମେହିତ ପ୍ରାଚୀନ କଳ୍ପବିଟମୂଳରେ ଶତପଥସ୍ତ୍ର ଯାତ୍ରୀ—କେତେ ଦୂରବେଗ୍ୟରେ ମୁକ୍ତ ଲରିବାଗାହିଁ ଆହିନ୍ତି । ଅରେ ଯଦି ସୁଧୀୟଦେବକର ଅନୁଗ୍ରହ ହୁଏ—ଏକବାର ଯଦି ମହାଦ୍ୱୀପ ନିଜର କଜକିରଣରେ ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାଲା ଯହଣା ହରଣ କର ନିଅନ୍ତି ।

ବଳେନାଥଙ୍କ ଲେଖନୀର କାଳ ଶୁଷ୍ଟଦେବା ପୁଷ୍ପରୁ ଉତ୍ତିଷ୍ଠିପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛି ଯେ, କୋଣାର୍କର ମନ୍ଦିର ଶାଶ୍ଵତର ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇବାହିଁ । ଗର୍ଭଗୃହର ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧ ରଚିତ ହୋଇଥିଲ, କିନ୍ତୁ ଦେଖିବେଳେ ଦେବତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ହେଲନାହିଁ । ଅଦୁରରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗାତରରେ ଅକଣେତ । ସେଠାରେ ଏବେ ସୃଜା ରଥପ୍ରମା ଦିନରେ ଯାତ୍ରିମେଳା ନସିଥାଏ; ସୁଧୀୟଦେବଙ୍କ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଅନେକ ଅର୍ଥୀ ଅର୍ଦ୍ଦ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ କୋଣାର୍କର ସୁରାଷେଷ ପୁନାରତିର ଶେଷ ଘଣ୍ଟରେ କୌଣସି ଦିନ ମୁଖରତ ହୋଇବାହିଁ— ଅପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ଦେବତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତରେ ସାରବେମୀର ବିଳାସ ସାରାତି ବ୍ୟାପାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧୂନ କୌଣସି ଦିନ ଧୂନର ହୋଇବାହିଁ ।

କୋଣାର୍କ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାରତାର ଉତ୍ତୋପ ସ୍ତରରେ ଧରି ଛାଡ଼ିବା ଶୁଣାଇଛି । ବୋଧଦ୍ୱୟ ଏକଥୁ ଯୋଗୁ ତା ଅତିକୁ ଆମ୍ବାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଏବଂ ଅକୁଞ୍ଚ ହୁଏ । ସୁରାଜ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବିଶାଳତାରେ ଆମେ ପ୍ରମିତ ହେଉଁ, କୁବନେଶ୍ୱର ବିହାରୀ ଲିଙ୍ଗବିଜକ ମନ୍ଦିର ରିତି ଗାନ୍ଧରେ ଦୂରନିର୍ମିତ ହସ୍ତର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଆମ୍ବାନଙ୍କ ମନ ମୋହିତ କରେ; କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାରତା ଜଡ଼ିତ କୋଣାର୍କ

ମନ୍ଦିରର ସ୍ତରପରେ ଶିଳ୍ପ ଆମ୍ବାନଙ୍କର ନୟନ ମନ କେବଳ ଆକର୍ଷଣ କରି ଷାନ୍ତ ହୁଏନାହିଁ, ଆମ୍ବାନଙ୍କ ଧମତେବଦବା ବନ୍ଦୀରେ ଅଦ୍ୟାତ ଦେଇ ଆନନ୍ଦ ଟିକକ ନଈ କାହିଁନାହିଁ ।

ସେ ଆଜିକ ପ୍ରାୟ ଆଠଶର୍ଷ ଆଗର କଥା—ଜାଗା-ବଣୀୟ ଲଙ୍ଘନୀ ନରସିଂହ ଦେବକ ଗଜହକାଳରେ କୋଣାର୍କର ରିତି ସ୍ତରପରେ ହେଲ । ଓଡ଼ିଶାର ବାରବର୍ଷର ବଜ୍ରସ୍ତୁ, ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର ଶିଳ୍ପର ସାନ୍ତ୍ରନ ଓ ପାହାର ସହକାରୀ ବାରଶତ ଶିଳ୍ପର ଦ୍ଵାରା ବର୍ଷର ବେଷ୍ଟି—ସମ୍ପ୍ରଦାନ୍ତରୁ କର ଗୋଥର ସୁଷ୍ଠା ବୃକ୍ଷ କରିବାରେ ଏବଂ ବିଦେଶୀ ଆଗନ୍ତୁକର ଉତ୍ତର କୌଣସିଲ ନିବୁତି କରିବାରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ବିପଳତାର ବିଶେଷ ଆମ୍ବାନଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟଶାସନ ସମ୍ମରଣ ଭବ ଜାଗରିତ ନ କର ଯାଏ ନା । କୋଣାର୍କ-ମନ୍ଦିର ହିନ୍ଦୁ-ଶାସ୍ତ୍ରପତ୍ରର ଶେଷମଣ୍ଡ ଓ ଶୈଶ୍ଵରମ ନିର୍ଦର୍ଶନ । ଏହା ଛାତ୍ରୀ ଶାଶ୍ଵି ଦ୍ୱାରା-ଶାସ୍ତ୍ରପତ୍ରର ପରିଚୟ ଭାବରେ ଅନ୍ୟକ ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

ଅଥବା, ଏ ବିପଳତାର କାରଣ ଉତ୍ତିହାସ ଆମ ପାଖରେ ଏକାବେଳେ ଅଜ୍ଞାତ । ଏହି ଶିଳ୍ପପ୍ରତ୍ୟେ କାହିଁକି ଯେ ଅସମ୍ପ୍ର ଅନ୍ଦରେ ପରିଦ୍ୟକ୍ରମ ହୋଇଥିଲ, ତା କେବେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ନରସିଂହଦେବଙ୍କ ଅକାଶମୁଖ କଣ ଏହାର ବାରଣୀନୀ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ସନ୍ତୁଷ୍ଟତା- ଜନନ ଅତ୍ୱହତ୍ୟା ? ଗଜାବଣୀୟ ନରପତି-ମନ୍ଦିର ଭଣ୍ଟାର କଣ ଶୁଣ୍ୟ ହୋଇଯିଲଥିଲ ? ନା, ବାରଶତ ଶିଳ୍ପକ ମନ୍ଦିର ଜାଣ୍ୟ ଅଧ୍ୟମାନର ସୁଚନା ଆଗନ୍ତୁକର ଦୂର୍ବୁଦ୍ଧ ଦେଖାଦେଇଥିଲ । ବାଲୁକାରେ ରିତିମୁଳ କଣ ସୁପ୍ରୋଥତ ହୋଇବାହିଁ ? ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷର ଶଳୟ ଶେଷମଣ୍ଡରେ କଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୂର୍ଭିନ୍ନ ସୁଚନା ହୋଇଥିଲ ଏବଂ ଗାନ୍ଧାରୀ କଣ ଶମଜାଶଙ୍କ ମନରେ ବୁଝାଇ ଉପର୍ତ୍ତି କରିଥିଲ ? ଉତ୍ତିହାସ କେବଳ ଅନୁମାନ କରେ, ସଠିକ କିଣ୍ଠିକ ହନ ।

କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ମୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ନମେରେ ଉତ୍ସ ସ୍ତର ହେଉଁଥିଲ । ଆଜିକାଲ ଲୁଣ୍ଠାରେଗ ଦୁର୍ବାକଶରଗାର୍ଯ୍ୟ ସଂର୍ବୀରଶିଳ୍ପର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗବନ୍ଦିନ ବିଶାଳମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅଜ୍ଞାତ ନଥିଲ ବୋଲି ମନେହୁଏ । କୃଷ୍ଣପୁର ଶାଶ୍ଵତ୍ୟେବାପନା କରି କୁଷ୍ଣଗ୍ରେଗରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ

କୋଣାର୍କ ପାଶ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ ଜରରେ । ଏବେ ସୁଜା ସେଠାକୁ ଅନେକ ଲୁଷ୍ଟରେଗେ ଆସନ୍ତି । କୋଣାର୍କମନ୍ଦରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଏହି କିମ୍ବଦତ୍ତିକୁ ଚରତ୍ତନ କରିବାର ପ୍ରମାଣ ମାତି ।

ମନ୍ଦରଟି ମହାଦ୍ୱୀପର ରଥର ଆକାରରେ ପରିକର୍ତ୍ତିଛି । ସୁଜାକ ଅଶ୍ଵମୁଣ୍ଡି ଏବେ ସୁଜା ବିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କଥା-ପ୍ରଦେଶରେ ଦଶାୟମାନ, କିନ୍ତୁ ଅରୁଣ ସାରଥର କୌଣସି ନିରଜନ ମିଳେନାହିଁ । ବୌକପ୍ରଭାବଙ୍ଗାକ ଦସ୍ତିମୁଣ୍ଡିର ଶ୍ଵାନ କେଉଁଠାରେ ଥିଲ, ପଣ୍ଡିତମାନେ ଠିକ-ବୁଝେ କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁର୍ଯ୍ୟମୁଣ୍ଡି, ବିଷ୍ଣୁମୁଣ୍ଡି ଏବଂ ନବପରମାଣୁ ଫଳକ ଭସିଯିର ଶୈଶ୍ଵରମ ନିରଜନ । ଏରୁତିକ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ପାର୍ଶ୍ଵ ମିରଜମ୍ବମ ଗୃହରେ ଆଶ୍ରୟ ଲଭ କରିଛନ୍ତି ।

ବଜଦ୍ଵାର ଜଗମୋହନ, ଦେଇରେ ଭର୍ତ୍ତା ଗର୍ଭଗୁଡ଼; ଅଦ୍ବୁତରେ ମାୟାଦେଶକ ଅସମ୍ପ୍ରଦୀ ମନ୍ଦର, ଉପରୁତଃ ବିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତରମୁଣ୍ଡି, ମନ୍ଦର ସମ୍ମନ୍ତରେ ନବନିର୍ମିତ ମିରଜମ୍ବମ ଏବଂ ନିକଟରେ ସରକାରୀ ଡାକବଜଳା—ବାଲୁକା ଗର୍ଭାଦ୍ୱୀପ କୋଣାର୍କର ଏହାହିଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଚିତ୍ର ।

ମନ୍ଦରର ରତ୍ନିଗାଢ଼ ଅରୁଳମୟ କାରୁକାୟୀ ସମ୍ବାଦରେ ବର୍ଣ୍ଣକର ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଉପସାଦନ କରେ । ଅରୁଷ ପ୍ରମାଣ ଶ୍ଵାନ କାହିଁ, ଯେଉଁଠାରେ ପିଲ୍ଲାର ଛେଦନ ଶର୍ଣ୍ଣର ଚନ୍ଦ୍ର ନମିଲେ । ସେ ସେ କେତେ ରକମର ଚିତ୍ର ! ଗୌରାଣିକ ଘଟନା ପାଶରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିବାହର ଶୈଖଯାତ୍ରା, ନର୍ତ୍ତକର ଲୟସ୍ୟଳକା, ପୁରନାସର ପ୍ରସାଧନ, ଗାର୍ଦ୍ଦ୍ରୀୟ ଜୀବନର ଦେନନିନ ଘଟନା, ସୁଜା, ସୁଜା ବ୍ୟସନ—ସମସ୍ତ ଶିଲ୍ପୀର ହାତରେ ପ୍ରାଣମୟ, ଜୀବନ ହୋଇପାରିଛି । ସୁଶି ଏହାସଙ୍ଗରେ ଅଛୁଟ ନରନାସର ଘନଷ୍ଟ ମିଳନର ଚିତ୍ର; ଅଧିକାଂଶ ହୃଦୟ ଶ୍ରୀଲତାର ସୀମା ଅତିକର କରିଛନ୍ତି । କେବଳ କୋଣାର୍କରେ ନୁହେ—ଓଡ଼ିଶାର ପାୟ ସ୍ରୀ ମନ୍ଦରରେ ଏହାର ନିରଜନ ମିଳେ; କିନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତ ବାଦ୍ରାର ରତ୍ନ ଗାନ୍ଧରେ—ରତ୍ନରେ କିଛି ନାହିଁ । ଏରୁତିକ କି ନିବାଶୋନ୍ତର ବୌକ ତାନ୍ତ୍ରିକତାର ଜୟନ୍ୟ ପ୍ରଭାବର ଶେଷ ନିରଜନ ? ସମାଗତ ଭର୍ତ୍ତମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ପରାକ୍ରାନ୍ତ ଆୟୋଜନ ନୁହେ ତ ? ବଜୁଗାତ ନିବାରଣାର୍ଥ ଲିଲାଶୁର ଅନୁଜ୍ଞାନ ଶିଲ୍ପୀର ଲଜ୍ଜାରେ ମାନବଜୀବନର ସମସ୍ତ ରହସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଗେଷ୍ଠା ? ଅନେକେ ଅନେକ ରକମ କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଅନୁମାନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ରତ୍ନିଗାଢ଼ କାରୁକ ଯୀୟ ଶିଲ୍ପିରୁ ଅବନ୍ତିନାଥଙ୍କୁ ଅରରୁତ କରିଥିଲ । ସେ ସେବା ପୋନ୍ଦୀୟଙ୍କୁ ଅରୁଳମୟ ଶବ୍ଦିତିରେ ଦୃଢ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି—

“ଚରଣୀବନର ଦ୍ୱାଟ ବର୍ଷିତୁ; ତିର ପୁରୁଷଙ୍କ ଅଥତ ଚରଣୀବନ କେଳିକଦମ୍ପଳେ ନିଷିଳ ରଙ୍ଗମାଳା ଚକ୍ରି । ଏଠାରେ କିଛି ନାହିଁ, ନିଷିଳ ନାହିଁ, ଅନୁଷ୍ଠାନ ନାହିଁ । ତଥର ବାଜୁଛୁ—ମୁଦଗର ମନ୍ତ୍ରସ୍ଵନରେ, ପଥର ଗୁଲୁଛୁ ତେଜ୍ଜୀବନ ଅଶ୍ଵପର ରଥଟାଣି । ଏହି ଶକ୍ତମ୍ବମାନ ତଳାୟମାନ ଉପରାଜତାର ବିଦିତିବିଦି ଶଙ୍କାନବେଶର ଚାଲରେ ଶୋଭାଭିରୁ ଦ୍ୱାଦଶଶତ ଶିଲ୍ପୀର ମାନସ-ଶତବିଳ— ସବଳ ଗୋପନତାର ସୀମାରୁ ଦିଲ୍ଲିନ, ନିର୍ଭୀକ, ସବେଳ, ଆଲୋଚନାକୁଣ୍ଠ ।”

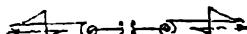
ଏକ କେଣ୍ଟ୍ରାମୟ ରଜନାରେ ଗୋ-ଯାନରେ କୋଣାର୍କ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲ । ସଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ସୁକାନ୍ତ ମହାରାଜୁୟ ଅଧାରକ ଏବଂ ତାଙ୍କର ବଜାଲୀ ସହିତମେହିକା । ଏହି କରୁଣମୟ ବାନିଶବ୍ଦ ଉତ୍ୱୋଗରେ କୋଣାର୍କ ଯାତ୍ରା ସଫଳତାମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲ । ‘ପର ନାଶ ବିଜିତା’ ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଷିଳ ରଗବାସରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ।

କୋଣାର୍କ ପଥରେ ପୁରାଠା କିଛି ଦୂରରେ ସାଗର-ବିଲ୍ଲିନ ଏକ ଦୁଇ ବାମ୍ବରଗରେ ଅନେକଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିପୁଲ । ତା’ ପରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ । ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ମୀଣକାୟ କୁଣ୍ଠରତ୍ନ ନନ୍ଦ ପାରହେଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଶରେ କୋଣାର୍କରେ ଅବତରଣ କଲୁଁ ।

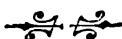
କୋଣାର୍କରୁ ଯେତେବେଳେ ଫେରିଲୁଁ, ସଂଖ୍ୟା । ଅନେକର ସ୍ଵପ୍ନ, ଶୋଦର ଆବେଶ୍ଵନ ଅତିକର କର ପୁରୁଷଙ୍କ ପଥରେ ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ସ୍ରୀ ହେଲ । ମନେହେଲ, ପଛରେ ଯାହା ରତ୍ନ ଆସିଲୁଁ, ସେଠାରେ—ବକେନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଭଗାରେ—“ଏକ ନିଷିଳ ବେରଗ୍ୟ ବସା ବାନଥିଲୁଁ । ତାହାର କେବଳ ହୟ ହୟ !! କେତାନ୍ତିକ ମୟାବାଦ ପରି ସେ କେବଳ କହୁଛୁ—ଜୀବନ ଅନିତ୍ୟ, ଯୌବନ ଅନିତ୍ୟ, ଧନ ଜନ ଅନିତ୍ୟ, ସୁଖ ଅନିତ୍ୟ, ସମସ୍ତ ଅନିତ୍ୟ ! ସବୁ ଯେଉଁଠାରେ ଅନିତ୍ୟ ଓ ମାୟା, ସେଠାରେ ଦେବାଳୀଯରେ ଏ ଦଶମନା କାହିଁକି ? ଦ୍ୱାଦଶବର୍ଷର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଇ ଏ ପାଣପ୍ରସ୍ତୁତ ରତନା କରିବାରେ କି ଫଳ ? ଦେଖ ବାକ ତ ସାଗରବନରେ

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କ୍ଷଣିକ ବୁଦ୍ଧିତ ମାତି । ହାସୁ, ମନ୍ଦିର—ବିଧାତାଙ୍କ ମାସ୍ତୁରକ୍ୟରେ ଏ କେବଳ
ମନ୍ଦିରକ, ଦୂମେ ଜାଣି ଶୁଣି ଏହା ବୁଝିଲନାହିଁ ।” ମାନବର ମାସ୍ତୁରୀ !

ଶ୍ରୀ ବନମାଳୀ ପଣ୍ଡା

ବୁଝିଛି

୧

ଜନମ ଜଠରୁ ଯେବେ ଲଭିଲି ଜନମ,
କଥିଲୁ ମୋ ତହିଁ ଯେବେ ଚେତନା ଚେତନ ।
କେବଳ-କରପତିର ବୁଝୁ- ଅପଦନ,
ଦେଖାଉ ଖାଲି ମୁଁ ଦରୁଥିଲି ଜନ ନନ,
ଚଢିଛିବେଳେ ମାତା ସ୍ଵଲ୍ପେ ମୋ ଅବଲମ୍ବନ,
ତାଙ୍କ ପ୍ରେମ ତାଙ୍କ ସ୍ମେହେ କଟିଲ ଜୀବନ ।

,

ସବଳ ହେଲେ ଦୂରଳ ମୋର ଅବସ୍ଥବ,
ଯୌବନେ ମୁଁ ପଢ଼ିଛି ଟପେ ଶରଶବ,
ବିଷ୍ଣୁରୁଷି ସ୍ଵରେ ସରେ ମୋର ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି,
ବଢ଼ିଲ ଲେ ଯେତେ ଯେତେ ମାନବ ପ୍ରବୃତ୍ତି ।
ଜନମାର ସ୍ମେହେ ଆଉ ନପାଇଲି ସ୍ଵାଦ,
ପରିଷ ସଜିମା ଆଶେ ଭଜିଲ ବିଷାଦ ।
ହୁଏ ମୁଁ କେତେ ଗୋପନେ ଭାନ ଅପରତେ,
ଶେଷରେ ଭେଟିଲ ଦିନେ ତାଙ୍କର ସର୍ବତେ

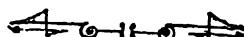
୩

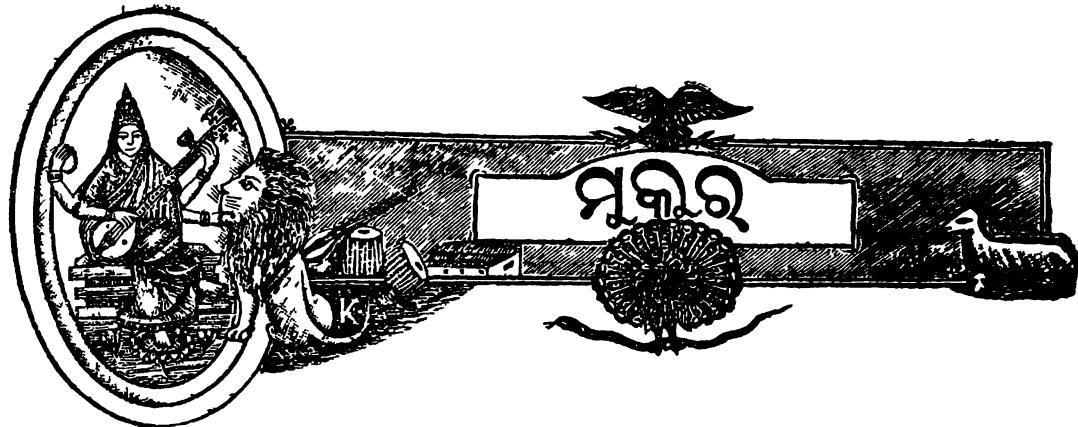
କଟିଲସେ ହେମ ରଜେୟ କେତେ ଦିନ ଦିଶ୍ତ,
ପୁତ୍ର ଆସି କାହିଁ ନେଲ ସେହି ବଜ୍ୟଶଣ ।
ଦିକାଦେତେ ଅନ୍ତେ ସେ ତାଙ୍କ ଭାଲୁଳ ହେମାତତ,
ମାତିଲ ପେ ତା'କରମେ ତା' ଶୁଣେ ତା' ପ୍ରାର୍ଥେ,
ଜୀବନ-ସଜିମା ଦୁଃଖ ଗଲେ ମୋତେ ଶୁଦ୍ଧ,
ହୃଦୟ ମମତା ପ୍ରଜ୍ଞ ସବୁ କେଲେ ବାତି ।
ସବୁ ବଳ ଉପର ମୋର କାଳ ଭାଜି ଦେଲ,
ଶେଷେ ଯିବି ଦୁଃଖ ତେଜି ଭରୁଁ ଭବ-ଲାଲା ।

,

କେଉଁ ଦେଶୁ ଆସିଥିଲି ନ ଜାଣିଲି ଆହା,
କେଉଁ ଦେଶେ ଯିବି ଦୁଃଖ ନ ଜାଣିବ ତାହା !
ଏତିବ ବୁଝିଛି କିନ୍ତୁ ଜୀବନେ ମୋହର,
ପେଣ୍ଠିଛୁ ଯେ ମୋରେ ଏଥୁ ନେବ ପୁଣି ଧର ।
ଏତେ ବୁଝ ଧର ସେ ଯେ ଶେଳିଲ ମୋ ସରେ,
ଅନ୍ତମେ, ନେବ ଲେ ମୋରତ ସୁଣି ତା ଉପରେ ।
ଏତିବ ବୁଝିଛି ମୁହଁ ଜୀବନେ ମୋହର ।

ଶ୍ରୀ ବମାରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି

ସଂଶ ରାଗ

କାର୍ତ୍ତିକ ୧୩୩୭

୭ମ ସଂଖ୍ୟା

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାଥା ମୋର ବୋଇଚି

୯

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାଥା ମୋର ବୋଇଚି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାରେ ଖରେ,
ରେଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ବଣିକେ ଏହି ଦରିଆ ପାରେ ।
ଦେଖିବୁ କେତେ ସେ ବୋଇଚି ଯାଏ ବେଳ୍ପିଅ କୁଳେ,
ତିହିବୁ ବିଜୟୀ-କଣିକେ, ତୋର ଭାବ ସକଳେ ।
ଗୁରୁଶିଳ୍ପ-ଭୂଷା-ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ପାଲ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଯହିଁ ।
ଜାଣିବୁ ସେ ପୋଡ଼ି ଚଢିଛି ତୋର ଓଡ଼ିଆ ଭାବ ।
କାନ୍ଦ କନାନବୁ ବଣିକେ ଓଡ଼ିଶାର ସବସ୍ତୁ,
ତାଙ୍କ ବିନେ ମାତ୍ରା କାଜାଳୀ, ସୁଧା ହୋଇଛି ବିଷ ।

୧୦

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାଥା ମୋର ତର୍ଫାଟି ଟେକ ପଦା କୁନ୍ତୁ ପାଲ,
ରେଟିରୁ ସେ ଦେଶ, ଯେ ଦେଶେ ଗଲେ ଓଡ଼ିଆ-ଭାବ ।
ଖାଇବେଳ, ଯୌଝ ସମ୍ମାଟ ମାତା ମୁଲୁଟ-ମଣ୍ଡ,
ଦଳିଥିଲେ ପର ସକର୍ତ୍ତ୍ଵ ପଞ୍ଚନଦ-କାହମା ।
ପଦିଷ ଗାଜେମୁ ପ୍ରଦେଶ୍ୟ ଦୂର କୁମର ଯାଏ,
ଉତ୍ତାଇଲେ ନୟ-କେତନ ତୋର ଯୋଗୁ ନିର୍ଭୟେ ।
ଧନ-ରହ ପୃଷ୍ଠ ବନ୍ଦ ଉକେ ଟେକଲେ ମଥା,
ଅଜି ଚାମ୍ପୁ ସତଙ୍ଗ କେବଳ ଯହିଁ ଶେଳେ ହିକତା ।

୧୧

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାଥା ମୋର ବୋଇଚି ପଛେ ନ ବୁଝା ଫେର,
ମର-ବରିଲୁଣ ହୋଇଛି ଆଜି ବିଗନ୍ତ-ଶୀଘ୍ର ।

ଏହିପରି ସେ ଦେଶ, ଯେ ଦେଶେ କାହିଁ-କାହିଁ-ନେମା,
ଜିଜି ଆତିଥିଲେ ବିଜୟୀ, ଦୂରୁ ମର୍ଦ୍ଦୀର ରମା ।
ଏହି ସେ ତିରିକା ଯା ବ ଯ ଶତ ଓଡ଼ିଆ ତଥା,
ଭୟ-ଲ ଦିନେ ଉପ୍ରାସେ ନୟ-କେତନ ଧର ।
ସାଧବାଣୀ ମନ ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଶି ଅରଧଥାଳୀ,
ନେଇଥିଲ ସୁତ ବିଲାତ ସରେ ବନାଇ ତଥା ।

୧୨

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାଥା ମୋର ବୋଇଚି ନୋହି ନିରାଶ ତିଳେ,
ଅସିବ ସେବନ, ସୁଜିବେ ତୋତେ ଓଡ଼ିଆ-ଭାବ ।
ଉଠିବ ଓଡ଼ିଶା ଆକାଶେ ଘର ଓଡ଼ିଆ ଗାନ,
ଉଠିବ ପବନ ଲଦରେ ତୋର ଜୟ-କେତନ ।
ମାଳାମୁ-ଚିଲକା ହରଷେ ଦିନେ ଉଠିବ ନାଚ,
ଭର୍ତ୍ତବ ସହସ୍ର ବୋଇଚି ସଙ୍ଗେ ସାଗର ଶତ ।
ଓଡ଼ିଆ-ଗୋରବ-ଭଣ୍ଟାର କୋଣାରକ ତ ଦିନେ,
ଦେଇ ଜଣ୍ଠିବସୁ ହସିବ ସେହି ଦୂର-ସୁଲୀନେ ।
ଶ୍ରେ ଶ୍ରେ କବୁ ତ ହାର ଏକ ହୋଇବ ମିଶି,
ଭାବ ସବ ଭାବର ଆସିବ କୋଠ କରିବ ହସି ।
ଭାବବ ବିଜୟ-ସଙ୍ଗୀତ ଉକେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଟ,
ବୋହବ ଓଡ଼ିଆ ବାହୁରେ ସୁଖ ଶୋଇବ ମ୍ରେତ ।
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟାଥା ମୋର ବୋଇଚି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟା ମରନେ,
ପଥତେବେଳେ ବାନ୍ଧ ଆତିବ ମୁହିଁ ପୁଲକ ପ୍ରାଣେ ।

ଶ୍ରୀରଦୟନାଥ ତଳାଙ୍ଗୀ

ସୃଷ୍ଟି-ରହସ୍ୟ

— ପ୍ରାକୃତିକୁ —

(ମୁସଲମାନୀ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅବଳମ୍ବନରେ ଲିଖିତ)

ପୁରୁଷର ସୃଷ୍ଟିଗୁଣରୁ ସଙ୍କଳନମୃତା, ସଙ୍କଳନମାନ, ଜୀବକାର ପରମେଶ୍ୱର ‘ଅଲ୍ଲା’ ଦିବ୍ୟମାନ ସ୍ଥଳେ । ସକଳପ୍ରାକୃତିମାନଙ୍କ ଉତ୍ସବରେ କୁନ୍ତକଳିକା ବା ବାସ୍ତଵଶି ନିରବକ୍ଷିତା ଗଣଶୀଳ ଓ କମ୍ପିମାନ ଅବପ୍ରାଚର ଆର ପରାପର ଆକର୍ଷଣ ଓ ବିକର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ତାପ ଦିକରଣ କରୁଥିଲା । କୋଣରେ ଲେଖାଅଛି “ଆଜିପର ‘ଅଲ୍ଲା’ ଆକାଶରେ ଗ୍ରହାଦିର ହଞ୍ଚିପ୍ରତିମନୋଯୋଗୀ ହେଲେ, ଯାହା (ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶ ବା ଶକ୍ତିଶ୍ଵର) ସେବେବେଳେ ନାହାରିବା ଅଭ୍ୟାସେ ଅଭ୍ୟାସକ୍ରମ” (୧୪ଟାଇ; ୧୫ରୁକୁ; ସ୍ବାର୍ଥ=ହା—ମିଥ) । ‘ଅଲ୍ଲା’ଙ୍କ ଉତ୍ସବରେ ବରଶିର ହେଲ ଏହି ବିଶ୍ୱାସି ଦୟକୁଠ ଅବସ୍ଥାରେ ଦୟାର କେତେକଂଶ ପ୍ରକିପ୍ରଚାଳ ଅମ୍ବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁଧୀୟ, ପୁରୁଷ, ନକ୍ଷତ୍ର ପରିବୃତ୍ତ ନିରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ହେଲା । ଏହାପରେ ‘ଅଲ୍ଲା’ ଙ୍କ ଉତ୍ସବରେ ଦଙ୍ଗବଧ ଦିର୍ଘକପ୍ରାଣୀ ଓ ଉତ୍ତିତର ସୃଷ୍ଟି ଦେଲା । ପରିଶେଷତରେ ‘ଅଲ୍ଲା’ ସଙ୍ଗରୁଣ ସମ୍ମନ ମାନକ ସଜନାର ଅର୍ଦ୍ଦିତୀ ହୋଇ ଆଦି ନର ନାରୀ ଆଦମ ଓ ଦୀର୍ଘକୁ ଉତ୍ସ୍ଥିତକଲେ । ଆଦମ ଓ ଦୀର୍ଘ ଦିର୍ଘମ ସିଆର ଭୁଣ୍ଡରେ ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିଲେ । ହନ୍ତମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଚନ୍ଦରର ଲେଖାଅଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଥମ ସୃଷ୍ଟି ତିବିଷ୍ଟପ (ଦ୍ୱେତ୍ର) ରେ ହୋଇଥିଲା (ସତ୍ୟପ୍ରକାଶ—ମମ ସମ୍ମାନାସଂ ଦିକ୍ଷିତା) । କୋଷତ୍ତିଏ ଅଦମ୍ ସନ୍ନାକରଣ ଦୃକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ତଜିତ ଅଭିକୁ ପ୍ରସାରଣ କରିଥିଲେ । ଅଦମ ପୁରୁଷରେ ୧୦୦ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ୧୦ ମାନ୍ୟ ବିଶ ମନେ ବର୍ଷିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅଦମଙ୍କ ମନବିଜାତି ସେହି ଆଦିନର, ଅଦମ୍ ଙ୍କ ଜଗଧଳ ଦେବା ଯେବୁ ‘ଅଦମ୍’ ବୋଲିଥିଲା । ମାନବ-ସମ୍ବାଦ ଅଶ୍ଵରୁକ୍ଷି ପରେ ସଙ୍ଗ ପୁରୁଷରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିକର୍ମକୁ ପ୍ରତିକର୍ମ ଦିଲେ । ଏହି ପ୍ରତିକର୍ମରେ ପ୍ରକଳନ କରିବାର ପରିକାରକ କରିଥିଲା ।

ଆରବ, ରୂପର ପ୍ରଭୃତି ଦେଶ ପୁରୁଷର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂଭାଗ ଅପେକ୍ଷା ସମୟକ ଭଲ । ସୁତରଂ ଏହିପରିମାଣ ଦେଶ ସଙ୍କାରରେ ହୁଳରୁପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆଦମ ବନ୍ଧନରଣ ନିମିତ୍ତ ବାସୋପରିଯାଗୀ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ବେଳେହାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟପାରା^୧ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ (Law of Nature) ବା ଶିଖିଲାର ଆବଶ୍ୟକ; ଅଲ୍ଲା ହିଁ ସେହି ନିୟମର ପରିବୁଲକ । ପୁରୁଷ, ତତ୍ତ୍ଵ, ସୁଧୀୟ ଓ ତତ୍ତ୍ଵ ନିଷାଦ ଯେଉଁର ଶିଖିଲାବକ ହୋଇ ବୁଲିଛି ହେଉ ଅଛନ୍ତି, ମାନବସମାଜ ମଧ୍ୟ ସେହିପର ଏକ ଧର୍ମଶିଖିଲା ନିୟମରେ ବୁଲିଛି ହୋଇ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥାଏ । ମୁସଲମ ନମାନେ ସେହି ଭିଶର-ଦର ପ୍ରାକୃତିକ ଧର୍ମ ‘ଲେବଲମ୍’ କହନ୍ତି । ଲେବଲମ୍ ଆରବୀ କବ ଅଟେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଶାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ମାନବ ଶାନ୍ତିମୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରେ, ତାହାରୁ ‘ଲେବଲମ୍’ । ‘ଲେବଲମ୍’ ‘ସଲମ୍’ ଧାର୍ଵୁ ଉପରି । ସାଲମ ପରଂବ୍ରଦ୍ଵାରକ ଶୋଟିଏ ନାମ, ଏହାର ଅର୍ଥ ଶାନ୍ତିମୟ । ସୁତରଂ ସୃଷ୍ଟି ଆବଦମ୍ବର ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ପ୍ରାକୃତିକ ଧର୍ମ ‘ଲେବଲମ୍’ର ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ‘ଲେବଲମ୍’ ଧର୍ମ ଆଧୁନିକ ପୁରୁଷରେ ପ୍ରକଳନ ଭବରେ ଜାଗତ ରହିଥାଏ ।

କୋଣର ଶିକ୍ଷାନ୍ତିକାରେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ପୁରୁଷ ଶୋଟିଏ ରହ ଅଟେ । କୋଣରେ ‘ଅଲ୍ଲା’ କହିଅଛନ୍ତି, “ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମରୁଦ୍ରାସା ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ କଣ ଏ ବିଷୟ ପ୍ରତିଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ସୌର ଜଗତ ଓ ପୁରୁଷ ସୁବେ ପରାପର ଏକାଜୀବୁତ (ଅର୍ଥାତ୍ ମାନବିଜାକ ବାସ୍ତବ) ଅଳ୍ପ, ତପ୍ତିର ଆମ୍ବ ସେ ସବୁ ବିଜ୍ଞାନ କରିଦେଲୁଁ” । ସେହି ‘ଅଲ୍ଲା-ତାଲ’ ଦିବାନିଶି ଓ ରବ ଶରୀରମ୍ବୁକୁ କରିଥାଏ । ସେ ସକଳ ପ୍ରକଳନକି ସ୍ଵର୍ଗ କଷରେ

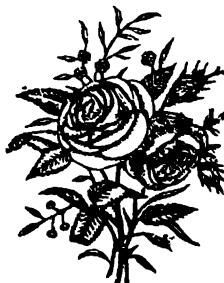
ଶନ୍ୟାର୍ଗର୍ତ୍ତର ପରିଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲା ।” (୧୭ପାଇଁ ସୁର—
‘ଟମ୍‌ବୁ’ ସ୍ଵରୂପ) ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଏହି ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଗ୍ରହରେ ଜୀବର ବସନ୍ତ ଅଛି । କୋଶନରେ ‘ଆଶା’ କହୁ
ଅଛନ୍ତି, “ସେହି ଅଶ୍ରୁକ ଅଲୋକକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ମଧ୍ୟରେ
ଦୁୟଲୋକ ଓ ଭୁଲୋକର ସ୍ତୁଷ୍ଟୀ-ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଅନ୍ୟତମ ଏହି
ଏହି ଉଭୟ ଲୋକରେ ଯେ ସକଳ ପ୍ରାଣିଙ୍କି ସେ
(ଆଶା) ବିଷ୍ଟାର କର ରଖିଥିଲାନ୍ତି, ତାହା ସେ ସକଳକୁ
ଯେତେବେଳେ ଇହା ସେ ଏକଷିତ କରିବାର ଅଧିକାରୀ ।”
(୧୫ପାଇଁ; ସୁର— ଶୋଭ; ୪୩ରୂପ) । କୋଶନର
ଏହି ଶ୍ଲୋକର ଟୀକାରେ ରବିନେ-ଅଶ୍ଵାସ ବଶୀକା
କରିଅଛନ୍ତି—“ଆଶା ପ୍ରତ୍ୟେକ ‘ଆସମ୍ ନ’ (ଶତ)ରେ
ସୁତ୍ତବ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଦୁଇ, ପୟୁଶମର, ସମୁଦ୍ର ଓ ରୂପାରମଣ୍ଡଳ
ପଞ୍ଚତମାଳା ସ୍ତୁଷ୍ଟି କରିଥିଲା ।” (ବିଷ୍ଟେର ଶକେନ୍
୪୮୮ ଶତ ଟତ୍ତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ; ଓ ତପ୍ତିର କବିତା ଗନ୍ଧିତମଣିତ
ପୃଷ୍ଠା ଦ୍ରୁଷ୍ଟବ୍ୟ) ।

ମୁସଲମାକମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେ ନମାଜ (ଉପାସନା) ପାଳନ
ସମୟରେ କୋଶନ୍-ର ସୁର-ପାତିଦା ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ।
ଏହି ସୁରର ପ୍ରଥମ ଶ୍ଲୋକ ଏହିପରି— “ଅଲ୍‌ହୁମ୍‌ଦୋ—
ଲିଲାହେ—ରବ୍‌ବିଲ—ଆଲମିନ୍” ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶଂସାର୍ଥି
‘ଆଶା’କର, ଯେତେ ସକଳ ଜଗତର ଅଧିପତି । ‘ଆଲମିନ୍’
ଆଲମ୍ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ଅଟେ । ଆରବୀ ଭଷାରେ
ଏକବଚନ, ଦ୍ଵୀବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ଅଛି । ‘ଆଶା’
ବହୁଜଗନ (ଆଲମିନ୍)ର ଅଧିପତି । କୋଶନ୍-ର ଜଗାନ୍-
ବାଦକ୍ରି ଲିଲକାହାବାସୀ ମୌଳିନ୍ ଅକୁରମ୍ ଶୀଘ୍ର
“ଆଲମିନ୍” (ଜଗତ୍ସମୁଦ୍ର) ଶବ୍ଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ଲେଖି
ଅଛନ୍ତି, “ସାଧାରଣତଃ ମନେକଷୟାଏ ଯେ, ତିର୍ଯ୍ୟକ

ବା କମିତିକାଶ ବାଦ (Theory of Evolution)
ଗ୍ରହକଗତ ଏବଂ ସେଥିରେ ମାନବର ସନାତ ପ୍ରତ୍ୟକ
ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାର; କିନ୍ତୁ ‘ରବରିଲ୍’
(ଅଧ୍ୟେତି) ଓ ‘ଆଲମିନ୍’ (ଜଗତସକଳ) ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଓ
ଟୀକାରେ ପାଠକମାନେ ଦେଖିବେ ଯେ, ମହାଗ୍ରହ କୋଶନ୍
ଓ ତହୁଁର ମ୍ଧ୍ୟମୟ ବାହକ (ହଜାର ମହିନିଦିନ)
ବହୁପ୍ରକଳ୍ପ ଏ ସକଳ ତଥ୍ୟ କହିଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ତେବେ
ଆଧୁନିକ ଅରବିଶ୍ଵ- ବାଦର ମଧ୍ୟର ଗୋଟାଏ ନାସ୍ତିକିତାର
ଧାରଣା ଜଗତ ରହିଥିଲା । କୋଶନ ଏହି ନାସ୍ତିକିତାର
ପ୍ରତିବାଦ କର ଦୋଷଣା କରୁଥିଲା ଯେ, ଏହି ସକଳ
ଅରବିଶ୍ଵର ମୂଳ ମାଲିକ ଓ ବିଦ୍ରୋହ ଜଣେ ଅଛନ୍ତି ଏହି
ସେହି ହିଁ ଅଶ୍ରୁ ।

ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଏହି ପୃଥିବୀ ଗ୍ରହରେ ଯେପରି ଆଧିକା
ଆଦମ୍ ଆବିଭୂତ ହୋଇଥିଲେ, ସେହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଗ୍ରହମାନଙ୍କରେ ଆଦମ୍ ସହିତ ଅନେକ ଆଧିକର ସ୍ତୁଷ୍ଟ
ହୋଇଥିଲା, ଏହା ବୈଜ୍ଞାନିକ ମତ; ମାତ୍ର ସମସ୍ତ
ଗ୍ରହରେ ସେହି ସନାତନ ‘ଇସଲମ୍’ (ଶାନ୍ତିମୟ) ଧର୍ମ
ପ୍ରତିଲିପି ଅଛି । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହରେ ଜାନ-ଦିଜନ- ଜନନୀ
ମାନବ ବସନ୍ତ ଅଛି ଏବଂ ଏହା- ଜ୍ଞାନିଷ୍ଠା ଜନ-ଦିଗ,
ରିହମାଳା-ସମାଜୀଲି ମନୋହର ଦେଖ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଣ୍ଡଳୀ
ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଜପନାତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଏହି ତତ୍ତ୍ଵ
ସାହ ଯ୍ୟରେ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ ବାସିମାନଙ୍କ ସହିତ ବାକ୍ୟାଲାପ
ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । କିମେ କିମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରହ-
ମାନଙ୍କର ତଥ୍ୟ ଅବିଷ୍ଟ ହେବ ଏବଂ ଏକପ୍ରମାଦ୍ୟତକ
ଏକପ୍ରତିବାସି ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହବାସି ସ୍ବରେ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍
କରିବାରିବେ ।

ସେଇ ଗୋଲମ୍ ରହୁଥ୍ୟ

‘ପୁଣ୍ଡ’-କୋଳେ ‘ଆଳ’

→ ପୁଣ୍ଡକୋଳେ ଆଳ →

କରୁଣ

(କଳିହଂସ ଲେଖାର)

ଶ୍ଵାନ—ନତୀତୀର; ସମୟ— ଉଷାକାଳ

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

କୁମାସ ପଢ଼ିଛି
ଲାଭକା-ଶେଯେ ଖେଳୁ
ମୁଦୁକେ ବଢ଼ ସୁଖେ
ଚକ୍ରାରଥଳ ରଙ୍ଗେ
ଅଧରେ ଖେଳେ ତାର
ଛୁଟିର ଅଜୁ କର

ଚଟିମା-ଶରେ
ଥଲ ସଧିରେ;
ମନ ପଦନ
ତା ଅପଦନ ଗୋ ।
ମଧୁର ହାପ,
ପୀରତି-ବାପ;

ବସନ୍ତ-ସୁନମାର
ରଥାଶେ ରହୁଣୀର
ନବତରୁଣୀ ବୋଲି
ପ୍ରେମ-ଆସ୍ତାଦ ଦିବେ
ମାତ୍ର ତା ପ୍ରାଣେ ପୁର
ଉତୁଳ ଝର ପଡ଼ୁ—

ବିମଳ ଭାବ
କନକ-କାନ୍ତି ଗୋ ।
ସେ ପୁଲରୀ,
ନ ଥଲ ଜାଗି;
ପ୍ରେସ୍-ସୁଧା
ଥଲ ବସୁଧା ଗୋ ।

ଦୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

ଏବାଳେ ଅଳିଟିଏ
ଅସିଲ ଲାଭାକୁଞ୍ଜ—
ତରୁଣ କଣ୍ଠର ତା
ଅଧୀରେ ଢାକୁଥଳ
ବନ୍ଦିଶ୍ଵା-କୋଳେ ଫଳ—
ବିଷତୁଥଳ ଯେତ୍ତେ
ସେ ଆଶ-ଦରଶନେ
ଉତୁଳ ଗଲ ହୁଏ

ଦୂର ବଦେଶୀ
ପଥେ ପ୍ରବେଶି;
ଶୁଞ୍ଜନ-ଗାତ
ସରଗ-ପ୍ରୀତ ଗୋ ।
ବଦନ-ଜ୍ୟୋତି
ଦାନସେ ଗୋତ;
ଅଳ ନାଗର,
ଶୋଭ-ସାଗର ଗୋ ।

ପାଶଳ କଣ୍ଠେ ପୁଣି
ସୃଷ୍ଟି-ଥୀମାରେ ତାର
ମରଚ-ପ୍ରାଣେ ଯାଇ
ପ୍ରେମିକା ପଶେ ସିନା
ସରଳ ବାଲାର ସେ
ସରଗ ପରଶର
ଶୁଣି ଉତୁଣୀ ଅଳ—
ବହୁଳେ ବୁନ୍ଦେ ବୁନ୍ଦେ

ଜାଇଲ ଗୀତ,
ଥଲ କି ତତ ?
ସରଗ-ଶ୍ଵର,
ତା ହୃଦ ତର ଗୋ ।
ଶରମ ଠାଣୀ,
ନାରବ ବାଣୀ,
ଦରଳ ଗାନ
ଦାରିଲ ଜ୍ଞାନ ଗୋ ।

ଦୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

ନୟନ ପିଲ ଅଳ
ଆବେଜେ ଗଲ ପୁଣ୍ଡ—
ବୋଲିଲ ଛାଣ କଣେ
ପାରିବ ନାହିଁ ପିଣ୍ଡେ
ବଢ଼ିଲୁ ମୋର ଯେଉଁ
ପାରିବୁ କ ଗୋ, ଶମି
ଅଧରେ ଦେବୁ ଯେବେ
ବଢ଼ିବ ପାଣ ତେବେ

ଦୁଃ-ମାଧୁର
ପ୍ରଣୟ-ପୁଣ୍ଡ;
“ଆଉ ସୁନ୍ଦର !
ପରଶ ଧର ଗୋ !
ଅସୀମ କୃଷ,
ଦାମିମା-ଦୁଃଖ ?
ବିଜ୍ଞାପ ମଧ୍ୟ,
ପରଶ-ନିଃ ଗୋ !

ଦିପ-ସାନ୍ଦରେ ଶୁଣୁ
ନ ମଣ ମତେ ଆନ
ଲଜ୍ଜି ସହସ୍ର ବନ,
ଅସ୍ତିତ୍ବ ସିନା ତୋହ
ଫଟାଇ ହାସରେଖା
କୃଷିଲ ପ୍ରେମମୟୀ
“ସ୍ଵାଗତ ରସରଜ
ଦେମ-ଦିତିର ମୃଣି

ଦେଲଣି କଣ୍ଠ,
ଦରଶ୍ୱର ଶୈ;
ପାହାଡ଼, ଦଶା
ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ଗୋ !”
ଅଧର କଣେ
ମୁଣ୍ଡ ନୟନେ;
ରାଷ୍ଟ୍ରକର,
କର ଅନ୍ତର ରେ !

ମଧୁମୟ ବସନ୍ତ—	ମଧୁ-ସମ୍ମାର	ସାଦରେ ପିଅ ଏହେ	ଯୌବନ-ମଧୁ,
ଡାଳିଛୁ ଅଜେ ମୋର	ସୁଷମାସାର;	ମେଘାଥ ସୁଖେ ଛୁଟା	ସରଣ-ବନ୍ଧୁ ହେ !”
ପୂର୍ବତର କନକ —	ଆଲୋକ-ଜଳେ	ଥଥଥ ଲେଚକ	କେନ ନୟନୁ
ସନ୍ତ-ବଦନ-ଶିଶୁ	ମୋର ଉଜଳେ ହେ !	ମୁହଁଲେ ବେନ ଆହା !	ତିର୍ମାଳ ତନୁ;
ନବ ଆଜନଶେ ପ୍ରାଣ	ହୃ ଏ ଚଞ୍ଚଳ,	ଶୁଣ୍ଠିଲ ସ୍ଵେଚ୍ଛା;	ମରବେ ଅଳି
ଜଡ଼ର ଅନୁଭବେ	ରଜେ ଅଞ୍ଚଳ;	କେ'ମଳ-ଫୁଲ-ଗଣ୍ଡେ	ପଡ଼ିଲ ତଳି ୯
+	+	+	+

ରହୁଥ ଦୃଶ୍ୟ

ପାଇଛୁ ମଧୁମୟ,	ଯାଇଛୁ ମଧୁ,	ତା ଶୁଣି ମନେ ଦସି	ଘଷେ ପୁନର୍ଭ.
ଗୁହୀଛୁ ମାତି ପ୍ରେମ	କୁସମ-ବଧୁ;	“ମୋ ଅଜେ-ଶୋଭ ସତ	ଯାଇଛୁ ସର,
ନିଦାନ-ଖରତାପେ	ଦଗଧ ଧର;	ଯୌବନ-ମଧୁ ଦେହୁ	ସରିଛୁ ସତ,
ରୋଷ ଶ୍ରାମୁଖ ପିକା	ହେଲଣି ପରା ଗୋ ।	(ମାତି) ଅଛୁ ତ ପ୍ରୀତି-ମଧୁ	ଦୂଦେ ସତତ ହେ !
ଏକାଳେ କେତେ ଦେଶ	ବିଦେଶ ସାର	ସେ ଦୁଦ୍ଧ-ମଧୁ ଦେବେ	ଦେଉଛୁ ତାଳି,
ଫେରିଲୁ ଅଳି ଫୁଲ —	ପ୍ରୀତି-ରିକାଶ;	ଅନ୍ତେ ସେ ତ ସଖା !	ଦେବ ନ ଖାଲି ?
ଦେଖିଲ, ପାଶେ ତାର	ଯାଆତେ ଧାରୀ,—	ଶୁଣାଥ ପୁଣି ଦେବେ	ପୀରତି-ପାନ,
ରହିଛୁ ପଶ ନାର —	ନୟନେ ଶୁଣ୍ଠ ଗୋ ।	ସେ ସ୍ତ୍ରୀତ ଯାଇ ଉଦ୍‌ଧି	ତାମ୍ର-ପୁଷ୍ପ ହେ !”
ରହସ୍ୟ-ବିଷେ ତହୁଁ	ବୋଇଲ ହସି,	ଅଧୀରେ ବାଳା ତହୁଁ	ତା ପାଦକେ
“ଆଉ କି ମଧୁ ତୋର	ଅଛୁ ପ୍ରେସୁପେ ?	ନିବେଶିଲ ନୟନ —	ଦେନ ନିଷ୍ଠଳେ;
ଦେଖ ଗୋ, ଉବ ଆଗେ	ଦୁଦୟ-ରୈବ,	“ଆହା ମୋ ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର !”	ବୋଲି ସେ ଅଳି
କି ଦେଇ କହ କୃଷ୍ଣା	ମେଣ୍ଟରୁ ମୋର ଗୋ ?”	କୋମଳ-ଫୁଲ-ବୋଲେ	ଫୁଲି ତଳି ଗୋ ।

ଦୃଶ୍ୟାବସାନ

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଦ

ମାନସୀ

ଦିବସ ଅବସାନ । ବେଶମନ୍ଦିର ପ୍ରତର୍ଣ୍ଣ ରୌତ୍ର-
ତାଙ୍ଗରେ ଅଗସନା ଡରଣାରୀ ଶିଥୁଳ ଦେହଲତା
ପଠଦିବେଳେଯାଏ ସୁଜା ସଜାଗ ହୋଇ ଉଠି ନାହିଁ ।
ସମୀରଣ ପାଇଁର ସେ କୁଞ୍ଜ ଅଟବୀର ଫାକେ ଫାକେ
କେଉଁ ସୁଦୂର ସବକର ବାର୍ଦ୍ଦା ନେଇ ବୋହି ଆୟୁଷ୍ମୀ,
ଆଜି ତଃହାର ଚଞ୍ଚଳତାର ହିଙ୍ଗେକରେ ତରୁଳତାର
କୋମଳ ପାଇଲିମା ପରିବ ନିତୟ ଥର ଥର ନାଚିଯାଏ,
ବିଶ୍ଵ-ଜଣାର ମୋହନ ତାନର ତାଳେ ତାଳେ । ରୌଦ୍ର-
ତାପ-ଶୁଷ୍କ-ଶୁଷ୍କରୁଣଦେବକର ଦିବସ ଶୈଷ ଦିନ ସାହି
ଧନ-ଶ୍ରୀମନ୍ଦ-କୁଞ୍ଜର ପଢର ମଧ୍ୟେ ଖର ଆସି ପୁର୍ବା
ଜୋଳା ଭୁର୍ବ ଉତ୍ତରେ ସତେ ଯେପରି ‘ଆୟି ପଡ଼ିଛି କି
ସରବ ବାକର ଧବଳ ମୁକୁତା ଝର’ ।

ଶୁଦ୍ଧ ମୁଖ ଶୁଦ୍ଧିତ ଚରବର ପକ୍ଷା ପିଣ୍ଡାଟି ଉପରେ ଆମୁ-
ଦରୁର ଶ୍ରୀତକ ଶ୍ରୀମାର ତଳେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିରଣାଟି
ପକେଇଦେଇ ମୋ’ର ସେ ଅବଶ ଅଜଟିକୁ ବିଶ୍ଵର
ଦେଇଛୁ, ଆଜି ‘କବୁଳ ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ବନେ’ ପୂର୍ବ ବୁଲୁଛି
ଖୋ’ର ସେ ଅବର ପ୍ରାଣଟିକ । ନିମେତକରେ କେତେ
ପ୍ରାଣଦର୍ଶକ ସଜୀବ—କେତେ କଳ୍ପିତ ଆଶା—କେତେ
ସରବ ସୁଖମାର ମୋହନ ଶୋଭରେ ମୋ’ର ଏ’ଧରଟିକୁ
ଡ଼ି ନିଧ, ସେହି ମୋ’ର ଅନ୍ତର ଦେଶର କଶୋଶ
ପ୍ରତିକାରେ । ଭ୍ରମର ଶୁଞ୍ଜନ ଧୂନରେ ଦବ ପ୍ରକୃଷ୍ଟିତ ପୂର୍ବ-
ବଶୀର କାନେ କାନେ କେତେ ପ୍ରେମର କାହାଣୀ କହ-
ଯାଏ, କେତେ ସୋହାଗ ଆଦରଭବ ପରଶ ନେଇ
ବଜାଧର-ପାନ୍ତା ଉପରେ ତୁମ ଦେଇଯାଏ; କିନ୍ତୁ ମୋ’ର
ପେହି ତରୁଣୀ କଲୁଜାରେ ପୁଷ୍ପିତ ହୋଇ ସୋହାଗ
ଅଦର ଦେନ, ଆଲିଙ୍ଗନର ପରଶଭବ ଠାରତ ନେଇ
ପୁଣି ସେହି କଲୁଜାରେ ମିଳାଇ ଯାଏ ।

ଏ’ କାହାର ନୁସର ଧୂନ ବାନ୍ଧିଲି ! ଅଳତା ପର
ଗୋରବତ୍ତେ ରଖ ସୁଗଳର ଦୂର ସିଞ୍ଜିନିରେ କାହାର
ଏ ଆପନି ! ଏ’ ତେବେ କ’ଣ ତର ପାଞ୍ଚିତ, ତର
ଆକାଞ୍ଚିତ, ତର ରେଷ ବ୍ୟାକୁଳ ପରଶ ନେଇ ସାବ
ବେଶୋର, ଥାବ ଯୋବକର କାକୁତ ମିଳିର ମଧ୍ୟର

ତାକ ବୁଣୁ ଖୁଣୁ । ଏ ତେବେ କ’ଣ ସେହି ଜୀବନ ଗଜାର
ସମୀରଦୋଳିତ ଲହରୀମାଳାର ପ୍ରାଣ-ଦିଷ୍ଟେର କୁକୁ
ଧୂନ ! ରୁମର ସେହି ଧନ-କୁନ୍ତଳ-ରାଶି-କବଶର ଚହଟ
ବକୁଳ ବାସରେ ଚର ବ୍ୟାକୁଳ ପରଶ ଯେ ଆଜି ଆକୁଳ-
ଜାମୟ । ଦଦୁକତି ତୁଳ ଆୟୁତ ଲେବନର ସେହି ଆତ-
ସିହାଣି, ରକତ ଅଧର ସେହି ମନ-ମଧ୍ୟର-ଦାସ ଚିର
ବେଦନାକାତର — ଚିର ବ୍ୟଥତ ଦୂରୟ ଯେ ଆଜି ସରଗ
ସୁଷମାରେ ଉର ପୁର । କୁହ କୁହ ଶଶି ! ରୁମେ କ’ଣ
ତେବେ ଆଶମୟ ପ୍ରାଣର ସେହି ଆଶାଲବା ?

ତେବେ ସୁଜା କଥା ନାହିଁ ! ପ୍ରାଣଦର୍ଶକ ଏହି କାକୁତ
ମିଳିର ପଦେ ହେଲେ ଉତ୍ତର ନାହିଁ ! ତେବେ ସାବ-
ବାଲ୍, ବେଶୋର, ଯୋବକ ଧର କାହାପାଇଁ ଏ ବକୁଳ
ମାଳ ଗୁର୍ବା ? — କାହା ପାଇଁ ରୁକ୍ଷର ଏଇ ଶର୍ଷ ଦିମୋହିନୀ
ଯୋବନର ନବୋଦ୍ୟେ ? କାହିଁ ପାଇଁ ତେବେ ମାରବ-
ଶାନ୍ତ-ତୁଳ-ଦୂରୟ ମାଶରେ ପୁଣି ଏ ମଧ୍ୟର ରାଜିଣୀରେ
ଝଙ୍କାର ଦୋଳା ? ତେବେ ସୁଜା ମାରବ !

ନା, ନା, ମାରବ କାହିଁକି ? ରୁମର ସେହି ମାରବତା-
ରେହି ଅନନ୍ତ ବାକ୍ୟର ପୁରଣ । କୋଟି କୋଟି ଯୁଗରୁ
ଏହି ଯୋଉ ବିଶ୍ଵ ନିରନ୍ତର ଶବାୟିତ, ତାହା କେବଳ
ରୁମର ମାରବତା ଯୋଗୁ । ଗୋପନ ବୋଲି ରୁମମାଇଁ
କୁହାଣ ନିରତର ମୁଖର । ଭ୍ରମର ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସୁନ୍ଦର.
କେତେ ପ୍ରକୃଷ୍ଟି ପରୁ ଯାଏ, ତେବେ ସୁଜା ଗୋଲପରଣା
ମାରବ । ରୁମେ ଅପ୍ରକାଶ ବୋଲି ଜଗତ ପ୍ରାଣୀର ଏତେ
ସାଧ ସାଧନା । ସେହି ମାରବତାରେ ହିଁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ପୁଣି ସେହି
ମାରବତାରେ ହିଁ ଉତ୍ତରର ଅନନ୍ତ ଭଣ୍ଟାର ।

ତେବେ ଆଉ ଦୂରେ ଛିଡା କାହିଁକି ? ରୁମପାଇଁ
ହୃଦୟ-ଅସନ ଯେ ପଢାଇ ଦେଇଛୁ । ବାସନୀ-ପୁଣ୍ଣୀମାର
ତଳେ ଶୁଦ୍ଧମା କିରଣରେ ରୁମର ସେହି ପ୍ରଥମ-ଯୋବନ-
ଶର୍ଷ-ଲହରୀ-ଲାଲାୟିତ ସୁଗୋଲ ସୁତାମ ତରୁଳତା ଧୋତ
କରଦେବ । ବକୁଳ ମରୀ ସୁଷମରେ ରୁମର ସେହି ସୁଗସାର
କାଲିନୀ ଜଳ ପ୍ରାୟ କଳା-ସୁଚକୁଣା-ତରଜାୟିତ-କୁନ୍ତଳ-

ବଶିର ବେଶୀ ସଜତା ହେବ । ଆଉ ଆବରଣ ହେବ, ଅକାଶ ରଙ୍ଗର ସୁମଳ ଶାଚୀ । ଉପର ପ୍ରଥମମେନ୍ଦ୍ରିୟର ଅବୃଣ ଦେବକର ଚଂଚ ଠାରୁ ରୂପର ଚରଣ ଯୁଗର ଅଳକା ଆହୁର ଲଳ, ଆହୁର ରତ୍ନମୟ ହେବ ।

ଆସିଲ ନାହିଁ ? ହିଁ ଆସିବ ବା କାହିଁକି ? ରୂପର ଶର୍ଣ୍ଣରେ ଯେ ମୋ'ର ସୁଖର ସମ୍ମୁଦ୍ର ଜଳବିନ୍ଦୁ ହୋଇଯିବ । ଦୂରରୁ ମଦତ ସୁନ୍ଦର । ନିକଟନ୍ତି ଗଲେ ସୌଭାଗ୍ୟର ଅପ୍ରିୟ ରହେକାହିଁ । ଶୋଲାପ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର, ସୁମୁକିନ୍ତିରେ ଢଳ ଢଳ, ଦାଢକୁ ଆଣିଲେ ତ'ର ସେହି ଢଳ ଢଳ ସୁଷମା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ଫିଳାପତ୍ରଯାଏ, ସୁଣି ଶେଷରେ ମରଳି ଶୁଣିଯାଏ । ସେହେବେଳେ ତରୁଣୀକୁ ନିକଟରେ କଷାଇ ଆନନ୍ଦ-ସାଗରରେ ଭାସମାନ ହେଉଥାଏ, ଯାହାର ପଦେ କଥାରେ ରୂପର ହୃଦୟର ଅନଳାର ଅମାବରଜମାରେ ରୁଦ୍ଧମା କେଣ୍ଟାଇବା ପୁଣି ଉଠେ, ସେହେବେଳେ ସେ କେବଳ ମାଟିର ପିରୁଳା, ରସ ବିଶ୍ଵାନ, ସୌଭାଗ୍ୟୀ ସ୍ଥାନ ଶୁଣ୍ଟା ମାତଃ; ଆଉ ତାହାର ପଛରେ ଥାଏ ମାୟା, ଯାହାରେନ ନରନାୟ ଏବେ ନିକଟ ସମ୍ମନ । ଆଉ ଯଦି ଦୂରରୁ ମୁମ୍ଭନେଷରେ ଆକୁଳ ଅନ୍ତରେ ଦେଖିବାକୁ ଯାଏ, ତାହାହେଲେ ଦେଖିବ । କାଣ ଅନନ୍ତ-ପୌତ୍ରିନ୍ଦୟର ପଥର ମେଲି ରୂପର ନିକଟରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନୀ ।

ନାଶ ଯେ ତିର ଅରସାରଣୀ । ସେ ଏହି ତେଣରେ କେଉଁ ଅନାଦିକାଳରୁ ତା'ର କେଉଁ ଅନୁରତମ ଦେବତାକୁ ଖେଳ ବୁଲୁଛି, କିଏ ଜାଣେ ? ପୁଞ୍ଚଶାରେ କଣ୍ଠିକ ମକାଣେ ରୂପର ସେ ପ୍ରଶମ୍ନିକା - କଣ୍ଠିକ ସକାଣେ ରୂପକୁ ସେ ଛିଦ୍ରା ଦେଇ କାହା କାଢିନିଏ । ସେହି ଛିଦ୍ରା ପଛରେ ମାନବ ପାଶଳ ଯଦି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଶେଷରେ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଆସନ୍ତି । ସେହିଠାରେ ତା'ର ଅଭସାନ । ଯଦି ତିର ଅବହେଲିତ ପ୍ରାଣକୁ ସେହି ତିର ବିମଳାନନ୍ଦ ଆଶାରେ ଛୁଟାଇ ଦିଆଯାଏ, ତାହାର ଶେଷ ପାନରେ ଦେଖିବ, ପନ୍ଦିତ ପ୍ରଶମ୍ନିକାର ପରିଚୟ—ଜୀବନ ନିଷାର ସାଗର ପତମ—ହୃଦୟାକାଶରେ ପୁଣ୍ଠିବନ୍ତ ।

ସେଇ ବୁଣ୍ଣ ଧୁଣ୍ଣ ଖର ବର୍ଜମାନ ସକା ହୃଦୟ ପାର ଛକୁଳାଇ ଦିଏ । କି ମାଧ୍ୟମା ବୋଲା ସେଇ ଧୂନଟିରେ, ଯଥା ପାଇଁ ସାର ବିଶ ଆଜି ପାଗଳ ! ଶ୍ରାବ୍ସ୍ତୁ ଏହି ଧୂନଟି ଆଇଁ କାଇ, ବନେ ବନେ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ଜାହାର

କୁଳ ଏହି ଦୂରସ୍ଥର ପ୍ରତିଧୂନରେ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ିତ୍ତ-ବଶୀ ସ୍ତରସ୍ଵରତେ ଝକାଇବ ହୋଇ ଉଠିଥିଲ । ପଶୁର ସମ୍ମ ସଜୀତ—ସାଗର ସମ୍ମ ଝକାଇ ଏହାରି ୦.୮୦ ହିଁ ନନ୍ଦମ-ପକ । ବସନ୍ତ ପ୍ରଥମ ଦିନରେ ରୂପର ସେଇ ରଙ୍ଗାଚରଣ ଯୁଗର ନୂପୁର ସୈଞ୍ଜନିକର ମୋର ଚମକ ଭାଙ୍ଗାଇଥିଲ । ଦଶିଶାପବନରେ ମୁକ୍ତ କୁଳକ ହଳର ହୃଦୟ କିଶୋର-ଶଶ ସତ୍ର ଯେଉଁଦିନ ପ୍ରକାପନ ଧରିବାରେ ରତ୍ନମାଲ, ସେହି କେଶୋରବରସ ବୁଝିଲ । ସରଳତାର ମୁଖ-ମନ୍ଦିର ମାଧ୍ୟମୀ, ଆଜି ସୁକ୍ତ ରହି ରହି ହୃଦୟ ଅବର-ଦିଏ । ଆଜି ପ୍ରାଣ ବିରହ-ବ୍ୟାକୁଳ-ଅନ୍ତରରେ ଖୋଜି ବୁଝିଲ କାହିଁ ? କାହିଁ ଯୌବନ ? କଷାଇ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ମଳୟ ଦୁଷ୍ଟେଳରେ ଖୋଜି ବୁଝି ଯୌବନ କାହିଁ ? କୋକିଳର ବ୍ୟାଧାରୁର କଣ୍ଠରେ ତ୍ରାକିଦିଏ, ‘ଯୌବନ କାହିଁ ?’ ଯୌବନ ତରୁଣ ତରୁଣାର ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗେ ସୁର୍ମାରୁକୁ ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ଦେଇ ଗାଇ ଯାଏ, ‘ମୁଁ ଯେ ଏଇ ତରୁଣାର ଉଷ୍ଣ-ଧରରେ, ଆଉ ତରୁଳତାର ଅବରଣ ଉତ୍ତରରେ’ । ତରୁଣ ଡାକେ, ‘ଆସ ପ୍ରେସ୍‌ଟେ ! ଏଇ ବୁଦ୍ଧମା କେଣ୍ଟାଇବା ତଳେ ରୂପର ମୋର ଅନ୍ତର ମିଶାଇ ଦେବ ।’ ତରୁଣୀ ଅଗାଧ ସରଜ ବୁଦ୍ଧାଶୀ ତୋଳି, ତେଣୀ ଦୋଳାର ମାଧ୍ୟମକାଳୀ ପ୍ରାୟ ସୁଗାଲ ବାହୁ ଘୋଷିଲା ତରୁଣୀ ତଣଦେଶରେ ବୃକ୍ଷାଳ ଦେଇ କୃତେ, ‘ରୁମ ଯେ ନଷ୍ଟ ପ୍ରିୟେ !’

ଆଜି ଏହି ଗରନ-ଚପ୍ଟ ବୈଶାଖୀ ପଦନରେ ଯୌବନ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି, ‘ବସନ୍ତ ବୁଦ୍ଧଗଲ ?’ କୋବଳ ବ୍ୟାକୁଳ-ପରଶରରେ ତରୁଳତା ଗହଳିବେ ତାକି ବୁଲୁଛି, ‘ବସନ୍ତ କେଉଁଠି ?’ ଆଉ ତରୁଣ ଅବଶ ଦେବରେ ମଜଳା ଯୌବନ ନେଇ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି, “କାହିଁ ମୋ ପ୍ରେସ୍‌ଟୀ !”

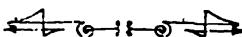
କିନ୍ତୁ ଆଜି ମୋର ଯୌବନ ମରଳ ଯାଇ କାହିଁ । ଅନନ୍ତ ପ୍ରେମର କବିତା ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ । ବେବଳ ରୂପର ଅପେକ୍ଷାରେ ଜୀବନ-ଜାହାନ ଉଷ୍ଣ-ର ଅନନ୍ତ ପ୍ରେମର ତେଉଁ ଶେଳ କଳ କଳ ନାଦରେ ପୁଣି ମିଶି-ଯଦ୍ବିତ୍ତ । ରୂପର ସେ ଲକ୍ଷ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ତରକ-ମରବ-ବୁଦ୍ଧାଶୀ କେତେଯୁଗର ବାର୍ତ୍ତା କହିଯାଏ—ତେବେ ବାପନା-ଚପ୍ଟ ହୃଦୟର ମରବ ବେଦକା ତାଳିଦିଏ—କେତେ ଅକ୍ରୂପ ଆବାସ୍ତାର ଭାବ ଦସି କଷି ଶୁଣିଯାଏ; ତେବେ ସୁକା ରୂପେ ନାରବ । ମୁଁ ରହିଁ ପ୍ରେସ୍‌ଟ, ରୂପର ହୃଦୟ ଭର ପ୍ରେମ-ଭଣ୍ଟାରର ଗୋଟିଏ ମାତ ତୁମନ, ଯାହାର କଣ୍ଠିକ ଅମେଦରେ ଅଖତ ଭବିଷ୍ୟତ ଭୁଲି ଏକ

ଅଶ୍ୟନୀୟ ଅନନ୍ତ ପ୍ରେମ-ବଳ୍ୟର ପଥକ ହେଉ ବୁଲିବା;
ଆଜି ଦୂରମେ ମୋର ପାଶେ ପାଶେ ଥାଏ ଜୀବନ-ବଣାରେ
ଝକାର ଗୋଲି ପ୍ରେମର କଢ଼ିତା ଶୁଣାଇବ ।

ଦୁଃଖ ସେହି ବୁଣୁ ଖୁଣୁ ଶବ ସ୍ଵିନ୍ଦ୍ର ବସନ୍ତର ଅନ୍ତରଳରେ
ଯୌବନର ତେଜି ଶେଳାଇ ଶେଳାଇ କାହାର ଏ ମନ୍ତ୍ର କାହାର
ପରି ? କାହାରେ କଳସୀ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ, ଅଳକ୍ଷ କରଣ ଯୁଗଳର

ବୁଣୁ ଖୁଣୁ ଶବରେ କିଥ ବୁଲିଯାଏ, ଏହି ଦର୍ଶାପଥେ ?
ଏ କ'ଣ ତେବେ ମୋ'ର ପଥକୁ ମାନସୀ ପ୍ରତିମା ! ଚରୁଣା
ମନ୍ତ୍ରକର ଓଡ଼ିଗା ତଳୁ ସରମ-ରଙ୍ଗା ବଦନରେ ମନ୍ଦହାସଟି
ଦୁଟାର ଦେଇ, ନୟନ କୋଣରେ ସଲିଜମୟୁ ଆଜି-
ବୁଦ୍ଧାଣ୍ଡରେ ଅନାଭଦେଇ ପଣୀର ସେ ପ୍ରୟୋଗୁକୁ ପଥ-
ପ୍ରାନ୍ତରେ ଉତ୍ତର ଶଳ—ରହିଗଲ ଶାଲ ତା'ର ନୂପରର
ସେହି ବୁଣୁ ଖୁଣୁ ଶବ ।

ଶ୍ରୀ ବିମକ୍ଷ୍ମ ପରିବା

ଶର୍ଦ୍ଦ-ପୁଣିତ

ଆସିଛୁ ଗୋ ଆଜି ଶରତ ସୁନ୍ଦରୀ

ଦେଖନ ସାଜେ ସାଜି,

ଶୁଦ୍ଧ ବସନ ଭୁଷଣ ପିଲି ଅଜ

ତନ୍ଦୁକିରଣେ ମାଜି

(ଆଜ) ନାହିଁ ସେ ବର୍ଷାର ଗମ୍ଭୀର ଗର୍ଜନ

ପଞ୍ଚଳା ବାଲାର ଚଞ୍ଚଳ ନର୍ତ୍ତନ

ମେଘଦଳ ବାହି ପ୍ରବଳ ପବନ

ନାହାନ୍ତି ଗୋ ଫେରି ଆଜି,

ଶରତର ମଧ୍ୟ ପରଶେ ରହଣା

ଗର୍ବ ଯାଇଛୁ ଜଳ ।

କଳେ ପ୍ରେତ ନରେ ତୌଦିଗରେ

ଶେରୁଛି ଆନନ୍ଦ ଲହସ୍ତ

ପକୁ ବେଦାରେ ବୁମର ପକାଏ

ପବନ ଧୀରେ ସଞ୍ଚରି

ଧବଳ ଭୁଷଣେ ଶ୍ରାବନ ଆବୋରି

କାଶ ଦ୍ଵାବେୟ ଯାଏ ବନ୍ଦନଟି ପୂରି

ମୟଳ ମାଳିମା ତରଳକୁ ଧରି

ଆସିଛୁ ଶରତ ସୁନ୍ଦରୀ,

(ତେଣୁ) ଅନନ୍ଦେ ତନ୍ଦୁମା କରଣେ କୁମୁଦ

ବସୁନ୍ତି ଆଶି ଠାରି ।

(୧୨) ନବ ସମ୍ମଦରେ ଉଠିଲ ପୂରି

ଦେଖିଲି ଶାନ୍ତି-ଭବନେ

ପୁରୁଷ ଗଗନେ ଉଠି ଶଶଧର

ବିହୁଦେଲେ କରଣ

ଶିଶୁର ପରଶ ଉଠିଲଟି ଫଳ

ଆନନ୍ଦ ଶେରି ଧୂଳିଦର କରି

ଶିଶୁ କୋଳେ ସରଳା ପଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ

ବୁଦ୍ଧି ଶିଶୁର ବଦନ,

ଶିଶୁ ସଙ୍ଗ ମିଶି ଭାବକ ହାତ ଟେକି

ଆସ ଜନ୍ମମାମୁ ବହୁନ ।

ଚରୁନ୍ତିର ଆନନ୍ଦେ ଭିନ୍ନ କିପ୍ରି ଗୋ

ମୋ ହୃଦୟେ ଶାଲ,

ଯାହା ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଦେଖିଲେ ତୋର ଶୋଭ

ସେ ତ ଯାଇଛୁ ଶୁଳି;

(ଆଜ) ତୋ ଦର୍ଶନେ ତାର ସ୍ଵତ ଉଚ୍ଛଳି

ଅକ୍ଷାର ହୃଦୟେ ତା'ମୁଖ ଉଥଳି

ଅମୃତ ସହିତ ଗରଳକୁ ଗୋଲି

ଦେଉଛୁ ପରଶେ ଢାଳି,

ସେ ତ ବିଦେଶେ ମୁଠ ଦୂର ଦେଶେ

ଉଦୟେ ଆସିଲୁ ଶୁଳି ।

(ତେଣୁ) ଶାନ୍ତ ଦେଖିଲି ସରଳ ଶୋଭ ଉଠିଠେ

ଆଜି ହୃଦୟେ ଭରି

ଶରତର ଉଚ୍ଛଳ ପ୍ରଭ ଢାଳେ ପରଶେ

ବିଶାଦ ମସୀ

ସବୁ ଶୁଣି ଏବେ ବିଦେଶରେ ଥାଇ

ନିରତ ତା'ବୁଦ୍ଧ ହୃଦୟେ ଧାର

କିଳନାରେ ସଦା ଅନୁଭବର

ତୋ ଶେଷ-ପରଶ ରଖି

ଆସ ଗୋ ଶର୍ଦ୍ଦ-ପୁଣିତ ଜଗତେ

ଇଠ ଗୋ ଏବେ ଉଭାସି ।

ସ୍ରବନି

ସୁର୍ଜୀୟ ଲାଲା ଲାଜପତି ରାୟ

•ଅନୁଷ୍ଠାନିକୀତା•

ଲଳାଜପତକର ପିତା ଲଳା ବଧାକିସନ୍ ଯେବେବିତେଜେସୀ, ହୃଦୀନିଜେତା, ସେହିପରି ସରଳ ନିବାଢ଼ିମୂର ଶୁଦ୍ଧିଷ୍ଠ । ସେ ଜାଗରଣର ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଲୟର ଉଚ୍ଛଵିଷକ ଥିଲେ । ଉଚ୍ଚ ବିଷ୍ଟାରେ ମଧ୍ୟ କେତେଣାହୁ ପୁସ୍ତକ ଲେଖି-ଯାଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବଧିକିଷନଙ୍କର ଏ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚୟ ନୁହେଁ । ସେ ତାଙ୍କ ଯୌବନରୁ ଭାବର ଜାଣ୍ଯା ମହାସରର ପରମେତ୍ତା ଥିଲେ । ଅଛ ସେତେବେଳେକି କଂଗ୍ରେସ ନେବା ସମ୍ବଦ୍ଧ ଅଧିକାରକ ବିଶେଷ ଅନୁବାନୀ ଥିଲେ । ସମ୍ବଦ୍ଧ ଅହିମନକ ସରକାର ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିରେ ସବୁ Sir ହେବା ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତିକିରଣ ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ଏବଂ କଂଗ୍ରେସର ବିରୁଦ୍ଧବାଙ୍ମ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଲଳା ବଧାକିସନ୍ ସବୁ ସମ୍ବଦ୍ଧ ବ୍ୟାପାରର ଉପରେ ଉପର୍ତ୍ତ, ବିର୍କତ ହୋଇ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିକାଦ କରନ୍ତି । ‘କୋହିଦୂର’ କାଗଜରେ ଉଚ୍ଛଵିଷକ ବିଦ୍ୟାକିସନଙ୍କ ଲେଖା ସେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା; ପରେ ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦରୀ ପୁଣି ତାକୁ ରଂଗଜୀରେ ଅନୁଭାଦ କରନ୍ତି । ସେ ସୁନ୍ଦରେ ବଧାକିସନଙ୍କ ପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍ କମ ଥିଲେ । ଲଳା ଲଜପତି ଏହି ଏକନିଷ୍ଠ ସାଧକ ଜେଜେସୀ ବାରଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ପୁଣି ।

୧୯୭୫ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବର ନିଜୀବର ଜାଗରଣ ନାମକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସହରର ଲଜପତକର ଜନ୍ମ । ସେ ଜାତରେ ବୈଶ୍ୟ । ଲଜପତକ ବିଜାଗର ବଣ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଥିଲୁ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥର ପ୍ରତିପତ୍ତି ନଥିଲା । ତିତାଙ୍କର ତହାକଥାକରେ ପ୍ରଥମେ ଲଜପତକର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ । ବିଶ୍ଵର୍ତ୍ତ ବୟସରେ ସେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଲୟର ଶ୍ରୀମନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ଲାନ ଅଧିକାରକର ଆଜନ ଦସ୍ତାରେ ଉତ୍ତାପିତ୍ତ ହୁଅଥିଲା । ଆଜନ ଦସ୍ତାରେ ଉତ୍ତାପିତ୍ତ ହେଲାଗରେ ସେ ହିସାର ନାମକ ଘେଟ୍ଟୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ସହରର ଓକାଲତ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଲଜପତକ ପିତା, ସ୍ବାମୀ ଦୟାନନ୍ଦକର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲେ । ପିତା ଯେବେବେଳେ ଦୟାନନ୍ଦକର ଶିକ୍ଷ୍ୟର ସ୍ଵାକାର କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଲଜପତ ଶ୍ରୀପାତ୍ର । ଏହି ଶ୍ରୀ-

ଜାବନରୁ ଧର୍ମଶବ୍ଦ ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତିଲି ହୋଇ ଉଠେ । ସେତେବେଳେ ଗାଣ୍ଡାଚି ଶିକ୍ଷାର ଓ ପାଣ୍ଡାଚି ଆଶୁରର ମୋହରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବବକର ନିଜ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆସ୍ତା କମିଯାଉଥାଏ ।

କେବଳ ବିଦେଶୀ ଶିକ୍ଷା-ବିଦେଶୀ ଆସୁବ ନୁହେଁ,-ହନ୍ତୁ-ଧର୍ମର ସଂକ୍ଷିତା ଏହାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣ । ଏତିକବେଳେ ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ଉତ୍ତର ଭାବରେ ସ୍ବାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ଓ ବଜଳାରେ ଘାନା ଶମମୋହନଙ୍କ ପରି ମନୀଷୀମନଙ୍କର ଜନ୍ମ । ପଞ୍ଜାବରେ ସେତେବେଳେ କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦତ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସ୍ବାମୀ ଦୟାନନ୍ଦକର ବିରୁଦ୍ଧବାଙ୍ମ କରୁଥିଲେ । ଏପରିନି ପଞ୍ଜାବରେ ଯେପରି କବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆୟ୍ୟସମାଜର ଅତ୍ରି ନ ଭବେ, ତାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଯନ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଏତିକବେଳେ ଲଳା ହଂସର, ଏ ଶୁଭଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାରଥ ଓ ଲଳା ଲଜପତ ପ୍ରଭୃତି ଯୁବମାନଙ୍କେ ଦୟାନନ୍ଦକର ଶିକ୍ଷ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହି ଯୁବକମାନଙ୍କ ଅଦ୍ୟମ ରହିମରେ ପଞ୍ଜାବ ଆୟ୍ୟସମାଜର ଶିକ୍ଷାକଳାପ ଦିନକୁ ତିନ ଦୂରେଷ୍ଟାପ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ୧୯୭୭ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରେ ଏହିମାନଙ୍କ ପ୍ରବାଦ ଯହିରେ ଦୟାନନ୍ଦ ଆଙ୍ଗେ । ଭେଦିକ କଲେଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୁଏ । କଲେଜର ସକାଙ୍ଗୀନ ଭାନୁ ପାଇଁ ଲଜପତ ନିଜ ଜାବନ ଡାକିଦେଇଥିଲେ । ନିଜେ ଅଧ୍ୟାପକ କାର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସଂଗ୍ରାମକ, ସହକାରୀ ସହାୟତ ଆସନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ କରିଥିଲେ । କେବଳ ତେବେକ ନୁହେଁ, ସୁଧାରିତ ହେଲା ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ପରମେ ପ୍ରଥମେ ଦେଶଭିତକର କାର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ । • ସୁଧାରରେ ସୁବା ସମୟରେ ସେ ସେଠା ମୁଖସ୍ଥାନିଷିତର ଅବେଳିନିକ ସୁଧାରର ଥିଲେ ।

୧୯୭ ସାଲରେ ପଞ୍ଜୀକରେ ଏକ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭିଷ୍ଟ ଘଟେ । ସେତେବେଳେ ଲଜପତ ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧା ଭୁଲି—ପାଣପଣେ ଭବନ ଶତ ଶତ ବୁଦ୍ଧିମୁଖ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । କେବଳ ଚାକର ଉଦ୍‌ଦିନରେ ଦୁଇହଜାର ଆଶ୍ରମସାନ ଦୁର୍ଭିଷ୍ଟ ପ୍ରପାତ୍ର ଅନାଥ ବାଳକ ମୁଖ୍ୟମରୁ ରଖା ପାଇଥିଲେ । ଦିଗେବେଳେ ଉକ୍ତ ଅନାଥ ଅଶ୍ରମ ଭାବରେ ଏକ ସବୁଦ୍ରି ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଏହାଇବା ୧୯୦୫ ର କଂଗା ଭୁମିକମ୍ । ଏହି ଭୁମିକମ୍ରେ ବହୁତ ଲୋକ ଘରବାର ଶୁଣ୍ୟ ଦୁଅନ୍ତି—ଦୁଅନ୍ତ ଲୋକ ମୁଖ୍ୟମରୁ ଦେବତା—ଲଜନିକ ଦିଦ୍ୟମରେ ସେତେବେଳେ ଆୟୀ-ସମାଜ ଗୋଟିଏ ସାହାଯ୍ୟ ସମିତି ଗଠନ କଲେ । ନିଜେ ଲଜପତ ତ ର ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ । କଂଗା ଭୁମିକମ୍ ଆଉ ପଞ୍ଜୀବ ଦୁର୍ଭିଷ୍ଟରେ ସରକାର କେବଳ ନାମକୁ ମାତ୍ର ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଲଜପତ ପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠବାନ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଏ ସାହାଯ୍ୟ ଭାବ କହନ କରିନଥିଲେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ମେଣି ନଥାନ୍ତା । କେବଳ ଏହି ଦୁଇଟି ଘଟଣାରେ ନୁହେଁ—ତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ଏପରି ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ଘଟିଛି, ସେତେବେଳେ ଲଜପତ ସ୍ଵର୍ଗପ୍ରଣେତର ହୋଇ ଦେଖିଲାର ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

୧୯୦୮ ପ୍ରାର୍ଥନାକରେ ଆହ୍ୱାବାଦ କଂଗ୍ରେସରେ ଲଜପତ ପ୍ରଥମେ ଯୋଗଦିଅନ୍ତି । ପିଲାଦିନୁ ଲଜପତ କଂଗ୍ରେସର ଭାବୁ । ସେହିଦନଠାରୁ ଲଜପତ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେଇ ଅନ୍ତିନ୍ତା । ୧୯୦୯ ସାଲରେ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଚୋଶେଳଙ୍କ ସହୃଦୀ ଭାବରୀଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶକ ଭାବରେ ପ୍ରମୁଖ କରିବାକୁ କଂଗ୍ରେସ ପଷ୍ଟରୁ ସେ ଯାନ୍ତି । ବିଲାରୁ ସେଥର ସେ ମଧ୍ୟ ଅମେରିକା ଯାଇଥିଲେ । ବିଲାର ନିବା ଶରତ ପାଇଁ ପଞ୍ଜୀକର ଭାବର ସରତ ସବୁ ତାଙ୍କ ହାତରେ ତିନିହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ, ସେ ପରମାନ୍ତର ଏକ କର୍ଦ୍ଦକ ସୁତା ଶରତ କରିନଥିଲେ । ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ଦିନିଦ୍ରା ଶ୍ରଦ୍ଧକର ଶିଖା ପାଇଁ ଦାନ କରିଥିଲେ ।

୧୯୦୯ ପ୍ରାର୍ଥନାକରେ ବଗ-ଟଙ୍କା ଫଳରେ ଭରତରେ ଏକ ନବ୍ୟଗର ପୁନଃପାତ ହୁଏ । ବଗଳାର ଅନୋକନ କେବଳ ବଗଳାରେ ସୀମାଙ୍କ ନଥିଲା । ତାହାର ପ୍ରସବ ପ୍ରତିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଣାଅଧିକେ ପରୁ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ପୂର୍ବ କରିଥିଲା । ସେଥର ନାମ୍ବୁ ମହାସରର

ବେଠେକ ହୃଦ ବାଗଣସୀଠର ସଭାପତ ନ୍ଧ୍ୟାନଥବନ୍ଦୀ, ଶୋଗାଳକୃଷ୍ଣ ଗୋଟେ ଦେଶଗାସୀଙ୍କ ମନରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରେରଣା ଅନ୍ତର୍ଥିଲ । କାଣ୍ଡୁ ଜାଗରଣକୁ ବିବଳତ କରିବାକୁ ସରକାର ଦମନ ମାତ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୋଗ କରିଥିଲେ । ତାର ଫଳରେ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ବିକୃଷ୍ଟା ବିତ୍ତିଥିଲ—ବିଦ୍ୟୋଗ୍ବାସି ପ୍ରକ୍ଳିନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲ । ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପାନ୍ତୁ ଦୁଃଖି ସରକାର ଭାବର ଭାଗ୍ୟାନ୍ତିଧାତା, ଭାବର ଜଣେ ଲଜପତଙ୍କ ବିନାବିଷ୍ଟରରେ ନିଷାପନ କରିଥିଲେ: କିନ୍ତୁ ଏ ନିବ୍ାସନର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରମାଣ ନଥିଲ । କେତେ ଜଣ ଆଜୋଭଣ୍ଟିଆନ୍ ଶବର କାଗଜଙ୍କ ଲେଖାର ଫଳରେ ସରକାର ତାଙ୍କ ନିଷାପିତ କରିଥିଲେ । ନିଷାପନରୁ ଲଜନି ଅବ୍ୟାହତ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଖବର କାଗଜବାଲମାନେ ତାଙ୍କ ନାମର ଅରିଯୋଗ ଅନ୍ତର୍ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅରିଯୋଗର ସତ୍ୟତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ପ୍ରକାଶ ଆହାନ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଅରିଯୋଗକାନ୍ତମାନେ ପ୍ରମାଣ ଦେବା ଦୂରେ ଥାଇ, ତାଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ସର ଦେଖିଲା ଦେବାକୁ ସାହସ କରିନଥିଲେ ।

ଲଜନି ଯେଉଁବର୍ଷ ଅବ୍ୟାହତ ପାଥାନ୍ତି, ସେହିବର୍ଷ ସୁରକ୍ଷରେ କଂଗ୍ରେସ । ସ୍ବାଧୀନ ମନୋଜାତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତାକୁର ବସିଦ୍ଵାସ ଘୋଷ । ଲଜନିଙ୍କ ଅବ୍ୟାହତ ସମ୍ବଦ୍ଧ ପାଇ ସବୁ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ ସରସତ କରିବାକୁ ବୁଝାନ୍ତି । ଏବେଳି, ତାକୁର ବସିଦ୍ଵାସ ଘୋଷକୁ ସରସତ ଦେ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ବିରଳ ପ୍ରଦେଶର ନେବାମାନେ ଶହ ଶହ ଟିଲିଗ୍ରାମ୍ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମତରେଟମନେ ସରକାଙ୍କ କ୍ରୂତିକୁ ଭୟରେ ସରସତ କରିବାକୁ ସମ୍ବଦ୍ଧ ହେଲେନାହିଁ । ସିଂହା ବୁଝି ଉଦାର ଉଚ୍ଚ ଲଜନି ସରସତ ହେବାପାଇଁ ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ନିଷାପନରୁ ଅବ୍ୟାହତ ପାଇବାର କେତେକଦିନ ପରେ ଲଜନି ଦ୍ଵିତୀୟଥର ଅମେରିକା ଯାନ୍ତି । ଏଥର ସେ ଏ ବର୍ଷ କାଳ ଆମେରିକାରେ ଥିଲେ । ଏହି ସମସ୍ତରେ ମେନ୍ ନୂତ୍ର ଆମ୍ବୁ ହୃଦ ସୁନ୍ଦରେ ଲୋକଙ୍କ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ତାହାର ଫଳରେ ତାଙ୍କ ଭାବର ଆସିବାକୁ ବାରଣ ବରାରି । ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଭାବରେ ଆହୋଳନ ବିଲାର ଓ ଅମେରିକାରେ ତାଙ୍କ କନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାର ଫଳରେ ତାଙ୍କ ଭାବର ଆସିବାକୁ

ସ୍ଵନ୍ଦରାର ଅନୁମତି ମିଳେ । ଆମେରିକାରେ ଥିବାବେଳେ
ସ୍କ୍ରାପଷ୍ଟ୍ରର ଶୈଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠର ଯଥେଷ୍ଟ
ପରିଚୟ ପାଇଥିଲେ । ଲଳଜ ଯେଉଁଥର ଆମେରିକାରୁ
ଫେରନ୍ତି, ସେଥର ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାୟ କାଳୀନ ବୈଜ୍ଞାନିକ
ନିୟମବ୍ୟକ୍ତି ସହରର ସମସ୍ତ ଶୈଷ୍ଟ ବଂଚିମାନେ ଯୋଗ
ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଲଳଜଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ପ୍ରତିଷ୍ଠର ଭୂମ୍ୟସୀ ପ୍ରଶାସା କରିଥିଲେ । ଏଥର ଆମେରିକାରେ
ଥିଲବେଳେ ସେ କେତେଣ୍ଟ ଉଚ୍ଚତରର ରାଜ୍ୟକ ପୁଷ୍ଟିକ
ଲେଖିଥିଲେ ।

୧୯୦ ସାଲ ମେ ମାସ ତାରିଖ ଦିନ ଲଳକୀ
ଆମେରିକାରୁ ଫେର ସରତରେ ପଦାର୍ଥଶ କରନ୍ତି । ସେ-
ଦିନ ବିଷେବଠାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଦେଶବାସୀ ପାଞ୍ଜୁ ଯେପରି
ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିଥିଲେ, ସେପରି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଖୁବ୍ କମ କନ-
ନାୟକଙ୍କ ଭାଗରେ ଘଟି । ଲଳକୀ ଆମେରିକାରେ
ଥିଲାବେଳେ ହଞ୍ଚାବ ଅତ୍ୟାଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଦେଶକୁ
ଫେର ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଦୃଷ୍ଟରକମେଟୀ
ରିପୋର୍ଟରେ ସରକାରଙ୍କ ୧୦ ଟାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଵାସ
ରୁଟିଗଲ । ମଣେଶ୍ଵର ଶାମନ ସହାରରେ ଡାକର ମନ
ମାନିଲ ନାହିଁ, ସମ୍ପଦ ବିଷେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉପଲବ୍ଧ କରି
ସେ ମହାପ୍ରାକର ଅସହଯେଗ ମାତି ଗ୍ରହଣ କଲେ ।
୧୯୦ ମସିହାରେ ମହାପ୍ରାକ ଅସାଧ୍ୟୋଗ ମାତି ବିଷେ
ଶିରୁର କରିବାପାଇଁ କଂଗ୍ରେସର ଏକ ବିଶେଷ ବୈଠକ
କଲିକତାରେ ବିମେ । ହେମାର ଲଳକୀ ସବୁପରି
ହୋଇଥିଲେ । ସମ୍ବନ୍ଧରେ କ୍ଷେତ୍ରର ଦେଶର ସେ ଦକ୍ଷ-
ତଳରେ ଲଳକୀ ମେହିବାରର ସବୁପରି କାର୍ଯ୍ୟ
ଫୁଲାର ମନ୍ତ୍ରିତ ପାଇଁ କରିଥିଲେ ଓ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ପଡ଼ି-
ଥିଲେ, ସେପରି ପ୍ରସ୍ତରାଦାତା ଓ ବିଜନଟା, ତାର ପଦବର୍ଣ୍ଣ
କାଗପୁର କଂଗ୍ରେସର ସବୁପରିକ ପଢ଼ରେ ଅସୁବ
ହୋଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଅସହଯେଗ ଅନ୍ତରକଳର
ଲଳକୀ ଦୁଇର୍ଣ୍ଣ କାରାଦର୍ଶ ଘେଗିଥିଲେ । କାଷମୁକ୍ତ
ପରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଭାବୁ ହୁଏ, ଭାକୁରଙ୍କ
ପବମର୍ତ୍ତରେ ମୁଦ୍ରାଯାତ୍ରା ହାବ ସ୍ତ୍ରୀଭାବପାଇଁ
ସେ ଇଂଲଶ, ଦ୍ୱାନ୍ତ ପ୍ରକୃତ କେବେକ ପ୍ଲାନ ବୁଲିଥିଲେ ।
ଉତ୍ସୁନ୍ମତ୍ତେ ଫେରାଦିଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାୟ
ଫେର ପାଇନଥିଲେ । ଏହି ଭବ୍ୟାଦ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଶର
କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ନଥିଲେ । ଏହାମଧ୍ୟରେ ସେ ଦୁଇଥିର
କଢ଼ିଛି ସବୁ ହଞ୍ଚାବରୁ ନିବାଚିତ ହେଇଥିଲେ ।

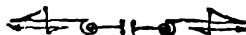
ଏହାଇବୁ ଆମେରିକାରେ ଥିଲୁବେଳେ ଓ ଅଚସର ସମୟରେ
ସେ ଇଂରାଜି ଓ ଉଦ୍‌ଧରଣରେ କେତେକ ଖଣ୍ଡ ଉନ୍ନତ
ସ୍ଵପ୍ନକ ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ “ବିଲ୍ଲ” ନାମକ ଖଣ୍ଡର
ସାମ୍ରାଜ୍ୟକ ପରିକା ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଦିଷ୍ଟିତ
ଲେକ ସେବକ ସମାଜର ମୁଶ୍କେର ରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ
ହେଉଛି । କେବଳ ଭାଷାରେ ଦୁହେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଆମେରିକା
ପ୍ରକୃତରେ ମଧ୍ୟ ସେ ପରିକାର ପ୍ରଗ୍ରାମ ଅଛି । ଦେଶ
ବିଦେଶର ଖ୍ୟାତିନାମା ଲେଖକଙ୍କର ଚିନ୍ମାଣିଲ ପ୍ରବଳ
ସବୁ ସେ ପରିକାରେ ବାହାରିବ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ହିନ୍ଦୁ ସଗଠନ ଗୋଟାଏ କଜ୍ଜ
କାର୍ଯ୍ୟ । ଏସ ଦେଖିଲେ, ଭାରତର ସ୍ଵାଧୀନ୍ୟ କୋଟି ଟଙ୍କା
ହିନ୍ଦୁକର ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧ୍ୟେତନ ଘଟିଛି । ଅଧ୍ୟୁଷିତା
ହିନ୍ଦୁର ଉନ୍ନତ ପଥରେ ଏକ ବ୍ୟାଧ ସ୍ଵରୂପ ବହିଲା । କି
ଆସାଇବଳ କି ମାନସିକ ସବୁଥରେ ହିନ୍ଦୁଜାତର ଦିନକୁ
ଦିନ ଦୁଃଖଲାଗା ଆସୁଛି । ନିଜ ଜାତର ଏମରୁ ଦୁଃଖ
ଦୁଃଖଲାଗା ଦୂରବିରବାକୁ ସେ ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ଲଜ୍ଜି-
ପଡ଼ିଥିଲେ । କାରଣ ସେ ଉତ୍ସମ୍ଭାବେ ହୃଦୟମାନ କରି-
ଥିଲେ, ଭାରତର ସ୍ଵାଧୀନତା ପକ୍ଷରେ କୋଟି ଟଙ୍କାଟିର
ବାସୀ ହିନ୍ଦୁଜର ଏ କୁପ୍ରିଯାର ଏ ଦୁଃଖଲାଗା ପ୍ରଧାନ
ଅନ୍ତର୍ମୟ ସ୍ଵରୂପ, ସେଥିପାଇଁ ଶେଷମାନକୁ ହିନ୍ଦୁ
ସଗଠନକୁ ସେ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟାଧ ସ୍ଵରୂପ ବରଣ
କରି ନେଇଥିଲେ । ଏଥ୍ୟାର୍ କେତେକ ମୁସଲମାନ କେତା
ତାଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ ଭିତ୍ରେସୀ ବୋଲି ମନେକରୁଥିଲେ;
କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୁପରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଭାରତର କୌଣସି ଜାତ
ବା ସପ୍ରଦାୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଭିତ୍ରେ ବା ପଞ୍ଜାବୀର ନଥିଲ ।
ଅନ୍ୟାର ଅନର୍ଥକ ଅନ୍ତର୍ମୟରେ କୌଣସି ଜାତର ସମ୍ମି
ସାଧନକୁ ସେ ଆଦେଶ ପସନ କରୁନଥିଲେ । ଲାଜିକମ୍ପାନ୍ୟ
ରେ ମହାମାନ ତାଙ୍କ “Young India”ରେ “Long
Live Lalaji” ଶାର୍ଝକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ
ମୁୟଳମାନ ଭିତ୍ରେ ନଥିବା କଥା ଫ୍ଳାମବଦର ଲେଖିଛନ୍ତି ।
ଆମ୍ବାମାନେ ଉଚ୍ଛଳକବି’ସୀ ମଧ୍ୟ ଲଜଜକ ଠାରେ ବିଶେଷ-
ଭାବରେ ରଣୀ । ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଗୋପକୁ ତାଙ୍କ ନେକ ସେବକ
ସମାଜର ଜଣେ ଦିଶିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟଥିଲେ, ଏପରି କି ଥରେ
ଗୋପକୁ ସେ ସମ ନର ସହକାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହେଉଥିଲେ ।
ଲଜଜ ଗୋପକୁ ପ୍ରତିବର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ
ପାଇଥିଲେ । ଗୋପକୁ ମୁଖ୍ୟ ପରେ ଲେକ ସେବକ
ସମାଜର କାର୍ଯ୍ୟରୁଳନ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଏତିଶା ବିଷୟରେ
ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଓହିଗାର ଆସିବାରୁଥିଲେ

କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରାକୁ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗାର ଅଳ୍ପଦିନ ଆଗରୁ ଗତ ନରେମର ମାସ ପାଂଦିଶ ଦିନ ପ୍ରଜୁଷରେ ହରାର୍ଥ ବୟସରେ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ଲଲଜିଙ୍କ ଗର ସବୁଗୁଣ ସମ୍ମାନ କନନାୟକ ଏକା ଭରତରେ କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁଦ୍ଧିଶରେ ବିରଳ । ସେ ଏକାଧାରରେ ସହିଦ୍ୟକ, ସମାଜ ସହସରକ, ଧାର୍ମିକ, ଜନ ସେବକ, ସ୍ଵର୍ଗଶର୍ମକ ଓ ଦୁଃଖକୁ ଶୁଦ୍ଧିରେ । ଏହିଷ୍ଟୁଦୁ ପ୍ରବନ୍ଧର କେତୋଟି ଧାଉରେ ତାଙ୍କପର ଯାପହାଙ୍କ ଜୀବନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଆଲୋଚନା କରିବା ଧୃଷ୍ଟତା ମାତ୍ର । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଠନା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହୁ ହେବ । ତେବେ ଲଲଜିଙ୍କଙ୍କ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଗଲେ ଗୋଟାଏ କଥା ଆମୁମାନକ ଆଖି ଆଗରେ କାହିଁଯାଏ, ତାହା ତାଙ୍କ ଦ୍ୟୋଗ ବା ଦାନ ।

କାହିଁକି ହେଉ ବା ମାନସିକ ହେଉ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହେଉ ବା ଜାତିଗତ ହେଉ 'ମୁକ୍ତି' ହେଉଛି ଜୀବନଗତର ଶୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ । ଭରତର କୋଟି କୋଟି ଦେଶବାସୀଙ୍କର ମୁକ୍ତିପାଇଁ— ସ୍ଵାଧୀନ ଦାସଦ୍ୱାରା-ଶ୍ରୀଙ୍କଳ ହିଣ୍ଡାରବା ପାଇଁ ଲଲଜି ସ୍ଵାଧୀନଦା ସାମାନ୍ୟର ଶୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ଆଜି ଜୀବନ ବଳି ଦେଉଯାଇଛନ୍ତି ।

ଭରତର ମୁକ୍ତିପାଇଁ ଅନ୍ଦୋଳନକର ସେ ଦୁଇଥର ନିଷାସିତ ହୋଇଛନ୍ତି— କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସେବିତା— ତଥାପି ସେ ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟପଥରୁ ତିଳେମାଟ ବିଚଳିତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ବିଟିଷ୍ଟ ସରକାରଙ୍କ ଦମନମାଟିକୁ ତିଳେମାଟ ଭୟ କରିନାହାନ୍ତି; ବରଂ ବିଚଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ପ୍ରକଳ୍ପିତାମାନ୍ୟଙ୍କ ବିଟିଷ୍ଟ ସରକାର ଭରତ ଶାସନ । ସେଥିପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧମାତ୍ର ଭରତର ଜୀବନରେ ଗୋଟାଏ ଯୋଗିଷ୍ଟ, କୋଟି କୋଟି ଭରତବାସୀଙ୍କ ଦୂଦୟର ଦେବତାଙ୍କୁ ଠେକାରେ ଯୁଦ୍ଧର କରିଛି ! ସେହି ପ୍ରହାର ପରେ ଆଜି ଲଲଜି ସ୍ଵର୍ଗରେ । ଭଗବାନ ଏ ନିଷ୍ଠାରତାର ଶୋଧ ବା ଦଣ୍ଡ କିପରି ଦେବେ ବା ଦିଆଇବ ତାହା କେବଳ ଦେଖିବାକୁ ରହିଲା । ଆଜି ଲଲଜି ଭରତର ମୁକ୍ତି ସାମାନ୍ୟ ଶୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ଫେର ଯାଇଛନ୍ତି । ଯେବେଳେନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭରତବର୍ଷରେ ଜଣେ ଭରତବାସୀ ଥିବ, ତେବେଳେନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଲଜିଙ୍କ ନାମ ଅମର ହୋଇ ରହିବ । ଲଲଜିଙ୍କ ଡାଗ— ଲଲଜିଙ୍କ ଆଦର୍ଶ, ଭରତବାସୀଙ୍କ ରକ୍ତରେ ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚାର କରିବ ।

ଶ୍ରୀ ସମାବସ୍ତୁନ ମହାନ୍ତି

କିରାତାର୍ଜନୀୟ

—ଅନୁଷ୍ଠାନିକ୍ୟ—

ଚର୍ଚା ଛାନ୍ଦିତ

ଶର—କଲ୍ପନା ।

ସମ୍ମିଳିତ ପରିଷା	ଅକ୍ଷୁନ୍ନ ମେନ୍ଦ୍ର
କଳ୍ପନା କାହିଁ ଭୂଷିତ,	
ପରିଶର ଶମ୍ଭୁ	ସମ୍ମାନ ପାଣ୍ଡୁର
	ବରତର ବିଶେଷ ରକ୍ତିତା ।
	ସେବିତା,
ସ୍ଵର୍ଗ ସତତ ଜନମଣି;	
ଧରି ଦେଖନ୍ତି	ନିଶାନ ଯୁଦ୍ଧ
	ପର ସେବିତା ସମ୍ମିଳନ । ୧

ପଳ ବହୁଲେ	ଭୂର୍ବକ ନରୀଛନ୍ତି
	ଶାଳିଧାନ୍ୟ ଲତାପଢ୍କୁତି,
ନାହିଁ ପଙ୍କ କାହିଁ	ବିକର କମଳେ
	ଜଳେ ହଳାଳେ ଦିବାଛନ୍ତି ।
	ସମତ,
	ଶରଦ ଶିଶୁ ଉପାୟକ—
ସମ୍ମାନ-ସମ୍ମତି-	ଶୁଳକ ଦିଲେଖି
	ମୋହତ ଶର ଅରଜୁନ । ୨

ବିକଳ କମଳ ନୟନେ କେବଳ
ବିଦ୍ୱୟେ ସବେ ଛନ୍ତି ଗୁଡ଼ି,
ପ୍ରିୟା କଳା— ବିଭ୍ରମ-ବିମଣ୍ଠିତ
ଲୋଚନ ସୁଷମା ଗ୍ରେବଳ ।
ସତସ,
ହୃଦୟ ମାରେ ଯହିଁ ତହିଁ;
ଦରଲ ଘର ଏକୁ ନ ମନ୍ଧକ
ଅତରକିମେ ରହି ରହି । ୩ ।

ବିକଳ ବାରିକ— ବାଜି ବିବକ୍ଷ୍ଵ
ବାର ଉପରେ ମନୋଦର,
ତହିଁ ଗୁଣି ଲମ୍ବ କଳୟ ବାହାର
କରଷେ କରଣୀ ପ୍ରକାର ।
ଅକୁଳ,
ବିଭକୁ କେ ବା ନୁହେ ସୁଖ,
ଦୂର୍ଭାବେ ଦୂର୍ଭାବ ସମ୍ମୋହୁ ଉଭବ
ହେବାର ଶିଥିତ ବିଲେକ । ୪ ।

କେଶର ପଢି ପିଣ୍ଡ ଫେନଚୟ
ଭେଦ ବିକଟିତ ସାରସ,
ଭଲେକ ଏ କି ପୁନ-କମଳ ବୋଲି
ପ୍ରସର ଆସନ୍ତେ ବିଶାସ ।
ପାଠୀନ,
ବିପରୀତ ଗନ୍ଧ ଆଚର;
ମାର କଞ୍ଚାର କେଶର ଭେଦ ବିହ
କହେ ଏ ଭୂମି ନୁହେ ବାର । ୫ ।

ତେଜି ଚପଳ— ଗତିକ ଏବେ ମାର
ମୃଦୁ ମନ୍ତ୍ରରେ ବହିବାରୁ,
କୁଷତ ଥାଇ ନିବକ ଫେନବାର
କମ ବିକାଶେ ଦଶି ଗୁରୁ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ,
କୁଳ ସଇବରେ ରହିଲେ;

ଦିନ୍ଦୁ ବଧୁର କୁଷତ ଶୁଭ୍ର ଟଙ୍କେ-
ବାସ ଶୋଷକୁ ତାକୁ ଦେଲେ । ୬ ।

କାହିଁ କଳମ ଧାନ ଧନୀ ଫନାରେ
ଲଗି କଗିଛୁ ଜଗୁଆଳୀ,
ସବୁ କେଶର ରେଣୁରେ ବରଚିଛୁ
ଉଦୁ ମହିରେ ବୁଝୁ କଲି ।
ଅଳଚ,
ପରାଦ ଲୋହିତ ଅଧର;

ପିଲିବକୁ ବଳେ କରିଦେଇ ଅଛି
ବୁଲ ବଜୁଲାବ ଭୁଲଇ । ୭ ।

ନୁହେ ଏତିକ ଅଛି ପରି ଅଧିକ
ସରଟିକ ରଜ ପକତ,
ତା'ର ପୁଅ ପରେ— ଧର ପରେ ପଢି
ବହୁକୁ ବାଳଭାବୁ କେବାତ ।
ତାହାକୁ,
ଶ୍ରମ ବିଜନିତ ପରମ—
ଧାର ବହୁ ଧୋଇ ନେଇଯିବା ହେବୁ
ଦିଶେ ପରମ ମନୋଭାବ । ୮ ।

ବାଲିର ଗୁରୁ ଗୁହାଣି ଠାଣି ପୁଣି
ବଢାଇ ଦେଉଛୁ ଦ୍ଵିଗୁଣେ,
ଶବଣ ଭୂଷଣ ବିଗାଳ ଲଗନ
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଉପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁମନେ ।
ଏମତେ,
ବିଲେକ ଘର ପାର୍ଥ ଗୋପ;
ପୁଲୁମାର ଶିଳ୍ପ— କଳା କରଣି
ଶରଦେ ପ୍ରଶଂସି ବିଶେଷ । ୯ ।

କାହିଁ ବା ଗତ ରଜମ ଗୋଚରବୁ
ଫେରୁଅଛନ୍ତି ଗୋବୁପଲ,
ନିଜ ନିଜ ସୁନେ ସୁମର ପହାରୁ
ସ୍ଵଦିପତ୍ର ଯୀରଖାର ।
ଭୁମିରେ,
ଚଞ୍ଚଳ ନ ଘରଟି ମୂଳ;
ଧେନୁକୁ ଦେଖି ଦାର୍ଥ କ୍ଷଣେ ବହନ୍ତି
ଆପଣା ଗମନକୁ ଭୁଲ । ୧୦ ।

ବିଦ୍ୱାନ-ବରତ ବୃଷଭକୁ ଜିତ
କୟ ବିଶ୍ୱର ହୋଇ ମଣ୍ଡି,
କାହିଁ କେଉଁ ବୃଷ ମଦଗଙ୍ଗେ ଗର୍ଜେ
ନନ୍ଦ-ପୁଲିନ ପଦେ ଖଣ୍ଡି ।
ଶରଦ—
ରହୁ ବର୍ଣ୍ଣ ପୁଣି ଶଶିର;
ଦିଲ୍ଲି ପର— ଶହୁର ଦର୍ଶ ପର
ଦିଶର ବିଶେଷ ଭବୁର । ୧୧ ।

ଧାରେ ଧେନୁ ବୃଦ୍ଧ କିଶୋର ବିଶଦ-
ନନ୍ଦ-ପୁଲିନ ଦେଖି ଚଳି,
ଯାଇଁ ଦିଶର ସେ ବିରହିତ ଦୋଷେ

ଶରଦ ନନ୍ଦ ଜାନୁ ପର ।
ତା ଦେଖି,
ଦେଖି କରିବୁ ସରଥ;
କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ବଳେ ଦିଏ ବୁଡ଼ାଇ
ଅକୁନ୍ତି ଶବ୍ଦର ଚିତ୍ର । ୧୩ ।

ଶରଦ ବାହୁ ପଶୁ ସଙ୍ଗ ମେଲୁ
ତାହାଙ୍କଠାରେ ବନ୍ଧୁଶାତ,
ବହୁ ବନକୁ ନିରତ ବାସ ହେଉ
ବାସ ଦମାନ ମଣିରକୁ ।
ଟିକିବା—
ପାଇଁକି ? ପରଳବା ଗୁଣ;
ଗୋରୁ ପଛେ ପଛେ ଗମନ୍ତ ଗୋପାଳେ
ଦେଖି ସନ୍ତୋଷ ଅରକୁ । ୧୪ ।

ଲୋକ-ଚଞ୍ଚଳ ସୁକୁଟିଳକୁନ୍ତଳ
ଅଳି-ଆବଳୀ-ବଳୟିତ,
ବବନ୍ଦ-ବମଳ ସୃତ ଜାତ ହେଉ
ରଦନ କେଶର ବ୍ୟକ୍ତି ।
ଗୋପୀଏ,
କାହିଁ କୁଳକର୍ମ କରନ୍ତି;
ତଳ କୁଣ୍ଠଳ ବାଜ— ଭାନୁ ତେଜେ କ
ମୁଖ-ନଳିକେ ବିରଜନ୍ତି । ୧୫ ।

କିଣ୍ଣାସ ନରୋଧ ବଣରୁ ଅଧର
କମ୍ପି ଶୋଘ ଦିଶେ ଏମତ,
ପରିଷଳବିଦା ଲତାର ପରିଷଳ
ଗୋଟିଏ କର୍ମର ଯେମନ୍ତ ।
ମହୁନେ,
ଆକର୍ଷ ବିକର୍ଷ ଭେଦରେ;
ଗତାଗତ ପଣି ମନକଣା ଠାଣି
ପ୍ରକାଶେ ନିତମ୍ ଦୂର୍ଯ୍ୟରେ । ୧୬ ।

ଗୋପ ଦାଶ୍ୟରେ ଭଣ୍ଟରେ କ୍ଷର ରଖି
ଦଣ୍ଟରେ ମହୁନ୍ତି ଗୁଆଳୀ,
ମୃଦଙ୍ଗ ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ସର ଶୁଭେ
ମହୁନରୁ କୁମୁ ଚହଇ ।
ମୟୁର,
ତାହାକୁ ଅମ୍ବୁଜ ନନ୍ଦ;
ବିଶୁର ମହା— ପ୍ରମୋଦେ ନୃତ୍ୟପାଇଁ
ଆବେଗେ ଟେକୁଆଇ ପାଦ । ୧୭ ।

ରିଷତ ଚଞ୍ଚଳ ପୁଥୁଳ ପୀବର
ପର୍ଯ୍ୟାଧର ଭାବ ନମିତ,
ପରିଶମ-କାନ୍ତି ହେଉବୁ ନୟନ—
ମାଳ ଉପୁଳ ନିମ୍ନଲିଖିତା ।
କର୍ତ୍ତନ—
ନିରତା ବୁଝାଇବା ପର;
ଗୋପବାଳିକି ବିଲେକି ଅରଜନ
ନୟନ ଫେରଇ ନସାର । ୧୮ ।

ଅନବେଦି ଗମନା ଗମନରେ
ଏବ ଆରେକୁ ଆଜ ଦିଶ,
ରଥାଦ ଯାନ ଚରଣ ନିଷେଷଣ
କର୍ତ୍ତମେ ସଜେ ରେଖାବଣି ।
ବୃଷତେ,
ଭୁକ୍ତ ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵ ଶସ୍ତ୍ର;
ପୁରୁ ବହତା ବରଜିଥବା ପଞ୍ଜେ;
ଗମନ୍ତ ପଣ୍ଡୁଶାଜା ଶିଷ୍ଟେ । ୧୯ ।

ଦିବିକ୍ତ ଭବ ରଙ୍ଗିତ ବିଭୂଷଣ
ଭୁବିତ ସହିତ୍ ନିରତ,
ଲୋକ ନିକରେ ଶୋଭତ ହୋଇଲନ୍ତ
ପ୍ରତି ଗ୍ରାମେ ଦୃଷ୍ଟ ମଣ୍ଡିତ ।

ଦୁଃଖ—
ଦୂରେ ଦୂରେ ଦୂରେ ଦୂରେ;
ଅଶ୍ରମ ମଣ୍ଡପ ସମ ଦିଶୁଛନ୍ତି
ଦେଖି ଧନ୍ତ୍ଵାନ୍ତ ଆନନ୍ଦ । ୨୦ ।

ଏମନ୍ତ ଶରଦ— ଭରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଶୋଘ ନିକର ପଥେ ଗୁହ୍ଯି,
ଶାରଦ ଶୋଘ— ସିନ୍ଧୁରେ ଅର୍କୁନର
ନୟନ-ମୀଳ ବୁଝିଯାଇ ।
ତା ଦେଖି,
ନୋହି ପତର ଯକ୍ଷ କହି;
ରଙ୍ଗିତ ଦୁଇ— ପାରିବା ଲୋକ ନିକି
ଶୁଭ ଅବସର ତେଜଇ । ୨୧ ।

ମଜଳମୟ ନିଯୁତ ଯଥା ଲୋକେ
ବହୁପଳ ଥ ଏ ଦିତର,
ତଥା ଏ ଶରଦ ସୁଶେଷେ ସମ୍ମାରେ
ଜଗତ ଜନେ ତେବେକ ର ।
ପ୍ରସନ୍ନ—
ଅମ୍ବୁ ଅମୁଧର ଶାଳିମା;

ଦେଉ ଏ ଗରଦ—
ବିଜୟ ଶିଥ ବିବର୍ଣ୍ଣିମା । ୧୧ ।

ପାତିବା କାଳକୁ
ଶୋଷ ଶସ୍ତ୍ରକୁ କଲ କୋଳ,
ପକିଳ ଭବ
ହେଲେ ନାମାଦ ଅନାବିଳ ।
ଏ ନବ—

ଶୁଣେ ହେଲ ଏବେ ଅନ୍ତର;
ତର ପରିଚୟ
ଗନାଗମ ଶିଥ ଆଦର । ୧୨ ।

ଏବେ ନରେ ଆଉ
ଲଗାଇ ନାହାନ୍ତି ତ ଖେଳ,
ଆଖଣ୍ଟକ ଧରୁ—
ନାହାନ୍ତି କଳାପର ଜାଳ ।
ତଥପି,

ନର ଶୋଷ ଦିଶେ ଦିଶେ;
ସ୍ଵର୍ଗ ସିକ
ତା'ର ଭୂଷଣ ହେବ କିମ୍ । ୧୩ ।

ପ୍ରାବୃତ ପଢି ବିଦେହେ;
କୃଷ ହୋଇ ଶୋଷ ଦହିଲେ,
ମରଳି ଗଲ
"ବିଛେଦ ବର୍ଣ୍ଣ ତଳେ ତଳେ ।
ପାଣ୍ଡୁସ,—

ଭୁତ ପଦ୍ମାଧର ନିକରେ;
ତଢ଼ିତ କାନ୍ତ ହେମ—
ତାର ନିକର
ତଳସିବା ରସ ତେଜିଲ । ୧୪ ।

ମଦ ଅଗରମେ
ହେଲ କରକଷ ଦିଶେ,
ମଦମନ୍ତ୍ର ହସ
ଶ୍ରବଣ ପ୍ରବାଣି ଲଳମ୍ ।

ଯଥାର୍—
କଥା ଏ ଜଗତେ ବିଦିତ;
ତର ପରିଚୟ
ସେ ଶୁଣ ଗରଭ ସମୁଦ । ୧୫ ।

ମାଳ-ଉତୁଳ
କେଦାର ଜଳେ ଉଳଦେଶେ,

ମହୁକ ବାସ
ସେ ଗନ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୱାଣ ଲଳରେ ।

ବିପାକ,
କାଳ ହେବ ପିତା ବରନ;

ବିଶାଳ ଫଳ
ନୁଆର୍ ଅଛନ୍ତି ଅନନ୍ତ । ୧୬ ।

ଦଳିମ ଲତା
ଦଳିନ ଲେହୁତ ବରଣ,
ପକ୍ଷ ପିଣଳ

କଳମ ଶସ୍ତ୍ରବୁଝ
ପ୍ରଭ ପ୍ରକରେ ସୁଶୋଭନ ।

ସଲିନ,
ଦୁରେ ରକ୍ତ ପେଣ ଛବି;

ବହୁ ପଦିଧର
ପଡ଼ୁଆର୍ ଶେ ପୁଥିଶ । ୧୭ ।

ସପଦପଣ୍ଡ
ପାଣ୍ଡରବଣ୍ଣ ରଜ
ରଜ ବାତ ବେଶେ ଉତ୍ତର,
ଅମଳ ବିକତ

ବନ କାମିନାକ କହୁଇ ।
ପ୍ରତ୍ୱଦ—

ପଠ ବ୍ୟାନରେ ସେ ପରଗ;
କୁସ୍ମ ବିକ—
ଶନ ଛଳେ ହସଇ
ବନ୍ଦ ଶାରଦ୍ୟ ପରଗ । ୧୮ ।

କାଷ୍ଟାବଳୀରେ
ବଦୁଷ ଜାତ ଦେବ
ବିଳାସ ଚଙ୍ଗ ଦେଇଛୁ,
ଶୁଭ ଅତ୍ର ଜାତ

ଆତପ-ତାଗ ଜବାରିଛୁ ।
ସଲିନ—

ପାତ ନ ଥିବାରୁ ଗଗନ;
ସରତିନ ସଙ୍ଗ
ସୁତ ହେବରୁ ହରେ ମନ । ୧୯ ।

ଏମତ୍ତ ଶୋଷ
ବିଲେକ ହୋଇ ଲେବ
ଶବଦ ସ୍ଵଟ

ପୌଣ୍ଡ ବଳ ନାଦ
ବର୍ଷି ରସି ନଭବାକେ ।
ନୋହିବ,
ରବ ଏ ସର୍ବ ମରିବ;

ବାରଦ ରେଧ
କର କି ଆକାଶ ମଧୁର । ୨୦ ।

ଶ୍ରୀ ଗୋଟୀକାଥ ସିନ୍ ଦେବ

ନାରୀଜୀବିର ଅଧିକାର

ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସ୍ଵରୂପ ଏହି ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବିର ସମସ୍ତି ଦ୍ୱାରା ମାନବ-ମାଳ ଗଠିଛି । ସମାଜ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅବଳତ ଏହି ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବି ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର କରଇ । ଏଥିମଧ୍ୟ ଗେଣ୍ଟିକର ଅବଳତ ହେଲେ ସମାଜର ଉନ୍ନତ ଆଜୀବନ ହୁଏଗା ମାତ୍ର । ସମାଜର ସମାଜୀଙ୍କ ଉନ୍ନତ ସାଧନ କରିବାକୁ ଦେଲେ ସମାଜର ବିଷୟରେ ଏହି ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବିର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଓ ଶ୍ରୀବ୍ରତ ସାଧନ ଯାଏଁ ସମାଜୀଙ୍କ ମନୋଯୋଗୀ ହେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ସମାଜର ନାଟର, ନଥା ଦେଶର ଉନ୍ନତ ନିମନ୍ତେ ଏହି ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ କିମ୍ବା ଉନ୍ନିଲିନ ଯତ୍ନ ଏକାନ୍ତ ବାଞ୍ଚିଲାଯୁ ହମାଜର ଅର୍ଜାଙ୍କ ସ୍ଵରୂପ ଓ ଅଭାଗ ନାହିଁ । ଯତ୍ତ ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଅଙ୍ଗର ସମ୍ୟକ୍ ପରିପୁଣ୍ଡିତ ଓ ବିକଶ ସାଥି ହୃଦ ଦେବେ ସେମାନେ ପରିଷରକୁ ବିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ସହାୟତା କରିବାକୁ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବେ । ଯତ୍ତ ଗୋଟିଏ ଅଜ ଅବଶ ହୁଏଇଯାଏ, ଦେବେ ସେ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗର ସାହାୟ୍ୟକରିବା ଦୂରେଥାଉ ତାର ଭବ ସ୍ଵରୂପ ହେବନାହିଁ କି ?

ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମନବ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରର ତାହାର ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଲଭ କରିଗାଏଇଁ ଲାଭାୟତି; କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବି ପ୍ରତି ତାର ଏତର ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟର ଭବ କାହିଁକି ? ସ୍ତ୍ରୀଜୀବି ପ୍ରତି ତାର ଯେହି ପରିମାଣରେ କାହିଁକି ? ସେ ସ୍ତ୍ରୀଜୀବିକୁ ତାର ନ୍ୟାୟ ଅଧିକାରୟ ବହୁତ କରିଥିଲୁ । ତାଙ୍କୁ ଅଭଳା, ରମଣୀ ପ୍ରକାର ନାନାଏକାର ଲୁହିତ ନାମରେ ଅଭିନନ୍ଦ କରି କେବଳ ହୀଡ଼ୀପଣ୍ଡିତମା ଓ ଷ୍ଟେଗେ-କଷ୍ଟ ଚୁପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲୁ; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଅଭଳା ନୁହନ୍ତି । ପକ୍ଷିନୀରେ ଯେମାନିନ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକଳା । ପ୍ରାଚୀର ଯୁଗତାରୁ ଆବମ୍ବନର ଆଧୁନିକ ସରଗ ଫୌନ୍ଟ ସେମାନନ୍ଦ କି ପମବରଣରେ କି ଶାନ୍ତିହାସନରେ, କି ଗନ୍ଧିର ଶାଶ୍ଵତଜୀବିନାମାର ଅଥ୍ୟା ଧାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେହି ଅସୀମ ପ୍ରତିଷ୍ଠର ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ଦେଖାର ଅଭିନ୍ଦନ ଓ ଦେଖାଇନ୍ତି, ତାହାକିମଟରେ ସବୁଷର ପ୍ରେୟିଣ୍ଡ ଓ ଅନୁଭ୍ୟାଗ, ଅନୁଭ୍ୟାନ କରେ ବୋଧନ୍ତୁଏ । ଅନାହାର ଏବଂ ଧନ୍ତ୍ଵାରେ ଯେଉଁ ରମଣୀ ସନ୍ନାନର କାହିଁକି ହତ ସାଧନ ବରୁଅଛି, ଯେବେ ସେହି ଉଚ୍ଛବାର ସହିତ ତାହାର ନେତ୍ରକ ଏବଂ ମାନସିକ ଫୁଲସାଧନରେ ବ୍ୟବହାର, ତେବେ ଜାଣ୍ଯ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସହିତସାଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ କି ? ସ୍ତ୍ରୀଜୀବି ପ୍ରତି ତ୍ୟକ୍ତହାର ଦେଶର ଉନ୍ନତ ଓ ଅବଳତର ପରିବହ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯେଉଁଦେଶର ଲେଜମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବି ପ୍ରତି ପରିବହ୍ୟ

ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀଜୀବି ଉପରେ ପ୍ରତିକୁ ସ୍ଵାପନ ଓ ସ୍ଵେଚ୍ଛା-ସ୍ଵର୍ଗାର ପରିଗାୟକ ନୁହେଁକି । କେହି କେହି କହିପାରନ୍ତି, ଯତ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଜୀବି ସବୁଷ ଜୀବିର ଅଧୀନ ହେବାଟା ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକ ହୋଇଥାଏନା, ତେବେ ଏହା ନିର୍ବିକାରରେ ସବୁଦେଶରେ କିମର ପ୍ରତିକିତ ହୁଅଥା ? ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ମିଳ ସାଦେତ ତାଙ୍କର Subjection of women ନାମକ ଗ୍ରହତର କହିଛନ୍ତି ଯେ ଭନ୍ନ ଭନ୍ନ ଦେଶ, ଆଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ସିକାନ୍ତ କରି ସ୍ତ୍ରୀଜୀବିର ପରିଧୀନତା ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିକିତ କରିବାହିଁ କିମା ତାହାର ବିଧି ବିଧାନର ଅର୍ଜୀଭୂତ କରିଲାହିଁ । ବିଧିବିଧାନର ବହୁ ସ୍ଵରୂପ ସମାଜମାତ ଓ ବିଜମାତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀଜୀବି ପାଇବ ଶକ୍ତରେ କ୍ଷେତ୍ର ଥିବାରୁ ସବୁଷ ଜୀବିର ଅଧୀନତା ସ୍ଵୀକାର କରିଥିଲୁ; କାରଣ ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ “ଜୋର ଯାଇ, ମୂଳକ ତାର” ଏହି ପ୍ରାକୁତିକ ନାମ ପ୍ରତିକିତ ଥିଲା । ଯେ ଦୁଇଲ ହେଲା, ତାହାକୁ ବିଜବାନର ଦାସର ସ୍ଵୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ରକୁତିର ଏହି ସାଧାରିତ ନିୟମ ଅନୁସରଣକର ସମଗ୍ର ସଂଜୀବ ଦୁଇଲ ଥିବାରୁ ବିଜବାନ ପ୍ରବୁଷର ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଵୀକାର କରିଥିଲୁ; ବିନ୍ଦୁ ବର୍ଷମାନ ଯୁଗରେ ପାଇବ ଶକ୍ତର ଶକ୍ତରୁ ନାହିଁ—ମାନସିକ ଶକ୍ତର ବକର । ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକ ଦୁଇଲ ବୋଲି କାହିଁକି ପୁରୁଷ-ମାନକ ସହିତ ଅଧିକାର କରିବିଲା ?

ପୁରୁଷମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିଟାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଅଧିକାର କରିନ୍ତି ସତଃ କିନ୍ତୁ ପର ସେବାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବି ଯେଉଁ ପ୍ରେୟିଣ୍ଡ, ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ତବୀଗ ଓ ଆସବିଶୁଦ୍ଧିତ ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ଦେଖାନ୍ତି, ତାହାକିମଟରେ ସବୁଷର ପ୍ରେୟିଣ୍ଡ ଓ ଅନୁଭ୍ୟାଗ, ଅନୁଭ୍ୟାନ କରେ ବୋଧନ୍ତୁଏ । ଅନାହାର ଏବଂ ଧନ୍ତ୍ଵାରେ ଯେଉଁ ରମଣୀ ସନ୍ନାନର କାହିଁକି ହତ ସାଧନ ବରୁଅଛି, ଯେବେ ସେହି ଉଚ୍ଛବାର ସହିତ ତାହାର ନେତ୍ରକ ଏବଂ ମାନସିକ ଫୁଲସାଧନରେ ବ୍ୟବହାର, ତେବେ ଜାଣ୍ଯ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସହିତସାଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ କି ? ସ୍ତ୍ରୀଜୀବି ପ୍ରତି ତ୍ୟକ୍ତହାର ଦେଶର ଉନ୍ନତ ଓ ଅବଳତର ପରିବହ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯେଉଁଦେଶର ଲେଜମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବି ପ୍ରତି ପରିବହ୍ୟ

ଯେବହାର କରନ୍ତି, ସେ ଦେଖ ଯେ ନିଚାନ୍ତ ଅନୁନ୍ଦନ ଏହା ସଂକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସ୍ବୀ ଜାତିର ସମ୍ବନ୍ଧ, ଅଧିକାର ଯେତେ ବେଶୀ, ଯେ ସ୍ବୀ ଜାତିର ଗୌରବ ଯେଉଁ ରିମାଣଙ୍ଗେ ରକ୍ଷାକ ରିଛି, ସେ ସେତେ ଭଲ । ଅଧିନକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଜ୍ଞାତ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିଷେଷ କଲେ ସମେତ ଏହା ସହଜରେ ହୃଦୟମ କରିପାରିବେ ।

ନାଶଜୀର ଅଧିକାର କଣ ? ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଲାକେକ ପ୍ରତିକ ଲେଖକ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ, — “କି ମାନ୍ଦିକ, କି ବଜନେନ୍ଦ୍ରିକ ସବ ପ୍ରକାର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଦୂଷ ମାନ୍ଦିକ ପାଇଁ ଯେପରି ଭଲକୁ ଅଛି, ସେହିପରି ସ୍ଵାମୀରଙ୍କରାଁ ଉନ୍ନୋତିକ କରିଦେବା— ଯେପରିକି ଶୀମନେ ସମାଜର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଏବଂ ତଥୀ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ଵାଧୀକ ଭବରେ ଜୀବକା ନିର୍ଭାବ କରି ଧର୍ମ ହେବେ— ଏହାହିଁ ସ୍ଵାକ୍ଷାତର ଅଧିକାର । ସ୍ଵାଧୀକ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରର ସବ ପକର ହୃଦୟରୁକ କରିବା ଏବଂ ସ୍ଵାମୀରଙ୍କ ଜୀବକାର ହତ୍ୟକାର କରିବା ଏହାହିଁ ସ୍ଵାକ୍ଷାତର ପରିଧୀନତା— ଏହା ହିଁ ସ୍ଵାକ୍ଷାତର ଦାସବି ।”

ସରଳ ବିଷାଟର କହିବାକୁ ଗଲ, ଆମୁମତଙ୍କ ମତରେ ହୀମନେ ରୁକ୍ଷର କରିବେ; ବ୍ୟବସାୟ ବାଟିଖେ କରିବେ ଏବଂ ସୁରୁଷମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ଵାଧୀକ ଭବରେ ଜୀବକା ଅର୍କନ କରିବେ ଏବଂ ସୁରୁଷ ଜାତିର ମୁଖାପେଣ୍ଠୀ ହେବେନାହିଁ । ନିଜାଶ୍ୟ ସନରେ, ବଜନେନ୍ଦ୍ରିକ ଏବଂ ସାମାଜିକ ପ୍ରକୃତି ବିଭିନ୍ନ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମହିତ ମମାନ ଅଧିକାର ପାଇବେ । ସୁନ୍ଦରି ପମ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ ହୀରୀ, ପୁରୁଷ ଏହାଜୀତରେବେ କର୍ମ୍ୟର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ଉଠିଯିବ । ଏହାହିଁ ନାଶଜୀର ଅଧିକାର ।

ଶେରୀନ ସମ୍ବନ୍ଧର ବିଭିନ୍ନ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ନାଶଜୀର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନା କବନ୍ଦାଉ ଏବଂ ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ସୁରୁଷମାନ ପଦରେ ହମାନ ଅଧିକାର ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ କି ନା ସେ ଏହାହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଆଲୋଚନା କବନ୍ଦାଉ ।

ଚାହୁଁ

“ପକନାର୍ଥ ପୁରୁଷ ମହାବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାୟେ
ହିନ୍ଦୁ ମୃଦୁ ପେହେପୁ ନବଶେଷେଷ୍ଟି କଷନ ।”

ହିନ୍ଦୁଶ ସକାରମାନେ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି, ସ୍ବୀ ଗୁରୁପା । ସବପ୍ରକାର ଶାନ୍ତି, ସରଳତା, ପ୍ରୀତି ଓ ପଣ୍ଡର ଆଗାର ଯେ “ଶୁଦ୍ଧ” ଗାହାର ସେମାନେ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେଖ । ବାସ୍ତବକୁ ସ୍ଵୀମାନ ଶୁଦ୍ଧ ନିରନ୍ତରମୟ । ସ୍ଵୀମାର ପୁଣରେ ସୁଖି ଓ ଦୁଃଖରେ ସମଦୁଃଖିମା । ପୁରାଣ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନା କଲେ ଏହାର ଭୂର ଭୂର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସାତା, ଦମୟତା, ସାତିଶୀ, ପଦ୍ମମା ଓ ଦ୍ରୋଘନ ପ୍ରଭୃତି ସାଧୀ ରମଣୀ-ମାନେ ପନ୍ଦିକ ଦୁଃଖର ସମସ୍ତରିନୀ ହୋଇ ନା ନା ଦୁର୍ବେଶ୍ୱର ଦୁଃଖ ଅକାତରେ ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଦେବେ-ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ଦିନକପାଇଁ ପଢିପରି ପ୍ରୟାଗ କରିବାକୁ ରହି ପ୍ରକାଶ କରିନଥିଲେ । ପଢିପ୍ରାଣ ସକନନ୍ଦମା, ସତରୁର ମୃତ୍ୟୁମଣ୍ଡଳ ଜାନକୀ, ଗବଣ ଦ୍ଵାର ଅପଦ୍ମା ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟ ସମସ୍ତର ନାନା ପ୍ରଲେଭନ ପହେ ସବଦା ପଢିଲୁ ହୃଦୟର ଆରଧଦେବତା ରୁଲ ମନେକର ଶୈଶ୍ଵର ପଢିଲୁର ପଢିଲୁ ସହିତ ସୁନମ୍ଭିତ ହୋଇଥିଲେ । ଶାନ୍ତିକ କୁଳ ଲଜନାର ମ୍ୟାକମଣି ଶାରୀରମଣୀ ପଦ୍ମମା ନିକର ଅସ୍ତିମ ପ୍ରତିଷ୍ଠବିନରେ ପଢିଲୁ ମହା ପରମମଣ୍ଡଳୀ ମୁସଲମାନ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଆନା ଉଦୀନକ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏହା ନାଶକାତି ପକ୍ଷରେ ସାମାନ୍ୟ ଗୌରବର କଥା ନୁହେ । ନାଶ ଶାନ୍ତି ଓ ଦୟାର ମୃତ୍ୟୁମଣ୍ଡଳ ଦେଖ । ଏହି ଅଶାନ୍ତିପୁଣ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ନିରୁପରେ ଦେବିକ ପଦ୍ମମାନରେ ନାନା ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଜ୍ଞାତ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଜ୍ଞାନ ନାନା ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟର ସ୍ଵାମାନଙ୍କର ଯେପରି ଅଛନ୍ତି ଓ ରିଷାତ ଦେଖିଯାଇ ଥାଏ, ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ହେଠର ପ୍ରାୟ ହୋଇନଥାଏ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର

ତୁଳ୍ୟ ପବଲ ଓ ନିର୍ଣ୍ଣଳ । ସମ୍ବାଦର ପାପ ଓ ଆବଳନ ତାହାକୁ କବାପି ଶର୍ଷ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଅଧିକାରୁ ସନ୍ନାନ ପ୍ରତିପାଳନ, ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା, ଗୁହସ୍ଥାଳୀର ସରକ୍ଷଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମସ୍ତକାରୀୟ ସ୍ଥାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷାରୁପେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହିପରି କାରୀୟ ସୁରକ୍ଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସହଜରେ ସମ୍ମାନ ହେବା ଏକାକ୍ର ଅସମ୍ଭବ ।

ତେଣୁ ଗୃହର ସମସ୍ତ କାରୀୟ ସ୍ଥାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟୁନ ଥାଏ । ଅତିଏବ ଗୃହରେ ନାଶକାନ୍ତର ଅଧିକାର ଯେ ସୁରକ୍ଷମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ, ଏହା ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ଥାକାର କରିବେ ।

ସମାଜ

ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ନାଶକାନ୍ତର ସ୍ଥାନ ଅଛି ଉଚିତରେ ଅବଶ୍ଵିତ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି—ସ୍ଥାମାନେ ସମାଜର ଦାସ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ସେମାତେ ସମ ଜର ଦେବା । ଭିଶବ ସେମାଜକୁ ପ୍ରାତି, ପୁଣ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ୟ, ଦୟା, ମଦ୍ଦା ଓ କ୍ଷମା ଜଣ୍ଯାଦି ସୁର୍ଗୀୟ ଗୁଣରେ ଭୁଷିତ କର ଅଛନ୍ତି । ତହୁଁ ମନୀଗୀରଣ କହୁଯାଇ ଅଛନ୍ତି, “ଯଦି ନାରୀୟ ପୂଜ୍ୟତା ରିମନ୍ତେ ତହୁଁ ଦେବତାଃ ।” ଏହି ନାଶପାଳା କେବଳ ଯେ ଭାବରେ ପ୍ରାତୀକ ଯୁଗରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋର୍ବିତର ଦ୍ରୁଦ ଏଥର କୁହେ, ଫେରସେପର Chivalry ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଉଚ୍ଚଳ ତୁମ୍ଭାନ୍ତି ମିଳେ । ଦୁଃଖ ଓ ନାଶମାନଙ୍କୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବ, ସେ କାଳର ନାଇଟ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକମ୍ ରୁପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା ।

ଭାବର ବନ୍ଦର ଯେ ଏହି ନାଶପାଳା ନଥିଲା ଏଥର ଦୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଏହି ନାଶପାଳା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୂଜିପରି ପୌତ୍ରନିକତା ଦେଶରେ ଦୁଷ୍ଟିତା । ଯଦି ଆମ୍ବେମାନେ ନାଶକାନ୍ତର ଅବସ୍ଥାର ଉଚ୍ଚଳ କଲୁଁ, ଯଦି ସେମାଜକୁ ପୁରୁଷ-ମାନଙ୍କ ସହିତ ଧମାନ ଧ୍ୟାକର ନ ଦେଲୁଁ ତେବେ ସେମାଜକୁ ପାଇକର ଫଳ କଣ ? ସେ ଶୁଣ ପୂଜାଦିବା ନାଶକାନ୍ତର କେଉଁ ରକ୍ଷା ସାଧିତ ହେବ ? ପ୍ରକୃତ-ପରିଶରେ ଜୀବନସି ଜାତ ଅପର ଜାତର ଦୂଜ୍ୟ ନୁହନ୍ତି—କିମା ସେବାର ଦାସୀ ନୁହନ୍ତି । ଭରମ୍ଭ ଜାତ ସମାଜ । ଭରମ୍ଭେ ସମାଜର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଭରମ୍ଭ ରୁପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସାମନ୍ୟ ଭାବର ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ରେବଦରେ ଅଧିକାର ଭରଦ ନାହିଁ । ଅତିଏବ ଏହି

ସମୁନ୍ଦର ମାନବ ଜାତରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁରୁଷ ଭେଦରେ ଅଧିକାର ଭେଦ ହେବା ଅନ୍ତରିତ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବ ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଥାଧୀନତା ଧନରୁ ବହି ନୁହେଁ । ଅତିଏବ ଏହି ଉଚ୍ଚଳ ମାନବ ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ସେ କାହିଁକି ସ୍ଥାଧୀନତା ଧନରୁ ବହି ହେବ ? ଏ ବିଷୟରେ ସ୍ଵପ୍ନସବ ରଙ୍ଗଜଳ କଥି ବୋଲି ସାହେବ (Mr. Baily) ସ୍ଥାନାତ ସମଜରେ ଯେଉଁ ଅନୁକଳ ମନ ବ୍ୟାକ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି, ତାହା ନିମ୍ନରେ ବିବୃତି ହେଲୁଁ ।

Baily, the author of “The Rational of Political representation” which appeared in 1835 took up the woman’s cause and advanced spirited arguments in the course of which he said that “the stronger half of the human race have almost universally used their power to oppress the weaker and that in the relations between men and women, as in all other relations, irresponsible power has been continually abused. The higher classes of women are undoubtedly superior in intelligence to the lower classes of men and all that is necessary is to place their pecuniary qualifications higher. Even the necessity of such a higher qualification may be doubted in as much as in that peculiar intelligence which is requisite for a judicious choice of persons to fill up public offices; females are in some respect greater proficients than men of the same station. Female tact in the discrimination of at least certain qualities of character is universally admitted.”

ନାଶକାନ୍ତର ଏହି ସୁନ୍ଦର ଗୁଣ ସ୍ଥାବ ସହେ ମଧ୍ୟ ସୁରୁଷ ଜାତ ତାହାଠାର ସମସ୍ତ ଅଧିକାର କାତିନେଇ ତାକୁ ସମାଜର ଦାସୀରୁଠେ ଦ୍ୟାବହାର କରିବାକୁ ତଳେମାତ୍ର କୁଣ୍ଡା ବୋଧ କରୁନାହିଁ । ଏହା ସୁରୁଷ ଜାତର ବଜାରେତତ କାରୀୟ ନୁହେଁ କ ? ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ, ନାଶକାନ୍ତ ସମାଜର ନିର୍ମାତା, ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେ ନକର ପ୍ରକ୍ରିୟ ଦାନକର ପାଳନ କରିଅଛନ୍ତି । ନକର ସ୍ଥାପ୍ୟ ଓ ସୁଖ ସ୍ଥାପନ୍ୟ ପ୍ରତି

ତଳେମାଟ ଭୁଲେଗ ନକର ସେ ତାର ଜୀବନ ଏହି ସମାଜ ସେବାରେ ଉପର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲୁ । ତେଣୁ ହିନ୍ଦୁ ଶାହକାରମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ନାଶକାତକୁ ସମାଜର “ଦେଖି” ଆଖା ପ୍ରଦାନ କରିଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଚାତ୍ରବକ ସେ ସମ୍ମର୍ତ୍ତବୁଦ୍ଧି କିନ୍ତୁ ଦେବ ଯୋଗ୍ୟା । ଅତେବେ ନାଶକାତି ଦେଖାଇଲୁ ଆମୁମାନଙ୍କର ସମାଜାତ୍ । କିନ୍ତୁ ତା’ପ୍ରତି ସମାଜ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଦୁଇରଥାର, ସେ ସୁହାରୀ ପୁରୁଷର ଆଜ୍ଞାବୁଦ୍ଧ ଦାସୀ ଭୁଲୁ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ । ସମାଜର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୁରୁଷମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡିଥିବାର; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ହୀଜାତ ସମାଜର କନ୍ଦିବାସୀ ଓ ପାଳନ କର୍ତ୍ତ୍ରୀ, ସେ ସମସ୍ତ ଅଧିକାରୁ ବହିତା ! ଏହାଠାରୁ ବଳ ଶୋଭ ଓ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଆଉ କଣ ଅଛି ?

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ନାଶକାତ ଯେ ସମାଜରେ ବଢ଼ୁ ସମାଜାଧିଦା ଥିଲେ, ସେ ବିଷୟରେ ଅଳ୍ପ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ଦୁଷ୍ଟାତ୍ମ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଆମୁମାଟନ୍ ପୁରୁଷ ଓ ଶାହମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଁ ଯେ, ହୀମାନଙ୍କ ନାମ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ନାମ ପୁରୁଷରେ ବା ପ୍ରଥମରେ ଥାଏ । ଯଥା:— ସ୍ଥାମାମ, ବିଧାକୁଷ୍ଟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାଶପୁଣ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ । ଏଥରୁ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାମାନ ହେଉଥିଲୁ ଯେ, ସେ କାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ସମାଜ ସୁରୁଷକାତି ଠାରୁ ବହିରୁଣରେ ଶୈଶ୍ଵର ଥିଲା । ସେମାନେ ସେହି ସମାନଙ୍କ ଚିତ୍ରାୟୀ କରିବାଗାନ୍ତି ହାର ନାମ ତାହାର ସ୍ଥାମୀଙ୍କର ନାମର ଆଧ୍ୟରେ ସମ୍ମୋହିତ କରିଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ସୁଗରେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଆମେରିକା ଓ ଜାପାନ ପ୍ରକଳ୍ପ ସୁର୍ଯ୍ୟ ଜାତମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୁଷ୍ଟିଗାତକରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ସେହି ଦେଶମାନଙ୍କରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ସମାଜର ସହୋତ୍ରୀନ ଅଧିକାର କରି ଅଛନ୍ତି । ସେ ଦେଶର ଲେକେ ସ୍ତ୍ରୀଜୀର ଏହି ନିୟମ୍ୟ ଅଧିକାର ବୁଝି ତାହା ହେମାନଙ୍କ ଦେବାପର୍ବତ ତଳେମାଟ କୁଣ୍ଡା-ବୋଧ କରି ନାହାନ୍ତି । ନିରାପଦ ଭବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ, ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀଜୀକୁ ତା’ର ନିୟମ୍ୟ ଅଧିକାର ସବଦେଶ ଓ ଜାତି ଅକୁଣ୍ଡିତ ଚିତ୍ରରେ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଏକାନ୍ତ ବୋନ୍ଦନ୍ୟ । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଜାତି ସମାଜରେ ନାଶକାତର ନିୟମ୍ୟ ଅଧିକାର ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର ଉନ୍ନତ ସୁଦୂର ହସ୍ତବତ । ଆଧୁନିକ ଉନ୍ନତ ଓ ଅନନ୍ତ ଜାତମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୁଷ୍ଟି ନିଷେଧ କଲେ ସମସ୍ତେ ଏହାର ପାର୍ଥକ୍ୟ ସହଜରେ ଦୁଃଖଜାମ କରିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିକ ଲେଖକ

ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି.—“କଣ୍ଠର ସ୍ଥାନ ସମାଜର ଅତି ଉଚ୍ଚରେ । ନାଶ ସୁରୁଷର ସହଧର୍ମୀ ଓ ସମଦୁଇ ଭାଗିମା । ମାତାବୁଦ୍ଧ ଭବିଷ୍ୟତ ସମାଜର ଉତ୍ସାହିତ ପାଇଁ ତାହା । ଭଗିନୀବୁଦ୍ଧ ବର୍ଷମାନ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିବିଷ୍ଣୁର ପଶ୍ଚାତରେ ତାହାର କଲ୍ପଣା ହୁଏ ପ୍ରମାରତ । ଏ ଘୋଷଣା ଦୁନ୍ଦୁବିଷ୍ଣୁ ନାଶକାତିର ପାଇଁ ତାହାର ଉପରୁ ଆସନ କେବେ ଦେଇନାହିଁ । ସେତୁ ଲାଗନ୍ତୁ ବିଗତ ଦୁଇ ଶତାବ୍ଦୀର ସହ ପ୍ରକାର ଜଣ୍ମୟ ଚିତ୍ରା ପୁରୁଷପ୍ରସ୍ତୁତ ତହାକନାହିଁ ।”

ଗୋଟିଏକ ସମାଜରେ ବାଜାର ଅଧିକର ଅତି ଉଚ୍ଚ ନାଶକାତର ସେହି ନିୟମ୍ୟ ଅଧିକାର ଅପହରଣ କରିବା ସୁରୁଷଙ୍କାର ପକ୍ଷରେ କବାପି ଉଚିତ ଦୁହେ ।

ଶକ୍ତି

“ବିଦ୍ୟାନାମ ନିଜସ୍ୟ ରୂପମଧ୍ୟକଂ ପ୍ରକଳ୍ପନ ଶୁଣ୍ଡାଧନ, ବିଦ୍ୟା ଭୋଗକଣ୍ଠ ପଞ୍ଚ ସୁରକ୍ଷା ବିଦ୍ୟା ଶୁଣ୍ଡାଧନ । ବିଦ୍ୟା ବର୍ତ୍ତନକନା ବିଦେଶ ଗମନ ବିଦ୍ୟା ପରା ଦେଇବିତ”, ବିଦ୍ୟା ଗଜସ୍ୱ ପୁଜ୍ରାତ୍ମକ ନିଜମଧ୍ୟକଂ ଦିଦ୍ୟା ଚିତ୍ରନାମ ପରିଣାମ ।”

ବିଦ୍ୟା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଏକପ୍ରକାର ଆଲୋକ ଲହୁଲେ ଅଞ୍ଚିତ ଦେବକନାହିଁ । ମନର ଦୃକ୍ଷୟକ ସୁକୋମଳ ଦୃତି ନିର୍ମୟ ଏହି ଆଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଦିନରେ ଉତ୍ସାହିତ ହେବ । ଏହା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ପଥଭରୁ ଝାରାର କରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରଦାନକରେ ।

ସମାଜର ସହାୟୀଙ୍କ ଉନ୍ନତ ନିର୍ମୟ ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଦିଦ୍ୟକର ବିଦ୍ୟାଶର୍ମୀ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ଦୃତି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକର ଶିଖାର ଅନ୍ତର ସବଲକ୍ଷ୍ୟରେ ହୁଏ, ତେବେଳେ ସମାଜର ସହାୟୀଙ୍କ ଉନ୍ନତ ଅସ୍ତର । ବେଦିକ ସୁରକ୍ଷା ଭବିତକରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶର୍ମୀଙ୍କର ନାମ ଶୁଣିବାକୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଆୟୋଜନିତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତାନ୍ତରେ ନିରଦେଶ ଦେଇଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ, “କନ୍ୟା ପୋତ ପରମାନନ୍ଦା ନିରାକାରୀ ତ ଯହିତେ ।”

କେହି କେହି କହିବୁ, ‘ଶାଲେକମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଓ ମେଧା ପୁରୁଷ ଅତେଷ୍ଟ ନ୍ୟେକ’; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ନୁହେଁ । ହେମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଦୃତିରେ ସୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅତେଷ୍ଟ ଅନେକ ଗୁଣରେ ଅଧିକ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ଶିଖି ଆୟୋଜନିତ କରିପାରିନ୍ତି,

ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପଯାର ତାହା ସହଜ୍ୟାଧ ଦୂରେ । ଏହା
ଦେବେ ଶୈଖରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଥାଏ । ବେଦିକ ଯୁଗରୁ
ଆରମ୍ଭ କରି ଆଧୁନିକଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଶ୍ୱରମାଳ ଶିକ୍ଷା
ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଅଭ୍ୟନ୍ତ କୃତ୍ୟାନ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାଏ, ତାହା
ଦେଖିଲେ କି ଏ ଅନ୍ତମ ନ କରିବ ଯେ, ନାଶ୍ୱରାତି ବିଦ୍ୟା
ଶିକ୍ଷାତେ ପୁରୁଷ ଅତେଷା ନୀଳ । ଆଧୁନିକ ଦ୍ଵାର୍ଯ୍ୟ ରମଣୀ
ପାହାର କୁଳକୁ ଦୃଷ୍ଟି କର । ଦେମାନେ ସକଳ ବିଷୟରେ
ପୁରୁଷର ସମକୟ କାହିଁ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ
ସେମ.କେ କେବେ ସରୁଷମନଙ୍କ ସମକଳ, ସହା କହିଲେ
ଅନ୍ତର୍ଭକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା ଦେଖ-ଉନ୍ନତିର ମୂଳମୟ । ଯେ ଜାଗାନ
କେତେକବର୍ଷ ପୁଣେ ଅଜ୍ଞାନାନ୍ତକାରରେ ମଗ୍ନାୟିଲ୍,
ସେହି ଜାଗାନ ଆଜି ଶିକ୍ଷା ରୁଣରେ ଜଣତିର ଏକ ଶ୍ରେଣୀଟି
ମଧ୍ୟରେ ପରିଚାରି । ଶୁଣାଯାଏ, ଶତକର ନାହିଁ ଜଣ
ଜାଗାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଶିକ୍ଷାତା ।

ଭାବର ବୈଦକ ରମଣୀ ଯେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଶ୍ରେସ୍ତ
ପ୍ଲାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ, ଉତ୍ତରାସ ଓ ପୁରାଣ ଏହାର
ଜୀବନ୍ତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରକାନ୍ତ କରୁଥାଛି । ଆପଣୀ ମେଣୀ ଲକ୍ଷାବଳୀ
ଗଣିତ ଓ ବ୍ୟାକର ସାଙ୍ଗରେ ସବୋଇ ସ୍ଵାକ୍ଷର କରିଥିଲେ ।
ତାବାଜ ରଚିତ ଗାଁଣଟକ ସୁନ୍ଦରକଳ ଅଧ୍ୟାତ୍ମି ଶ୍ରେସ୍ତାବାଳି
ପରିପଣିତ । ଶକା କେଣ୍ଟିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତଦ୍ଦୁତ ଉନ୍ନତ
କରିଥିଲେ । ଆଶେସୀ ଓ ମେଧେସୀ ସେହିପରି ବ୍ରଦ୍ଧିଜ୍ଞାନ,
ବେଦ, ବେଦାନ୍ତ, ପୁରାଣ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରକୃତିରେ ଅଧିକ୍ଷତ
ମାର୍ଗଶିଖି । ଲଭ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ବୈଦକ ମେଣୀ
ସକଳପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାରେ ଉନ୍ନତ କରିଥିଲେ । ଶିକ୍ଷା
ବିଷୟରେ ଆଧୁନିକ ଭାବର ମନୀଶ ସମାଜର ସ୍ଥାନ ଦିତାନ
ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ ଦୂରଦୂର । ଶ୍ରାମକ୍ଷଣ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟଲୁମାଝ ନେବେହୁ, ଓ ଶ୍ରାମକ୍ଷଣ ସବୋଲିମା
ନାଇତି ଓ ଶ୍ରାମକ୍ଷଣ ନାମକା ଦେଖା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଭାବର ଲକନା
ଗଣ ଶିକ୍ଷାବୁଣ୍ଡରେ କରି ଜନନୀର ବିଶାଳ ଅଙ୍ଗ ଅଳକୁତ
କରିଅଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟକ୍ତିରେକେ ଲୋକଶିକ୍ଷା ସମାଜ କିମ୍ବା ଜାତିର
ଉନ୍ନତ ଏକାତ୍ମ ଅସୁନ୍ଦର । ଏହାର ଅଭିରେ ପୂରୁଷଙ୍ଗାତି
ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟମ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତ ମଧ୍ୟ ତାହା
କରିବାକୁ ଅନ୍ୟମର୍ଥ । ଆନୁମାନଙ୍କର ସମାଜ ବା ଦେଶକୁ
ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ଦେଲେ, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବା
ଅବିଭିତ । ନେବେଳୀଯୁକ୍ତ ବୋନାର୍ଥ କହିଛନ୍ତି,—

"To have an educated people we must have educated mothers"

ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ମାନା ସମାଜର ସହାୟାନ ଶିକ୍ଷୟିତୀ ।
ମାତା ଯେତର ସନ୍ତୁଳାନକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଗାରେ ଓ ସେ
ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଳାନର ଚରିତ, ସତ ନତ ଯେତର ସନ୍ତୁଳର
ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ, ଶତ ଶତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାହା
ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ସେଥିଆଇଁ ଲକ୍ଷେନ ଉପରକ ଲେଖକ
ଲେଖିଯାଉ ଅଛନ୍ତି ।

"A good mother is worth hundred School teachers."

ତେଣୁ ସମାଜର ଦିଥା ଦେଶର ସହାଜୀନ ଉନ୍ନତି
କଲେଣ୍ଡ ସ୍ବି ଶିକ୍ଷାର ବହୁଳ ପ୍ରସ୍ତର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ୧୩

ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟ ନାଶକାତର ସୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ
ସମାଜ ଅଧିକାର ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଅଚଳକେ ସ୍ଥାପିକ୍ଷା ଓ ସୁରୁଷ
ଶିକ୍ଷା ଏ ଦୂର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖିବାର ପଣ୍ଡଗାସା ।
ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ସ୍ଥାପିକ୍ଷାର ଉଦେଶ୍ୟ ବିବାହର
ଉପଯୋଗୀ ହେବା ଏବଂ ସୁରୁଷ ଶିକ୍ଷାର ଉଦେଶ୍ୟ
ସ୍ଥାଧୀନ ଜୀବିକା ଜିଜ୍ଞାତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା ।
ସୀମାନେ ଶିକ୍ଷା ଲଭକଲେ ସେମାନଙ୍କ ଗାର୍ହସ୍ୱ-ଧର୍ମ
ସୁରୁଷରୁରୁରେ ସଙ୍ଗାଦନ କରିବାକୁ ସମ୍ମ ହେବେ ।
ସୁରୁଷର କେବଳ ମାତ୍ର ଶୈଳ-ସଂଗ୍ରହ ନ ହୋଇ ତାହାର
ମାନସକ ଏବଂ ନେଇକ ଜୀବନର ସଜ୍ଜିମ ହେବେ ।
ସ୍ଥାପିକ୍ଷାର ଏହି ସବୁ ସମର୍ଥକ ବୁଝିକ ନଦିତ ମନୋଦର,
ତଥାପି ଅସାର । ଗାର୍ହସ୍ୱ ଧର୍ମ ସୁପରୀନ କରିବାପାଇଁ
ବହୁନର୍ତ୍ତବ୍ୟାପୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର
ଆବଶ୍ୟକ କଣଃ । ଅବଶ୍ୟ ମ.କସିକ ବିକାଶ ହେଲେ ସବୁ
ଦିଷ୍ଟିଦ୍ୟ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ସହଜସାଧ ହୋଇଯାଇ; ତଥାପି
ଯଦି ଗାର୍ହସ୍ୱ ଧର୍ମ ସ୍ଵାମନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମତ୍ତ୍ଵୀଳ,
ତେବେ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତ ସୁରୁଷ-
ମାନଙ୍କର ଉପରୁକ୍ତ ସଂକେମ ହେବେ, ଏହା କାହିଁ କି ସ୍ଥା-
ପିକ୍ଷାର ଉଦେଶ୍ୟ କେବ ? ସୁରୁଷମାନେ ତ ନାହାଇ
ଉପଯୋଗୀ ହେବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ ? ବେଳେ
ଶିକ୍ଷାକରନ୍ତି ସ୍ଥାଧୀନତା ପାଇଁ—ସ୍ଥାଧୀନ ଭବରେ ଜୀବିକା
ନିଟାହ କରିବାକୁ ସମ୍ମ ହେବେ, ଏଥିପାଇଁ ଏତେ
ଆୟାସ ସ୍ଥାକାରକର ଲୋକ ବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି ।
ସୀମାନେ ସରଣମାନଙ୍କର ଗରେହ ହେବାପାଇଁ କାହିଁତି

ଶିକ୍ଷାକରିବେ । ସ୍ଥା ପିନ୍ଧ ର ଆନନ୍ଦ ବିବାହ କରୁଛେ । ଏହା
ଏକ ମତ ଅନ୍ଧର୍ମ । ତେଣୁ ସ୍ତୋର୍ଣ୍ଣା ଓ ପୁରୁଷ ଶିକ୍ଷା
ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରଭେଦ ରହିବା ନାହିଁଲୁଗୁ
ନୁହେଁ । ଅନ୍ତରୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଏକ
ଦେବା ଭାବ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ତୋର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ
ଶିକ୍ଷାରେ ଅଧିକାର ରହିବା ସଂଗ୍ରହାବ୍ଲେଖିବେ ବାଞ୍ଚିଲୁଗୁ ।

ଏହାବ୍ୟକ୍ଷତ ସ୍ଥିମାନଙ୍କୁ ସଜ୍ଜିତ ବିଦ୍ୟା, ଧାରୀ ବିଦ୍ୟା, ସତୀକର୍ମ, ଓ ଚିନ୍ତିଦିଦଶ ପ୍ରଭୃତ ଶିକ୍ଷାଦେଶୀ ଏକାନ୍ତ ଆଦିଷ୍ଵାନ୍କ । ପ୍ରତିନି ଭାବେଲକନା ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୁନିଭାଗୀ ଥିଲେ । ଭାବେଲକନା ସମାଜର ଗୌରବରବି ଅସ୍ମିନ୍ଦର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉଚ୍ଚ କଳା ଗୁଡ଼ିକର କମଣଃ ବିବରାସ ଧୂତ ଚଢ଼ିଅଛି ସଠ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଅଦ୍ୟାରେ ଉଚ୍ଚକାଳୀୟ ବ୍ୟାକୁଣ୍ଠ ଓ କର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚିନ୍ତିଦିଦଶର କେତେକ ଆଶ୍ରମ ଦେଖାଯାଏ । ସଜ୍ଜିତ ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ ସ୍ରଗ୍ଗର ରମଣୀ ସମାଜରୁ ଲୁହ୍ପ ହୋଇବାହିଁ । ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବଗ୍ରା ଓ ଆନ୍ତରିକ ରମଣୀ ଏହାର ଉଚ୍ଚକ ଅଦର୍ଶ ମୁଳ ।

ବାଜୁରିବାହୁ ଓ ଅବସେଧ ପ୍ରଥା ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ
ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଅପରିଣାମ ଦୟାପା ବାନିକାମାନଙ୍କୁ ବିବାହ
ଦେବା ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଲଭରୁ ବହୁତ
କବନ୍ଧାଳିଥିଲା, ଏଥରେ ସଂରେହ ନାହିଁ । ବିବାହ
ପରେ ସେମାନେ ପଢି ଶୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପାଇପାରନ୍ତେ;
କିନ୍ତୁ କଠୋର ଅବସେଧ ପ୍ରଥା ତାହାର ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତର୍ଗତ
ହେଉଥିଲା । ଆହୁର ମଧ୍ୟ ଦ୍ଵିତୀୟମାତ୍ର କଠୋର ରକ୍ଷଣା-
ଶିଳତାର କେତୁ ଛିନ୍ଦକରି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା
ବିଷୟରେ ନିତନ୍ତ୍ରିତ କରିବ । ଏଣେ ପୁଣି ସରଳ ବାନିକା
ବିଧୂରୂପର ଶ୍ଵରୁଷଳସ୍ତ୍ରୀ ଗମନ କରିବା ଦିନଠାରୁ ଗୃହ
ପିଞ୍ଜରରେ ସବଦା ଚିନକୁଥିବ । ବାହାରକୁ ବାହାରିବାର
ଟାନ୍ ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

ବାନ୍ଧିବାହର ଦିପମୟ ଫଳ ସମସ୍ତେ ଉଶା ଅଧିକ
ଦୁଃଖଜମ କରିଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଫଳରେ ଅଜି
ଭାଗୀମାତାର ବନ୍ଧୁ ଲକ୍ଷ କଲ ଦିବାକର କରୁଣ
ଧୂନରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଦେଉଥିବୁ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ବିଧିବା ବିବାହ
ସମ୍ବଳରେ ପ୍ରକଳିତ କାହିଁ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କଟାଙ୍କ ସମାଜ
ସ୍ଥାପିକ-ଛିକାର କୌଣସି ପଢ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଦେଇ-
ଗାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଅବେଳା ସମୟରେ ହତ୍ୟମଙ୍ଗୀର
ସମୟକର ସଂଗ୍ରହିତ ହସିବାକୁ ବାଧ ହାଥର କିମ୍ବା

ଆହୁତିଥୀ କର ଏହି ବିଷମୟ ଜୀବନକୁ ନିର୍ବାପତ
କରଥାନ୍ତି । ବିଧବାଦିବାହରେ ବାଧାଦେବା ଓ ନଶ-
ଜୀବିତକୁ ସ୍ଥାଧୀନ ଜୀବିକାବଲମ୍ବନର ଉପଯୋଗୀ ନ କରଇବା
ସୁରୁଷଙ୍କାରି ସ୍ଥାଜାତି ପ୍ରତି ଘୋର ନିଷ୍ଠୁରତାର ପରିଚ୍ଛମ୍ବକ
ନୁହେଁ କି ?

ଏ ପ୍ରଥମରେ ସୁରୁଗ ଜାତିର ବିବାହ ବିଷୟରେ
ଦୁଇମୁଖିକଥା ଉଚ୍ଛିନ୍ନକଲେ ବୋଧନ୍ତୁଏ ଅସାଧ ହେବ
ନ ହୁଁ । ସୁରୁଷଙ୍ଗାତ ଶତ ସଂପ୍ରବାର ବିବାହ କରିପାରେ,
ବୃଦ୍ଧବୟସରେ ସୁନ୍ଦର ଅବଳୀ ବାଲିକାର ପାଣି-ଶୁଦ୍ଧି
କରି ଶେଷରେ ବୈଧବ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ଵାରା ତା'ର ଜୀବନକୁ
ବିଷମୟ ବନ୍ଦିତାରେ, ଏଥରେ ହିତ୍ୟମାଜ କୌଣସି
ବାଧା ଦିବନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପବୟସୀ ଅନାଥା ଭମଣୀ
ଯେ ଚରଣକନ ଦୁଃଖ-ବିଶାଦରେ ଅତିବାହୁତ କରିବ,
ସେଥିରେ ତା'ର ତିଳେମାନ ଭୁଷେତ ନାହିଁ । ଆହ୍ଵା-
ଠାରୁ ବଳ ଶୋଚମୟ ବିଦୟୁ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ? ନାଶଜୀବି
ସମାଜର ଏହି ନିପୀଡ଼ନ ଆଉ କେତେକାଳ ଅଳ୍ପଶିତ
ଚିତ୍ରରେ ସହ୍ୟ କରିବ ? କେବେ ତା'ର ଏହି ଦୁଃଖ
ଦୂର ହେବ ? ଯେତେବେଳୟାଏଁ ସମାଜରେ ବିଧବା-
ଧବାହ ପ୍ରକଳିତ ନ ହେଲାଛି ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀକାତ ସୁରୁଷକାତ
ପର ସକଳ ବିଷୟରେ ପୁଣ୍ଡି ଅଧିକାର ନ ପାଇଛନ୍ତି, ସେତେ-
ଦିନଯାଏ ଜୀବନର ଉନ୍ନତ ସୁଦୂର ପରାହତ । ଶତ ଶତ
ହିନ୍ଦୁ ବିଧବାର କରୁଣ ଅର୍ଧନାଦ ଓ ଶର୍ପନିଶ୍ଚାସ ହିଁ
ସ୍ଵରତର ଉନ୍ନତିଥର କଣ୍ଠ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବ୍ୟ-
ଜାତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିନିଷେଠ କଲେ ଏହା ସହଜତର
ଅନୁମତି ହେବ ।

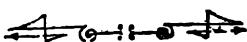
ଅବସେଧପ୍ରଥା ସୁଶିଳାର ଯେ ଏକ ପ୍ରଧନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏହା ସମୟରେ ମୁକ୍ତିକଣ୍ଠରେ ସୀକାର କରିବେ । ଛନ୍ଦ-
ଗଣତା ଅତ୍ୟନ୍ତେ ମୁଖ୍ୟମଣ୍ୟରୀ ହୋଇ ପୃଷ୍ଠକୋଣର ଛାବନ ଥୁବ—
ଅନ୍ୟର ମୁଖ୍ୟାବଳେବନ ଦୂର ଥାଉ, ନିଜର ସ୍ଵାମୀ ଓ
ଶଶ୍ଵର ପ୍ରଭୃତି ପୁରୁଷଙ୍କ ମାନ୍ୟର ମୁଖ ଦର୍ଶନ ତା'ପତ୍ରରେ
ଅସମ୍ଭବ । ଏହାଠୁରୁ ବଳ ଦୁଃଖର ବିଥ୍ୟ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ?
ପୁରୁଷ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରମନ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିଲେ କଣାଯାଏ
ଯେ, ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ଭାବରେ ଅବସେଧ ପ୍ରଥା ନଥୁବାନ୍ତି
ସ୍ଵାମୀ ସହି ସ୍ଵାର, ଅଥବା ଦିତା ସହି ଜନ୍ମାର ଓ ଶାଶ୍ଵର
ଶଶ୍ଵରଙ୍କ ସହି ସହିବଧର ଅବାଧ ମିଳନ ଓ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ
ଉଦେଶ୍ୟରେ ନାନା ଶର୍ତ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଗମନ କରାନ୍ତି ବିଷ-
ସରେ ଉତ୍ସମାଜଙ୍କର କୌଣସି ନିଷେଧ ନାହିଁ । ଲଜ୍ଜିକ

ପ୍ରପ୍ରକଳ୍ପ ଲେଖନ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି:—“ସ୍ତ୍ରୀ ମେକର ଅବଶେଷ ପ୍ରଥା ବା ପରାଧୀନତା ମାନବର ପଶୁହରୁ ନନ୍ଦ-ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବଦାସ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଯେ କାରଣରୁ ପରାଧୀନ କରି ରଖାଯାଏ, କର୍ମନ ଯୁଗରେ କିମ୍ବେଳି କାରଣରୁ ପୁରୁଷମାନେ ନିଜର ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ବାଗାଗାର୍ଜୁ ପ୍ରାଣେକମାନଙ୍କର ଅବଶେଷ ପ୍ରଥା ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି ।” ଆହୁର ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ଅନୁମାନ କରିଯାଇ ଯେ, ମୁସଲମାନ ଶଜର ସମୟରେ ଭାବରେ ଏହି ଅବଶେଷ ପ୍ରଥାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । କାରଣ ମୁସଲମାନ-ମାନଙ୍କ ଅମାନୁସକ ଅତ୍ୟାଗୁରରେ ହତ୍ୟାକାର ଧନ ପ୍ରାଣ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁବିନ୍ଦୀର ସଞ୍ଚାର ରକ୍ଷା କରିବା ଏକପ୍ରକାର ଦୁଃସାଧ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ବେଳାହୁଏ ହିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦିରର ଜୀବାଳାତକୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଗୁରରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଏହାର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ସେ ଯାହାଦେଉ, ସ୍ତ୍ରୀଜୀବର ଅବଶେଷ ପ୍ରଥା ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଏହା ସଂବନ୍ଧାଦୀ ସମ୍ଭବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଏହି କୁପ୍ରଥା ସମୁଦର ଉଚ୍ଛେଦ

ସାଧନ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପୁରୁଷ ଲେଖନ କରିଯାଇ ଅଛି ଯେ, ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଉଦ୍‌ବିଧା ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ଅଧିକାର ସମାଜରେ ପ୍ରତିଜଳ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଅତ୍ୟଥ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଛେଦିତା ପ୍ରଦାନ କରି ଶକ୍ତି ଶାସନ, ଓ ଶକ୍ତିଦେତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତିକିରି ବିରମିଲା କରିବା ଉଚ୍ଛିତ । ସବ୍ରା ଓ ଶାସନାନ ଆଲୋଚନା କଲେ ଆମ୍ବମାନେ ଏହାହୁଁ ଦେଖୁଁ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ବୈଦରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ପୁରକାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀଲେକମାନ-କର ସମାଜରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଥିଲା । ବେଦାତ ଯେ କୌଣସି ଖାସ ସେମାନ ପଠକର, ସେଥିରେ ପାରଦଶୀଳ ଲଭ କରୁଥିଲେ । ସୁତରା ଏଥିରୁ ଜଣୟାଇଅଛି ଯେ, ସେ କାଳରେ ସେନକେ ଉଚ୍ଛେଦରୁ ବିଷ୍ଟତ ନ ଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧ୍ୟନକ ଯୁଗରେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଜାଗାଜାପକୁ ତାହାର ନ୍ୟାୟ ଅଧ୍ୟକାର ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉଚ୍ଛିତ ।

ଦିନଶୀଳ

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ସେନାଗତି

ରାଧାନାଥ ଗୁହ୍ନାବଳୀ

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ-କରତର ଅସମରୁ ସମ୍ପାଦିତ କବିଗୁରୁ ସଧାକାଥଙ୍କର ଅଜେମ୍ବୁ ଅମରକଣ୍ଠି ସଧାକାଥ ଗୁହ୍ନାବଳୀକୁ ଶ୍ରୀପାଦସ୍ଥାରେ କେତେବାର ପଡ଼ିଥିଲା—କେତେବାର ପ୍ରିୟକମାନଙ୍କ ପଡ଼ି ଶୁଣାଇଥିଲା; ପୁଣି ସାହିତ୍ୟରସିକ କେତେ ପ୍ରିୟକମଙ୍କ ଠାରୁ ନିବିଷ୍ଟ ହୃଦୟରେ ବସି ଶୁଣି-ଥିଲା; ତଥାପି ହୃଦୟର ଅକମା ପିପାସା ଏହିଯେତ୍ତ ମେଣ୍ଟି କଥିଲା ମେଣ୍ଟିକ ନାହିଁ ।

ବଢ଼ିକାଳ ପରେ ଆଜି ନବର୍ତ୍ତର ପ୍ରଥମ ଦିନର ଏହି ପ୍ରଥମ ମୁହଁର୍ଦ୍ଦରେ ପୁରୁଷ ସେହି ମଧ୍ୟମୟ ସୃତିଟି ସବ ପ୍ରଥମେ ହୃଦୟରେ ଜାଗରକ ହେବାରୁ ଦୟାନ୍ତରର ନିତ୍ୟ ଆଶ୍ଵାସ-ଛବି ସେହି ସଧାକାଥ ଗୁହ୍ନାବଳୀକୁ ପୁଣି ଧରି ପଡ଼ିବିଲା । ପୁଣି ଡାଳା ସହିତ ଏଥର ଡାଳା

ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି—ଆଜିର ପଦା ଟିକିଏ ଆଲୋଚନା ଦୃଷ୍ଟିରେ ।

କବିକଳାର ଚାନ୍ଦାଚ ଆଲୋଚନା ବିହିରୁକଳା ‘ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ-କମଳା-ବିଳାସ-ପାଦିକା, ମସକ ମନିମା ମାଳାମ୍’ ତିଲାକା ର ମାଳକଶୋଦେଶରେ ଉନ୍ନତ ବିହିର ପରି ଭସି ବୁଲିଗାକୁ ପ୍ରାଣ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସୁଧା ପ୍ରଧାଦିତ ହେଲା । କେତୋଟି ଦଦ ପଡ଼ି ଲ ପରିର ପଡ଼ିଲା,—

**‘ବିମାନ ଆକାଶର ଶତ ଶତ ଉତ୍ତର
ମାରକତ ଶୋଇ ତୋର ନାଲୋଭବସା ।’**

ସମ୍ମର ଗୁହ୍ନାବଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପଦଟିରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଶିଶେଷକ ଦେଖିଲା; ସେ ହେଉଛି ଏହି ଯେ, ଦେଖିର ଶେଷ ପଦମ୍ବିର ଉତ୍ତର ସ୍ତର ମେଲାନାହୁଁ । ପ୍ରଥମ ଭାବେ ରେ

ଆ ଏହି ଦେଶ ନୀଳୋରସେ ରେ ଆ ଅଛି । ବଧା-
ନାଥକର କୌଣସି ରତ୍ନାରେ ମୁଁ ଏହଳି ଅସ୍ତବ ଏ-
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇବି କରିନଥିଲି । ସେଥିଗାଇଁ ଏହି ପଦଟି
ପଦ୍ମ ପଦ୍ମ ହଠାତି ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜୀବ ହେଲା । ତା’
ପରେ ଏ ବିଷୟରେ ବନ୍ଦମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଳାଦା ଦ୍ୱାରା
ଏବେ ତାର ପ୍ରକୃତ ଉଚିତହାସ ମୋ ନିକଟରେ ପରିଷ୍କର
ହୋଇଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଶ୍ରୀଏ ଆଖି ଦେଖିଲି,
ତର୍ଫେର ଲେଖାଥିଲା,—

“ବିମାନ ଆକାରେ ଭାସେ ଶତ ଶତ,
ନୀଳୋରସେ ତୋର ଶୈଳ ମାରକତ ।”

ଏହା ହିଁ ବଧାନାଥକର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଥମ ରତ୍ନା । ଏଥରେ
କିନ୍ତୁ ଟାଟାଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାକରଣର ଭ୍ରମ ରହିଛି ।
ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅନ୍ୟ କୌଣସିଟିରେ ବ୍ୟାକରଣ ଭ୍ରମ ପ୍ରାୟମଃଖ
ଦୃଷ୍ଟିକେତର ହୁଏନାହିଁ । ତାହା ହିଁ କବିଙ୍କର ଅଗାଧ
ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ।

ଏହି ପଦରେ ବ୍ୟାକରଣ ଭ୍ରମ ହେଉଛି—ମାରକତ
ଶତ । ତଳିକା ଗର୍ଭରେ ମରକତ ଅପ୍ରିର ସୌନ୍ଦର୍ୟ-
ଧାରା ଟେଲମାଳା ସୁଶୋଭି, ଏହା ହିଁ କବିଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାର
ବିନ୍ଦୁ ମାରକତ ଶଦର ଅର୍ଥ ବ୍ୟାକରଣ ନୟମାନୁ-
ସାରେ ମରକତ ଅପ୍ରିଧାରୀ ଦୁହେଁ—ମରକତ+ନିର୍ମିତା-
ର୍ଥରେ ଅ=ମରକତର ନିର୍ମିତ ଏହି ଅର୍ଥ । ଶୈଳମାଳା ତ
ମରକତରେ ନିର୍ମିତ ଦୁହେଁ; ତେଣୁ ଏହି ଭ୍ରମଟି ରକ୍ତ
ପଦ ମଧ୍ୟରେ ସୁଷ୍ଟନ୍ତ ହେଲା ।

କଳ୍ପନାର ସମ୍ମେହନ ସ୍ଵେଚ୍ଛ ମଧ୍ୟରେ ଭସିଯାଇ
ଲେଖିଯାଇଥିବାରୁ କବିବରଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ଏହି ସମାନ୍ୟ
ହୁକନ ହୋଇଯଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପରେ ଅନ୍ୟ କାହାର
ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ପଡ଼ଣ୍ଟ ସ୍ଵଦ୍ୟ ସେ ଉକ୍ତ ଭ୍ରମକୁ ଜାଣିପାରି-
ଥିଲେ । ତେଣୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ନିକଟ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ-
ପଢିକାରେ ସେ ଉକ୍ତ ପଦଟିକୁ ନିମ୍ନମେ ସନ୍ଧାନ୍ତ କରି
ସଙ୍ଗ୍ୟାଧାରଙ୍କ ସମ୍ମନ୍ଦର ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇଥିଲେ ।

‘ବିମାନ ଆକାରେ ଭାସେ ଅଗଣନ,
ନୀଳୋରସେ ଶୈଳ ବୈଦୁର୍ୟ କରଣ ।’

ଦୁଃଖର କଥା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜର ଦେବ
ସଂଶୋଧନ ପଦଟି ନ ଦେଖୁଣ୍ଟ କବିକର ଅମରଧାମକୁ
ବୁଲିଗଲେ ।

ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ୩୩ ସମ୍ବନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ଭ୍ରମ
ଧାରେ ଧାରେ ହୋଇ ଦେଖିଲା । ୪୩ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ସୁର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ମୁଖସ୍ତ୍ରୟ କଥକ ଦୁସ୍ତରେ ପ୍ରାୟ ସଶୋଧନ
କଥା ଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ଭ୍ରମର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ
ଅନୁରୂପ ହୋଇଥିଲେ; ମନ୍ତ୍ର କିଦୁଃଖ—ଆଶ୍ରେଯ କଥା,
ଥେ ମହାଶୟ ଦ୍ୱାୟ ତେବେ ତେବେ ବାନର—ଖାଲି ବାନର
ନୂହିଁ—ଲକାଗୋଡା ବାନର କରିଦେଲେ ! ସେ ସେହି
୪୩ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହିଦେବ କରିଦେଲେ:—

“ବିମାନ ଆକାରେ ଶତ ଶତ ଭାସେ,
ମାରକତ ଶୈଳ ତୋର ନୀଳୋରସେ ।”

ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମ ଥିଲା, ଏବେ ଯୁଣି ତା’ ସହିତ ଗୋଟିଏ
ବଢ଼ି କବିରୁଦୋଷ ରହିଗଲା । ଆଜି ଦେଖିଲି, ୫୮ ସମ୍ବନ୍ଧ
ମଧ୍ୟ ପ୍ରକଟିତ ହେଲାଣି; ତଥାପି କି ଅଶ୍ରୁର୍ଦ୍ଧର କଥା, ସେହି
ଭ୍ରମ ଓ ଦୋଷ ପୂଜାଦୂର ରହିଥିଲା । କବିବରଙ୍କର ବୁଝ-
ଧର ସୁଧ ଶ୍ରୀମତୀ ଶର୍ମିଷ୍ଠା ବ୍ୟାପକ ମହାଶୟ ଥାଏଁ ଥାଏଁ
ଏହା ଉଚ୍ଛଳ ପକ୍ଷରେ ବଢ଼ି ନିଦାର କଥା । ଆଶାକରେ,
ଆସନ୍ତା ଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶଶୀକାରୁ ପ୍ରକାଶକଙ୍କୁ ଯଥା-
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଣାଇ ଏହି ଅଗୋରବକର ବୁଥା ଭ୍ରମର ଉତ୍ତରିତ
କଳିଙ୍ଗ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ୧ ବନ୍ଦରୁ ଅପସାରିତ କରଇ ଦେ ବ ।

ଶଶୀକାରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ, କବିବରଙ୍କ
ବଜଳା ଲେଖାବଳୀ ଏବେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେତେ ଅପ୍ରକାଶିତ
କବିତା ଅଛି । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଉଚ୍ଛଳ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନୁମନ ମୁକ୍ତା ।
ଯୁଣି ପୂଜା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଖବନ୍ଦର ଥିବା କେତୋହି
କବିଙ୍କ ପାଖକୁ ବଜଳା ପାଇଁ ଅଜିକାଲିକାର
ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଉଠିଯ ଉଠିଥିଲା । ତାହା ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଏ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରହେ । ଭରପାକରୁ ଶଶୀକାରୁ ଓ ପ୍ରକାଶକ,
ଦୃଷ୍ଟିକେ ଉଚ୍ଛଳୀୟ ସହିତ୍ୟକମାନଙ୍କୁ ସେ ସୁର୍ଗ-ସମ୍ବନ୍ଧରୁ
ବହୁତ କରିଦେ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର

ମକୁର—ପ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗାଳା, ଦେବନାଗିରୀ
ଓ ଚଂପା ଅନ୍ଧରରେ ବହି, ଚେକ, କାର୍ଡ, ନିମଲ୍ଲଶପନ
ଫଲ୍ଲିନ ମୂରକ ଓ ମୂଲକ ମୂଳିରେ ଶ୍ଵପନ୍ତିରେ । ଏଠାକୁ
ଦବୁଥକାର ପୁଣ୍ଡକ ଓ କାଗଜ ପ୍ରକୃତିର ଅଭିର ପଠାଇଲେ
ରିଯ ଟିପ୍ପି ଯୋଗେ ପଠିଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିୟମବଳୀ ।

‘—ମୁକୁଳ ପଦମାସରେ ଶେଷ ହସ୍ତାନରେ ନିର୍ମିତରୂପେ
ଧରିଛି ଏହାକି ।

‘—ମୁଲୁର ଅଗ୍ରାମ ବାଣିକ ମୂଳୀ ଟ ୨୯ଙ୍କା, ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଟ ୨ କା, ପ୍ରଦେଶକ ସଖୀର ମଳୀ ଟ ୦ ମାତ୍ର ।

କ—ବିଦ୍ୟାଲୟ କାର୍ଡ ବା ଟିକଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉଦ୍‌ଧର
ଦୟାଯିକ ନାହିଁ ।

୪—କେହି ଠିକଣା ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଅନୁଗ୍ରହ ପୁଷ୍ଟକ
ଦିଗ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଲାଗୁଛି । ନଗେତୁ ପଞ୍ଚକା ହସ୍ତରତ
କହେଲେ ଆମ୍ବେମାନେ ଦାସୀ ନୋହଁ ।

୯—ଗ୍ରାହକମାନେ ଚିଠିଗୁଡ଼ି ପଠାଇଲେ ଅବୁଗୁଡ଼ି ଖୁଣ୍ଡକ
ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଓ ଦୂରନ ଗ୍ରାହକ “କୃତଳ” ବୋଲି ଲେଖିବେ

୭— ପ୍ରକଳ୍ପ ମନୋମାତ୍ର କି ହେଲେ ଫେରଖୁ ଦୟାଧୀନ
ନାହିଁ କିମ୍ବା ମନୋମାତ୍ର କି ହେବାର କାରଣ ପ୍ରକଳ୍ପର
ହେବନାହିଁ ।

ମୁଦ୍ରଣ ବିକ୍ରିପନ ଛଥାଇବାର ଟଙ୍କା :—

ଏକଥର ପାଇଁ —ଅର୍କିପ୍ରମୁକୁ ଟ ୧୫ ଟଙ୍କା, ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଟ ୨୫
କା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ପୁଷ୍ଟାକ ଟ ୫ ଟଙ୍କା । ଏକର୍ଷ ପାଇଁ ଯଥା-
ନ ମେ ଟ ୧୫ ଟଙ୍କା, ଟ ୨୫ ଟଙ୍କା, ଏବଂ ଟ ୫୦ ଟଙ୍କା ।
ବିଜ୍ଞାପନର ମଲ୍ଲ ବିଜ୍ଞାପନର ସହିତ କି ଠାରିଲେ ଗ୍ରୀବା
ଦେଇବାପାଇଁ ।

ସୁରାଜ ଓଷଧାଳୟ ।

ସତ୍ୟାଧିକାରୀ ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀ ଅଟଳଦିହାରୀ ଆଗ୍ର୍ୟ ଏମ୍, ବି, ଇଂରୀ

ଏଣ୍ଡି ମେଲେରିଆ ମିଳିଶ୍ୟାର

ମେଲେଇରା ବେଗରେ ପଡ଼ ଆଉ ହୃଦୟର ହେବାର
କାଳଣ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଡାକ୍ତର କରିବାକୁ ପରସା ଗଣି
ଛୁଇସିଏ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।

କୁରଣ

ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀ ଅଟକ ଦିହାୟ ଆମ୍ବାୟେ ଏମ୍ ବି କଲ
ନୂତନ ଏଣ୍ ମେଲେଇଆ ନିକଷର ମେଲେଇଆ ସେଇର
ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଧରୁନ୍ତର—ଶ୍ରୀକର କାନ୍ଦିପୁରରେ ହଜାର ହଜାର
ବେଗୀ ଏହା ବେଗତଥିବା କର ଅବ୍ୟର୍ଥପଳ ପାଦଅଛନ୍ତି ।
ଏହା ଗ୍ଲୋବ୍ ନାଶକରି ଦିଦିରେ କ୍ରି ବୃକ୍ଷକରେ ଏବଂ
ସ୍ଵପ୍ନ ଦେହରେ ଦିଳକୁ ଏକବାର କରି ଖାଇଲେ ଟନକର
ପାର୍ମୀ ପିଲେ । ଯେବେଳେ ଯଦି କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଆସ ।

‘ମନ୍ଦିର ଅତି ସୁଲଭ—ବଢ଼ିଲିଖି ଟ ୧୯ ସାନଲିଖି ଟ ୦ ।୦୭
କୋଣ ମାସିଲ ଟ ୦ ।୦୩

ଏହାକିମୀ

ଅଟଳ ବାବୁଙ୍କର ତଥାତ୍ପର ତଳକ ଓ ଯାଦୂର ମଲମ ଓ
ଜୀବୀ-ସୁଖ ସବୁ ପ୍ରକାଶ ଚର୍ମରେଗର ଓ ପେଟ ସେଗର
ଅବ୍ୟାହି ମନହୃଦୟରେ । ଦିଲ୍ଲିଯନ୍ଦର ଆଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରସ୍ତୁତକ କାହିଁ
ଥରେ ପରିଷାକରି କରି ଦେଖନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟରେ ତମିଶନ
ମିଳିଲା ।

ଅଭ୍ୟମଧ୍ୟ ।

ସୁରକ୍ଷା ଉପରେ ବଶୁକ୍ତ କାହିଁର ଓ କରିବାକୁ ଆପଣ-
ମାନ ଶ୍ରୀରେ ମେଳେ ଓ ବିଳା ମୁଲ୍ଲରେ ବ୍ୟକ୍ତା ଦିଆଯାଏ । ମେଳକୁ ଯାଇ ତିରସା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଅପରେସନ
ବ୍ୟେ ଗଛ ତିରସା ପାଇଁ କହିବାର ଭର ମନ୍ତ୍ର ଅଛି । ଠିକା

3

ନେହାସତ୍କି
ଲିଟର

ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରେସ୍‌ପାରି

ମଣ୍ଡଳ ଫୁଟ୍

ହାରମୋନିଯମ୍

ଆଜ ୬୦ ବର୍ଷର ଅର୍ଦ୍ଧ
ଗୁହେ ବିରାଳିତ, ଶୁନେଇ
ମଧୁରଭାବୀ ଇହା ଅକ୍ଷତିଲେ ଥିଲା।

ଅନେକେ ଅନୁକରନ କରିବାରେ ଚଢ଼ିବା
ବସାଇଛେ କିମ୍ବୁ ବେଶେ ଦୃତନାମ୍ର୍ୟ ହନ ନାହିଁ।

ମଣ୍ଡଳ ଫୁଟ୍ ୩୫ ଟଙ୍କାଟେ ୪୦,
ଏଥିଂ ଡେଢ଼େ,

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବଳ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟମୟ ବିଜେତା
ମଣ୍ଡଳ ଅଣ୍ଡ ବେଣ୍ଟ୍
୩, ବନ୍ଦବାଜାର ଫୁଟ୍, ବାଲିବାଟା।

ମଣ୍ଡଳ ଫୁଟ୍

ହାରମୋନିଯମ୍

ଆଜକୁ ୭୦ ଦର୍ଶ ହେବ ପ୍ରାୟ ସମୟକୁ ଘରେ ଦେଖିବାକୁ
ପାଇଁ । ସ୍ଵରର ମଧୁରତା ସବଳକ ପିଯୁଁ ।

ଅନେକେ ଏହାର ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ କେବୁା କରିଅଛନ୍ତି
ଏଣେ କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି, କିନ୍ତୁ କେହି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୃତକର୍ମ୍ୟ ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି ।

ମଣ୍ଡଳଫୁଟ୍ ହାରମୋନିଯମ୍ ଟ ୩୫ ୧ ୧୦ ରୁ ୨ ୫୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକଠ ତତ୍ତ୍ଵକୁ
ମୂଲ୍ୟର ମିଳେ ।

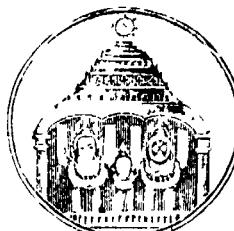
ଏହାରିନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାର ବାଦୀଯତ୍ତ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ବ ନିକଟରେ ବିକାନମନ୍ତ୍ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତିଥିଲୁ । ଅର୍ପିମ ସହ
ଅର୍ଦ୍ଦର ପାଇଲେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ପଠାଇଥାଉଁ ।

କଟକ ୫୮୭
କେ, ଦୁଧାକ
ମନ୍ଦିରକୋର, କଟକ ।

ଦେଉ ପରେ
ମଣ୍ଡଳ, ଏଣ୍ଟ କୋଣାର୍କ,
ନୀଳ ମୂର ବନ୍ଦବାଜାର ଫୁଟ୍, କଲିକଟା ।

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବୋ ଜୟତ ।

୨୭ ଅପିସ— ବାବୁର ବଜାର, ଢାକା ।
ଫାଖ— ନ ୭୦ ମୂର ହାନବଜାର, ନାରାୟଣଚଙ୍ଗ,
ଢାକା ।

କାରଖାନା—ସାତିଗାନରିପାଲେନ, ଢାକା
ଏଲେବ୍— ମୟୁମନ୍ସିହ—ଫ୍ଲେଟରେ

ଉଚ୍ଚତରିଶ୍ୟାତ ସୁନାମଧର୍ୟ ସୁଷବ୍ଦର ଆଦିପେଣ୍ଠିଶ ଉପଯ ଆଦିଷାରକ
ସୁରୋଯୁଦ୍ଧ ଲଳମୋହନ ଶାହ ଶଙ୍କନଥ ମହାରମ୍ଭକ କନିଶୁଭ୍ରାତା ରୟୁସାହେବ ଶ୍ରୀ ଗୌର ନନ୍ଦାର ଶାହ ଶଙ୍କନଥଙ୍କ

ଗୌରନିତାଇ ଆୟର୍ବେଦୀୟ ଓଷଧାଳୟ

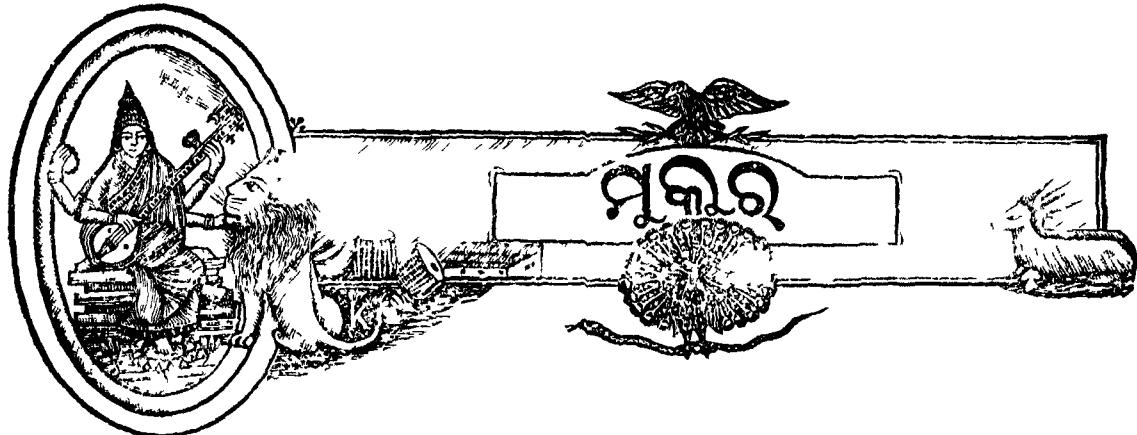
ଅଧ୍ୟକ୍ଷ— ରାମୁପାଦବ—ଶ୍ରୀ ଗୌରନିତାଇ ଶାହ ଶଙ୍କନଥ ।

ପ୍ରବନ୍ଧ ସବୁର ମତୋମତ ନିମନ୍ତେ ଲେଖକମାଙ୍କେ ଦାୟୀ

ସ୍ତ୍ରୀ

—*—

ବର୍ଣ୍ଣନା	ଲେଖକଙ୍କ କାମ	ପୁସ୍ତି			
ବର୍ଷାନିଶୀଥିଗା	(ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନିଶାକର ସାହୁ	୨୩୭
ଭରନ କାଥକର ସାହୁଚି		„ ସମ ପ୍ରସାଦ ହିତ	୨୩୮
ପ୍ରାର୍ଥନା	(ପଦ୍ୟ)	„ ମାଜବୋବନ ମହାନ୍ତି	୨୪୦
କୁରୁମେହେ		„ କୃମାସ୍ତର୍ତ୍ତ ପଞ୍ଚଦେବ	୨୪୧
ଶେଷ ଆଶା	(ପଦ୍ୟ)	„ ଘସକୃଷ୍ଣ ପରିଜା	୨୪୨
ଶାରକାଳୀ		ଶ୍ରୀ—	୨୪୦
ଦୂରଶିର ଲଗଣ	(ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କପିଲେଶ୍ୱର ପାଢ଼ୀ	୨୪୮
ମହାତ୍ମା ହାତିମନ୍ଦର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସମାଧି		„ ବନମାଳୀ ପଣ୍ଡା	୨୪୯
ମାନବ ନା ଦାନବ	(ପଦ୍ୟ)	„ କନ୍ଦାମଣି ସେନାପତି	୨୫୦
ଶ୍ରୀ—	»	„ ଦେଖାସ୍ତ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର	୨୫୧
ନମାନ ତତ୍ତ୍ଵ		„ ଶେଶ ଗୋଲମ୍ ଗରୁଦ୍	୨୫୨
ଭକ୍ତ କାହାପାଇଁ	(ପଦ୍ୟ)	„ ମନବ ମୋହନ ପଞ୍ଜନାସ୍ତକ	୨୫୩
ପବିଶିଷ୍ଟ		„ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ଏମ୍, ଏ,	୨୫୪
ଆରତ	(ପଦ୍ୟ)	„ ବୈକୁଣ୍ଠକାଥ ଦାସ	୨୫୫
ଶ୍ରୀ	(ଗଲ୍ପ)	„ ଉଦୟନାଥ ପତ୍ରଜୀ	୨୫୦
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ	(ପଦ୍ୟ)	„ ପାନବନ୍ ରଥ	୨୫୪
ବଜନୀ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଯୋଗ		„ ବଧାମୋହନ ପଞ୍ଜନାସ୍ତକ	୨୫୬
ପ୍ରାର୍ଥନା	(ପଦ୍ୟ)	„ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର	୨୫୯
ସମରେନ୍ଦ୍ର ପଦ୍ମ		„ ବଧାଶ୍ୟାମ ଦାସ	୨୮୦
କୌରଶେ	(ପଦ୍ୟ)	„ ଦରିବନ୍ ଶତପଥୀ	୨୮୧
କଳିଜର ଗଗଦଶ		„ ଗୋପବନ୍ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ	୨୮୨
ଭବେଗ	(ପଦ୍ୟ)	„ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତା	୨୮୩
ଅସ୍ତରମା	(ଗଲ୍ପ)	„ ବ୍ରଜମୋହନ ପଣ୍ଡା	୨୮୪
ବାସ୍ତ୍ଵ ଉତ୍ସା	(ପଦ୍ୟ)	„ କରନ୍ତାଥ ମହାପାତ୍ର	୨୮୯
ସକେତ ଓ ସୁତକା		ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦ ପିତାମ୍ବାରୀ ଏମ୍, ଏ	୨୯୦
ଶକ୍ତୀରୁକ କବିତା	(ପଦ୍ୟ)	ଶ୍ରୀ —	୨୯୨
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭର ଦିନା କାହିଁ ମୋ ଗତ (ପଦ୍ୟ)		ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଉତ୍ସୁକ୍ତ ସିପାଠୀ	୨୯୩
ଛଳ		„ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ସାହୁ ଏମ୍, ଏ	୨୯୪
ବାସନା	(ପଦ୍ୟ)	„ ବମ୍ବକୃଷ୍ଣ ପରିଜା	୨୯୮
ଶ୍ରୀମତ୍ ରମାକୃଷ୍ଣ ସମାଲୋଚନା	ଶ୍ରୀ—	„ ବଳରକ୍ତ ନନ୍ଦ ଶର୍ମୀ	୨୯୮

ସଂଶ ଭାଗ

ମାଘ ୧୩୩୭

୧୦ ମ ସଂଖ୍ୟା,

ବର୍ଷା ନିଶ୍ଚାଥିନୀ

ଯୋର ଅନ୍ତକାର ନିଶି
ଝର ଝର ଝରେ ବାରିଧାର
ତପଳାର ହାସ୍ୟ ଛଟା
ବଜୁନାଦେ କମେ ଧରସାର ।

ନିଶ୍ଚାଥିନୀ ନାରବତା,
ଶ୍ରଙ୍ଗେ ଶ୍ରମ ଭୈରବ ଶର୍କନ,
ଭୟାକୁଳା ଧର ଘଣୀ
ମୂର୍ଚ୍ଛାପର୍ଦ୍ଦ ସଥା ସୁଧୀଜନ ।

ବହେ ବେଗେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ
ନ ମାନ କାହା' ବାରଣ
ଉଡ଼ାଇବ କି ଧର ଗନ୍ଧନ,
ଭଙ୍ଗେ ତବୁବର ରଜି
ମଦମନ୍ତ୍ର କଷ୍ଟ ଯଥା ବନେ ।

ମୁହ ସୁର ଝଞ୍ଜାବାତ
ଜନମାଏ ମନେ ମହାଭୟ,
ଜଳ ଶୁଳ ଏକାକାର
ଧର ରାଣୀ ବିକଳେ ଅଥୟ ।

କି ଭାଷଣ ଦଶଦଶି
ନାହିଁ ତା'ର ମୋହନ ପ୍ରତିମା
ନାହିଁ ସ୍ତିରୁ ସୁଶୀଳଳ
ପ୍ରକଟାଏ ବିଶ୍ଵ ମାଧୁରିମା ।

ତୁଠ ବନ୍ଦେ ଶେବଳିନୀ
ଦୁଇ ତର ତା'ର ଉତ୍ତଳାର,
ଧାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ହିତ୍ର ମୁଖେ
ବିଭୂ ପାଦ-ତଢୁ ଲଭ ପାଇଁ ।

ଚରୁରଙ୍ଗ ବଳ ସାଜି
ମାରେ ଶକ୍ତି ବଜୁଶର
ଭୟେ ଧର ଥରହର
ଆଶୀର୍ବାଦ ଅନାଦ ଚରଣେ ।

ଭାଗିବକ ନର ରଜ୍ୟ
ଆସିଲା କେବୁ ଦିକ
ପ୍ରତେ ଦୁଇ ଅକାଳ ପ୍ରକୟ,
ଆସିଲା କ ସେହି ଦିକ
ଧରାର ମୁଖ୍ୟ ଧରଣ
ଧୂର୍ଜ୍ଜଟି, କରିବେ ଶୂନ୍ୟମୟ ।

ଶ୍ରୀ ନିଶ କର ସାହୁ

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ

ବ୍ୟଥରେ ସମସ୍ତ ଦୂରନ । ସମୟଟି ପୁଣି ପୁରତନ । ଦୂରନ କିଛି ନାହିଁ । ପୁରତନର ମଧ୍ୟ ପ୍ଲାନ ନାହିଁ । ପୁରତନ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଚିରପରିଚିତ । ତାହାର ଦେଖେ ମଳୀନ, ବିଷାକ୍ତିଶୀଳୀତ୍ତି ଚେତେର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଙ୍ଗରେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ସମ୍ମନ ବଡ଼ ଦିନଷ୍ଟ । ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ହୃଦୟ-ମନ୍ଦରେ ପୁରତନର ପ୍ଲାନ ଅତି ଫଳ୍ପତ୍ତ କୋଣରେ ।

ପୁରତନ ଚିରତନ ନୃତନର ବେଶରେ ଆହିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ନିରାଜନ ଅନ୍ତର୍ଭୁବର, ତାର ହାସ୍ୟ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ଆନନ୍ଦ ଖଣ୍ଡିକରେ ଯୌବନର ଉନ୍ନତ ଚିରଜ ଖେଳାଇ ଆସି ପର୍ବିତେ, ସେତେବେଳେ ଆମ୍ବମାନେ ଅସ୍ମୁତ ହୋଇପଡ଼ୁ । ତାକୁ ସହିଜ ଜୀବରେ ସମ୍ମନଣ କରି ଧାରୁନା, ଶୋଟାଏ ଦୂରହର ବ୍ୟବଧାନ ଅନୁଭବ କରୁ । କିନ୍ତୁ ନିରାଜନ ଇଞ୍ଜିନିଯର ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଗୁଡ଼ା ବଡ଼ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ନିରାଜନ ଦୂରନ ରାଗିଣୀରେ ମାତି ଉଠନ୍ତି, ଏବଂ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟାସରେ ପୁରତନ ଆଡ଼କୁ ପଛଫେରି ଦୂରନକୁ ବରଣ କରି ନିଅନ୍ତ । ଏହି ବରଣ ସଜୀବିତି ଜୀବନ, ଏହି ଜୀବନଟି ବିଶ୍ଵ-ଦିନୀରେ ଯୁଗଯୁଗୋଥିତ ଉବସ୍ଥ ରାଗିଣୀର ମୁହଁନା ।

ରାଜନୀତି ଏହି ନୃତନ ଭାବଧାର-ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଯୁଗର ଲଗିଥାଏ । ନିରାଜନ ଆଗମନ ଶଙ୍ଖ ବଜାଇ ରାଗିଣୀ ରୂପିତାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପଛରେ ନୃତନ ଯୁଗର ନିରାଜନ, ଚିରୁଣ, କରୁଣ, ଭାବର ମାନିନିଧାର ବିଶ୍ଵମୂଳିତ କରି ଚାଲିଛି । ରାଜନୀତାଥଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ଏହି ଆଗମନର ଟଙ୍ଗ ଧୂମ ମାତି ।

ଯେଉଁମାନେ “ରକ୍ତ କରବି” ଦିଇଲୁ ସେମାନେ ‘ଦୟନକୁ’ ଦିଇଲୁ, ‘ରଞ୍ଜନକୁ’ ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି । ପୁରତନ ଭାବର ଆବରଣରେ, ପୁରତନ ତର୍କଜାଲ ବେଷ୍ଟିତ ପାତାଳ ଘରଙ୍କର କାଶଗହୁରରେ ନନ୍ଦମାର ଅନାଗତ ପ୍ରକେଶ, ରଖନର ମିଳନ—ପୁରତନ ମଧ୍ୟରେ ନୃତନରନ ପ୍ରବେଶର ଅଲେଖ୍ୟ ମାତି । ଏହିଠାରେହିଁ ରାଜନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟର

ଅରୟ ଓ ଶେଷ । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ନିରାଜନ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ବିଶ୍ଵମାନ୍ଦ ଦେଖାଇ ଦେବା, ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଅନୁଭବେ ପବାହତ ନୃତନ ଭାବ ପୁରକୁ ସ୍ଵରଥର୍ପରେ ଜୀବନ ଓ ଜାଗତ କରିବା ।

ଏସି ନିମିତ୍ତ ଥାଇକ ରାଜନୀତାଥକୁ ଅବାସ୍ତବକାଶ (Mystic) କହି ଥାଏନ୍ତି ।

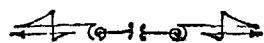
(Mysticism) ର ପ୍ଲାନ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତର ଅନ୍ତର୍ଭୁବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ-ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ-ଆଦର୍ଶର ପରିପର୍ବ୍ରାତ୍ମା ହେବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଲୋଚନକମାନଙ୍କର ମନ୍ଦରେ ଚାରିତ ଆଦରଣୀୟ ନୁହେ । ଭାବତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ପଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାୟି ଗୁଣରୁ ଏହି ମନ ଆଶିଂକ ଭାବେ ପ୍ରଚାରିତ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ମନର ପ୍ଲାନ ଅତି ଅଳ୍ପ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜୀବନ Mystic ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଠେବ । ତର ଉନ୍ନତ ଶିର ଧୂପର ପବତମାଳା, ଦିଗ୍ନତ ପ୍ରସାରିତ କାନନ ଶ୍ରେଣୀର ଅନୁତ୍ତ ମାଳିମା, ସ୍ଵର୍ଗ ଚଟମାର ସୁରାତଳ ପାଇ, ଅନୁତ୍ତ ସମୁଦ୍ର ଉଦ୍‌ଦେଶ ବେଳା, ମୁକ୍ତ ପ୍ରକୃତର ଶ୍ୟାମଳ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ଲାତ ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ରହିଛି । ମହୋଦଧି ସ୍ମାତ ତରୁଣ ଅଭୁତର ଇଞ୍ଜିନିୟର ସେ ଜାତ ଜାଗେ । ପକୁତିର ହାସ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ନିର୍ମଳ ଚନ୍ଦ୍ରର କରୁଣ କେୟାମ୍ଭାର କୋଳରେ ସେ ଜାତି ଶୋଇ ପଡ଼େ । ବସ-ନୀର ବାଗନୀ ହାତ୍ତୟା ତାହାର ଗଳାରେ ବରତମାଳା ଦେଇଯାଏ । ଶିରର ବୁଦ୍ଧିତାଶୁଭରେ ତାହାର ବନ-ବଜ ମାତି ଉଠନ୍ତି । କର୍ଣ୍ଣାର ଝରଣେ ଝରଣେ ତାର ଚଟମାର ରବେଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶରତର ଶ୍ୟାମ-ମାଳିମାରେ ସେ ଜାତ ମୁଖ ହୋଇ ଯାଏ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜୀବନର ପତ୍ରେକ ପତ୍ର ପ୍ରକୃତର ଚିର(Mystic), ଚିର କଳ୍ପନା ରଞ୍ଜିତ ହୃଦୟରେ ଗଠିତ । ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ରାଜନୀତାଥକୁ(Visionary) ଏବଂ (Mystic) କହିଥାନ୍ତି—ଓଡ଼ିଆ ଅଣ୍ଟର୍ୟେ ହୋଇ ପରାମର୍ଶ ରାଜନ୍ତ୍ର Mystic କି ?

ଅପରିଚିତ ଶିଳ୍ପୀ ମାନଙ୍କର ନିଜୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡି ଗୁଡ଼କୁ ସଜୀବ କର ରଖି ପାରିଛି । ରଖନ୍ତିଙ୍କର art ଏହି ଧରଣର art, ଗୋର, ରକ୍ତ କରନ, ଶାରଦୋସ୍ତି, ଧାକ୍ଷି, ନୌକାତୁଳ, ଅଦି ସମସ୍ତ ଏହି ଶେଣୀର art । ରଖନ୍ତୁ-ନାଥଙ୍କର ସଜୀତ ଗୁଡ଼କ ହେଉ ଅର୍ଟର ଜୀବିତ କଣାମାଟ ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିରନ୍ଦ ଜାତିର ବିରନ୍ଦ ସବ । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱ କିନିକର ସମସ୍ତ ଜାତିର ସବ ଆୟୁର । ବିଗତ ଅର୍କ ଶତବୀ ଧରି ସେ ବିଜ୍ଞାନରେ ଯେ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି, ତାହା ହୁମାଚଳ ପରି ବିୟଳ । ସୃଣି ହୁମାଲୟରେ ଯେତର କେଉଁଠିରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀୟ ତୁଥାର ଶୁଣା, କେଉଁ-

ଠାରେ ଅଭିଲ ପୂର୍ଣ୍ଣୀ ଗହର, କେଉଁଠାରେ ପୃଷ୍ଠ ଶୋଭିତ ବନଭୂମି, କେଉଁଠାରେ ବା ତୃଣପତି ଶୁନ୍ୟ ଶୈଳପୃଷ୍ଠ ଏହିପରି ବିବିଧ ବୈଚିହ୍ନ୍ୟ ବାବିଜନିତ । ରବିତୁ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବିବିଧଭାବ ଦେଖିବ ଦିଦ୍ୟମାନ । ଅନେକ ସମୟରେ ପେତ୍ର ସବୁ ଘବର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଆଜି ବାହାର କରିବା କଠିନ । ଏହି ଭାବ ଦେଖିବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ହିମାଳୟ ଶୁନାରେ ରୌଦ୍ର ଓ ଲୁହୁଡ଼ ପରି ଘବର ଦ୍ଵାରା ଅନୁଭବ କରି ଥାଆନ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଶାଶର ତାରର ବିରନ୍ଦ ଝାଂକାର ପର-ଏହାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଓ ସମ୍ପଲନ ଅତିର ମଧ୍ୟ । ଏହି ହେବୁ ରଖନ୍ତୁ ଆଜି ବିଶ୍ୱ ପ୍ରେମିକ, ତିଶ୍ୱ କବି ।

ଶ୍ରୀ ସମସ୍ତପାଦ ସିଦ୍ଧ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା

କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଜନନୀ

ତୋ ଏ' ଅଧିମ ପୁଣେ;

ତା କୁଦୁ; ଜୀବନ-ଜାହାନୀ

ବହୁ ତୋହର ଅର୍ଥେ । ୧ ।

ବିଦୁରତ ହେଉ ମନୁଁତା

ଆର ସକଳ ଚିତ୍ତା;

ଦିବସ ରଜନୀ କେବଳ

ଘରୁ ତୋହର କଥା । ୨ ।

ତୋ ଦୁଃଖ ତାମସ -ରଜନୀ

ଆଗମନେ ତା ଦୃଢ଼

କମଳ ସତ୍ତର ମରଳ

ଯାଉ ବହୁ ବିଶାଦ । ୩ ।

ସୁଖ ମୁଣ୍ଡିଚନ୍ଦ୍ର ତୋ ଭାଗ୍ୟ-

କାଶେ ହେଲେ ଉଦ୍‌ଦିତ;

ତା ଦୃଢ଼-ସାଗର ଆନନ୍ଦେ

ହେଉ ତରଙ୍ଗାୟିତ । ୪ ।

ଦଇବେ ଅଶାନ୍ତ ବନ୍ୟା ତୋ

ବନ୍ଧେ ନହିବ ଯେବେ

ଶାନ୍ତ ଆନ୍ୟନେ ସବମୁ

ପଣ କରୁ ସେ ତେବେ । ୫ ।

ତୋ ଧରମ, ମାନ, ମହାତ୍ମା

କରିବାରେ ରଙ୍ଗଣି;

ହେଲେ ଆବଶ୍ୟକ ସହର୍ଷେ

ଦେଇ ଦେଉ ଜୀବନ । ୬ ।

ଦୃଢ଼-ସିଦ୍ଧାସନ ସଜାଳ

ସମବନେ ତୋ ପାଇଁ

ଭକତ- ଆସନ ଶର୍ଵଳ

ଦେଉ ତାପରେ ନେଇ । ୭ ।

ଭରି ପ୍ରେମ-କୁମୁ ଆନନ୍ଦ

ଅଶ୍ରୁ ଜଳେ ଆକଣ୍ଠି;

ବ୍ୟବହାର-ପଳ ସହିତ

ରଖୁ ତା'ର ନିକଟ । ୮ ।

ସାଦରେ ଆସନେ ତୋ ସୌମ୍ୟ

ମୁଣ୍ଡି କର ଶ୍ଵାସନ;
ତ୍ୟାଗ-ପୁତ୍ର ମନ୍ୟ ଆଦେୟ ମା
କରୁ ତୋ ଆଦାହନ । ୯ ।

ସବିଷ୍ଠତା-ସାହେ ଅଙ୍ଗାଳ-

ଦଧ ସେନେହ ଘୃତ;
ସତ୍ୟ ଦୁର୍ଗ୍ରୁ ପୁଣି ସାରଳ୍ୟ-
ମଧୁ କର ଏକଦ । ୧୦ ।

ମିଷାଇ ତାସଙ୍ଗ ଆବର

କିଛି ବାଣୀ-ଶର୍କର;
କରୁ ସମାନ ତୋ ଷ୍ଟୋ-
ମୃତ ସ୍ଥାହାନ ହର । ୧୧ ।

ସାଧୁତା-ଚନ୍ଦନେ ଚକ୍ରି

କର ତୋ କଲେବର;
ତ୍ରୁତ୍ୟ-ପ୍ରେମ-ପୁଣ୍ୟ ଶୋଭତ
କରୁ ମୟୁର ତୋର । ୧୨ ।

ବିଚରଣ କରୁ ସାହଚିତ୍ୟ

ଉପବନ ମଧ୍ୟରେ;
ତୋକୁ ଗ୍ରହ-କୃଷ୍ଣ-ସୁଦଳ
ବୁଝ ସାବଧାନରେ । ୧୩ ।

ଶୁଣି ଚିତ୍ତା-ତୋରେ କବିତା-

ମାଳା ଗଲାରେ ତୋର;
ପିତାର ଦେଇ ମା ଜନମ
ହର୍ଷ ବଢାଇ କର । ୧୪ ।

ଧର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଧାର

ରତ୍ନ ଧର୍ମ-ଧୂପ ପରିଷା-
ନ ବ ସହ ହରିତେ । ୧୫ ।

ହୋଇ ଉତ୍ତ ଆଗେ ସରତର

* ପଞ୍ଚକ୍ଷର ମନ୍ତର
ଜୟକର ଧୀରେ ଗମୀରେ
କରୁ ଆରତ ତୋର । ୧୬ ।

କର ମନ-ବୁଣୀ ଉପରେ

ଜ୍ଞାନ-ଧ୍ୟ ଶ୍ଵାସନା;
ତାଳୁଆର ସ୍ତୋତ୍ର-ଶୃଙ୍ଖରେ
ହୋଇ ଏକାଶ-ମନା । ୧୭ ।

ତେଜି ଦେଉ ବିଦ୍ୟା-ସଳିତା

ଅଧ୍ୟୁନ-ଶଳାକା;
କଳି ଉଠୁ ଧାପ ବିଷ୍ଟାର
କର ସହସ୍ର ଶିଖ । ୧୮ ।

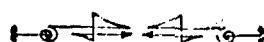
ସେବା-ମୃତ ଦୟା-ଥାଳିରେ

ବାଢି ଅତ ଯତନେ;
ସମର୍ପଣ କରୁ ତୋଠାରେ
ପ୍ରେମ ରହି ମନେ । ୧୯ ।

ଜଗଯୁତା-ମହା ଆହୁବେ

ଆସ ପୁଣ ଆହୁତି;
ଦେଇ ତାର ମହା ଆନନ୍ଦେ
ପୁଣୀଜତା ବିଭୂତ । ୨୦ ।

ଶ୍ରୀ ମାନଗୋବିନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ।

କୁରୁଷ୍ଟେ ଆଭାସ

[ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ]

ସଭାମୃତ ।

(ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ, ଶଳ୍କୁମା, ଦୋଣାରୂପୀୟ, ଭାଷା, ଦୋଶ,
ଦୂଷାସନ ଓ ଶକ୍ତି ଅସାମ)

ଦୋଶ—ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ । ତୁମେ କଣ ପ୍ରିତିକଲ ?
ଯଦୁସତ ତୁମ୍ହି ମୁଖରୁ ଉତ୍ତର ଶୁଣିନାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା
କରିଛୁନ୍ତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟା—ଉହିର !—ମୁଁ ସୁବେଦତ ହୌମିଙ୍କୁ ଥରେ
ଦେଇଛୁ; ଯଦି ଯତ୍ତୁତ ସ୍ଵର୍ଗ ସେ କଥା ଯୁନଟାର
ଶୁଣିବାକୁ ଶୁଣାନ୍ତି, ତାହାରୁଲେ ଶୁଣନ୍ତି :—
ମୁଁ ଅନ୍ୟସଙ୍କ ଜାଣେ ନାହିଁ—ମୁଁ ଜାଣେ ରଣ-
କ୍ଷେତ୍ର ପରବାଣ ମୁଖର ରଜଦ୍ଵାର ସନ୍ଧିପଦେ
ସ୍ଵାକ୍ଷର କରିବ; ମୋର ଆଉ ଦ୍ଵିତୀୟ ଉତ୍ତର
ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣ—ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ, ସୁଦ ତ୍ରିତା ଜ୍ଞାତଗଙ୍କ ଆଡ଼ିଲୁ
ଦୁଷ୍ଟ ପାତ କର ଭାଇ ! ତୁମ୍ହି ନିମିତ୍ତ କୁଚୁଳୁକ
ଯେପରି ଧୂପ ନ ହୁଏ । ପାଞ୍ଚବିଗଣ ରୂପ ପଢାଙ୍କୁ
ମହାବିଜ୍ଯରେ ଓ ରୂପକୁ ଯୋବିରଜ୍ୟରେ ବରଣ
କରିବେ-ବରି ଗୌରବର ବିଷୟ ହେବ ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ,
ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅବମାନନ୍ଦ କରିନାହିଁ ଭାଇ ! ବୁଥା
ପ୍ରାତିହନରେ ପ୍ରଚୁର ନହୋଇ ଯୁଧାରୁକ ବୋଲି
ତୁମ୍ହେ ପଞ୍ଚପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚପଣ୍ଡିତ ମାତି ଗ୍ରାମ
ଜ୍ୟାଗରିବ । ଅର୍ଦ୍ଧବିଜ୍ୟ ନୁହେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି
ଅଧିର୍ଯ୍ୟ ନୁହେ, ଲୌଣସି ଅନୁରହ ନୁହେ, କେବଳ
ପାଞ୍ଚପଣ୍ଡିତ ଗ୍ରାମ ମାତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟା—ଯଦି ଯୁଧାରୁ ରକ୍ଷଣୀୟ ହୋଇ ମୋ ନିକଟକୁ
ଆସନ୍ତି— ପାଞ୍ଚପଣ୍ଡିତ ଗ୍ରାମ କାହିଁକି, ମୋର ଏହି
ସିଦ୍ଧାସନ—ଅର୍ଦ୍ଧବିଜ୍ୟ ନୁହେ,—ମୋର ଏହି
ଦୂଷାସନ ମୁଁ ଅନାୟାସରେ ତାଙ୍କୁ ଦାନ କର-

ପାରେ; କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ଅଧିକାର ବୋଲି ବୁଝିଲେ
ଏକଶତ ଗ୍ରାମ ସୁତା ଦେବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅହେ ।

ଶକ୍ତି—ରକ୍ଷଣୀୟ ପାଞ୍ଚପଣ୍ଡିତ ଧର୍ମ ବିବୁଦ୍ଧ । ଧର୍ମ ବିବୁଦ୍ଧ
କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଦୂଷ ହେବାକୁ ମୁଁ କଦାପା
ସ୍ଵର୍ଗର ଅନୁରୋଧ କରିବାରିବ ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟା—ଯଦି ରକ୍ଷଣୀୟ ଧର୍ମବିବୁଦ୍ଧ ହୁଏ;
ତାହାରେଲେ ସନ୍ଧି କରିବା ମଧ୍ୟ ମୋର ଧର୍ମବିବୁଦ୍ଧ ।
ମୁଁ ଗଳା—ମୁଁ ପାଞ୍ଚପଣ୍ଡିତ ; ଯେ କୌଣସିମତେ ହେଉ
ଥରେ ଯାହା ମୋର ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ହୋଇଛି, ମୁଁ
ଜୀବିତ ଥାର୍ଥଥାର୍ଥ କଦାପି ସେ ଅଧିକାରରୁ ବିବୁଦ୍ଧ
ହେବିବାହିଁ ।

ଶକ୍ତି—ତାହାରେଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ, ତୁମ୍ହେ କିମ୍ବାଣକୁ
ପରିଚ୍ୟାଗ କରି ଅମଙ୍ଗଳକୁ ଅହାନ କରୁଛ, କିନ୍ତୁ ଏ
ତୁମ୍ହର ମୁଦ୍ରାରୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ, ଏ ତୁମ୍ହର ଅସମ୍ଭବତା ।
ତୁମ୍ହେ ଜୀବନ ମୁଦ୍ରାର ସନ୍ଧିପଦକରେ ଛିତ୍ରାତ୍ମାର
ମୁଦ୍ରାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବ, ଯାଇଁ କର ପ୍ରସାରିବ କରୁଛ,
ମୁଁ ତୁମ୍ହର ହିତି ନିମିତ୍ତ, ସମସ୍ତଙ୍କ କିମ୍ବାଣ ନିମିତ୍ତ
ତୁମ୍ହଙ୍କ ବାରମାର କରୁଛ ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ, ତୁମ୍ହି ଭାଷା,
ଦେଶ, କଣ୍ଠ, ଗରଣ୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ହର ଉନ୍ନତ ଘର—
ସମସ୍ତକୁ ମୁଦ୍ରାର କାରଣ ହୁଅନାହିଁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟା—ଜାଣେନାହିଁ ମୁଦ୍ରା ବା ଜୀବନ କାହାକୁ କହ ?
ଜାଣେନାହିଁ ଧର୍ମାର୍ଥ ନିର୍ମତ ରହସ୍ୟ, ଶତ ମୁଦ୍ରା—

ଜାଣେ ମାତି ଶଶିତ କୁମାଣ,
ଯେତେକଣା ମୁଦ୍ରା ବକ ରହେ କରେ
ତେତେକଣା ଜୀବନ ଅମୃତ କରେ ପାନ,
ହସ୍ତରୁଚ ତରବାଣ ଯେବେ
ମୁଦ୍ରାର ସମାନ-ଜୀବନ ପଞ୍ଚନଶୁନ୍ୟ ।

ଶୁଣ ହେ ଯଦି, ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମେ ହୁଏ
ଯେତେକ୍ଷଣ ରହିବ ଜୀବନ
ତାଙ୍କୁ ସୂଚୀ ଅଗ୍ରଦେଶେ ଧରେ ଯି ମୁହିରିବା
ବିନା ସ୍ଵଦେ ପାତ୍ରବଳୁ ଦେବନାହିଁ ମୁହଁ ।
ଯଦି ତନିଲେକ ହୃଥକ୍ ବିବାଦୀ
ଯଦି ଭ୍ରାଷ୍ଟ, ଦ୍ରୋଷ, କଣ୍ଠୀ ହୃଥକ୍ ଅନ୍ତର
ସଦି ବାତିବ—ବିଶ୍ଵାସ
ଏକା ମୁହଁ ଭ୍ରମ ଭ୍ରମଣିଲେ
ତଥପି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମେ ହୁଏ ନହେବ ଲାଗନ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ବୁଝିଲି କୌରବଙ୍କ ଥାପନ ସମୟ !
କାନେ ପାଶ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କପ ହଁ
ବୃଦ୍ଧ ଅନ୍ଧ ଧୂତ ବନ୍ଧୁ
ଆର ଆର ଯୌରନ ଯେତେ— ବାକକ ରମଣୀ,
ତୁମ୍ଭୁକ ତୁମ୍ଭୁମ ଲେଟିବେ ଧୂଳିରେ, !
କମ୍ପେ କାମ୍ପା ସୁର ଭବିଷ୍ୟତ ଚନ୍ଦ ବିଭାଷିକା !
ଦୁଯେଣ୍ୟାଧନ ! ଶୁଣ ମୋ ବଚନ
କରଥର କହେ ମତିମନ୍
ଦୁର୍ବ୍ୟ ଏ ଅରମାନ, ଦିଅ ବିସରନ ;
ଅହୁକାରେ ଅସ୍ତନାଶ ସାଧନାହିଁ ଗର ।
ଜ୍ଞାନ ଯୁଧ୍ୟୁର—କବା କ୍ଷତି
ଯଦି ଭାଇ ବୋଲି ପାଶେ ଦିଅ ସ୍ଥାନ
କିବା କ୍ଷତି, କିପୁଳ ଏ ଧର
ଯଦି ଏକ ପ୍ରାନ୍ତେ ତାର
କୁଟୀର କିର୍ମ ଶଯୋଗ୍ୟ ଭୁମି କର ଦାନ ?

ଦୁଯେଣ୍ୟ—ନୁହ ଗଜା,
ଗଜବଣଶେ ନୁହ ଜନ୍ମ ତତ,
କଣ ବୃଦ୍ଧି କିବୁଦ୍ଧିବ ବୁନ୍ଦେ ?
ଶୁଦ୍ଧ ଦଶ ଗମ ?
ଅତି କୁଟ, ଅତି ଶଠ ବୁନ୍ଦେ—
ପାଞ୍ଚଭାଇ ପାଞ୍ଚଦିନ୍ ଘେରିବେ ମୋହରେ
ବସି ମୁହଁ ଦ୍ଵୀପାର ସି ବାସନେ
କାଶରୁବ ଜମୁଳ ପରାୟ
ସଶଙ୍କତ ଦେବ ପଦା
ପାତ୍ରବଙ୍କ ଅନୁରହ ପାଇଁ ?
ତୁଳ୍ବ—ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—
ଅରିଷ୍ଟ ଯଦୁବୀଶ ଗୁନ ଗୁହୀକାର,
କବା ଶୁର ଅନୁଷେଧ ତବ—

ତନିପୁର ରଦି ଦ୍ରୁଦ ଏ ଏକପିତ୍ତ
ବାକ୍ୟ ମମ ନଟଳିବ କେବେ ।
ରଣଶେଷ ବୁଧର ରେଖାରେ
ଅସୁମୁଖେ କରିବ ହେ ଶକ୍ୟର ବିଭାଗ !
ଦୁହେ ଅଜି—
ଦୁହେ କାକ୍ୟପଟ, ଯାଦିବର ପୁତ ନନ୍ଦ ଭାବେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ— ଦୁଯେଣ୍ୟାଧନ ! ବୋଧଦ୍ରୁଦ ରୁମ୍ଭେ ବର୍ତ୍ତମାନସୁକା
ମୋର ଉଦେଶ୍ୟ ବୁଝିଯାଉନାହିଁ । ମୁଁ ପାତ୍ରବମାନଙ୍କୁ
ଉଦେଶ୍ୟ କର ଦୁମୂଳ ଶକ୍ତି ଶକ୍ତିକରିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ
ସନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧ କାରୁ-ପାତ୍ରବଙ୍କ
ସମ୍ମିଳନ ଏଥର ଏକ ବିନଟଶକ୍ତି, ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଶକ୍ତିକୁ
ଭାବିତର ଜନସାଧାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଅଶେଷ ମନ୍ଦିର
ହେବୁ ବୋଲି ବଶେ କରିନେବେ । ଦେଶର
ପ୍ରାଣରଗତ ଲକ୍ଷ କରିଛି ବୋଲି ମୁଁ ଏହି ଆକାଶ୍ରୀତ
ଧର୍ମରକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥାପନରେ ଉଦେଶ୍ୟଗୀ । ମୁଁ ଅଜାବନ
ଦେଶର ଏହି ପ୍ରାଣରହୀର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଛି । ସେ
ପ୍ରାଣ-ତାରର ଧକ୍କାର ମୁଁ ପ୍ରାସାଦରେ ଶୁଣିବାକୁ
ପାଇନାହିଁ, ଶୈଖ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଖୋଜି ଆଇ-
ନାହିଁ, ବିଲାସୀର ଆସମକୁଣ୍ଡରେ ତାହାର ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ—ସେ ପ୍ରାଣର ଦରିଦ୍ର୍ୟ ଘରକୁ ଦରିଦ୍ର
କୁଟିରେ, ପାଇଛି ହଳଧାର ନରନ କୃଷକର ହୁମ୍କି
କରୁା ଆରବଣେ; ପାଇଛି ଦୁବଳର ଚିର ଉପେକ୍ଷିତ
ପାର୍ଦ୍ଧାସର ଉତ୍ତାପେ ! ଶକ୍ତିପୁଣ୍ୟ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ରମ୍ଭୁର
ଅତ୍ୟନ୍ତର ବନନାସୀ ଯୁଧ୍ୟୁର ଅଜ ଏହି ମନ
ସ୍ତରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଦ୍ୟୁମ୍ୟରେ ଅଗ୍ରିତ; ଦେଶ
ଭାବିତର ଜନ ସାଧାରଣ ଥକ ଯୁଧ୍ୟୁର କରିବାର
ଯିବା ରମ୍ଭୁର ଉଚିତ ଧଳ—ଏଠାରେ ରମ୍ଭୁର
ଦୌର୍ଯ୍ୟର କୌଣସି ପ୍ରମୋଜନ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ— ଅସୁରମାନମାନେ ଏହିପର ଧ୍ୟେ ହୃଥକ୍ ।
ଦୁଯେଣ୍ୟାଧନ ! ରୁମ୍ଭେ ପାତ୍ରବମାନଙ୍କ ବଳ ଜାଣ,
କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଅଶ୍ରୀୟ ହେଉଛି, ରୁମ୍ଭେ ତାହା ଜାଣି
ସୁତା ନିରକୁ କ୍ଷମତାଶାଳୀମନେ କରୁଛ କିପରି ?

ଦୁର୍ଯ୍ୟେ—ସବୁଳାଶେ—ଆଉ ଏଡ଼ା ମଧ୍ୟ ଜାଣେ, ତୁମ୍ଭି
କୁମଦଙ୍ଗାରେ ଖାଲି ପାଣିକ ଆଜି ଲୁହୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ
କୌରବ ସଂହାସନକୁ ରୁହିବାକୁ ସମସ କରି
ଅଛନ୍ତି । ଭାବୁ ଅମୂଳାନଙ୍କ ଉଭୟ କୁଳର
ଅସୀୟ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ଚିରଦିନ ପାଣିବ ଯେଇ
ଅଭ୍ୟଥାନ କାମନା କରି ଆସିଛ । କେବଳ
ଅସୀୟ ବୋଲି, ସୌର୍କ୍ଷ୍ୟରଶବୁ ମୁଁ ଏତେଦିନ
.ତୁମ୍ଭର ସେ ଅପୟାଧ ଫର୍ଜନା କରି ଆସିଲୁ;
କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭର ପଞ୍ଜା ଏତେଦୂର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି
ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ପାଣିବମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ହଳରେ
ମତେ ତ ରଶ୍ୟ ଓ ଦକାନକୁ ମଧ୍ୟ ଲୁଣ୍ଠିତ ନୁହ ।
ଆଉ ଷମା ନାହିଁ, କୁରୁ ପାଣିବ ଯୁଦ୍ଧ-ସେ ଉଦ୍‌ଦି
କେବେ ଅସିବ ଜାଣେ ନାହିଁ—ଆଜି ଏହି
ମୁଁହୁର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଖାଲ ସନ୍ତ୍ରପାଦିତର ଶାସ୍ତ୍ର
ଦେବି । ଦୁଃଖାସନ ! ଏହି ଯତୁଳୁଳ କଳଙ୍କକୁ
ବନ୍ଦୀକର-ବନ୍ଦୀକର ; ଦେଖେ, କା'ର ସାଧ
ଏହି ଦୁଷ୍ଟକୁ ରକ୍ଷା କରିବ ।

ଶକୁଷ୍ଟ—ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ନିଜେ ନାଶୟଣ !

ବିଶ୍ଵାସ ଏ ଖୁଦୁ ଦେହେ
ବିଶ୍ଵାସା ଯେବେ ହୁଏ ଜାଗରିଛ,
ବିଶ୍ଵମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିଧର କେବା,
ବିଶ୍ଵଟ ବିଶ୍ଵହେ ବିଶ୍ଵପାରେ ସେହି ?
ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ ! ହିତାହିତ ନଶ୍ଵର ବଚନ,
ଶୁଭ୍ୟ ବିଶ୍ଵବାକୁ ମେତେ ?
ବିଧ—କିମ୍ବା ବନ୍ଦୀ କର
ଦେଖାରେ ଏହି ଅସ୍ତ୍ର ମୁହଁ କରୁଥାନ୍ତି ତ୍ୟାଗ;
ଅସ୍ତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ଦୂର—
ସାମ୍ରଥ୍ୟଲେ ଗତିବୈଧ କର ହେ ମୋହର ।

ତାକ ପ୍ରାଣେ

ତାକ କୁରୁ ଗୁରୁ ଦ୍ୱୀପାଶ୍ୟର୍ଯ୍ୟେ
ତାକ ଅଗ୍ରଗତ ସମ୍ବନ୍ଧ କଣ୍ଠେ ତାବ
ଦ୍ରୋଣୀ କିମ୍ବା ଦୁଃଖ'ସନ ଶକୁଳ ମରୁଳ,

ଆଉ ଆଉ ସହାୟ ତୁମ୍ଭର

ଛୋଟ ଯଦ ହୁଏ

ଏକକାଳେ କର ଆହମଣ;

ଦେଖ ହେ କୌରାକ

ଦେଲାରେ ଅନ୍ତର ଦେବତ ତ୍ୟାଜେ ପାପପୁର ।

ପାପ ସଭ ଏହି—

ମୁତକଳ୍ପ ଶବାହନ ଭୁମି

କାହିଁ ସାତ୍ୟକି,

ଦେଖାଅ ମୋର ପଥ ।

ଶକୁଷ୍ଟ—କେବଳ ସାତ୍ୟକି କିମ୍ବିକ ଭାବ, ମୁଁ ଯେ ତୁମର
ତର ଅନୁଗତ ଦ୍ୱାଶା, ତରବାଶ ହାତେ ହରରଷା
କରିଛି । ହେ ଯାଦବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୁମ୍ଭେ ନବିନ୍ଦେ
ଏହି ପାପପୁର ପରିତ୍ୟଗ କର ।

(ଶକୁଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରପାଦ)

(ସମସ୍ତେ ନିଷାକ ବିସୁୟେ ଶୁଭ୍ୟବ)

ଯବନିକା ।

ଅର୍ଜୁନ

୧ ମ ଅଙ୍କ ।

୧ ମ ଦୃଶ୍ୟ ।

ପ୍ରାତିର ।
ଶକୁଷ୍ଟ ଓ ଅର୍ଜୁନ ।

ଅର୍ଜୁନ—ହେ ମାଧବ, ତିଷ୍ଠ ମଣକାଳ,

ରଖ ରଥ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଙ୍ଗ ଭୁମି ମଧ୍ୟ;
ମୃକ୍ୟମାଳ ସେନାଗଣେ ଦିଲ୍ଲେକେ ବାରେକ ।

ଦିଲ୍ଲେକେ ବାରେକ—

ଗରନର ପ୍ରାନ୍ତ ତୁମ୍ଭି ପ୍ରାତିର ମଧ୍ୟରେ—

ଅଗଣିତ କୌରବ ପାଣିବ,

ଅମୀୟ ବାନ୍ଧବ,

ସମାଗତ ରଣେ

ଜୀବନ ଆହୁତି ଦାନେ,

ଅଶ୍ଵ ବଲୁା କର ହେ ସମ୍ରତ;

ମତିମାନ୍ତ୍ର,

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅବସର ଦିଅ ସନ୍ଧରଣେ ।

ଶକୁଷ୍ଟ—ହେ ପାଲୁନ,

ତୁଳିତ ରଥ ନେମି ଆଦେଶେ ତୁମ୍ଭର,

ସେନ୍ୟ-ସିନ୍ତ୍ର ଦିଲ୍ଲେକ ଅତୁରେ—

ପ୍ରଳୟର ପୁଣେ ହିର ଜଳଧ ଯେସନ ।

ଅଞ୍ଜୁନ—ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖେ ମହାଭଗ,
ନ ରମ୍ୟତି ଆଜ୍ଞାଦତ ଭୂମି !
କୋଷି କୋଷି ପ୍ରାଣୀ ଏହି
ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ପଡ଼ିବେ ଆହୁନେ ।
କ ଉଲ୍ଲାସେ ତେଜୋଦ୍ଵାପ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ
ନରଦାତୀ-ଆକାଶ୍ତା ଦୁର୍ଜୟ-
ତ୍ରୈ ଅସି କରେ ସମୁଦ୍ରକ ସମେ
ପରସ୍ପର ଦୃଢ଼ ରଜ୍ଜ ପାନେ !
ବାସାସ ଇମ୍ବୁତ ଏହି ବିରସ ଆଗୁ
ମାନବର କଲ୍ପନା ଥଣ୍ଡ !
ଯଦୁପତି ! କ୍ଷମାକର ମୋରେ,
ଏହୁଶ୍ୟ ଦେଖି ନପାରଇ ଆର ।
ଅବସନ୍ନ ରୋମାଞ୍ଚତ ଶଶର ମୋହର,
ଶୁଷ୍କ ମୁଖ—ଶୁଷ୍କ ତାଙ୍କ,
ଅନ୍ତମ ଦୁର୍ଲଳ ବାହୁ ଗାନ୍ଧୀବ ଧାରଣେ ।
ଜନାର୍ଦନ ! ଜନାର୍ଦନ !
ନେତ ସମ୍ମୁଖେ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇଛ ପ୍ରଭେ ?
ମୋହବଶେ ମତାଇଛ ଅମୀଯ ସ୍ଵଜନେ
ଦୁଃଖରୁ ମୁଖେ ଉପସିବ ।
ଏହି ପୁର-ଏହି ଭ୍ରାତା,
ଅମୀଯ ମୋହର
ପିତୃବ୍ୟ ଆଗୁଯ୍ୟରୁ ଏହି ପିତାମହ,
ଏହି ମେହି, ଏହି ଭକ୍ତ, ପ୍ରେମ ଅନୁଭବ;
ରଜ୍ଞେ ଚଢା ସରଗ ସମ୍ମାର ।
କେଶବ ! କେଶବ !
ଭ୍ରାତୁ ହୃଦ୍ୟ, ବନ୍ଧୁ ହୃଦ୍ୟ, ଶୁକ୍ଳ ନିଧନ—
କଧକର ବୁଦ୍ଧ ପୀତାମହେ —
ମହାଯାପ, ମହାଯାପ !
ଶୁଭ ବଜ୍ୟ ସୁଖ ।
ଦୂର ହେଉ ଶରସନ ତିରଦିନ ପାଇଁ
ଲୁହୁ ହେଉ ଶକତ ମୋହର ।

ଶୀକୃଷ୍ଟ—ହେ ବିଜୟ !

ଅକ୍ଷୁତ ଏକ ଶୁଣେ ଦିପରତ ବାଣୀ ?
ବୁଝେବ କ ଭୟ ଭ୍ରାତ ଅଜ୍ଞେଯ ଅଞ୍ଜୁନ
କୌରବର ମହା ଦୈନ୍ୟ ହେଇ
ଶୁଣୁଁ ଭରୁ ସମ ପୃଷ୍ଠ ପ୍ରଦର୍ଶନେ ?

ଅଞ୍ଜୁନ—ନୁହେ ଭୟ-ଯକୁ ପଥା ! ନୁହେ ଭୟ;
ମନତାରେ ବ୍ୟଥିତ ଏ ପ୍ରାଣ ।

ନିସ୍ତୁର ଏ ହତ୍ୟା କାର୍ଯ୍ୟ—
ଅତ ଶ୍ରମ ଯାହା—
ତିରରେ ସେ କଲ୍ପନା କରିଲେ ।
କଶେତତ ନୁହେ ଏହା ।
ପଦଧର କରିବୁ ମହାଭଗ ।
ଶମା କର ମେରେ
ସଂଶ୍ରାମେ ବିରମ ମୁହଁ ।

ଶୀକୃଷ୍ଟ—ଭରତର ହିତାଗନେ

ନିବିବାଦେ ବସିନ କୌରବ,
ବାଜାର ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ ଶିରେ—
ଆର ଗରଣ୍ଟ୍ରେଷ୍ଟ ପାଞ୍ଚଲର ପାଞ୍ଜୁଳ ତକୟ
ବନେ ବନେ ଉଶାଶର ବେଶେ ଲାଭରେ ଭ୍ରମଣ
ପରଦର ଅନୁଗତ ଯତ—
କଶେତତ ହେବ ସମୁଚ୍ଚିତ ?
ଦୁରକର କ୍ଲୀବତା ଅଞ୍ଜୁନ !
ସୁରଦ୍ଵାର ରୁଦ ହେବ,
ଅକର୍ତ୍ତ ଘୋଷିବ,
ଭ୍ରାତା ତବ ଗାନ୍ଧବ ଭରତ,
ଅସମର୍ଥ ଧନତ୍ୟ
ସେଷିନ ପୃଥ୍ବୀ ।

ଅଞ୍ଜୁନ—କିବା ନନ୍ଦ ? କେବେଦନ ପ୍ରାଣ ?

କେବେଦନ ଭ୍ରମିନ ଧରାଇ ?
କେବେଦନ ନିଶ୍ଚଦ ଭ୍ରମ୍ଭେବ ?
କାହାକୁ ବିଧବ ରଣେ ?
ତାନ୍ତ୍ରଧାର ଶତ୍ରୁତ ଶାସ୍ତର
କା'ର ରଜ୍ଜ କରଦ ମେ ପାନ ?
ଅତପୁର୍ଯ୍ୟ ନମର୍ଯ୍ୟ ମମତ୍ତୁ
ଭରତ ନାଶର କୌରବର କେବୁ,
କେବେଜଣ ତାଜିବ ଜୀବନ
ମୁଁ ହେବ କାରଣ ତ ସାର ?
ଅତ ଶ୍ରମ ଗହିବ ଏ ଆତରଣ
ମୋ ଦ୍ଵା ମୁହୁର୍ମୁହ ଏ ସମ୍ମାର ।

ଶୀକୃଷ୍ଟ—ଅବହେଲେ କ୍ଷାପିଧର୍ମ ନେବ ବିଦ୍ରହ୍ମ ?

ଅର୍ଜୁନ—ଶାଶ୍ଵତ ଯଦିହୁଏ ସ୍ଵଜାତ ନିଧନ
ଶାଶ୍ଵତ ଯଦିହୁଏ କର୍ମନ ଏସନ
ତେବେ ଶାଶ୍ଵତ ଯାଉ ରସାତଳ
ତହଁମୋର ନାହିଁ ପ୍ରସ୍ତୋଜନ ।

ଜନର୍ଭନ,

ଦଶଗତ ଧର୍ମ ତେଜ
ଅଧର୍ମକୁ କରିବ ଆଶ୍ୟ
କିନ୍ତୁ କୁଳକୟ କରି ନପାରିବ ।
କାହାପାଇଁ ବାଞ୍ଛେ ସିହାସନ ?
କିଏ କରିବ ଦେ ଗୋର ?
ଦୁଇ ଏହିହର-କର୍କଣ୍ଠ ମୁହିକା ସ୍ତ୍ରୀପ,
ଦୁଇ ଅଧ୍ୟସତ୍ୟ ତା'ର,
ଦୁଇ ତା'ର ରଜ ସିହାସନ ।
ଶ୍ରେୟ ଦେଉ ଉକ୍ତାନ ରୋଜନ
ରଜ୍ୟ ସୁଖେ ନାହିଁ ପ୍ରସ୍ତୋଜନ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ହେ ଅର୍ଜୁନ, ତମରୁଥ କଲ ମୋତେ !

ମୋହାଙ୍କଳ ଦୁଃଖ ହୃଦୟ,
ବାଳକ-ଉଚିତ ବୁଦ୍ଧ,
ବିଜ୍ଞପାର ଭାଷେ କହ ପଣ୍ଡିତର ଭଷା—
ଅର୍ଥଯା'ର ଦଙ୍ଗାତ ଦୁଃଖ ।
ଆସନ୍ତ ସମର ତେଜ ଯଦି କର ପଳାୟନ
କହିବେ ସରବେ
କୁହେ ବିବେକ ତାତନେ,
ରମ୍ୟ ରମ୍ୟ କଲ ପଳାୟନ
କାପୁରୁଷ ଦୃଢ଼ୀୟ ପାଣ୍ଡବ ! ,
ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନିତାର ରଜନ ହେବ କର୍ତ୍ତାୟ ହମଙ୍କ
ଧର୍ମଭଣେ ଦୌରାନ୍ତର ଯଦି ନାହିଁ ଅଶ୍ୟ ।

ଅର୍ଜୁନ—ରାଜୁମୀୟ ଉଦ୍ଦେଶ

କିମ୍ବା ନିନା ତୁନ ଯେତେ
ଏହି ଆସୁରକ ଥରଣ ଠାରୁ ।
ସବଶାସ୍ତ ସବ ଧର୍ମ କହେ
ହଂସାରୁ ଅଧୁକ ପାପ ନାହିଁ ଏ କରିବେ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ— ମୁର୍ଖସମ କହ ଏକକଥା ବାର ବାର
ନାହିଁ ବୁଝ କିମା ପାପ, କିମା ପୁଣ୍ୟ
ହଂସା ବୋଲି କା'ରେ ।

ଅହୁଙ୍କାରେ ବିମୁଢ ଅଙ୍ଗନ,
ଲାଗ ମନେ ଭୁବନ ବନ୍ଧୁର କୌରବେ ?

ଧନଞ୍ଜୟ !

କିକେରେ କାହାକୁ ବିନାଶ !
କିଏ ମୃତ କିଏ ବା ଜୀବତ ଏ ମହାମଣ୍ଡଳେ ?

ଦେହ ମୁଖ୍ୟ ସୁପନ୍ନ କଥା ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦ୍ରୋଘ ଲୁହ କର୍ମ ନୃହନ୍ତି ଦୂରନ
ଜନକନ୍ତୁ ନୃତ୍ୟ ସମା ଭୁବର ଆୟୁର ।
ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁଜୀବ ସାର ନିତ୍ୟ ପରକାଶ ।

ଭାବ ଧର ଶରସନ

ଯୁଦ୍ଧକାମୀ ଅଭିଭବ ଦ୍ଵାରା ସିଂହାସନୀନ
ମଧ୍ୟ ମେ ପକାଶ କର ନରହ ଦୁମ୍ଭର ।

ଅର୍ଜୁନ—ଶମାକର ଦେବ

ନିର୍ମିଳ ମଣ୍ଡିଷ ମୋହର,
ବିଲାପ୍ତ ଦୁଃଖ ଦକ୍ଷ,
ରବରେ ନିନାପିତ,
ନିହାତିର ନୟନ-ଆଲୋକ,
ଦେଖେ ଚର୍ଚିତ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ତର,
• ଶୁଣେ ଅମାଲ ଧୂକି--
ହାହାକାର ମହାମାର ଘେରଇ ଅଦମୀ ।
ଲଇ ଚନ୍ଦ ଶୈଷି ନରକୁଳ
ଅନ୍ତର୍ମାର ହୁଂସର ତାତନେ
ନରହତିଶ କର ନ ପାରିବ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ମୋତ୍—ମୋତ୍—ତଥିର ବିନାର,

ନାଟ୍—ଅଙ୍ଗନତା—ନାଟ୍ ମୋତ୍

ଭାବେ ଧର ସନ୍ତ ନରହ ଦୁମ୍ଭର !

ଦୁଃଖ ଲହନ୍ତି କାହାକୁ ?

ଯେତେଦିନ ଭଜୁର ଏ ଶରୀର ଧାରଣ,

ଜାବନ-ପ୍ରବାହ ଦକ୍ଷ ଯେତେଦିନ ଶରୀର ବେଷ୍ଟନେ,

ହୁଂସା ନିତ୍ୟ ସହଚରଣ ତବ ।

ହୁଂସାରେ ଜନମ—ହୁଂସାରେ ବର୍ଜିତ ସବୋ;

ଆହାର, ବିହାର,

ଆଗମ, ବିଶମେ

ତଳେ ପ୍ରଣା ହୁଂସି ରୋରେ,

ଜାବନର ଧାର ତେଣୁ ଧାର ଅନିର୍ବାପ ।

ମୁକୁକେଶୀ ମହାକାଳୀ ରୁଧର ଲେଳୁଗି,

ଜନମ ବିଶ୍ଵ—
ମୃଷ୍ଟିର ଅନାଦି ଶରୀ,
ଜୀବାର ଅସୁରଙ୍କ ହୃଦ ଖଲାର
ରଖିଛ ବିଶ୍ଵର ସୃଷ୍ଟି ।
ଶର ତୁମେ
ଅସୁର ବିନାଶର ପର୍ଯ୍ୟ
କରନାହିଁ ବୈଶିଶ୍ଵର ଶ୍ରୀ ।

ଅର୍ଜୁନ ଭାବ ?

ଦେବକ କି ମାଧ୍ୟମ,
ଅଧିମ ଅହଂପା କିନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ଯେତେବେଳେ ଦେଷ ଜ୍ଞାନ,
କାହିଁ ପ୍ରାଣ ଅହଂପାର ?
ଅହଂପା ପରମଧର୍ମ ନାହିଁ ହେ ସନ୍ଦେହ,
କିନ୍ତୁ ସେ ମାତ କାହାର ?
ଅସୁର ଭେଦାଭେଦ ଜ୍ଞାନଶିଳ୍ୟ ଯେହୁ,
ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସମବୁଦ୍ଧି—

ପ୍ରିତ ଜ୍ଞାନ, ଅସତ୍ୱା ପ୍ରକଳ୍ପିତ ଯ'ର,
ଜାଦବହୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିଥିଲୁ ଯେହୁ—
ବିଶ୍ଵାସ ସମାନ ଯାହାର,
କର୍ମପଳ ତ୍ୟଗୀ ସନ୍ତ୍ୟ ସୀପୁରବ —
ଅହଂପା ପରମଧର୍ମ ଅଧିକାର ସେହୁ ।

ତୁମେ ବଳ ଜାବ,
ସ୍ଵାମୀ ଅଭିନାଶ
କଷ୍ଟଭେଦ ନୁହି ପଞ୍ଚ ଲି—
ସୁ ମୀ ତୁମେ, କେବଳ ତାହାର—
ସରମଧ୍ୟ ବିବ୍ରତ କରିଲ ତାକୁ—
ବିହାର ସଜ୍ଜିନୀ ତବ
ଉଦ୍‌ଦେଶ ପ୍ରସ୍ତୁ ଦିବାବେଳେ
ସୁଖେ ଭୁବର କାରିଶାର ଅତ୍ୟାବୁଦ୍ଧି
ଥାବି—
ତୁମୁ କର ଗୋବର ଲାଭ,
କହ ମମତାକାବର ସ୍ଵର୍ଗ
ଅହଂପା ପରମଧର୍ମ ସନାତନ ମାତ ?

ଅର୍ଜୁନ— କିନ୍ତୁ ଗୁରୁବ୍ୟ—ଅପ୍ରାୟ ଦିନାଶ !
ନାଶୀୟ,
ହତବୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧି ନ ପାରଇଁ

କିପର ଜାଶେବ ପ୍ରାଣଧର ସ୍ଵରଗଶେ ମୋହର ?
ନୃତ୍ୱ ଏ ଧୂଂସ-ଯଦ୍ରେ କିପର ହୋଇବ କୁଣ୍ଡ ?

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ— ପୁନଃ କହ କିପର ନାଶିବ ?
ଦେଖି ଭାବ-ଦେହ ବିମେ କାତର ଅଧ୍ୟନା ?

କିଏ କହେ ଧୂଂସ ଏହା ?
ଅସ୍ତିତ୍ବ ଯାମାର ନଥିଲ କଦମ୍ବ,
ମାୟା ଘୋରେ ଅସ୍ତିତ୍ବ ବିଶ୍ଵର ଯାନ୍ତୁ
ଧୂଂସ ତା'ର କିପର ସମ୍ମବେ ?

ଆର ତାହା ଯଦ ହୁଏ,
ଏହି ଦେହ—

ମୁହୂର୍ତ୍ତ କର୍ତ୍ତନ ଯ'ର,
ପ୍ରକ୍ଷେପେ ଧୂଂସମୁଖେ ଅରୁପର ଯେହୁ,
କୌମର ଯୌବନ ଜର
ବର୍ଧକ୍ୟର କରଣ ଆଶୀୟ,
ନିତ୍ୟ ଭବ ତାକୁ ତୁମେ ?
ମୁଖ,
କହ କିପର ନାଶିବ ତାକୁ ?

ଅର୍ଜୁନ—ପ୍ରକୃତ ନିର୍ମଳେ ଯଦ ମରିବେ ସମସ୍ତେ
ମୁଁ ହିଁ କିମ୍ବା ହେବ ହୃତ୍ୟାକାଶ ?
ପ୍ରଭୁ ! ଧରେ ପାଦ,
ଉଦେଶେ ଆଉ କରନାହିଁ ମୋତେ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ— ହେ ଅର୍ଜୁନ !

ସହା ଜୀବନ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଛୁ ତୁମ୍ଭୁ
କରମଧେ ନବେନ୍ଦ୍ରିୟ ତୁମ୍ଭୁ
କର-ନାରୂତ୍ୟ ;
ଦିନ-ଜୀବନ ଦିନ୍ ଅଜ,
ଜ୍ଞାନନେଟେ ଦେଖ ମନେନ !
ପ୍ରକୃତ-ନିର୍ମଳ ତୁଟିବ ଏ ମାୟାର ବିକାର ;
ଅସେଥେ ଗଠନ ଯା'ର
ଅନିତ୍ୟ ସବଦା ସେହି ।
କେ ବା ମରି, କେ ବା କା'ରେ ମରେ ?
ଅପ୍ରାୟ ଅଭିନାଶୀ ସଦା !
ଘଟଟ ଘଟେ ପ୍ରଦାତା ଯା'ହାର
ଘଟ ନାଶେ ନୁହେ ଧୂଂସ ତା'ର,
ନିତ୍ୟ ବିବଜନ ସେହି,
ଜନମ ମରଣ ବ୍ୟବଧାନ ଶ୍ରୀ ।

୬୫. ଶ୍ରୀ,
 ଦେଖିଲୁ ଅଜଳ ରୂପ,
 ଅନଗତ ଦୁଃଖ ରୂପେ,
 କିନ୍ତୁ ମୁହଁ କାହାର;
 ଦେମ ଧ୍ୟାନ ଦୁଃଖ ଅନଶୁର ଜୀବ,
 ଦ୍ରୁଷ୍ଟିଶ୍ଵର ମୁହଁ ସୁଷ୍ଠିର ଦିକାଶ,
 ପ୍ରକୃତିକ କରୁଣା ଆଶ୍ରମ;
 ଦୃଶ୍ୟ ସ୍ଥାନ ମୟୋ କରେ ହେ ପ୍ରଦଶ,
 ହୃଦ ହର ଧରୀ ଦିଲ୍ଲିର,
 ଅମ୍ବର ଅତ୍ୟନ୍ତରେ କାନେ ବସୁନ୍ଧର
 ଜୋଇ ଧରୀ ରେଣୁ,
 ଚେତନ କରଇ କରେ ମୁହଁ ଆହ୍ୱାର ହୁକନ,
 ମାଧ୍ୟମରେ କର ଦୀର୍ଘ
 ଅସାଧୁକୁ କରଣ ବିଜାଶ
 ଧର୍ମବଳ୍ୟ ଗଢ଼ି ମୁହଁ ବିନାଶି ଅଧର୍ମ ।

ଅଞ୍ଜନ—ଯଦୁପତି !

ଏ କଣ, କେଉଁଠାଳୁ ଘେନିଯାଅ ମୋତେ ?
 ଏହି ଶାନ୍ତି ଅନ୍ତକାର ମଷ୍ଟେ
 କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଦିଦ୍ୟାତ୍ମ ତମକ ସମ
 ବିନ୍ଦୁତ୍ତ କରୁଛି ପ୍ରାଣ ।
 ଧର ଦେବ, ଧର କର ଦୂଢ଼ କର,
 ତରୁଣ ଅଟେର ମୋର,
 ଦୂରେ ମୟୋର ମୋହର
 ଅନ୍ତକୁ-ଅନ୍ତକୁ ଦିଶୁ
 ପୁ ଓ ତୁରଟ-ହୃଦ ଲୟ, କେ କରେ ବିର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱ;
 ମେଣେ କେଉଁ ସୀମା ମ୍ଯାନ ଭ୍ରାମ ପାରିବାଲେ ।
 ଜ୍ଞାନ ଶିଳ୍ୟ ମୁହଁ,
 କୋଳ ସଙ୍ଗ କି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମେର ।

ଶାକୁଣ୍ଡ—ହେ ପାର୍ଥ !

ହୁନ କୌଣ୍ଡ କର ପରିହାର,
 କର ଦୂର ମୋହ ଆବରଣ,
 ହୁନ କର ଦୂର ମୟୋ ପାଶ;
 ଶୁଦ୍ଧ ଦ୍ରୋଣ,
 ମୁହଁ କୃଷ୍ଣ ସହୁଶ୍ରେ ରୂପର
 ରୁଷ୍ଣ କରିର,

ପୁ ବର ଜଗନ୍ମ ଦିଶୁ ଚରିତର
 ବିରଜନ ପ୍ରତ ଲେମକୁପେ,
 ମାୟାରୂପ ପଲୁତ ମୋହର —
 ପୈର୍ଯ୍ୟରୂପେ କଷତମନେ ପତଥାର ପଦେ ।

ଜଳରୂପେ ଜୀବର ଜୀବନ,
 ଶଶ ମୁହଁ ନୟନ ମୋହର
 ଆକାଶର ବସି ଗଢ଼ ଦର୍ଶନ ବିଜ୍ଞାନ,
 ଦିଶେ ମୁହଁ ପରମ କାରଣ,

ଦୁମ୍ଭରୂପେ ଖର ପଡ଼ ମାତ୍ରାତ୍ମକ ମଧ୍ୟ
 ତକ୍ତରୂପେ ଦିଶୁ ମୁହଁ ଦୂର କର ରଖେ,
 ତକ୍ତରୂପେ ଗଢ଼ମାନ କରିଦିଏ ନାହିଁ,
 ମୁକ୍ତରୂପେ ଦାତ୍ତ ମୁହଁ ସାଧନା ଅନ୍ତରେ;

ମୁହଁ କିଶେ ଦୁଲ୍ଲାର ସହାର
 ରକ୍ତବନ୍ୟା ହାହାକାର ପଳମ୍ବ ଉତ୍ତାର,
 ମୁହଁ ଦୃଷ୍ଟି ମୁହଁ ହେ ପ୍ରଳମ୍ବ
 ମୁହଁ ପୂର୍ବ ଦିଶୁ ଦର୍ଶନ ରହିଛି ଗମ୍ଭେ,
 ସରତ ସାଗର ଅଧି ପ୍ରତ ଉତ୍ତରତ

ବିଦ୍ୟମାନ ମୋହର ଆଶ୍ୟେ,
 ମୁହଁ ପ୍ରାଣ ନିଶ୍ଚିଳ ଭୁବନେ,
 ମୁହଁ ଜୀବ-ମୁହଁ ତିବ;
 ରଥରୂପେ ହଳକ ମୁହଁ ସାର୍ଥକତା
 ପ୍ରଭରୂପେ ଚଦ୍ର ସ୍ଥିର୍ୟ ଜ୍ଞାନେ,
 ରତ କରିଦିଏ ଶିର ଦେଇ ମାନବେ ପୌରୁଷ,
 ବେଦେ ମୁହଁ ଓ କାର ଝଙ୍କାର
 ଆକାଶେ ବଦାସେ ମୁହଁ ଦିତତ ସାର ।
 ମୁହଁ କାଳାନ୍ତକ—ମହାକାଳ ମୁହଁ,
 ଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ରୋଣ କଣ୍ଠ ମହାଶୂନ୍ୟ,
 ଥାର ଆର ମୋହିବୁନ ଯେତେ,
 ପୁରୁ ନିହତ ସହେ ପୁରୁବେ ମୋହର ।

ପରିତ୍ତ,
 ଜୟ ପରିଜୟ କର ସମଜ୍ଞାନ,
 କର୍ମ କର ମେର ସମପଣ,
 ଅନୁଜ୍ଞାନ ଦୟାକର ସଙ୍ଗୟ ଅନ୍ତର
 କର୍ମ ଯୋଗ କର ଥନୁଷ୍ଠାନ ।
 ୧୮୯୩ ଜାନ୍ମ କରି ୧୯୪୨ ଧାର
 କିଅ ଏକମାତ୍ର ଶରଣ ମୋହର;
 ତ୍ୟଜ ଖେତ,

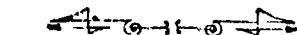
ସବୁ ପାୟୁଁ କର ଏଣ
ମହାମୃତ ଦେବ ମୁହଁ ।

୭୦—ଜାନ—ଧରକରେ ବିଜୟ ଗାନ୍ତିକ-
ପ୍ରମଥ ଦିନମେ ନାଶି

ଧର୍ମ-ଦାତ ଅରତିର ଦଳ
ସବ୍ୟସାଚୀ,

ଅନ୍ୟ କର୍ତ୍ତିର ସ୍ଵମ୍ଭ କର ହେ ପ୍ଲାପନ ।
ଯଦିନିକା ।

ଶ୍ରୀ କୃପାଦେବୁ ପଠଦେବ ।

ଶେଷ ଆଶା

— ଅନୁଷ୍ଠାନିକ୍ୟ —

ଦିଶୁ ଭବ ଗହନ ବନେ

କିମ୍ବା ଗାଲେ ସଗୀଠ,
କିମ୍ବାଇ ଏହୁ ମରୁ ଭୁବନ
କର ଗୋ ରୂପେ ମଣିତ ।
ଉଷାର ଭଲେ କିମ୍ବା ଗୋ ଅଜି
ସରଗ ମଧୁ ଶୁଣମା,
ଦିଶି ଅନ୍ଧ ରେ ଖେଳଇ କିଆ—
ଶୁଣମା ଭବ ଯୋଇନା,
କଷ ଦୃଦୟ କିମ୍ବାଇ ଅଜି
ରୂମର ରୂପେ ଦେଲ ଗୋ ସାଜି,
ଶକ୍ତ ଏହୁ ସୁପ୍ତ ପ୍ରାଣ ଦେଲ ଗୋ କିଆଁ ଚେତାଇ,
ରୂମର ରୂପ ମଟାଇ ।

,

ତମିରବୁଦ୍ଧ-ନିଥବ-ଦେଇ-

ଯମିନା ଅବହାନେ,
ନିଦା ଶେଷ-ଅବଶ-ପ୍ରାଣ, ରୂମର ପ୍ରେମ-ଗାନେ
ଦୁର୍ଲିଙ୍ଗ ଜାଗ, ଆନନ୍ଦ-ସ୍ନେହ
ଉଛନ ଦେଲ ଦୃଦୟ ମୋର
ରୂମର ପ୍ରେମ-ମନ୍ତ୍ରର ।
ଶାନ ସ୍ତ୍ରୀ ନ ଉଷା କିରଣେ
ଆହିଲି-ଧାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଭ ଲଗନେ,

ରୂମର ରୂପେ ପାଗଳ ମୁଁଗୋ,
ମରଣ ମେର ଶେଳ

ତିରବ ବୋଲି ସେ ରୂପ ମଧୁ
ଶୁଭଲ ମୁହଁ ସକଳ,
(ମୁଁ ଯେ) ରୂମର ରୂପେ ପାଗଳ ।

ଶାଶାତ ତାନେ ରୂମର ଗାନେ

ଦୁଲିକା ପ୍ରଶର୍ଣ୍ଣ ଭୁବନ ଅଜି
ଦେବ ସେ ରୂପେ ମଣ୍ଡାଇ;
ଆହିଲ ପଛେ ଧାର୍ଯ୍ୟଗୋ ମୁହଁ
କିନ୍ତୁ ଯେ ରୂମେ ସ୍ଥବୁରେ,
ପରଶ ଦେଇ ଶୁଭରୁ ଅଜି
କରଣ କାଣୀ ଗମୀରେ ।

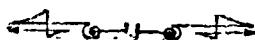
ଅଦୀମ ଆଶା ମନଶେ ମୋ'ର
କୃପ ନୁହେ ବାସନା ଦୋର
ରୂମର ଅଶେ ଶୁଭରୁ ବସି
ଜୀବନ-ଜଣା ପାରିବେ,
ଜୟନ୍ତ-ତେଜ ଆସେ ଗୋ ମାତ୍ର
ତାଳେ, “ତୋ” ଆଶା ନାହିଁବେ,
କିମ୍ବାଇ ବସୁ ଶୁଭରୁ ।

ଯାଇଛୁ ଆଜି ତୁଳିକା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ,
(ଖାଲି) ଦଡ଼ିଛୁ ଘାଣା ଭୁତଳେ ।
କୁଳକି ଲଗା ହେଲଗି ତାର,
ଆଉ ନ ବାକେ ସୁସ୍ଥରେ ।
ଜୀବନ-ଧୟା ଲିରିବ ଯେବେ,
ଶିଥିଲ ଏହି ଶର୍ଷରେ ।

ମରଣ ବେଳୋ ଛାଯା ଗୋ ଯେବେ
ଆସିବ ମାତ୍ର ସଧୀରେ

କାଜିବ ମୋର କଣ୍ଠେ ଯେବେ
ନିମ୍ନତ-ଶେଷ-ଆହ୍ଵାନ, (ତେବେ)
ନାରବେ ମୋ'ର ସୁନ୍ଦର ଶଶ
ଦିଅ ଗୋ ଥିର ବଜାଇ
ଭୁମିର ପ୍ରେମ ସକୀନ ତାନେ
ଦେନ ଗୋ ପ୍ରାଣ ଉପାଇ ।
(ଆହା !) ପାରିବିକ ସତେ ମେଣ୍ଠର ?

ଶ୍ରୀ ରମକୃଷ୍ଣ ପରିକା ।

ବୀରବାଲା

→ ଶୁଣୁଣୁଣୁଣୁଣୁ ..

ପରିଚୟ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଶ୍ରୀ ୩୨ ରେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀସର ଅଧୀଶ୍ଵର
ଆଲେକଜାଣ୍ଟ୍ର ଭାଇତ ଜୟ କରିବାକୁ
ଅସ୍ତର୍ତ୍ତିଲେ ତେତେବେଳେ ଭାଇତ ନାନା ସାଗରେ ବିଭିନ୍ନ-
ଥିଲ । ଡଙ୍ଗାନରେ ତେତେବେଳେ ଦୁଇଟି ଗଳା ଶୁଭ୍ର
ଗର ଏହି ମାକଷଭୁମରେ ଉତ୍ଥିଲେ । ଜଣେ ତନ୍ତ୍ରଶାଳାର
ଶକ୍ତି ଆମ୍ବୀ, ଏହି ଅନ୍ୟ ପଞ୍ଚନଦିର ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ପୂରୁ ।
ଆଲେକଜଣ୍ଟ୍ରର ପତାପରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ହୋଇ ଅନ୍ୟସମସ୍ତେ
ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ବୀ ସମେତ ଉତ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିମାନର ଶକ୍ତିମାନେ
ସିକନ୍ଦରରବଣ୍ଟା ସ୍ଥାକାର କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସ୍ଵର୍ଗ
ତାଙ୍କର ପୁଣି ଅରଦମ, ପୁଣିବ୍ୟା ଘରଗନ୍ଧ ଅର୍ପଣା
ତନ୍ତ୍ରଶାଳାର ସେନାତତ ସ୍ଵଦେଶ ସେବନ ବିଶେଷ ଏବଂ
ବ୍ୟାହର ପୁଣି କଲ୍ପନା ତାଙ୍କର କଣ୍ଠେଟା ଧୂକାର ନକର
ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଉକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ପଣକର ନାରୀ-
ଜନନରେ ଯେ ଅର୍ଦ୍ଦମୟୀ ଟୋର୍ମ୍‌ୟ ପରଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲ
ତାହାକୁ ନେଇ ଏ ଉପନ୍ୟାସ ଲିଖିତ । ଅତିଏବ ଯାଠକ
ମହୋଦୟ ଏହି ଅର୍ପଣକ ବିଷୟ ଦେଇ ଏଥରେ ବିଶେଷ
ବିବୁଦ୍ଧ ପ୍ରାସ୍ତରିତରେ ।

ଏହା କୌଣସି ପୁଣିକର ଶୁଯାରୁ ଗୁହିତ ।

→ → → →

“ ଅପ୍ରାଚଳେ ଚଳେ ରବି ଲେଖିତ କିରଣ ।”

ଅଦିକୁଳ ସେ ଦୃଶ୍ୟ, ପଣ୍ଡିମାକ ଶର ପ୍ରାନ୍ତଶର ଶାଢ଼ି
ଲେଖିତ-ରଗ-ରଙ୍ଗିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଂଶୁମାଳୀ ଅପ୍ରାଚଳକୁ
ଚଳ ଯଇଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟର ସୁଷମା ପଟ୍ଟି
ଭିତ୍ତିଯାଇଲା । ଏହିପରି ସମସ୍ତରେ ଗର-କୁମାର-ଅର୍ଦ୍ଧଶା
କେବଳ ସୁର୍ଯ୍ୟକର ଅସ୍ତରକାଳୀନ ଶେଷ ଦିଦ୍ୟାକୁ ମର୍ମେ
ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କରି ଏହି ନିଶ୍ଚାସ ଦ୍ୟାଗ କରିଥିଲା ।
ଏହି ସ୍ଵରରେ କହୁଅଛନ୍ତି ହାୟ ! ବିଧାତା !
ଦିନେ କଣ ଏହିପରି ଦିନ ପଦିତ-ଗୋରବ-ରବ
ଚିରକାଳଯାଇଁ ଅତ୍ତ ହୋଇଯିବେ ? ଦିନେ କଣ ଏହି
ଦିନ ଭାରତ ଭୂମି ଯଦନର ପଦଧଳିରେ ରେଞ୍ଜିତ ହେବ ?
ଦିନେ କଣ ଏହି ବିଶ୍ଵିକ ସିଦ୍ଧର ଆମନ ଶୁଗାଳ ସାର-
ମେସ୍ତର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହେବ ? ଅହୋ ! ବିଧାତାର ଉତ୍ତାନ
ପତନ ଦିଧାନରେ କଣ ବା ଅସମ୍ଭବ ହେବାରେ !
କଣ ? ବା ଏହି ନଥାଏ ! ଦୁଃଖର ଶେଷର ସୁଖର
ଆମନ, ଅଜିର ବେଳପାଲରେ ଲାଲିର ସାଧଳ ଏହାତ
ଚିରତନ ଶାତ । ହେଉ, ମଙ୍ଗଳମୟ ! ଭୁମି ଉତ୍ତା
ଭୁମି କରୁଣା ଦୟରେ ସମସ୍ତ ନର୍ତ୍ତର କରେ ସନା ?

ସକର ! ସକର ! ସକର ! ଶୁଣୁଛୁ ତୁମେ
ଦରିବିଲେମ୍ବା ମଧ୍ୟ ପରିଷମୀ ଗାନ । କଣେଇ ବସୁସରେ
ପୁଷ୍ପଶିଖୀ ଯୁକ୍ତରେ କଥୁଳାଭ କର ସଂପାଦିତ-ଧରକୁ
କମ୍ପାଇ ଦେଇଛି - ମହାଜାର ବୋଲି ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି ।
ଅଛି କଥୁଆଶା ଦୃଦ୍ଧୀ କ୍ଷେତ୍ରେ ଚାଷ କବି ହୌରିଗାର
ଛିନ୍ତି ହୋଇ, ବଧ ବିଦ୍ୟ ସବୁ ଗୋଡ଼ରେ ଫଙ୍ଗଦେଇ
ଦରିଦ୍ରିଲା । କୁଆବେ ଦଉଞ୍ଚିଛି ! ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଗରୁତ୍ତିକୁ
ଜଗଦ୍ଧନ୍ୟ ଭାରତ ମାତାକୁ ଅଶ୍ରୁଶା ପଦରେ ଦଳିବା-
ପାଇ । ଏହାଧ କଣ ମେଣ୍ଡିଯିବ ଟାନାଳ ଆଶା କରିଛ ?
ଏ ପାରସ୍ୟ ଦୁର୍ଦ୍ଵେଷ - ଏ ମରୁଭୂମି ଦୁର୍ଦ୍ଵେଷ ହାୟ !
ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭର ପାରସ୍ୟ ଅନ୍ତମଣ କାହାଙ୍କି
ମନେପତେ ସେତେବେଳେ ଦୃଦ୍ଧୀ ଶତଧା ନିର୍ମାଣ ହେଲାଇ-
ଯାଏ ମନ୍ତ୍ର କୋମଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼କ ନିର୍ମାଣ ତୋଳ
ଆସେ । ଏହା କଣ ସକାର କାହାଁ ଏହା କଣ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ହାୟ ଧଳୁ ସିକର ! ପାରସ୍ୟ ବଳଧାମାନ୍ତି
ତୁମେ କଣ କରିନାହାଁ ? ଏକାବେଳେ ଭୟ କରିଦେଇଅଛି
ଯାହାର ଅଶ୍ରୁ ସମ୍ପଦ କିଞ୍ଚନମ୍ବାନାର ମରିଦୁଷ୍ଟ
ହେଉଳାହାଁ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ପାରସ୍ୟର ପାପ୍ରସ୍ତୁ
ସନାପତି ବିଶାଙ୍ଗୀ ଅନ୍ତିମ ଯୁକ୍ତରେ ଗଛଆଡ଼ ଥାଏ
ପାରସ୍ୟ ବଜ “ଦାବ” କର ଉଚ୍ଚିଳ ଜୀବନ-ଅପର୍ଦିତ
ନିଷ୍ଠାଦିତ କରିଦେଇ ଗଲ ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ଶୈଶ୍ଵରୀ
“କୌଲସ” ସମ ପାରସ୍ୟ ବଜ ମହିଳା “ପ୍ରାତିଶା”କୁ
ଆଣି ଡନରେ ରଜିଥିଲ ତେତେବେଳେ ଦୃଶ୍ୟ କାରକ
ବିଶାଙ୍ଗୀର ଭାଗିମ୍ବା “କ୍ଷେତ୍ରା” ଦେନ୍ଦ୍ରାଧାରରେ ଶିଶୁପୁଷ୍ଟିକୁ
ଏବଂ ତାର ସରଳତି ମୟୀ ମତାକୁ କଣ କରିନାହାଁ,
ସେ ସମସ୍ତ ମନରେ ଆସିଲେ ଦୃଦ୍ଧୀ ଦୁଃଖରେ ଉଦ୍ବେଳିତ
ଦ୍ଵାଦ୍ଶ-ପ୍ରାଣକ ଯୁ ପ୍ରକିତ ହୋଇଯାଏ । ସେକେନର !
ଆଜି ତୁମର ଦୃଦ୍ଧୀ ସବସ୍ତୁ ମେହି ବନ୍ଦୀ ! ଯାର ନାମ
ଶବ୍ଦରେ ଦୃଦ୍ଧୀ କଳୁଣ୍ଡିଲ ହୋଇଯାଏ; ଅସ୍ତ୍ର ଅନନ୍ତ
ହେବାର କଥା । ଧକ ତୁମ୍ଭର ସେ ବଜା ବିଦ୍ୟାରକୁ,
ଧଳୁ ରୁମ୍ରର ସେ ଜୀବପଣକୁ ! ଦଳ ବଳ ଧାଜି ଯେ
ଏଣେ ଦୌତିଛି, ଦିନେ ଭାବିଛିକ ଏ ଭୁମି ଦର କ୍ରେ-
ପିଶିରେ ଗଠିତ ଏଭୁମି ଶନ୍ତିର ଶେଖିତରେ ନିତ୍ୟ ଆଦ୍ୟ ।
ଯେବେଂ ଭାବିତଭୁମିର କୋଳରେ ଦିନେ ଘୃଷ୍ଟ, ଦ୍ରୋଷ, କର୍ଣ୍ଣ,
ଅଳ୍ପନ, ଭାନ, ଅଛନ୍ତାମାଦ ମଧ୍ୟାବଳମ୍ବନ କନ୍ଦିଗୁରଣ
କର ସମସ୍ତ ଜନତକୁ କମ୍ପାଇ ଦେଇ ଯାଇଥିଲୁଣ୍ଟ, ଯିହିରେ
ମହାରଥୀ ଅବତରିତୁପୀ ପରଶୁରାମ ଜନ୍ମପ୍ରଦଶ କରି
ଏକବିଶବାର ପରିଭ୍ରମଣ ପୁଷ୍ପକ ପୁଥ୍ସବାଳ ଜୟିତେ ଶବ୍ଦ

କରିଦେଇ ଥାଇନ୍ତି, ସେ ସମୟ ଫଳପତି ନାହିଁ । ଅଛୁ ସେହି-
ପ୍ରକାଶ ଅଛନ୍ତି ଅଛନ୍ତି, ସେହି ବାରମନଙ୍କର ଦାୟାଦ ଅଛନ୍ତି—
ଦେଖି କାହିଁ ରୂମେ ମହାକବିଦେବବିଦ୍ୟା କୃଷ୍ଣ ଦୁଆସୁନ-
ଙ୍କର ଜଗତର ସମଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାକାବ୍ୟ ମହାଭାବିତ କବିତା—
କାନନର ପିଲକର ଆଦିକର ଭାଲୁଙ୍କର ମଧ୍ୟମହୀ
ଲେଖିମା ଦିଃମୁଦ୍ରା ସମାବୁଣ୍ଡ ଯେଉଁ ଶରୀରଗାଆ ପୁଅଗର
ଇତିହାସର ବିରଳ, ଯହାର ଶବଧାରନ ଧରନରେ
ଉଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ କବିତାକ ଉତ୍ତପୁଣି ହୁଏ-କବିତାର
ପ୍ରେମାଶ୍ଵର ହୋଇଯାଏ ।

ମୋରେ ଶାରମାନଙ୍କର ଶାରଦୃଗାଆ ମହାଶୂରଙ୍ଗ କିଂବା
ଶାମିଦୃତ୍ତରୁ ଶୁଣିଲେ ହୃଦୟ ସାଗର ଜିକୁଳ ଉଠିବି ରୁମ୍ଭେ
କଷ ଝାନଛି ତୁମ୍ହି କହେ ପେଣ୍ଟମନଙ୍କର ଘର୍ଷଣ କା
ଶୁନେମାତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରୁକ୍ଷ, ଅତି ରୁକ୍ଷ; ରୁକ୍ଷାଦିପି ରୁକ୍ଷ
ସେ କଥାଦ୍ୱାର ଘର, ଧର୍ମର ଘର, ସତ୍ୟର ଘର । ରୁମ୍ଭେ
ଅନ୍ୟାୟୀ, ଅତିରିକ୍ଷା, ଲେଖୁଥିଲା ।

ଦେଉ, ଆସ ! ଦେଖିବ । ଭରତର କାରହ କିମର ତାର
ଧର୍ମ କିପରି ସେ ମନ୍ତ୍ରମିଶାଇଁ କିପରି ଥକାପରିବରେ ପ୍ରାଣବଳୀ
ଦେଇଗାରେ -- କିମର ଲନ୍ଧନମିଶାଇଁ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କର
ପାରେ । ଭରତମାତାର ସନ୍ତୁଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଜାରହ ପୁଞ୍ଚଙ୍ଗ
ଦେଖିଛୁ ଦେଖିଛୁ ଏବଂ ଦେଖିବ । ଥାଏ ! ତାହା ଯେଇ
ମନାକିମାର ମାର ପର ନିର୍ମଳ ସେଇପରି ସୁର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଭୟର
ନୟନ ଧର୍ଷଣ, ପିତଃ ! ହିନ୍ଦୁର ପଦିଷ କୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ
କର, ପବିତ୍ର ଅସନର ଅସ୍ତ୍ରକାଷ୍ଠ ହୋଇ ତୁମେ ଆଜି
କରୁଛ କଣ ? ସାମାନ୍ୟ ହୁମ୍ମକ ଲେନ୍ଦୁପର ପଦାନତ
ହେବାପାଇଁ ଜ୍ଞାନ କରୁଛ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବନ୍ତ । ଧକ୍ ତୁମ୍ଭର
ଘନମଣ, ଧକ୍ ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମ, ଧମ୍ଭର ବାହୁକୁ ଧକ୍,
ଫିବେକକୁ ଧକ୍, ଶୌର୍ଯ୍ୟ, କାର୍ଯ୍ୟ, ଗାହ୍ୟ, ଭାବ୍ୟାନ୍ତର
ମଧ୍ୟ ଧକ୍; ଯେ ତିଯାର ସେ ବଜଶକ୍ତି, ବିଧାତା ଏଥର
ଜୀବୁତୁଷ ଶୁଗଳକୁ କିପରି ସିହର ଆସନ ଏବଂ ଅଧିକାର
ଦେଇଛନ୍ତି କେଳାଣି ? ତାଙ୍କ ବିଧାନର ରହସ୍ୟ ସେ
ଜାଣନ୍ତି, ତାହା ମନବକୁ ଧୂମ୍ରାଶ ଅଜଣା ! ମନ୍ତ୍ର ବୁଲିଛି,
କିପରି ଯଥି ଦୁର୍ବ୍ଲାଙ୍ଘ ଲେନ୍ଦୁମଳୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କର ଦାରିବେ,
କିପରି ବାପର କେଶର ନିକଟରେ ସାରମେୟ ବୁଝେ
ଦେଖାଦେବେ, ଛି, ଛି; ଏକଥା ହିନ୍ଦୁର ଲଭିତାପରେ
ପ୍ରଥମ ନୁହଁ କି ? ଧନ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ! ଧନ୍ୟ ତୁମର ଶକ୍ତି;
ଧନ୍ୟ ତୁମର ସାହସ; ଧନ୍ୟ ତୁମର ଜୀବତ୍ ।

ଅରିଦମ; ମୋର ସାଧ୍ୟମୁଁ ଅରିଦମ ! ତୃଦୟର ସତ୍ୟ ଅରିଦମ ! ତୁମର ଓଜ୍ଞମେ ଭଣା ଅଜ ଅନରଳୁ ଥିଲା ଦେଉଛୁ; ଯେଉଁଦିନ ଅତିଥି ସୁନ୍ଦର ଆସୁ, ଏ ଗଜ ନିଳିତ ତନକୁ କହିଲା ଦେଇ ଚଳ, ସମ୍ବନ୍ଦ ଭଣା, ସେହି ମର୍ମ ଅଛି ଶରୀର ଅଶ୍ଵର ଅଶ୍ଵର ଅଚଳମାଳା ନିମ୍ନମ ନାହିଁ ଯାଇଅଛୁ । ତାକୁ ନିଶ୍ଚରେ କହୁଥୁଳ “ ଏହି କଣ ସେହି ଭାବର ! ତାର କୋଳରେ ଝୁଷୁ, ଦ୍ରୋଷ, କର୍ତ୍ତ୍ତି, ଅନ୍ତିମ ଅର୍ଜୁନ ପ୍ରତିତ ମହାଶୂନ୍ୟମାନେ ନେନ୍ଦ୍ରିୟର କରି ନିଜନିଳର ଅଶ୍ଵ ଯଶଶ କାଳକୟରେ ଅମରକରଦେଇ ଲେଖିଦେଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହି କଣ ସେହି ଭାବର ! ଯାର ସନାମମାନେ ଶନ୍ତିର ପଦାନନ୍ଦ ନ ଦୋଇ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଶିରଟିମନ ଶନ୍ତିର ଉତ୍ସବାରରେ ତିନିମୟ କରୁଥିଲେ; ପୁଣି ଏହି କଣ ସେହି ଭାବର, ଆଜି ତାର କୋଳରେ ଏହି କାନ୍ତିରୁଷମାନଙ୍କର କନ୍ଦ, ଏହି ଶୁନ୍ମାନୀମାନଙ୍କର କନ୍ଦ ହାୟ ମା ଭାବର ଭୁମି ! ହାୟ ମା ଜନମ ଭୁମି ! ତୋର ସେ ସନାମ ସବୁ କାହାକୁ ? ଅଜି ଏ ଶୁନ, କାପୁରୁଷ ବୃଦ୍ଧ ଶନ୍ତିର ପଦାନନ୍ଦ ହେବାପାଇଁ ଚିତ୍କକାର କରୁଥିଲୁ” ଏହିପର କେବେଳ ଗୁମ୍ଭୀର ଓଜ୍ଞମେ ଭଣାରେ ଟକତେ କଥା କହି ଦେଇ କେଉଁ ଆତେ ଅର୍ପିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲ, ଅତି ସ୍ଵେଦରେ ହୁଅ ପଡ଼ୁଥାରେ କଥା କରି କେତେକଥା କହିଲି, ପଦେ ସୁନି ଶୁଣିଲ ନାହିଁ । ଶେଷରେ କହିଲ, “ ଦେଖ ଘରବାଲ ! ଏହି ସୁରୁଷସ୍ଥିତି ସବୁରକର ସନାମ କେବେ ଶୁର ବାଧାର ଦୁଇ ପ୍ରେମ ପାଇଁ ତାର ଆସୁ ମର୍ମୀଦା, ପିନ୍ଧି ସମ୍ବନ୍ଦ ଏହି ବନ୍ଦଗୀରିବନନ୍ଦର ବାଧା ପ୍ରଦାନ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଅର୍ପଣା ତୁମ୍ଭ ମନର ଦୁଷ୍ଟୀବିଧାନ କରିବା ଥାମେହା କ୍ଷମିଯୁ ସନାନର ମରୁଣ୍ୟେରି ସହସ୍ର ନର୍ତ୍ତନୀ ରହିଥିଲା “ମହାଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଷଣୁଲା ଅଧୀଶ୍ଵର ମହାବଳ ଅମ୍ବାର ରଜପ୍ରାସାଦରେ ଏକ ଶୁନ କାପୁରୁଷକୁ ପାମକଥା ପକାଇଛନ୍ତି । ଅହୋ ! କିମଭିନ୍ନ ବ୍ୟାପାର ଶ୍ରୀଦାନ୍ତ ଯତ୍ତ ଅତୁଷ୍ଟମୁଖର ଦିଅ ଅଣ୍ଟମୁଦିମଂ ମେବ ” ।

ଦିନା କେତେ କିମ୍ବ ଦିନାର ଥିଲେ ମାତ୍ର ପଢ଼େଇ କାଳ୍ୟର ଫେଷରେ କହୁଥିଲ “ମହାନଳ ! ଏ ଘର ବାଳକ ଦେଖନିବ ମହାବଳ ସୁରୁଷର ସନାମ, ଏ ଘର ସନାମ ସ୍ଵାନ କାପୁରୁଷ କୁର୍ତ୍ତ ଯେ ଏ ଦୁଇ ଭୟକୁ ଖାତିର କରିବ; ଯାର ମତ୍ତକ ଶନ୍ତିର ଅଧ୍ୟାତାତ ପାଇଁ ଜନ୍ମଭୁମିର ମର୍ମୀଦା, ରକ୍ଷାପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗକୁବି ତାର ଭୟକଣା ! ଏହିପର ଶତ-

ସହସ୍ର କର କହିବ ” ଅଳ୍ପନଶପାଳ ” ଅସି କେବେଳ ଶୌରୀୟ, ପାର୍ଯ୍ୟର ଓଜ୍ଞମୁଠା ଦେଖାଇ ଯରଅଛ; ପ୍ରାଣପ୍ରେସ ଅରିଦମ ! ମେର ଜୀବନର ସବସ୍ତୁ ଅରିଦମ ! ଶେଷରେ କହୁ କକହ କହିଅବେଳେ ଅନ୍ତହେତୁ ହୋଇଗଲ । ହେଉ, ଯାଥ, ଭୁମ୍ବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଏ ବାଳକାର ଅଶ୍ଵଅନ୍ତ ଯେ ଦିନେ ଦେଖିବ, ସମାଜର ନାରୀର ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ? ପୁରୁଷର ନାରୀ କେତେବୁଲାର ସାହ୍ୟର କରିପାରେ । ଅରିଦମ ! ଭୁମ୍ବ ଧାରଣା ନାରୀ କେବଳ ଭୁମ୍ବ ବିଳାସ-ନ୍ୟବନ ପାଇଁ ଏ କଥା ଅମାର ଦୁହେବି ? ଭୁମ୍ବର ମନୁଷ୍ୟ ପକରେ ଏହା ଶୋଭମ୍ଭୁ କି ? ହେଉ, ଯାଥ, ଭୁମ୍ବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୁରୁ ।

ସେତେବେଳକୁ ରହି ଦୁଇଗତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲ, ନିଶ୍ଚାନାଥ ଉଦୟ ହୋଇ ତାଙ୍କର ସ୍ଵିର୍ଗ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟା ଭାନ-କରି ଧରଣୀକୁ ହସାଇଥିଲେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଧରଣୀର ରୂପଦେଖି ପ୍ରତି ହେଉଥିଲୁ ଯେ ଧୂଷରତା ନିଶ୍ଚିନ୍ମା ସତ ଯେପରି ସେ କହନ କରୁଥିଲୁ । ଅର୍ପଣାଙ୍କର ମନ ଆଉ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲନାହିଁ, ସେ ଅଧିଶାଳକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ବତ ଅଣ୍ଟ ଫଟାଇ ଆଣିଲେ; ତହିଁରିପରେ ନୟ ଗନ୍ଧବ୍ୟ ଧଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ତାଙ୍କର ମନର ଗତ ସେତେବେଳେ ଖୁବି ବିଷଟ୍ଟି ମାର୍ଗକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେ ମୁହଁର୍ମଧରେ ନିଷଣୀଳ ଘନଭବନ ତ୍ୟାଗକରି ଘନପଥେ ପଥେ କେଉଁଆଡ଼େ ଘଟି ର ଅନ୍ଧକାରରେ ମିଶିଗଲେ ।

ଦ୍ଵୀତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ପ୍ରାଚୀ ଦିଗନ୍ଧର କୋଳରେ ଦିନମରୀ ସ୍ଵ କନ୍ଦୋପାନ ମହାମାରେବିରେ ସାଧନ କର ତେଳିପୁଣ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵ ଶଶକର ଦ୍ଵାରା କୃତି କରିବାକୁ ଛାତି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବାସପ୍ରାଣୀ ଉତ୍ସିର ଦୃଷ୍ଟିମ ଶଳ । ଶେଉ ବିଜ୍ଞାର ନାଳକରଣ ପାଇଁ ଶାତାର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ମୟା ଆଦରରେ ଶ୍ରୀଦାନ୍ତ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ଏବେ ଶୃଦ୍ଧାରି-ମୁଖ ଦେଲେଣି ବାଳକରଣ ଏବେ ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ସୀମାରେ ପ୍ରବେଶ କଲାଣି ।

ଅଞ୍ଜନ ରକ୍ଷାପାଦର ନିମ ତଳରେ ଅନେକ ଘନ ଉପବେଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ଦେମାନେ ସୁରୁକର ଅଧୀନସ୍ତ୍ର ରାଜା ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବାସପ୍ରାଣୀ ଉତ୍ସିର ଦୃଷ୍ଟିମ ଶଳ । ରାଜନାଥବୁ ମଧ୍ୟର ମହାବଳପୁରୁ ତାରମଣ୍ଡଳୀରେ ତମ୍ଭୁପାୟ ଦେଖା ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ଏପରି ସମୟରେ ମହାଶଙ୍କ ସୁରୁକୁ ମୁଖ୍ୟୁ ଗମ୍ଭୀରରୁକେ ଶୁଣାଗଲୁ “କଣ ! ମୋର ଅତିଥି ! କିଏ ? ଏ ସ୍ଵରଦଶ ଦ୍ରୋଷ୍ମ, ଭାରତ ମାତାର କୁସନ୍ତାନ, ଦେଶର ଲୁଳାଜାର ? ଯଷତୀୟ ଜାତିର କଳକ ମୋର ଅତିଥି ? ଅପ୍ରଶ୍ନ ଯବନର ପଦଲେଷ୍ଟ ନରଧମ, କାପୁରୁଷ ଗଣ ମୋର ଅତିଥି !” କାର ? ମୋର, ପଞ୍ଚନଦ-ଅଧ୍ୟତ୍ମ ସୁରୁ ଶକର । ଅସମ୍ଭବ ! ପୁଣ୍ୟରୁଷେ ଅତିଥି । ମୋର ଅତିଥି ତୁମେ, ଅଜି ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହାରକରି ଶ୍ରୀରାଜ କଣ୍ଠେ ଅପଦିତ କରିଥାଇ, ଶ୍ରୀନ କାପୁରୁଷ ବୁନ୍ଦ ! ଅଜି ଭୁମ୍ଭେମାନେ ମୋର ଶକ୍ୟ ଅପଦିତ କରିଥାଇ, ଆଜି ମୋର ପ୍ରାସାଦ କଢ଼ିଛି କରିଥାଇ । ଭୁମ୍ଭେମାନଙ୍କର ସଂଶେଷର ଆଜି ମୁଁ ଅଶୁଭ ହୋଇଯାଇ ଅଛି, ଯାଥ, ଯାଥ, ଏ ମୁହଁରେ ଦୁରହୁଥ ।

ଯଷତୀୟ ବଂଶରେ ଶଙ୍କ ବଂଶରେ କନ୍ଦପଦଶ କରି ଏ ଜନ୍ମନ୍ୟ କାପୁରୁଷେଙ୍କ ଭୁମ୍ଭେମାନଙ୍କର ଶୁଣାଇବାକୁ ଥିଲା ! ଭୁମ୍ଭେ ଭାରତମାତାର ସନ୍ତାନ ? ଭୁମ୍ଭେମରୁ ଦ୍ଵାରା ? ଶତଭୟର ଭାତହୋଇ ଭୁମ୍ଭେମାନେ ମରୁଷ୍ୟ-ଦ୍ଵରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ଦୃଢ଼ମରିକର ହୋଇଥାଇ ? ଭୁମ୍ଭେ ମସ୍ତିଷ୍ଠ ସବୁ କଣ ନିକଟ ? ହି, ହି, ଏପରି ଯାପକଥା କିମର ଭୁମ୍ଭେ ଭୁଣ୍ଡ ଗରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲ; ଏ ପାପତିନ୍ତା ରଖିବାକୁ ହୃଦୟ କିମର ଶ୍ରାନ୍ତ ଦେଲ ? ଏବେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କର, କଠୋର ପ୍ରସ୍ତୁତି କର, ଭୁମ୍ଭେନଳରେ ଦର୍ଶନ ହୁଅ, ଅନୁତାପ-ଜାହାନ ମାରରେ ଯାଥାଗକୁ ଧୋତ କରିଥାଇ । ନଚେତୁ ନରକଷେଣ ଭୁମ୍ଭେମଙ୍କର ନିକଟ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ହେବ ।”

ସୁରୁକର ଏ ଶରତ୍ତ ପୁଣ୍ୟବାକ୍ୟ ଧାରଣାନ ସାର-ମେୟକୁ ଦ୍ଵାରା, ଶରଭର ପ୍ରକାନ କରିପାରଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର ମେନେନର ଭୟାଭିଭୂତ ଶଙ୍କନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀ ଶୁଣି ଶୁଣି ପ୍ରମିତ ହୋଇଗଲେ, ପ୍ରତେହେଲ ଯେପରି କେତେକ କାଷ୍ଟକୁଣ୍ଠିତ ମାତ୍ର ଚକ୍ର ସାମୟକ ଉତ୍ତାନ ପଢନ ଏବଂ ଦର୍ଶନାସ ତାର ଭ୍ରମ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲା । ବଜାମାନେ ଜଡ଼ ହୋଇଗଲେ, ତାଙ୍କର ସୁରୁତି ଅଛି ନଥିଲ ତେଣୁ ସେମାନେ ସ୍ବା ସ୍ବା ଶୁଦ୍ଧାଭିନୁଣୀନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ କରିଦ୍ୱାରା ସୁରୁତିରେ ତରଣୀ କରିବାକୁ, ମାତ୍ର ତାହା ସମ୍ମବ କି ? କେବେ ହୋଇଯାରେ ?

X X X X

ନ

ସେବେନର ସପ୍ତମ ଉଲ୍ଲାସର ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗରେ ଘସମାନ । ସୀମାନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଶଳ ସମୁଦ୍ର, ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଟଙ୍କା; ଅଜ୍ୟ ସମ୍ମିଶ୍ର ଆଲେକଜାଣ୍ଟର କର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାଇଁ ନିଯୋଜିତ କର ଅଛନ୍ତି, ହାୟ ! ମନୁଷ୍ୟ, ତୁ ତୁର ମନୁଷ୍ୟର ବୁଝିପାଇ ଯଦି ଷେଷଶ ଉପରୁ ମୁକରେ ପୁଜକ ହେଉ, ଧକ୍ ତୋର ଜୀବନ, ଧଳ୍ ତୋର ପରୁଷନ୍ତର ।

ସମୟ ଦ୍ଵିପଦର, ସହବେ ଶାତଦିନ, କୁଆଜେ ଅଳ୍ପ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସମୟ ବୁଲ ଯ ଉଥାଳୁ । ସୁରୁ ବଜାପାଦାର ଉଠର ତଳରେ ଚନ୍ଦାମଣ୍ଡ ହୋଇ ବସେ ଅଛନ୍ତି । ଶାନ୍ତି ଗୋପନ, ମନମଧ୍ୟରେ କେବେତିନା ଆସୁଥିଲା, ପାର ରମ୍ଭା କିଏ କରିବ ? ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ଦେଶ ବସୁର ଆଶ ତରୁଣୀଙ୍କ ଆଲେକିତ କରୁଥିଲା । ସେ ଭୁବ ଅଛନ୍ତି “ହାୟ ! ଶ୍ରାନ୍ତମଣ୍ଡ, କୁଳାଜାର କାପୁରୁଷ ବଣ ! ଭୁମ୍ଭେମଙ୍କର ଏହି ବିବେକର ଶତ୍ରୁ, ଭୁମ୍ଭେମ ନକ୍ଷ ଅତିରରେ ଥଣ୍ଡ ମାତାରେ ବଳନାଥୀଁ । ତମଣୀଲାର ଯଷତୀୟ ଶର; ଭୁମ୍ଭେର ଏ ଶ୍ରାନ୍ତ-ବୁଦ୍ଧି କେଉଁଠାରୁ ଅଛନ୍ତି ? ଭୁମ୍ଭେଙ୍କ ନେଇ ସମର ଶେଷରେ ଜୟଶଙ୍କ ଶ୍ରାପନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲ, ମାତ୍ର ଭୁମ୍ଭେ ଯେ ମଧ୍ୟ ପେହି ଶ୍ରାନ୍ତ ବଜାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ, ମୁଁ ଏହା ସ୍ଵପନର ସୁନ୍ଦର ଭାବ ନ ଥିଲା । ହାୟ ! ଆୟା ! ଭୁମ୍ଭେ ସେହି କାପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଅଟ ! ଭୁମ୍ଭେ ସେହି ଅପଦିତ ସ୍ଵର୍ଗୀୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ !

ଯେବେବେଳେ ସାମନ୍ତ ଦୃପତିମାନର ଭୟରେ ପ୍ରେୟ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଶରଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ତେତେବେଳେ ଭବିଥିଲ, ଦୁଲବର ମେଶିଲେ, ପରଶୁନମ ଭୁଲି ଦଶବିଜୟୀ ହେଲେହିଁ ସେବେକଦେଇଲୁ ଦ୍ଵାରାନୁଶେର ଅପରଦାର୍ଢିଲୁ ବିଦାତିକ କରିଦେବି, ମାତ୍ର ସେ ସମନ୍ତ ବୁଥା । ହାୟ ବିଶେଷ ! ଭୁମ୍ଭେଙ୍କ ମୋର ପ୍ରଳାପ ସଂହାୟ । ଯେଉଁ ଦିନ ଏ ବାହୀ ଅଣି ଦେଲ ଭବିଥିଲ ସେ ମୁଢକୁ ନିକଟରେ ପାଇଥିଲେ ଶତଶତ କର ଦେଇ ଥାନ୍ତି । ହାୟ ! ପାପ୍ରସ୍ତୁ ଏପରି ତମା କିମର ତୋର ଅନ୍ତରକୁ ନେଲୁ ।

ବାହୀ ଦେଇଲୁ, ମୁଁ ତାର ଢାରକୁ ବିବାହ କର ଯିବ ନାହିଁ । ଏ ହବାଦ କେବଳ ଶବ୍ଦରେ ଯଠାଇଲୁ, ତାର ଉପରୁକୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ଦେଇ ଥାନ୍ତି, ସମୟଟି ଦମ୍ଭ

କୁହଁଁ, ଦିନେ ତାର ଉତ୍ସମୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡଗାଇବ । ସେ ସମୟ ଆସୁଥିଲା ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ତନ୍ତ୍ର କରୁ ଥାଇନ୍ତି ଦେଖିଲେ, ତଣଶୀଳୀର ସେନାପତି ସବୁଷଷ୍ଠି ବିଶୋକ ଅନ୍ତକରେ ସମୁପସ୍ଥିତ । ଦେଖିଲେ ମାତ୍ର ପୁରୁ କହିପକାଇଲେ ବିଶୋକ; ହେଉ, ମୁଁ ମୋର ପୁରୁକୁ ନେଇ ତାର ଶୁଭକୁ ଯାଅଛି, ବାଖହୋଇ ତା କରିବାକୁ ମୁଁ ସୁଦଃ ପ୍ରମୁଦ ଅଛି, ଆହୁରି ଅଧିକା କିଛି କହେ, ସେ ଯାହା କହନ୍ତା ଚାହା କରନ୍ତି, ଯଦି କହନ୍ତା ମୁଁ ଦୂରୁଥିପକ୍ଷୀ ଶୁଭ ଶୈଷ୍ଟ ତେବେ ମୁଁ ଏହା ପ୍ରବୁର କରନ୍ତି ଯେ “ମୋ ଅଗେଷା କୁଳ-ଶୀଳ-ମନ୍ମର୍ଯ୍ୟଦାରେ ଏବଂ ସମୟ ଦିନମୁକ୍ତେ ତଣଶୀଳୀର ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଆସୀ ଶୈଷ୍ଟ ।” ଏହା ଉଚ୍ଚ କଣ୍ଠରେ ସମର ଭାରତ-ବାସୀର ସମ୍ମର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରବୁର କରନ୍ତି, ଯଦି ଏତିକି ମାତ୍ର କରନ୍ତା, ଯବନର ଦାସର ସ୍ଵୀକାର ନକର ନିଜର ଅମ୍ବ ମର୍ଯ୍ୟଦା,-ଭାରତବାସୀର ମର୍ଯ୍ୟଦା,-ଭାରତ ସନ୍ତାନର ମର୍ଯ୍ୟଦା,—ଏହି ପବିତ୍ର ହିନ୍ଦୁଜାତର ମର୍ଯ୍ୟଦା, ରକ୍ଷା କରନ୍ତା, ଯାହା କହନ୍ତା ତା କରନ୍ତି । ଯିବି, ପୁଣିଯାଇ ତା ନିକଟରେ ଏ ପ୍ରକ୍ଷାବ କରଇବି, ନିଜେ ଯିବି ।

କଥା ନିସରବା ପୁରୁଷୁ “ଯିବି” ଏକଥା କହିବା ମାତ୍ରେ “କୁଆଡ଼େ ଯିବ ଦିତା” ଏତିକି କହି ଅରିନମ ସମ୍ମଶରେ ଦିନ୍ୟାୟମାନ ହୋଇ କହିଲୁ ଯିତା ! ଆପଣ ଭାରତର ଗୌରବଶୈଷ୍ଟ ପଞ୍ଚନଦର ଅଧୀଶ୍ୱର ପୁଣି ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧ, ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ମର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣ ସମସ୍ତକ ଅପେକ୍ଷା ଶୈଷ୍ଟ ଅଟନ୍ତି, ଆପଣ କଣପାଇଁ କଣେ ସ୍ଵଦେଶ ଦୋଷ ନିରଧମର ନିକଟକୁ ଯାଇ ଅମ୍ବ ସଭ୍ରମ ନଶ୍ଚ କରିବେ ? ଆପଣ କଣପାଇଁ ଏତି କାହିର ହେଉଛନ୍ତି, ଯିତା !

ପୁରୁ କହିଲେ ବସି ! ଅରିନମ ! ଅରିନମ ! ବାବା, ସବନାଶ ହୋଇଥିଲା । ଅଧୁନା ସୀମାନ୍ତର ସମସ୍ତ ଗଜା ଶୁଣି କେଷରେ ଆସୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଶନ୍ତିର ପଦାନନ୍ତି । ସମ୍ପଦ ଉପାୟ କଣ ? ସବନାଶ ଉତ୍ସମ୍ଭବ ନଥି ।

ଏକଥା ଅରିନମ ଶୁଣିଲେ ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ସହ୍ୟ ହେଲ ନାହିଁ । ସେ ଗାରର ସନ୍ତାନ ତାଙ୍କ ଧନମାର ରକ୍ତ ଉଷ୍ଟ ହୋଇଗଲୁ ଉଷ୍ଟରକ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ ହୀୟା ଶଶାର ମେହିରେ ତିବଗନ୍ତରେ ବୁଲିଲା । ସେ ଅସମ୍ଭାବ ହୋଇ ଗମ୍ଭୀର :

ଦିତା ! ସେହିପରି ସବନାଶ ହେଲ ବୋଲି ଆପଣ ଶତକାର କରୁଥିଲୁ, ଆପଣ ଏତେବୁର ଭାବ କିଅଁ ! ଆସୀ ଶମ୍ଭୁର ପଦାନନ୍ତି ହେଉ, ସମସ୍ତ ସୀମାନ୍ତର ବାକନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଳୀ ହେବନର ଅନୁଗତହେଉଛନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଭାବର ମୁଢି ସନ୍ତାନ ଗଣିତ ଅନ୍ତକରେ ଅଧ୍ୟନନ୍ଦ ପୁରୁ ବିଦ୍ୟାନ ଅଛନ୍ତି, ତଣଶୀଳୀର ଦେଖିପାଇଁ ହେବନାପାଇଁ ବିଶୋକ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ତେବେବିଷଣ ସବୁମହାଶବ୍ଦର ଭାରମକାସ ପୁଷ୍ଟ ଅରିନମ ଜୀବିତ ଥାଣ୍ଟି, ତେବେବିଷଣ ଯାଏ କିଏ ଏ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ଟ ଭାବର ମାତାର ପୁରୁଷ ପରମିତିଶାନ ଅଧିକାର କରିବ ? ତେବେବନର ସାଧନ ? ଆସୁ, ଶତ ସେକେନର ଅପନ୍ତି, ସହସ୍ର ସେକେନର ଅପନ୍ତି ପରି ପାଇବାର ଅପନ୍ତି, ସମସ୍ତ ପୁରୁଷର ବବର ନାରୀଙ୍କ ଦଳ ଆସି ତାର କେବଳ ଅବଳମ୍ବନ ବରନ୍ତି, ସେଥିମାର୍ଗ ଭୟ ନାହିଁ ଯିବା ?

ପୁରୁକର ହୃଦୟ ଜଳିଷ୍ଟରେ ତରଙ୍ଗ ଆସିଲ, ସେ ଆଜନରେ ଅଧୀର ହୋଇଗଲେ । ଏତେ ଆଜନ ମଧ୍ୟରେ ରହ ସେ କାହିଁକି ପୁଣି ଦୁଃଖରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ, କେବଳ ଭବିଷ୍ୟତ ତନ୍ତ୍ର ତାଙ୍କ ଏପରି କର ପକାର ଥିଲ । ସେ ସମୟେ ସମୟେ ହୃଦୟରୁ ପ୍ରକାଶ ଯାଉଥିଲା ।

ଅନେକର ପୁରୁକୁ ଧୀରଭାବରେ କହିଲେ ବନ୍ଧୁ ! ଆଜି ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟର ବାକ୍ୟଧାରୀ ମୋ ସମ୍ମଶରେ ଶଶାର ଅଳ୍ପ ସେଥିମାର୍ଗ ମୁଁ ଦୂରୁକୁ ପ୍ରାତିହୋଇ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଥିଲା, ତାମା ରୁଦ୍ଧପରି ଭାରତବାନ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ, ଶୋଭନ୍ତିରୁ । ଏଥର ଆଶ୍ରମ ପୁରୁଷୁ ମୋତେ କିଷ୍ଟତ ମିଳିଥିଲା, ସତ୍ୟ ଆଜି ଯାହା ଶୁଣିଅଛୁ ଏବଂ ଦେଖିଲୁ ତହିଁରେ ମୁଁ ପବିତ୍ର, ମୋର କର୍ତ୍ତ୍ତୁ-ପଦିତ, ଆମ୍ବ ପବିତ୍ର, ରୁମ୍ଭେ ଉପପାତ୍ର ଯିତାର ଉତ୍ସମୁକ୍ତ ସନ୍ତାନ, ରୁମ୍ଭେ ଉପପାତ୍ର ବନ୍ଧୁର ଉତ୍ସମୁକ୍ତ ଶଶାର ଉତ୍ସମୁକ୍ତ ନାରୀଙ୍କ, ମାତ୍ର ଟିକିଏ ଉତ୍ସମ୍ଭବ ତନ୍ତ୍ରକର ଦେଖ ବନ୍ଧୁ ! ଜୀପର ଦୃଷ୍ଟିଆଳକର ଅନ୍ତକାରର ସୁମଧୁର ହେଉଥିଲା ତଜନେ ସମସ୍ତକାରୀ ଅନ୍ତକାରର ମନ୍ଦିର ହେଉଥିଲା । ଦେଖ ପ୍ରସତ ଭାରତର ଅବସ୍ଥା କିମ୍ବା ଏକଟାଟନ୍ତି, ଶନ୍ତିଭୟରେ ଧାରିଥୋଇ ଯଦି ସମସ୍ତ ଗଜା ଆମ୍ବଙ୍କୁ ପରିଦ୍ୟାଗ କରନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯଦି ଶନ୍ତି ଅଧୀନତ ସ୍ଵୀକାରକର ତାର ସଙ୍ଗରେ ଯୋଗଦାନ କରନ୍ତି ତେବେ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଞ୍ଚନଦର ମୁଣ୍ଡିମ୍ବୁ ସେଇନ୍ୟତିଥି ବା ଆମ୍ବେ ଯିତା ପୁଣ ସେ ବିଦୁଳ କଣାନାଳୁ କରିବା କଣ ? ଆମ୍ବେମାନେ ସିନା ପ୍ରାଣଦେବାଳୁ

ସୁତଃ ପ୍ରସ୍ତୁନ, ମାତ୍ର ଯଦି ଏ ପ୍ରାଣ ଧନ୍ୟରେ ଭବତର ଗୌରବ, ଭରତମାତାର ସ୍ଥାନୀନତା, ଅନ୍ତର୍ଗୁଡ଼ ରହନା, ତାହେଲେ ମୋର ଭୟର କାରଣ କହୁଗାହଁ ବସା ! ମନୀ ତା ଯଦି ନହୁଁ ଦେବେ ପ୍ରାଣବିଷ୍ଵର୍ଜନରେ ଲଭକଣ ? ରଶ୍ମେଷରେ ଜୀବନ ବିବରନ ଯେପରି ଆମ୍ବରଧର୍ମ ସେହି ମଧ୍ୟ ସ୍ଵ ଅନ୍ତର୍ଗୁଡ଼ କଥା ସେ । ଯଦି ଆମ୍ବକୁ ସେକେନରର ଗତିପଥ ଗୋଧରିବାକୁ ହେବ ଦେବେ ଆମ୍ବର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ପଥମେ ଆମ୍ବେ ସ୍ଵ-ଦେଶୀୟ ଶକାମଳକୁ କଳିକୌଶଳରେ ଆୟୁଦକୁ ଆଣିବା, ମେଧା ପ୍ରାୟନ୍ତରଦକ ଯାଦ ଏକ ମହାଶକ୍ତି ଗଠନ କରିପାଇବା, ତେବେ ତାକୁ ଅଟକାଇ ହାରିବା । ନଚେତ୍ର କିମରି ତାତ୍ପା ହୋଇ ଯାଇବ ? ଏଣୁ ମୁଁ କହେଇ ଯେ ‘ଆସ; ସମସ୍ତେ ନରୁଙ୍କରେ ଯାଇ ବଳବୁକିର ଆୟୋଜନରେ ଲାଗୁ ହେବା ।’

ତନ୍ମାତାର ସେନାପତି ବିଶେକ କଣ ରୁକ୍ଷିଗଲେ ? ହେଉ ଯାଉଛୁ । କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷକରିଆସ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନସ୍ତ, ଭୁବନ୍ଦିମୁହଁ ମୋର ପରମସତ୍ତା, ପ୍ରକୃତି ବନ୍ଧୁ, ଦିପଦ ସଙ୍ଗ ଦେଶ-ପାଇଁ ପ୍ରାଣଦେବାକୁ ପ୍ରତ୍ଯତି ଅଛ ଦୃଢ଼ ! ବୁନ୍ଦ ବୁନ୍ଦ ଧନ୍ୟ, ମନୀତାପାଇଁ ଯାଇଅଛି, ଏକୁଳାଜାରମାନେ କଣ ଶୁଣିବ ? ହେଉ ଦେଖ ! ସେନାପତି ! ତୁମ୍ଭ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାୟ ଧନ୍ୟବାଦ—ଦେଉଅଛୁ; ଗର୍ବଣ କର, ଭରଦିନ-ପାଇଁ ଅମରହୋଇ ରହୁଥିବ । ହାୟ ! ଯଦି ଆମ୍ବୀ ଯବନର ପଦଲେମା ନହୁଅନ୍ତା ଦେବେକଣ ଏବେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହୁଅନ୍ତା କି ? ହେଉ, ଦୟାମୟ ! ଭୁମର କରୁଣା ଉପରେ ସମୟ ନିର୍ଭର କରେ । ଯାଏଁ ଦେଖୋ, ଏବେ କହି ପୁରୁ ସେଠାରୁ ରୁକ୍ଷିଗଲେ । ଅରିନମଙ୍କ ଅନ୍ତର ଏଥ୍ ଯୁଗରୁ ଆଜିର ଗଳ୍ୟରେ ଚେତ୍ତୁଥିଲ, ମାତ୍ର ପିତାଙ୍କର ଏ ପିତାଙ୍କ ଭବି ଚିନାରେ ସେ ଅଥୟ ହୋଇଦେଲ । ସ୍କୁଲମାର କୋମଳ ପ୍ରାଣର ଗଲ୍ଲର ଚିନ୍ତା ଅସି ପ୍ରଦେଶ କଲା । ସେ ଚିନ୍ତାପାଇଁ କଠିନଦୃଦୟ ଲେଖା, ଦେଖିପାଇଁ ଏ ସବଳ ଅନ୍ତର ଆବଶ୍ୟକ ହେବନାହଁ । ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁୟମାଣ ହୋଇ କମାନରକୁ ଗମନ କଲେ ।

+ + + +
↔↔↔↔

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସୁନ୍ଦର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ ରେଜମା, ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ସନ୍ତାନଶାର କି ପ୍ରାଣ ରହିମ ଶେଷ । ସୁଧାମୟ ତନୁକିରଣ ସେବିତ ହୋଇ ନିର୍ମଳ ନେଇ ସମୀରଣ ମନେ ମନେ

ପନାହୁତ ହେଉଅଛୁ । ତନୁଙ୍କିର ଧବଳମୟ, ଜଣାଯାଏ ଯେତର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମରରେ ତନୁଙ୍କିର ଘୋଟ । ଜଳପୁଲ ରୁହିଆବେ ଘୌଳର୍ଯ୍ୟର ହାଟ ବସେଅଛୁ । ଜଳରେ ଶତଶବ୍ଦ ତନୁର ଭୁବନମୋହନ ଦୃଶ୍ୟ ଭାବୁକ ତିରିବେ ନବ ନବ ଅଶା ଭ୍ୟାବନ କରୁଅଛୁ । ଜଗତରେ ଏହାକ ଆନନ୍ଦ-ମଧ୍ୟରେ ଅଜି ଦଶକବ ରଜଧନୀର ସଜମହଲଟି ମାରବ ରଥା ନିଷ୍ଠବ୍ଧ । ପ୍ରାସାଦର ସବାଇ ପ୍ରାନ୍ତରେ ମହାଶାର କୋମଳ ଦୃଦୟ ଅନ୍ଧନମ ଦ୍ୱାରବେଶନ କରି ଅଛନ୍ତି; ତାଙ୍କର ଦବୁମୁଖଟି କାହିଁକି ଚିନା ରୁଗାର ପାତରେ ମଳିନ ହୋଇ ଯାଇଅଛୁ । ସେ ନନ୍ଦମନ୍ଦ ନେଇରେ ତନୁ-ଆତକୁ ରୁହିଁ ଅଛନ୍ତି ଏହର ସମୟରେ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀଏ ଲପତ୍ର କୁଷ୍ମନେଦା ତନୁକୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଦଇବିନ୍ଦି, ମାତ୍ର ତନୁ ତାକୁ ଠକିଦେଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ପଳାଇଛୁ, ଅଲୁଶଣ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିଲେ ସେ ତନୁ ଏ ମୁକରେ କହ୍ୟ ହୋଇ କପାର କିଛିକାଳ ମେଘର ଗ୍ରାସର ପଡ଼ିଗଲ । ତାର ଆର ସେ ସୁବଜ୍ଞେତା ରହିଲା ନାହିଁ, ସହିମା ଯେତର କିଏବେ ସେ ଜ୍ୟୋତି ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଟ ଅବୁଦ କରିଦେଲ ।

ରଜପୁଣ ଦେଖି ବିଶୁରିଲେ ହାୟ ଅଧ୍ୟନା ଭରତର ଅବପ୍ରା ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଏକ ପକ୍ଷରେ ଶତ୍ରୁ ଲେଜିହାରୀ ବିଦ୍ୟାର କରି ଦରିଦ୍ରିତି: ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରାଧିକ ଭାବର ସତ୍ତାକ ଦରିଦ୍ରି ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଏ ପକ୍ଷରୁ ଯବନର ଉଛିଶ୍ଵଲେଶ୍ଵର ରଜନ୍ୟ-ବୁନ ତାର ଗର୍ଭରେ ଆଶ୍ୟ ନେଇଶି, ଅବଶ୍ୟ ବାପ୍ତ-ବରେ କରିବେ କଣ ? ପିତାଙ୍କର ଗ୍ରାସରିତା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଣ ମୋର; ଏ ଦୁରରିଦ୍ରି ଭେଦକର ବାପ୍ତବରେ ମେ'ତେ କଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ? ପିତା କେତେ ଆଶା ପାପଶର କରିଥିଲେ, ମେଧା ମନ୍ତ୍ର ବିପଳ ହୋଇଗଲ । କାହିଁ କେଉଁଆଜେ ଯାଇଅଛନ୍ତି; ସେ ସେ ସୁପ୍ରତି ଖୁବ ବିଶ୍ଵରୂପ “କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଣ ?” ଏକଥା କହିଲାବେଳେ କାହିଁକି ମୋର ଅନ୍ତର ଦୁଃଖରେ ଥାର ଉଠୁଅଛୁ, ଓହେ । ବାପ୍ତବରେ ମୋର କଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ?

କିଏ ଏ ଉଦ୍‌ଦେଶ ଦେବ ? କିଏ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବ । ସେପରି ସେ ମରବ ରହ ନିର୍ମଳମେଷ ନୟନରେ ରୁହିଁ ରହ ଅଛନ୍ତି ଅନ୍ୟକି ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ମାମାପ୍ରା କପିବ । ସେ ଦୁର ଆକାଶକୁ ଅଟଳକ ନେଇରେ ଅନାର ଅଛନ୍ତି ସେ ଏହାର ଉଦ୍‌ଦେଶ ଦେବ କି ? ନା ସେ କାହିଁ ଦେଇଛୁ

ସେ ଯେ ମାରବ ଭବରେ କି ମହ ଗାନ କରୁଛି ତାକୁ ତା ଜଣା ସିନା ?

ଅରଦିନଙ୍କର ସେଇରେ ଚନ୍ଦ୍ରଜ୍ୟୋତି ଦିନ ତାହା ଅପୂର୍ବ ଦେଖା ଯାଉଥିରୁ ଅରଦିନ ସହଜରେ ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ସୀମାରେ ଉଠିପୁଣିଛି ।

ନିଶ୍ଚିଥରେ ନିର୍ଜନରେ ଏ କିଏ ? ତେଲା ପୁଣିଶା ? ଏ କିଏ ଶରରମଣି, ଆଲୁଲୁମୁଣ୍ଡ କେଶା, ତାର ମୁଖରୁ ଶଶକର କେଣ୍ଟାଖୀତାରୁ ବଳ ତେଳି ବିକଶିତ ହେଉଥିଲୁ ତାର ବର୍ଣ୍ଣନାପାଇଁ ଅଧିକାର ନାହିଁ ମୋର, ମୁଁ ଯେ ତାର ନିମ୍ନେସାପାନରେ । ତେଥାପି ଦେଖିପକାର ଶ୍ରୀଦ୍ଵାରକ ଦିମନ୍ତନୀ କିମ୍ବା କାଳିଦାସଙ୍କ ହାମଣା, ଅନା ସନ୍ଧିରଙ୍କ ତକ୍ଷୟା କମଳବଦିନୀ କମଳାଙ୍କ ଯଦି ଗ୍ରାହନାକର ଦିଆଯାଏ ତେବେ ସେହି ବାଲିକାର ଦମକଷ ହେବେ । ପାଠକେ ! ଏହି ରୂପମାନଙ୍କର ଅର୍ପଣା ସେହିଦିନ ରାତରେ ଅସି ମୁରୁ ରଜମହିଷୀ ଭଜନରେ ଥିଲେ, ସେ ଯେ ଆଜି ନିକାଞ୍ଚନରେ ତାଙ୍କ ଶାର ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ଅଛନ୍ତି ହଠାତ୍ ଏ ‘କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଣ’ ଏତିକି ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ କଷ ଅନ୍ତରକରୁ କହ ଉଠିଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରଜମହିଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯାରନାମ ଅରଦିନ ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟତ ହେବାଇ ପାରୁନାହିଁ, କାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗରୁଦର କି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ?

ପିତାର ଗୌରବ ରକ୍ଷା, ବିଦ୍ୟା ମାତୃଭୂମିକୁ ବିଦେଶୀ ଶନ୍ତିର କବଳୁ ଉଦ୍‌ବାର କରିବା, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେପରି ହୃଦୟ ହିଦ୍ୟ ନିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରର ସେଥିମାର୍ହେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଶତରଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଗ୍ରନ୍ତେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ମୁଦେଶ ପ୍ରିୟ ବିରକେଶଶ୍ଵର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଛାଇ ହେଉ ପାରୁନାହିଁ । ଅସମ୍ଭବ କଥା ଏକ ମୁନ ଅମାର ତିନା । ଯବନରିଷ୍ଟ ଶି ଅଣ୍ଟିକ ବାପୁଙ୍କୁ କେଣ୍ଟିଲାକାର ଦଶା ଏଠାରେ ସର୍ବ କରିଛୁ କି ! ଦାସୁ ପାଖାଣ୍ଟ ମନ ! ତିଷ୍ଣାଳା ରଜ୍ୟ କଣ ଶ୍ରୀ ଲେଲୁନ ଯବନଙ୍କ ପର୍ବ ରହିଥିଲା ? ତିଲଙ୍କ ମୁଦ୍ରା ୩ ଧର୍ମସ୍ତ ଦ୍ୱିଷ ୧୦ ସନ୍ଦସ୍ତ ମେଷ ସରଗତ ହେଉଥିଲା । ଶରଶ ପାଇ ମୁଣ୍ଡାର ପୁଳା ପାଇଁ ଛି, ଛି, ଏହର ପୋଖାନ୍ତର ପରୁ କେବିର ଭୁଣ୍ଟରେ ଦେଖାଇନ, ମାନ ପୁଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରକୁ ।

କିନ୍ତୁ ତାର ଧାର ତତ୍ତ୍ଵ ଗତରେ ମୁଣ୍ଡିଛି, ଟିକି ଏ ବିଶମ ନାହିଁ, ଧିତ୍ତ ରଜମୁନ ଅରଦିନ ଏ ବାକ୍ୟଧାରୀ ଶୁଣି

ତମକ ମତିଥିଲେ ସେ ସତ୍ୟ ନା ସ୍ଵପ୍ନ, କିନ୍ତୁ ଅବଧାରଣ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସହସା ଏପରି ନିକାଞ୍ଚନରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ଅଇଲ କାହାଁ । ସେ ଏଥିପାଇଁ ଦୋର ସନ୍ଧର୍ମ ପଢ଼ିପାଇଁ ପଢ଼ିପାଇଁ । ସହସା ପଢ଼ିପାଇଁ ।

ସେ ଜାଣିପାଇଲେଣି ଯେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ଅର୍ପଣା, ସେ, ନିର୍ବେଳ କାର ମାହସ ଥିଲ ଏହା ନିଶାକାଳରେ ନିକାଞ୍ଚନରେ ଉପରୁତ ହେବାକୁ, ସେହି ପେଳା ବୁଝିଶା ସେ ।

‘ଅରଦିନ ସବୁଶିଶି ଶୁଣି ପରୁ ବିଲେ ରୂପ ଏଠାରେ କୁଆଡ଼ୁ ଶରଗନା ଅର୍ପଣା ! ରୂପେ କିପରି ଏତଦୂର ଅଇଲ ? ବା କାରଣ କଣ ?

ନା ନା ! ଅର୍ପଣା ! କାରଣ ପରୁ ନାହାଁ ଆଦିଷ ରୂପେ ଆସିଛି, ଏହି ଧାନଭବନକୁ ହେଉ ଆସ ।

‘ଏହାଶୁଣି ଅର୍ପଣା ସ୍ଵପ୍ନ ବଦନରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ “ତମକମତନା ରଜ କୁମାର ! ମୁଁ ଯେ ରୂପର ତିର ସଜିଲା, ଶୁଦ୍ଧ ପରିଚିତା, ମନେଅଛି, ଶରବର୍ଷ ! ପ୍ରମୋଦ ଭବନର କଥାବାର୍ତ୍ତା ? କାହାଁବା ମନେବରହିବ, ଯାର ଧାରଣା ନାହିଁ ସବୁମାଜର ହେୟବିଷ୍ଟ ତାରକାହାଁ ମନେବେଳିବ ?

ଯେବେଳେକ ଶରପୁଣ ଅଧିମନିତ ହୋଇ ଗୁହାର-ମୁଖିନ ଦେଉଥିଲ ସେବେଳେକ କିଏ ଗୋଟିଏ ନାଶ ରୂପର ବାହୁ ଧାରଣକରି ଅଟକାଇଥିଲ, ବିଛି ଶୁଣିଲ ନାହାଁ । କେବେଳକଥା ଅଟକାଇବାପାଇଁ କହିଥିଲି, ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ କଟାଇ ଦେଇ ଶୁଣିଅଇଲ ! ପରୁ ବିଲେନାର କାର୍ଯ୍ୟ ଏହି କି ଶରପୁଣ ! ମନୁତ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହା ହୋଇ ଯିବେ କି ?

ରୂପେ ଶୁଣିଅଇଲ, ମାତ୍ର ମୋରଥିଲା କଣ ହୋଇଥିଲ ଭୁବିଥିଲ କି ? ମୁଁ ଯେ ନିଃସହାୟ ହୋଇଗଲି । ତେଣୁ ମନରେ କେବେଳିନା ଅଇଲା । ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ପାଇବାର ଅଛି ଯାମରେ ଅଣ୍ଟାଳିରୁ ଗୋଟିଏ ଘୋଟକ ଫିଟାଇ, ବାଣୀ-ମାଳକୁ ଶୁଣିଅଇଲି । ଏହି ଅଲକ୍ଷିତଲୁବରେ ସମସ୍ତ ଗତିବିଧି ନିଶ୍ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି ।

ଆଜି କର୍ଣ୍ଣବେ କହିବାକୁ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୃଦୟ ଉବେଳିବେ ହେଉଥିଛି, ଶୁଣ ଶୁଣ ରଜ୍ୟ ! ତୁମେ କରିଛ କଣ ! ତୁମର ଅତ ଆଦରଣୀୟାକୁ କରିଛ କଣ ! ଶତ୍ୟମନ୍ଦରେ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଗୁଲି ଆସିଥିଛି । ପୁଣି କାରଣ କଣବୋଲି ପ୍ରଣ କରୁଥିଛି । ଉଦ୍‌ଦିନ ପଇବ ୧ ତାର ଉତ୍ସର କଣ ପାଇନାହିଁ । ଆଉ ପାଇବାକୁ ଅଛି ? ହେ ଶର-ସୁଷ୍ଠୁ ! ତୁମର ବିଶୁର ଦୁଇତି ନାସ୍ତିମାଳରୁ ପୃଥିକ ଭାବେ ବହୁଦୂରରେ ଅରସିତ, ଥଥି ଶୁଣ— ଶକ୍ତି ! ତୁମେ କଣ ବୁଝିଛ, ସୀକେବଳ ସୁରୁଷର ତୁଙ୍କ ବିଲାଷବାସନା ପୁଣ୍ଣି କରିବାର ଗୋଟିଏ ଉପକରଣ ମ ହ ? ତୁମେକଣ ବୁଝିଛ ନନ୍ଦାର ୧୦ ଗୋଟି ଶୈଶବରୁ ମଧ୍ୟରୁ ନାଶ ଗୋଟିଏ ? ତୁମେକଣ ବୁଝିଛ ଯେ ଉଷ୍ଣର ସୁଷ୍ଠୁରେ ନାଶ ଗୋଟିଏ ହେଲୁ କିନ୍ତୁ ? ଧକ୍କ ପୁଷ୍ଟ ! ତୁମେ ଜାଣନାହିଁ ଯେ ସୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କୁ ନେଇ ମନୁଷ୍ୟମାଳ ଗଠିତ ହୋଇ- ଥାହିଁ ଉଦ୍‌ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାଜ ଅପେକ୍ଷାରଖେ, ଗୋଟିକର ଅଭିଭବେ ଅନ୍ୟଥିତ ନିଷାମ୍ୟ । ଉଦ୍‌ଦିନ ସମାଜରେ ସମାଜ ପଞ୍ଚୋକମାୟ । ଦିନେ ଭାବ ଦେଖିନାହିଁ ଭ୍ରାନ୍ତ- ପୁଷ୍ଟ, ମନୁକର ଉଚ୍ଚ ସୁନ୍ଦରରେ ନାଶମାନଙ୍କର ଅଧିକାର, ତୁମେ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନ । ତୁମେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ କିମବୋଲି କାଣିଥିଲ ଯାହାଙ୍କୁ ଅଦ ମା ମା ରବରେ ଡାକପକାଇ ଆକାଶ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲ ସେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନ କ ? ମନୁ- କଣ ଲେଖିଥିଲୁ “ଯତ ନାୟ୍ୟପୁଜୁଙ୍କେ ରମନ୍ତେ ତତ ଦେବତାଃ” ଭୁଲିଯାଇଛ । ନାଶ ଯେ ସୁରୁଷର କିପର ସାହାୟ୍ୟକାରଣୀ ତୁମେ ବୁଝିପାର ନାହିଁ ଶରବାଳ ! ହୃଦୟ ସନ୍ତାନ ହୋଇ, କ୍ଷତିୟ ବଣର ଦାୟାଦ ହୋଇ ଏକ ବିଜ୍ଞମ୍ବନା । ହାୟ ରଜ୍ୟ ! ନାଶକଣ କେବଳ ବିଲାସର ସାମଗ୍ରୀ, ଧକ୍କ ତୁମର ସେ କାଳ୍ୟଧାର, ତୁମେ କନ୍ଦାସିଲ ଟିକି, ମୁଁ ତୋର ସେ ତୁଙ୍କ ପ୍ରେମପାଇଁ କ୍ଷତିୟରୁ ତ୍ୟଗ କରିବ ନାହିଁ, କେଉଁଠାରୁ ଏ ବାକ୍ୟ ପାଇଲ ଅଧିନମ ?

ଶୁଣି ଶୁଣି ଅଧିନମ କାଷ୍ଟପୁତ୍ରଙ୍କିତତ୍ତ୍ଵ ଜଡ଼ ହୋଇଗଲେ, ବାଷ୍ପପୁଣ୍ଣି କଣରେ କହିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେ ! ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲୁ ଆହୁର କଣ କହିବାକୁ ଅଛି, ବାଷ୍ପକରେ ଖବାଦୋଷ କରିଥିଲା । ମୋର ମୁଣ୍ଡିଆଶା, ନାଶମନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାବତ୍ତ, ମୋତେ ତୁମେ ଯମାଦେବ ଅର୍ପଣା । ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ରଃ ଏ ମହାଭୂମ ହୋଇଥିଲୁ ଅର୍ପଣା, ମୋର

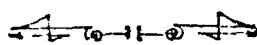
ପ୍ରାଣଜନକାୟମା ଅପେଣା । ଆଜି ମୋର ଅନ୍ତରକୁ ଅଭିନବଭାବରେ ଗଠନ କରିଥିଲା, ଆଜି ମୋର ଅନ୍ତରରେ କବଣକୁ ନବତିନା ଦାନ କରିଛ, ବହୁ ଦିବସରୁ ରକ୍ଷିତ ମହାଭୂମକୁ ସମୁଲେ ଛେଦନ କରିଥିଲ ହିତ ଅର୍ପଣ । ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭର ଏ ଲ୍ଲାଷଣ ଭୟପଦ୍ମକୁଳ ପ୍ରନଳ୍ଲ ଆସିବାର ନିଷ୍ଠା । କାରଣ ଏ ପଞ୍ଚନଦ ଭୂଶଣ ସପ୍ରତି ଶତିର ବିକଳକୁ ଅପରେ ସ୍ଥାପିତ, ଶତ, ସହାର ବରୁଦ୍ଧିଗରେ ବୋଧଦ୍ରୁଦ ନିକଟରେ ଏହା ଲୟ ପଢ଼ିଥିବ । ଅଧିନମ ଏତିକମାତ୍ର ଧୀର ସ୍ଵରରେ କହିଅଛନ୍ତି ଏପରି ସମୟରେ ଅର୍ପଣ କଥାରେ ବାଧାଦେଇ କହିଲେ ଶର ! ଏକ କାତରେଣି ଶକନୁମାର । ତୁମେକଣ ସୀରି ସୁଭଦ୍ରା ହତ୍ୟାମା, ଦୁର୍ଗା ପ୍ରତିର ଶରବାଳା ମାନକୁ ଭୁଲଗଲଣି ? ଏତିକ ଭଲଭକମ ବୁଝିଥିବ ଅଧିନମ । ତୁମେ ଯଦି ଶରବାଳ, ମୁଁ ଶରବାଳ, ତନ୍ତ୍ରା କଣପାଇଁ, ତୁମେଯଦ କ୍ଷତିୟ ଶର ତେବେ ମୁଁ କ୍ଷତିୟ ଶରଗନା । ଏତିକ ବୁଝିନାହିଁ ଶକନୁମାର । ତୁମେଯଦ ରଣକ୍ଷଣରେ ଶତ ନାଶାର୍ଥ ଜୀବନ ଦେବାକୁ ପ୍ରମୁଦି ହୁଅ, ତେବେ ଏ କୁମାଶ କଣ ସେଥିରୁ ବହୁତ ରହିବ ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟ । ଆମ୍ବର ଶୈଶବାଜ୍ଞା ଏହିତ, ଉଦ୍‌ଦିନ ସରଣେବ ପାଇଁ ପ୍ରାଣୋତ୍ସରକର ଶତର ନିଧନ କିମ୍ବା ହସି ହସି ରଣ- ଯେଷଟରେ ଏବଂ ଉତ୍ତରାସ ବଳ୍ୟରେ ଅମରର ଅର୍ଦ୍ଦକ ପୁଷ୍ପକ ସର୍ଗ ଧାମକୁ ଗମନ । ମାରିବା ଏବଂ ମରିବା ଏହିତ ଏଥିରୁ ଅନ୍ୟକିଛି ଘଟିବ ନାହିଁତ ? ତନ୍ତ୍ରା କିଆଁ, ଉଦ୍‌ କିଆ ।

ଯାଉନ୍ତୁ ନରଧମ ପିତା ସେହି ଶଦ୍ଵିର ପଦତଳକୁ, ଦୁଅନ୍ତୁ ପଦାନତ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ଏଥିପାଇଁ କଣ ଭୟପ୍ରେବକ ଶକ୍ତି ! ନା ।, ଏ ଶରଗନାର ସେଥିପାଇଁ ଭୂଷଣ୍ୟ ନାହିଁ । ରତ୍ନପାତ୍ର ସେହି ପାଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତି, କାପୁରୁଷଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କଂଶତ ଅନ୍ୟକିଛି କରିବ ନାହିଁତ । ମାତ୍ର ବୁଝିଥାଅ ଶକ୍ତି ! ତୁମର ମୋର କଣ ଶାନ୍ତକରିବ ? କଳକକାଳିମାମ୍ୟ ପ୍ରାଣରରେ ୧ ନା, ଉତ୍ତରାସ ବଳ୍ୟ ଦୂତକଣର ଶାନ୍ତକରିବ ସେହି ଅମରଗୀତ ନାମ ଯଶ ଉଦ୍‌ଦେୟ ଯଦି ରଣଯେଷଟରେ ଅବଶ୍ଯକୀୟ ହୋଇ ସ୍ଵର୍ମ ହସି ହସି ଶରର ମାତାର ସେବାରେ ପ୍ରାଣ-ଉତ୍ସର୍ଗ କରିପାରିବା ତେବେ ଏ ବଳବପୁ ସାର୍ଥକ, ଏ ନଶନ ଦାମତ୍ୟ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ, ଏ ଭୁବନ ମୋହନ ସୌଭାଗ୍ୟରହିଁ ସାର୍ଥକତା ।”

ଏହିକି କହି ଅର୍ପଣା ଅରଦମଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ
କେଇ ସଣୀ ମହିଳା ଆଜକୁ ଗମନ କଲେ । ଅରଦମଙ୍କଠା
ଦୃଶ୍ୟ ଅର୍ପଣାର ବାକ୍ୟ-ମୁଦ୍ରା ଲଭ କରି ଉଚ୍ଛାସେତ
ଦେବନାକୁ ଲଗିଲ । ସେ ଭାବୁଥିଲେ ଧନ୍ୟ ଅର୍ପଣା,
ଧନ୍ୟ ତୋର ଶିଖା । ଆଜି ଗେଟିଏ ମହାଭୂମ ଅଜରରୁ
ଶ୍ରନ୍ଦ କରିଦେଇଅଛୁ ନାଶୁସମ କଳୁ ନିତାନ୍ତ ଘାଗଚଷ୍ଟରେ
ଦେଖୁଥିଲ । ଅଜି ଜାଣିଲ ଯେ ଯେଉଁ ସମାଜରେ

ନାଶୁର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାଶୁର ଶିଖା ପ୍ରତିଷମାଜ ଦେବୁ-
କର୍ମମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟିନାହିଁ ତାହା ନିତାନ୍ତ ଅବୁନ୍ଦତ ସମାଜ
ଯେଉଁଠାରେ ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିକିରି ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ସମାଜ-
ବୁଦ୍ଧି ପରିଶର ହେବ । ଧନ୍ୟ ଅର୍ପଣା ଭୁମେ ମୋର
ଜୀବନାନ୍ତକାରରେ ଆଲେକ ଉଷା ଭୁଗୁଣୀ ଭୁମେ ମୋର
ଗୁଣୀ, ଭୁମେ ମୋର ଘନକୃଷ୍ଣ ବାରିଦରେ ଚିପଳା ।

ମନଶ୍ଶ
ଶ୍ରୀ

ଦୁଃଖର ଜଣାଣ

~ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ~

ଯତେ ଦୁଃଖ ଦେବ, ଦିଅ ଦିନବନ୍ଦୀ !

ବୋହୁ ଥବ ମୁଁ ମୃଣିରେ,

ମାତ୍ର ଦୁଃଖ ଭର ଦେଖି ବଳ ଦିଅ
ଶିର ନଷ୍ଟାଳୁ ଦଳରେ ।

ଦୁଷ୍ଟ ପର୍ଦେ ବଳ- ଦିଅ, କୁମାମୟ

ସନ୍ତୁର ଭବ ସାଗରେ,

ଭୟ ଥବା ଦୁଃଖ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି
ସମ୍ମନ ଆନନ୍ଦରରେ ॥

ବାକୁ ମୋର କଟେ ଦୁଃଖର କାନଶା

ଶୁଭୁ ଦୁଃଖର ଗଞ୍ଜା,

କ'ନ୍ତ କାନ୍ଦ ତବ ନାମ ଶୁଣୁ ଥବ
ପାଇ ସମାର ବେଦନା ॥

ଦୁଃଖ କଣ ପାତ ପାଇ ଥାର ମୋର

ଅସ୍ତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ସାର ଦେବୁ,

ମହା ପରସାଦ ବୋଲି ଅନନ୍ଦରେ
ଭେଗୁଥିବ ତବ ସ୍ନେହ ॥

ଦେଖୁ ଥାର ନେତି ଭୁମ ଦୁଃଖ ଚିତ୍ତ

ଆଳୁ ଥ ହୁବପଟି,

ଦୁଃଖର ଭର୍ତ୍ତର, କରିଲ ଲହରି
(ବସି) ଦେଖୁ ଦୁଃଖ ନଦୀ-ତଟେ ।

ଦୁଃଖର କଞ୍ଜିର

ଲଗି ଥର ଗୋଟେ

ଦୁଃଖର ଶିଙ୍କୁଳ ହାତେ,

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ଯତି

ଶୁଲି ନ ପାରଇ ।

ଦେଇ ଥବ ମୋତେ ଲାତେ ॥

ଯାଉ ଥଣ୍ଡୁ ପାଟି

ଯାଉ ଓଷ୍ଟ ପୁଟି

ରୁଟ୍ ବା ମୋର ଦଶନ,

ଦୁଃଖେ, କଷ୍ଟେ ଇଠେ

ପୁଣି ହୋଇଠିଆ

କରିବ ଦୟା କର୍ତ୍ତନ ॥

କନ୍ତ ପଳ ପ୍ରସ୍ତେ ।

ଦିଅ ବା ନଦିଅ

କରୁଥିବ ନିକ କର୍ମ,

କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ମୀ

ବୁଝୁ ଆଅ ପର ।

ଦୁଃଖର ହୃଦୟ ମନ୍ତ୍ର ॥

ନନ୍ଦମ ଗରଭୁ-

ଶେଷ ହତ ମୁଦ୍ରି

କୁଇଁଲି ଯେବେ ଧରଣୀ

ଶିଶୁର ଥିଲେ ହେ-

ମହା ଶିଶୁଦାତା

ଦୁଃଖର ବିନନ ଧୂନି ॥

ସେ ନନ୍ଦନ ବଳେ

ସସରବ ସୁଖ

ଦୋହ ଅଛୁ ପବଜିତ,

ବିଦ୍ୟପତି ! ଦୂମ

ଅଦ୍ଭୁତ ଦୟା

ସୁଖ କେବେ ଅବଦିତ ॥

କେଉଁ ଉପାଦାନେ ଗତି ଅଛି ଦୁଃଖ
 ଆହେ ବିଶ୍ୱଳିଙ୍ଗକାର,
 ଦେବ ଉଷି ଦୂଦ ନ ଜଣନ୍ତି ଯହା
 ମୁହଁ ତ ମାନବ ପ୍ରାର ॥
 ଦୁଃଖର ଘୂଲିଙ୍ଗ
 ଦୟାଲେ ହୃଦ କଟୀର,

ତାହାର ଭୁଷର କୃପାର କଣିକା,
 କେବେଳେ ମୁଁ ତଳେ ଅଧିର ।
 ସେ ଅନଳ ଯେବେ ଅଞ୍ଜଳି ଦିନୀର—
 ନାଶ, ଦୁଃଖ ତେଜକାମୟ,
 ମହା ଅନୁଗ୍ରହ ବୋଲି ମୁଁ ଦୁଇବି
 ହେବି ମୁଁ ଅମୃତମୟ ॥
 । କପିଲେନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର ।

ମହାମୂ ହାଟିମୁକ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ-ସମାଧା

(ମହାମା ଛାଟିମ୍ବ)

ଖୀଣ୍ଠି ସ୍ଵ କ୍ଷେତ୍ରର ଶେଷଭାଗରେ ଆରବ
ଭୟଦ୍ରୀୟର ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରତିମ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ଯୁମା-
ପ୍ରଦେଶରେ ହାଟିମ ନାମରେ ଜଣେ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଲେକଥିଲେ ।
ତାଙ୍କର ଜନ୍ୟମଯୁରେ ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଜନ୍ୟମତ୍ତିକା
ଗଣନାକରି କହିଥିଲେ ଯେ, ସେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଜଣେ
ପ୍ରତାପଶାଳୀ ବଜାହେବେ ଏବଂ ସାବଜମାନ ଜନସେବା
ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମହେବ । ପରେ ଏହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ
ବାଣୀ ଅଛରେ ଅନ୍ଧରେ ସତ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଜଣେ
ଆରମ୍ଭ ଲେଖକ ହାଟିମଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ଦୃଚୂଡ଼ୟ, ମନ୍ଦିର
ସାହସୀ ଓ ଦୟାକୁ ଘାଗାବେଳି ବୈଶିନୀ କରିଅଛନ୍ତି ।
ଶୁଳକଟିଃ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସେ ଦେବପୂରୁଷ ସମସ୍ତ
ଦୂରଶର ପୁଣି ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକ
ତାଙ୍କୁ ମହାମା ଶବରେ ବିଶେଷତ କରିଅଛନ୍ତି । କବିବର
ସାଦି ତିମୟ ବୁଝାନ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ହାଟିମଙ୍କର ଭୁବି
ଭୁବି ଦ୍ରଶ୍ୟମା କରିଅଛନ୍ତି । ଆରବରେ ପୁରୁଷ ଦୁନିମେ
ଚଳି ଆୟୁଧବା କିମ୍ବଦ୍ଵାରା ବୈଶିତ ବଜା ଓ ଗାରମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କର ଶ୍ଵାନ ମହୁମ । ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ନାନା ଅଳୋକିକ ଗଲ୍ଲ ଶୁଣାଯାଏ ସେଗୁଡ଼ିକ କାଳମିମେ
ଏପରି ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି ଯେ, ଶୁଣିଲେ ମନେହୁଏ
ତହୁଁରେ ସତ୍ୟଭାଗ ଅପେକ୍ଷା କଥୋଳକଳ୍ପିତ ଭାଗହୁଁ

କେଣୀ । ସବୁ ଯୁଗରେ, ସବୁ ଦେଶରେ ମହାୟମାନଙ୍କର
ମାହାୟ ବଚି ଉବା ନିମନ୍ତେ ନାନା ଆଶ୍ରୟକଳକ କଥାର
ଅବତାରଣା କରିଯାଇଥାଏ । ହାଟିମ୍ ମଧ୍ୟ ଏଥରୁ ମୁକ୍ତ
ଦୂଷନ୍ତି । ତଥାପି କପୋଳିକଲଟିତ ଅଂଶକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ
ଆମେମାନେ ଜାଣିଥାରୁ । ହାଟିମ୍ ପଦିଷ ଜନସେବାର
ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିକି ଥିଲେ । ଆମେମାନେ ଏହି ମହାୟମାନ
ନାମରେ ପ୍ରତଳିତ କେତୋଟି କଥା ପାଠକମାନଙ୍କୁ
ଉପଦ୍ର୍ଵର ଦେବେ ।

(ମନ୍ତ୍ରିର ସହ ଦେଖା)

ମହେମ୍ବା ହାଟିମ୍ ଆଜି ନିଜ ଘଜ୍ୟର ଏକ ନିର୍ଜନ
ପ୍ରଦେଶରେ ବିଜନପ୍ରକୃତି ଦେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ସହସ୍ରା
ସକୁତିର ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପ ତାରରେ କଷ୍ଣନ ଦେଇ
ପ୍ରବଳ ହାତାଶ୍ୟର କରୁଣ ମୃଛନାଟିଏ ବାଜି ଉଠେଲା ।
ସେ ମୁର୍ଖନାର ତାନ ଯଦବା ଲାଘୁ - ଜଣେ ଅବନବିଷ୍ଣୁ
ପ୍ରକୃତି ପ୍ରେମେକର ହୃଦୟରେ ସମନ ଦେବାଶକ୍ତି ଯଦବା
ତାହାର ନଥୁଲ, ତଥାପି ତାହାର ଆପାତରେ ହାଟିମଙ୍କ
ହୃଦୟର ଗୁଡ଼ ସମବେଦନା--ତାହାଟ ଗୁରୁତର ରୂପେ
କଷ୍ଟବାକୁ ଲୁଗେଲା । ପ୍ରକୃତିବଳିରୁ ଆପଣାକୁ ଫେରଇ-
ଆଣି ହାଟିମ ସେହି ଶବ ଅଭିନ୍ଦନରେ ଏକମୁହଁ ହୋଇ
ଗୁଲିଲେ ଏବଂ କିନ୍ତୁ ଦୂର ଯାଇ ଦେଖିଲେ—ମୁହଁ ଆକାଶ-
ତଳେ, ମୁକ୍ତ ସର୍ମର କୋଳରେ ସବୁଜ ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟଶକ୍ତି

ଶୟଥାକର ଏକ ଯୁବକ ଶୋଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କମନ୍ସ୍‌ମ୍ୟୁଶର ଗଠନ ଦେଖିଲେ ମହିନ୍ଦ୍ରପାତ୍ର, ସେ ଜଣେ ରାଜ-କୁମାର, ମାତ୍ର ମଳିନ ମୁହଁଟ ସମ୍ବଳ ତାଙ୍କ ଅନ୍ଧରର ବୁକୁପଟା ବ୍ୟାକୁଳତା ଜଣାଇଦିଏ । ଯେପରି ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ଠୁର ନୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ପେଣିହୋଇ ସେ ଆଜି ସମ୍ମରାଧ ଅସାରତା ଚିନ୍ତା କରୁଥାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହୁଁ, ଭାବନା ସଙ୍ଗରେ, ଥାଣି ଦିଉଟିରୁ ଅକ୍ଷୟ ଅଞ୍ଚଳୀର ଡକ୍କୁଳ ଅଥବା ପଣ୍ଡିର ଗଣ୍ଡଦେଶକୁ ସଂକ୍ରତକର ବହୁଯାତିଛି । ହାଟିମୁଣ୍ଡ ପରିଚାଲେ—“ଆପଣ କାହିଁବା କାହିଁକା ?”

ଯୁକ୍ତି ବସି ଦକ୍ଷିଣ । ଏହି କଥାପଦକରେ ତାଙ୍କ
ଦୂଦୟ ଜମାଟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବିଦେଶୀ ମିଳେଗଲା ।
ଡାକ୍ଟିମ୍ବର୍ ଭାରାସିର ପ୍ରଶାନ୍ତମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ସେ ଯେତିକି
ଦିସ୍ତିତ ହେଲେ, ସେତିକି ଆଶନ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ,
ତଙ୍କର ଯେଉଁ ମନେହେଲ୍—ଉଗନାନ୍ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ
ଏହାରାଗାର୍ ହାତିମଙ୍ଗ ଠାରାକ୍ଷଣି ।

“କାନ୍ଦୁଚି କାହିଁକି କହିବ ?”

ଅଶ୍ରୁ, ନିରାଶ ନହୋଇ କହିଲୁ । ଆପଣଙ୍କ ଦୁଃଖ
“ଦୂର କରିବାକୁ ମୁଁ ଯଥାପାଇଁ ଯହୁ କରିବ । ଆକଷ୍ୟକ
ମନେକଲେ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ଦେଇପାରେ । ତହିଁରେ
ନହେଲେ ମୋର ପ୍ରାଣର ଅଛି । ବିଶ୍ୱାସୀର ସେବା
ଉଦେଶ୍ୟରେ ମୋରପ୍ରାଣ ଉତ୍ସମ୍ଭୁତ ।”

“ହେ ମାନବମୁଣ୍ଡିଧାସ୍ତ ଦେବତା, ଉଗବାନଙ୍କ ଆଶୀ-
ର୍ଷାଦର ଆପଣଙ୍କ ସାଧ ସକଳୁ ସିଦ୍ଧହେତୁ ।”

ଏହାକିଛି ସେ ଦ୍ୱାଟିମୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରାକୁ ଖଣ୍ଡ ତିଥିପାଳକ
କଢ଼ାଇଦେଲେ, କହିଲେ—

“ଦେଖନ୍ତି, ଏ ମୋ ହୃଦୟର ପ୍ରକଳିମ୍ବୁ ।”

ହାଟିମ୍ କେଣିଲେ, ଏକ ଯୌବନଗର୍ବୀତା ରମଣୀ—
ଅନ୍ଧର ରୁଗ୍ରହାରେ ଅଣି ଖଳଥାଇ ଦେଉଛି । କି
ସୁଦର କେଣ ବିନ୍ଦ୍ୟାସ ! ମୁଖର ସେ ହାସ୍ୟ, ଦେଉର
ସେ ଆଭରଣୀ—ସୁଦର, ଅଭଳମାସ ।

“କିଏ ଏ ରମଣୀ ୧୨”

“ତେବେ ଶୁଣନ୍ତୁ । ମୋରନାମ ମୁନିର । ମୋର ଦିତା
ଖରଜିମ କଜ୍ୟର ଘଜା । ଏ ମନିମନୋହମୋହମା

ରମେଶ ସୁର୍ଯ୍ୟ ସୁଷମାରଣ୍ଣିରେ ଶୁବସାନ ଘଜ୍ୟର
ସାହାରାଦ କରଇ ଅଳ୍ପକୁତ ହୋଇଥାଏନ୍ତି । କାଂ—ହାତନ-
ବିଶ୍ଵ । ମୁଁ ବିତାହ ଆଶାରେ ତାହାରାଖ ମୁକ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଦିକଶାଇବାକୁ ଏକାନ ନାଶକ—ଏହି ଅବଶ୍ୟକରେ
ମୁହଁଟିକୁ ଅବୃତ୍ତକର ସେ ମୋ ଆଗରେ ଦେଖାଦେଲୁ
ବିକବଳ । ସେ ମେତେ ସାତଟି ପ୍ରଶ୍ନ ମର୍ଗିଲ, କହିଲ—
ବିପତ୍ତି ପ୍ରଫୁଲ୍ମାନଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ଦେଇ ନପାରିଲୁ
ହାକୁ ହିରୁପେ ପାଇବାପାଇଁ ଆଶାକରିବା ବୁଥା । ମୁଁ
କିରଣ ହୋଇ ଫେରିଥାଏନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏହି
ବିପତ୍ତି ଦେବାକ ସେ କଟ୍ଟେଇ ହୋଇନାହିଁ ।”

(ପ୍ରକାଶ)

ହାଟିମ୍. କହିଲେ -- “ ସେ ପ୍ରଶ୍ନାବରୁ ମୁଁ ଶୁଣିପାରେ କି ? ”

କାର୍ତ୍ତିକ ନହେଁ । ଶୁଣନ୍ତୁ—

‘— ଥରେ ଯାହା ଦେଖିଛି, ତାହା ଆଉଥରେ ଦେଖିବାକୁ
ଚାହୁଁଥିବାକୁ ନାହିଁ ।

→—ভিলকুর এবং তাহাক পাণিবিপরে নিষ্কেপ কর।

୩—ମନ କରନାହିଁ, କଲେ ତାହାର ଫଳ ତୁମରିଛପରେ

ପଢିବ ।

— ସତ୍ୟବାଦୀର କୋଣସି ବିଷୟରେ ଲୁହୁ ଥାଏନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ପାତ୍ର ମହାନ୍ତିର

୩— ପାରିବାକର ସାମାଗର ।

१०८ वाक्य नृपती

ଦ୍ୱାତିମୁକ୍ତିଲେ—“ଏସବୁ ପଣ୍ଡର ଉଦେଶ୍ୟ” କଥା ?”
ଶିବାଦର ସଞ୍ଜ ବା ଏଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ
ଖାଦ୍ୟଙ୍କି ।”

ମୁନିର କହିଲେ—“ସେ ଜଣେ ଧନଶାଳିମା ରମଣୀ—
ମେମୁନାୟ ସାହୁଗାଦ ନଗର ମାଲିକ । ସେ ପିତୃଶୂନ୍ୟ,
ଶାଖାର ବିଭାବକରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଛାଡ଼ା ନାହିଁ । ଏବେଳୁ
ଦ୍ୱିସ୍ତ ତାହାର ପ୍ରାଣକୁ ଦରିଦ୍ରନାଶମୁଖ ସେବାରେ ଅର୍ପଣ
କରିବାକୁ ଶୁଣେହଁ । ମାତ୍ର ପାରସ୍ୟର କୌଳିକ ପ୍ରଥା
ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ । ଘେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁକତ୍ତି
ଦ୍ୱାରା କରିବାକୁ ବାଧ । ଚିତ୍ରଣ ସେ ବିକାରଦେଶକଳ

ନିଜକୁ ଦୂରରେ ରଖିବାଗାଇଁ ଛଳକା କରି ଏ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ନପୁରୁ ଘୋଷଣା କରିଥିଲା ।”

“ଆଶ୍ରୀ, କିନ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟତ କି ?”

“ନା—କିନ୍ତୁ ନା । ଉତ୍ତର ଆଶାରେ ବନ୍ଦୁତ ଗଜି
ବୁଲି ଆସିଲାଣି, କିନ୍ତୁ ନିରାଶ । ସୁରୋଗ ଫ୍ରମ୍ ଆପଙ୍କେ
ଦେଖେ ମିଳିଲା ।”

ହାଟିମୁ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଘରକୁ ଡାର୍କନଙ୍କେ ଏବଂ
ଉଲବୁଧେ ଅତିଥ୍ସନ୍ତାର କଲେ । ସୃଜ ତିନିଦିନ ତିନି-
ରତ୍ନ ବିଶ୍ଵାମ ନେବା ପରେ ହାଟିମୁ ମୁହଁରିଲେ—“ଆପଣ-
ଙ୍କର ଏ କିଂକ ସମ୍ମାନାଗାଇଁ ମୁଁ କିଭିଳ ସାହାୟ୍ୟ
ଦିଇପାରେ, କହନ୍ତୁ ।”

“ମୁଁ କିନ୍ତୁ ପରମର୍ଶ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟର
ଭାବ ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲି ।”

(ହାଟିମୁ ଓ ହାସନା ବେଣୁ)

ତାପରେ ଉଭୟେ ସାହାବାଦ ଗଲେ । ହାସନା ଦେଶୁ
ଦୁହଙ୍କୁ ସାଦରେ ଗ୍ରହଣକଲେ । ଅତିଥ୍ସନ୍ତାର ତାଙ୍କୁ
ଉଲବୁଧେ ଜଣା । ସେ ନବାଚତ ଅତିଥ ଦୁନ୍ଦଳପାଇଁ
ବେଶ୍ ଶାଦ୍ୟ ପେଣ୍ଠି ଯୋଗାତ କଲେ; ମାତ୍ର ହାଟିମୁ
ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣକରିବାକୁ ରାଜି ହେଲେନାହିଁ ।

ହାସନା ଉଭୟଙ୍କୁ ଡକାଇନେଲେ ଏବଂ ଅବଗୁଣ୍ଠିତ
ବନ୍ଦନରେ କହୁଲେ, “ଆପଣମାନେ ମୋର ସାମାନ୍ୟ
ଉପହାର ପ୍ରତ୍ୟାଣ୍ୟାନ କରିବାର ଶୁଣି ବଜ ଦୁଃଖିତ
ହେଲି । ଶୁଣି ପଟିଥିଲେ କ୍ଷମା ଦେବେନାହିଁ ?”

ହାଟିମୁ କହିଲେ—“ଲୋକମୁଖରେ ଆପଣଙ୍କର ଥିଲ୍ଲି-
କିକ ରୁକ୍ଷିତଣ୍ୟ ଓ ସନ୍ଦୂଶର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଏତେବାଟ

ଆସିଲା । ଯଦି ମେର ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ ରଖିବାକୁ ଆପଣ
ରାଜ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଅପଙ୍କେ ଆତିଥ୍ୟ ରଖିବା
କରିବାକୁ କୁଣ୍ଡଳ ହେବ ଲାହୁଁକି ? ନଚେତୁ ସେକେ
ଶୋପକୁ ସଙ୍ଗରେ ଦେନି ଏଠାରୁ ରେକ୍ଷଣ ବୁଲାଯିବି ।”

“କ ଅନୁରୋଧ ?”

“ଆପଣ ଅବଗୁଣ୍ଠନ କରିଦିଅନ୍ତି ।”

“ନମ କରିବେ— ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧୀନ । ମୁଁ ଘୋଷଣା
କରିଲୁ—ସାତଟି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ କପାରିଲେ କେହି
ମୋର ଶୋଳନୁହିଁ ଦେଖିପାରିବେ ନାହିଁ ।”

“ଦେବେ ଆପଣ ସ୍ଥାକାର କରନ୍ତୁ—ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ
ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଏ, ତେବେ ଆପଣ ମୋର ଅଧୀନ
ହେବେ । ତେଣେକ ମୋର ଇନ୍ଦ୍ରାନୁଥାରେ ଆପଣ ପଢି-
କିବାଚନ କରିବାକୁ ବାଧ ହେବେ ।”

ଏଭଳି କଷ୍ଟପ୍ରଶ୍ନ ଯେ କେହି ସାଧପାରିବେ ନାହିଁ,
ତିଥିରେ ହାସନାଙ୍କର ବିଲକ୍ଷଣ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ଥିଲା । ସେହି
ଧାରଣା ତାଙ୍କୁ ସହିନେ ରାଜି କରି ଦେଲା ।

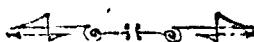
ସ କ୍ଷମାଦକ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଚାକ୍ରପଦ ଲେଖାଗଲା । ହାଟିମୁ
କହିଲେ—“କହନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଥମପଦ ତେବେ ।”

“ଥରେ ଯାହା ଦେଖିଛି, ତାହା ଆଉଥରେ
ଦେଖିବାକୁ ରହ୍ଯା ହୁଏ ।”—

ଦର୍ଶକ କିଏ ? ସେ ଲେଉଠି ଥାଏ ? କଣ ସେ
ଦେଖିଛି, କାହିଁକି ବା ତାରୁ ଆଉଥରେ ଦେଖିବାକୁ
ରହାକରେ ?

ତମଣେ

ଶ୍ରୀ ବନମାଳୀ ପଣ୍ଡା

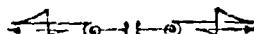

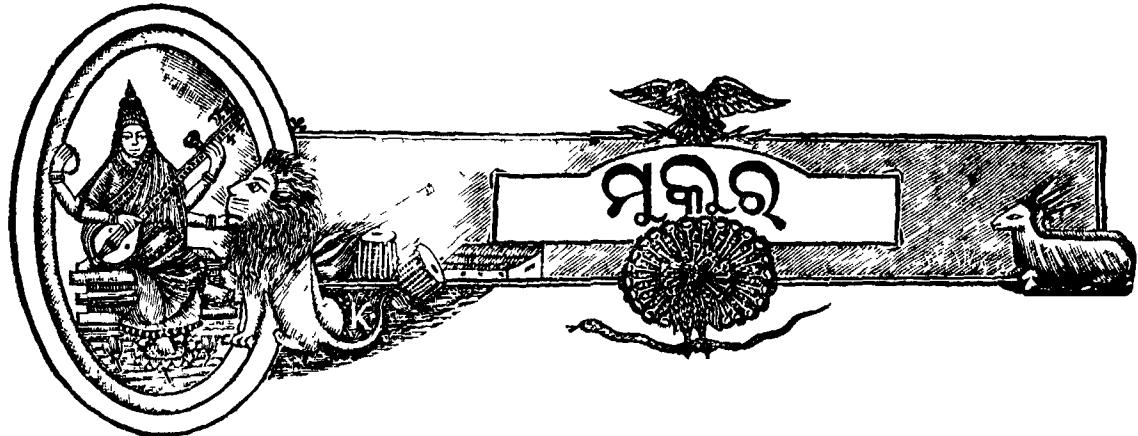
ମାନବ ନା ଦାନବ ?

ନାହିଁ ଯା’ର ତଳେ ମାତ୍ର ଦସ୍ତା ହୃଦୟରେ,
କରଇ ରଜବୁ ହିଂସା, ଦେଖ ଯା ମରବେ,
ଲାଭେ ଯେ ପରମାନନ୍ଦ ଦେଖି ପର ଦୁଃଖ,
ବିଷଟ୍ଟ ସଦା ଯେ ଦେଖି ପ୍ରତିବେଶୀ ସୁଖ,
ପରସ୍ପ ହରଣ ଯା’ର ଅଟେ ନିତ୍ୟ କର୍ମ,
ପରମନେ କଷ୍ଟ ଦେବା ଅଟେ ଯା’ର ଧର୍ମ,
ଭାବେ ରଖିବାକୁ ସଙ୍ଗ ସ୍ଵକର-କବଳେ,
ନାନା କଳ କରଶଳେ ଅବା କାହୁବଳେ;
ମୁଖେ ଅଟଇ ତାର ଅମୀଯୁ ପସର,
ଅତ୍ରରୁଚି ଅଟେ କିନ୍ତୁ ଗରଳରେ ଭରା ।
ଭୁଲିଲେ କେହି ଥରେ ତା ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରରେ,
ହୁଅଇ ମନ୍ତ୍ରିକା ଯେହେତୁ ର’ତ୍ତୀର ଜାଲରେ,—
କଳବଳ, ଅତଶେଷ ଦୁଣି ତା ଆହାର,
ସେହିପର ଅଧୋଗତ ଭାବେଥ ଘଟଇ ତାର ।
ଦୁରୁଁ ଦେଖି ଅତିଥକୁ ତତେ କୋଧରରେ,
ଶତମୁଦ୍ରା ବ୍ୟୟ କରେ ମଦିର ପାନରେ,
ବ୍ୟବହାରକାରେ ଦାନ କରେ ବହୁ ଅର୍ଥ,
ଦରିଦ୍ର ଗୃହାଶ୍ରୀ ସବୁ ହୋଇଯାଏ ବ୍ୟଥ ।
ଦୁରକ୍ଷାଷଙ୍କୁ ବଳ ଅଟଇ ତା’ ଆଖି,
ପରଦୁର୍ବ୍ୟ ଠାରେ ସଦା ରହିଥ ଏ ଲଜ୍ଜି,
ଯହିଁ କରେ ଟଙ୍କେ ଦୂରୀ ତା’ର ସବନାଶ,
ବୋଲେ “ଫରେଦୁବେୟ ମୋର ତଳେ ନାହିଁ ଆଶା ।”

କୋଧେ ଦୁବାସାଙ୍କୁ ବଳ ଅଟଇ ପଚଣ୍ଟ,
ଚକ୍ର ଦିଶେ ଯେହେତୁ ନବୋଦିତ ମାରଣ୍ଟ ।
ହେଲେ ନିପତତ କେହି ତା’ର କୋଧାନଳେ,
ନରହେ ତା ଅବଶେଷ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମଣ୍ଟଳେ ।
ସବର କେ ଅଛି ଆଉ ମୋ ସମାଜ କଳେ,
ଧନେ, ମାନେ, ଗର୍ଭରକେ, ବୁଦ୍ଧି, କରଶଳେ,
ଏକଇ ତପନ ମୁଁ ତ ଭବ-ନଭ-ସ୍ଵଳେ,
ଚନ୍ଦ୍ର, ତାପ, ପ୍ରତି ସେନା ଅଟନ୍ତି ମୋ ତଳେ ।
ପାଣାଶୁଁ ବଳ ତା ହୃଦ ଅଟଇ କଠିନ,
ନାହିଁ ତହିଁ ସେହାଦିର ଲେଶମାତ୍ର ଚିହ୍ନ ।
ଶୁଣ କଳ୍ପାମାକଙ୍କର ଜୀବନ ଦେବତା,—
ସୁରୁଯ ଅଟନ୍ତି ଭବେ ଯେଉଁ ପିତାମାତା,
ଦିଅଇ ତାହାଙ୍କୁ ନାନା କଷ୍ଟ ଅମେନ,
କରଦୟ ବୁଦ୍ଧି କର ବହୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ।
ଅର୍ଥତ୍ତ୍ଵ ଅଟଇ ତାର ଜୀବନ—ସବସ୍ତୁ,
ଅର୍ଥଲକ୍ଷ ଅନ୍ତେଶରେ ହରେ ସେ ବୁନ୍ଦୁଷ୍ଟ ।
କରପାରେ ଅର୍ଥପାଇଁ ଅଶେଷ କୁକର୍ମ,
ହେଉ ପରେ ଯେତେ ମାତ ଅଥବା ଅଧର୍ମ ।
ପାଶକ ପକୃତ ଆଉ ଅଛି ଯେତେ ତା’ର,
ଭବିଲେ ହୃଦୟେ ହୃଦ ପୃଣାର ସଞ୍ଚାର,
ମନେ ମନେ ଭବେ ଯେ ତା ଏତେ କବାଶୁଷ,
ମାନବ ନା ଦାନବ ସେ କରଦେହ ଧାର୍ମ ।

ଶ୍ରୀ ନାମଣି ସେନାପତି

୨୩ ଶତାବ୍ଦୀ

ପାଲିଗୁଣ ୧୩୩୭

୧୧ ଶ ସଂଖ୍ୟା

ଶିଶୁ

କି ସୁନ୍ଦର ଶେଳା ଖେଳୁଛୁ ଅର୍ଦ୍ଦ
ଝୁଲୁ ଝୁଲୁ ମାଆ କୋଳରେ ବସି,
ତୋପରି ସୁନ୍ଦର ଶେଳରୁ ନାହିଁ
ଶରଦ ଗଗନେ ମୋହନ ଶାରୀ । ୧ ।

ଯଶଙ୍କ ରୁ ହୃଦୟ କ୍ଷଣକେ ରୁ କାହୁ
କିଶେ ଗାଉ ବୀର ଅଷ୍ଟଷ୍ଟ ସ୍ଵରେ,
ଗୁରୁତ୍ବ ଗୁରୁତ୍ବ କେବେ ଆସି ବସୁ
ଧୂଳିଆ ଦାଣ୍ଡର ଧୂଳ ଉପରେ । ୨ ।

ବେଳେ ବେଳେ ଅବା ପୁଲକ ଅନ୍ଧରେ
ଦେଖୁ ଜହୁମାମୁ ମାଳ ଗଗନେ
କେବେ ଅବା ବସି ପ୍ରସି ମାତା କୋଳେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ରହୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵପନେ । ୩ ।

ଭଲ ମନ୍ଦ ପ୍ରତି ଚିନ୍ମାନାହିଁ ତୋର
ଏ ଧର୍ମର ବିଳାସେ ନାହିଁ ବାସନା,
ତେଣୁ କାମ ହୋଇ ପଢ଼ିବୁ ଗଣ
ଦେଇ ନପାରନ୍ତି ଗୁରୁ ଯାତନା । ୪ ।

ଧୂଳିଫେଲ ହସ କହରୁକ ରଙ୍ଗେ
ରୂପିଥାଏ ତୋର ସାର ଦିନଟି
(ତେଣୁ)ବିଷାଦ ଭବନା ନ ପାରଇ ପଶି
ଦୋ ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵରବ ବୁଲୁ ପ୍ରାଣଟି । ୫ ।

ସ୍ଵତର ପବିତ୍ର ସୁକୋମଳ ଅଙ୍ଗ
ଧୂଳି ବୋଲି କିପିଁ କରୁ ମଳିନ ?
ଦିଶୁ ଧୂଳିମୟ ! ବୁଣ୍ଡିଛୁ କି ଶିଶୁ ?
ଧୂଳି ସଙ୍ଗେ ସବୁ ହୋଇବ ଲାଗ ? । ୬ ।

“କେହି ରହିଲାହିଁ” ରହିବ ନାହିଁ ଟି”
ଏକାନ, ଦୃଦୟେ କର ଧାରଣା
ତେଣୁ ଆହୁୟ ଧୂଳି ଅଙ୍ଗେ ହୋଇ ବୋଲି
ଦେଖାଇ ଦେଉ କି ତାର ସୁଚନା । ୭ ।

ଆଆନ୍ତା ଯଦ୍ୟପି ଶକତି ଶିଶୁରେ
ବୁଣ୍ଡିବାକୁ ତୋର ଏ ଗୁଡ଼ ଅର୍ଥ
ତୋ ପୁତ୍ର ଆଦିଶେ ଲଇନା ନିଷ୍ଠୁତ
ନିଷ୍ଠର ଜାବନ ଦୁଃଖା ବ୍ୟର୍ଥ । ୮ ।

ଶ୍ରୀ ଦେବପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ନମାଜ୍ - ତ୍ରୈ

ଇତିପୁଃଙ୍କ ମୁକୁରରେ ନମାଜ ବା ମୁସଲିମ୍ ଉତ୍ତାପନାର ପଦିତ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଛୁଦୁ ପ୍ରବଳ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମନୀଷୁ କନିପୟ ନନ୍ଦିଗଣ ଏହି ନମାଜର ଆମାସ୍ତିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଣିବାକୁ ଆପଣି ପ୍ରକାଶ କରିବ ରୁ ଦାହା ଏଠାରେ ଫର୍ମେଥିବାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲା ।

ପରିଷାର ଓ ପରିଚିନ୍ତା ଉପାସନାର ଏକ ପ୍ରମାନ ଅଜ । ଆମ୍ବେମାନେ ପାଠୀର କୌଣସି ଗଜା ବା ଛଇ-ପଦୟ ଲୋକଙ୍କ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ମେନକିଲବେଳେ ପରିଷାର ପରିଛନ୍ତି ହୋଇ, ଉତ୍ତମ ବସ୍ତି ପରିଧାନକରି ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରକରେ ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ବା ଟେପି ଧାରଣକରି ଯାଉଁ । ସେହି ବଧୁ-ପାଳକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସେବାର୍ଥ ଉତ୍ତମପ୍ରତି ହେବାପାଇଁ ବାହ୍ୟକ ଓ ଆନ୍ତରିକ ସବୁ ପରିଛନ୍ତିକରି ଯିବା ଉଚିତ । ଓଜୁ (ଅଜଶୁଦ୍ଧି), ଦରିଷ୍ଟୁତ ବସ୍ତି ପରିଧାନ ଓ ଶିରପ୍ରାଣ ଧାରଣ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପରମେଶ୍ୱର ‘ଅଜ୍’ଙ୍କ ପଦିତ ନାମେଜାରଣ ସବୁ ହସ୍ତ, ପଦ ଓ ମୁଖାଦି ଧୌତ କରି କରି ମହାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ! ଏଥରୁ ଅଜ ଧୌତ କରିବା ସମୟରେ ଉପାସକ ମନେ ମନେ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ଯେ, “ମୁଁ ସେହି ବାଜାଧୂରଙ୍କ ଅଜାକ୍ ଦରବାରରେ ସ୍ଥିର ହୁଏନାହା ଓ ଦୌତିଲ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଏବଂ ତାକର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ନମାରକ୍ଷା ପ୍ରାର୍ଥନାପାଇଁ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଦରବାରରେ ଯାତ୍ରାଙ୍କିଳ ହୋଇ ଯିବାର ନିଷିଦ୍ଧ । ମୋର ଏହି ହସ୍ତ, ପଦ ଓ ମୁଖ ପ୍ରତ୍ୟେ ଅଜ ଦ୍ୱାରା ନାମାସକାର ପାପ ବା କୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦିତିଥିଲା । ଏହି ଅଜମାନଙ୍କୁ ଜଳଦାର ଧୌତ-କରି ପବନ କଲି !” ଦୃଢ଼ଯତରେ ଏହି ଭାବର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହେଲେ ବାହ୍ୟକ ପରିଛନ୍ତିର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନୁରର ମନିନଦା ମଧ୍ୟ ଦୂରାଭୂତ ହୁଏ । ଓଜୁ କାଳରେ ଶରୀର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଜ ଧୌତ କରିବାର ନିମ୍ନ ଅଛୁ, ତାହା ଯଦି ଦେବିନକ ପଞ୍ଚମୟ ବିଶୁଦ୍ଧ ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଧୌତ କରିଯାଏ, ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥାପନ୍ୟର ଉନ୍ନତି ହେବ ।

ଜଳପ୍ରୟେ ଗ ଦ୍ୱାରା ନ ନାପ୍ରକାର ସରଳ-ଚିକଣ୍ଟା-ବିଧାନ ଓ ସ୍ଥାପନ୍ୟରେ ଦୂରନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଇଥିଲା । ହିରତ୍ରୋ-ପାଥ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ । ସ୍ଵତରଂ ଓଜୁ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପନ୍ୟରେ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟତମ । ସ୍ଵତରଂ ଓଜୁ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପନ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ । ଏହି ଓଜୁ ଅନ୍ୟତମ ମହିମା ଗାନ ଦ୍ୱାରା ସମାଧାନ କରିଯାଉଥିଲା ଦୃଢ଼ଯତରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମଳତା ଜାତହୁଏ । *

ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ମରଣ, ସେହି ଅଜଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସାମ୍ନାଙ୍କ ପ୍ରତିପାଦ ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ଆଜନ ଦୟାକ । ଆରବ୍ୟ ଭାଷରେ ଓ ମୁସଲିମାନ-ମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରହଣ କୋରାନରେ ସବରିତ୍ୟାମାନ ପରମେଶ୍ୱର ‘ଅଜ୍’ ନାମରେ ବିଦିତ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବାକବଳ ମୁଲଦିଃ ଦ୍ୱାରା ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଥିଲା । ଦ୍ୱାରା ଭାଷାରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ‘ଇଲି’ † କହନ୍ତି । ଭାରତ-ବର୍ଷର ଆଦିଧର୍ମଗ୍ରହଣ ବେଦ ଅଟେ । ଯଜୁ ଓ ଅଥବା ବେଦର ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନରେ ସବନିୟାତ୍ରା ପରମେଶ୍ୱର ‘ଅଜ୍’ ‡ ବୋଲି ସମ୍ମାନ ହୋଇଥିଲା । (ଅତ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ-ଲାଲ) । ଦେଖିବାକୁଗଲେ ଏହା କେବଳ ପ୍ରାଚୀନ ବିଶେଷରେ ଉଚାରଣର ପ୍ରଭେଦ ମାତ୍ର । ଅଜ୍ ସବଧାରା ଦୂରାଭୂତ ପରମେଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି । ସେହି ସବଧାରା ଦୂରାଭୂତ ‘ଅଜ୍’ ଶରଦ୍ଵାରା ନମାଜ ସମୟରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରିବାକୁ ସମ୍ମାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ପରମେଶ୍ୱର ଅଜ୍ ଯେ ମକ୍କା ନିଶ୍ଚରରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁସଲିମମନେ ତନ୍ତ୍ରିତିହୋଇ ଉତ୍ସମନା କରନ୍ତି, ତାହା ନୁହେ । କୋରାନରେ ଅଜ୍ କହି ଅଛନ୍ତି “ଓ-ନହେନୋ-ଅକ୍ରବୋ-ଏଲ-ଏହେ-ମେନ-ଦୁର୍ବଳ-ଓରଦ—- ଅର୍ଥତ ଆମ୍ବେ (ପରମେଶ୍ୱର) ମନର ଗୀବାଦେଶର ଶର

* ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହି କାରଣମାନଙ୍କରୁ ଦିଖିବଳ ଦୋରତ୍ତି—ମୁଁ :

† Eli, Eli, Iama sabach thani ? that is to s.y, My God, My, God, why hast thou forsaken me ? (St. Mathew, Chapter 27, Verse 46.)
‡ ଅନ୍ନୋପନିଷଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା

(Jugular-vein) ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ନିକଟରେ ତାହା ପାଶରେ ରହିଥିଲା ।” ଜଗତର ସମସ୍ତ ମୁସଲମାନ-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଔଳ୍ଯର ଭାବ ପ୍ରକାଶିଛି ଏହାର ଉଦେଶ୍ୟ । ମକ୍କାନଗରୀ ହଜରତ ମହିମଦଙ୍କ ଜନ୍ମାନ ବେଳି ଏହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରିତ ନିଷାଦିତ କରିଯାଇ ଥିଲା । ନିରାକାର ସବ୍ୟବ୍ୟାସୀ ଶଶ୍ଵର ମକ୍କା ବା କୌଣସି ଏକ ସୀମାବଦ୍ଧ ପ୍ରାନରେ ରହିବାର ନୁହନ୍ତି । ନମାଜ ସାମ୍ୟ-ମେହିର ଜୀବନ ଆଦର୍ଶ । ନମାଜ ପାଳନ ସମୟରେ ଅନୁଭବୀ ସକଳ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ଚିନ୍ତାରୁ ବିମୁଦ୍ର ରଖିବାକୁ ହୁଏ; ଏବଂ ପରମେଶ୍ୱର ଅଛା ସବ୍ୟବ୍ୟାସା, ସବସାନୀ, ସେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଅନୁଭ ବାହ୍ୟର ଭବ ସବଦା ପ୍ରଥିଷ୍ଠ କରୁଥିଲା, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ହୃଦୟରେ ହୃଦୟରେ ଯୋଗଶ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଅସ୍ତ୍ର ଭିର୍ଭର ପ୍ରେମରେ ମୁଗ୍ନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଉପାସନା ସମୟରେ ଉପାସନାର ଶବସଙ୍ଗେ ଭାବର ଯୋଗ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଅର୍ଥାତ୍ ଉପାସକ ହୃଦୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ବାହ୍ୟର ଅନୁଭୂପ ଭାବ ସଞ୍ଚାରିତ ହେବା ବିଶେଷ ପ୍ରଯୋଜନ । ନମାଜ ପାଳନ ସମୟରେ ସରଳଭାବରେ ଦଶାୟମାନ, କାଞ୍ଚିତକେ ବାମଦୟ ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣଦୟ ପ୍ରାପନ, ଆଶ୍ରୁଦୟ ଉପରେ କରିବାକିମ୍ବୟ ପ୍ରାପନ ପୁରୁଷ ସ୍ତରରେ ଅନ୍ତରେ କରିବାକିମ୍ବୟ ପ୍ରାପନ ପୁରୁଷ ସ୍ତରରେ ଅନ୍ତରେ କରିବାକିମ୍ବୟ ପ୍ରାପନ କରିବାକିମ୍ବୟ ପ୍ରାପନ ଏବଂ ଉପବେଶନ ପ୍ରତ୍ୟେ ଅଙ୍ଗଭାଙ୍ଗ ପ୍ରକାଶ କରିଯାଏ । ଏହି ସବୁ ଅଙ୍ଗଭାଙ୍ଗ ସମୟରେ ଅଛାଙ୍କ ମହିମା ଓ ଶୈଶ୍ଵରୀଗାନ, ସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରାନତା ଓ ଅନ୍ତମତା ପ୍ରକାଶ ସୁଚକ ଶୈକମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । କେହି ନମାଜକୁ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନା କହିଲୁ ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନଙ୍କ ଡିଲ କହିଲୁ, କିନ୍ତୁ ବିବେଚନା କରି ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ବା କେବଳାରଣ ସମୟରେ କିଥିର ଅଙ୍ଗଭାଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ନିରାକ୍ରମ ସ୍ଵାଭାବିକ ଓ ପ୍ରଦେଶିକାମ୍ଭୟ । ନମାଜ ପାଳନ ବା ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉପାସନା ଯେପରି ଉଶ୍ଵର ସତ କଥା ପ୍ରକାଶ ଦିଶେଷ । ଅଛା ଅତି ମହାନ ଓ ସବଶେଷ, ଏହି ବଚନ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କଲା ବେଳେ ହୃଦୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଉପଳଦ୍ୟ କରି ବିନୟ ଭାବରେ ସ୍ଥିତ ମୁଖ ଅବନନ୍ତ ସୁବକ ନିଜର ସ୍ଥାନତା ଓ ଅଛାଙ୍କ ମହିମାରୁକା ଓ ଶୈଶ୍ଵରୀକା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ହକାଶ କରି ଉଚିତ ନୁହେ ? ଏହି ବାଧତାମୂଳକ ଅଶ୍ଵରକ ଡିଲ ଦେଇବ ପଞ୍ଚବାର ପାଳନ କଲେ ଅଶେଷ ଦେଇବ ଉପକାର ମଧ୍ୟ ସାଧତ ହୁଏ ।

ନମାଜ ଶାଶ୍ଵରିକ, ମାନସେକ ଓ ଆନ୍ତରିକ ଉପାସନାର ଅଣ୍ଟର୍‌ସିଂ ସମାବେଶ । ମନ ଯାହା କହିବ, ଶଶ୍ଵର ତାହା କରେ ଏବଂ ତାହାର ଫଳରେ ହୃଦୟାଭ୍ୟାରରେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଘବର ଦିନେଷ ହୁଏ । ଶଶ୍ଵର ଏକଗତ ହୋଇ ଉପାସକଙ୍କ ଆଉ ଏକ ନୂତନଶକ୍ତି ଆହାଳୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ନିବ । ବାସ୍ତବିକ ଶଶ୍ଵର, ମନ ଓ ବାକ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱର ପଦର୍ଥରେ ଆସି ଏକ ଅନ୍ୟର ଅଭ୍ୟାର କାଣି ତଦନୁଯାଦୀ ତାହା ପୁରଣ କରେ । ନମାଜ ଏକକାଳୀନ ଶାଶ୍ଵରିକ, ମାନସେକ ଓ ଆନ୍ତରିକ ଗୁଣ ସମୁଦ୍ର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ସାଧନ କରେ ଏବଂ ତଦାର ତନୀଶକ୍ତିର ଉନ୍ନତ ହୁଏ । ଏହାହି ସାଧନାର ଉଚ୍ଚତା ପଢା ।

ନମାଜର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରୋକ ମଧ୍ୟରେ ଉପାସକ ଭାରି ମ୍ୟାର କୋରାନର ମୁଖବକ ପ୍ରାର୍ଥନା’ର ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି । ସେହି ‘ପ୍ରାର୍ଥନା’ର ଭାବାର୍ଥ ନିମ୍ନରେ ପଦ୍ୟାକାରରେ ଲିଖିଛି ହେଲା ।

ସଜ୍ଜଯଶ ତବପାଇଁ	ନଗତ ବିଧାତା,
ପ୍ରଳୟ ଦିବସ-ସତି	ଦିନ୍ଯାବନ୍ଧ ଦାତା ।
ଭକ୍ତିଭରେ ନନ୍ଦିଶିରେ	କାୟମନୋ ପ୍ରାଣେ
ନମ୍ବି ମହାନ ବିଶେ !	ଦୂମର ଚରଣେ ।
ଭୁମିର କେବଳ ମୁହଁ	କରେ ଉପାସନା,
ଦୂମର ନିକଟେ କରେ	ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ।
ସତ୍ୟ-ଧର୍ମ-ଦଥ ମୋତେ	କର ପ୍ରଦର୍ଶନ,
ଯେ ପଥେ ଗମିଲେ ତବ	ମହାଜନ ଗଣ ।
ଜ୍ଞାନୀ ଅଧିର୍ମ ପଥୁଁ	ରଖ ମୋତେ ଦୂରେ
ଏହି ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ମୁହଁ	ମାଗୁଛୁ କାତରେ ।
ଅପରାଧ ଅଧମର	କର ବିମୋଚନ,
ମୋ ଜୀବନ ତବପାଦେ	କଲି ସମର୍ପଣ ।

ଆମିନ

ଇସଲମ କେବଳ ବା କୌପିନଧାରିର ଧର୍ମ ନୁହେ । ଇସଲମ ପ୍ରଗ୍ରହକ ହୁକରତ ମହିମାଦ ଶୈଶବରୁ ପିତ୍ରମାତ୍ର ସେହିରୁ ବିଷତ ଥିଲେ । ସେ ମହାବୁଦ୍ଧ, ଗୁରୁ, ମାତ୍ର, ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ; ତପସ୍ୱୀ, ସେନାପତି ଓ ସମ୍ରାଟରୁଗେ ମାନବ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋପାନରେ ମହାପଶ୍ଚାନ୍ତରେ ଉତ୍ତରାଶ ହୋଇଥିଲେ । ଇସଲମ ଧର୍ମ ଏକତାର ଧର୍ମ । ଏହି ଏକତା ବନ୍ଧନ ସମାଜର ପ୍ରାଣ । ମସଜିଦରେ ଦେଇନକ ପଞ୍ଚମୟ ଦଳବଦ୍ଧ ଭାବରେ ନମାଜ ପାଳନର

ଆଦେଶ ଅଛି । ଉପାସକମାନେ ମସଜିଦରେ ଶ୍ରେଣୀରେ
ହାଲ ଏକମସ୍ତକ ଦଶ୍ୟମ ନ, ଅବନୟନ ଓ ସଞ୍ଚାଳ
ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି । ମସଜିଦରୁ ଅଳାଙ୍କର ‘ଅଲ୍ଲାହୋ-ଆକରର’
ଧୂନ ଶ୍ରବଣ ମାତ୍ରକେ ମୁସଲମାନ ମାନେ ଷଣକ ଲ ସକାଶେ
ସମୀର କାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗକରି ମସଜିଦାରମୁଖରେ ନମାଜ
ପାଳନ ନିମିତ୍ତ ଗମନ କରନ୍ତି । ଦଳବେଳରେ ନମାଜ
ପାଳନ ଦ୍ୱାରା ତଳକୁଣିତ ଉପକାରମାନ ସ ଧୂତ ହୁଏ ।

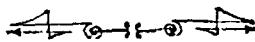
୧ । ଏକ ମୁସଲମାନ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ମୁସଲମାନର ସାକ୍ଷାତ
ହେବା ମାତ୍ରକେ ପରିଷର ସଲାମ (ଅଭିବନ୍ଦନ) କରନ୍ତି ।
ପ୍ରଥମ ଲୋକ କହନ୍ତି “ଅସ୍-ସଲମୋ-ଆଲ ଏକୁମ—
ଅର୍ଥାତ୍ ରୁମ୍ ଉପରେ ଶାନ୍ତିଦେଉ ।” ଶୋଭା ଉତ୍ତରରେ
କହନ୍ତି “ଓ-ଆଲ ଏକୁମ—ସଲମ—ଅର୍ଥାତ୍ ରୁମ୍ ଉପରେ
ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତି ହେଉ ।” ମୂଳକଥା, ଏକ ଅନ୍ୟପାଇଁ
ଶାନ୍ତି କାମନା କରନ୍ତି । ମସଜିଦରେ ଉପାସନାପାଇଁ ବହୁ
ଲୋକ ଏକଟିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ପରିଷର ମଧ୍ୟରେ
‘ସଲମ’ କରି ଆଶାର୍ଦ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଵଳେ
ଏହି ଆଶାର୍ଦ୍ଦ ଫଳହୀନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

୨ । ଯେଉଁମାନେ ମଣିଲୀରେ ନମାଜ ପଡ଼ନ୍ତି,
ସେମାନଙ୍କର ପରିଷର ସହିତ ପ୍ରଥ୍ୟେ ପଞ୍ଚ ସମୟ ଦେଖ
ହୁଏ । ଏହି ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ଦ୍ୱାରା ପରିଷର ମଧ୍ୟରେ
ସଦ୍ବ୍ୟବ ଓ ସମାନ୍ତରୁତି ଜାତ ହୁଏ ।

୩ । ନମାଜରେ ରାଜା, ପ୍ରକାଶ, ଧର୍ମ ଓ ଦର୍ଶନ ସମସ୍ତେ
ଏକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏକ ମସଜିଦରେ ଦଶ୍ୟମାନ ହୁଅନ୍ତି ।
ମହାନ୍ ଅଲ୍ଲାହଙ୍କଠରେ ଉଚ୍ଚ ମାତ୍ର ତ୍ରୈଟଭତ ଯେ ସମସ୍ତେ
ସମାନ ବାବା ଏହି ଔତ୍ତମିକ ଉପାସନା ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟତଃ
ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

୪ । ଦେଇନକ ଦଶନାର ନମାଜ ଛାଡ଼ା ସାପ୍ରାଦ୍ଵିକ
ଶୁନ୍ଦରାସ୍ୟ ନମାଜ, ବାର୍ଷିକ ଇବ ଓ ବକରିଦ ନମାଜରେ
ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ମୁସଲମାନ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ଦ୍ୱାରା
ଏକତାର ଘବ ଆନ୍ତରି ଦୂରତ୍ତରୁତ ହୁଏ । ପୁରୁଷ ନମାଜ
ବା ମୁସଲମ୍-ଉପସନା ଶାସନକ, ଆଶାମ୍ବେ କ ଓ ସାମାଜିକ
ଉନ୍ନତିର ପ୍ରକଳ୍ପ ‘ସାଧନା’ ଅଟେ ।

ଶ୍ରେଣୀ ଗୋଲମ୍ ଗରୁମ୍

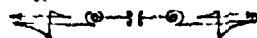

ଭାଲୁ କାହାପାଇଁ ?

ଅସାର ଜଗତେ ଏବତ ଭାଲୁ କାହାପାଇଁ ୧
ସାରକଥା ଦିନେ ମୁଖେ ଆଶୀର୍ବାଦ ନାହିଁ,
ନୁହେ କିନ୍ତୁ ସେ ଭୌତିକ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ-କିଳାସ,
ବିଳାସ ନୁହେ ତା କାଳ ପ୍ରଲୋଭନ ପାଶ ।

୨

ଅଚର ମେ ଯାର ପରିଶାମ ଦ୍ୱାରାକାର,
ଅଚର ଯା’ ଚିରବାଧ ଅଗନ୍ତ ଅକ୍ଷାର,
ଆଶା-ଉନ୍ନାଦିମା କୋଳେ ଦେଖୁ ଯେ ସୁମନ,
ସୁଦନ ନୁହେ ତା ନିଷେ ନୈଶଶ୍ୟ-ମୁମନ ।

ସୁଖ ବୋଲି ଲୋଭୁ କିପୀ ଅଳାକ-ବ୍ୟସନ,
ରହି ଭୁମେ ଯେତେ ଅଜଗରେ ଆନ୍ତରିନ;
ମୋହ-ମୟାତିକା ପଛେ ମୁତ ମୁଗ ପରି
ଗ ଭାର ବୁ ଆଗତ ନିଗତ ନ ସୁମର ।

୩

ମୋହ-ମୁକ୍ତ କେନି ଭାଲେ ନିଜ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ—
ଗୁହୀ ଥରେ ଭାକ ଧାହ ଶାନ୍ତ ଆର୍ଦ୍ଦସ୍ଵରେ,
ପୁରୁଷ ପୁଲକେ ପ୍ରଣ ସେ ଆକନ ଧାମେ,
ମିଶିବ ଏ ପ୍ରାଣ ସାଗ ବିଶମୟ ପ୍ରାଣେ ।

ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦନ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଅନନ୍ଦମଣ୍ଡଳୀୟ ମହୋତ୍ସାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଦୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉତ୍ସରକ ଅଙ୍ଗ ବା ଅବତାର ମଣିଲେ । ଉତ୍ସରକ ସକଳ ଅଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି । କେଉଁଠା ବାଦ ଯାଇନାହିଁ— କମ ବେଶୀ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ କାମ ଫୋଧ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କର ଯାହା ଯାହା ଘର ଦାର— ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ପରିମାଣରେ ରହିଥାଏ । ବିଶେଷତା ଜିନିଷଟି ଏହି— ସବୁ ଶୁଣ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଠି ସମସ୍ତକଠାରୁ ବେଶୀ । ଏହିଠାର ବିଶେଷତା ।

+ + + +

ମାନବ ପ୍ରାଚୀ ଜଣକର ବିଶେଷତ ହୋଇପାରେ । ଆଉ ଜଣକର ଶକ୍ତି ଦୃଢ଼ି ବିଶେଷତା ହୋଇପାରେ । (ଶକ୍ତି ଦୃଢ଼ି ଲୋକୁମାତାକୁ ମୁଁ ଦିଶେଷତା କହିନପାରେ । କାହାଣ ବିଶେଷତାଟି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ।) ଯୀଶୁକ୍ରର, ବୁଦ୍ଧଙ୍କର, ତେତନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମାନବପ୍ରାଚୀ ଥିଲା । ନେପୋଲିଆନ, ଆଲେକଟୋଗ୍ରାରଙ୍କର ଶକ୍ତିଦୃଢ଼ି ବିଶେଷତା ଥିଲା । ରୂପର ବିଶେଷତା କଣ ? ମୋର ବିଶେଷତା କଣ ? କବି ହେବା ? ଲେଖକ ହେବା ? ଗୀୟକ ହେବା ? ଚିତ୍ରକର ହେବା ? ଶୁଣୀ ହେବା ? ରଷୀ ହେବା ? କଣ— ସେହି ବିଶେଷତା ଟିକ ? ଏହାର ମାନବ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

X + + +

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବୁଥିଏ, ଜୀବନରେ ରୂପର ଲକ୍ଷ୍ୟ କଣ ?— ପ୍ରକୃତରେ ତତ୍ତ୍ଵପାଦ, ତୁମ ଜୀବନର ବିଶେଷତା କଣ ? ମୁଁ ଯଦି ଯୀଶୁ ପ୍ରକୃତର ଲୋକ ହୋଇ ଆଏ, ମୋ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ କହାପି ଶକ୍ତିଦୃଢ଼ି ବା ବିଦୃଢ଼ି ହୋଇ ନ ଥାରେ ।

—→ —→ —→ —→

ଶ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀକାବ୍ୟାଶ ସାହୁ

ଆରତି ।

ଚରଚର ମମ ନିଷିଳ ବିଧାତା
ବିଶୁଦ୍ଧେଶ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ
କଳ ପୁଲ ଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ତର ବିତାନେ
କରିଛ ପ୍ରଭୁ ଦସତ ।

କ ବୁଝିବ ତକ ଅନନ୍ତ ମନ୍ଦିମା
ଅପାର ଅଗମ୍ୟ ମୋର
ଧର କ ପାରିବ ଦୂଦୟେ ଦବ ସେ
ଦିଶାଳ କରୁଣା ଧାର ।

ଯହଁ ଦେଶେ ପ୍ଲଞ୍ଚ ଦେଶେ ନନ୍ଦ ତବ
ସୁରୂପ ଅରୂପ ଛବି
କି ସୁଧା ଆବେଗେ ପୁଣିର ମୋ ଅନ୍ତର,
ତରଳିତ ଦୁଦ-ଘବି ।

ସୁମନ ସୁବାସେ ଭାସେ ଆମେ ଯେବେ
ପମୀର ଶୀତଳ ଧାର
ମୃଦୁଳ ପରଶେ ଲୟ କରେ ଦୁଃଖୀ—
ଦୁଦୟ ବେଦନା ଭାର ।

ସେ ସୁଣ୍ୟ ପ୍ରବାହେ ଲଭେ ପଦ୍ମ ତବ
କରୁଣା ପ୍ରଭଶ ଦୃଦେ
ବିସ୍ମୟ ଆନନ୍ଦେ ପୁରେ ମୋ ଅନ୍ତର
ମନ ମଞ୍ଜିଯାଏ ମୁଦେ ।

ପ୍ରଭତ ଗଗନେ ଢାଳେ ନବରତି
କନକ କିରଣ ଜାଳ
ବନପ୍ରତି ଶ୍ୟାମ ଶ୍ରାଥଙ୍କେ ବିରତ
ବୁଦ୍ଧିର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହାର ।

ସେ ମଧୁ ମାଧୁରୀ ଶିଦବ ପୁଷ୍ଟମା
ଏ ଆନ ବଚନ ବଳେ
ଅନନ୍ତ ମହମା ପ୍ରକଟୁଣ୍ଣ ଆଣି
ମର ବସୁନ୍ଧର ତଳେ ।

ଅରୁଣ-ପାଠଳ ଶୋଧନି ଗଗନେ
ଦୁଃଖିଲେ ଦିବସ ପଢି
ବନ ବିଦ୍ଵଜମ ମଧୁ ରତେ ଭର
ସ୍ଵାଗତ ବଦୁମଜୀ ।

ସେ ମୋହନ ଛବି— ନେତ୍ର ପ୍ରୀତ ଧାରେ,
ସେ ମଧୁ କାଳି ତାନେ
ଅବୋଧ ବଚନେ ଶୁଭେ ତବ ନାମ
ମହୀ ଚରଚର କାନେ ।

ମଳ ସାଗରର ଫେନିଲ ତରଙ୍ଗ
ତୋଳି ତାର ମାଳ ମଥା
ନନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦୁର ବେଳାଭୁମେ
କହେ କେତେ ପ୍ରୀତିକଥା ।

ନନ୍ଦେ କି ହିନ୍ଦ କାରି ଗରଜନେ
ବିଧାତା ବିଧାନ ଭବେ ?
ମରେ ଭବନେ ଅମର ବିଭବ
ଲଭନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ସରବେ ।

ନିଶ୍ଚି ବେଦମପଟେ ରଜତ ଭୂଷଣେ
ଶୋହେ ପୁଣ୍ୟ ଶଶଧର
କଳଧର ଅଙ୍କ ଚମକେ ଚପଳା
ମନ ପ୍ରାଣ ନେବ ହର ।

ତନ୍ମା କିରଣେ ସୌଦାନିମା ଲୟସ୍ୟ
ଦେଶେ ତବ ରୂପ ନନ୍ଦ
କି ବୁଝିବ ପ୍ରଭୁ ଅଧମ ସନ୍ତାନ
ତବ ସେ ଅସୀମ ପ୍ରୀତି ?

କରୁଣା କଟାଯେ ରୂପ ବନବଲୀ
ଦ୍ରୁତ ନବ ବନ୍ଧିବିନା
ସିକଟଳ ମରୁ ପ୍ରାତର ଉରସ୍ୱ
ବହେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶୈବକଳିମା ।

କଳା ପିକ କଣେ ସୁଧା ନିଃସ୍ୱଦିନି
ଅମୃତ ସଙ୍ଗୀତ ଧାର
କଳା ମେଘମାଳେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ବିଦୁତ ପ୍ରଭ
ଚମକାଏ ଦିଶ ସାର ।

ପ୍ରତ୍ଯର କଟିନ ପାଷଣ୍ଡ ଦୂଦୟେ
କରିଛ କୃପା ସଞ୍ଚାର
ଦିତିଶ ଏ ଲକା— ମୟ ବିଶ ତବ
ପ୍ରଭୁ କୃପା—ଅକୁପାର ।

ମର ମାନବର ନେତ୍ର ଅଗୋଚର
ଅଛ ସିନା ପରାପୂର
ପଦେ ପଦେ ଦେଖ ଜୀବନ ଅୟୁକେ
ମରତ ନର ବେଶର ।

ଦୁଃଖରର ମୁହଁ ଭଗ୍ନାଶ ଯେବେ
ପାରେ ନାହିଁ ପଥ ଜାଣି
ଦୁଦୟ ଅନ୍ତରୁ ନମିଷେ କାହାର
ଶୁଣେ ଆଶାମୟୀ ବାଣୀ ।

ପୁଣ ସମ୍ପଦରେ ଭସିଯାଏ ଯେବେ
ଭୁଲି ସେ ଅଭୟ ପଦ
ଅପର ନମିଷେ ପଦେ ପଦେ ମେର
ଲଭେ ଅସୀମ ଆସଦ ।

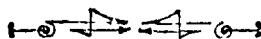
ଦିତିଶ ତୁଳିକା ଧର କରେ ପ୍ରଭୁ
ତନ୍ତ ଏ ଦିତିଶ ଧର
ବିମୟ ଆନନ୍ଦ ଅସୀମ ସାଗରେ
ଦ୍ରୁତ ମୁହଁ ଆସଦ୍ଵାରା ।

ନିଦାଯ ବରତା ଶିଶି ର ବସନ୍ତ—
ଚର ଚକ୍ରନେମୀ—କମେ
ସୁଖ ଦୁଃଖ ସୁଖ ସମ୍ପଦ ବିପଦ
ନର ସଗ୍ୟଦେଶେ ଭ୍ରମେ ।

କି ପୁରୁଷ ପ୍ରଭୁ ଅଧିମ ସନ୍ନାନ
ତବ ଲୀଳା ମହୀୟସୀ
ଶୀରଣ ତଳେ ରଖ ତାରେ ପ୍ରଭୁ
ଆଶ୍ରା ମାଗେ ଦିବାନଶୀ ।
ଅମର ଆଶୀଶ କଣିକା ମାତର
ବରଷୀଯାଉ ଏ ଶିରେ
ଅଭୟ ଚରଣ ପୁଜିବ ଉଷତେ
.ସନ୍ନାନ ସେନେହ ଗୀରେ ।

ପୂରୁଷର ଦିନେ ଦିଶିବ ତୋର ମୁଁ
ପତନର ସୁମଞ୍ଜୁଳ
ଅନ୍ତର କାଳିମା ପୋଛୁ ଅନୁଭବ
କରମେ ଲାଗିବ ଠୁଳ ।
+ + +
ବିଦ୍ଵଗ ସଙ୍ଗୀତ ନଦୀ କଳସୁନେ
ରଦି ବିଧୁ ସୁଧାକରେ
ତବ ରୂପ ନନ୍ଦ ପୁଜିବ ବିଧାତା
ଦୃଦୟୁ-ଭକତ ଭରେ ।
କି ମାଗିବ ନାଥ ଏତକି ଆଜି ମୋ
ଆରତ ତବ ଚରଣେ
ତବ କୃପାବିନ୍ଦ— ପ୍ରସାଦେ ହେଉ ମୋ
ଉତ୍କୁଳ ଅନ୍ତର ଦିନେ ।

ଶ୍ରୀ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଦାସ

ଭାଇ

(ଅବଳମ୍ବନରେ)

(କ)

ବହୁତ ବାକ୍ଷିଦଶ୍ତ୍ରୀ ପରେ, ଯେଉଁଦିନ ହାତ୍ତି ଅଳଗା
ହୋଇଯିବାର ଠକ୍କହେଲ, ସେ ଦନ ବିନୋଦିଦ୍ୱାରା ଶୁଣୁ
ଭୟକ୍ଷର ଜର । ସତ୍ୟବେଳେ ନିଜଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ
ଦିଆହୋଇ ଲୋକ ଜଣାଣିକୁ ହାରମଣୀ ପରୁଇଲେ,
“ସାନବୋଉ, ରକ୍ଷାରକ କରିବୁ ନାହିଁକ ? ତାହିଁ ଲଗେଇ
ନାହିଁ ଯେ ?” ସୁଶୀଳା ଧୀରେ ଧୀରେ ବେଦନାଭର
କଣ୍ଠରେ କହିଲ, “ତମ ଦିଅରକୁ ଯେ ଭାବ କର, ମତେ
ତାଙ୍କର ଯାଶରେ ବସିରହିବାକୁ ହେଉଛି ।” ହାରମଣୀ
କିଛି ନଜାଣିଲାପରି ଚମକି ଉଠି କହିଲେ “କ’ଣ ଜର !
ଡାକୁରଙ୍କୁ ଡକାଉନାହିଁ ?” ସୁଶୀଳା ଘରଆହକୁ ମୁହଁ-
କରଦେଇଥିଲ, ‘କାହାକୁ ପଠେଇବି’ କହି ମୁହଁ
ଶୁଲାଲି ବେଳକୁ ଦେଖେତ, ହାରମଣି କୁଆଜେ ଶୁଲି
ଗଲେଣି ! ଏହି ସମୟରେ ଘରଭିତରୁ ବିଛଣା ଉପରୁ

ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ ବିନୋଦ ପରୁଇଲେ, “କିଏ କି ?”
ସୁଶୀଳା କହିଲୁ “ବାବାଜି ବୋଉ ।”

ଦିନାଦ ସୁଶୀଳାକୁ ପାଖକୁ ଢାଇଲେ, ସେତେବେଳକୁ
ଗୁରୁଆଜ ଅଛାର ହୋଇ ଆସିଲଣି । ଘରଟି ଯେପରି
ବିକଟ ଅନ୍ଧକାରରେ ପୁଣ୍ଡି, ବିନୋଦକ ଦୃଦୟୁଟି ମଧ୍ୟ
ସେହିପରି ଭୟକ୍ଷର ଅନ୍ଧାରରେ ପଥଦ୍ୱାର । ତାଙ୍କ ମନରେ
ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ କି ମୁହଁରେ ସରସତା ନାହିଁ । କଥାବାର୍ତ୍ତ
ଗୁଡ଼ାକ ଖାଲ ବୁକୁପଟା ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଲା । ସୁଶୀଳା
ଗେଟିଏ ଆଲୁଅ ଲଗାଇଲ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ
ପାଖରେ ବସି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲିଲା, ବିନୋଦ ଉଦ୍-
ବେଗରେ ସୁଶୀଳା ହାତଟାକୁ ମୁଠାର ପକାଇଲେ ।
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଝର ଝର ହୋଇ ଲୁହ
ବୋହିପଢିଲ । ସୁଶୀଳାର ଦୃଦୟୁ ପାଟିପଡ଼ିଲ; କିନ୍ତୁ
ସେ ବହୁତ ଦମ୍ପଥର ତା’କୁ ଦମନ କରିନେଲ । ତା’ର

ଅଜାଣନ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଆଖିରୁ ଦୁଇଟୋଟା ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ସେ ବିନୋଦଙ୍କ ଲୁହ ପୋଛୁଦେଇ ବିଳଳ କଣ୍ଠରେ କହିଲା ‘ଛୁ ! ମାରପଙ୍କପରି ଏମେତି କାହୁଙ୍କ କଣ ? କଥାରେ କହନ୍ତି, ଯେତେ ଘର ଦେଇ ଦେଇ, ମନ ମାନିଥିଲା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକାଠି ଥିଲା, ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ, ରିନେହେଲେ; ଏଥିପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟସ କାହିଁକି ? ଆମ କଥାଲେ ଯେଉଁଦିନ ନଥିବ ସେ ଦିନ ଉପାସ ରହିବା, ଏତେ ଦୁଃଖକଲେ କ’ଣ ହେବ ?’ ବିନୋଦ ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ନିଜକୁ ସମ୍ମାଳିନେଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ଜାଣି ନଥିଲା ଘର ମୋତି ଏମେତି ସାତପର କରିବେ ବୋଲି, ମୁଁ ତ ଯାହା ବୋଜଗାଇ କରୁଥିଲା ତାକୁ ନିଜେ ରଖିଥିଲେ, ଏକଳଗେତ ବଢ଼ିଲେ ହୋଇଥାଏନ୍ତି, ଏତେ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ମହନ୍ତା ?” ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରୁକ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେ ଆଉ କିଛି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ସୁଶୀଳା କହିଲା, “ତାଙ୍କର ବା ଦୋଷ କଣ ?”

“ହୁଁ ସେମେତି ଦେବ-ଦୂଦୟର ଭାଇକୁ ଦୋଷଦେବା ମହାପାତ୍ର । ମତେ ପିଲାଟ ଦିନୁ ଏତେ ବଜ କଲେ; ଦିନେ ମୋର ଅନ୍ୟାୟ ଦେଖିଲେ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ବା ଦୋଷ ଦେବି କାହିଁକି ? ସେ ବନ୍ଧୁଦ୍ୱାରା କରିବାକୁ—”

“ଛୁ, ଏଗୁଡ଼ାକ କଣ ଭାବୁଇ ? ଆମ ଭାଗ୍ୟରେ ଯହା-ଥିଲା, ତା ହେଲା । ସ୍ଵାର, ତାର ଦୋଷ ଦେଇ ଲାଭ କଣ ?” ଦୂଦୟର ସମସ୍ତ ଦିନୁ, ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଏକଠେ ସୁଶୀଳା ଏତକ କହିପକାଇଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ସବୁକଥା ପାଠିଲୁ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ଛଳ ଛଳ ଅଣି ଘୁରେଟି ଏକଠ ହୋଇଗଲା ।

(୫)

ବ୍ରଜବିହାରୀ ବଜଲେକ ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗୀର ଥିଲେ ମାଲିତକାର । ସେ ଯେଉଁଠିକ ଯାଇଥିଲେ, ସେଠି ଆହନ ଦୀର୍ଘଥିଲେ, ଆଦର ମଧ୍ୟ ପାଉଥିଲେ । ଦେବକ ସମ୍ପତ୍ତି ସେପରି ବିଛି ନଥିଲା । ବ୍ରଜବାବୁ ଜମେଦାରଙ୍କର ଦ୍ୱାରିଲା-ଦାର ହୋଇ ଯାହାକିଛି ଦୁଇ ଘୁର ପଇସା ପାଉଥିଲେ । ସେଥିରେ ଦୁଇଶଙ୍କ ସୁଖେ ଘର ଲୁହିଥିଲା । ସେ ଯେବେଳେ ସମ୍ପର୍କ ବିବ୍ୟାହ ନିଅନ୍ତି, ସେବେଳେ ବିନୋଦବିହାରୀ ପଦରହୁଣ୍ଡ, ସାନ୍ତୁଷ୍ଟ ବିନୋଦବିହାରୀ ଘୁର ବରଷର ଟିର୍ହା ।

ବିପିନ୍ଜ ମା ପିଲ ଦୁଇଟିକୁ ଧରି ସେହି ଭଗ୍ନ ଦୂଦୟର କରମ ଅଦର ପଡ଼ିରହିଲେ । ବିପିନ ସମାଜ୍ୟ ମାତ୍ର ପଢାପଡ଼ି କରିଥିଲେ । ମିଦାରଙ୍କ କୃପାରୁ ବାପଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ କାମ ବୁଝା ସୁଖ କର ଯଥାତଥା ଘର ଚଳାଇଲେ; ମାତ୍ର ନିଷ୍ଠୁର ବିଧାତା ଏତକ ମଧ୍ୟ ସହପାରିଲ ନାହିଁ । ଦୁଇ ବରଷ ପରେ ବିପିନ୍ଜ ମା ଇଅବରଷ ପିଲ ବିନୋଦକୁ ବଜାଇଲା ହାତର ସମୟିଦେଇ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଅନୁଗମନ କଲେ । ବିପିନ ସମସ୍ତ ଭଗ୍ନଧୀର୍ୟ, ସାହସ ଏକାଠି କର ସାନ୍ତୁଷ୍ଟରକୁ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଇ ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣ ମିଶାଇ ଦେଲେ ।

ତାଙ୍କର ଯହିର ବିନୋଦ କଟକରେ ଏଣ୍ଟାନ୍ତି ପଢ଼ିଲେ ।—ନିଜେ ଅନେକ ସମୟରେ ଉପାସ ରହି ବିନୋଦକୁ ଟକା ସାହାୟ୍ୟ କଲେ । ଯେଉଁଦିନ ଭାଇଙ୍କ କୃପାରେ ନିଜର ଅଧିକାସ ମୃଦୁରେ କୃତିର ସହିତ ମାଟ୍ଟି-କୁଣ୍ଠେସନ ପାସକର ଗୀର ମାଇନର ସ୍କଲରେ ଟ ୧୫୯ ଟଙ୍କା ରେ ବୁଝିର କଲେ ।’ ସେବିନ ବିପିନ୍ଜ ଦୂଦୟ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଆନନ୍ଦରେ ପୁରିରଠିଲା । ପ୍ରଥମ ମାସ ଦରମା ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଗୀର ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭୋଗିଲାଗାଇ ବାଳିଲାକା କରିଦେଲେ ।

ଭାଇ ଦୁଇଟି ଦେବବାଞ୍ଛିତ ମେହି ମମତାରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ, ଦୂଦୟର ଦୂଦୟ ମିଶାଇଦେଇ ସେହି କୁତ୍ତିଆଟିଲା ସ୍ଵର୍ଗର ନନ୍ଦନକାନନ କରିଦେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତା ବେଶି-ଦିନ ପାହା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ବିନୋଦଙ୍କର ବହୁତ ବାଧାବାଧକଟାରେ ବିପିନ ଅନ୍ତର୍ଭାସରେ ବିବାହକଲେ । ହାରମଣୀ ଘରକୁ ଆହିବାମାତ୍ରକେ ବିପିନଙ୍କୁ ସରଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୁପେ ବଦଳିଲେଗରି ଜଣାଗାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ବିନୋଦଙ୍କ ସରଳ ପ୍ରାଣକୁ ରାହା ଦିଲେମାତ୍ର ଛୁଲୁରୀପାଇ ନଥିଲା ।

ବିପିନ ଜମେଦାରରେ କୁତ୍ତିର ଲାଭ କର ବେଶ ଦୁଇ ପଇସା ବୋଜାଗାଇ କଲେ । ବିନୋଦ ଘର ଖରର କିନ୍ତୁ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ମସ ଶେଷରେ ଦରମା ଗଣ୍ଠାକ ନେଇ ଭାଇଙ୍କ କିମ୍ବା ଭାଇଙ୍କଙ୍କ ଧରିଦିଅନ୍ତି । ଯେଉଁଦିନ ଯାହା ଶାପରାତ ମେଲେ ଗଣ୍ଠିଏ ଖାଇ ନିଜ କାମରେ ଲାଗିଥାଏନ୍ତି । ଅଣି ଅମୁକ ଜିନିଥଟା ନାହିଁ ବୋଲି ଭାଇଙ୍କର ବରଦ ହେଲେ, ବିନୀନ ବାଧା ଦେଇ କହି ଉଠନ୍ତି, “ଦୁଇ ଥାର, ଥାର, ସେ ପିଲାଟାଙ୍କୁ କଣ କହୁଛ ?” ସେ ପିଲ, ଦୂଦୟର ବିନୋଦ ଭାଇଙ୍କ ନିକଟରେ ସବୁଦିନହିଁ ପିଲ ।

ହାଶମଣିଙ୍କ ପରମର୍ଶରେ ବିପିନ ବିନୋଦଙ୍କ ବିବାହ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ସୁଅ ବାବାଜୀକୁ ଦୂରବର୍ଷ । ସୁଶୀଳାର ଢଳ ଢଳ ସ୍ଵଦର ସରସତାଭାବ ମୁହଁଷ୍ଟ ଯେପରି ଘରକୁ ଆଲୋକିତ କଲ, ସେହିପରି ଦୟା, ପ୍ରମଧୁଣ୍ଡ ନିଷ୍ପତ୍ତ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ମୋହନ କରିଦେଲ । ବିପିନ ଶଣକପାଇଁ ବିମଳ ଆନନ୍ଦ ଉପରେଗ କଲେ, ପରିଶ୍ରଣରେ ତାଙ୍କ ଦୂରଦୟ ରୟାରେ ଥର ଛିଠିଲ । ଏ ସଥା ହରସ, ଚିର ସୁନ୍ଦର ନନ୍ଦନ ନନ୍ଦର ଗୌରବର ତଣ୍ଡବ ଦୂରଦୟ ତାଙ୍କ ଅଖି ଅଗରେ ନାଚି ଗଲ । ତାଙ୍କର ଦୂରଦୟ ଛାଇ ପଡ଼ିଲ, କିନ୍ତୁ ବିନୋଦ ଏହା ସୁଧୂରେ ସୁଦା ଅନୁମାନ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ— ସୁଶୀଳା ତି ଦୂର କଥା ।

ହାଶମଣୀ ଦେଲେ ଘରର ମାଳିକ । ବିଭାଗକ ଘେନଗାରରେ ଘର ଚଳାଇ, ସେ ସାକଷାତକ ଶେଜିଗାରକୁ ନିରାର ପାଣି କରିନେଲେ । ହିଁସା, କପଟତାର ସୀମା ଛୁଲୁଁ ନ ଥିବା ବିନୋଦ ଓ ସୁଶୀଳା ସେହିପରି ସରସପାଞ୍ଚ, ବିମଳ ଅନନ୍ଦରେ ଦିନ କାଟିଲେ ।

ଶିଖିନ ଯାହା ଭୟ କରୁଥିଲେ, ତା ଏବେଦିନେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲ । ହାଶମଣିଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ଚେପ୍ତାରେ ଦୁଇଶାଇ ଭିନ୍ନ ଦେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ନିରେଦକର ଦୂରକ୍ଷିତ ଶିଶୁପାନ୍ତାନ— ତିନିର୍ବର୍ଷର ସୁଅ, ବର୍ଷକର ଛିଥ ।

ଏବେଦିନେ ବିନୋଦଙ୍କ ଘରଚିନ୍ତା ଲାଗିଲା । ସେ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ଯତ୍ନମାନ୍ୟ ଅନ୍ତରେ ଘର ଚଳିବା ଅସମ୍ଭବ । ହାତରେ ତ ପାହୁଳଟିଏ ସୁକା କାହିଁ । ଏ ଅଭିଭାବ ତାଙ୍କ ଦୂରଦୟକୁ ଯେତେ ଆପାତ କରୁଥିଲ, ଭାଇକ ବିଛେଦ ତାଂଠ ଶତପ୍ରଶେ ଦେଖି ବାଧ୍ୟଥିଲ । ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ସେ ଉଦୟକର କରିରେ ପଡ଼ିଲେ ।

ସୁଶୀଳାର କାର୍ଯ୍ୟନିଯୁକ୍ତତା ଯୋଗୁଁ ବିନେଦିଲୁଁ ଅଭିଭାବ ଦେପର କାହିଁ ନଥିଲା । ଯେଠରେ ଓଡାକନା ପକାଇ, ଦିଲକ୍ଷ୍ୟ ଦୂଧ, ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ମନମୁତ କଳ ଶାଚଭାବ ଦେଇ ସେ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଦିନ କଟାଇଲା ।

(ଗ)

ଦାନମଣୀଙ୍କ କଡ଼ା ହୁକୁମରେ ବିପିନ ବିନୋଦଙ୍କ କେତେ କଳେ ଦେଖା ସୁଦା ବେଳେପରନ୍ତ ନାହିଁ । ଦିନେ କଜ ରହୁ ଆୟୁଥିବା ବେଳେ ବଢ଼ରେ ଦିନୋଦ-

କର ଦେଖା ମଳିଗଲା । ଖାଦରେ ଛାତା ନାହିଁ କି ପାଦରେ ଯୋତା ନାହିଁ । ମୁହଁଷ୍ଟ ଶୁଣି କଳା ପଡ଼ିଯାଇଲା । ଏହା ଦେଖିଲାଗଣ ନିପାନ୍ତକ ଅଖିରୁ ଦୂରଧାର ଲୁହ ନିଗତ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଏବେ ବିଧାକୁ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଯେ, ସେ ଦୂରୀ ନ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଅଳାଙ୍କରଣର ମୁହଁ ମହାବିତାକୁ ହୋଇଗଲା । ବିନୋଦ ଟିକିଏ ଧୀର ଗନ୍ଧରେ ସେତକବାଟ କଟଟର ନିଜ ଗନ୍ଧବ୍ୟ ମର୍ଗରେ ଝୁଲିଗଲେ ।

ସେ ଦିନ ତମାମ ସୁଶୀଳା ସ୍ଵମାଙ୍କୁ ନ୍ରୀତ ଓ ଅନ୍ୟ ନିଷ୍ଠ ଦେଖିଲ । ବିରମାର ପରୁରିବାରୁ ବିନୋଦ କହିଲେ, “ଖାଇ ଆଜି ବାଟରେ ଦେଖିଲେ, କିନ୍ତୁ ମୈଦିଲେ ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗେ ସ କେ ମୁହଁ ବୁଲଇ ଦେଲେ ।” କଥ କହୁ କହୁ ତାଙ୍କ ଧୀର୍ୟବନ ଭକ୍ତିଗଲ । ସେ ପଲଙ୍କ ପର ଭେ ଭେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ । ସୁଶୀଳା ସାନ୍ତୁମା ଦେଇ କହିଲ, “ତାଙ୍କର ବା ଦୋଷ କଣ ? ବାବାଜୀ ବୋଇବ ଡରରେ ତ ସେ ଅମ୍ଭିର ।”

+ + + +

ରଜର ସଜବାଜ ଦିଥ ବିନୋଦଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ । ସୁଶୀଳା ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ସହ ରଖିଥିଲ, ସଜବାଜର ପୁଣ୍ୟଦିନ ବିନୋଦଙ୍କୁ ଦେଇ କହିଲ, “ନାଥ, ତମପାଇଁ ଯେ ତାଏ ଲୁଗା ଅଣିବ, କାଲି ତମର ଜନ୍ମଦିନ ।” ବିନୋଦ ଟିକିଏ ଅନାକ୍ ହୋଇ ସୁଶୀଳାକୁ ଗୁହୁଟିଲେ, ପରେ କ’ଣ ଭାବି ଟଙ୍କାଧର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଜାରକୁ ଲୁଗିଗଲେ । ସୁଶୀଳାର କଥ ଭାବି ତାଙ୍କ ଦୂରଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଂଚିରିଲ । ସେ ଭାବିଲେ, ସୁଶୀଳାତ ନନ୍ଦଷ ନୁହେଁ, ଦେଖ ! ମୋପର ହତ୍ୟାଗର ଭାଗ୍ୟରେ ସେ ଭାଗ୍ୟ ବିନମୟ କର କି କଷ୍ଟ ନ ପାଉଛୁ । କାଲି ରଳ, ସମସ୍ତେ ଦୂରାଳୁଗା ଦିନିବେବ, କିନ୍ତୁ ସେ —, ନା, ମୋର କନ୍ଦୁଦିନ ନହେଲ ନାହିଁ । ଏଥରେ ତାପାଇଁ ଖଣ୍ଡ ଶାଢ଼ୀ ଅଣିବ ।

ଦୋକାନଠାରୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା କାଲିକର ଖଣ୍ଡିଏ ପାଟିଶାଢ଼ୀ ଧର ବିନୋଦ ଯେବେବିବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦାନ୍ତ୍ୟଧର ବେଳିଏ ଦିନୁମୂଳ ଯେ ଡଳୁଗା ଥୁଆ ଦୋଇଛି: ସେ ଅଶ୍ୱୀୟ ହୋଇ ଯାଇ ସୁଶୀଳା ମୁହଁକୁ ଗୁହୁନାରୁ ସୁଶୀଳା କହିଲ, “ଖାଇ ପଠେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।” ବିନୋଦଙ୍କ ଅଖି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲ, ସେ ଲୁଗା ଫେରଇଦେବାକୁ ବସିଲା

ସୁଶୀଳା କହିଲା, “ହୁଁ, ଭାଇଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟହେବ । ସେ ବୋଧକୁ ବାବାଙ୍କ ବୋଇଙ୍କୁ ଲୁଚିଲୁ କର ଦେଇଛନ୍ତି । ଲେଉନ୍ତର ଦେଲେ ସେ ଜାଣିବେ । ଭାଇଙ୍କୁ ବହୁବ ଦିରଷାର କରିବେ ।” ବିନୋଦଙ୍କ ସବୁ ଦିନୁ ତୁଟିଗଲା ।

ସଜନାଜନି ସେ ଦୂଆଲୁଗା ପିନବା ପୁଷ୍ପରୁ ସୁଶୀଳାକୁ ଦୂଆଶାଢ଼ୀ ନ ପିନାଇ ପୁଣିଲେ ନାହିଁ ।

(୫)

ବିପିନ ବିନୋଦଙ୍କ ଯେଉଁଦିନ ବାଟରେ ଦେଖିଲେ ସେହିଦିନୁ ତାଙ୍କର ମନ ଚିତ୍ରପୃଷ୍ଠା ହୋଇ ଉଠିଲା । ହିମେ ଜନ ହେଲ, କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ଜନ ମଧ୍ୟ ଶୁଭ୍ୟ ଭୟକ୍ଷର ହୋଇ ଉଠିଲା । ବିନୋଦ ଏହା ଶୁଣିଲାପିନ୍ଦ୍ରି ଦୁଲକୁ ନୟାଇ, ଯାଇ ଭାଇଙ୍କ ଶୋଇଲାପରେ ପଦ୍ମଥିଗଲେ । ଦ୍ୱାରମଣି ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲା ପରି ଶୁଣାଇ ଶୁଣାଇ କହିଲେ, “ଭାଇ, ଭାଇ ବୋଲି ପାଣି ପରି ନ ଥିଲେ । ଏତେ କ୍ୟାପ୍ତହୋଇ ଚଢିଲେ କିଏ ଟିକିଏ କ’ଣ ପରୁଛୁଛି । ସୁଖବେଳେ ସମସ୍ତେ ସଖା, ଦୁଃଖବେଳେ କିଏ କାହାର ମ ?” ବିନୋଦ ଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ବପି ଅଛିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଦ୍ୱାତ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲେ, “ମୁଁ କାଣି ନ ଥିଲି ଦୂଆଗୋର । ଏଇଲାଗେ ଜାଣିବାମାଧିକେ ତ ଆସୁଛି ।” ବିପିନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ତନ୍ତ୍ର ଲାଗି ଆସୁଥିଲା, ବିନୋଦଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ସେ ଅଣି ପୋଟାଇ ପୁଣିଲେ ; ପାଖରେ ବସିବିଦୁଇବାକୁ ଠାରିଦେଲେ । ବିନୋଦ ପାଖରେ କଷି ଭାଇଙ୍କୁ ଆଉଁସି ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଅଣି ଦୁଇଟା ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଅଜି କାଲି ଦ୍ୱାରମଣିଙ୍କର ବେଗୀ ପାଖରେ ଦେଖା ମିଳିବା ବଜି କଷ୍ଟ । ବିନୋଦ ଘରଦିନ ସେବା ଶୁଣ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି; ଦଶ ଦେଖି ଠକ ସମୟରେ ଆପିଧ ଦେଇଥାନ୍ତି । ବାଲି, ସାବୁ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଦରକାର ସେବେବେଳେ ତା ନିଜେ ତିଆରକରି ବେଗୀକୁ ଶୁଅର ଥାନ୍ତି । ଦ୍ୱାରମଣିଙ୍କୁ ସହରବୁ ତାକୁର ଆଣିବା କଥା କହିବାରୁ, ସେ ମୁହଁଟା ଓହଳାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ଏ ତ ମାସି ମସେ ହେଲ ଘର ଶୋଇଲେ, ମୋ ପାଖରେ ପାହୁଳିଟି ସୁଜା ନାହିଁ; ତାକୁର ତକାଇବି କେମନ୍ତି ?” ବିନୋଦ ଆଉ କିନ୍ତୁ ନ କହି ସହରବୁ ତାକୁରଙ୍କୁ ଭାଇଙ୍କୁ ତକାଇ

ପଠାଇଲେ । ତାକୁରଙ୍କ ଆପିଧ, ବିନୋଦଙ୍କ ଅକ୍ଷୁନ୍ନ ସେବା ଶିଶୁଙ୍କରେ ବିପିନ ବାବୁ ପ୍ରସ୍ତୁ ଦେଇମାସ ପରେ ଭଲ ହେଲ । ଜାଣି ଶିଶୁ ଶଶୀର, ମଳନମୁଖ ଓ ବିଶାଦଭରି ଦୃଦ୍ୟର ପୁଣି ସମୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

(୬)

ବିନେ ହେବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦୁଆରେ ପାଚର ପଡ଼ିଥାଇଲା । ଏଣିକ ଦ୍ୱାରମଣିଙ୍କ ଯିଦି, କେମନ୍ତ ଦାଣରେ ଚାଟ ଚନ କରିଦେବେ; ମାତ୍ର ବିପିନ ହିଁ ଅଜ, ହିଁ କଲି କହ ସମୟ ଗତାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ଦିନେ ସେ ଶୁଣିପାରିଲେ ଯେ, ବିନୋଦ ନିଜର ଘର ଡିବ ଖଣ୍ଡ ମହାଜନ ପାଖରେ ବନା ପକଇଲୁ । ଟଙ୍କା ପରିଷୋଧର ନିଆଦ ଆସି ସରବା ଉପରେ । ଟଙ୍କା ନ ପାଇଲେ, ମହାଜନ ନାଲିପ କର ଡିବଖଣ୍ଡ ନିଜମ କରିବ । ବିପିନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବାତଚନ ପରି ପୁରିଗଲ । ଆଖି ଲାଲ ଲାଲ ହୋଇଗଲ । ସେ ତତ୍ତ୍ଵଶାହୀ ତମ ତମ ହୋଇ ବିନୋଦ ଦିନେ ଦାଣଘରକୁ ପରିଗଲେ । ବିନୋଦ ନିଜର ଅବଶ୍ୟକତା କଥା ଚିନା କର ଶୁଣ ମନରେ ଖଣ୍ଡିଆ ଚରକିଟାରେ କସି କ’ଣ ଜୁଥିଲେ । ବିପିନ ସଗରେ ଥର ଥର କହିଅଛିଲେ “କୁଳାଜାର, ପେଟକୁ ଶାଇବାକୁ ନମିଲିଲାଗି ଉପାସରେ ମରିଥାନ୍ତି । ଘରଦିନ ନ ହୋଇଥିଲେ, ସରଦିନ ବନା ପକେଇଥାନ୍ତି କାହିଁକି ?” କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ କହିଲେ ନାହିଁ । ମାରବନ୍ତର ତାଙ୍କ ଆଣିବୁ ଦୁଇଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ହିସନ ପୁଣ କହିଲେ, “ଯା ର ମୋର ଆଜିତାରୁ କେହି ନୋହୁ । କ’ଲି ସକାନ୍ତ ମୁଁ କାଣ୍ଟ ବନ କରି ଦେଉଛି !” କହି କହି ସେ ଯେପରି ଭବରେ ଆସିଥିଲେ, ସେହି ପରି ଶୁଳିଗଲେ ।

କବାଟ କୋଣରେ ଠିଆହୋଇ ସୁଶୀଳା ସବୁ ଶୁଣଥିଲା, ବିନିନ ଦାଣଙ୍କ ଯିବାରୁ ଆସ୍ତେ ଆପିଧ କହିଲ, “କାହିଁକି, ସବୁକଥା ପିଟେଇ କହିଦେଉନ ?” ବିନୋଦ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ହୁଁ, “ଭାଇ ଭବିବେ କଣ ?”

ଆରଦିନ ସକାନ୍ତ ଦାଣ ଶୁଳା ହେବାର କଥା, କିନ୍ତୁ, ଶତିରୁ ଦ୍ୱାରମଣିଙ୍କୁ ଭୟକ୍ଷର ଜର । ବିପିନ

ସହରକୁ ଲୋକ ପଠାଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡିକାଇ ଆଣିଲେ । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଦିନେ ମାତ୍ର ରହି ଗୋଟିଏକା ଦଶଟଙ୍କା ନେଇ ସନ୍ଧାନକୁ ସହରକୁ ଯିବାକୁ ବସ୍ତିଲେ ।

ବିନୋଦଙ୍କ ଦୁର୍ଗା ଶୁଣିଲ ବେଳେ ବିପିନ୍ଜଳି ଦୃଢ଼ମୁଖରେ ଯେଥରି ବିଜ୍ଞାପନ କ'ମତ୍ତୁ ସ୍ଥଳ । ହଠାତ୍ ଡାକ୍ତର ଭାବାନ୍ତର ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଲା । ଦିନକୁ ଦଶଟଙ୍କା ! ତେବେ ମୋ ପାଇଁତ ଅନ୍ତରି ଦଶଥର ଡାକ୍ତର ଅଣ୍ଟମାରୁଥିବେ, ଏତେଟଙ୍କା ଦେଲ କିଏ ? ହାରମଣୀ ? ନା, ସେତ ପାହୁଳଟିଏ ଦେଇ ନଥିବ, ତେବେ—ତେବେ କ'ଣ ଦିନୋଦ ? ବିନୋଦ କ'ଣ ମୋରିପାଇଁ ଘରଭିତ୍ତ କହା ପକାଇଛି ? ତାହାଦେଇଲେ କହିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଭାବନାର ଥଳ ନାହିଁ କି କୂଳ ନାହିଁ । ଭବ ଭବ ବିଠନ ଡକ୍ଟର ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ବାପୁଙ୍କ ପରି ଯାଇ ପରୁରିଲେ, “ଆପଣର ମନେ ଶିଷ୍ଟଧ ଦେଉଥିଲେ, କାହିଁ, ସେ ଟଙ୍କାତି ମୋଠରୁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।” ଡାକ୍ତର ସ୍ଵରେ ସ୍ଵରେ କହିଲେ, “ବିନୋଦ ବାବୁ ତା'ସବୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପରିଶୋଧକରି ଦେଇଛନ୍ତି । ପେଥୁମାର୍ଗେ ଆପଣଙ୍କ ଆର ଭବିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।” ବିନୀନ ପରୁରିଲେ, “ଆପଣ କେତେ ବିଲ୍ କରିଥିଲେ ?”

ଡାକ୍ତରବାବୁ—ଦୁଇଶ ପମ୍ପଣ ।

ବିପିନ୍ଜଳି ଦୃଢ଼ମୁଖ ତମକ ଉଠିଲା । ସେ ଦୌର୍ଯ୍ୟଧର ଡକ୍ଟର ବାବୁଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାୟ ଦେଇଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇ ମହାଜନଙ୍କ

ଟଙ୍କା ଅସଲ ସୁଦ ପରିଶୋଧ କରି ତମୟୁକ ଫେରଇ ଆଣିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଯରେ ଆଳୁଅ ଲିଗାଇ ବିପିନ ବାବାଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ଦିନୋଦକ୍କ ଡାକ୍ତର ପଠେଇଲେ । ଦିନୋଦ ଭୟ-ଚିତ୍ତରେ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲମ୍ବନକେ ବିପିନ ଉଠୁଯାଇ ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡର ପକେଇଲେ, ଦୁଇ ଆଣିରୁ ଝର ଝର ହୋଇ ଲୁହ ବୋଦି ଗଲା । ବିନୋଦଙ୍କ ଆଣି ମଧ୍ୟ ଖଲିପଡ଼ିଲ ନାହିଁ । ଆବେଗ କମିଶଳ ପରେ ବିନୀନ ଅନ୍ତରକଣ୍ଠରେ କହିଲେ, “୦ଳ ମତେ ଠକିଦେଉଛୁ, ରହିବୁ କେଉଁଠି ?” ବିନୋଦ ଅବାକ ହୋଇଗଲେ । ଭାଇ ଏ କଥା ଜାଣିଲେ କିମ୍ବର ? ଡାକ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ । ବିପିନ କହିଲେ, “ସେଇ କଥା ମତେ କହିଲୁ ନାହିଁ, ହିଁ ମୁଁ କୃତ୍ୟ - ।”

ବିନୋଦ ଡାକ ଗୋଡ଼ିତଳେ ବସିପଡ଼ି କହିଲେ, “କ୍ଷମାକର ।” ବିପିନ ଡାଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ିତଳେ କୋଳକୁ ଟାଣି ଆଣି କହିଲେ, “ରୁ ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବୁ ଭାଇ, ମୁଁ କ'ଣ କ୍ଷମା ଦେବି ?”

ସେତେବେଳକୁ ହାରମଣୀଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଖୁବ୍ ବଢ଼ି ଯାଇ ଥିଲା । ସେ କଷ୍ଟ ସହି ନ ଦାର ବିଜାରେ ପଡ଼ି ଏପଟ ସେପଟ ଦ୍ୱାରା ଚିନ୍ତାର କରୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ଉଦୟନାଥ ପଟ୍ଟଙ୍ଗୀ

ମୁମୁର୍ତ୍ତି ।

ମୁମୁର୍ତ୍ତି

ମୁମୁର୍ତ୍ତି ଶାମ୍ବିନୀ, ଡାର
ବେତି ପ୍ରିୟ ପରିଜନେ
ସେବା ସୁଶ୍ରୁତାରେ ରତ
ମୁମୁର୍ତ୍ତି ତା ମନୋଭବ କରୁଛି କଥିତ । ୦ ।
ବୃଥା ପୁରୁ ମିତ ଆଦ
ଏ ଯାହାଙ୍କ ବାଣୀ ଡାକ
ସମ୍ବଲେ ସମ୍ପର୍କ
ରହନ୍ତା ସହୃଦୟତା କି ଏ ଧର କଷ୍ଟେ ? । ୧ ।

କୁଳମ୍ ପୁଳମ୍ ହେ
କୁଳମ୍ ପୁଳମ୍ ତଥା
“ଅସ ବିଦ୍ୟାର ଶୁଣେ
ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅମ୍ବୀମୁନା” ସବଶେଷ୍ଟ ମଣେ । ୨ ।
ଅନ୍ତମ ପ୍ରଯାଣକାଳେ
ମୁମୁର୍ତ୍ତି ଅତ ଆରୁ
କେବ କାହାଠାରୁ ହାୟ,
ହସି ଅବା କାନ୍ଦ କ'ନ ସେ ଚିର ବିଦ୍ୟାୟ । ୩ ।

ହେ ବାନ୍ଦକେ ସରଗଲ
ସରଗଲ ଭବଧାମେ
ଅରିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଏବେ,
ପୁଣ୍ଡି ଦିଶିଲଣି ଦେଖ ! ସବୁ ଅକୟବେ । ୪ ।

ବରତବ ନାହିଁ ଆଉ
ମାରୁଆଛି କ୍ଷମା-ରିକ୍ଷ
ପୁରବସି ପ୍ରତିବାସି
ହେ ଦେଶ ଦିଦେଶ ବାସି ମାନସ ନିବାସି ! ୫ ।

ତୁମୁସଙ୍ଗେ ଲେବେକାଳ
ସାଧହୃ କା ହୃତ ଅବା
କେବେ ଅଞ୍ଜନେ ଉଞ୍ଜନେ,
ନ ଧରିବ ଦୋଷାଦୋଷ ମୋ ଅବଦ୍ୟମାନେ । ୬ ।

ନେଉଛୁ ମେଲଣି ମନେ—
ପୁତ୍ରମିଦି ଏଥୁଁ ମନ
ରହିଜାଲ କିମ୍ବା ସର
ପୁତ୍ରପଥେ ଶେଳଯାଏ କେତେ ଦୁଃଖ୍ୟବଳୀ । ୭ ।

ମାଳ ସୁନିର୍ମଳ ପୁର୍ବ—
ଶୁଭୁବେଶେ ଉଷାଦେଶୀ . ଉଦୟାଦ୍ଵାଦୁ ଚୁଲେ
ହୁବି ବିଦାୟ ଦିଅନ୍ତ୍ର
ମେଲଣି ଘେନାନ୍ତି ହୁବି କମଳିମା ପଢି । ୮ ।

ଦୁଇରଠେ ପ୍ରେମାଦେଶେ
ଦିବ୍ୟ ମଳୟ ପବନେ
ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପାଦୁର ଡାଳେ
ମଧୁରମୟରେ ରବନ୍ତ ପକ୍ଷୀଏ ସେକାଳେ । ୯ ।

ସେହି ରମ୍ୟକାଳେ ଯେବବ
ଶେଷୁଥାର୍ଥ ନାନାରଙ୍ଗେ
ମନ୍ଦିର ପରିଷରରେ
ଉଠୁଣ ଥାଏ ଉନ୍ନୟ ସେ ସୁଖ ସେବନେ । ୧୦ ।

ଶୁଭୁଥାଏ ଦେବର୍ଜନୀ—
ହେଉଥାଏ କେତେ ଭବ
ମନେପତେ ଅକ୍ଷୟାତ
ଆଜି ସେହି ରମଣୀୟ ବସନ୍ତ-ପ୍ରମତ୍ତ । ୧୧ ।

ଯେବେ ଉତ୍ତର ତଣ୍ଡାଶୁ
ପାଟିଯାଏ ମହା ପୁଷ୍ପ
ସବେ ଜଗମ ପ୍ରାବର
ହୋଇଯାନ୍ତି ଅପ୍ରଦଳ ଦ୍ଵିନ କଲେବର । ୧୨ ।

ମୁମୁଥାଏ ବାତାବର୍ଧ
ଉତ୍ତୁଥାଏ ରେଣୁ କଣ
ବନ୍ଦୁଥାଏ ଝଞ୍ଜାବାତ
ଶୁକ ସର୍ପ ଶୁମ୍ଭ ସମ ବିଷମ ବିଷକ୍ତ । ୧୩ ।

ଧକାଉଥାନ୍ତ କେ କାହିଁ
କରୁଁ ଯେତେ ପ୍ରିୟମେଲେ
ଶୀଘ୍ର-ଉପରୁର ମାନ,
ତା ସଙ୍ଗେ ମନେପଡ଼େ ସେ ନିଦାନ ମଧ୍ୟାତ୍ମା । ୧୪ ।

ଯେବେ କଳା ବଳାହକ—
ଅଛାତ ଜନ୍ମାଏ ଜନ୍ମ ।—
ତୁମ ଦିବସରେ
କମଳ କ୍ଷମକୁ କ୍ଷମ ତମକାଏ ବିଶ୍ୱ । ୧୫ ।

କମ୍ପୁଥାନ୍ତ ବଜୁନାଦେ
ବାତ୍ୟାଶାତେ ଝୁକ୍କି-
ବର୍ଷାଧାର ଅବରଳ
ବରଷାଧାର ଅବରଳ
ବରଷାଧାର ଅବରଳ
ବରଷାଧାର ଅବରଳ । ୧୬ ।

ଯେବେ ବା ବୁଝି ବିରମେ
ପାଟିଯାଇ ଧରେ ଖଣ୍ଡ—
ଲକ୍ଷତ ରହ୍ଯାଇ ପୁଣ୍ୟ
ରୁଚିର ଦଶର ଆହା
ପାଇ ଧୂମରିତ ଅଜା
ମାଜି ଚତାଇଛୁ ବିଧ ଅବା ନୁଆରଙ୍ଗ । ୧୭ ।

ବର୍ଷାବାର ଧୌତ ରୂପ
କି ମଧୁରେ ସୌର କରେ
ପଦ୍ମର ଶେଷ ଗଞ୍ଜ ଶୋଭେ ଅତିଶୟ । ୧୮ ।

ମୁଖେ ଉଠେଇ ମହୀ
କାର୍ଯ୍ୟକଶେ ଏଣେତେଣେ
ସେହି ଦିବ୍ୟ ଦୁଃଖ୍ୟର
ପ୍ରକୃଟ-ସାମ୍ବାନ୍ଧ ସବୁ ମନେପଡ଼େ ଅଜି । ୧୯ ।

ଯେବେନ୍ତିତ ଜଳ ତେଜ
ହୋଇଯାଏ ପୁନିର୍ମଳ
ମନେପଡ଼େ ମରନାଇମ—
ଶରତ-ଶୁକଳ-ପତ୍ର-ପ୍ରଦୋଷ ସୁଷ୍ମା । ୨୦ ।

ଘସି ଯାଇଥାଏ ଶୁଭ୍ର
ହସି ହସି ଶଶି ପଶ—
ଯଶେ ଦଶି ଲୁଚିଯାଏ
ବିଶୁ-ରଜ-ୟବନିକା ଫେର କି ଘୋଡ଼ାଏ ? । ୧୨ ।

ଶାତଭାନୁ କର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ବିହରେ ଧୀରେ କମାଇ
ପୁଣି କରିଛି ଶିତିର
ତେ ଏ ମନୋହାରିତା ଜାତ କୌମୁଦିର । ୧୩ ।

ଦିନସେ ତପନ ତାପେ
ପ୍ରତ୍ୟାମ ମୋତନେ ଅଳା
ଖୋଲ ଅଙ୍ଗ ଶୀତ-ମାରେ
ଚନ୍ଦ୍ରକା ବୋଲି ବ୍ୟକନ କରଇ ସଧିରେ । ୧୪ ।

ହେମତେ ଯେ କାଳେ
ଦିଶର ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୂଳ
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଦରରୁ ଦନ ଘନ
ବଢ଼ଇ ସତତ ଅଛି ଶୀତ-ସମୀରଣ । ୧୫ ।

ନିଶିରେ ଶିଶିରେ ବାୟୁ—
ଦିଶର, ଦିଶେ ଧୂଷର—
ତାବସପତ ତାବସପତ୍ର
ଶହ ଉପଶହ ସବେ ପାଣୁର ଦିଶନ୍ତି । ୧୬ ।

କୁହୁ-ତିଥ ନିଶିଥରେ
ଦୃଥର ଯେବେ ତମେର -
ଗଲକଳେ ଯଥା ମୋତି
ସେ ଅଛି ତମିସ୍ତେ ଦିଶେ ଖାଦ୍ୟାତିକା ଜ୍ୟୋତି । ୧୭ ।

ନେଇ ନିଶ୍ଚପ୍ରତ୍ତିତା ଘରେ
ପ୍ରଦେଶ କୁହାଟ ଶୁଭେ
ଶୀତବୟ ତାଙ୍କି ଅଙ୍ଗ
ମନେପଡ଼େ ସେ ଶପୁନ ପ୍ରଣୟିମା ସଙ୍ଗେ । ୧୮ ।

ଶୀତଦିନେ ଦିନମଣି
ଦକ୍ଷିଣକୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ
ମୀମବନ୍ଧୁ ମୀମବାଦ
ଶିଶ ପ୍ରଶିଶରେ ଭେଦ ବହେ ଦିବାନନ୍ଦ । ୧୯ ।

ବଳେ ଶିର ବହୁତାପ
ବଢ଼ଇ ରୁଚ ତହତ—
ଆଦିପ ଦେବନେ
ଭୋଜନେ ଶମ୍ବନେ

ଅଭ୍ରଶଣ ନଭେ
ଯା ଏ ତା ଗରଭେ
ଯଶେ ଦଶି ଲୁଚିଯାଏ
ବିଶୁ-ରଜ-ୟବନିକା ଫେର କି ଘୋଡ଼ାଏ ? । ୨୦ ।

ସୁଷବରେ ହ୍ରାସହ୍ରାସ
ତା-କାନ୍ତ କରେ ମନୋଷ
କର୍ତ୍ତର-ପ୍ରାଣୀଗଣ,
ଦିବସଟ ଯଥାତଥା କରନ୍ତି କ୍ଷେପଣ । ୨୧ ।

ଆସେ ବନ୍ତି ଏକେ ଧର୍ମ,
ଅଧିକ ଶୀଘ୍ରକ ପୁଣି
ଦ୍ରୁଦ ଅନ୍ତର ଶୀତଳ
ଭ୍ରେତ୍ୟନ ଶୀତଳକ୍ଷେତ୍ର କହିବା କି ପାଳ । ୨୨ ।

ଘୋଷି ଆସେ ଶେଷରାତ୍ରି
ବରଷୁଆଏ କାକର
ପେହ ନିଶି-ଶେଷରାତ୍ର
ମନେପଡ଼େ, ମନେପଡ଼େ ପ୍ରମ ଅନୁରାଗ । ୨୩ ।

ମନେପଡ଼େ ବାଲୁଲା,
ଯୌବନେ ଜୀବ-ଧୂର ମେ
ପ୍ରୋତ୍ତେ ଧର୍ମାର୍ଥେ ସାଧନା,
ବାର୍ଦ୍ଦକ୍ୟରେ ଘୋର ଯେବେ ସେକାଳ ଯାତନା । ୨୪ ।

ସଖାଗଣ ସହିତରେ
ରେଳ-ପଥେ କଳ-ପଥେ
କେତେ ଦୂର୍ଯ୍ୟ ଦରଶନେ
ବିହୁଯ ଆନନ୍ଦ ଭାବ ସଞ୍ଚରଇ ମନେ । ୨୫ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ କୋଟିକଥା
ପରକଣେ ହେଉଥାବୁ
କଣ୍ଠରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସେ
ଅକ୍ଷମ ପ୍ରକାଶେ, ଯାହା ମାନସେ ଆଭସେ । ୨୬ ।

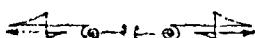
ଦେବ ମହିମାରେ ଯହି
ଯା ଶିଳ୍ପକଳାର ଆଜି
ଦଶିଯାଏ କ ଦିତି
ଏକେ ଏକେ ଶଙ୍କିତନ ଗଦା ପଦ୍ମ ଯେତ । ୨୭ ।

ଶୁଭଯାତ୍ରାଥାରୁ ମୋତେ
ଦୁଷ୍ଟବ—ବାଜଣାମାନ
ଦ୍ଵାଶ-ପ୍ରାଣ କି ତୃପ୍ତରେ
ଦେବବୁଜା ଉପଶୁର—ଉପକରଣରେ । ୨୮ ।

* “ପ୍ରିୟ-ସମ୍ବାଦଶେ ରମ୍ଭ
କହିବି ହେ ଆଗନ୍ତୁକ ଆସି ମୋର କବି
ବୁଣି ସାଧୁ-ସମୋଧନ
ଡାକୁଛ ଯିବି କେଣିକି, ସଙ୍ଗୟ ମୋ ମନେ । ୩୫ ।
କି ହେବୁ ନାହିଁ ଦୁରେ ଉଷ୍ଣ ବାଜଣା
ହେଉଛି କି ତଥ୍ କେଉଁ ଦେବଙ୍କ ମାଜଣା
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଅଜାନା
ଆସିଲୁଏଇ ଏଣିକି ଯାଉଥିବୁ ଜଣା । ୪୦ ।

ଭୁଲିଗଲି କି କଥା ମୁଁ
କି କହିଲି, ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରମ
ସ୍ଵର ଭଳି ଆସିଲଣି
“ନନ୍ଦଶ ତଷ୍ଠ, ଦେନସାରେ ଏଠାରୁ ମେଲଣି” । ୪୧ ।
ଏତକି ପଞ୍ଜୀଯକାର କରବ ବାନ୍ଧବେ !
ମୋ-ଆଶ-ବନ୍ଧରେ ଯାହା ରହିଲା ଏ ଭବେ
ସବ ସମୟ ଦେଉଛି
ବୁଝେବ ତହିଁ ଏଣିକି ଯାଉଛି, “ଯା-ଉ-ଛି” । ୪୨ ।

‘ ଶ୍ରୀ ମନକନ୍ତ, ରଥ

ବିଜ୍ଞଳା ଓ ଉଡ଼ିଶାର ଯୋଗ

(୨୮ ଭରଣ ଜୟ ହନ୍ଦ୍ୟା ୧୩୩୨ ର “ପ୍ରବାସୀରେ”
ଅଧ୍ୟାପକ ଶାୟକ୍ତ ପ୍ରିୟରଙ୍ଗନ ସେବକ “ବିଜ୍ଞଳା ଓ
ଉଡ଼ିଶାର ଯୋଗ” ଶାର୍ଷକ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।
ଏହା ସେହି ପ୍ରବନ୍ଧର ସାହିତ୍ୟ ସକଳନ । ପ୍ରମୋଦମାୟ
ଯ୍ୟାନମାନଙ୍କର ଅବଳକ ଅନୁବାଦ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ଓ
କେତେକ ଅଂଶ ପରିଦ୍ୟାଗ କରଯାଇ ଅଛି ।)

“ନର୍ତ୍ତମାନ ସାର ଘରତ ଜୀବନରେ ଗୋଟାଏକ ଗୋଟାର
ବା ସୁଲଭ ପ୍ରାକନ ପ୍ରମନ ଆସିଛି । ଶିମିକ ଠାରୁ ଆବମ୍ୟ
କରି ଦେଶର ବଜ ବଡ଼ ଲୋକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ
କାଣ୍ଡବୁଢାର ଗୌରବ— ଜାଣ୍ଡବୁଢାର ପ୍ରଶଂସା । ବର୍ଷମନ
ଏହା ହୃଦୟରୁ ଜାଣ୍ଡବୁଢାର ଯୁଗ । ଆମେ ନର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ଵରେ
ଘରତରୁ ଏକ ଓ ଅଣ୍ଟା, କରି ଦେଖିବାକୁ, ମାତ୍ର ଏହା
ସୁଚରୁ ତାକୁ ଖଣ୍ଡଶଃ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଜାଣି ରେଖିବା
ନିବାନ୍ତ ଦରକାର । ନୋହିଲେ ଘରତକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା
ବା ଭାବିତର ବିଶାଳ ବନ୍ଦରେ ନିକକୁ ଲଗାଇବା ସୁଦୂର
ପରବତ, ଆକାଶ କୁନ୍ତୁମରେ ପର୍ଯ୍ୟବସ୍ଥିତ ସିନା !

ଅଗନ୍ତର ପୁଷ୍ପା ଓଲଟାଇଲେ ଜଣାପଦ୍ମ ଯେ, ବିଜ୍ଞଳା
ଓ ଉଡ଼ିଶା ପରମର ଦନ୍ତସ ଘରରେ ଜଡ଼ିବ ଥିଲା । ବଡ଼
ପରିତାପର ବିଷୟ, ଆଜି ଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ସହାନୁଭୂତିର
ଏକାନ୍ତ ଅସବ । ଦୁର୍ବିକ୍ଷା ଉତ୍ତରେ ଗୋଟାଏ ତୋର
ପାର୍ଥକ୍ୟ - ଦାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବଧାନ । ବିଜାଣ୍ଡି ଘୁଣା ଓ ଅଙ୍ଗନତା
ପରମରର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ବୁଝାଇଦେଇବ ସିନା ! ଏକାଶୀୟତାର
ସୁରଗରେ ଏହାକୁ ନେଇ ଘରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ି ଇଠିବିଟିକି !

ବିଜ୍ଞଳା ଓ ଉତ୍କଳ ମଧ୍ୟରେ ଭର୍ଷା ଓ ବିନଦିଷ ଆଜି ବିଭି
ପ୍ରବନ୍ଧ । ପରମର ପରମର ପୁରୁଷ ମାତ୍ରବାକୁ କୁଣ୍ଡା ବୋଧ
କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ଯେ ନିଶ୍ଚିଲ ଘରତ ଗଠନରେ ଭାଷଣ
ଅନୁବନ୍ୟ । ଆଜି ଉତ୍ସବକୁ ହୃଦୟର ମୋହ ପୁରୁଷବାକୁ
ହେବ । ଭର୍ଷା ବଦଳରେ ପ୍ରାପି, ଶନ୍ତି ବଦଳରେ
ଆସୁଧାକା ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ବିଜ୍ଞଳା ଓ ଉଡ଼ିଶାର ଏହି ନିକଟ ଦନ୍ତସନା ସିଲ
ବୋଲି କେଉଁଠା ବିଜାନିର ଅଥବା କେଉଁଠା ଉଡ଼ିଆର,

* ଏହି ସଦ୍ୟର ୩୫, ୪୦, ୪୧ ପଦରେ ଉଚ୍ଚତ ବିନ୍ଦୁ ଅନ୍ତର୍ଭକ୍ତ କଥାଗୁଡ଼ିକ ମୁମୁର୍ତ୍ତିଭ୍ରାନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ
କୌଣସି ଅଶ୍ରୁର ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିବୁ ।

ତାହାର ମଣ୍ଡିଯୁ ଲାଗି ଆଜି ଦୁଇକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଳ ଲାଗୁଛି । ବୌକ ଗାନ ଓ ଦୋହାକୁ ବଙ୍ଗାଳ କହେ “ମୋର”-- ଓଡ଼ିଆ କହେ “ମୋର” । ଚର୍ଚାପଦରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଯୋଜନା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଆଜି ଓଡ଼ିଆର ଏବଂ ଯେଉଁ ସବୁ ସାଧକର ଉଚ୍ଛଳାଶ ଦେଖାଯାଏ, ସେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶାଗତ ବୋଲି ଫଳ୍ପିଲେ ପୁଣ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର ଯାଇଛି । ମୁଣି ଗୋଦିନକୁର ସନ୍ଧିଷ୍ଠ ଗ୍ରହଣ ବଙ୍ଗଲା ଭଲ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟର ନିଜସ୍ଥ କଥା ।

ସେବନ ବଙ୍ଗଲା ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଭବସ୍ତ୍ରୋତ ଏକ ଦିଗରେ ଧାର୍ଯ୍ୟକୁ—ଯେଉଁ ଦିନ ଶାରେତନ୍ୟ ପେମର ଫର୍ଶରେ ବଙ୍ଗାଳକୁ ଶତ ସହସ୍ର ପ୍ରାଣକୁ ଫୁଲାଇଲେ । ଶାରେତନ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର କଗନ୍ଯାଥକର ଯେଉଁ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ତାହା ଉଚ୍ଛଳାସ କବାପି ଭୁଲ ନପାରେ । ସେତେବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥକର ବ୍ୟୁତର ରଖେଇଶ ବର୍ଷ । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ବ୍ୟାସ କବି । ‘ନବାଶ୍ଵର’ ରହରେ “ଭଗବତ”ର ମୁକ୍ତିନା ଶୁଣାଇ ଦେଲେ । ଧନୀର ପ୍ରାସାଦ, ଦୁଃଖାର କୁଟୀର, ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ “ଭଗବତଟଙ୍ଗି” ତାର ଅମୃତମୟ ଝଙ୍କୁତିରେ ନିତ୍ୟ ପରିପୂରିତ । ସେ ବୈଶୁନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଶାରେତନ୍ୟ ତାଙ୍କୁ “ଅତିବତ୍ତ” ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ । ଅଦ୍ୟମି ତେ ସେହି ସଦଗ୍ରେ ନମିତ । ନାଶକବି ମାଧ୍ୟମକର କାନ୍ତ ପଦାବଳୀରେ ଭକ୍ତ ବନ୍ଧୁତି-ରସ ଲାଗୁଇଥିବ ହୋଇଥିଲା । “ବଜୀୟ ସାହର୍ଯ୍ୟ ପରିଷତ୍ତ” ପଦିକାରେ ଶ୍ରୀମତ୍ ସମ୍ମାନିଶ୍ଚତ୍ର ରାଜୁ ଆଜି ଦୁଇଜଣକର ନାମୋଦେଶ କର ଅଛନ୍ତି—କନ୍ଦାଳ ପୁଣ୍ୟମୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ରାତ୍ରି । ଗତ ପୌଷ ସଥିୟା “ବଜାଣୀ”ର ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ କବିଙ୍କର ନାମୋଦେଶ ଥିଲା ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବୀର ଶେଷଶବ୍ଦରେ ନୟାଗତର ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଧର୍ମରେ ସଧାନନ୍ଦ କବିତ୍ୟେ କୁହା ଭୁମିଷ୍ଟ ହେଲେ । କବି କୁଳର ସେ ଅନ୍ୟତମ ମନୀ । ତାଙ୍କର ଉତ୍ଥାତ ଥିଲା “କବିଯୁଦ୍‌ଧ୍ରୁବୀ” ଓ କାବ୍ୟ ଥିଲା “ଶ୍ରୀର ଚନ୍ଦ୍ରମଣି” । ତା'ପରେ ଉଛଳ କାବ୍ୟଗନର ଉଛୁଳ ଜ୍ୟୋତିଷ ଅରମନ୍ୟ ସାମନ୍ୟମାନିହାରକର ଅଭ୍ୟଦୟ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟମୟ କାବ୍ୟ “ବିଦଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି” ଉଛଳ-ବାଣୀଙ୍କର ଗନ୍ଧାରର ଉଛୁଳକାର ଦେଇଛି ।

* ସୁରାତନ ‘ବଜ ଦର୍ଶନ’ର ପାଇଲୁ ଶୋଜିଲେ ଅନ୍ୟତମ ସାହୁତ୍ୟକ-ସ୍ମୃତିଧାର ଫଙ୍କାର ମୋହନ ସେନା-ପତିଙ୍କର ବଙ୍ଗଲା ଲେଖା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

କାନା ସଟନା ସୁଧରେ ବଙ୍ଗାଳ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ବସ ବାସ କର ଦେଇଛି । ମୋଗଲ ଓ ମରହଙ୍କା ଅମଳରେ ଅନେକ ବଙ୍ଗାଳୀ ଘର ଗୁଡ଼ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କଲେ, ଏହାର ପମାଣ ରହିଛି । ଏହି ସୁଧରେ ବଙ୍ଗାଳ ଓଡ଼ିଆ ସ ହିତ୍ୟର ଉପକାର କଲ । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ଉଛଳ ସହିତ୍ୟର ସ୍ଵରଣୀୟ ସାଧକ ଶ୍ରୀରଧାନାଥ ରାସ୍ । *

ଥୁକ୍ୟ ଦିଗରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ସାହୁତ୍ୟକ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଯେ କାବ୍ୟ ଉପାଦାନ ବିସ୍ତର ହୁଏହ କରିଛି, ତାହା ଅସ୍ତ୍ରୀକାର କରାଯାଇ ନପାରେ । ବଙ୍କିମ ଯୁଗର କଥା—ରଗଲାଲ, ବଙ୍କିମ ଓ ତା'ପରବର୍ତ୍ତୀ ନବାନ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଲେଖାର ବହୁତ ଉପାଦାନ ଓଡ଼ିଶାର । ରଜଲଲକ୍ଷଣ କାଷ୍ଟ କାବେଶ” କଥା ଭଗ (Plot) ଉଦାହରଣରେ ଯଥେଷ୍ଟ । ‘ଚର୍ଚା ପଦ’ର ଉତ୍ତିହାସରେ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶାଗତ କାନ୍ଦୁଗାଦର କଥା ଆମର ମାନସପଟରେ ଗନ୍ଧର ରଖାଯାଇ କର ନ ପାରିଲେ ସୁଜା ରଂରେଜ ଅଧିକାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଙ୍ଗଲା ସାହୁତ୍ୟରେ ଦୁଇଜଣ ଓଡ଼ିଶା ବାସୀଙ୍କର ପଦାଳ ମିଳେ । ଗୋପାଳ ଓଡ଼ିଆ ଓ ମୃଜୁକ୍ୟ ପଦଧାଳଙ୍କାର । ଯାହାତ୍ୟ ପ୍ରଭୁବର ସୁମଧୁର ଯେଉଁ କାବ୍ୟ-କଳା-କୁଶଳ କବିଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଝକାରରେ ବଙ୍ଗଲା ସାହୁତ୍ୟ ମୁଖରତ—ଧୂନିତ—ଝଂକୁତ ହୋଇଥିଲା, ଗୋପାଳ ଓଡ଼ିଆ ଦନ୍ତମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତମ । ସୁଣି ୧୦୧ ରେ ଫୋର୍ଡ ଉଚିତିକିତ୍ୟ କଲେଇବ ପ୍ରାପନ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟାକରଣ, ଥରଧାନ ଓ ପାଠ୍ୟପୁଷ୍ଟକ ରଚନା କର ଦେଇମାନେ ବଙ୍ଗଲା ପଦଧ ରଚନା ଶାତର ରତ୍ନି ପ୍ରାପନ କରିଥିଲେ, ମୃଜୁକ୍ୟ ପଦଧାଳଙ୍କାର ନିଧିରୁ ଜଣେ । ଦୁଇକର ସୁବ୍ରତ ଉଚିତିକିତ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବାକାରୀ ପଦଧାଳଙ୍କର ପଦଧାଳଙ୍କର ଶ୍ରୀରଧାନାଥ ମନଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱମୟ ପ୍ରେରଣ ଅଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ଶବ୍ଦବରସ୍ତୁ ଟିକିନ ବେଶୀ ବର୍ଷ ତଳକ କଥା ।

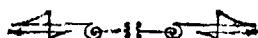
ସେବନ କୋଣାର୍କ ବିରଣ ରଚୟିତା ଶ୍ରୀମତ୍ ନିର୍ମଳ କୁମାର ବସୁଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଛି ଯେ, ସୁପତ ବିଦ୍ୟା, ମନର ନିର୍ମାଣରେ ଓଡ଼ିଆ ସହିତ ବଙ୍ଗାଳର ଦାତା ଶ୍ରୀରାମ, ଶୁରୁ ଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଅଦର୍ଶରୁ ଆଖି ଆଗରେ ଥୋଇ ବଙ୍ଗାଳ ଶିଳ୍ପରେ ଭାତ ଦେଇଛି । ଏ ସବୁ ସାହୁତ୍ୟ ବହୁଦିନର, ସହସ୍ର ବର୍ଷ ତଳକ ର ।

ଶାଲ ଶିଳରେ ଦୁହେ, ଅଳକାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବୁଝୁର
ଆସନ ଓଡ଼ିଆର ଦାବି । ଆଜିଯାଏ “ଅସ୍ତ୍ରାଦଶ କୃଷ୍ଣ
ବାରବିନାସିମା ଭୂଜଙ୍କ” ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରୂକଙ୍କର ‘ସାହୁତ୍ୟ
ଦର୍ପଣ’ ଘରଭରେ ସମ୍ମାନ ପାଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ବହୁବର୍ଷ
ଧର ବଜାଳକୁ ଅଳକାର ଶାସ୍ତ୍ର ଶିଖାଇଛି । ବିଦ୍ୟାଧଳ-
ଙ୍କର ‘ଏକାନନ୍ଦ,’ ବିଦ୍ୟାନାଥଙ୍କର ‘ପ୍ରତାପରୁଦ୍ୟମନାଶ୍ଚିତ୍ତର,’
ପଣ୍ଡିତରଙ୍କଙ୍କର ‘ରସ ଗଙ୍ଗାଧର’ ପର୍ବତ ଅଳକାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ
ଉଚ୍ଛଳ ମନୀଷର ପରିଚୟ । ଯଦି ସାହୁତ୍ୟ, ପ୍ରାୟତ୍ୟ ଓ
ଅଳ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଳଙ୍କୁ ଜାଗାୟ ଆସାର ଅରବ୍ୟକ୍ତ ବୋଲି
ସ୍ଵୀକାର କରିଯାଏ, ତେବେ ବଜାକା ଓଡ଼ିଶାର ଯୋଗ
ଅଛି ବୋଲି ଅଜୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ଅତିକୁ

ଉପେକ୍ଷା—ଅବହେଲା ସୁନ୍ଦର ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୁହେ । ଆମ୍ବ-
ମାନଙ୍କୁ ଅଗନ୍ତର ଉଦାର ଓ ମହିତ ଉପାଦାନ ପଞ୍ଚତ କର
ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚକ ଉବିଷ୍ଟତ ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ ।

ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍ତରର ଯୋଗ ସ୍ଥଳ ଓ ତହିବା ଏକାକ
ବିଧେୟ । ପରିଷ୍ଠର ଯେ ସହାନ୍ତୁତିର ଅଭିକ ହୋଇ-
ଯାଇଛି, ତାହା ଶୀଘ୍ର ବିଦୁତିର ହେବର କଥା । ହିଙ୍କ
ପ୍ରାଣରେ ମେଦୀ, ପ୍ରୀତ ଓ ଆସୀୟତାର ଆନ୍ଦୂଳ-ନିମଟ୍ଟ
ଉଦୟର ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତାନା ଲେଖା; ସେଥିପାଇଁ
ବଜୋହଳ ଦୁଇକର ଲିପିପତ୍ରବା ଉଚିତ ।”

ଅନୁବାଦକ
ଶ୍ରୀ ପାଧାମୋହନ ଗଢ଼ିନାୟକ

ପ୍ରାର୍ଥନା

“ପ୍ରାର୍ଥନାକୁଣ୍ଡଳୀ”

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଦେବ ! ଦୃଦ୍ଧ-ବିହାର-ରସିକ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟ-ପଥ-ଦରଶୀ, ଧାର୍ମିକ ?

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଷତ-ରିୟ-ଅର, ମହାଜନ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଭ୍ରାତ୍ର-ନେତ୍ର-ଅମୂଳ୍ୟ-ଅଞ୍ଜନ ?

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟ-ମୋକ୍ଷ-ଧରମ-ଆଧାର,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ମହାଗୁରୁ ଜ୍ଞାନଗଣ ଥାର ?

କିଏ ତୁମ୍ଭେ କାମ-କାନ୍ତି-ଜତ-ମନନାହର,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ସବ ସେହି-ପୁରତ୍ତ-ଅନ୍ତର ?

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟବାଦୀ-ଦୃଦ୍ଧୟ-ସମ୍ବଳ,

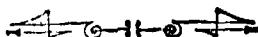
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ପାପକୀଷ୍ଟ-ନର-ଆଶାପୁଳ ?
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଭବିଷ୍ୟତ-ଜନନ-ନିର୍ମାତା,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଭୃକ୍ତ-ମୁକ୍ତ-ବର-ଜ୍ଞାନ-ଦାତା ?

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଦୃଢ଼ବ୍ରତ, ଦୃଦ୍ଧ-ଶର୍ଣ୍ଣ-ମଣି,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ବଳୀ, ଉବିବାନ୍ତବ-ଅଗ୍ରଣୀ ?

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଦୃଦ୍ଧେ ଧୀରବାଣୀ-ଉକାରକ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ନ ଚିନ୍ତିତ ଅଜ୍ଞାନ ବାଳକ ।

କିଏ ତୁମ୍ଭେ କୃପାବହୁ କହ ଅବଶେଷେ;
ଶୁଣ୍ଡିଯାଉ ସଶୟ ତା’ ଶ୍ରବଣେ ନମିଷେ ।

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ସମରେନ୍ଦ୍ର ପତ୍ର

ସେହିର ଭାବ ଗରେନ୍ଦ୍ର !

ନନ୍ଦଚାଳ ପରେ ତମର ଚିଠିଖଣ୍ଡ ପାଇ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭୂତି କଲି । ତମେ ଯେ ଆଜି ପେହି ପିଲାଟ ଦିନର ଧୂଳରେ ଅସନାହୋଇ ବୁନୁଥିବା ‘ଗର’ ନହୋଇ ଏକ ଜଗତ ବିଶ୍ୱାତ ସ୍ଵର୍ଗ, ମବଳ କାନ୍ଦୁ, ଶକ୍ତିମାନ୍ ଯୁଦ୍ଧକ ହେଲଣି ଏହା ମତେ ଆପୁର୍ବ ଗୌରବ ଓ ଅନ୍ତାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ତମେ ଅଜି ସାର ଦେଶରେ ପରିଚିତ ‘ଗର’ ବା ‘ଶରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ’ ଘବରେ ନୁହେଁ— ପରିଚିତ ‘ଶାମ ଗରେନ୍ଦ୍ର’ ଘବରେ । ଯୁଦ୍ଧକ ପ୍ରାଣ ତମକୁ ଚକତ ନେବରେ ବୁନ୍ଦୁ ହେବାର । ତମର ଶାସ୍ତ୍ରବିଜ୍ଞାନ ଅନୁଭୂତି ହୀଡ଼ା କୌଣସିରେ ସମସ୍ତେ ଆଜି ପ୍ରମୁଖ ଭାବ । ବୁନ୍ଦୁ ମୋର କୁଣ୍ଡେ ମୋଟ ହୋଇ ଯାଉଛି, ଗଙ୍ଗ ଉତ୍ତାପରେ ହୃଦୟ ପୂର ଯାଉଛି; କାରଣ ତମେ ମୋର ପିନ୍ଦିନର ସେହି ସେହି ଭାବରେ ଗରେନ୍ଦ୍ର ।

କିନ୍ତୁ ଗରେନ୍ଦ୍ର, ହୃଦୟର ଏ ପରମ ଅନ୍ତାଦ ବେଳେ, ମନର ଏ ଅସରିସୀମା ପ୍ରମୁଖ ବେଳେ ମନେ ପଢିଯାଉଛି, ଆଧୁନିକ ଜହାନର ସେହି ଭାବ-ସ୍ଵାପ୍ନାର କଥା, ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି ସେହି ଚିତ୍ର— ଯେବେଳେ ପ୍ରମୁଖ ଯୌବନ ଭାବ ଉଚ୍ଚଲୀୟ ଯୁଦ୍ଧକ ପ୍ରାପ୍ତିହାମ ଯୋଗୁଁ ଜୀବନର ସକଳ କର୍ମ-କ୍ଷେତ୍ରର ପାଇଁ ଦେଉଛି— ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଦେଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସନ୍ତୋଷ ମେଳେଇଆ, ମତ୍ତକ, ବିସୁଚିକା, ହୃଦୟରଗରେ ହାତାରକ ଶୁଭ୍ରତାନ୍ତିକାନ୍ତି । କାହାର ପ୍ରାଣରେ ସରସତା ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧକର ପ୍ରାଣର ସେ ଯୌବନ-ସୁଲଭ-ଦିକାମ, ସେ ଉତ୍ସଫୁଲ, ଦାସି, ତେଜ, ଉତ୍ସାହ, ସେ ସିଦ୍ଧିପରାମରି କେଉଁଆତେ ତ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଗଲଣି । ଯେଉଁ ଆତମ୍ଭୁତ ଦୁଷ୍ଟିକାଥ ଦେଖିବ ନିରୁଷାତ, ନିଷତ୍ତନ, ନିର୍ଜୀବତା । ଗରେନ୍ଦ୍ର, ତମର କଥା ଭାବ ଯେବେଳେ ଗବେହା ସରେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ଉଠେ, ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ ଏ ବିରିଷନ୍ତା ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଚିତ କରେ । ସେବେଳେ ହୃଦୟ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼େ, ଜୀବନ ଶକ୍ତିଶାନ, ରକ୍ତ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଏ । ଭବ ହୃଦ ନାହିଁ, ଏ ଜାତର ଏ ଦୁର୍ଦଶାର ପରିଶାମ କେଉଁଠାରେ ! ଏ ଅଭିଶାପର ଅନ୍ତର ମେଳଣି କେଉଁଦିନ ହେବ ! ମନେ ପଡ଼େ ଗରେନ୍ଦ୍ର, ସେହି ଇତିହାସ ଯୁଗର କଥା ୧ ହିମାଚଳ ଠାରୁ ସୀମାଚଳ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସ୍ଵାଧୀନ ଉଚ୍ଚଲର ପରିସୀମା ଅନୁମାନ କରି- ପାରୁଛନ ? ଗଜପତିଙ୍କ ବଜ ଅଭିନାତ ବେଶିଦିନର ନୃତ୍ୟ ପାଣି ମନେପତେ ସ୍ଵମରିଲା ଦେଖୀ-କୃଷକ-ସିମନ୍ତମା ପାଶର ଏକମାତ୍ର ପରଶମଣି ସେହି ସେହି ସ୍ଵର୍ଗମୟ ପୁଷ୍ପକୁ ଯେବେଳେକଳେ ପ୍ରାଣଭର ବୁନ୍ଦୁକ ଦେଇ ସମର-ପ୍ରାଣକୁ ଦସି ଦସି ଦିବାୟ ଦିବ— ଦେଶଯାଇଁ, ନ୍ୟୁନ ପାଇଁ ସୁଣି ମହିର ଓ ସ୍ଵାଧୀନତା ଧାରୀ— ଶତ୍ରୁ ବିବୁକରେ ଲାଗିବା ନିମନ୍ତେ । ଉଚ୍ଚଲର ଲୁଳବଧୁରଣ ଶୁଭରିଙ୍ଗ ହୁଲହୁଳି ଦେଇ ଜୀବନ ସଙ୍ଗୀ ପ୍ରିୟତମଙ୍କ ଦେଶର ସମ୍ବନ୍ଧ ନିମନ୍ତେ, ସୁଦୂର, ସୁଗୁର ସାଗର ପରିଜରେ ବାଣିଜ୍ୟ-ତଥା ସହ ଉପରାକ ଦେବା ବେଳର ଘଟକ କଣ ମନ୍ଦର ବିଷ୍ଣୁ ପାଇଁ ହୋଇ ଗଲଣି ଦିରେନ୍ଦ୍ର ! ପରୀ-ସିମନ୍ତମାର କମମାୟ ରୁପ ମାଧ୍ୟମ, ସେହି ସ୍ଵରକ-ସୁଲଭ ସରଳ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକଟ, ଯୌବନର ଉପର ସୁନ୍ଦର ପିନ୍ଦିନର ସୁବକର ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଚିତ୍ର, ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାଯଣତା, ନିଃସ୍ଵାର୍ତ୍ତ ଜନପେବା, ଶିଶୁର ସେହି ସୁକୋମଳ ହାସି, ଏକାବେଳକେ କଣ ମନ୍ଦର ଯୋଛି ହୋଇ ଗଲଣି ?

ଗରେନ୍ଦ୍ର, ଯୁଦ୍ଧକ ଭୁମ୍ଭେ— ଯୁଦ୍ଧକ ଚିତ୍ତ ବେଗରେ ଭୁମ୍ଭ ଅନ୍ତରରେ ଶେଖିଯାଉଛି; ସାଧକ ଭୁମ୍ଭେ ସାଧକର କଠୋର କୃତକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିପାରଇ; ନ୍ୟାନ ଭୁମ୍ଭ— ନୁହନ ଚିତ୍ତର ପୁଣ୍ଡି-ପ୍ରକାହ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭୁମ୍ଭ ହୃଦୟରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି; ପୁଣି ଗନ୍ଧ ଭୁମ୍ଭେ— ପରିଚାର ବିଜ୍ଞାପ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କରୁଅଛି । ତେବେ ହେ ନିଶ୍ଚାନ ଯୁଗର, ନୁହନ ଚିତ୍ତର ଗର ସାଧକ, ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧି, ସୁଦୂତ ଜାନିର ସୁତ୍ର ଶକ୍ତିକୁ, ପଣ୍ଡାବତ ଓ ପୁନ୍ରଗଠିତକର ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଭୁମ୍ଭେ କି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଅଛ ? ଏହି ସେଗ ତତ୍ତ୍ଵା ପୁଣ୍ଡି ବିଜ୍ଞାପ ସମ୍ବନ୍ଧର ଉପରାକ ପରିଶାମ କେଉଁଠାରେ ! ଜାଗାୟ-ସ୍ଵାପ୍ନାର ଭନ୍ଦୁ ପାଇଁ ଯେ ପରିଶାମ ଆବଶ୍ୟକ ଦାତା ଦଶଜଣକର ଅମାନୁଷିକ ବଳ ବିଭବରେ ହେବ ନାହିଁ କି କେତେଜଣ ଦୁଇ ତନିଗାଟା ମୋଟର ଗାଡ଼ି .

କବ କରିଦେଲେ ହେବ ନାହିଁ—ହେବ, ସାମନ୍ୟ ହୃଥିର ପଛକେ, କେତେଜଣ ଯୁବକଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ସାଧନାବେ; ଉନ୍ନିମୁକ୍ତ ପ୍ରାଣର ଅସୀମ ଦ୍ୟାଗ ଓ ପଣରେ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତର ଓ ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ରୂପରି ପରି କେତେଜଣ ଯୁବକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶ ଦରକାର କରେ ଗାରେନ୍ତି ! ଦେଶର ସ୍ଥାନ୍ୟ ପାଇଁ ଯୁବକ ପ୍ରାଣ, ଜୀବନ-ଧରଣକର ଲାଗିପଡ଼ିଲେ, ନାନା ନୂପୁରାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୟାୟମାନ ହୋଇ ବିନ୍ଦୁକ ଆରମ୍ଭ କରିଲେ । ସଂପାଞ୍ଚକରେ ସକଳ ଶେଣିର ଲେଜଙ୍କୁ ସ୍ଵପ୍ନ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୁଝାଇ ମେମାନଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ତନ୍ମୟ କରିଯାଇଲେ ବେଶ୍ବ ସହଜୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଲେକେ ସେହିଆନ୍ତକୁ ଡିଲିମିବେ ଓ ଜ ଭାୟୁ ସ୍ଥାନ୍ୟ ଦିନୁ ଦିନ ଉନ୍ନତ ଜୀବ କରିବ । ଜୀବନ୍ୟ ଜୀବନ ବିରୁଦ୍ଧ ନେଇ ଯେ କ୍ରୁଣ୍ଧାରଣା ଅଛି, ତାହା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ତମେତ ନିଜେ ଜାଣ, ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନ୍ୟପାଇଁ ଏହି ଭାଲୁ ଭାବ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ଅସଳନଥା ହେଉଛି, ଆମେ ଜାଣୁନାହିଁ କିମର ଶାରବାକୁ ହେବ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ କଥା ଯେ ଆମେ ଯାହା ଶାର ତା'ର ସଦ୍ବ୍ୟବହାର ଜାଣୁବା ଓ ହଜମ ବି କରିପାରୁନା । ଆଉ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅଭାବ ଯେ, ସ୍ଵପ୍ନ୍ୟର ସୁଗଠନ ନିମନ୍ତ୍ର, ଦେହର ଶକ୍ତି ଓ ମନର ସୁଣ୍ଠି-ବିକଣ୍ଣ ନିମନ୍ତ୍ର ଅଙ୍ଗୁଳନାଟି ଏ ଦେଶରୁ ଲେପ ପାଇବା ଉପରେ । ଜୀବନର ଶେଷହିନ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟକୁ ନିର୍ମିତ ଓ ସରିମେତ ଅଙ୍ଗୁଳନା କରିବାକୁ ହେବ ହିଁ ହେବ, ଏହାର ଅଭାବରେ ଜୀବନ, ଜୀବନ୍-ମରଣ ସଦୃଶ । ଏ ଦେଶରେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଦୁଆକଥା ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାର ପଞ୍ଜିୟ ସେହି ‘ଯାମା’ “ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି” ଓ “ଆଶତା” ଘର ଗୁଡ଼କ — ଯେଉଁଠାରେ କିଶୋ ପାଇ ଉଛୁଳ ପଞ୍ଜି କୃଷ୍ଣକ-ବାହୁମାନର ପରିପୁଣ୍ଣ ଥଳ — ବାସ୍ତବକ ବଢ଼ିଯତିଥି ଓ ସାଧନାର ମନ୍ଦର । ସେ ଗୁଡ଼କର ସୁନ୍ଦରୁକାର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ସୁଦିଗୁଳ ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାନ୍ୟ ଦେଶ ତମାମ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ, ଏହି ଯାଗାଦର ଗୁଡ଼କର ଆବଶ୍ୟକତା ନିର୍ମାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । ପ୍ରତି ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ସହରେ ସହରେ ରୁହିଆଏ ଯେତେ ଯୁବକ, ପୀଲ, ବୟସ୍ତ, ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି — ସେ କ୍ରାନ୍ତିଶ ହେଉ ବାକରଣ ହେଉ, ସେ ଧନ ହେଉ ବା କିର୍ତ୍ତନ ହେଉ, କିବନ୍ଦି ହେଉ ବା ମୁଲିଆ ହେଉ ସମ୍ପ୍ରେକ୍ଷନ ଦାବ ଭାବରେ ଅନୁତଥ ପ୍ରତିଦିନ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧୁମଧ୍ୟ କରିବା ଦରକାର । ଏଥିପାଇଁ ବନ୍ଧବର ଲାଗିପଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯେ ପ୍ରତିଦିନ କେବଳ ଭାଲିଭାବ ଶାରୁଛି, ତାକୁ ଅନୁଭବ ୧୦ମେନ୍ଟ୍ କରି ଅଙ୍ଗୁଳନା

କରିବାକୁ ହେବ । ଏହିକାର୍ଯ୍ୟରଙ୍ଗମ୍ଭାବୀ (Constitution) ପ୍ରମୁଖ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଦଳ ସମ୍ମିଳନୀ (All Parties convention) ର ଦରକାର ନାହିଁ କି ଟ ଉନ୍ନିଦଳରେ ବକ୍ତ୍ଵାଦେବାକୁ ହେବନାହିଁ । ବହୁତଦିନରୁ ଖପଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଇଛି । ଦେଶର ଯୁବକପ୍ରାଣ ଓ କିମ୍ବିତ ଦମାଜ ବ୍ୟାପ୍ତି ନିଷେଷଯୁକ୍ତ ବହୁତ ରଚନା ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଅସଲ-ହେଉଛି, କାମ କରିବାକୁ ହେବ । ଲୋକଙ୍କୁ ନ କହି କରିବାକୁ ହେବ, ଶିଖାଇବାକୁ ହେବ । ନିଜକୁ ମୁଣ୍ଡିଥାନ୍ତେ ସୁନିଧା ନେଇ (Practically) କରିବାକୁ ହେବ । ତାହାହେଲେ କେତେକ ଯୁବକ ଆବମ୍ବନ କର କେତେଦିନ-ପରେ ଫଳ ଦେଖିଲ ପର ଅନ୍ୟମାନେ ବିଳେ ବିଳେ ଆସିବେ—ତମକଥା ଶୁଣିବେ ଓ ନିଜେ କରିବେ । ଏହାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଦେଶ ବିଦେଶର ଲେକେ କିମର ସୁଖ ସବଳ ହୋଇଛନ୍ତି, କିମର ସ୍ଥାନ୍ୟର ନିୟମ ପାହାଇଛନ୍ତି, କିମର ଶାରିଛନ୍ତି, କିମର ବାସକରିଛନ୍ତି, କିମର ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରିଛନ୍ତି, ଯତ୍ତାର ଏତେ ଶି ଶୁ ନଷ୍ଟ ହେଉନାହାନ୍ତି ଉତ୍ସାହ ଉତ୍ସାହ ବିଷୟ ଲେକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତ୍ର ମ୍ୟାଜିକ୍ ଲିଙ୍ଗନର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ହେବ ।

ମୋଟ ଉପରେ ସ୍ଥାନ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଦିର ଅଣ୍ଟାଇ ପାରିଲେ ଲେକେ ସ୍ଥାନ୍ୟର ନିୟମ ପାଳନ କରିବାପାଇଁ ବିଶ୍ଵ ହୋଇ ଉଠିବେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତାହା ପ୍ରଗୁରିତ ହୋଇଯିବ । ଲେକେ ସ୍ଥାନ୍ୟ ସବଳ ହେବେ । ସ୍ଥାନ୍ୟ ସବଳ ହେଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଛପୁଞ୍ଚା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ତମେ ତମେ ଦେଶର ମନୁଷ କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତ୍ର ଉଠି କାର୍ଯ୍ୟଦଳା ପାଇଁ, ଯୁବକ ପ୍ରାଣର ଉଷ୍ଣତା, ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ, ସାହସ ଓ କର୍ମପ୍ରବଣତା ଜନ୍ମିବ । ଦେଶରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତ୍ର କମ୍ପିଯୁନ୍ଟ ଅଭାବ ରହିବ ନାହିଁ । ନିଜ ଘରକୁ ସୁନ୍ଦର, ସବଳ କରି ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଉଷ୍ଣତା, କମ୍ପି ଓ ଧୈର୍ୟ ଜାଗିବ ହେବ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ମହାଭାଗ୍ୟ କାନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସମକଷରେ ଝୁଲିବ । ନିଜ ବାହୁମାନ, ଶକ୍ତି ଓ ଜୀବରେ ଓଡ଼ିଆ ଜଗତ ସମ୍ମିଳନ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହେବ ।

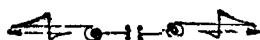
ଗାରେନ୍ତ, ତମପର ଯୁବକ ଥାଉ ଥାଉ ଏକଥା ଅଟକି ଯିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ଵାସ ହେଉ ନାହିଁ । ତମ ଉପରେ ମୋର ଏକା କାହିଁକି, ଦେଶର ସ୍ମେତ, ସହାନୁଭୂତି ଆଶା ଓ ବିଶ୍ଵାସ ରହିଛି । ତମେ ନିଜେ ଯେପରି ଏବେବଢ଼ ସମୁଦ୍ର ଶକ୍ତିମାନ ହୋଇ ବାହାରିଛ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବ

ବନ୍ଧୁ ସାଙ୍ଗ ସାଥକୁ, ତମର ଦେଶର ଶତ ଶତ ଯୁଦ୍ଧକ
ଭାଇଙ୍କୁ, ହଜାର ହଜାର ଦିଶନାସୀଙ୍କୁ ତୁମେ ସେହି
ସୁଖ, ଶାନ୍ତିମୟ ପଥରେ ନେଇପାରିଲେ ତୁମେ ତରକାଳ
ନିମନ୍ତେ ଅମର ଦ୍ୱୋର ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ କରିବ । ତମେ
ଜୀବନରେ ପରମ ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । ଜୀବନ

ଭୁମର ମହାତ୍ମା ହେବ, ପଦିଷ୍ଠ ହେବ ପୁଣି ମୁନର ଓ
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହେବ ।

ଭଲାଖୁ । ଏ ବୟସରେ ଶାତମନି କ୍ୟାମ୍ବାମ ଆରମ୍ଭ କରି
ପରମଶାନ୍ତି, ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥି । ମନ ଶରି
ଭବତ୍ପଳୁ ଓ ଜାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଲିପିଯାଉଛି । ମୋର
ସବ କାଶଳ । ମେଘ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ତମର ଭାଇ—ସମ୍ମରନ୍ତ ।
ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ବିଧାଶ୍ୟାମ ଦାସ

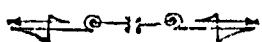

ନେଇରାଣ୍ଡ୍ୟ

— 1 —

କରିବି ଲୟୁ ଏ ଦୁଃଖୀ ହୃଦୟର
· ପାଇବି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟନା ।
କଳପକା-ଉତ୍ତରନୁ ମୁଁ ବିଜନେ
• ତୋଳି କେତେ ସ୍ଵେଚ୍ଛ-ସୁଧିକୁ-ସୁମନେ
ମନୀୟରେ ଗୁଡ଼ିଥିଲି ହାର ଯଟରୁ
ଭେଟିବାକୁ ତୋତେ ଭାଲି
ଉଦ୍‌ବିଷ୍ୟ-ଜୀବନ —ଆଶା-ପଥେ ପରି
ହେବ ବା ସୁତ୍ତ ସଙ୍ଗାଳି ।
ଆଶା ନାହିଁ ତରିବାକୁ ସୁଖଦିନ
ଥିଲ ମନେ ଲାଭ ତବ କୃତ୍ତା-ବିନ୍ଦୁ
ନେଇରଣ୍ୟ-ତରଙ୍ଗ—କରଳ-କବଳେ
ପଢ଼ ଭସଇ ମୁଁ ଏକା
କିନ୍ତୁ କେ ଲାଗିବ ନିଯୁତ ବିଧାନ
ଏମା ମୋ କରିମ ଲେଖା ।

ଶ୍ରୀ ହରିବନ୍ଦୁ ଶତର୍ଥୀ

କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶ

(ପୁର୍ବାନୁବୃତ୍ତି)

ଏହାଇବ୍ରା ଆହୁର ଦୁଇବାର ସ୍ଵେଚ୍ଛାଜୀବଙ୍କ ମାତ୍ରାମହୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଗ୍ରେତ୍ତ ନିଜେ ଆସି କଳିଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍ତଳ ଜୟ କରିଥିବା ବିଷୟ ହିତାଳ ଦେବାଳୟର ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିମାନଙ୍କରୁ ଜଣାଯାଏ ।

ଶୈତଗଙ୍କ ପରାକ୍ରମ—

ମାତ୍ରାମହୁ ପରପରାତାପକ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ବୋଧକ୍ରମ କାଳେ ଶୈତଗଙ୍କ ଦେବଙ୍କର ପୁର୍ବ ଦିଗ୍-ବିଜୟ ବାସନା ଉଦୀପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ପୁର୍ବରେ ଉତ୍ତର ଉତ୍ତଳ ଗୌଡ଼ ଓ ମନାରଗଡ଼ ଜୟକର ସ୍ଥିର ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରକୁ ଗଜାନାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଜଣେ ସେନାନୀୟକଙ୍କର ଶିଳା ଲେଖାରୁ ତାହା ପଞ୍ଚ ଜଣାଯାଏ । ସୁତରଂ କଣ୍ଠୀଟି ଭାଷାମୟ ଶ୍ରାକୁର୍ମ୍ ମନରପ୍ରଭାବିନୀ ଲେଖର ଅନୁବାଦ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରକାଶ କଲୁଁ ।

“୧୦୫୭ ଶକ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରାଗ୍ରେତଗଙ୍କଦେବ ଚନ୍ଦରର୍ଭୀ ଉତ୍ତର ପୁର୍ବପ୍ରକାଶ ସମସ୍ତ ଦେଶ ଜିଣି ଗଣା ଓ ଗୌଡ଼ମୀ ଗଜାମଧ୍ୟ ସକଳ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନ କର ଦେବତା ରୁଷ ପିତ୍ର ଓ ବ୍ରାହ୍ମଶଙ୍କର ତୃପ୍ତିବିଧାନ କରିଥିଲେ, ତାହାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଠାଣାପଦ ହାତଗୋପ ସମୁତ ଆସ୍ତରମ୍ବୁଦ୍ଧ ମେଦିଯୋତ ୧୦୫୭ ଶକ ସମୟରେ ଶ୍ରାକୁର୍ମ୍ ଦେବଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଛୁଦୁ ଅଣ୍ଟୁ ଆଏ ଅର୍ପଣ କଲେ ।”

ମାଦଳାପାଞ୍ଜି—

ଶ୍ରୀ: ୧୩୪ ଦରେ ଶୈତଗଙ୍କଦେବ ଉତ୍ତର ଦିଗ୍-ବିଜୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ । ଶକ ୧୦୫୪ ବା ଶ୍ରୀ: ୧୩୩ ଦର ଦିକ୍ଷୟାଦଶମୀ ଦିନ ଉତ୍ତଳ ପିତ୍ରାସନରେ ଶୈତଗଙ୍କ ଦେବ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ଲେଖା ଅଛି । ତାହା ଠିକ୍, କାରଣ—ଶ୍ରୀ: ୧୩୩—୧୩୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତଳର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ବିଜୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଲୁଚିଥିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେ ।

ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ଚାତଙ୍କ ପୁର୍ବ କୁଡ଼ିଙ୍ଗ ସ୍ଵାକ୍ଷର ନିଲେ । ତାହା ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ: ଶୈତଗଙ୍କ ଉତ୍ତଳରେ ଅର୍ପିତ ହେବା ପୁର୍ବରୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ସେତବେଳେ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଗ୍ରେତ୍ତ ଶ୍ରୀ ୧୧୫ ଦରେ ନିଜ ନାତକ ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥ ଓ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିଃକ ଆସି ଉତ୍ତଳ ଜୟ କରିଥିଲେ ସେବନ ଠାରୁ) ଉତ୍ତଳକୁ କରଦ କରିଥାଇଥିଲେ । ୧୪ ବରସ କାଳ ଉତ୍ତଳ କଳିଙ୍ଗର ଉତ୍ତଳ କରଦିବଜ୍ଞ ତୁମେ ଥିଲା । ମୁଢ଼ାର୍ ତେବେଳେ କଳିଙ୍ଗ ଶତର ଅପର୍ବତ୍ତ କୁଡ଼ିଙ୍ଗ ବା କୁଡ଼ିଙ୍ଗ ନାମରେ ଶୈତଗଙ୍କଦେବ ଉତ୍ତଳରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଉତ୍ତଳାରିଷେଳ ପରେ ଶୈତଗଙ୍କ ବା ଚାତଙ୍କ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ଅତିଏବ ଗଜବଶାନ୍ତି ପ୍ରଶ୍ନିରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ—

“ଦେବେଷୁ ଗବିର ଭବତ ପ୍ରଥମ କୁଡ଼ିଙ୍ଗ
ଯଂ ଶୈତଗଙ୍କ ଇତି କେତନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟି ।”

ଅର୍ଥାତ୍—ଉତ୍ତଳରେ ଗଜବଶର ପ୍ରଥମ ରାଜା କୁଡ଼ିଙ୍ଗ, ଯାହାଙ୍କୁ କେହି କେହି ଶୈତଗଙ୍କ ବା ଚାତଙ୍କ ନାମରେ ଅଭିଷିତ କରନ୍ତି । ଏ ସକଳ ବିଷୟ ବିଶ୍ୱର କଲେ ଲତାପ୍ରାସ ସମୟେ ବୋଧନ୍ତୁ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ରୂପାଦାନ ; କିନ୍ତୁ ତାହାର ପୁର୍ବପର ସଗତ ସନ୍ତର୍ଭ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଚୀନତାରୁ ସହଜ ନୁହେ । ଶୁଭ ମହ ସହିକାରେ ସମନ୍ୟ କରିବା ଦରକାର ।

ଏ ରାଜା, ରାଜୀ ବିଲେନ ଦେବଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକରେ ବନୀ କରିଥିଲେ; ମନ୍ଦାର ଦୁର୍ଗ ବିଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ଏବେ ସୁଶ୍ରୀ ଶ୍ରାଜଗନ୍ଧାର୍ ଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ, ଆଉ ନିଜି ସ୍ଵେଚ୍ଛାଜୀବଙ୍କ, ଶୈତଗଙ୍କ, ଶୈତଙ୍କ, ଗଜେଶ୍ଵର, ଶୈତଙ୍କ, ଶୁଦ୍ଧିଙ୍କ ଓ କୁଡ଼ିଙ୍କ ନାମରେ ଅଭିଷିତ ହେଇଥିଲେ । ଉତ୍ତଳ ଗଜବଶାନ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଜଣେ ସୁପ୍ରତିକ ଜାଣିଶାଳୀ, ଗରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ପଣ ସମ୍ବାନ୍ଧିତ ଓ ଅନେକ ସୁଶ୍ରୀଶାଧାର ଥିଲେ । ସମ୍ବାନ୍ଧିତ

ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ବୋଧହୃଦୟ—“ନା ବିଷ୍ଟଃ ପୁଥିଶବ୍ଦ ଦରିଦ୍ର” “ଅଣ୍ଣାନାଂ ଲେକ ପାଳାନାଂ ମାଦାର କିମିତୋ ନୁପଥ” ଇତ୍ୟାଦି ଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ମୃତି ହୋଇଥିବ । ନ ହେଲେ କି ଏହାଙ୍କ ଜୀବନର ଯେ କୌଣସି ଘଟନା ସୁଜାତାଚାଙ୍କ ଚିତ୍ରରେ ଅମୃତ ଧାରା ଢାଳି ଦିଅନ୍ତା ? ସାର ପ୍ରସବିମା ମାତୃଭୂମିର ସୁଖଶାଳୁଳ କାରକ ଏତାତୁଶ୍ୟ ବାର ସନ୍ତାନକର ବିଶ୍ଵ ବିମୋହନ କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଶରେ ଓ ସମୟର ଅନ୍ତର ଗୌରବ ସ୍ମୃତି କଲେ କାହା ଚିତ୍ର ବିସ୍ମୟାନନ୍ଦ ପ୍ରବାହରେ ନିମନ୍ତନ ନ ହେବ ? କିନ୍ତୁ କି ଦ୍ୱାରା କଥା, ସେପର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନ ଚରିତ ଅଜି ଉଛଳରେ ଏକାତ୍ମ ଦୂର୍ଲଭ ! ନିଜର ଅମୂଳରହୁ ଦ୍ୱାରା ଉଛଳ ଆଜି ବିଦିଷ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆଧାର ହେଲେହେ ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦର ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ଏହି ଚିତ୍ରରେ କେତେକଣ ଉତ୍ସାହ ଦେଶବାସୀ ସେହି ମନୋମୁଖ୍ୟକର ଜୀବନ ଚରିତ ଅଙ୍କନ କରି ସ୍ଵୀୟ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦର୍ଶନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଛଳୀୟଙ୍କର ଧନ୍ୟାଦାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଜୀବନ ଚରିତ ବାସ୍ତ୍ଵବିକ ଭାବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଥାଳବିଷ୍ୟ ବିଷୟାବଳୀର ସଂଗ୍ରାହକ ମାତ୍ର । ଅତିଥି ଆମେ ପ୍ରିୟ କରୁଁ — ସବସାଧାରଣଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଏ ସମୟରେ ଯେ ଯାହା କିନ୍ତୁ ପାଇବେ, ତେବେଳେ ସେ ତାହା ସଂଗ୍ରାହକଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ ଉପାସିତି କରିବେ, ଏହି ବିଷୟ ଚିତ୍ରାକର ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳ୍ପି ସମନ୍ୟରୁ ସଂଗ୍ରହନ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଵନାମଧନ୍ୟ ଶକ୍ତି ଗୈତନଙ୍କ ଦେବକର ଶଣୀ, ଦୂତ, ମନ୍ତ୍ରୀ, ସେନାପତି ଓ ସାମନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କର ନାମ ଧାରୀ ପ୍ରକୃତି କେତେ ଗୁଡ଼ିବ ବିଷୟ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରକାଶ କଲୁଁ ।

ଶଣୀ— ୧ କଳିଙ୍ଗ ମାଟମହାଦେଶ ଜେମା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ପାଠମାଦାଦେଶ ବା ଗୁଣ୍ଡିରୁ ପାଠମହାଦେଶ । ଏ ଗୁଣ୍ଡିରୁ ମନ୍ତ୍ରର ନିର୍ମାଣ କରି ନିଜ ନାମରେ ଗୁଣ୍ଡିରୁ ଯାତାର ସ୍ମୃତି କରିଥିଲେ । ଏହି ଜାତିନାମ ସଙ୍ଗ ଶିରେମଣିଙ୍କ ନାମ କେବଳ ଉଛଳରେ କାହିଁକି ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଅନେକ ପ୍ରାନ୍ତରେ ସୁଜା ପ୍ରଚାରିତ । ଏହିତାର ସୁରକ୍ଷା ଜଣାଯାଏ, ଭାରତର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ନିଯନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଯାଏ ଏବଂ ଗୁଣ୍ଡିରୁ ଯାତା ହେଉଥିବୁ, ବୋଧହୃଦୟ ସେ ସକଳ ଶଣ୍ୟ କାଳେ ସେହି ମହାମା ଗୈତନଙ୍କର

ଅଧୀନୟ ଥିଲା । ସୁତା ଲେକାନ୍ଦିକା (ଏହାଙ୍କ ମାତା ନାମ ସୋମାନ୍ଦିକା) । ୩ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ୪ ଶ୍ୟାମଳା, ୫ ପୁଣୀ, ୬ ସ୍ଵରକମା ବା ଅର୍କମା, ୭ ଶ୍ରୀମା, ୮ ଶଜଳା, ୯ ଲାଲାବତୀ (ଏହାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେଶ) । ୧୦ କୁଶଳା ବା କରିଶମ୍ବା, ୧୧ ଦେନ୍ଦର, ୧୨ କୁମୁଦ କାମୋଦିମା, ୧୩ ମଳୟ ବା ମଳୟବତୀ (ଏହାଙ୍କ ମାତା ଅମାମ, ପାତା ଶିକ ପାଦ ଶେଶର) । ୧୪ ଉନ୍ନିଶ୍ଚ, ୧୫ ଚନ୍ଦ୍ରରେଣ୍ଟ, ୧୬ ପଦ୍ମା, ୧୭ ଲବାନ୍ୟାତ୍ମ, ୧୮ କଲ୍ପିଶବତୀ, ୧୯ କାନ୍ତି ଶ୍ୟାମଳା, ଏହି ଉଣିଶିଟି ଶଣାଙ୍କର ନାମ ମିଳେ । “ରଜା-କୋ ବହୁ ବନ୍ଧିଷ୍ଠଃ” ଉକ୍ତ ଯଥାର୍ଥ ।

ପୁତ୍ର— ଉକ୍ତ ଶଣାଙ୍କମଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କମ୍ପୁଶ କାମୋଦିମା ଶଣାଙ୍କତାରୁ ୧ ମଧ୍ୟକାମାଣ୍ଡିବ ଦେବ ବା ଜନଟଶୁର ଦେବ, ଉନ୍ନିଶ୍ଚ ଦେବକତାରୁ ୨ ଦେବ ଦାସ ରଣରକ ସଥିବ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଷୀ, ଚନ୍ଦ୍ରରେଣ୍ଟ ଶଣାଙ୍କ ୩ାରୁ ୩ ରଜ ରଜ ଦେବ ଓ ୪ ନରପତି ବା ଅନିସୁଜଭ୍ରାମ ଦେବ, କାନ୍ତି ଶ୍ୟାମଳା ଶଣାଙ୍କତାରୁ ୪ ଅନିସୁଜଭ୍ରାମ ବା ଅନଙ୍ଗ ଭ୍ରାମଦେବ, ପୁଥୀଶଣାଙ୍କ ତାରୁ ୫ ଉନ୍ମାବଲ୍ଲଭ ଦେବ, ଓ ଦେଲ୍ଲବ ଦେବକତାରୁ ଅଟହାସ ଦେଇ ଜନ୍ମଗହଣ କରିଥିଲେ । ଏତଭିନ୍ନ ଏ ରଜାଙ୍କର ଆହୁରି ଅନେକ ସୁତ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଧାରି ମେଲିନାହିଁ ।

ତ୍ରୀତା— ୧ ମଳୟକଣ୍ଠ, ୨ ପେମାତ୍ର ନାମରେ ଏହାଙ୍କର ଦୁଇଟି ଅନୁଜ ଥିଲେ ।

ମନ୍ଦୀ— (୧) ଦିଦି ନାୟକ, ଏ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ରୋକ କୁଳ ତଳକ ବ୍ରାହ୍ମମାର୍ଯ୍ୟ ଉପାଧରେ ଭୂଷିତ ଥିଲେ ଏବଂ ତାମର ଚେତୁତୁର ଅଧିଶ୍ଵର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଶଜଧାନା ବଳଙ୍ଗ । (୨) ଶବ୍ଦିଶାମାତ୍ୟ, ଏ ଏହାଙ୍କ ଭାରୀ ମାଙ୍କମା, (୩) କୁମାର ନାରାୟଣ ବାହ୍ମନାପତି, ଏ ଅନ୍ଧାକଳ ନିବାସୀ ଓ ମହା ପତ୍ରିତ ଥିଲେ । (୪) ବେଲିନ ମନ୍ଦୀ, (୫) ରେତନ ମନ୍ଦୀ; ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରାଣ୍ତ, ଏ କାୟୟ କୁଳ ସମୂତ ଥିଲେ ।

ମହାମାଞ୍ଚିଲିକ— ଏହାଙ୍କ ଶଜହାବସରରେ କଳିଙ୍ଗରେ ରନ ସମୟରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ରୂପଶରୀ ମହାମାଞ୍ଚିଲିକ ରୂପେ ଶାସନ କାରୀଙ୍କରେ ନିଯନ୍ତ୍ରଣ ଥିଲେ । (ପ୍ରଥମ) ଶ୍ରାନ୍ତ ଥ, ଏ ମାଞ୍ଚିଲିକ ଚକ୍ର ବାରଣ ବ୍ରାହ୍ମଶରୀ ଉପାଧ ଭୂଷିତ ଥିଲେ । ଏ ମହା ଧାର । (ଦ୍ୱିତୀୟ)

କେଶବାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁଣି କୋଳ ଶିଠାତୀ ମହାମାଣ୍ଡଳିକ ।
(ତୁଣ୍ଡୟ) ସାହୁଶୀପୋତ ପୁଣି ଅମୃତ ମହାମାଣ୍ଡଳିକ ।
(ବ୍ରଦ୍ଧି) ଶ୍ରୀ ୧୦୬୪ ବରେ ଶ୍ରୀନଥକାମାଣ୍ଡଳ ଦେବ
ଚନ୍ଦନ ।

ସେନାପତି—(୧) ପୋନ୍ଦୟଗତ ଦଣ୍ଡନାୟକ
(ମାତା କୁପିମାୟା), (୨) ବେମାଣ୍ଟ ମାଳିଯା ନାୟକ
(ମାତା ଓ ପିତା ମେତମା ଓ ଭମନମୟ), (୩) ପୁରପର
ଶୂରପୋତ (ପିତା ବେମାଣ୍ଟ ମାଳିଯା ନାୟକ), (୪) ଶେଷ
ପୋତ ସେନାନୀ, (ମାତା କଞ୍ଚାମୁକି), (୫) ମୁଦ୍ରନ ରଣ
ଦତ୍ତ (ମାତା ଓ ପିତା ଶିଶୁମା ଓ ପୋତନାନୀ), (୬) କୃତ୍ତମନଗତ ସାହୁଶୀ,
ଏ କଳୁରୁ ଅଧୀଶ୍ଵର (ମାତା ଓ ପିତା
ମେତମା ଓ ଲେଲିପ ଏରପୋତ ନାୟକ), (୭) ବୁଡ଼ି-
ମୁହି ସେନାପତି, ଏ ଆଦେଶ୍ୟ ଗୋଟ ସମ୍ମୂତ ପ୍ରାହୁଣ,
ବୁଲସୀ ପ୍ରାମାଧ୍ୟପତି (ପିତା ବାମ ପ୍ରୋଲ), (୮) ଏତ-
ଦୋର ଚମୁପତି, ଏ ଦାନ୍ତିଶାତ୍ୟ, ଦ୍ରାକ୍ଷାରମ ନିବାସୀ,
ବରସ ଗୋଟ ଜାତ ଓ ଆଶିଲୟନ ପୁଣ ପ୍ରାହୁଣ, ବହୁ-
ଯଜ୍ଞ କର୍ତ୍ତା, ମାତା ଓ ପିତା ବେଳମାୟା ଓ ଆଦିତ୍ୟ ଶର୍ମୀ,
(୯) ମେତମୟ ଦଣ୍ଡ ନାୟକ । (୧୦) ଜନାର୍ଦନ ସେନାପତି,
(୧୧) ଅମୃନାୟ୍ୟ ସେନାପତି, ଏ ପ୍ରାହୁଣ (ପିତା ନାଗ-
ନାୟ୍ୟ), (୧୨) ଶ୍ରିକରଣ ଭ୍ରମନାଥ ଦେବ, ଏ ଆର୍�ତ୍ତବେଳ
ଅଧୀଶ୍ଵର ଓ ମେତପୋତଙ୍କ ପୁଣ, (୧୩) ଗଜି ନାଗୟଶ ଗଜ
କୁଳ ତଳକ ତୈଶ୍ୟ ମାର୍ଗୀ, ଏ ମାଳିଯା ନାୟକ
ଥିଲେ; (୧୪) କାମଦେବ ପେନ୍ଦ୍ର, ଏ କେଶବ ନାୟକଙ୍କ
ପୁଣ ଓ ବାକନ୍ତା ଅଧ୍ୟତତ; (୧୫) କେତନ ସାନ୍ତୋଦୀ
(ମତା ଓ ପିତା କାମଦେବନାୟକ ଓ ବାକନ୍ତା ନାୟକ);
(୧୬) ମେତପୋତ ଠାଣାପାନ. ଏ ହାରୁତ ଗୋଟ ସତ୍ତ୍ଵତ,
ଆପ୍ତମୟ ପୁଣ ପ୍ରାହୁଣ । (୧୭) ମହାଦେବ ସେନାପତି,
ଏ କୋଳ ଶିଠାତୀଙ୍କ ପୌତ ଓ କେଶବାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁଣ,
ଏହାଙ୍କ ଭୟା ମୁନ୍ଦକନ୍ୟା ପଦ୍ମ ।

ସାମନ୍ତ— ୧ ଗଜ ଗଜ ଶାରବର କରିଥାଳ ବଣପତି,
ଏ ଶୃଦ୍ଧାତ୍ମି ଗୋକର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପୁଣ, ଆଦେଶ୍ୟ ବଗାମଳ
ପ୍ରାହୁଣ । ୨ ପୁରପର ମଧ୍ୟକେଶର ଗଜ
ବୈଶନ୍ଦିରାମାର୍ଗୀ, ଏହାଙ୍କ ପିତା ନରମ ନାୟକ, ମାତା
ମେତମା ନାୟକା । ୩ ନିକମ ଗଜ, ଏ ବିଜୟପୁରାଧୀଶ୍ଵର,
ଏହାଙ୍କ ମହୀ ପୋନ୍ଦୟ ପଧାଣ । ୪ ପୁରପର କାମଦେବ
ଦେବନ୍ତତ, ଏ ଗଜମର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପାଧ୍ୟଧାରୀ । ମୁକୁଟିକା ଦଶର

କୌଣ୍ଡିନ୍ୟ ଗୋଟ ସତ୍ତ୍ଵତ, ମର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାୟକଙ୍କ ପୁଣ । ୬
ଅନ୍ତର ଶୌଭାଗ୍ୟ, ଏ ଦୁଲଦ ପ୍ରାମାଧୀଶ୍ଵର, କାର୍ତ୍ତିପ ଗୋଟ
ସତ୍ତ୍ଵତ ପ୍ରାହୁଣ, କାଗଜଶର୍ମୀଙ୍କ ପୁଣ । ୭ କୁଳ ଦିତ୍ୟ
ଓ ଧର୍ମପୁରାଧୀଶ୍ଵର, ବିମେମୁକି ଲି ପୁଣ । ୮ ଶ୍ରକରଣ
ପ୍ରତାପଙ୍କ, ଏହାଙ୍କ ପିତା ତୋଷି ନାୟକ, ମତା କେଳମୁ-
ନାୟକ, ଭୟା କାମକୋଟୀ କି ପୁଣ । ୯ ରାଜ ବିଦ୍ୟା-
ଧର ଗଜ, ଏ କୁଳବନ୍ଦୀ ଅର୍ତ୍ତର ଆର୍ତ୍ତବେଳି ପ୍ରାମାଧୀପୀ
କ ପୁଣ, ଏତର ନାୟକ ଓ ପ୍ରାତମା ନାୟକଙ୍କ ପୁଣ ।
୧୦ ଶ୍ରକରଣ ରାଜ. ଏ ରାଜବିଦ୍ୟାଧର ପ୍ରାହୁଣ ପୁଣ ।
୧୧ ବୋନ୍ଦୟ. ଜାତରେ ଏ ରିହାୟ । ଅସ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ
ଚାନ୍ଦିତ, ବେଳମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଣ, ମାତା ମେନମା, ନେଜୀ
ବଜଧାନୀ ପ୍ରାବିରମ ନିବାସୀ । ୧୨ ଶ୍ରକରଣ ରାଜ, ବିଦ୍ୟା-
ଧର ଦେଇ ବିଶ୍ୱାସାବସ୍ଥ, କାର୍ତ୍ତିପ ବାସ୍ତ୍ଵ, ଇତ୍ତିର
ଅଧୀଶ୍ଵର, ପ୍ରୋଲ ନାୟକ ଓ ମରମା ନାୟକଙ୍କ ପୁଣ ।
୧୩ ପ୍ରେଟ ରାଜୁକ ଗଜ, ଏ ଦୀପ୍ତାବୁରେ ଅଧୀଶ୍ଵର,
ଧବଳ ନାୟକ ଓ ଏରକମା ନାୟକଙ୍କ ପୁଣ । ୧୪ ପାଇ-
ରେତୁ, ଏ କଳାଦ ଅଧ୍ୟତତ । ଏହାଙ୍କ ନାୟକ ପୁଣ ।
(ଏ ପୁଣେ ସେତୋପତି ଥିଲେ) । ୧୫ ପ୍ରେତକର୍ମ ରାଜ,
୧୬ ପୁରପର ରାଜ ଶିଶୁମଣି ରାଜ, ଏ ଦେଖି ପ୍ରାମର
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପେନ୍ଦ୍ର ଓ ଦୋରମାଙ୍କ ପୁଣ । ସୁରପ୍ତ ରଣକେ-
ଶିଳ ଅର୍ପନ । ୧୭ ରୂପ ନାୟକ, ଚାନ୍ଦିତ୍ୟ ବାସ୍ତ୍ଵ,
(ସେମେଶ୍ଵର ନାୟକ ଦବର ଅପରୁତ୍ସୁ) ଏ ଅସ୍ତ୍ର ବେଳର
ଅଧୀଶ୍ଵର । ୧୮ ମେତ ଶୌଭାଗ୍ୟ, ଏ ଧର୍ମପୁରର ଶ୍ରାଧରକ
ପୁଣ, କବି । ୧୯ ପ୍ରୋଲସ୍ତ୍ର, ଏ ଭୁମପିଲମ ବିତାର
ଅଧୀଶ୍ଵର, ଏହାଙ୍କ ଭୟା ପାକପା । ୨୦ ଧବଳ ନୃପତି ।
୨୧ ରେଜ ନାୟକ, ବକରବାତା ପ୍ରାମାଧୀଷ । ୨୨ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-
ଧର୍ମୀୟ, ଯଶୋଧର ଦେଇକ ତୌତ୍ର, ଏ ନାଗୟଶ ଶର୍ମୀଙ୍କ
ପୁଣ ପ୍ରାହୁଣ । ୨୩ କେଶବ ନାୟକ, ଏ କାମଦେବ
ପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପିତା । ୨୪ ପୁରପର ମାଙ୍କନ; ଏ ବନମ-
ମେର କେତମ ନାୟକଙ୍କ ପୁଣ । ରଣେଜି ପ୍ରାମଧ୍ୟପତି ।
୨୫ ଅରବନ୍ୟ ରୈରକ ରାଜ, ଏ କୋମରଣ୍ଟ ପ୍ରାମର
ନାୟକ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ କୋମାନୀ ନାୟକ, ଅଭୟାଶ୍ଵର ନାୟକ ଓ
ଏରକମା ନାୟକଙ୍କ ପୁଣ । ୨୬ ରାଜ ନାଗୟଶ, ରେଣ୍ଟି
ପ୍ରାମଧ୍ୟପତି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧାଧିକାରୀ, ଏ ବିଜୟପୁରାଧୀଶ୍ଵର ବିନମ
ରଙ୍ଗଙ୍କ ମହୀ, ପିତା ଅତ୍ୟନ୍ତ । ୨୭ ପୁରପର ରଣକେଶ୍ଵର,
ଏ ରୁକ୍ଷକ ରଙ୍ଗଙ୍କ ମହୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପ୍ରାମରାଙ୍କ ପୁଣ ।
୨୮ ପୁରପର ଅଭୟାଶ୍ଵର ଏରପୋତ ।

ଶିଳଶିଳ

ଶ୍ରୀ ଗୋପବନ୍ଦୁ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ

← → →

୨୩ ରାଜ

ଚିତ୍ର ୧୦୩୭

୧ ଶ ସଂଖ୍ୟା

ଉଦ୍‌ବେଗ

(ସେବି) ପ୍ରଣୟ-ପୀମୁଷ-ରସ-ବଞ୍ଜିତ-ନୟନେ
ନିରେଶେ ନୈବଶ୍ୟକୁନ୍ତ-ପିଲୁତ୍ତ ବଦନେ
ମଳୟର ମଧ୍ୟହାସେ
ରଜତ ଜୋଙ୍ଗନାକାଶେ
ଢଳ ଢଳ
ନିରମଳ
ଛଳ ଛଳ-ଗୀତ-ଧାର— ଛଳେ ବହେ ଦୃଢ ସାର
ତା' ଆଶେ ନିରତେ କୁନ୍ତ ସୁବିଶାଳ-ଭୁବନ
ସଦା ମାର-ଲୋଚନ । ୧ ।

ପ୍ରୀତ-ଲତା କୋଳେ କୋଳେ ଫୁଟେ ପ୍ରୀତ-ସୁମନ
ଗୁହଁ କି ସେ ବେଳେ ବେଳେ ଦିଶିଯାଏ ବଦନ
ଦୁଶି ଯାଇ କାହିଁ ମିଶେ
ସବୁତ ଅନ୍ତର ଦିଶେ
ଶିଶୁ-ହର
ଦେହ ପର
ଶୁଦ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧି ଆଜି କାହିଁ
କାହାପାଇଁ କାହିଁ ଥବା ରହିବ ମୁଁ ଗୋପନେ
ତା'ର ରୂପ ଧୂଆନେ । ୨ ।

ନିତ ନିତ ଶଳି ବସେ ତା' ଇଣିତ ଶକକ
(ସେବେ) ମୃତ୍ୟୁଥେ ଦେଇ ଦେଖା ନନ୍ଦମାଏ ସୁଲକ
ଆବାହନ ସୁରେ ତାର
ଆଉଠ ନପାଏ ତୋର
ଭର୍ତ୍ତ-ମନେ
ରହେ କ୍ଷଣେ
ଫେର ବୁଦ୍ଧି ଚରପାଶେ ବିମକ ସେ କାହା ଆଶେ
କୁଣ୍ଡିଯାଏ ଦୃଢ-ତାର ନଇବଶ୍ୟ ପ୍ରହାରେ
(ମୁଦି) ଲୁଚ ରହେ ଆଗାରେ । ୩ ।

(ତୁମେ) ଅସୁର କି ଲୁଚ ଲୁଚ ତାର-ପଥେ ଗୋପନେ
ବିମଳ-ରଜତ-ଭାସେ ନିମଜ୍ଜାର ଭୁବନେ
ଦେଖେ ତବ ବଦ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି
ସରଗ ଦୂର୍ଲଭ—ମୋତି
ନେନ୍ଦ୍ରାତିଥ
ଦୃଦ୍ଧ ଦିତି
(ତବ) ଅକାଶିଳ-ପ୍ରେମ-ଧାର ବହେ ଏ କରନ ସାର
ପୁବିଶାଳ-ଶୁଷ୍କ-ମରୁ ଚେଳ୍ ଉଠେ କ୍ଷଣକେ
ମହାଶବ ପୁଲକେ । ୪ ।

ଶ୍ରୀ ହତ୍ୟକାନ୍ତ ହୋତା

ଅଭାଗିନୀ

(ଗଲ୍ଲ)

ଶୁଣୀଆର ଗାରଡ଼ୀ ମନ୍ଦ ଓ ପଦ ଗଦର ପନ୍ଥୀଗରେ
ମୁଣ୍ଡୁଁ ସର୍ବଦାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତ ସଜ୍ଜାବିତ ହେଲପ୍ରସ୍ତୁ ଶୈତ୍ୟର
ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତାରରେ ଚର ବୁନ୍ଦ ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ ବେଶ ଧାରଣ
କରିଥିବା ଜଗତଟି ଆଜି ପ୍ରକୃତିର ଖ୍ୟାତନାମ କବିବଳ ବସ-
ନ୍ତର “ଅମୃତ-ସାଲାହା” ବ୍ୟକ୍ତାର କର ଜୀବନର ଅମୃତ-
ମୟ ସେହି ଯୌବନ ସମୟଟି ଫେର-ୟାଇଛୁ ଦୁନବାର ।
ସୁଖର ଦୁତସଞ୍ଜି ଫେରିପାଇଲେ ବାହାର ମନ ଆନନ୍ଦ
ନହୁଏ ? ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆଜି ଆନନ୍ଦର ସ୍ଵୋତ୍ତରେ ଘୟୁଣି ।
ତା’ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ଗଛ ଗୁଡ଼କ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆନନ୍ଦର
ସ୍ଵୋତ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତି—କିଏ କଥିଲ ପଦି ମଣେଇ ହୋଇ,
କିଏ କା ଫୁଲରେ ଦେହଟାକୁ ଲୁଗୁର ରଖି । ପ୍ରଜାପତି
ଦଳେ ଏ ଫୁଲଗରୁ ସେ ଫୁଲ ଗରକୁ ଉତ୍ସାହ ଶତ ଶତ
ରମଧନୁ ସୁଷ୍ଠି କରୁଛନ୍ତି । ଭ୍ରମର ଗୋଟିଏ ଗୋଲପ ଫୁଲର
କାନରେ କଣ ଶୁଣ୍ଡକଥା କହି ରୁ—କର ଉତ୍ସାହରୁ
ଆଉ ଗୋଟି ଫୁଲ ପାଖକୁ । ଏହିପରି ସବୁ ଫୁଲ ପାଖରେ
କଣ ବୁସ୍ ଚାହୁଁ କହି ଶୁଣିଗଲ ଦୂର ପବନର ପରିପାରକୁ ।
ଫୁଲ ଶୁଭାକ ରିଷ୍ଟ ସବୁଲକ କରିଦେଲେ ମଥା ଗୋଟି
ଗୋଟି—କିନ୍ତୁ ତାହା ସମର୍ଥନ ସୁତକ କି କା ତାହା ସେହି-
ମାନେ ଏକା ଜାଣନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ କେଉଁ ନିର୍ମିତ
କୁଞ୍ଜରେ ଥାଇ କୋଇଛିଟିଏ ତାକିଦେଲେ ‘କୁଞ୍ଜ’ । ସେହି
କୁଞ୍ଜତାନ ମେଳାଇ ଗଲ କେଉଁ ତାମ୍ଭ ମନ୍ତ୍ରଲରେ—ଅନେକ
ଶ୍ରାମ, ଚକ, ଦିନ-ପଥତ, ଲଦ୍ଦି । ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତିର
ଏହି କମମାନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବୀଦେଇ ଅସ୍ତ୍ର ଯାଉଥାନ୍ତି
ପଣ୍ଡମାକାଶକୁ ସ୍ଵଭାବୀ ବର୍ଣ୍ଣରେ ରଖିଦେଇ । ବୃକ୍ଷ ଲଦା
ଶୁଭକ ପ୍ରେସର ବିଶେର ଦ୍ଵୀପ ପରିଷର ମଧ୍ୟରେ ପରି-
ଖେଳିଲ ଦେଇ ଦେଖାଯି ରଥାନ୍ତି ଦୂରକୁ । ପଣ୍ଡ ଗୁଡ଼କ
କାକନରେ କନ ବିଧୁନତ କରି ଏ ଗଛରୁ ସେ ଗଛକୁ ଉତ୍ତ
ଯାଉଥାନ୍ତି—ଯେପରି କି ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଆଜି ଆନନ୍ଦରେ
ଭବ ! ସେ ଆନନ୍ଦ କଣ୍ଠକ ପାଇଁ ଭବ ଦୂର ତଣ ବିଲ
ଆନ୍ତି—ନଦୀର ସେପାଇରେ ଥାଇ ମରିବାରେ ଦେଇ
ଆନ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟାଗଣୀ ।

କନିଧର୍ପରିର ଉପକଣ କର୍ତ୍ତୀନ୍ତିର ପ୍ରୋତସ୍ଥା କୁଳରେ
ଗୋଟିଏ ମୁବଳ ଦିକସ ଯାମନାର ମଧ୍ୟମୟ ସନ୍ଧେଯାଗ, ଶୁଙ୍ଗ
ଭୁଙ୍ଗାର ପେମମୟ ମେଳନ—ପଣ୍ଡା ପଣ୍ଡାର ଅନୁରାଗ ମେଶା
ସମ୍ମ ପଣ୍ଡ ଓ ତଟିମାର ବଳ କଳ ତାନରେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତିର
ବେଳମ୍ଭୁମୟ ସୁଷମାରେ ନିଜକୁ ଉପାର ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ରଜନୀଶବ୍ଦୀ କଳାମେଶି ଶାତୀଟିଏ ପିନ୍ଧ
କେଉଁ ଆନ୍ତି ବାହାର ଆସିଲେ । ମାରବତାର ତେଉ ବିଶ୍ୱ
ସାର ବ୍ୟାପିଗଲ । ସେହି ନାରତା ଭେଦବର ଦୂରରୁ
କରଣ ଅଥବା ମର୍ମପର୍ବ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗନ୍ତି—“କିଏ ଏହି ରକ୍ଷା-
କର ଏ ଅଭିଗମକୁ” । ସେ ସ୍ଵର ନୀଣ ହେଲେ ହେଲେ
ବହୁଦିନର ଦୁଇଶ ମେଶିତ ହୋଇଥିଲାଯର ଜଣାଯାଏ । ଯୁବକ
ବିଷ୍ଟିତ ଓ କୌତୁକଳୀ ହୋଇ ସେହି ଶବ୍ଦର ଅନୁଧାବନ
କଲେ । ଅନେକ ଦୂରରେ—ଟିକ ତଟିମାର ଅନ୍ତଟ ପ୍ରଦେ-
ଶରେ—ଦେଖିଲେ, ରୁପଲଜଣ୍ୟ ସଙ୍ଗନା ଯୁବତାଟିଏ
ଉଦ୍ଧାନେ ଶମ୍ଭିତା । କେବି ଦାମର ସୁରା ବିନ୍ଦୁର ନାହିଁ ।
ଯୁବତାର ବନ୍ଧୁ ସେତୁରକ୍ଷଣକର୍ତ୍ତା ଅନ୍ତରମ କରିନାହିଁ । ଯୌବନ-
ଭାବ ଦୂରମୟ ସମସ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ ହେଲେ,
ବିଶ୍ଵାଦର ପନକାଳିମା ରେଖା ଆଜ୍ଞାଦନ କରିଦେଇଛନ୍ତି, ତାର
ଦଳନ ମନ୍ତ୍ରଲକୁ । ଦୟଦୟମୟ ମୁଦ୍ରିତ ପାସ୍ । ଯୁବକ ବାବିଲେ,
ଦୂରତା ଗତପ୍ରାଣା । ଜୀବନର ଶେଷ ନିଃଶ୍ଵାସଟି—କେଉଁ
ପାମରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବ୍ୟକ୍ତାରରେ ଭସାଇ ଦେଇଛୁ ଏହିକିନ୍ତି
ନାହିଁ ବିମଳ ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ । ଆଉ ନାହିଁ—କିନ୍ତୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ମାଗର ଏକମାତ୍ର ପରିଷିତ କମଳମର ନୃତ୍ୟ ସୌରି
ଆୟାଶରେ କେଉଁ ପମ୍ପାସୀ ହେଲେନାହିଁ । ଅନାପ୍ରତି କିକତ
ବିମଳ ମଧ୍ୟମ ବୃକ୍ଷ-ବୃକ୍ଷତହୋଲ ଏୟାରେ—ଏହି ତଟିମାର
ଅନ୍ତଟ ପ୍ରଦେଶରେ—ଅକାଳେ ଧୂଳ ବୋଲିତହୋଲ ଗଢ଼ୁଥିବ !
ହାୟୁ, ଅଭିଗମର ଜନକ ଜନମା । ଦେଖୁଁ କି କନ୍ୟାର
ଦଶା ? କେଉଁ ଜନକ ଜନମାର କୋଳ ମଣ୍ଡଳ କରିଥିଲୁ ମା ?

ଯୁବକ ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅଳକ୍ଷେତରେ
ନମୂଳରୁ ଦୂରଧାର ଲୁହ ବୋଧ ଆସି ଆନ୍ତି କରିଦେଲୁ

ସ୍ତିତ ଶେଷକୁ । ଶେଷରେ—ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଧୀର୍ଯ୍ୟ ଧର
ସୁବନ୍ଦର ଜୀବନର ଆଶାରେ ଏକାବେଳକେ ବିମୁଖ
ନହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଶୁଭିକ ପ୍ରୟେବେଶନ
କରିବ'କୁ ଲାଗିଲେ । ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରୀର ପ୍ରତିକର ସୁବାର ଅନୁଭବ
କଲେ; କିନ୍ତୁ ଏକଣ ! ଯୁବତୀ ଯେ ବିଧବା ଦେଶ ଧାରୀ !!
ସୁବକଙ୍କର ଆହ୍ଵାନ ଥିଲା ରହିଲ ନାହିଁ । ଏକ କୁମାରୀ
ସୁବନ୍ଦ, ଦୁଃଖ ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥରେ ବିଧବାର ଚିନ୍ତା ! ଏ ଗୁଡ଼ି
ରହସ୍ୟର ପରିପାରରେ ବନ୍ଦ ନିହାତ ଅଛି, ଜାଣିବାର ଉତ୍ତରିଣୀ
ଥିଲେଁସୁଜା ଉପରୀତ ଶେଷରେ କିନ୍ତୁ କରିପାର ନଥିଲେ ।
ଯାହାହେଉ କାଳ ଫଳମ୍ବନ ନକର ନକଟବର୍ଷୀ ତରଙ୍ଗିଣୀରୁ
ପରିଚାପୁ ବହୁ ଅର୍ଦ୍ଦ କର ଆଶ ସୁବନ୍ଦର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ
କଳ ସେତନ କଲେ । ସୁବନ୍ଦ ଶୀତଳ ଜଳ ହାପର୍ଶରେ
ଇନ୍ଦ୍ରିକର ନିନ୍ଦନ ନୟନ ସୁଗଳ ବିନ୍ଦୁ ବନ୍ଦିକନ କଲା; ମାତ୍ର
ସମ୍ମରେ ସୁବାସୁଷ୍ଠାନ୍ତୁ ଦେଖି ବୁଝିପକାଇଲ ତାର
ସେହି ନୟନ ଦୁଇଟି ପୁଣି ।

ସୁବନ୍ଦର ଦକ୍ଷୀ ଲଭରେ ସୁବକଙ୍କର ଦୃଦୟ ଆନନ୍ଦ
ପୂର୍ବାହରେ ପୁରିପିଲା । ଅନନ୍ଦର ସେ ସୁବନ୍ଦର ଅଜ
ପଢିଥିଲ ଆଲୋଚନ କର ମୁଦ୍ଦୁପୁରରେ କହିଲେ, “ମ—
ମ’—କିଏ ତୁମେ ? ଏଠାରେ ଏହାବସରେ ପତିତହି-
ବାର କାରଣ କଣ ? କଥା କହନାହିଁ କାହିଁକି ? ତୁମେ
କାହାର କୋଳ ମଣ୍ଡଳ କରିଥିଲ ମା ? ଛୀ—ମୋର
ପ୍ରକଳ୍ପ ଉତ୍ତର ଦିଅ ନିର୍ଭୀକ ତିରିବେ । ମୁଁ ଅଚତାମୀ
କିମ୍ବା ତୁମର କଣ୍ଠ ନୁହେଁ । ଏ ନର୍ତ୍ତନ ପ୍ରାନରେ ବର୍ଣ୍ଣମାନ
ରେଣ୍ଟକ ମୁଁ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ପାଇଁ କାହିଁକି—ସେଠର ଯଦି
ଦିଶେଷ କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତିଆଏ ରହିଥ୍ୟତ୍ ପାଇଁ ନନ୍ଦ । କହ ମା’—
ସମସ୍ତ ପେଟିଛି କହ” ।

ସୁବନ୍ଦର ସେହିବାଣୀରେ ସୁବନ୍ଦ ଅତିକଷ୍ଟର କରୁଣ
ସୁରରେ କହୁଲା । “ମୁଁ—ଅ”— ଆଉ କହୁପାରିଲନାହିଁ ।
କଷେ ଦୁଃଖ ମୁଦି ହୋଇଗଲ । କଣ୍ଠରୁକ ହୋଇ ଆହିଲ ।
ମୁହଁତ ଚମ୍ପରୁ ଦୁଇଟି ଘେରକଥାର କୋହି ଅସି
ମଟିଗଲ ଜମ୍ବର ସୁଛି ସଳିଲରେ ।

କ୍ଷଣକାଳ ପାଇଁ” ସୁବକ ମାରନ ଓ ନିକଟରେ ରହିଗଲେ
ଅଭ୍ୟାସିନୀର ଅଶ୍ରୁମାନ ଦେଖ । କେବଳ ସଦା କଣ୍ଠୀଳିନୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ନେହସୁନ୍ଦର ପାଗଳିନୀ
ଦେଇ କଳକଳ କରି ନିବାଦ ମନଥାଏ କେବିଁ ଦୂର

ଦେଶକୁ—ବନ୍ଦରେ ଅଭ୍ୟାସିନୀ ପ୍ରେ ଅଶ୍ରୁମାନ ଧରି ।
ସୁବନ୍ଦ ଆଉ ଦୃଦୟର ଆବେଗ ସମ୍ମାଳି ପାଇଲେ ନାହିଁ ।
ସୁନ୍ଦରୀ ମୁଦୁକଣ୍ଠର କହିଲେ, “ଅୟେ ବଳିକେ, ଭୟ
କରନ୍ତାହିଁ । ମୁଁ ଦୂମର ରକ୍ଷକ । ଅନ୍ୟ କେହନ୍ତିଦେହେଁ
କହୁଯାଏ ମା’ ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ଯେବେଳେ ।”

ସୁବକଙ୍କର ସାନ୍ତୁଷ୍ଟି ବନ୍ଦରେ ସୁବନ୍ଦ କହିଲ, “ମହାଭାଗ,
ମୋର ନାମ କମଳିମା । ଦର ଏହି ପଳାଶପୁର ଗ୍ରମରେ ।
ମୋର ଶେଷବକାଳରୁ ଦୃଶ୍ୟ ମୋତେ ପରିବାର କରି
କୁଦ୍ଧାମରୁ ବିଦ୍ୟୁ ନେଇଅଛନ୍ତି । ସେହିଦିନତାରୁ ମୋର
ଏ ନାରୀ ଜୀବନଟି ପିତରବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ତରେ ଏହି ମାତାଙ୍କର
କୋମଳ ଆଦରରେ ଗଠିତ + + + + ”
କହ ନୟନ ଦୁଇଟି ହେଲ ।

ପାଠକେ, ସୁବକଙ୍କର ସରଚମ୍ପ ପୀର୍ ଅନ୍ତଶୟ
ଆକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବେଳ । ସୁବକଟି ପଳାଶପୁର ଠାରୁ
୩୦ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ଷୀ ରହିଥରପୁର ନବାସୀ ଜନେକ
କୁଳୀଙ୍କ ଧନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ସୁଧ । ସେ କଟକରେ ତ. ଏ
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଦେଇ ଶୁଦ୍ଧକୁ ଅର୍ଥିଲେ; ମାତ୍ର ଶୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର
ମନ ଶାନ୍ତ ପାଇପାଇଲ ନାହିଁ । ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମିତ୍ତ
ପଳାଶପୁରସ୍ତ ମାରୁଳ ଶୁଦ୍ଧକୁ ଅସେଥିଲେ । ଗାଳ୍ୟ-
କାଳରୁ ସେ ପୌନ୍ୟକୁ ବଢ଼ି ଭଲ ପାଇଥିଲେ । ସେଇନୀୟରେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଦୃଦୟ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା !
ସେଠାରେ (ପଳାଶପୁର) ସେ ପ୍ରତିବିନ ଦିବାବସାନ
ସମସ୍ତରେ ନିକଟବର୍ଷୀ ତରଙ୍ଗିଣୀ କୁଳରେ ଉପବେଶନ
କରି ନିର୍ମିମେଷ ନୟନରେ ପ୍ରକୃତିର ସୁଷମା ନିର୍ମାଣ
କରନ୍ତି । ସେଦିନ ସେହିପରି ପ୍ରକୃତିର ସୁଷମାରେ ପ୍ରାଣକୁ
ଭରି ଦେଇଥିବା ସମସ୍ତରେ ଆପଣମାନଙ୍କର ପରିଚିତା
'କମଳିମା' ସଂତ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେଲ ।

ସୁବକ ସୁବନ୍ଦର ସମସ୍ତ ଦୃଦୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚଦର
ହୋଇ ଦିଅଥିଲେ । ଆଉ ଧୀର୍ଯ୍ୟଧର ନପାର କହିଲେ,
“ଦୁଃଖିନ, ଦୁଃଖି ତାର ଅନ୍ତର ଦୁଃଖ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି
ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାର ଦୁଃଖର କିନ୍ତୁ ଲାଗିବ
ଦୁଃଖ । ଦୁମେ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଦୁଃଖିନା । ମେର ଅନୁମାନ ଦୁଃଖ
ଜୀବନର ଘଟନାବଳୀ ପ୍ରକଳ୍ପ କରି ବାକୁ କଲେ ଦୂମର
ଦୁଃଖ ଦୂର ହୋଇପାରେ ।”

ସୁବିତ୍ର ଏଥର ଲୁହା, ଭୟ ଦୁଇକୁ ନିଷେଯ କର ଜୀବନର ସଂଶାବଳୀ ପକାଶ କଲ :— “ମହାଭଗ, ମୋର ମନେ ନାହିଁ—ମୁଁ ଶୁଣିଛୁ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଫର୍ଦ୍ଦ ବସୁପ୍ରଭର ସଦାପରଶ କୁଳ, ତିରା ମୋର ମାକୁ ଓ ମୋତେ ଦରଶ୍ୟାଗ କରି ଉତ୍ତରାମରୁ ବୁଲିଗଲେ । ସେହିଦନଠାରୁ ଦିତ୍ୱବ୍ୟଙ୍କର ଆଦର ଓ ମା’ କର ମୃଦୁତାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗେଲା । ସମାଜର କଠେର ନିସ୍ତମ ଅନୁଯାୟୀ ଦିତ୍ୱବ୍ୟ ମୋର ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ମନ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ମେତେ ଗର୍ଭର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ଦିବାହ କଣ, ବାହିଙ୍କ ହୁଏ ସେସବୁ କିନ୍ତୁ ଜାଣିନଥିଲା । ମୋତେ ସେଠା—ଆମେ ଚଞ୍ଚଳା, ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, ଶୁଭ୍ରଶାଳା ପର୍ବତ ଯେଉଁ କଣ୍ଠେ ଶେଳ ଶେଳୁ—ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ କଣ୍ଠେ ଶେଳ ପରି ଜଣାଗଲା । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ବିବାହ ହୋଇବୁ ତୋରି ଜାଣେନାହିଁ । ଦିନେ ହତାହ ମା’ ମୋର ଦରଅଗଣ୍ୟରେ ଚିହ୍ନାର କରି ‘ବୁଢ଼ା ବରଟାକୁ ଦେଇ ମୋର ଝିଅର ଜୀବନ ଅକାରଣ କଲେ’ କହି ବାହୁନ ବାହୁନ କାନ୍ଦବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫନ୍ଦକର କାରଣ ସେତେବେଳେ ବେଶୀ କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ । ପରେ ଶୁଣିଲା, —ମୋର ସ୍ଥାନୀ ଆଉ ସମ୍ବାଦରେ ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ବିଧବା, କିନ୍ତୁ ମୋର ମନରେ ଶୋକ ଜାତ ହେଲୁନାହିଁ କି ଆଶିରୁ ଟୋପାଏ ଲୁହ ଗଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଘରୁଆଁ, ‘କାହିଁ ମୋର ବିବାହ କିମ୍ବର ହେଲା ମୋର ସ୍ଥାନୀ ଦେଖିବାକୁ କିମ୍ବର ଥିଲେ; ଏସବୁ କିନ୍ତୁ ଜାଣେ ନାହିଁ—ଅଥବା ମୁଁ ବିଧବା ! ସମ୍ବାଦର ସୁଖରୁ ଚିନ୍ତନିତାରୁ ବଢ଼ିବା ! ! ତେବେ କଣ ଆଜିତାରୁ ମୋର ଜୀବନଟା କୋଟାଏ ଲଠୋଇ ବୁନ୍ଦରେ କହାହେବ ? ସେହି କଠୋଇ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ ଶେଷ ହେବ ? ଫଳରେ ତାହା ହେଲା । ସେହି ସାମାଜିକ ନିୟମର ଅନ୍ତେଦ୍ୟ ଶିଖିଲରେ ଜୀବନଟା ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଲା; ମାତ୍ର ହେଲ ନାହିଁ— ସେହି ଦୃଢ଼ ଦିନରେ ଏ ଜୀବନ ଶେଷ ହେଲା—ନାହିଁ । ମହାଭଗ, ସମୟ କାହାର କଥା ମନେଜାହିଁ । କିମେ କିମେ ଯୌବନ ସୀମାରେ ପଦାପରଶ କଲା । ଯୌବନ ସମୟ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହେଲେ ମନର ଭବ ବନ୍ଦିଲା । ଯୌବନ-ସୁଲଭ ଯୈତାରକ ବୃଦ୍ଧିକୁ କଣ୍ଠିକ ପାଇଁ ମନରୁ ଅପସାରିତ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସୁନକମାନଙ୍କ ମନ୍ଦର ଗୁପ୍ତପ୍ରଣୟରେ ଆର କାଳାତିଥାତ କରିବାକୁ ଲାଗେଲା । ଯାଏ ଚିରଦିନ ଲୁହ ରହିନାହିଁ । ଜଳରେ ରେଳବିଦୁ

ପର ମୋର କଳିଙ୍କ ଗୁରୁଆଁତ୍ତବ୍ୟାପେଗଲା । ସେତେବେଳେ ପବିତ୍ର ତ୍ରାହୁତକୁଳ ସ୍ତ୍ରୀ ତ୍ରାଗକରି ଗୁଲିଯିବାକୁ ବିଦ୍ୟମ୍ଭିଲା । ଅତରେ ମୋର ମନ ଶୁଣୁପାର ପଳ ଫଳିଲା । ଶୁପ୍ତପ୍ରଣୟ ବିଷୟ ପେତୁଥିଲା କଷ୍ଟଗୋତର ହେବାରୁ ସେ ତାଳ ବିଳମ୍ବ ନକରି ପ୍ରାଣ କିମଳା, ତୋର ମାନ୍ଦ କହିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ବରକୁ ଯିବାପାଇଁ—ତୋରେ ଶୁଦ୍ଧଦେଇ ଆସିବ’ ବୋଲି କହିଲେ । ମୁଁ ବଜ ହେବାରୁ ଦିତ୍ୱବ୍ୟ ମୋସଙ୍ଗରେ ଆସିଲେ । ସର୍ବାର କାଳିମାରେଖା ମାତ୍ରାସେଥିଲାନ ସେତେବେଳକୁ, କିନ୍ତୁ ମାମୁର ଏହି ନିରାକାଶରେ ଥିବାରୁ ଦିତ୍ୱବ୍ୟ କିମା ମୁଁ କେହି କିନ୍ତୁ ଭବିତଥିଲୁଁ ସେଥିପାଇଁ । ଦିତ୍ୱବ୍ୟ ମୋର ଅନୁମନ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏହି ନିରାକାଶରେ ପଦ୍ମପୂର୍ବା ମାତ୍ରେ ସେ ନିରାକାଶରେ କିନ୍ତୁତୁଷ୍ଣ ପାଇଁ କଣ ଭବିଲେ । ତା’ପରେ ମୋର ଅନ୍ତକିନ୍ତିରେ ଦଶାଦେଶରୁ ଗଲାରେ । ଗୋଟାଏ ଧକ୍କା ଦେଇ “ଯା”— କଳିନି, ତୋଣ୍ଡ କର୍ମର ଫଳ ସେଗକର । ଆଉ ମୋର ଘରକୁ ଆସିବୁନାହିଁ” କହି ଫେରିଗଲେ । ମୁଁ ସେହି ଆସାଦରେ ‘କିଏ ଅଛୁ ଜ୍ଞାନକର’ ଏହିକ ମାତ୍ର କହି ମୁଣ୍ଡିଗା ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲ । ସେଠାରୁ କଣ ହେଲା ଜାଣେନାହିଁ । ସଙ୍କା ଲଭକରି ଦେଖିଲ, ଆପଣ ମୋର ସେବା ଶୁଣିଷା କରୁଥିବାକୁ । ଆସଣ କିଏ ମହାଭଗ ? ହରିକରି ନାହିଁ, ମୋତେ—ମୁଁ ପଢ଼ିବା—କଳିନି । ମୋର ପାପର ଉପର୍ଯ୍ୟକ ଫଳ ଦେଇଲାନ୍ତି ଭଗବାନ; ସମ୍ରକ କରି ନାହିଁ ମହାଭଗ ! ମୋର ପର୍ବତରେ ଅମବିଷ ହୋଇଯିବ ଆସଣକର ଶଶାର । ମୋର ଜୀବନ ଏହୁଠାରେ— ଏହି ନିରାକାଶରେ ଶେଷ କରିବ ।”

“ନା—ତା ହେବନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଏତେ ଦିଲ୍ଲ ନୁହେ ଯେ, ତୁମେ ତୁମ ଜୀବନକୁ ଦୁଇ କର ଏହୁଠାରେ ଆସିବିମର୍ଜନ କରିବ । ଆମ ମୋ ସଙ୍ଗରେ” କିମ୍ବ ଯୁବକ ଯୁବତୀର କର ଧର ମାରୁକ ଗୁଡ଼ ରିମୁଗରେ ପରସ୍ତାନ କଲେ ।

ସେତେବେଳେ ତଢ଼ ଆକାଶରେ ଦେଖାଦେଇ ପାରିଲାନ୍ତି । ହେଲେ ଆଗପର ସେ ଆଉ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଅମୃତ ଧାରରେ ଧରକୁ ହସାଉ ନାହାନ୍ତି । ଶିଖବାର ଦୁଃଖ ଦେଖି ଖଣ୍ଡ ମେଘର ଅନ୍ତରକରେ ମୁଖଟି ଲୁହରୁ । ନାରବରେ ଲେତକ ଗଡ଼ାଉଥାନ୍ତି । ଗଛ, ପଦି, ଫୁଲ,

ପଳ ସମ୍ପଦେ ଆଜି ବିଷଟ୍ଟ ଭାବ ଧରିଅଛନ୍ତି । ମଳୟା
ପନକ ଛକରେ ପ୍ରକୃତ ମଧ୍ୟ ଶ୍ଵରଶାସ ଶ୍ରୁତିଅଛି ।
କେଉଁ ଦୂର ବନରେ ଥାଇ କୋଲିଲିଟିଏ ସମାଜର
ହିର ନିୟମ ଦେଖି ‘କୁହୁ’ ରତରେ ସମାଜକୁ ଶତ
ଧୂକର କରୁଅଛି ; କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାର୍ଥାଙ୍ଗୀ ସମାଜ, ଦେଖୁକୁ କି
ବିଧାର ଦୂଃଖ ? ଯାଇ ଦୂଃଖରେ ଗଛ, ପଦ ପ୍ରଭୃତି
ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ସୁକା ଦୂଃଖିତ, ତାର ଦୂଃଖରେ ତୋର ହୃଦୟ
ବିଗଳିତ ନ ହୋଇ ରହିଛି କପର ? ଧନ୍ୟ ତୋର
ହୃଦୟ ! ଧନ୍ୟ ତୋର ବିବେକ ! ! ଧନ୍ୟ ତାର ହୃଦୟ
ନିୟମ ! ! ! ସ୍ଵାର୍ଥ ପରତତ୍ତ୍ଵ ହୋଇ ଏ ନିୟମ ପ୍ରଣୟନରେ
କି ପ୍ରକୃତ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରୁଛୁ ? ଭାବ ସମାଜ,
ଆନନ୍ଦ କି ଏହିଠାରେ— ? ଅନ୍ୟର ପଢନ ଓ ଦୂଃଖରେ ?
ହାୟ, ତୋର ନିୟମର ଚଣ୍ଡାଗାତରେ, କେତେ ସରଳା-
ଅବଳା ଆଜି କୁଳତୀର୍ଣ୍ଣ କରି ବିଧିମୀର ଆଶ୍ରୟ ନେଉଛନ୍ତି-
କେତେ କରୁଣସ୍ଵରରେ ହା’ଦୈବ, ହା’ଦୈବ, କହି
ଦୈବକୁ ଅଯଥା ନିଦାକରୁଅଛନ୍ତି—କେତେ ଯେଶାଚିକ
ବୃତ୍ତିକୁ ସାଦରେ ଆହ୍ଵାନ କରି ଜୀବନ କଳକିତ
କରୁଛନ୍ତି ! ! ! ଏସତ—ତୋର ଚଣ୍ଡାଗରେ କୁଳନ୍ତି
ନିଦରଶନ କମଳିନୀ ? ଶୀଜାତ ପ୍ରତି ଏତେ ନିର୍ଭୟେ
କଟାଷ୍ପାତ କାହିଁକି ? ଏକ ତୋର ସ୍ଵାର୍ଥପରତାର ପୁଣ୍ଡି
ପରିଗ୍ରହକ ନୁହେ ? ସମାଜ, ର ଆଜି ସ୍ଵାର୍ଥର ପ୍ରଭୋତ-
କାରେ ବନ୍ଦସ ବିଶେଷରେ ପରିତେ ହୋଇ ବନ୍ଦସୀ ନାଳା
ଚିନ୍ତାର କରିବାରେ ସୁଖ ଉପଭୋଗ କରୁଛ ସିନା ? କିନ୍ତୁ
ସେ ସୁଖ ନିର୍ମଳ ନୁହେ—ସେଥରେ କୁଣ୍ଡିନାହିଁ—ଶାନ୍ତିନାହିଁ
ସ୍ଵାର୍ଥ ବିପର୍କକ ଜନତ ସୁଖ ହିଁ ବିର୍ମଳତର ଓ ଶାନ୍ତିର
ଆଧାର । ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ନୁହେ ହେଲେ ତିରୁକମାଳ ପ୍ରେମର
ଉଦୟ ହେବ । ସେତେବେଳର ସୁଖସିନା ଅତି ନିର୍ମଳ
ଓ ମଧ୍ୟର ?

ତାଙ୍କର ଆଜି ଘୋକନ ନାହିଁ, ଶୟୁମ କାହିଁ । କେବଳ
ଅପେକ୍ଷା କରିଆନ୍ତି ପ୍ରସତର ଆଗମନକୁ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ
ବୁଝିଛି ଆଜି ବଡ଼ ବିରଜନାମୀମା ହୋଇଛି । କେଳେ
ସୁପ୍ରେତୁଷ୍ଠିତ ପକ୍ଷମୀମାନଙ୍କ ପରି ଗୁରୁ ଗୁରୁ ସ୍ଵରରେ “ବୁଝିଟା
ପାହୁଳାହିଁ କାହିଁକ” କହୁ ଅନ୍ତରରେ ସେ ସ୍ଵରଟାକୁ
ମିଶାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଗୃହର କହିରେ ଶକୁ
ଆସେ ପୁଣ୍ୟଗନ ଆଜେ ନିର୍ମାଣ କରି ପ୍ରାଣତାବାନ
ଅନ୍ତେଷ୍ଟଣ କରନ୍ତି—ମାନ୍ୟ ବିମଳମନୋରଥ ହୋଇ
ମୁହବାର ଫେରିଯାନ୍ତି ସେହି ପ୍ରକୋଷ୍ଟିକୁ ।

କିମ୍ବୁସମୟ ପରେ ଯୁବକଙ୍କର ଉଦ୍‌ଦେଶ ସହିତ
ପ୍ରସଂଗାତ୍ମା ଦାନକଳ ପ୍ରସତର ପ୍ରଥମ କିରଣ । ଦକ୍ଷିଣାଶ
ପ୍ରସତ ସ୍ଵରରେ ଶାନ୍ତି ଜୟତାକ କଲେ । ମଳୟପବନ
ଫୁଲଚିରୁରେ ପଶି ଫୁଲମାନଙ୍କୁ ତାଳେ ତାଳେ
ନଗୁରବାରେ ବ୍ୟକ୍ତ । ପ୍ରସତର ସ୍ଥିତ୍ୟ କିରଣର ପଦିଷ୍ଠ
ସଲିଲରେ ଧରଣୀଶ୍ଵରୀ ଅଜ ପ୍ରକାଳନ କରି କେବଳ
ପରବର୍ତ୍ତକ କରିଦେଲେ— ଯୁବକଙ୍କର ଆନନ୍ଦକୁ ଶତ-
ଶତରେ ଦରିଦ୍ରତି କରିଦେଇ ।

ଅରୁଣେଦୟ ନ ହେଉଣୁ ଯୁବକ ମାତ୍ରକ ଓ ମାତ୍ରକାଣ୍ଡିକ
ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ କଲାପୁଣି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାଧାନ ପାଇଁ
ବାହାରିଲେ । ପଞ୍ଜରେ ସେହି ବିଧବା ଯୁବତୀ । ସେ ନିଜର
ଶୁଦ୍ଧ କିମ୍ବା କଟକାରିମୁଖରେ ଯାଏଥା ନକରି ଗୁଲିଲେ
ଗୋଟିଏ ରେଳସ୍ଟେଶନ ନିକଟକୁ । ସେଠାରେ ଯଥାସମୟରେ
ମହୁରୁ ପୁରୁଳୁ “ସୁଶ୍ରେଣୀର ଦୂରଭଣ୍ଟି ଟିକଟ କାଟିଲେ ।
ଅବିଲମ୍ବେ ‘ପୁରୁ ପେପଞ୍ଜର’ ଆପି ପଢ଼ିଛନ୍ତି । କିମ୍ବରନଶି
ପାଇଁ ଷ୍ଟେଶନରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବଣିଧ୍ୟକ ସହ ସେହି
ଯୁବକ ଓ ବିଧବା ଯୁବତୀଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଦୂର ଗତିରେ
ଶୁଳ୍କ କେତେ କନ୍ଦମ, କେତେ ନଦିନଦୀ, କେତେ
ନିବତ୍ତ ଅରଣ୍ୟ ଭେଦକର । ଯୁବତୀ ତାର ଜନ୍ମକାଳରୁ
ବେଳର ନାମ ଶୁଣିଥିଲାହେଁ କେମିକାର ସୁରିଧା ତା’ଗଣ୍ୟରେ
ଘଟି ନଥିଲା । ସେଥିଥାରୁ ତାର ଦୃଦୟର ଅନ୍ୟତକରେ
ଆକନ୍ତର କ୍ଷୀଣ ପ୍ରବାହଟିଏ ବୋହିଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ
ଦୁଃଖ ମିଳିବ ଥିବାରୁ ସବ୍ୟକର—ଶିଶୁଗତନ୍ତ୍ର କମଳିନୀ
ପକ୍ଷରେ ଅତଶ୍ୟତ୍ବ ଉଚ୍ଛବିତର ହୋଇଥିଲା, ଠିକ୍ ମଧ୍ୟରେ
ଚିରାଇତା ଚାରୁ ପ୍ରକଳ୍ପ ସଦୃଶ । ସେ ମନେ ମନେ ନିଜକୁ
କେତେ ଭର୍ତ୍ତନା କରୁଥିଲା—ସମାଜ ଉପରକୁ କେତେ
କଟାକ୍ଷ ଶୁଦ୍ଧାଣୀ ଶୁଦ୍ଧିଥିଲା ତାର ଲୟାରୁ ନାହିଁ । ତାର

ମୁନକ ସେହି ଶାନ୍ତିର ମଧ୍ୟରେ-ଲନ୍ଦନ୍ରେ ଭାସିଯାଇ
ଦିଶଦିଗ୍ରି ହୋଇ ଦିଇଛନ୍ତି । ଶମ୍ଭନପ୍ରକାଶିତରେ
ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାରକ୍ଷଣ ଦେଖୁଣ୍ଟି—ସେହି ଆଜେ
ଶାନ୍ତି । ବାହାରର ଗଛ. ପଦରେ ଶାନ୍ତି—ଛନ୍ଦୁକୁ
ବିଶାଳ ଗରନ୍ତରେ ଶାନ୍ତି । ଶାନ୍ତିରେ ଉଦୟାନରୁ ଆଜି
ସାବ ବିଶି । ଶାନ୍ତି କନିତ ଆନନ୍ଦ ଓ ମୁନଙ୍ଗର ଭାବ
ସୁବିନ୍ଦ୍ରାବ ଆଶା ମୁବକଙ୍କ ସତେ ଅଧିର କରିଅଛୁ ଯେ

ଭାବନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଦୁକର ନିଜୀ'କ ପଦାର୍ଥକୁ ମହା-
ବଳରେ ନିର୍ମିଲା ପର ରେଲ ତାକୁ ତାକେ ତାକେ
ଜଣ୍ଠିର ଥାଏ । ପରିଶେଷରେ ନିନ୍ଦାଚିଭୂତ କରିଦେଲ
ଅଭିନନ୍ଦିନୀକୁ କି ଏକ ମୋହନ ମହାରେ ।

+ + + +

ସେତିକର ପ୍ରସତ ଆଜି ଦୁଃଖ ଫେର ଆସିଛି । ସେହିପର
ପ୍ରଭାଗ ତାର ଉଠିଛି—ପଞ୍ଚାଶର କାଳିନିରେ ଦିଗ୍-
ଶିରନ ଉତ୍ତରିପଡ଼ିଛି—ମଳୟ ସମୀର ଫୁଲର ଫୁଲର
ସୁର ବୋହ ଆସୁଛି—ଧରଣୀ ଉପରେ ଉଷାର ମୁଣ୍ଡିନୀ
କରଣ ଦସ୍ତହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପ୍ରକୃତର ସମସ୍ତ ସଦାର୍ଥ
ଅବିକଳ ସେହିପର; କିନ୍ତୁ ଯୁବକଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ପୁଣ୍ୟପେକ୍ଷା
ଅଧିକ ହୋଇଛି, ଟ୍ରେନଟି ପୁଷ୍ପର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରୁ ।
ଆହା, ପ୍ରକୃତରେ ନିଃସ୍ଵାର୍ଥପର ପରେପକାରରେ
କି ଆନନ୍ଦ କି ଶାନ୍ତି ! ! ଭାଗୀ ପରେପକାରର ଆଶାରେ
ଯୁବକ ଅଜି କେବଳ ଆନନ୍ଦ ଉପରେଗ କରୁ ଅଛନ୍ତି !
ଆଶା ଫଳକଣ୍ଠ ହେଲେ ଆନନ୍ଦର ପରିମାଣ ପାଠକେ
ଅନୁମାନ କରିନେବେ ।

ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ୀ ଟେକ ଅସି ପୁଷ୍ପ ସ୍ନେହକରେ ପଢ଼ୁଥିଲ ।
ସେତେବେଳେ ପୁଣ୍ୟକାଶରେ ସ୍ମୃତିଦେବ ଉଦୟ ହୋଇ
ଜଗନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଅଭିନବ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଆବିଧାର କରି-
ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯୁବକ କମଳି-
ନାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ 'ବିଧବାଶ୍ରମ'କୁ ଗଲେ ।
ସେଠାରେ ବିଧବାକୁ ରଖାଇଦେଇ ଫେର ଆସିଲେ ।

ପରଶ୍ରବର ବିଦାୟ କାଳୀର ଦୃଶ୍ୟ କି ମନ୍ତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ କି
କରୁଣ ! ଯେତେବେଳେ ମୁରକ କମଳିନୀ ପାଶରୁ "ରମେ
ରମର ଭାଗୀ ଜୀବନ ଏହିଠାରେ କଟାଇବ" କହି ବିଦ୍ୟା
ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ଯୁବତୀର ନ ସ୍ଥନରୁ କୁଦିନ୍ତା
ସୁରକ୍ଷା ଦୁଇଧାର ଲୁହ ବୋହ ଆହିଲ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷମାପନ
ଅଧୋବଦିକରେ ଠିଆହୋଇ ଲହିଲ । "ମହାଭାଗ,
ଆପଣଙ୍କର ଉପକାରର ପ୍ରଭୁପକାର ପାଇଁ ଏ ଅଭିନନ୍ଦର
କିନ୍ତୁ ନାହିଁ—ଅଛୁ କେବଳ ସୃତିତିକ । ସେହି ସୁତ ହିଁ
ମୋର ପ୍ରଭୁପକାର; କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ଦେଉଛୁ ମହାଭାଗ,
ଆପଣଙ୍କର ପରିଚନ୍ୟରୁ ଏ ଅଭିନନ୍ଦ ବନ୍ଧୁତା ହେଲ ।
ପାଇ ପାରିବ କି ଆପଣଙ୍କର ପରିଚୟ ?" "ମୋର
ପରିଚନ୍ୟରେ ରମର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ପରିଚନ୍ୟ
ଆବଶ୍ୟକ କର—ଯାହାଙ୍କର ଆଦେଶରେ ଗ୍ରହ,
ନନ୍ଦନ ସ୍ବ ସ୍ବ ମାର୍ଗରେ ବିଚରଣ କରୁ ଅଛନ୍ତି—ଅନ୍ତର୍ମା
ନିଳାକାଶ ସମସ୍ତ ଜଗତ ଉପରେ ନପତ ପ୍ରିଯ ଭାବରେ
ରହି ଅଛୁ—ଆଉ ସମ୍ମଣରେ ଏହି ଯେ ଅନ୍ତର୍ମା ମହୋଦୟ
ଦେଖିଛ, ସେ ଯାହାଙ୍କର ଆଦେଶରେ ବେଳାଭୂମି ଲାଭକ
କରୁନାହିଁ, ସେହି ଅତିରିମାୟ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇଁ
ଯହ କର । ମୋର ପରିଚନ୍ୟରେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାହିଁ
ଯୁବତ ! " କିନ୍ତୁବାରୁ ଯୁବତ "ତେବେ ଯାଉନ୍ତି ମହାଭାଗ !
ଧନ୍ୟ ଭନବାନଙ୍କର ଲାଲା ! ! " କହି ଆଶମ ରିତରକୁ
ଗୁଲିଗଲ । ସେତେବେଳେ ଯୁବକଙ୍କର ବଦନରେ ଶାନ୍ତିର
ମଧ୍ୟ ହାସ୍ୟରେଖାଟିଏ ଫୁଟ ଉଠିଥିଲ ।

— — —

ବାସନ୍ତ ଉଷା

ମଧ୍ୟ-ଶକ ମିଶା ସମୀର ଖେଳ ଶଳଣି କେତେ
ନଭନାସ୍ତ୍ର-ପଞ୍ଜୀ-ପତଙ୍ଗ ମୋହ ସୁଲକ ଚିତ୍ରେ ।
ନଭତାନେ ମୁଦୁ-ହିନ୍ଦ୍ରାଳେ କେତେ ରଙ୍ଗ ବିବନ୍ଦି
ଅଭିନବ ଯୁଗ-ସଞ୍ଚାର ବାଢ଼ି ବସିଲେ ଘୋଷି ।
ଯୁଗ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଜଣାଇ ଟିକ ପଞ୍ଚମ ତାକେ
ମଧ୍ୟ-ରତ୍ନ-ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗତେ ବୁଲେ ଆମୋଦ ମନେ ।
ପାଞ୍ଚାଶୁ ଉଭୟ ଉଠିଛି ତନୁ ମୋହନ-କଳା
କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ଭାଜେ ସରଗେ ସୁର-ନନ୍ଦନ ଲୁଳା ।

ତିରୁ-ଗୁଲୁ-ଲତା ପତର ନବ ଭୁଷଣେ ସାଜି
ରତ୍ନବଜେ ବର ନେବାକୁ ଉପ୍ର ବହୁଶେ ଆଜି ।
କେତେ କେଷେ ବିଶ୍ୱ ହସୁତ୍ତି ନବ ବିପନ୍ନ ଦେଖି
ସରଗ-ସୁଲକ ସମୀଦେ କିଏ ନହେବ ସୁଜୀ ?
ଦେବ-ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଭୁବନେ ଚିର-କମଳ ଶେଳେ
ନବ ଯତ୍ନବନ ମାଧ୍ୟା-ଶିଶୁ ସଦା ସଞ୍ଚରେ ।
ସେ ଶିଶୁ-ମୋହନ ପପର ଏବେ ଅବମା ତଳେ
କି ଶିଶୁ ହରଚିତ ଶେଳୁଛ ସତେ ମରନ ନରେ !

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର

ସଙ୍କେତ ଓ ସୂଚନା

— ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଗ୍ରୂପ —

ଆଜିକାଲି ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ମ ହେବାର ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର କିଏ
କୁଆଡ଼େ ଦିଆଇ କରିବିଲୁ ବୋଲି ଝୁଣୁଗ । ବଡ଼
ଉପାଦେୟ ଜିନିମ୍ବ, ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରକଳ୍ପ ଦିଗରେ ତାମାର
ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମନନ୍ତେ ସେ
ଘନ୍ତର ଆନ୍ଦର ଟିକିଏ କିନ୍ତୁ ଦରକାର । କେବଳ
ଚିନ୍ତାର ବେଗ ନ ମାପି, ମୌଳିକ ଚିନ୍ତାର ବେଗ ମାପି
ପାରିବା ଭଲିଆ କରିପାରିଲେ ପ୍ରକଳ୍ପ ଉପକାର ହୁଅନ୍ତା ।
ବେଶି ଦରକାର ଏଇ ସମାଜ ନେତା, ରୀତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପରେ ଓ
ସରକାର ବୁକିରିଆ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଏମାନେ କାମ କରୁ
କରୁ ଏପରି ଏକ ଅକପ୍ରାରେ ଅସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଥିଲୁ,
ଯେତେବେଳେ କ ମୌଳିକ ଚିନ୍ତା ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ
ଆବୋ ଆସେ ନାହିଁ, କୌଣସି ଦୂରନ ଭବ ହେମାନେ
ବୁଝି ପାରନ୍ତ ନାହିଁ, କେବଳ ପଛ କଥା ଭବ ଭବ ନିଜର
ବେଳ ପୁରୁଷ ଚିନ୍ତା, ଭବକା ଓ ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକୁ କୁଣ୍ଡର
ବସନ୍ତ । ମୁକକ ସହକର୍ମୀ ନା ଅଧୀନୟ ମାନଙ୍କ ଆଶା,
ଆକାଶ୍ୱାସ ଦୁଇଁବାଲୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ନକର
ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜ ଜୀବନର ଉପକାରୀ ଓ ନିଜ
ପୌତ ଶକ୍ତିର ଆଶାକରି ବସନ୍ତ । ଚିତ୍ରାବ ଜୀବିତର ଓ
ସଂପାଧାରଣର ବହୁତ କ୍ଷତି ହୁଏ । ଅଉ ଟଣିଷ କାନ୍ତି
ଏତେ କାବା ଯେ, ସେମାନେ କୌଣସି କୃତ ସମାପ୍ତାବର
ଏଇ ଅଥାର ମସ୍ତକ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସରମର୍ଶ
ଲେନ୍ତ ନମନ୍ତ । ଯନ୍ତ୍ର କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ମାହାୟାଗେ,
ଆମଦେଶରେ ପ୍ରତିପାଦନର୍ଥମରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକ ବୃଦ୍ଧନେତାଙ୍କର

ଚିନାଶକ୍ତି ଦୟାକ୍ଷା କରିଯାଇ ପାରନା, ତା'ହେଲେ
ସମାଜରେ ସାମ୍ବାକ୍ୟରେ ଏତେ ଅସ୍ତ୍ରୋଷ ହୃଦୟ ଦାଢ଼
ଓ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ଅସତା ନାହିଁ । ଏବେନଷ ପରେ ଯେତୁନ୍ତ
ନିବାକୁ ହୁବ ବୋଲି ସରକାରଙ୍କ ଯେ ଆଜନଟା ଥିଲୁ,
ତାକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇ, ତା'ପ୍ରାକରେ ମୌଳିକ ଚିନ୍ତାର
ବେଗ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ କମଳ ଥୁବିଲେ ସାଧ ରଣ
କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ନେବାକୁ ହୁବ ବୋଲି ନିମ୍ନମ ବାନ୍ଦିଦେବା
ଇଚିତ । ତା'ଯଦି ନହୋଇ ପାରେ, ତା'ହେଲେ ଚିନ୍ତା
ଚିନ୍ତିର ମୌଳିକତାରେ ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପରୁ ବାର
ଯାଉଣ ମାତ୍ର, ଜିବରେଷ୍ଟ୍ ସେମାନଙ୍କ କର୍ମରୁ ଅନ୍ତରିତ
କରିବାର ମୋଟାଏ କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ଠାକୁ କରିବା ନିତତ୍ତ
ବାହୁମାନ୍ୟ । ସେ ବହିଟା ନା ମୋର ଠାକୁ ମନେ ହେଉଳାହିଁ ।
ତେବେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚେଜ୍ଞ ଉପନ୍ୟାସରେ ମୁଁ ଥରେ
ଦେଖିଥିଲି, ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରକାର । ସେଥିରେ ନାୟକ
ଗୋଟିଏ ପୁଣ୍ୟ ସମାଜ ଦିଆର କରିଥିଲେ । ତାହାର
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ସନ୍ତନେତା ଓ ସମାଜ ନେତାଙ୍କର
ଜୀବନ ଜୀବର ଭବରେ ଦୟାକ୍ଷା କରିବା ଓ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ
କଳାପରେ ତାର୍କଳ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲୁ କ୍ଷଣି
କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବାହାର୍ଯ୍ୟକାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରି
ଦେବା । ଯଦି ସେ ତାକୁ ନମାନି, ସେହିପରି ନିଜର
ପ୍ରାତକୁ କାମୁକ ରହନ୍ତ, ତା'ହେଲେ ଜିବରେଷ୍ଟ୍ ତାଙ୍କୁ
ସେଥିରୁ ଝିଣ୍ଟାଇ ନେବା । ମୋ ମତରେ ଏ ଉପାୟଟା
ନିତାନ୍ତ ମନ ଦୁହେ । ତେବେ ତା ଟିକିଏ ବେ ଆଇନ ।

ଶ୍ରୀ ଗୋପନୀ ସିଂହାସନ

(ଲ)

କି ଶଳା, କି ପରକା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦାଣ,
ଘାସ ମଞ୍ଜିରେ ଅଣ୍ଟୁ ଧରୁର ପ୍ରାଣ ।

(ବ)

ମୁଣ୍ଡ, ପଣ୍ଡିତ, ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର, ଲୁଲି,
ସବେ ଆଶିବେ ସେହି ଶୁଶ୍ରାନ୍ତିଲୁ ।

(ଶ)

କେନା, ମଳିକ, ମୁଗୀ, ତାଥାତ, ଓତା,
ସମସ୍ତେ ହେବେ ଏକ ଗତରେ ଯୋଗା ।

(ଷ)

ନମଶ କୃଷ୍ଣ ଶିଳେ ନାନ,
ସେ ଅଣ୍ଟେ ଜୀବିକା ସ୍ଵାଧୀନ ।

ଶ୍ରୀ

ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି

୧

ଆଜିନ୍ଦ୍ର ଶ୍ୟାମ-ପେମ-ଗତ ବନ୍ଦମୀ,
କୁଳ ମଣ୍ଡନା ଦୂଷତାନ୍ତ ନନ୍ଦମୀ。
ଭବନ୍ତ ଦିଶାକାରେ ବିକଳେ ଅଛ,
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

,

ଦୂଷନ୍ତ କୁଳେ ନଜମୁଦେଖ ଗଣ,
ଶ୍ୟାମ-ଦୂଷଣ ଯେଣୁ ମୋର ଭୂଷଣ ।
ମାତ୍ର ବୈଧତ୍ତ କେହି ସରିବ ଗତି ?
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

୩

ଏହିବ କିଏ ସଖି ! କାନିଆ ଫାଦ ?
ଶାରଦ ଗରନରେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ରୁଦ୍ଧ,
ମୋର ବଦନେ ଭୁଲି ରୁଦ୍ଧେ ନିଦନ୍ତ ।
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

୪

ମାୟତାଳରେ ଦସି ମଧୁବାଳରେ,
ମଧୁର କାଳ ବଶୀ ପୁଲମାଳରେ
ମଣ୍ଡିଶ ଥାନ୍ତ ତନ୍ତ; କି ରତିପନ ?
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

୫

ଯମୁନା କୁଳେ ଦିନ ଚରକରନ
ଦେଖି ମୁଁ ନଦେଖିଲୁ କରନ୍ତେ ବ୍ୟାକ,
ମୋ' ଗତି ଅନୁସର କରିଲେ ଗତି,
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

୬

୭

ତାଙ୍କର ଟଣି ଶୁଣି ଗୋ-ଗଳୟଣ,
ଗୋକୁଳ ତନ୍ତ୍ର ସଖି ! ସାଜିଶ ନଟ,
ମୋ' ନାମେ ଗୀତ ଗାଇ ବନେ ନାଚନ୍ତ ।
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

୮

ଆଜିନ୍ଦ୍ର କଣା ଦାସୀ ମୁହଁ ତାଙ୍କର,
ଶୁଭ ଦାସିରେ ତାଙ୍କ ଏତେ ଆଦର !
ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଅବର୍ଦ୍ଦନେ ପାଶଳମତ ।
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

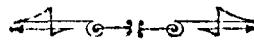
୯

ହାଟ ପାଳିରେ ଘାଟେ ବରଜଗଟ,
ତାଟ ଓଗାଳ ସହି ସାଧନ୍ତ ଘାଟ ।
ରୁଟୁ ବଚନେ ତାଙ୍କ ଭୁଲେ ମୋ' ମତ ।
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

୧୦

ଯେ ମୁଖ-ଅରବିନ୍ଦୁ ଗଲେ ଅମୃତ,
ସେ ମୁଖେ ରୁଧା ନାମ ହେଲେ ଝଙ୍କତ—
କେମନ୍ତେ କହ ରୁଧା ଧରିବ ଧୃତ ?
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବିନା କାହିଁ ମୋ' ଗତି ?

ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତମ ପିପାଠୀ

୮

ଗାଳ ପ

-000-

ମଧୁସୁର, ମଧୁମାସ; ମଧୁସୁଦନ କିନ୍ତୁ ଭବାଶ । ୬୫ ମେଟ୍‌କୁଲେଶନ ଫେଲ ହୋଇଥିବୁ; ଆଖ ପଢ଼ିବାଯରୁ ମଧୁ ବାହାର ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ । କାରଣ, ତାର ବୟସ ୧୯ ୧୦ ହୌର ସାଇଛି । ସେ ଅବିବାହୀତ -- ବିବାହ ମନ୍ୟାଗ ପାଇଁ ସେ ଲଜ୍ଜା କରେ; କିନ୍ତୁ ବିବାହର ଭାର ନହିଁକ କରିବା ପାଇଁ ତାର ଯୋଗ୍ୟତା କାହିଁ -- ବାହାର ଶକ୍ତି କାହିଁ ? ସେଥିମାର୍ଦ୍ଦ ମଧୁସୁଦନ ଆଜି ବିଷଣୁ । ମଧୁମାସର ରଜନୀରେ ଏକାକୀ ବସିଛି--ହୋସେନ ପୁଲଗେନ ଅସୁନ୍ଦି, ମଞ୍ଚିପୁଲ ପୃତିଛି । ବାଳକା, ଧୂକଣ୍ଠେ ସେ ବାଟେ ବୁଲ୍‌ ଯାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ତନ୍ତ୍ରରେ ଆଲୋଡ଼ିବ । ବିବାହ କରିବ, ପାଠ ପଢ଼ିବ, ବୈଳଗର କରିବ -- କପର କଣ କରିବ ଠକ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ମନେ ମନେ ଠିକ କଲ, କଲିକତା ପଲେଇବ । ଘର ୧୨ ଟା ବେଳେ ମଧୁସୁରରେ କଟକରୁ ଟେକ ଆସି ପଡ଼ିଥେ -- ସେହି ଟେକରେ ଟିକଟ କାଟି ସେ କଲିକତା ଆସି ପଡ଼ିଥିଲ । କଲିକତାରେ ଅହଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି । ମଧୁସୁର କେତେକ ସରିତି ଲୋକ ମେମୁନଙ୍କ, ଗ୍ରେନ୍ଟିଟ, ଶିଦିରପୁର ପ୍ରଭୁନ ଅଞ୍ଚଳରେ କାମ କରନ୍ତି । ମଧୁସୁଦନ କଲିକତାରେ ଦୁଃ୍ଖ ଦୁଃ୍ଖ । ଗ୍ରେନ୍ଟିଟ ଦୟା ତାକୁ ଜଣାଥିଲ । ସେ ସେଠାକୁ ଗଲ ଏବଂ ସତ୍ୟାକର ସହଦରେ ତାର ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ଥିଲ, ସେହିଠାରେ ଉଠିଲ ।

ସତ୍ୟାକର ହଠାତ୍ ମଧୁକୁ ଦେଖି ମଧୁନିଲ ପ୍ରସୁକଥା । ମଧୁର ମାଟ୍‌କୁଲେଶନ ଫେଲ ହୋଇଯାଇଥିବା କଥା ଶୁଣିଲ ।

ଯାହାଦେଉ ଦୁଇହି ୩ । ୪ ଦିନ ଏକାଠି ରହିଲେ । ମଧୁ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲେ । ନେହୁଠିଲାରେ ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି -- ପୁଣି ଓଡ଼ିଆଣୀ ଅଛନ୍ତି -- ମା ବାପ ଶୁଣି ଟିକିବ ସେବ୍ରୁ ପାଇଲ ପରି ଏହିପ୍ରାନ୍ତରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲା । ଗ୍ରେନ୍ଟିଟରେ ଖାଲ ଖାଇବାଟା ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ପୁତ୍ରଙ୍କ ସେ ନେହୁଠିଲାରେ ଦିନେ ଦିନେ ଘର ୧୦୫ ଟା ୧୧ ଟାରେ ବସାକୁ ଫେରିବ; କିନ୍ତୁ ଏହି-

ପରି କରୁ କରୁ ହିତଗଣ୍ୟ ମଧୁ ଦିନେ ନେହୁଠିଲାରେ ରହୁଯିବାର ମାନସ କଲା -- ହାତରେ କିନ୍ତୁ ତଇସା ଥାଏ । ଠକ୍‌କ୍‌ କ୍ଷା ଅଠର ପଇସା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ପଲ ପଲ ହତଭାଗେମା ଓଡ଼ିଆଣୀ ଏଠାରେ ସେ ସଞ୍ଜ ହେଲେ ହାସିବ ଛଟା ବାହାର କରନ୍ତି, କୁଟିଲ କଟାଇ ପାତ କରନ୍ତି, ସେ ସବୁ ମଧୁ ଦେଖିଥାଏ; କିନ୍ତୁ କେଳାଣୀ କାହିଁକି ଏହି ତାଙ୍କ ଦଳରୁ ଗୋଟିଏ ୧୭ କର୍ଷ ବୟସ ବାଲିକା ଆଭିକୁ ମଧୁର ହୃଦୟ ଝୁକ୍ଲେ -- ମଧୁ କି ଆଉ ଗ୍ରେନ୍ଟିଟ କଥା ଘବେ । ସେ ନେହୁଠିଲାରେ ସେବତା ସନ୍ଦର୍ଭ ୨ । ୮ ଦିନ ରହିଗଲା -- ମଧୁ ! ମଧୁ ! ମଧୁ ! ଡାକ ଯେଉଁ କୋରରେ ଡାକ -- ମଧୁ କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେବତାର ପ୍ରେମରେ ଦିଷ୍ଟେଇ !

ସେବତାର ଘର କେନ୍ଦ୍ରୀୟା ନିକଟମରେ । ତାକୁ ଭୁଲର ଆଣିଥିଲ ଗୋଟିଏ ଗରୁଡ଼ । କଲିକତାରେ ଏଯରି କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଗରୁଡ଼ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ମାନେ କି ପୁଣି, କେନ୍ଦ୍ରୀୟା, ଆଜି ପରିବର୍ତ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଅନେକଙ୍କୁ ଭୁଲର ଆଣିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ବେଶ୍ୟାବୁଦ୍ଧିରୁ ଯେଉଁ ପକ୍ଷପାତ୍ର ଦ୍ଵାରା ସେଥିରେ ଭାଗ ବସାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ କେତୋଟି ଗୋଟାଳ -- କୁଳଲେଖ୍ୟାତ ନାଗିକାଙ୍କ କୁଳକଳଙ୍କ ଗୋପାଳ -- ଧାକୁଶାକଗାନ୍ଧ, କର୍ପୋରରଣନ୍ଦିନୀରେ ଖାଲ କୋଠିର ସୁନ୍ଦରୀ କରିଛନ୍ତି । ବିତର ଏହି ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କର ରତନାସ । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି କେବୁ ରହିପାରିବେ ନାହିଁ । କଲିକତାର ଏକଳମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଲ ହଜାର ଓଡ଼ିଆଣୀଙ୍କୁ ଏକଳମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଦେବ । ମଧୁସୁଦନ ଆଜି ସେବତାର ପାଲାରେ ପାଲାରେ (ବା) ହାବୁଡ଼ି ।

ସେବତା ବ୍ୟବସାୟ ଭଲ ପାରନାହିଁ । ସେ ଦୂରନ ଆସିଥିବୁ । କଲିକତାରେ ତାକୁ ୩ ମାସ ମାତ୍ର ହେବାଇଥିବୁ । ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧୁକୁ ପାଇ ସେ ମଧୁ ମୁହଁ । ସେ ଗୁହେଁ ଯେ

କଲିକତାରେ ନେବୁଟିଲ୍‌ରେ ରହି ଓଡ଼ିଆ କୁଳ ପୁଞ୍ଜାରାଙ୍କୁ ଅବାଧରେ ଆମଶାର ଶଶୀରାଳୁ ଦାନ କରିବ ।

ମଧୁ ଗୋଟିଏ ଗୁକିର ଆରମ୍ଭ କରିଛି । କଲିକତା ସାହେବ ବାତରେ ସେ ବେହେବା କାମ କରେ । ସାହେବ ମଧୁ ଉପରେ ଖୁସି । ମଧୁ ହାତରେ କଣ୍ଠ ପରମା ନେଲାଣି । ସୁନିଧା ଦେଖି ସେବଣ ଏବଂ ମଧୁ ନେବୁଟିଲ୍‌ରୁ ଖେତି ଟାଲିଗଞ୍ଜୀ ଆନନ୍ଦ ବମାକର ରହିଲେ । ଏହିମଧୁ ଭାବରେ ଷେବ କଟିଗଲୁ । ମଧୁର ସାହେବ ଜାଗା, ଜ ଘାନ, ସେବଣ ପଢ଼ୁଛି ପ୍ଲାନକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟୟତେଶରେ ଗଲେ । ମଧୁ ସାହେବ ଗଲା । ପ୍ରୟେ ୪ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଧୁକୁ ବାହାରେ ରହିବାକୁ ଦେବ ।

ସେବଣ ଏକାଙ୍କ ପୁଣି ଉତ୍ତିଥାଣୀ—କଲିକତା ପରି ମହାରରେ କିମ୍ବର ଏକା ରହିବ ? କଣ କରିଯାଏ ? ଯେଉଁ ମଧୁକୁ ପଥମ ପ୍ରଥମ ଲେକେ ନିଦା ବା ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ସେହି ମଧୁର (Friend) ମାନେ କିନ୍ତୁ ବେଳିଦ୍ଵାନ୍ତି । ମଧୁ ଦରକୁ ଯାଆନ୍ତି—ଗୁହା, ଜଳଶିଆ ଶାର ଆସନ୍ତି । ସେବଣ ସ୍ଥାନ ମଧୁ ଭଲ ।

ମଧୁ ସାହେବ ସହିତରେ ୪ ମାସ ଜୀବାନ, ଚାଳ, ହିତକୁ ଯିବା କଥା ଦେବାରୁ ମଧୁର ପ୍ରେଣ୍ଟମାନେ କହିଲେ ନେବେ ସେବଣ ଏକାଙ୍କ ଏଠାରେ କିମ୍ବର ରହିବେ ? ମଧୁ କହିଲୁ ଆଜି କଣ କରିବ ୨ ମଧୁର Intimate friend ସତ୍ୟାନନ୍ଦ କଲିକତାରେ Homeopathy ପରିବା ଯାଇଁ ଆଜିକୁ ଗର୍ବ ଦେଲ ନଦ୍ଦିଛି । ସତ୍ୟାନନ୍ଦକୁ ମଧୁ କହିଲା, ଘର ଟଳେ ଦେଖାଦେଖି କରୁଥିବ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦକୁ ମଧୁ ହୁଏ ।

ମାର୍କିମାପ ଏକ ତାତିଶୀଳ ସାହେବ ସହିତରେ ମଧୁ କଲିକତା ପ୍ଲାନଲ । ସଂୟନକ ଜାହାଜ ପ୍ଲାନଲ ବେଳ ଦେଖ୍ୟନ ମଧୁକୁ ଦେଖିଲୁ—ଦରଶିଲ ନମ୍ବାର କଲେ । ମଧୁର ଏକମାତ୍ର ଭରମା ସତ୍ୟାନନ୍ଦ । ଜାହାଜ ପ୍ଲାନଲ ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ପିଲାଟି ଭଲ । ଗର୍ବ ନିହାନିଓପ୍ୟାଥ ତତି ଚର୍ବିର୍ଦ୍ଦରେ ପଡ଼ିଛି । ଏହି ବର୍ଷ ଡର୍ଜୀ ନେବା । ଏହାଇତା ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଦୁଃସଂ ସହୃଦ ନଳେଜର ସହୃଦ ଏବଂ ଆସୁବେଦ ମନ କିନ୍ତୁ ପରିଥିଲା । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଘର ମଧୁମଧୁରରେ । ସେ ବ୍ୟାହର ଯୁବକ । ଅବିବାହିତ—ସହେ ସ୍ଥାନକ ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଗେ ପ୍ଲାନଟରେ ଏକା ରହୁଥିଲ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ କୋଠା ନେଇ । ସେଠାରେ ରହିବାର କାରଣ ଏହି ଯୋ, ଦୋମିଓପ୍ୟାଥ କଲେଜଟା ବସା ନିକଟ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଆଉ ଗେ ପ୍ଲାନଟରେ ରହିବାକୁ ମନ କରୁନାହିଁ । ଟାଲିଗଞ୍ଜୁ ପ୍ଲାନଟରେ ଆସିବାପାଇଁ କଲିକତାରେ ଖୁବ ସୁନିଧା ଅଛି ମଟର ଲାଇ—ଏବେ Competition ଯେ ଟାବ ଶଫ୍ଟରେ ଟାଲିଗଞ୍ଜୁ ପ୍ଲାନଟରେ ଆସିଯାଇ ଦ୍ରୁଗ । ୭ ଟଙ୍କା ଦିଲେ ଟାଲିଗଞ୍ଜୁରେ ମଧୁର ନମ୍ବା ଠକ ସମ୍ପର୍କରୁ ପ୍ଲାନଟରେ କଲେଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପି ଦ୍ରୁଗ । ଦିନକୁ ୫ ୦ ୦୦ ୬ ଟଙ୍କା ଲାଇ Fare ଦେଇ ସନ୍ତେ ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ଟାଲିଗଞ୍ଜୁରେ ରହିବା ଖୁବ ସୁନିଧା ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଯୁବକ, ବ୍ୟାହର, ସନନ୍ଦଶୀୟ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଟାଲିଗଞ୍ଜୁରେ ରହି ସେବଣର ଭକ୍ଷଣବେଷ୍ଟଣ କରେ ।

ମଧୁ ଏଥମଧ୍ୟରେ ଜାପରେ ପଦ୍ଧତି ସତ୍ୟାନନ୍ଦକୁ ତଠି ଲେଖିଛି । ମଧୁର ମନରେ ମନେହ ଅଛି, ମନୁଷ୍ୟର ମନରେ ଅଶ୍ୟାର୍ଥ ଘବର ଏହି ଘବର ଉପରୁ ହୁଏ । ପଢେଥିବ ମନୁଷ୍ୟ ଗୁଡ଼େଇଁ ଯେ, ତାହାର ନିତାନ୍ତ ଆପଣାର ଯେ, ତାହାର ରହିବ ଠକ ରହି । ନିଜର ରହିବ ଠିକ ବିଦ୍ରୁତ ରହି, ଯାହାକୁ ମେ ଆପଣାର କରିଅଛି ତାକୁ ପୁରବ ସାଧୁ ପରିପାଦ ଦେଖିବାର ବାସନା ବା ଆକାଶା ନମବକର କାଗଜ ହୁଏ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଅଜି ଟାଲିଗଞ୍ଜୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛି, ମଧୁର ଅବର୍ଜନରେ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଏବଂ ସେବଣ କିମ୍ବର ରହିବାକୁ ପରିପାଦ କରିବାକୁ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ୫୦ରେ ସେ କଥାଟ ସେମର ଶୁଣୁ କରି ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । ତେବେ ତଠିଟା ଦିଲେ ଖୁବ ଗୋଟିଏ ଶୋଲସା କୃଷ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ—କିମର ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଶର୍କା ଲାଗି । ସାବଧାନରେ ରହୁଥିବ—ଲାଗୁ ହୋଇଥିବ—ଦେଖ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି ଲମ୍ବାଗାତ କଥା ତଠିଟାରେ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବର ସନ୍ଦେହର ପ୍ଲାନଟର କରି ୬ଦିନରୁ, କିନ୍ତୁ କଣ ହେବ ? ମଧୁର ଦୂର ଦେଖରେ—ମନ ଉଠିବ, ଦେଖ ଉଠିବିଲା ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ଜାପରେ ଗୋଟିଏ ବସନ୍ତ ଅସ୍ତିଥି ସେ ତାହାର ଶୁଣି ଅନୁଭବ କରିଛି । ସେବଣ କଢ଼ି ଭଲ ପିଲାଟି । ସତ୍ୟାନନ୍ଦକୁ ଦୁଃସଂ ବୋଲି— ନିଜର ପ୍ରୟୁକ୍ତ ବନ୍ଦି

ବୋଲି ଶ୍ରୀର ଭାଙ୍ଗି କରେ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ମନରେ ଅସବ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ଅଗର କେବଳ ସମୟ ସମୟରେ ଅପଣ ହହତରେ ଭିତରେ ଭିତରେ ମୁଖ୍ୟମ ।

ପଶୁଷା ଦିକଟ ହୋଇ ଆସିଲ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦକୁ ଫୁରୁ ପର୍ଯ୍ୟାନକୁ ହୃଦ । ସେ ଆଉ ଦୁଇମାସ ପରେ ପଶୁଷା ଦେବ ଏବଂ ଦୀର୍ଘ କରିବାର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଆଶା ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଶୁଷା ଦେଇ ପାରିଛି । ମଧ୍ୟ ହିଚକୁ ତିଠି ଆସିଥିଲୁ ଯେ, ଆଉ ଶାଖ ଦିନେ ସେ କଲୁକତା ଫେରିବ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ମନଟା କାହିଁକି ନିରାନନ୍ଦ ହେଲ । ସେବଣର ମେହିକଣ ମଧ୍ୟ ଆସିଲେ ଯେ ପାଇବ ? ମଧ୍ୟ ତ ସନ୍ଦେହ କରି ତି ଲେଖିଛି—ଏଠାରେ ତ ସନ୍ଦେହ କରିବ । ଆଉ କି ସେ ବନ୍ଧୁତା ରହିବ ? ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଆଲୋଚନା ମନମଧ୍ୟରେ ହେଉଥାଏ ।

ମଧ୍ୟ କଲୁକତାରେ ପହଞ୍ଚିଲ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ଗେଟ୍‌ପ୍ରାଇ ବସା ଆଉ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସେହି ଟାଲିଗଞ୍ଜରେ ରହିବାକୁ ହେଲ । ମଧ୍ୟ ଆସିବାର ୨ ଦିନ ପରେ ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ଯାଶ ଖର ବାହାରିଲ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଆଉ ୫ । ୭ ଦିନେ କଟକ ଯିବ; କିନ୍ତୁ ମେସବର ଆକର୍ଷଣ ଅଥବା ଏଣେ ମଧ୍ୟର ସନ୍ଦେହ ଦୁଇ ଟାଣ୍ଡର ପଢି ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଅଯଥା ବାଖହୋଇ କଟକ ଗଲୁ—୧୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ।

ମଧ୍ୟ ବିଦେଶରୁ ଫେର ସେବଣ ପ୍ରତି କିପରି ଅନାପ୍ନୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା । ଏଣେ ସେବଣର ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରତି ଅଳୁନୀମ ମେହି ଦାନର ଅସବରୁ ସେବଣର ମନ ମଧ୍ୟ ଭଲ ନଥାଏ ।

ମଧ୍ୟ ଅଜି ଦେଶ ଦେଇଗାର କରେ; କିନ୍ତୁ ତାର ମନର ଅବସ୍ଥା ଭଲ ନୁହନ୍ତି । ବିଦେଶରେ ଏହି ବୃଦ୍ଧମାସ ମଧ୍ୟରେ ୨୨ ଅଥବା ଜୀବନ ଯାତର କରିବାହିଁ । ଅଥବା ଏଣେ ସେବଣକୁ ସନ୍ଦେହ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଉପରେ ବିରକ୍ତ । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ?

ଯାହାହେଉ ଏହିପରି ଭବରେ ମଧ୍ୟ ଗାଁ ମାସ ରହିଲ । ମନ ଭଲନଥାଏ । ଏଣେ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ନିଶା ଧରିଛି—ହାତରେ ପଇସା କେଣୀ ହୋଇଛୁ । ଧାକୁଡ଼ିଆ ବାଜାନରେ

ସନାଦାସ ମନାଦାସ ପାହୁନ ଅନେକ କଟକରୁ ପୁଣ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଆଣୀ ଧରିଆଣୀ ବେଶ୍ୟା କର ଦେଇଛନ୍ତି । ମଧ୍ୟ ଦୂରଦୂର ଆଶାରେ—ଜୀବନକୁ ସରସ କରିବା ଆଶାରେ ଏହି ଦିଶ ଜିମଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା । ଏଠାରେ ତାଣ ନାମକ ଜାନେକ ରବୁଣୀ ବେଶ୍ୟ ସହିତରେ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିଲ । ଟାଲିଗଞ୍ଜରୁ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଦିନେ ଯାଏନାହିଁ । ସେବଣକୁ ଏକାଙ୍ଗ ରାତ କଟାଇବାକୁ ହୃଦ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଥୁଲିବିଲେ ଶେଷର କୁହୁ ଭୟ ଲାବନା ନଥିଲ ଦର୍ଶମାନ ସେହିପରି ସବୁଦେଲେ ମନଟା ଚଷଳ, ଅପ୍ରକୃତିଷ୍ଠ ଏବଂ ଆଶକାର କାରଣ ଦେଖେ ।

ମଧ୍ୟ ଆଉ ସେବଣକୁ ପର୍ଯ୍ୟାନ କାହିଁ—ପଇସା କରିଛି ସେବଣ ମେବଣ ହାତିର ଦିଏ ନାହିଁ । ସେବଣ ମନେ ମନେ ଅନେକ କାନେ । ମଧୁକୁ ବୁଝାଏ; କିନ୍ତୁ ମଧୁ ମଧୁ କୁହୁ ହୃଦ ଏବଂ ସେବଣକୁ ଗୋଟାମ ମାରେ ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଆନ ତିଠି ଲେଖି ନାହିଁ । ମଧ୍ୟ ସହିତରେ ତାର ତିଠି ଲେଖିବାର ପ୍ରେସ୍‌ଯାକେ ନାହିଁ, କାରଣ ସେ ସନ୍ଦେହ ଚଷ୍ଟର ତଳୁ ଦେଖେ । ସେବଣକୁ ଅବା ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତିଠି ଲେଖିବ କିପରି ?

ଦିନେ କିନ୍ତୁ ସେବଣ ବତ ସାହସ ଗାନ୍ଧି—ମଧୁକୁ ନେବୁଦ୍ଧିର କଥା ସୁଲଭ କରିବ ଦେନ—ଅନେକ କଥା କହିଲ—କହିକି କଳକାଣ ସୁପ୍ରେତ୍ତିତ ନ୍ୟାୟ ମଧୁର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମର ପୂର୍ବ କଥା ସୁରଣେରେ ଆପିଲ । ମଧୁ ଭାଦଳ କହିକି ମଧୁ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଉପରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀୟ ହତାହ କମାପାଥନା କରି ତାହିଁ ଆରଦନ ମଧୁ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଟାକୁ ଗୋଟିଏ ୬୦ଲେଖିଲ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ମନ ଭଲ ହେଲ ।

ଆଉ ଏକମାସ ପରେ ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ନିରାକାର । ସେବଣ ତାକୁ ଏ ଚିଠି ଲେଖ । ମଧୁ ମଧ୍ୟ ତିଠି ପଢି ଖୁସି; କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ତ ସମାଜରେ ପ୍ରାକ ଅଛି, ମଧୁର କାହିଁ ? ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ସମାଜକୁ ତିଠିଲେଖିବି, ନିମହଣ କରି ନାହିଁ ।

ସମାଜ ଏହିଠାରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀୟ କରିଛି । ଅଯାଚିତ ଅଳୁନୀମ ମେହି ସର୍ଷ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଥାଇ, ସମାଜ ବନ୍ଧନ ସେମାନଙ୍କୁ ପୃଥିକ୍ କର ରଖିଛି । ସମାଜ ସମାଜ ।

ସେ ବହୁର ମଙ୍ଗଳ ଗୁହ୍ଣେ । ଏକର ବିଶେଷର ଦେଇ
ତାର ରକ୍ଷା କା ନଷ୍ଟ ପାଇଁ ସେ ଦେଇ ଭବେ ନାହିଁ
— ଭାବିବାର ଅବସର କାହିଁ ?

ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ବିବାହ ହେଲା । ୩ । ୫ ବର୍ଷ ଗଲା ।
ସତ୍ୟାନନ୍ଦ କଟକରେ ଦୋକାନ କରିଛି । ସୁଖରେ ଥାଇଛି ।
ମଧୁ ମଧୁ ହାତରେ ବେଶ ପଇସା କର ଭବୁ ଦ୍ୱୀର
ଦେଖି ଫେରିଛି । ମଧୁ କଟକରେ ଅଳଂକାର ଦୋକାନ
କରିଛି । ବର୍ଷମାନ ଦୁଇ ପରିବାର ମଧୁରେ ବେଶ ଭଲ
ଭବ । ଘରକୁ ଗଲେ ଜୀଆପେଆ ହୁଏ । କଣେ ବୁଝୁଣ, ଆଉ
ଜଣେ ଗୋପାଳ; କିନ୍ତୁ ସମାଜ ବନ୍ଦର ଅନ୍ଧରାଜେ
ମେୟର ଅନାଦିଳ ସ୍ମୋତ ପରିଷରର ଦୃବୟକୁ ପରି
କରିଛି ।

ଆଜି ମଧୁର ସମାଜରେ ଶ୍ଵାନ ହୋଇଛି । ସେ
ମାନ୍ୟଶଶ୍ୟ । ସଭାସମେତକୁ ଯାଏ । ଦେଶର କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଶୁଭା ଦିବ ।

ମଧୁର ଦୁଇଟି ପିଲା । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ମଧୁ ଗୋଟିଏ
ପୁଅ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଝୈଅ । ଦୁଇ ପରିବାର ମଧୁରେ
ଯେପରି ସମ୍ମନ ଥିଲା—ଏହି ପିଲମାନଙ୍କ ମଧୁରେ ସେହି
ସବଳ ବଢ଼ିଛି ।

ମଧୁ ସମାଜରେ ଶ୍ଵାନ ପାଇଛି । ସେବତ୍ତର କଥା କେବୁ
ଜାଣେ ନାହିଁ । ମଧୁ ଜାଣେ କି ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଜାଣେ ।
କଣ ହୋଇରିଟି ? ଘଟନା ସ୍ମୋତରେ ପଞ୍ଚ ଜଣେ ଆବଳ
ସ୍ମୋତ ମଧୁରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେଥିରୁ ଉଦ୍‌ବାର
ପାଇଛି ।

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ସତ୍ୟାନନ୍ଦର ଦେଇ ମଧୁ ସେବତ୍ତର
ମେୟର ତାକୁ ପରିଷର କରିଥିଲା । ମଧୁର ସତ୍ୟାନନ୍ଦ

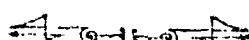
ସେବତ୍ତର ଏବଂ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ମଧୁରେ ଧର୍ମଭବ ଯଥେଷ୍ଟ
ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଅକ୍ କର ଭଣିଥିଲେ ମଧୁ ମନରେ ଯେ
କେତେ କେତେ ବେଳେ କୁତରା ଆସେଥିଲା ତାହା
ଉଭୟେ ଶ୍ଵାକାର କରିଛି ।

ମଧୁର ମନରେ କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଖଟକା ରହିଛି । କିଏ
ଜାଣେ ପୁଅଗବରେ ସେବତ୍ତ ବା ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଦୃଦୟ
ଖଣ୍ଡିଲେ ମଧୁର କଥା କହିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ—ଯଦି ସତ୍ୟ
ହୋଇଥାଏ, କହିଲେ ମଧୁର ଦୁଃଖ କରିବ, ଏହି ଆଶ-
କାରେ ଅବା ବାସ୍ତ୍ଵବଳ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପ୍ରଭାମରେ ଜୟୀ
ହୋଇଥାଏ କହିଲେ ମଧୁ କି ମାନିବ, ଏହି ସତ୍ୟାନନ୍ଦ
ଦୋଳାରେ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟାନନ୍ଦବା ସେବତ୍ତ କିନ୍ତୁ କହିନାହାନ୍ତି ।
ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତ କଣ ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ଯାହା ହୋଇ-
ଆଉ ପଛକେ, ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଓ ସେବତ୍ତ ମଧୁରେ ପରିଷର
ପ୍ରତି ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତି ଏଥରେ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ନାହିଁ ।

ସେବତ୍ତ ଆଜି ପୁଣିଗା । ଅନ୍ତର ର ଶୁଦ୍ଧ ନଦୀ ଦୁଃଖ ସେ
ଆଜି ପୌତିର ଅଭିଭାବ ଲଭକରି ଉତ୍ସମ କରିପାରି
ଅନ୍ତି । ମଧୁର ନିଜ ଜୀବନର ପକିଲତା ମନେପଡ଼ିଲେ
ମଧୁ ମଧୁରେ ଦୁଃଖ ଆବସ; କିନ୍ତୁ ଆଜି ମଧୁ ପୁନର
ସୁଭାବର । ଏହିଠାରେ ଜହାଜରେ, ସେବତ୍ତ ଦୂର ସର୍ପକରେ
ମଧୁର ଭଣିଲା । ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଆଦର୍ଶ ତାକୁର ହେଲ
କଟକରେ କାମ କମାଇଥାଏ ।

ଏହିଘଟନା ଆଜକୁ ଏ ନର୍ତ୍ତ ପୂରିବ କଥା । ସେହିଦିନ-
ତାରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲିକଟାରୁ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ସେବତ୍ତ
ବିଧବା ଦୃତରାଗିମଙ୍କୁ ସନାଦାମ ମନାଦାମ ଲୁଲାନ ଆଶୁରିନ୍ତ
ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପାସକାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କର ସେମାନଙ୍କ
ଅପାର୍କିଟ ପରିଷାରୁ ବିଜନ ଜୀବିକା ନିବାସ କରୁନ୍ତନ୍ତି ।
ଭଗବାନ୍ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କେନେ କରିବେ କେଜାଣି !

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ

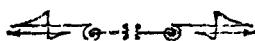

ପ୍ରାସାଦ

卷之三

ବାସନୀ ରଷା	ମଧୁ କିରଣେ
ଦୁମର ଜ୍ଞାତିଃ ପିଲେ ନୋ .	
. ମୃଦୁ ମଳୟେ	ଦୁମର ଅଙ୍ଗୁ
ସୁନାସ ନହି ଆସେ ଗୋ ।	
ଫୁଟିଲ ଫୁଲେ ପଡ଼ ଗୋ ଦୂରୀ	
ମାନମ ପଟଟ ଯାଆ ବିଳସେ,	
ନିକୁଞ୍ଜ ବନ	କୋକଳ ରଚେ
ଗାଆ ଗୋ ମଧୁ ସଙ୍ଗୀତ:	
ଛିନ୍ଦ ମୋ'ର	ଦୂରୟ ଶଣା
ତାହାର ସ୍ଥନେ ଝଙ୍କଇ ।	

ମାନ୍ୟା ନବେ କନସ୍ତ ତନ
 ଲେଖି ପଡ଼େ ଗୋ ଧରା ସବବ;
 ଫେର ପତ୍ରେ ଘନ କୁନ୍ତୁ
 ବକୁଳ, ମଞ୍ଜୀ, ମାଟଣୀ,
 ତହାର ନାସେ କରୁଳି ଉଠେ
 ଦୂଦସ୍ତେ କନ ପାରନ୍ତି ।
 ମାରବ ବୁନ୍ଦ କେଖାଛନା ତଳେ
 ବୁଝିଛି ବସି ଆଖି ସଙ୍ଗକେ
 ଅନ୍ଧକାର ମନ୍ଦରେ ମୋ’
 ପାରନ୍ତି ବଣ ନଳାଇ
 ମଧୁରାଳାମ ଦୂଦସ୍ତେ କୁଞ୍ଜ
 ଦେବା ଗୋ ପେମେ ସଙ୍ଗାଳ ।

ଶ୍ରୀ ବିମକ୍ଷେ ଦର୍ଶନ

ଶ୍ରୀମତ୍ ରାମାୟଣ ସମାଲୋଚନା

(ପ୍ରକାଶକର୍ତ୍ତା)

ଏହି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମୁଖ ଆଜି ବଳ୍ପୁକି
ଶମ ଦୃଢ଼ ଏହି ଉଚ୍ଛଵୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି, ଅମାୟ
ରାମାୟଣର କର୍ଣ୍ଣର ଅଛି. କିମ୍ବା ମନୀଙ୍କ ଯାନ ସ୍ଵମାନେର
ଶମାଦ୍ୟାମାଳକ ଦିବସତ୍ୱ ସେହିଠାରେ ଅବହ୍ଲାଙ୍କ କରି ଫୁଲ
ଚର୍ବିଥ ଦିବପରେ ମିଥିଲା ପ୍ରକୃତି କିମ୍ବା ଥିଲେ । ଏହାର
ପୁନଃ ଦିବସତ୍ୱର ଯପନ ଯେବେଳେ ହେଉଛି. ବାକିକିମ୍ବା

ବଚନାରୁସାରେ ତତ୍ତ୍ଵ ଦିକ୍ଷତର କନକ ସେମାନେ
ମିଥ୍ୟକା ଯାହା କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାମେଶ ମମ ଲକ୍ଷ୍ମିଙ୍କ ସହ
ପ୍ରଥମେ ଗଜୀ ସୁମିତ୍ରାର୍ଜୀ ଗୌତମାଛମରେ ପ୍ରବେଶ
କରିଥିଲେ । ତତ୍ତ୍ଵ ଗୌତମଙ୍କ ଶାର୍ଦ୍ଦୁ ଦାଶାଶ୍ଵରୁପା
ଅନ୍ଧାଳ୍କୁ ଶ୍ରୀରମ ଦାଦ ପର୍ବତରେ ଶାସ୍ତ୍ରମୁକ୍ତା କଲାପାର
ଗଜୀ ପାରିଛାଇ ସେମାନେ ମିଥ୍ୟକା ପ୍ରଭାକ କରି-

ଫୁଲାଣବାକେିଁମ୍ବିରେଇ ଦିନାୟ ଦିନସମୟ । ଚର୍ଯ୍ୟଦୂନ ହପାଟେ କୌଣସିକୋ ଘମନକଳିତ୍ । ୧୫ ।
ଘମ ଘମ ମହାୟଙ୍ଗ ଦ୍ରୁଷ୍ଟିମିଳା ମହେବୟ । ବିଦେହ ଘଳ ନଗର ଜଳକସ୍ୟ ମହାହନ୍ତି । ୧୬ । + + +
ଛଞ୍ଜା ମୁନରିତ୍ରାଶ୍ୟ ଯର୍ଯ୍ୟୀ ଗଜା ସମୀରଙ୍ଗ । ଶୌତିମସ୍ୟାଶ୍ରମ ପୁଣ୍ୟ ଯତ୍ତାପିଲା ଶିଳାମହ୍ନ୍ତି । ୧୭ । ରତ୍ନ ଅଖାତ
ଘମାୟଣେ । ଆ; କା, ୫ ଅ, ୧୫ – ୧୮ ପୃଷ୍ଠା ।